

Minna Siikilä-Laitila

”There is not a single original thought in Eragon”

Tekijyys, intertekstuaalisuus ja fandom
Internetin fantasiakirjakeskusteluissa

JYU DISSERTATIONS 585

Minna Siikilä-Laitila

**”There is not a single original
thought in Eragon”**

**Tekijyys, intertekstuaalisuus ja fandom
Internetin fantasiakirjakeskusteluissa**

Esitetään Jyväskylän yliopiston humanistis-yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan suostumuksella
julkisesti tarkastettavaksi yliopiston Agora-rakennuksen luentosalissa Gamma
joulukuun 10. päivänä 2022 kello 12.

Academic dissertation to be publicly discussed, by permission of
the Faculty of Humanities and Social Sciences of the University of Jyväskylä,
in building Agora, lecture hall Gamma, on December 10, 2022, at 12 o'clock.

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

JYVÄSKYLÄ 2022

Editors

Urpo Kovala

Department of Art and Culture Studies, University of Jyväskylä

Päivi Vuorio

Open Science Centre, University of Jyväskylä

Cover picture by Essi Varis, PhD (2022).

Copyright © 2022, by the author and University of Jyväskylä

ISBN 978-951-39-9251-4 (PDF)

URN:ISBN:978-951-39-9251-4

ISSN 2489-9003

Permanent link to this publication: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-9251-4>

ABSTRACT

Siikilä-Laitila, Minna

“There is not a single original thought in Eragon”

Authorship, intertextuality and fandom in internet’s fantasy fiction book discussions

Jyväskylä: University of Jyväskylä, 2022, 306 p.

(JYU Dissertations

ISSN 2489-9003; 585)

ISBN 978-951-39-9251-4 (PDF)

This doctoral dissertation deals with fantasy fiction readers’ views on authorship as featured in online discussions. It also asks what kind of interpretive communities readers form online, and how fandom and anti-fandom appear in online discussions on literature. The aim is to find out if readers of fantasy fiction consider innovative creation to be essential to today’s fantasy literature or do they prefer intertextuality and polyphony instead. This research is executed by using data-driven content analysis. The research material is composed of ten online conversation data sets discussing J. R. R. Tolkien, J. K. Rowling, and Christopher Paolini.

The main conclusion is that contemporary readers of fantasy fiction value innovative literary creation. A prime example of this is the romantic cult of genius formed around J. R. R. Tolkien. At the same time, readers also think that romantic geniuses are exceedingly rare and that it is acceptable to take influences. However, an original voice of narration and new ways of combining familiar tropes are vital. The encounter between an author and a reader is always dynamic, individual, and multifaceted. A list of factors contributing to reader’s view on authorship can be constructed as follows: 1. the image of the writer, 2. the skills of the writer, 3. the writer’s own comments about their literary sources, 4. the reader’s level of knowledge and reading experiences, and 5. the reader’s possible fandom or anti-fandom of the author.

It is concluded that both fans and anti-fans of fantasy form interpretive communities. The theoretical basis for the analysis is Stanley Fish’s theory on interpretive communities. It is also observed that fans use certain parameters to establish their own status within the group and make value-judgements about each other: 1. how much fantasy fiction one has read, 2. how well educated one is, 3. the age and developmental stage of the fan, and 4. how well one expresses oneself. It is further concluded that anti-fandom can be just as overarching and motivating as fandom.

Keywords: anti-fandom, authorship, fandom, fantasy fiction, internet, interpretive communities, intertextuality, online communities, online conversations, Paolini, plagiarism, Rowling, Tolkien

TIIVISTELMÄ

Siikilä-Laitila, Minna

“There is not a single original thought in Eragon”

Tekijyys, intertekstuaalisuus ja fandom internetin fantasiakirjakeskusteluissa

Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 2022, 306 s.

(JYU Dissertations

ISSN 2489-9003; 585)

ISBN 978-951-39-9251-4 (PDF)

Tässä väitöskirjassa tutkitaan fantasiakirjallisuuden lukijoiden tekijyyskäsitteitä. Tutkimus perustuu verkkokeskustelujen tarkasteluun. Väitöskirjatutkimuksessa myös kysytään: Millaisia tulkintayhteisöjä verkossa keskustelevista fantasiakirjallisuuden lukijoista muodostuu sekä miten fanius ja antifanius ilmenevät fantasiakirjallisuutta käsittelevissä verkkokeskusteluissa? Tavoitteena on selvittää, pitävätkö fantasiakirjallisuuden lukijat innovatiivista uuden luomista tärkeänä osana fantasiakirjallisuutta, vai arvostavatko he enemmän *intertekstuaalisuutta* ja moniäänisyyttä. Tutkimus tehdään aineistolähtöistä sisällönanalyysiä käyttäen. Tutkimusaineisto koostuu kymmenestä verkkokeskustelukokonaisuudesta, joiden aiheena ovat J. R. R. Tolkien, J. K. Rowling ja Christopher Paolini.

Tutkimuksessa päädytään toteamaan, että fantasiakirjallisuuden lukijat arvostavat innovatiivista uuden luomista. Hyvänä esimerkkinä tästä toimii J. R. R. Tolkienin ympärille muodostunut romanttinen nerokultti. Toisaalta lukijat myös uskovat, että romantiikalle tunnusomainen nerous on harvinaista, ja hyväksyvät vaikutteiden oton. Heille on kuitenkin tärkeää, että kirjailijalla on oma persoonallinen kertojanäänensä, ja että hän käyttää tuttuja fantasiatrooppeja luovasti. Tutkimus osoittaa myös, että kirjailijan ja lukijan välinen suhde, ja tätä kautta myös lukijan näkemys kirjailijan tekijyydestä on aina monitahoinen, yksilöllinen ja jatkuvassa muutoksen tilassa. Vaikuttavia tekijöitä ovat: 1. kirjailijan imago, 2. kirjailijan taidot, 3. kirjailijan omat lausunnot tekijyydestä, 4. lukijan tietotaso ja lukeneisuus, sekä 5. lukijan mahdollinen fanius ja antifanius.

Tulkintayhteisöihin liittyen päädytään toteamaan, että fani- ja antifaniyhteisöt ovat yksi tulkintayhteisöjen alakategoria. Tämä havainto pohjaa Stanley Fishin teoriaan tulkintayhteisöistä. Faniyhteisöjen kohdalla päädyttiin kokoomaan lista tekijöistä, joita havainnoimalla fantasiafanit asemoivat itsensä keskustelijoina ja arvottavat toisia keskustelijoita. Tekijät ovat: 1. kuinka paljon fantasiaa keskustelija on lukenut, 2. kuinka koulutettu keskustelija on, 3. keskustelijan ikä, 4. keskustelijan kyky ilmaista itseään. Todettiin myös, että antifanius voi motiivoida ja yhdistää ihmisiä siinä kuin faniuskin.

Asiasanat: antifanius, fanius, fantasiafiktio, internet, intertekstuaalisuus, Paolini, plagiointi, Rowling, tekijyys, Tolkien, tulkintayhteisöt, verkkokeskustelut, verkkoyhteisöt

Author's address

MA Minna Siikilä-Laitila
Contemporary Culture
University of Jyväskylä
minna.siikila@gmail.com
mimasiik@student.jyu.fi

Supervisors

PhD, Senior Researcher Emeritus Urpo Kovala
Department of Art and Culture Studies
University of Jyväskylä

PhD, Professor of Contemporary Culture Raine
Koskimaa
Department of Art and Culture Studies
University of Jyväskylä

PhD, Adjunct Professor Jyrki Korpua
The Research Unit for Languages and Literature
University of Oulu

PhD, Adjunct Professor Sanna Nyqvist
Department of Philosophy, History and Art Studies
University of Helsinki

Reviewers

PhD, Professor Frans Mäyrä
University of Tampere

PhD, Docent Riikka Turtiainen
University of Turku

Opponents

PhD, Professor Frans Mäyrä
University of Tampere

ESIPUHE

And all the roads we have to walk are winding
And all the lights that lead us there are blinding
There are many things that I would
Like to say to you
But I don't know how
(Gallagher, 1995.)

Kun aloitin väitöskirjani työstämisen vuonna 2014, en osannut edes aavistaa, kuinka paljon hienoja, inspiroivia ihmisiä tulisinkaan seuraavien vuosien aikana kohtaamaan. Arvostan suuresti mahdollisuuttani olla osa tätä tiedeyhteisöä.

Ensimmäisenä haluan osoittaa kiitokseni pääohjaajalleni, yliopistotutkija emeritus Urpo Kovalalle. Hänen vakaa ammattitaitonsa ja laaja tietopohjansa yhdistettynä rauhallisen määrätietoiseen tapaan pitää ohjat käsissä on ollut ehdoton edellytys väitöskirjani valmistumiselle. Toinen ohjaajani, nykykulttuurin professori Raine Koskimaa, on niin ikään tarjonnut tutkimukselleni hyvät puitteet, ja antanut vuosien kuluessa monia erinomaisia neuvoja ja kommentteja, jotka ovat vieneet väitöskirjaani eteenpäin ratkaisevissa määrin. Haluan kiittää Urpoa ja Rainea kaikista niistä työtunneista, jotka he ovat käyttäneet tekstini lukemiseen ja kommentoimiseen, unohtamatta kaikkea ohjeistamista ja koordinoimista. Teidän kanssanne on aina vallinnut hyvä yhteisymmärrys, ja olen voinut luottaa siihen, että asiat sujuvat. Lisäksi on ollut kiehtovaa seurata lukuisissa laitoksemme seminaareissa, miten monenlaisiin tutkimusaiheisiin osaamisenne tai puukaun. Tätä on monitieteisyys parhaimmillaan!

Jo Esiajoista asti Väitöskirjan Saattueessani on kulkenut myös dosentti Jyrki Korpua Oulun yliopistosta. Jos tarkkoja ollaan, oli Jyrki paikalla jo ennen väitöskirjaani, muinaisina graduaikoinani. Minulla on nimittäin ollut ilo tuntea Jyrki vuoden 2012 Finnconista asti, ja juuri hän alun perin ohjeisti minua olemaan yhteydessä Jyväskylän yliopistoon ja Urpo Kovalaan kun mietin, missä kirjoittaisin väitöskirjani. Jyrkin loputon palo tehdä Tolkien-tutkimusta on toiminut yhtenä suurimmista inspiraation lähteistäni kaikki nämä vuodet, ja oli ilo kirjoittaa yhteisartikkeli hänen kanssaan. Kiitos, Jyrki. Ni 'lassui!

Toisinaan trio kasvaa kvartetiksi, kuten Christopher Paolinin *Perillinen*-sarjakin osoitti. Näin iloisesti kävi myös väitöskirjani ohjaajien kohdalla. Vuonna 2018 mukaan joukkoon nimittäin liittyi vielä Helsingin yliopiston dosentti, Sanna Nyqvist. Samalla sain kunnian lähteä mukaan *Taide, tekijyyden muutos ja tekijänoikeus* -tutkimushankkeeseen (2016–2019), joka myös rahoitti väitöskirjatutkimustani merkittävästi. Ilman Sannaa ja Tekijyyshankkeen rahoitusta en varmastikaan istuisi nyt tässä kirjoittamassa näitä kiitoksia. Sannan työlleni antamat, osuvat ja tarkkanäköiset kommentit joita sain avokätisesti, nostivat tutkimukseni uudelle tasolle. Sanna, olet antanut minulle niin paljon!

Haluan ilmaista myös lämpimät kiitokseni nopeasta ja huolellisesta esitarkastuksesta professori Frans Mäyrälle (Tampereen yliopisto) ja dosentti Riikka Turtiaiselle (Turun yliopisto). Antamienne tarkkanäköisten kommenttien myötä olen pystynyt editoimaan väitöskirjaani monilta osin ajantasaisemmaksi ja

sujuvammaksi. Esitarkastuslausuntoja lukiessani olo oli kuin runsaan kattauksen edessä seisovalla ruokailijalla, joka saa poimia mukaansa toinen toistaan houkuttelevampia tarjottavia. Myhäilin hiljaa itsekseni, ja otin lautaseni täyteen. Juuri tätä minä ja väitöskirjani olimme kaivanneet! Erityiskiitokseni haluan osoittaa Frans Mäyrälle, joka on lupautunut toimimaan vastaväittäjänäni. Nyt on minun vuoroni kestää sinua.

Luonnollisesti haluan osoittaa kiitollisuuteni myös Jyväskylän yliopiston Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitokselle, joka on antanut minulle mahdollisuuden yhdistää muun muassa verkkotutkimusta, fandom-tutkimusta ja kirjallisuudentutkimusta. Olen saanut Mutkulta myös rahoitusta, niin matkapurahojen kuin työskentelyapurahojenkin muodossa, myöskään Konnevesimajoituksia ja artikkelin kielentarkistusrahoitusta unohtamatta. Tähän liittyen haluan osoittaa erityiskiitokseni laitoksemme johtajalle, professori Heikki Hängälle.

Mutkun laitoksesta puhuttaessa haluan tietenkin nostaa esiin Nykykulttuurin tutkijakollegani, joiden kanssa olen saanut paitsi tutustua, myös tehdä yhteistyötä ja ystävyyttä. Erityiskiitos Tanja Välisalolle paitsi hyvistä keskusteluista, majoituksesta ja yhteisartikkel(e)ista, myös lämpimästä toveruudesta, joka alkoi jo ensimmäisestä seminaarista, johon osallistuin Agoralla vuonna 2014. Olet aina saanut minut tuntemaan itseni tervetulleeksi.

Samoin haluan kiittää monilahjakasta Essi Varista mielenkiintoisista keskusteluista niin yliopistolla, kaupungilla, kuin verkossakin. Sinulle kuuluu myös kiitos väitöskirjani upeasta kansikuvasta. Oli hienoa nähdä, miten herätit pitkään mielessäni hautuneen vision henkiin.

Haluan osoittaa lämpimän kiitokseni myös Maria Ruotsalaiselle ja Aino-Kaisa Koistiselle, joiden kanssa olemme juosseet pitkin Lontoon öisiä katuja, ja vierailleet Cardiffin linnassa. Teidän kanssanne käydyt keskustelut ovat inspiroineet minua suuresti. Kaltaisenne tutkijat pitävät omalta osaltaan yllä haluani kuulua tiedeyhteisöön. Marialle erityiskiitos yhteisartikkelistamme.

Mutkulaisista haluan kiittää lisäksi Jonne Arjorantaa, Irma Hirsjärveä (kiitos yhteisartikkelista!) ja Tuija Saresmaa, sekä kaikkia muita, joiden kanssa minulla on ollut ilo tutustua ja keskustella. Se energia ja tekemisen ilo jonka olen saanut teiltä on mittaamaton. Kollegoista puhuttaessa kiitoksen ansaitsevat tietenkin myös kaikki ne anonyymit vertaisarvioijat, jotka ovat vaivojaan säästelemättä antaneet palautteensa artikkeleistani, ja näin auttaneet minua oppimaan uutta ja kehittymään tutkijana.

Jyväskylän yliopiston opettajista haluan kiittää FT Elina Jokista, FT Katja Kontturia ja FT Petteri Niemeä. Elinan kannustus on rohkaissut ja inspiroinut minua, Katjalta olen saanut kielenhuoltoa ja vertaistukea, ja Petteri taas on toiminnut pelastavana enkelinä.

Lämpimän kiitoksen haluan lausua myös seuraaville, jo ylläkin mainitun Taide, tekijyyden muutos ja tekijänoikeus -tutkimushankkeen tutkijoille: FT Outi Oja, OTT Anette Alén-Savikko, OTT Riku Neuvonen, HT, FM, VTK Pauli Rautiainen ja OTT Tuomas Mattila. Erityiskiitos teknisestä tuesta ja organisoinnista FM Vehka Kurjenmiekalle. On ollut suuri ilo ja kunnia työskennellä ja viettää

aikaa kanssanne, sekä julkaista myös yhteinen kirja! Toivottavasti voimme jatkaa yhteistyön merkeissä myös tulevaisuudessa tavalla tai toisella. Taide, tekijyyden muutos ja tekijänoikeus -tutkimushankkeen rahoittamisesta haluan kiittää Emil Aaltosen Säätiötä ja Suomen Akatemiaa.

Haluan mainita kiittäen myös tutkimushankkeen *The World Hobbit Project in Finland (Uses of Fantasy)* (2016–2017), jota rahoitti Suomen Kulttuurirahasto - Paavo Koskisen rahasto. Tämän tutkimushankkeen myötä sain tehtyä ensimmäiset akateemiset julkaisuni, ja pääsin seuraamaan lähietäisyydeltä tutkimushankkeen toimintaa. Kiitos, kun sain loikata mukaan!

Väitöskirjani taitosta, sekä muustakin teknisestä avusta, läsnäolosta ja kannustuksesta puhumattakaan, haluan kiittää sukuni matriarkkaa, Maria Nevalaa. Englanninkielisestä kielenhuollosta kunnia kuuluu Markku Nivalaiselle. Tutkimustyöni esiin tuonnista mediassa kiitän *Kankaanpään Seutu* -lehden toimittaja Marjo Keski-Heikkilää. Ystävääni Tessa Kivirintaa kiitän puolestaan mitä lämpimmin kielenhuollosta ja lenkkiseurasta.

Työkavereitani Porin kirjastolla haluan kiittää paitsi lähdeaineistojen hankinnasta (kiitos Pertti & Marketta!) ja mahdollisuuksista esitellä tutkimustani kirjaston asiakkaille, myös vilpittömästä kannustuksesta ja hienoista keskusteluista.

Haluan ulottaa kiitokseni myös aikoinaan Vaasan yliopistossa Tolkien- ja Rowling -aiheisen seminaarityöni ohjanneelle dosentti Tarmo Malmbergille. Hän nimittäin suostutteli suurella sinnikkyydellä emeritaprofessori Anita Nuopposen myöntymään siihen, että voin jatkaa seminaarityöni aiheita myös Pro gradussani, vaikka aihe olikin poikkeuksellinen viestintätieteilijälle. Tarmo oli ensimmäinen opettaja, jonka kanssa keskustelin Tolkienin ja Rowlingin välisistä vaikutussuhteista, ja hän kannusti minua jatkamaan. Iso kiitos kuuluu tietenkin myös Anitalle, joka lopulta ohjasi graduni suurella energialla ja ilolla, ja kannusti minua myös esittelemään sitä ”jossain yliopiston ulkopuolisessa seminaarissa”. Niin päädyin jo ylläkin mainittuun, vuoden 2012 Finnconiin.

Viimeisenä haluan kiittää perhettäni: isääni Penttiä, aviomiestäni Tommia ja Tommin lapsia, tytärpuoliani Miisaa, Venlaa ja Fannia, sekä anoppiani Terttua, ja hänen puolisoaan Seppoa. Tommille haluan antaa erityiskiitoksen kärsivällisyydestä, sekä aggregaatin käynnistämisestä, kun lumimyrsky oli katkaissut sähköt, ja tietokoneeni tarvitsi virtaa. Newforestinponilleni Minpevelle ja islanninhevoseni Brynjalle lausun myös kiitokset: te kaksi satuponia tarjositte minulle painavan syyn lähteä välillä pois tietokoneen ja kirjojen ääreltä, ulos luontoon.

Omistan tämän väitöskirjan rakkaan äitini Leenan muistolle.

Siikaisissa 1.10.2022

Minna Siikilä-Laitila

KUVAT

KUVA 1:	Board of Ethics for Online Researcher (Turtiainen & Östman, 2016).....	127
KUVA 2:	Sveningsson ym. (2003, s. 186), kaavio verkkoaineiston sensitiivisyydestä ja osallistujien julkisen tilan ja näkyvyyden kokemisesta.	129

TAULUKOT

TAULUKKO 1:	Tutkimusaineistojen syntyajankohdat ja keräysajankohdat.....	122
TAULUKKO 2:	Aydeen tekemä vertailu Tolkienin ja Paolinin nimistöistä (Matchstick, 2014).	214

KAAVIOT

KAAVIO 1:	Luovuuden tasot lukijoiden silmin.....	243
KAAVIO 2:	Luovuuden tasot lukijoiden silmin.....	257

SISÄLLYS

ABSTRACT

TIIVISTELMÄ

ESIPUHE

KUVIOT JA TAULUKOT

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	13
2	TUTKIMUKSEN TAUSTAA	18
2.1	Aiempi tutkimus	18
2.2	J. R. R. Tolkien, modernin fantasian isä.....	29
2.3	J. K. Rowling, maailman suosituimman velhopojan luoja	32
2.4	Christopher Paolini, fantasian teinisen saatio	34
3	TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	37
3.1	Fantasia genrenä	38
3.1.1	Fantasia anglosaksisen ja romaanisen perinteen mukaan	40
3.1.2	Fantasian lähteet.....	42
3.1.3	Kirjailijat omista inspiraation lähteistään.....	45
3.2	Faniudesta ja faniyhteisöistä	59
3.2.1	Tulkintayhteisöt	66
3.2.2	Internet kirjallisuuskeskustelu ympäristönä ja fanien kohtaamispaikkana	70
3.2.3	Antifanius vastakulttuurina	75
3.3	Tekijyys ja tekstien väliset suhteet	81
3.3.1	Intertekstuaalisuus ja transmediaalisuus	82
3.3.2	Yksilökeskeinen tekijäkäsitys, jäänne romantiikan aikakaudesta.....	86
3.3.3	Vaikutuksen ahdistavuus	89
3.3.4	Moniääninen tekijäkäsitys	92
3.3.5	Plagiointi	97
3.3.6	Plagioinnin metsästäjät ja plagioinnin puolustajat	100
3.3.7	Vaikutteiden oton juridiikasta: tekijänoikeudellinen näkökulma.....	102
3.3.8	Huomionarvoisia tekijänoikeuskiistoja	109
4	TUTKIMUSMENETELMÄT JA AINEISTOT.....	117
4.1	Menetelmät	117
4.2	Aineistot	121
4.3	Tutkimuksen eettisyydestä, sensitiivisyydestä ja juridiikasta	126
5	VERKKOKESKUSTELUJEN TARKASTELU.....	133
5.1	J. K. Rowling.....	134

5.1.1	Gaia Online	135
5.1.2	Goodreads	139
5.1.3	Dark Lord Potter	150
5.1.4	Kinja	157
5.1.5	The Baheyeldin Dynasty	170
5.2	Christopher Paolini.....	180
5.2.1	Goodreads	181
5.2.2	Anti-Shur'tugal -verkkosivusto.....	187
5.2.3	LiveJournal: Anti-Shur'tugal.....	200
5.2.4	Matchstick: everybody's a critic.....	212
5.2.5	Vuotava noidankattila	221
5.3	Keskeisimmät tutkimustulokset.....	230
5.3.1	Vaikutteiden oton problematisointi - jäännöromantiikasta	231
5.3.2	Vaikutteiden oton hyväksyminen ja puolustaminen - moniääninen tekijäkäsitys.....	232
5.3.3	Innovatiivinen uuden luominen harvinaista, mutta arvostettua	233
5.3.4	Paolini negatiivisena esimerkkinä, Rowling positiivisena mallina.....	234
5.3.5	Päätutkimuskysymyksestä versoneet alateemat.....	234
5.3.6	Tekijänoikeudelliset kysymykset.....	235
5.3.7	Plagioinninmetsästys ja plagioinnin puolustus.....	237
5.3.8	Menestysdiskurssi.....	239
5.3.9	J. R. R. Tolkienin luovuuden ihanteena.....	240
5.3.10	Prosumerismi.....	242
5.3.11	Luovuus lukijoiden silmin.....	242
5.3.12	Alatutkimuskysymykset	246
5.3.13	Fani- ja antifaniyhteisöt yhtenä tulkintayhteisöjen alakategoriana.....	246
5.3.14	Kanssakeskustelijan arvotuksen perusteet.....	249
5.3.15	Anti-shur'tugalit esimerkkinä antifaneista	251
5.3.16	Lukijan tekijyyksikäsityksen rakennuspalikat.....	252
	PÄÄTÄNTÖ.....	255
	SUMMARY	267
	LÄHTEET	269
	LIITTEET.....	296

1 JOHDANTO

Few things in the literary world have the ability to earn ire and continuing disbelief as readily as the success of Christopher Paolini's plagiarism-- (Matchstick, 2014).

Tämän tutkimuksen aiheena ovat fantasiakirjallisuuden lukijoiden tekijyyuskäsitykset. Tarkastelutavasta riippuen fantasia¹ on tyypillisesti nähty sangen toisteisena, samoja trooppeja ja kliseitä kierrättävänä lajityyppinä. Siksi onkin kiinnostavaa, miten lukijat kuitenkin arvostavat tekijän omaperäisyyttä ja tekevät tarkkaa vertailevaa analyysia teosten alkuperäisyyden asteen selvittämiseksi. Väitöskirjassani valotan aiemmassa tutkimuksessa vähälle huomiolle jäänyttä lukijoiden näkökulmaa ja käsityksiä tekijyydestä. Mitä tulee esimerkiksi plagioinnin määritelmiin, on niitä kritisoitu juuri lukijan roolin tukahduttamisesta (Randall, 2001, s. 19).

Tutkimukseni keskittyy verkkokeskusteluihin, ja keskusteluja havainnoidaan siinä paitsi tekijyyden, myös lukijoiden ja lukemisen, sekä erityisesti faniuden ja tulkintayhteisöjen näkökulmasta. Fanius ja tulkintayhteisöt ovat nimittäin vahvassa yhteydessä lukijoiden tekijyyuskäsityksiin, kuten tutkimukseni tulee osoittamaan.

Tutkimukseni keskittyy ennen kaikkea Christopher Paolinin *Perillinen*-kirjasarjaan (*The Inheritance Cycle*, 2003–2011²), J. K. Rowlingin *Harry Potter* -kirjoihin (1997–2007), sekä näiden molempien kirjasarjojen keskeisen esikuvan, J. R. R. Tolkienin, tuotantoon.

¹ Tässä väitöskirjatutkimuksessa fantasiaa tarkastellaan anglosaksisen perinteen mukaisesti. Esimerkiksi seuraava Manloven fantasiamääritelmä noudattelee tätä perinnettä: "A fiction evoking wonder and containing a substantial and irreducible element of the supernatural with which the mortal characters in the story or the readers become on at least partly familiar terms" (Manlove, 2004). Kirjoitan fantasiasta kirjallisuusgenrenä lisää luvussa 3.1, "Fantasia genrenä", luvussa 3.1.1, "Fantasia anglosaksisen ja romaanisen perinteen mukaisesti" ja luvussa 3.1.2, "Fantasian lähteet".

² Ensimmäiseksi julkaisuvuodeksi voisi mieltää myös vuoden 2001, koska silloin Paolinin perhe julkaisi omatoimisesti *Eragon*-kirjan ensimmäisen painoksen (McCormick, 2013, s. 32). Knopf-kustantamon versio *Eragonista* kuitenkin ilmestyi vuonna 2003, ja tämä mielletään yleisemmin ensimmäiseksi julkaisuvuodeksi.

Valitsin juuri nämä kolme fantasiakirjailijaa tutkimukseni keskiöön, koska heistä jokainen on fantasiakirjailijana erilainen, ja niinpä jokainen tuo myös teki-
jyydestä esiin erilaisen puolen³. Samalla kaikki kolme kirjailijaa ovat myös vah-
vassa yhteydessä toisiinsa, kun katsotaan lukijoiden keskusteluja, kirjailijoiden
välisiä vaikutussuhteita, ja intertekstuaalisia linkkejä.

Tutkimusaineistoni käsittää kymmenen eri verkkokeskustelukokonai-
suutta, joista kukin muodostaa oman, erillisessä alaluvussa käsiteltävän tutki-
musaineistonsa. Sisältövaatimuksena tutkimusaineistoa valitessa on ollut, että
ketjussa käsitellään joko Paolinin tai Rowlingin kirjallisia vaikutteita, mieluum-
min Tolkieniin painottuen. Vähimmäisvaatimuksena oli, että Tolkien tulee mai-
nituksi. Esittelen tutkimusaineistoni tarkemmin luvussa 4.2, ”Aineistot”.

Väitöskirjatutkimukseni on toteutettu vuosien 2014–2022 välillä, ja se poh-
jautuu osittain viestintätieteiden pro gradu -tutkielmaani, jossa käsitelin Tolkie-
nin ja Rowlingin vaikutussuhteita (Siikilä, 2012). Ennen tätä tein samasta aihepii-
ristä myös seminaarityön. Innoituksen tutkimukselleni sain alun perin kuunnel-
tuani rinnakkain Tolkienin ja Rowlingin teoksia äänikirjoina ajomatkoillani Vaa-
san yliopistoon, ja alettuaani pohtimaan teosten välillä havaittavia yhtäläisyyksiä.
Paolinin taas löysin tämän, myös pro gradu - tutkimusaineistooni kuuluneen,
Rowlingia käsittelevän verkkokeskustelukommentin pohjalta: ”--You wanna
chase someone about that? Go bark about the idiot who wrote Eragon” (Gaea
Online, 2011). Tämä napakka sivallus johdatti minut todellisen tutkimusaineis-
ton kultasuonen äärelle, josta tuli keskeinen osa väitöskirjatutkimustani. Tässä
tutkimuksessa kohtaavat kaksi kiinnostuksenkohdettani: (fantasia)kirjallisuus ja
verkkoyhteisöt.

Fantasian lukijoiden tekijyysnäkemykset näyttävät usein, joskaan ei aina,
polarisoituvan kahden vastakkaisen tekijyysparadigman, *creation* ja *invention*,
mukaisesti. Kirjallisuustieteen professori Robert Macfarlane avaa näitä paradig-
moja seuraavasti:

Two contrasting cultural narratives exist, therefore, to explain literary creation. One is
hallowed vision of creation as generation – which we might call *creatio* – the other a
more pragmatic account of creation as rearrangement, which we might call *inventio*.
(Korostukset alkuperäisessä tekstissä.) (Macfarlane, 2007, s. 6.)

Ensimmäinen näkökulma, *creatio*, linkittyy romantiikan aikakauteen (Macfar-
lane, 2007, s. 6), joka sijoittuu historiallisesti 1700-luvun lopulta 1800-luvun alku-
puolelle (Vartiainen, 2009, s. 353). Tekijyyden näkökulmasta romanttinen *creatio*
tarkoittaa ennen kaikkea uuden luomista, taiteilijamyytin vaalimista, ja indivi-
dualismia (Vartiainen, 2009, s. 353, 355; Macfarlane, 2007, s. 6; Harland, 1999, s.
61). Tulen viittaamaan *creatio*on tässä tutkimuksessa ensisijaisesti termillä *ro-
manttinen tekijäkäsitys*.

Toinen, intertekstuaalisuutta suosiva näkökulma, *inventio*, hallitsi antiikin
ajoista aina 1700-luvulle asti *klassisen paradigman* muodossa. Klassisen para-

³ Sijoitan luvussa 5.3.12, ”Luovuus lukijoiden silmin”, Paolinin, Rowlingin ja Tolkienin luo-
vuuden eri tasoille keskustelijoiden kommenttien perusteella. Myös imagonsa puolesta
nämä kolme fantasiakirjailijaa ovat erilaisia: Tolkien on modernin fantasiakirjallisuuden
isä, Rowling huippumenestynyt nuortenkirjailija ja Paolini (aikuistunut) teinisenaatio.

digman mukaan kirjallinen teos ei ole kenenkään yksityisomaisuutta. (Saari-
luoma, 1998.) Lisäksi inventio linkittyy esimerkiksi *postmodernismiin*, joka toimi
hallitsevana diskurssina 1900-luvulla (Macfarlane, 2007, s. 6–7), lähinnä vuosisa-
dan loppupuolella (useimmissa länsimaissa 1960-luvun lopulta eteenpäin, Suo-
messa myöhemmin).

Tässä tutkimuksessa käytän invention sateenvarjon alle sijoittuvista, vaiku-
temyönteisistä tekijyyssparadigmoista ensisijaisesti termiä *moniääninen tekijäkäsitys*,
koska koen tämän termin kuvaavan osuvasti tapaa, jolla tekijyys inventiossa
nähdään; tekijä on kuin peili, joka välittäjän roolissa toimien heijastaa jatkuvassa
liikkeessä olevia merkityksiä ja perusluonteeltaan alkuperättömiä tekstejä ympä-
ristöönsä (Kuusela, 2020, s. 203; Abrams, 1953, luku "Preface"). Niinpä merkitys-
ten ja tekstien *polyfonia* eli moniäänisyys korostuu (vrt. Bahtin, 1991, s. 42).

Moniäänisyys tai moninaisuus kulttuuriteoreettisena tai filosofisena ihanteena nousi
hallitsevaksi 1900-luvun jälkipuoliskolla. Jälkistrukturalismi, dekonstruktio ja
postmodernismi haastoivat käsityksiä tulkintojen yksiselitteisyydestä ja merkitysten
pysyvyydestä. Teksteille ei näiden ajatusperinteiden mukaan ollut löydettävissä
alkuperää, ja merkitysten pääteltiin olevan jatkuvassa liikkeessä. (Kuusela, 2020, s. 203.)

Tämä aihe on siis puhuttanut lukijoita kauan. Keskustelu on vain siirtynyt entistä
enemmän verkkoon, josta tämänkin tutkimuksen aineisto on kerätty. Analyysi-
menetelmäksi tässä tutkitulle verkkokeskusteluaineistolle on valikoitu aineisto-
lähtöinen sisällönanalyysi. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä aineisto ensin
pelkistetään, sitten klusteroidaan eli ryhmitellään ja lopuksi abstrahoidaan
(Tuomi & Sarajärvi, 2002, s. 111–114). Näin tutkimusaineisto järjestetään selkeään
ja tiiviiseen muotoon informaation sisällön säilyessä ennallaan. Prosessin aikana
aineisto hajotetaan osiin, käsitteellistetään, ja lopuksi kootaan uudelleen. (Tuomi
& Sarajärvi, 2002, s. 110.)

Pyrin tutkimuksessani saamaan kuvan siitä, millaisissa muodoissa tekijyyss-
käsitteet, yllä kuvatulla tavalla määriteltyinä, elävät 2000-luvun fantasiafani-
en ja fantasian lukijoiden keskuudessa. Näin saan kuvan siitä, millainen rooli esi-
merkiksi vaikutteiden ottamisella ja vaikutteiden jatkojalostuksella on fantasia-
kirjallisuuden kentällä. Samoin olen kiinnostunut tutkimaan, millaisia merkityk-
siä plagioinnin ja tekijänoikeusrikkomusten kaltaisiin ilmiöihin liitetään. Haluan
siis tietää, millaisia tekijyysskäsitteitä fantasiakirjallisuuden lukijoilla on. Pää-
tutkimuskysymykseni on: *miten nykylukijat suhtautuvat vaikutteiden ottoon muilta kir-
jailijoilta? Tarkentaen kysyn: onko innovatiivinen uuden luominen arvossaan 2000-
luvun fantasiakirjallisuudessa vai hyväksyvätkö nykylukijat moniääniselle tekijyydelle
tyypillisen mosaiikkimaisuuden, jossa vaikutteiden otto on luonnollinen osa luomispro-
sessia?*

Myös kirjallisuusteoreetikko Stanley Fishin (1980, s. 14) luoma *interpretive
community* eli *tulkintayhteisön* käsite sekä fanitutkimus (ks. esimerkiksi Jenkins,
1992) ovat mukana teoreettisessa viitekehityksessäni. Ensimmäinen alatutkimus-
kysymykseni on: *millaisia tulkintayhteisöjä verkossa keskustelevista fantasiakirjalli-
suuden lukijoista muodostuu?* Toinen alatutkimuskysymykseni taas kuuluu: *miten fanit
ja antifanit ilmenevät fantasiakirjallisuutta käsittelevissä verkkokeskusteluissa?*
Alatutkimuskysymykseni ovat luontevaa jatkoa päätutkimuskysymykselleni,

koska verkossa käydyt plagiointi- ja tekijyyskeskustelut jakavat huomioideni perusteella keskustelijat erillisiin leireihin, eli tulkintayhteisöihin. Vastaavasti myös fanius vaikuttaa vahvasti siihen, miten ihmiset näkevät eri kirjailijoiden väliset vaikutussuhteet. Lisäksi yksittäisen lukijan fanius tuo aina oman panoksensa niihin tulkintayhteisöihin, joihin tämä lukija kuuluu, ja vastavuoroisesti tulkintayhteisöön liittyminen ja kuuluminen muokkaa yksittäisen lukijan faniutta ja tätä kautta myös tulkintaa faniuden (tai antifaniuden) kohteen tekijyydestä.

Odotettavissa on, että kullakin kirjailijalla sekä teoksella on omat uskolliset faniinsa (sekä mahdolliset antifaniinsa), jotka muodostavat enemmän ja vähemmän homogeenisiä tulkintayhteisöjä. Näiden eri tulkintayhteisöjen kohdatessa verkon keskustelualueilla kysymykset tekijyydestä ja erilaisista vaikutussuhteista nousevat esiin usein, koska faneille on hyvin luonteenomaista arvottaa kirjailijoita suhteessa toisiinsa ja pohtia heidän mahdollisia inspiraation lähteitään.

Lisäksi tällaiset pohdinnat liittyvät tyypillisesti kirjallisuusgenrejen sisällä käytyihin keskusteluihin. Esimerkiksi kirjallisuudentutkija Ann Steiner (2008) huomasi Amazon-verkkokirjakaupan keskusteluja käsittelevässä tutkimuksessaan, että lukijat vertailevat mielellään samaa genreä edustavia kirjoja keskenään.⁴

Fanitutkimus on nykyisin merkittävä tutkimussuuntaus (Gray, 2003), ja fanius ilmiönä on kasvanut itsestään selväksi ja luonnolliseksi osaksi modernia kommunikaatio- ja kulutusyhteiskuntaa (Gray ym., 2007). Intertekstuaalisuutta käsittelevän tutkimuksen keskiöön fanit sopivat erinomaisesti, koska he hallitsevat seuraamansa mediatekstit hyvin (Gray, 2003). Myös erityisesti mediatutkijana tunnettu Henry Jenkins on todennut, että fanit tuntevat lempitekstinsä yksityiskohtia myöten (Jenkins, 1992, s. 69–71) ja myös keskustelevat mielipiteistään intensiivisesti (emt. 53) ja julkisesti (emt. 75). Jos siis haluaa saada syväluotaavia kannanottoja esimerkiksi Christopher Paolinin kirjallisista vaikutteista, kannattaa tutkia hänen faniensa ja antifaniensa käymiä verkkokeskusteluja.

Erityisesti verkossa käytäviä kirjallisuuskeskusteluja on syytä tutkia, koska nykyisin suurin osa lukijoiden kirjoittamista kirja-arvioista löytyy juuri internetistä. Siellä lukijat myös ilmaisevat itseään rohkeammin, kiitos anonymiteetin tarjoaman suojan. Lisäksi tavallisten lukijoiden keskustelut ovat monimuotoisempia ja sisällöltään rikkaampia kuin ammattilaisten kirjoittamat kritiikit. (Steiner, 2008.) On havaittu myös kehityskulku, jossa kirjakritiikkien laatiminen on alkanut siirtymään ammattilaisilta harrastajille. Kuten kirjallisuussosiologian dosentti Voitto Ruohonen (2018a) on todennut:

Yhtäaikaisesti kirjallisuusblogien kasvun kanssa sanomalehdissä kritiikit ovat vähentyneet. Samalla kirjallisuuskritiikki on arkipäivästynyt ja se on osaksi siirtynyt ammattilaisilta kirjallisuuden lukijoille ja harrastajille. (Ruohonen, 2018a.)

⁴ Myös tekemäni pro gradu -tutkielman ”*Did J.K. Rowling rip of Tolkien?*” *Taru Sormusten Herrasta -trilogian ja Harry Potterin yhtäläisyydet lukijoiden verkkokeskusteluissa, narratologisesti ja intertekstuaalisesti* (Siikilä, 2012) perusteella havaitsin, että fantasiakirjallisuuden lukijat ovat verkkokeskusteluissaan hyvin kiinnostuneita eri kirjailijoiden tuotantojen vertailusta keskenään. Lukijoille on tyypillistä esittää väitteitä tyyllillä ”Asia x on otettu lähteestä y”. Yksi keskeinen löydös tässäkin tutkimuksessa tulee siis todennäköisesti olemaan lukijoiden harrastama, hyvin detaljinen eri teosten vertailu.

Myöskään alkuperäisyyskysymykset ja niistä käydyt keskustelut eivät jää tämän suuntauksen ulkopuolelle. Esimerkiksi kirjallisuudentutkijat Sanna Nyqvist ja Outi Oja (2018, s. 48) ovat todenneet teoksessaan *Kirjalliset väärennökset - Huijauksia, plagiaatteja ja luovia lainauksia*, että nykyisin suurin osa plagiointiepäilyistä esitetään juuri internetissä ja kynnyks niiden esittämiseen on internetin ansiosta madaltunut. Plagiointiepäily saatetaan tuoda esiin vaikkapa sosiaalisessa mediassa (emt. 48). Esimerkkinä verkossa alkunsa saaneesta plagiointikohusta Nyqvist ja Oja (2018, s. 48) mainitsevat Panu Rajalan *Intoilija*-teosta (2015) koskeneen plagiointiepäilyä, joka lähti liikkeelle Anneli Kajannon blogista.

Tutkimukseni pyrkimyksenä on nostaa esille lukijoiden näkökulmaa, kokemuksia ja puhetapoja kirjallisuuskriitikkojen sijasta. Tällainen tutkimus on nyt hyvin ajankohtaista, sillä nykykulttuuri on muuttumassa entistä osallistavammaksi samalla kun perinteisen massamedian rooli pienenee (Jenkins ym., 2013, s. 298).

Verkon kirjallisuuskeskustelut ovat osa käynnissä olevaa *mediakonvergenssia* eli eri mediumien yhtymistä, jonka seurauksena eri mediumien muodot, uudet (verkkokeskustelut, sosiaalinen media) ja vanhat (painettu kirja), kohtaavat. Median korvengenssin ansiosta sisällöt virtaavat eri medialustalta toiselle, eri mediateollisuuden alat tekevät yhteistyötä, ja myös yleisö liikkuu jouhevasti eri mediumien välillä kiinnostavan viihteen perässä. (Jenkins, 2006a, s. 2; ks. myös Kovala 2020.) Median konvergenssin seurauksena myös lukeva ruohonjuuritason yleisö saa äänensä kuuluviin entistä paremmin. Mediatutkimuksessa on nykyisin muutenkin siirrytty passiivisen *yleisön* (*audience*) käsitteestä kohti vuorovaikutteisempaa ja aktiivisempaa *käyttäjien* (*users*) käsitettä (Livingstone & Das, 2013). Ihmisiä toiminnallisesti aktivoiva median muoto, internet, on tässä muutoksessa selkeässä roolissa (Livingstone, 2004; Livingstone & Das, 2013).

Tutkimukseni ydinteemat, fanius, intertekstuaalisuus ja interaktiivisuus, ovat muun muassa mediatutkija Sonia Livingstonen (2004) mukaan hyvin tärkeitä nykyisessä mediaympäristössämme⁵. Esimerkiksi faniudesta on tullut entistä tärkeämpää nykyisin, kun ihmiset ovat kiinnostuneempia sisällöstä kuin kanavasta, ja yleisö fragmentoituu kiinnostuksen kohteiden mukaan erillisiksi yhteisöiksi (Livingstone, 2004).

⁵ Faniuden relevanssia nykyisessä mediakentässä on toki myös kyseenalaistettu (ks. Koskimaa & Kerttula, 2021; Jenkins, 2007).

2 TUTKIMUKSEN TAUSTAA

Tässä luvussa taustoitan tutkimustani refleктоimalla ensin aiempaa tutkimusta, ja tämän jälkeen esittelemällä tutkimukseni fokuksessa olevat fantasiakirjailijat, eli J. R. R. Tolkienin, J. K. Rowlingin ja Christopher Paolinin.

Aiemman tutkimuksen esittelyssä (ks. luku 2.1, "Aiempi tutkimus") keskityn ennen kaikkea faniuteen, fantasiaan, tekijyyteen ja verkkokeskusteluihin kohdistuvaan tutkimukseen. Tavoitteenani on aiempaa tutkimusta tarkastelemalla pyrkiä osoittamaan oman väitöskirjatutkimukseni paikka ja motivaatio osana laajempaa akateemista keskustelua.

Kirjailijat esittelen, koska heidän elämäntarinansa, persoonansa ja uransa toimivat tärkeinä osatekijöinä, kun verkkokeskustelijat, fanit ja antifanit muodostavat heidän teoksistaan ja tekijyydestään mielipiteitä. Kuten tähän väitöskirjaan pohjautuvassa artikkelissani "Alkuperäisyys fantasiakirjallisuudessa - Plagioinninmetsästystä ja romanttisia nerokultteja" totean: "-- lukijat puhuvat kirjoista *tekijöittensä teoksina*, eivätkä esimerkiksi kulttuurin synnyttämänä teksteinä --" (Siikilä-Laitila, 2020, korostus omani). Tekijä on tutkimissani kirjallisuuskeskusteluissa siis kaikkea muuta kuin "kuollut".

2.1 Aiempi tutkimus

Now more than ever, literary scholars must bring their skills to bear on digitally networked reading (Nakamura, 2013).

Aiemmasta tutkimuksesta puhuttaessa haluan ensimmäiseksi nostaa esiin kotimaisen fantasiatutkimuksen yleistilanteen. Fantasiakirjallisuuteen erikoistunut tutkija Hanna-Riikka Roine (2014) on todennut, että fantasia- ja tieteisfiktiota tutkivia väitöskirjoja julkaistiin meillä Suomessa hänen tutkimanaan ajanjaksona

2009–2014 välillä varsin niukasti.⁶ Roineen (emt.) mukaan fantasia- ja tieteisfiktio-tutkimus oli etenkin kirjallisuusaineiden parissa ”erittäin marginaalista”. Olen aloittanut tämän väitöskirjan kirjoittamisen samana vuonna kuin Roine kirjoitti mainitun artikkelinsa, jossa hän muun muassa toteaa:

-- vaikka fantasia- ja tieteisfiktio eivät varsinkaan nykykulttuurissa ole millään tavalla marginaalissa – kuten vaikkapa *Harry Potter* -kirjasarjan ja *Hobitti*-romaanin pohjaavien elokuvien suosio osoittaa – kirjallisuudentutkimuksessa niihin keskittyminen on pitkään edustanut poikkeusta (Roine, 2014).

Fantasiatutkimuksen tilanne on Suomessa toki parantumaan päin, sillä kuten Roine (2014) lisää, on useissa suomalaisissa yliopistoissa tekeillä fantasiaa ja spekulatiivista fiktiota käsitteleviä väitöskirjoja. Tämän artikkelin ilmestymisen jälkeen on myös julkaistu uusia väitöskirjoja (katso esimerkiksi Korpuu, 2015; Varis, 2019; Kraatila, 2021; Kärkelä, 2022). Oman kokemukseni perusteella minkäänlaista ylitarjontaa fantasia- ja tieteisfiktioaiheisista väitöskirjoista ei kuitenkaan meillä Suomessa ole vielä tänäkään päivänä. Toki artikkeli- ja pro gradu -puolella tilanne vaikuttaa nykypäivänä jo lupaavalta.

Palaan myöhemmin tässä luvussa vielä uudelleen fantasiatutkimukseen, tarkemmin sanottuna nimenomaan Tolkienista, Rowlingista ja Paolinista tehtyyn tutkimukseen eri teemojen, kuten tekijyyden ja vastaanoton, merkeissä.

Verkkoyhteisöjä on tutkittu tiettävästi 1990-luvulta lähtien (Salmela, 2021, s. 43). Internet-tutkimuksen perusteoksiksi voidaan laskea esimerkiksi Howard Rheingoldin *The Virtual Community – Homesteading on the Electronic Frontier* vuodelta 1993, ja Sherry Turklen *Life on the Screen – Identity in the Age of the Internet* vuodelta 1995. Näissä teoksissa keskityttiin ennen kaikkea verkkokommunikation arvojen ja kulttuuristen merkitysten luomisen näkökulmasta. (Arpo, 2005, s. 24–25.) Näiden teosten voi siis nähdä sivuavan joiltakin osin omaa tutkimustani.

Internet-tutkimukseen sen yhtenä osa-alueena kiinnittyvät verkkokeskustelut, joihin tässä tutkimuksessa keskityn, ovat tutkimuskohteena laaja aihe. Niinpä niitä on paras lähestyä yksittäisten tapausten kautta. Verkkokeskusteluja ja verkkoyhteisöjä on tutkittu runsaasti tietokonevälitteisen viestinnän (*computer-mediated communication*) alalla, ja aihe on herättänyt kiinnostusta myös esimerkiksi kielitieteiden, sosiologian, psykologian ja yhteiskuntatieteiden alueilla (Salmela, 2021, s. 13).

Fokukseksi verkkokeskustelututkimuksessa voidaan ottaa esimerkiksi urheilufanit, lapset tai politiikasta kiinnostuneet. Vastaavasti voidaan keskittyä tutkimaan jonkin tietyn verkkomedian kanavan käyttöä, kuten vaikkapa Twitter, Facebook, Ylilauta, tai LinkedIn. Verkkokeskustelututkimus fokuksituu siis yleensä aina joko tiettyyn käyttäjäryhmään ja/tai kanavaan. Keskeisiä tutkijoita

⁶ Kirjallisuudentutkimuksen väitöskirjoja on vuosien 2009–2014 välillä julkaistu Suomessa vajaat 150 kappaletta. Näistä vain kuusi väitöskirjaa käsittelee fantasia- ja tieteisfiktiota (vaikka kriteeristö on löyhä). (Roine, 2014.) Toki on hyvä huomata, että jos Roine ei ole tässä huomionnut esimerkiksi nykykulttuurin tutkimuksen väitöskirjoja, ja se laskee fantasia-aiheisten väitöskirjojen lukumäärää.

ovat esimerkiksi sosiaaliseen mediaan ja verkkotutkimukseen erikoistunut Nancy K. Baym, ja aiemmin jo kertaalleen mainittu Sonia Livingstone.

Meillä Suomessa verkkokeskustelujen tutkimuksessa rohkeita avauksia⁷ on tehnyt esimerkiksi tietokirjailija, opettaja ja tutkija Ari Haasio, jonka väitöskirja *Toiseus, tiedontarpeet ja tiedon jakaminen tietoverkon ”pienessä maailmassa” – Tutkimus sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden informaatiokäyttäytymisestä* (2015) käsittelee Ylilaudan Hikikomero-ryhmän keskusteluja. Lisäksi Haasio tutkii pimeän verkon huumekauppaa (ks. esimerkiksi Haasio ym., 2020). Sekä Haasion (2015, s. 5–6) väitöskirjan tutkimusmenetelmistä että sen tutkimustuloksista löytyy kauptintoja oman tutkimukseni kanssa.

Toinen väitöskirja, jolla on tutkimuksellisia yhtymäkohtia oman väitöskirjatutkimukseni kanssa, on viestintätieteilijä Eliisa Vainikan (muun muassa) Ylilautaa tutkiva artikkeliväitöskirja *Prekarisaation tunnemaisema – Vastustavat taktiikat, tunnelmat ja elämänpolitiikka verkon julkisuudessa* (2020). Aivan kuten minäkin, myös Vainikka tarkastelee väitöskirjassaan virtuaalisten yhteisöjen sisäisiä dynamiikkoja, esimerkiksi tunnelataukseen ja me-hengen muodostumiseen, sekä nörttikulttuuriin (tai Vainikan tapauksessa nörttimaskuliinisuuden kulttuuriin) paneutuen. Vainikan väitöstutkimuksessa ei kuitenkaan ole kyse ärsyyntyneistä prosumereista, tai kriittisistä, kirjallisuuden portinvartijoina toimivista fantasia-kirjallisuuden lukijoista. Sen sijaan Vainikan (2020, s. 92–94) tutkimus keskittyy monilta osin astetta raskaampiin ja intiimimpiin teemoihin kuten työttömyyteen, syrjäytymiseen ja naisvihaan. Omakin tutkimusaineistoni hipaisee ehkä ajoittain verkkovihan- tai nettikiusaamisen rajapintoja⁸, mutta on kuitenkin hyvin kaukana siitä verkkovihan ytimeä, mihin Vainikka omassa tutkimuksessaan sukeltaa.

Kolmas omaa tutkimustani sivuava väitöskirja on Eveliina Salmelan *”Ajattelun kysyä palstan asiantuntijoilta ennen kääntymistä lipevien myyntimiesten puoleen.” Erikoisalaan liittyvien neuvojen ja tiedon pyytäminen verkkoyhteisöissä* (2021). Myös Salmela (2021) käsittelee väitöskirjassaan minun tapaan verkkoyhteisöjen yhteisöllisyyttä sekä keskusteluketjujen sisäisiä dynamiikkoja, joihin kuuluvat muun muassa kohteliaisuuden ja huumorin elementit. Erona taas on se, että siinä missä minä tutkin tekijyyksäsityksiä ja faniutta, tutki viestintätieteistä väitellyt Salmela (2021) puolestaan ennen kaikkea erikoisalaan liittyvän tiedon jakamista.

Verkkokeskustelukulttuureista on ilmestynyt meillä Suomessa myös kattava perusteos *Digitaalisia kohtaamisia: verkkokeskustelut BBS-purkeista sosiaaliseen mediaan* (Suominen ym., 2019). Nimensä mukaisesti tässä teoksessa käydään läpi

⁷ Haasion (2015, s. 279) väitöskirjatutkimus on tiettävästi ensimmäisiä tieteellisiä tutkimuksia maailmassa, jossa käsitellään toiseuden kokemuksen merkitystä tiedon hankkimiselle ja välittämiselle. Haasio (emt. 279) on siis löytänyt toiseudesta uuden tiedonhankintaprosessiin vaikuttavan tekijän.

⁸ Christopher Paolinista ja J. K. Rowlingista esitetään tutkimusaineistoissani ajoittain syyttäviä, toisinaan jopa panettelevia väitteitä ja huomioita. Samoin Paolinin faneista faniryhmänä lausutaan toisinaan negatiivissävytteisiä ja alentuvia kommentteja. En kuitenkaan koe tutkimuksellista tarvetta asettaa näitä kommentteja verkkovihan tai nettikiusaamisen viitekehyksiin tämän väitöskirjatutkimuksen puitteissa. Toisessa yhteydessä en toki näe esettä esimerkiksi sen tutkimiselle, täytyvätkö nettikiusaamisen tunnusmerkit Paolinin kohdalla.

verkkokeskustelukulttuurien historiaa 1970-luvun alkuvuosista aina viime vuosiin asti.

Mitä tulee nimenomaan fanien verkossa käymiin keskusteluihin, voidaan tienraivaajana pitää edellä jo mainituksi tullutta Baymia. Hänen vuonna 1994 ilmestynyttä väitöskirjaansa, *Communication, Interpretation, and Relationships: A Study of a Computer-Mediated Fan Community*, voidaan pitää ensimmäisenä laajamittaisena tutkimuksena verkkokeskusteluryhmien kulttuurisista ulottuvuuksista. (Arpo, 2005, s. 26.)

Verkossa käytävät kirjallisuuskeskustelut ovat olleet muiden muassa Ann Steinerin tutkimuksen kohteena. Hän on tarkastellut ainakin kirjablogeja (2010) ja Amazonen kirja-arvosteluita (2008), jotka verkkomedian muotoina kuuluvat myös omaan tutkimusmateriaaliini. Steinerin (2008; 2010) artikkelit ovat kuitenkin tutkimusintresseiltään erilaisia kuin omani. Goodreadsissa tapahtuvan kirjallisuuskeskustelututkimuksen tienraivaajana voi puolestaan pitää mediatutkija Lisa Nakamuran (2013) laajasti siteerattua artikkelia ”’Words With Friends’: Socially Networked Reading on Goodreads”. Artikkelissaan Nakamura (2013) luonnehtii Goodreadsia erinomaiseksi tutkimuskohteeksi tutkijoille, jotka ovat kiinnostuneita autenttisista lukukokemuksista. Myös oma tutkimukseni on osoittanut tämän toteamuksen todeksi.

Mainita täytyy myös tietokoneavusteiseen kirjallisuudentutkimukseen erikoistunut Peter Boot. Bootin lähestymistapa tutkimukseen on metodisesti hyvin erilainen kuin itselläni, mutta samoin kuin minä, myös Boot on tutkinut kirjoista käytäviä verkkokeskusteluja varsin pitkällä aikavälillä, kuten jo artikkelin ”The Voice of the Reader: The Landscape of Online Book Discussion in the Netherlands, 1997-2016” nimikin osoittaa. Boot on myös tehnyt siinä huomioita, jotka resonoivat omien tutkimustuloksieni kanssa. Boot on esimerkiksi todennut, että kirjanörtteiden ja rakkauden lukemista kohtaan annetaan näkyä vailla estoja verkon kirjallisuuskeskusteluissa (Boot, 2020). Oman tutkimukseni pohjalta voisin vielä täydentää Bootin huomiota toteamalla, että verkon kirjakeskusteluissa lukeneisuus ei ole paitsi hyväksyty piirre, se on myös arvokasta sosiaalista pääomaa.

Meillä Suomessa lukijoiden yhteisöistä on kirjoittanut muun muassa kirjallisuuden professori Kuisma Korhonen. Hän sivuaa teksteissään verkkoyhteisöjä, joskin lyhyesti (ks. esimerkiksi Korhonen, 2011, s. 60–62). Kaiken kaikkiaan Korhonen (2011) kirjoittaa lukijoiden yhteisöistä varsin monitahoisesti, filosofisia kysymyksiä kaihtamatta. Korhonen (2011, s. 250) muun muassa esittää, että julkisten yhteisöjen ohella on olemassa myös lukijoiden vastayhteisö, johon kuuluvat esimerkiksi yksinäiset ja hiljaiset lukijat, sekä kuolleet ja ”olemassaolon tuolla puolen olevien äänet”.

Omaa tutkimustani sivuaa myös journalisti Suvi Aholan (2013a) suomalaisia lukupiirejä käsittelevä väitöskirja *Lukupiirien Suomi – Yhteisöllistä lukemista 149 suomalaisessa lukupiirissä 2009*⁹. Ahola tutki kuitenkin kahta poikkeusta lukuun ottamatta vain kasvokkain kokoontuvia lukupiirejä, ei internetissä toimivia

⁹ Ahola (2013b) julkaisi lisäksi väitöskirjaansa pohjautuvan, populaarin *Lukupiirien aika* -teoksen samana vuonna kuin väitöskirja ilmestyi.

lukupiirejä (Ahola, 2013a, s. 90) ja hänen painotuksensa, kysymyksenasettelunsa ja rajauksensa ovat muutenkin sangen erilaisia omaan tutkimukseeni verrattuna. Yhteistä tutkimuksillamme on lähinnä lukemisen sosiaalisen puolen tarkastelu. Kuitenkin esimerkiksi fanius- ja tekijyykeskustelut, sekä tekstienväliset suhteet ovat esillä vain minun tutkimuksessani.

Toinen, omaa tutkimustani sivuava ja uudehko tutkimus on nykykulttuurintutkija ja kirjailija Eeva Rohaksen vuonna 2016 julkaistu väitöskirja *Sylviasta, Sylvialle, Sylviana – Retoriikka ja merkityksenmuodostus osoitteessa www.sylviaplathforum.com*, joskin myös tässä tapauksessa fokus on vain osittain sama kuin omassa tutkimuksessani. Suurin yhteneväisyys oman tutkimukseni ja Rohaksen (2016) tutkimuksen väliltä löytyy tutkimusmateriaaliemme luonteesta (verkon kirjallisuuskeskustelut) ja fanitutkimuksesta, joka on molemmilla yhtenä fokuksista. Muuten kuljemme tutkimuksellisesti varsin erilaisia polkuja. Tulen ottamaan Rohaksen väitöskirjan esiin vielä luvussa 4.3, ”Tutkimuksen eettisyydestä ja sensitiivisyydestä”. Rohaksen (2016) tutkimus toimii nimittäin joiltakin osin tutkimuseettisenä ennakkotapauksena omalle tutkimukselleni.

Kolmas suomalainen tutkija, joka on käsitellyt kirjallisuudesta käytyjä (verkko)keskusteluja, on mediatutkija Maarit Jaakkola. Hän on tutkinut Instagramin kirja-arvosteluja esimerkiksi artikkelissaan ”Oman lukukokemuksensa visualisoijat – Käyttäjälähtöiset kirja-arvostelut Instagramissa” (Jaakkola, 2020). Olen Jaakkolan (2020) kanssa samoilla linjoilla muun muassa siinä, että yhteisöllisyys on tärkeä osa verkon käyttäjälähtöisiä kirja-arvosteluita. Jaakkola (2020) toteaa myös: ” -- käyttäjälähtöistä arvostelutoimintaa tulisi jatkossa tutkia alustaspesifisesti”. Itse teen tässä väitöskirjatutkimuksessa juuri niin. Analysoin jokaisen tätä aihepiiriä käsittelevän tutkimusaineistoni erikseen, sen erityispiirteet huomioiden.

Kaikkein lähimmäs omaa tutkimustani osuu kuitenkin Katharine Sarikakisin ym. artikkeli ”Defining authorship in user-generated content: Copyright struggles in the Game of Thrones” (2015). Siinä kirjoittajat kysyvät: ”--how is the notion of authorship constructed in the cooperative spaces of fandom?” (emt.). Grounded theorya¹⁰ ja Atlas.ti. -tietokoneohjelmaa¹¹ käyttäen tutkijat analysoivat Westeros.org -sivuston ”A Forum of Ice and Fire” -keskusteluja (emt.). Sarikakis ym. päätyivät tutkimuksessaan tekijyyden teemojen kolmijakoon, joka koostuu yhteisön rakentamisesta, luovasta prosessista ja työstä hyötymisestä (emt.). Yhteisön rakentaminen tarkoittaa tässä neuvottelua siitä, kuka kuuluu yhteisöön ja niin sanottuun sisäpiiriin ja kuka ei (”setting rules for belonging”) (emt.). Luova prosessi taas tarkoittaa fanien jännitteistä suhdetta esimerkiksi *fanifiktioon* ja *fanitaitteeseen* (emt.). Kolmas tässä tutkimuksessa löydetty tekijyyden aspekti tarkoittaa George R. R. Martinin¹² tekijyyden ja tekijänoikeuksien

¹⁰ *Grounded theoryn* (ankkuroidun teorian) lanseerasivat vuonna 1967 Barney Glaser ja Anselm Strauss teoksessaan *The Discovery of Grounded Theory*. Grounded theory on yksi parhaiten tunnetuista laadullisista tutkimusmenetelmistä. Sitä käytetään muun muassa sosiolitieteissä. (Oktay, 2012.)

¹¹ Atlas.ti on laadulliseen analyysiin tarkoitettu tietokoneohjelma (Atlas.ti, 2020).

¹² Tässä mainittu tutkimus keskittyy George R. R. Martinin huippuosittuun *Tulen ja jään laulu* -fantasiakirjasarjaan (*A Song of Ice and Fire*, 1996-), sekä tähän kirjasarjaan pohjautuvaan HBO:n televisiosarjaan *Game of Thrones* (2011–2019).

kunnioittamista (emt.). Martinin ympärille on Sarikakisin ym. mukaan rakentunut romanttinen nerokultti (emt.), jollainen on oman tutkimukseni perusteella muodostunut myös J. R. R. Tolkienille.

Omasta tutkimusmateriaalistani löytyy myös Sarikakisin ym.:n tutkimustuloksista tuttuja neuvotteluja siitä, kuka kuuluu faniyhteisössä sisäpiiriin ja kuka ei. Pienemmistä yksityiskohdista mainittakoon, että sekä Sarikakis ym.:n että oma tutkimukseni löysivät merkkejä siitä, että kirjaa pidetään ensisijaisena mediatekstinä adaptaatioihin verrattuna. Sarikakisin ym. tekstissä kuvaillaan muun muassa faniryhmää nimeltä *book-purists*, joka nauttii suurta kunnioitusta, mutta jota syytetään myös elitismistä (emt.). Kaiken kaikkiaan Sarikakisin ym. huomiot toimivat erinomaisena kaikupohjana omalle tutkimukselleni, koska oman tutkimukseni tapaan he käsittelevät verkossa käytyjä tekijyyskeskusteluja, joiden aiheena on fantasia. Mainittakoon myös, että artikkelissani "I'm just being a difficult LoTR hardcore fan" : Tolkien Fans' Actions and Reactions to Peter Jackson's *The Hobbit* Trilogy (Siikilä-Laitila, 2022) käsittelen tätä Sarakakisin ym. artikkelia lähemmin, Tolkienin ja Martinin fanien toimintatapoja vertaillen.

Mitä fanitutkimukseen tulee, on tutkimuksen kenttä laaja ja alati muuntuva. Tällä hetkellä fanitutkijoita kiinnostavat esimerkiksi naisten asema ja oikeudet (ks. esimerkiksi Scott, 2019; Arjoranta ym., 2020), lapset faneina (ks. esimerkiksi Hunting, 2019), *transmediaalisuus* (ks. esimerkiksi Boni, 2017; Sundet & Petersen, 2021) ja uskonnollisuus (ks. esimerkiksi Cusack ym., 2019). Alan keskeisimpiä tutkijoita ovat muun muassa *Textual Poachers: Television Fans & Participatory Culture* -teoksestaan (1992) tunnettu professori Henry Jenkins, fandomiin erikoistunut Matt Hills¹³ ja mediatutkimukseen ja fanitutkimukseen perehtynyt Cornel Sandvoss. Tässä yhteydessä ei myöskään tule unohtaa antifaniuden käsitteen fanitutkijoiden tietoisuuteen nostanutta media- ja kulttuurintutkija Jonathan Grayta¹⁴.

Antifanitutkimus, joka on keskeinen osa tätä tutkimusta, kaipaa lisää konttribuutioita. Esimerkiksi (yllä mainittu) Gray (2003) on todennut, että antifanit ovat saaneet tutkijoilta aivan liian vähän huomiota, vaikka heillä on selkeästi omanlaisensa tavat tulkita mediatekstejä. Vaikka Gray teki tämän huomion vuonna 2003, peräänkuuluttaa mediatutkimuksen apulaisprofessori Melissa A. Click antifanitutkimusta edelleen vuonna 2019. Clickin (2019) mukaan antifanitutkimus on edennyt tutkimusalana vain vähän viime vuosien aikana. Click toteaa:

While fan studies generally has examined fan spaces and practices online, few have explored the online communities, behaviors, and texts that have developed around hate and dislike (Click, 2019).

¹³ Matt Hills muistetaan erityisesti vuonna 2002 julkaistusta *Fan Cultures* -kirjastaan, jota voidaan pitää Jenkinsin (1992) *Textual Poachers* -kirjan ohella yhtenä fanitutkimuksen perusteoksista.

¹⁴ Jonathan Gray on myös toimittanut yhdessä Cornell Sandvossin ja C. Lee Harringtonin kanssa *Fandom: Identities and Communities in a Mediated World* -kokoomateoksen (2007). Henry Jenkins vastasi jälkisanojen kirjoittamisesta.

Yksi tämän väitöskirjan tavoitteista onkin paikata tätä tutkimuksellista aukkoa, erityisesti nostamalla esiin anti-shur'tugal -antifaniyhteisön. Myöhemmin tässä luvussa palaan käsittelemään faniutta vielä uudelleen, tutkimukseni keskiössä oleviin kirjailijoihin ja heidän faneihinsa liittyen.

Takaisin omaan tutkimusaiheeseeni siirtyäkseni totean, että kaiken kaikkiaan internetissä käydyt, fantasiakirjallisuutta koskevat tekijyyskeskustelut fanius- ja antifaniusvivahteineen näyttäisivät olevan melko harvinainen tutkimuskohde. Tämä siitä huolimatta, että fantasiakirjallisuuden lukijat ovat perustaneet niitä varten jopa omia verkkosivustojaan, ja aihetta käsittelevät keskusteluketjut saavat kerta toisensa jälkeen kymmeniä, tai jopa satoja kommentteja.

Myös kirjallisen plagioinnin kulttuurihistoriaa tutkinut Marilyn Randall (2001, s. 155) on huomannut, että lukijan omaa motiivia plagioinnin jäljittämiseen ja etsimiseen ei yleensä nosteta esiin tai tunnisteta. Ainoan poikkeuksen tähän sääntöön tekee eettinen tarve puolustaa kirjailijan ammattia tai omaisuutta (Randall, 2001, s. 155). Tässä väitöskirjatutkimuksessa tätä kirjallisuuden maailman sokeaa pistettä tutkitaan. Etsin motiiveja esimerkiksi lukijan tietotasosta sekä mahdollisista tunnesiteistä, faniudesta ja antifaniudesta.

Myös Sanna Nyqvist ja Outi Oja (2018, s. 314) mainitsevat faniuteen linkittyvät plagiaatinpaljastusjärjestelmät. Tämä tarkoittaa käytännössä sivustoja, joilla fanit voivat kertoa epäilyistä plagiaattitapauksista, joita sitten analysoidaan ja tutkitaan lähemmin yhteistuumin (emt. 314). Nyqvist ja Oja kirjoittavat:

Fantasiakirjallisuudessa tiettyjen esimerkkiteosten malli on niin vahva, että menestystä janoavan kirjailijan on vaikeaa olla jäljittelemättä esikuviaan. Fantasiakirjallisuuden fanisivustot ovat täynnä pitkiä keskusteluja esimerkiksi siitä, miten tulkita J. R. R. Tolkienin *Taru Sormusten Herrasta* -romaaneista (1954–1955) omaksuttuja vaikutteita myöhemmissä fantasiaromaaneissa: ovatko ne plagiointia vai eivät? (Nyqvist & Oja, 2018, s. 15.)

Sinällään plagiointikeskusteluilla on pitkät perinteet. Sana *plagiaatti* on peräisin roomalaisajalta ja se tarkoitti alun perin lapsen tai orjan kidnappaamista. Kirjallisuuteen liittyen plagiaatin käsitteen otti tiettävästi ensimmäisenä käyttöön Martialis-niminen runoilija, joka koki kollegansa Fidentiuksen esittäneen hänen runojaan ominaan. (Nyqvist & Oja, 2018, s. 31.) Martialis eli arviolta vuosina 40–104 jKr. (Hosiaislouma, 2003, s. 709). Myös yleisemmällä tasolla vaikutteiden ottamista koskevat debatit ovat hyvin pitkäikäisiä ja moninaisia (ks. esimerkiksi Macfarlane, 2007). Nykyaikana plagiointia on tutkittu lähinnä opiskelun ja tutkimuksen näkökulmasta, eli fokuksessa ovat olleet esseensä verkosta kopioivat opiskelijat ja vajavaisia lähdeviitteitä käyttävät tutkijat. Joitakin poikkeuksia toki on, esimerkiksi Nyqvistin ja Ojan (2018) *Kirjalliset väärennökset – Huijauksia, plagiaatteja ja luovia lainauksia*, jossa käsitellään useita, varsin kuuluisia eurooppalaisia ja suomalaisia plagiointitapauksia. Aihetta käsitteleviä perustutkimuksia on myös Marilyn Randallin (2001) teos *Pragmatic Plagiarism – Authorship, Profit, and Power*.

Tekijyyttä yleisemmin taas käsittelee kokoomateos nimeltä *Muuttuva tekijä – kirjoituksia tekijänoikeudesta ja taiteesta* (Alén-Savikko ym., 2020). Siteeraan tässä väitöskirjassa muun muassa tekijyyden juridiikkaa käsitteleviä artikkeleita, jotka

löytyvät *Muuttuvasta tekijästä* (ks. Mattila, 2020; Neuvonen, 2020; Alén-Savikko, 2020). *Muuttuvasta tekijästä* löytyy myös oma artikkelini, joka perustuu tähän väitöskirjatutkimukseen: ”Alkuperäisyys fantasiakirjallisuudessa – Plagioinninmetästystä ja romanttisia nerokultteja” (Siikilä-Laitila, 2020). Lisäksi aihetta käsitellään meillä Suomessa myös Kaisa Kurikan ja Veli-Matti Pynttärin toimittamassa kokoomateoksessa *Tekijyyden tekstit* (2006), sekä Haverisen ym. toimittamassa kokoomateoksessa *Tekijyyden ulottuvuuksia* (2008).

Tekijänoikeusjuridiikkaan liittyen on ilmestynyt esimerkiksi Aaron Schwabachin fanikulttuureita ja tekijänoikeuksia törmäyttävä teos *Fan Fiction and Copyright – Outsider Works and Intellectual Property Protection* (2011). Schwabach työskentelee juridiikan alalla, ja hänen erikoisosaamiseensa kuuluvat muun muassa juuri *Harry Potteriin* liittyvät tekijänoikeuskiistat.

Jatkan nyt faniuden käsittelyä erityisesti tämän tutkimuksen keskiössä olevien kirjailijoiden kautta tarkasteltuna. Faniudesta sinällään on tehty melko paljon tutkimusta, mutta lähinnä viihdemaailmaan (musiikki- ja elokuvatähdet), urheiluun, televisio-ohjelmiin ja science fictioniin liittyen. Sen sijaan fantasiakirjallisuusfanius¹⁵ on saanut suhteessa vähemmän huomiota, vaikka joitakin tutkimuksia toki löytyy, kuten *Harry Potter* -faneja tutkineen Rebecca Sutherland Borahin taannoinen artikkeli (2002). Fantasiatutkimukseen perehtynyt englannin kielen professori Mary Pharr (2011) nostaa akateemisista *Harry Potter* -kirjoista esille *The Ivory Tower and Harry Potter* -kokoomateoksen (Whited, 2002), josta yllä mainittu Sutherland Borahinkin artikkeli löytyy, sekä *Harry Potter’s World* -kokoomateoksen (Heilman, 2003), joka julkaistiin myöhemmin nimellä *Critical Perspectives on Harry Potter* (2nd. Edition) (Heilman, 2009). Lisäksi Melissa Anellin (2008) kirjoittama teos *Harry, a History. The True Story of a Boy Wizard, His Fans, and Life Inside the Harry Potter Phenomenon* tarkastelee *Harry Potter* -fandom -ilmiötä monipuolisesti ja asiantuntevasti. Kirjoittaja on itsekin *Harry Potter* -fani ja merkittävän Leaky Cauldron -potterfanisivuston ylläpitäjä. Kirjassa on mukana myös J. K. Rowlingin esipuhe, jossa Rowling pohdiskelee *Harry Potter* -faniilmiötä.

Kaiken kaikkiaan *Harry Potteria* on yleensä tarkasteltu hyväksyvässä ja myönteisessä valossa (Pharr, 2011, s. 10), joskin Rowlingin *Potter*-kirjoille viime vuosina tekemät post-tekstuaaliset interventiot¹⁶ ovat hämmentäneet faneja (McLeod & Holland, 2017), ja uskonnolliset tahot ovat esittäneet noituussyytöksiä (ks. esimerkiksi Anelli, 2008, s. 177–201). Viimeisin kohu on koskenut Rowlingin transukupuolisia ihmisiä kohtaan esittämiä, transfobiseksi koettuja kommentteja (Duggan, 2021). Vuoteen 2021 mennessä *Potter*-kirjoja onkin polttanut kaksi varsin erilaista ryhmää: uskovaiset ja trans-aktivistit (Anelli, 2008, s. 185; Bosmajian, 2006, s. 136; Newsweek, 2021). Rowlingin imago onkin tätä kirjoittamassa (syyskuu, 2022) laskusuhdanteessa.

¹⁵ Katsontakannasta riippuen science fiction ja fantasiakirjallisuus voidaan myös niputtaa yhteen. Tässä väitöskirjassa käsitelen niitä kuitenkin erillisinä, tasavertaisina genreinä.

¹⁶ Rowling on muun muassa tviitannut, että Hermione onkin afroamerikkalainen, ja Dumbledore on homoseksuaali (McLeod & Holland, 2017).

Tolkienin yleisösuhdetta ovat puolestaan tutkineet muun muassa media-tutkija Martin Barker ja elokuvatutkija Ernest Mathjis (2008), mutta heidän tulo-kulmansa on erilainen kuin minulla. He ovat nimittäin tutkineet Tolkienin tuotannosta tehtyjen elokuva-adaptaatioiden vastaanottoa, kun itse taas pyrin keskittymään ensisijaisesti kirjojen vastaanottoon.

Tolkienia ja Rowlingia on toki tutkittu myös rinnakkain. Esimerkiksi englannin kielen tutkija Shobha Ramaswamy (2014, s. x, 226) lähestyy väitöskirjassaan *Archetypes in Fantasy Fiction: A Study of J. R. R. Tolkien and J. K. Rowling* (2014) Tolkienia ja Rowlingia muun muassa Joseph Campbellin sankarin matkan ja arthuriaanisen mytologian kautta. Tämä väitöskirja tukee (joskaan ei korvaa) omaa tutkimustani, sillä myös minun tutkimusaineistoissani lukijat usein selittävät Rowlingin ja Tolkienin yhteneväisyydet jaettujen mytologioiden kautta. Esimerkiksi juuri Joseph Campbell (ks. luku 5.1.4, ”Kinja”) ja arthuriaaninen mytologia Merlin-velhoineen (ks. 5.1.2, ”Goodreads”) nostetaan eksplisiittisesti esiin.

Paolinia on tutkittu vähän verrattuna Tolkieniin ja Rowlingiin. Tähän mennessä (tilanne syyskuussa 2022) eksklusiivisesti Paolinille on omistettu tietojeni mukaan vain yksi väitöskirja. Siinä Laura D’Aveta (2016) tarkastelee Paolinin fantasiamaailman karttoja. Paolinia toki tutkitaan myös esimerkiksi Louise Pisano Simonen (2015) väitöskirjassa *Beyond Demons and Darkness: A Genealogy of Evil in American Fantasy Literature for Young Adults Since 1950*, mutta siinä Paolini saa vähemmän huomiota, koska Paolinin *Perillinen*-kirjasarjan ohella tutkitaan myös 43 muuta teosta (Simone, 2015, s. ii). Paolinista kirjoitetut tieteelliset artikkelit ovat käsitelleet esimerkiksi keskeisten hahmojen psykologisia ominaisuuksia (Kokkola, 2018), lohikäärmeiden roolia (Sheridan, 2016) ja transmediaalisuutta (Rebora, 2016). Mainittakoon myös, että Paolinia on käsitelty jonkin verran erilaisissa opinnäytteissä, kuten kandidaatintutkielmissa ja pro graduissa, ja näistä huomiota herättävän monet on kirjoitettu Masarykin yliopistossa, Tšekissä. Voikin olla, että lähivuosina juuri tuosta yliopistosta on odotettavissa Paolini-aiheinen väitöskirja, tai vähintään Paolini-aiheisia tieteellisiä artikkeleita.

Vaikka Paolini on fantasiakirjailija, jonka teoksia on myyty maailmanlaajuisesti kymmeniä miljoonia (The Guardian, 2016), odottaa Paolinia käsittelevä akateeminen tutkimus monilta osin yhä tekijäänsä. Lupaavia merkkejä on toki jo ilmassa, kuten lukuisat opinnäytetyöt antavat ymmärtää.

Tolkien-aiheista tutkimusta on puolestaan tehty jo paljon. Tämän nostaa esiin myös D’Aveta Paoliniin keskittyvässä, yllä jo mainitussa *In Search of Alagaësia: Exploring the Conjunction of Reader, Author and Place in Christopher Paolini’s The Inheritance Cycle* -väitöskirjassaan. D’Aveta toteaa: ”Volumes had been written about Tolkien already, and I was hesitant to follow the footsteps of those who had spent their lifetime devoted to scholarship around his work when I might be an interloper” (D’Aveta, 2016, s. 5). Samoin tietokirjailija ja kirjallisuudentutkija Jyrki Korpua huomauttaa omassa Tolkien-aiheisessa väitöskirjassaan *Constructive Mythopoeitics in J. R. R. Tolkien’s Legendarium*, että Tolkien-aiheista tutkimusta on tehty jo runsaasti. Tärkeimpiin Tolkien-tutkijoihin lukeutuvat muun muassa Tom Shippey ja Verlyn Flieger. (Korpua, 2015, s. 22–23.)

Samoin kuin minun tutkimuksessani, myös D'Avetan (2016) tutkimuksessa ruohonjuuritason lukijat ja fanit saavat äänensä kuuluviin. D'Aveta myös toteaa, että todelliset lukijat hiljennetään fantasiatutkimuksen piirissä usein (D'Aveta, 2016, s. 140), ja huomion saa sen sijaan *implisiittinen lukija* (*implied reader*) (D'Aveta, 2016, s. iii). Tämä epäkohta toimii motivaattorina omalle tutkimukselleni.

Omaa tutkimustani sivuaa myös toimittaja ja tutkija Gabrielle Lissauerin (2015) kirjoittama kirja *The Tropes of Fantasy Fiction*. Siinä Lissauer analysoi muun muassa juuri Paolinin, Rowlingin ja Tolkienin tuotantoa, joskin vain lyhyehköinä segmentteinä muiden fantasia- ja science fiction -genreen kuuluvien mediatekstien ohella. Lissauer etenee teemoittain, ei kirjailijasta toiseen.

Kirjassaan Lissauer (2015, s. 139–140) kuitenkin muun muassa vertailee Paolinin Urgaleja ja Kull-hahmoja Tolkienin örkkeihin ja esittää oman näkemyksensä siitä, plagioiko Paolini tässä suhteessa Tolkienia vai ei. Vastaava vertailu tehdään myös Paolinin ja Tolkienin haltioiden välillä (emt. 185–186). Jo heti teoksensa johdannossa Lissauer (2015, s. 2) myös kirjoittaa: ”..the particular way that Paolini chose to apply these tropes was by borrowing from/stealing from/ripping off others without disguising it very well”. Lissauerin keskeinen väittämä on, että hyvää ja huonoa fantasiakirjallisuutta ei erota käytettyjen elementtien (kuten lohikäärmeet, haltiat ja kääpiöt) näennäinen kuluneisuus, vaan se, pystyykö kirjailija antamaan ilmaisulleen omaleimaisuuden tunnun, ja toimiiko tarinan sisäinen logiikka vai ei. Esimerkiksi juuri Paolinin *Perillinen* -kirjasarjasta Lissauer löytää useita epäloogisuuksia (ks. esimerkiksi Lissauer, 2015, s. 151, 185). Lissauerin esittämä huomio omaleimaisuudesta yhtenä laadukkaan fantasian tunnusmerkeistä on linjassa tämän väitöskirjatutkimuksen tulosten kanssa, kuten tulen myöhemmin osoittamaan.

Se, mikä puolestaan erottaa oman tutkimukseni Lissauerin tutkimuksesta, piilee lähestymistavassa ja painotuksissa. Lissauerin kirjassa ei tutkita verkko keskusteluita, tulkintayhteisöjä tai faneja. Lisäksi, kuten yllä jo totesin, eivät Tolkien, Rowling ja Paolini ole ainoita hänen tutkimiaan kirjailijoita. Esimerkiksi Paoliniin liittyvä vaikute- ja plagiointikeskustelu jää lopulta suppeaksi. Niinpä Lissauerin teos ei poista oman tutkimukseni tarvetta, mutta antaa sille hyviä kaikupintoja, ja on jälleen yksi uusi osoitus siitä, että tämä on mielenkiintoa herättävä aihe.

Mitä puolestaan tulee fantasiakirjallisuuden juoniin, ja niiden mahdolliseen toisteisuuteen ja kaavamaisuuteen, on viime vuosina julkaistu ainakin pari aiheetta enemmän tai vähemmän sivuavaa teosta, joissa käsitellään myös Tolkienin ja Rowlingin kirjallista tuotantoa. Kyseessä ovat englannin kielen professori Anna Faktorovichin *The Formulas of Popular Fiction: elements of fantasy, science fiction, romance, religious and mystery novels* -kirja (2014), ja brittiläisen, toimittajana ja kirjailijana tunnetun Christopher Bookerin *The Seven Basic Plots: Why we tell stories* -teos (2004)¹⁷. Mainittakoon, että Faktorovich (2014, s. 4–5) listaa omassa

¹⁷ Tarkastelen näitä teoksia luvussa 5.1.4, ”Kinja”, ja palaan Faktorovichiin myös luvussa 5.2.2, ”Anti-Shur’tugal -verkkosivusto”, sekä Päätännössä.

teoksessaan myös joukon muita teoksia, joissa käsitellään eri kirjallisuusgenrejen juonikaavoja.

Faktorovich (2014, s. 198) ei suhtaudu kirjallisuuden kaavamaisuuteen ja toisteisuuteen ymmärtäväisesti, vaan toteaa: "This is not a book that offers congratulations to formulaic genre writers, like so many critics who enter the field of modern art do". Samoin kuin tässä tutkimuksessa, Faktorovichin (2014, s. 196) kirjassa otetaan kantaa myös siihen, miten lukijat reagoivat toisteisiin, mahdollisesti jopa plagioituihin elementteihin lukemissaan teoksissa. Faktorovich (2014, s. 196) uskoo tällaisten ilmiöiden karkottavan lukijat. Faktorovich (2014, s. 4, 6, 9, 47, 82, 198–199) pitääkin *roskakirjailijoiden (hack writers)* kirjoittamaa *epäkirjallisuutta (unliterary novels)* vakavana ongelmana spekulatiivisen fiktion kentällä. Faktorovichin (2014) teos liikkuu osittain samalla maaperällä ylempänä mainitun Lissauerin (2015) *The Tropes of Fantasy Fiction* -teoksen kanssa, mutta on sävyltään jyrkempi, jopa poleeminen.

Lopuksi haluan vielä nostaa esiin humoristisessa hengessä kirjoitetun fantasiaromaanin, jonka keskiössä ovat fantasiakirjallisuuden troopit: fantasiakirjailija Diana Wynne Jonesin "matkaoppaan fantasiamaailmaan", *The Tough Guide to Fantasyland* (1996). Tässä kirjassa fantasian toisteisia trooppeja ja kliseitä kritisoidaan parodian välityksellä. Kirja sai alkunsa, kun Jones toimitti *The Encyclopedia of Fantasy* -teosta Chris Bellin kanssa vuonna 1994. Tuolloin Jones totesi: "You know, most of these books are so much the same that I could write the guidebook for the country they happen in." (Jones, 1996, takakansi.) Jones jatkoi samaa teemaa myöhemmin vielä romaanissaan *Derkinhovin musta ruhtinas (Dark Lord of Derkholm)*, (1998).

Nämä Jonesin teokset ovat toki kaunokirjallisuutta, eivät akateemisia tutkimuksia. Tällainen kaunokirjallinen kommentaari joka tulee genren sisältä, ja vieläpä kuuluisalta fantasiakirjailijalta, kertoo kuitenkin mielenkiintoisella tavalla toisteisuuden teemojen merkityksestä fantasiakirjallisuuden kentällä.

Kuten tämä luku osoittaa, on tutkimukseni varsin monisärmäinen ja usealla tavalla risteävä kokonaisuus. Niinpä aiemman tutkimuksen järjestely siisteihin karsinoin on mahdoton tehtävä; ennemmin tai myöhemmin on hypättävä takaisin jo kertaalleen käsiteltyyn teemaan ja lähestyttävä sitä jälleen kerran uudesta näkökulmasta käsin. Näin kävi tässä luvussa esimerkiksi faniuden kohdalla. Toisaalta juuri tämä eri teemojen keskinäinen risteävyys tuo mukanaan myös sidoksisuutta, jonka avulla toivon tutkimustuloksieni lopulta muodostavan saumattoman ja koherentin kokonaisuuden. Tämän kokonaisuuden ytimessä ovat lukijoiden ohella kirjailijat, joista ensimmäiseen, J. R. R. Tolkieniin, siirryn seuraavaksi.

2.2 J. R. R. Tolkien, modernin fantasian isä

It occurs to me that in all externals he resembles the archetypals Oxford don, at times even the stage caricature of a don. But that is exactly what he is not. It is rather as if some strange spirit had taken the guise of an elderly professor. The body may be pacing this shabby little suburban room, but the mind is far away, roaming the plains and mountains of Middle-earth. (Carpenter, 2016, s. 17.)

John Ronald Reuel Tolkieniin (1892–1973) viitataan usein yhtenä merkittävimmistä fantasiakirjailijoista tai jopa kaikkien aikojen suurimpana fantasiakirjailijana (ks. esimerkiksi Dickerson & O’Hara, 2006, s. 17). Tolkienin merkittävyys tulee hyvin esiin esimerkiksi siinä, mitä että englannin kielen professori Brian Attebery (1992, s. 306) on sanonut, että fantasian voi määritellä teksteiksi, jotka muistuttavat Tolkienin tekstejä.

Tolkien tunnetaan paitsi kirjailijana myös akateemikkona. Hän teki uransa Oxfordin yliopistossa Englannin kielen ja kirjallisuuden sekä anglosaksin (eli muinaisenglannin) professorina (Carpenter & Tolkien, 2009, etulieve). Suomen Tolkien-seuran puheenjohtajanakin toiminut Mikael Ahlström (2003) summaa Tolkienin akateemisen uran huippukohtia seuraavasti:

Tiedemiehenä Tolkienin uran merkittävimpiä saavutuksia ovat keskienglantilaisen Sir Gawain and the Green Knight -runoelman editio yhdessä E. V. Gordonin kanssa (1925), urauurtava Beowulf-tutkielma ”Beowulf: The Monsters and the Critics” (1936) ja satujen merkitystä kirjallisuutena käsittelevä essee ”Saduista” (”On Fairy-Stories”, 1939). Tolkien jäi eläkkeelle yliopistovirastaan 1959, ja Oxfordin yliopiston kunniaatohori hänestä tuli 1972. (Ahlström, 2003.)

Tolkienin työ yliopistossa englannin kielen ja kirjallisuuden parissa (Carpenter, 1998, s. 313–314) antoi mahdollisuuden tutustua muun muassa erilaisiin eepoksiin jo työnkin puolesta (Heiskanen-Mäkelä, 2004), ja Tolkienin yliopistoura antoi mitä suurimmassa määrin pohjan hänen kaunokirjalliselle tuotannolleen. Esimerkiksi Tolkienin yliopistossa opettama muinaisenglannin kieli inspiroi hänen varhaisia runojaan ja hänen kaunokirjallisen tuotantonsa juonirakenteita ja teemoja (Aherton, 2014). Muinaisenglannin kieleen itsekkin perehtynyt Mark Aherton (2014) kuvailee: ”In using Old English Tolkien began with names and locations, single words and personal names, out of which he wove his larger stories and themes--”. Voisikin sanoa, että Tolkienin akateeminen ura ja kaunokirjallinen ura olivat vahvassa synergiassa keskenään.

Tolkienin tunnetuimmat kaunokirjalliset teokset ovat *Taru Sormusten Herrasta* (*The Lord of the Rings*, 1954–1955), *Hobitti eli Sinne ja takaisin* (*The Hobbit or There and Back Again*, 1937) ja *Silmarillion* (*The Silmarillion*, 1977).

On todettu, että genrefantasia syntyi anglo-amerikkalaisella kielialueella Tolkienin kuuluisan, ylläkin jo mainitun ”On fairy-stories” -luennon myötä. Tolkien piti luennon vuonna 1939 ja se julkaistiin esseenä vuonna 1947, ja se määritteli monia fantasian peruskäsitteitä. Tolkien keksi muun muassa primääri- ja sekundäärimaailmojen käsitteet, ja erotti aikuisille suunnatun fantasian lastentarinoista (*fairy tale*). (Hirsjärvi, 2009a, s. 27–28.)

Tolkienin kuuluisin teos, *Taru Sormusten Herrasta* (1954–1955), on yksi menestyneimmistä teoksista kaunokirjallisuuden historiassa. Sen myynti liikkuu sadoissa miljoonissa kappaleissa, ja ohjaaja Peter Jacksonin tekemät elokuva-adaptaatiot ovat entisestään lisänneet kirjojen suosiota. (Shippey, 2007, s. 5.) Lukuisissa äänestyksissä *Taru Sormusten Herrasta* onkin saanut "1900-luvun vuosisadan kirja" -arvonimen (Carpenter & Tolkien, 2009, etulieve).

Keski-Maahan (Middle-earth) sijoittuvan *Taru Sormusten Herrasta* -trilogian kaksi ensimmäistä osaa ilmestyivät vuonna 1954 ja kolmas osa vuonna 1955 (Carpenter, 1998, s. 314). Tolkien ei tosin tarkoittanut jatkuvajuonista *Tarua Sormusten Herrasta* alun perin trilogiaksi, ja se julkaistiin kolmiosaisena vain kertomuksen pituuden ja julkaisukustannusten takia (Tolkien, 1981, s. 221). Niinpä tässä väitöskirjassa ei viitata *Taru Sormusten Herrasta* -teokseen trilogiana harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta, vaan siitä kirjoitetaan yksikkömuodossa kuin mistä tahansa yhtenäisestä teoksesta.

Tolkienin (2009, s. 287) mukaan hänen tarinansa sijoittuvat maapallolle aikaan ennen historiankirjoitusten alkua (emt. 278). Tämä tulee niin ikään ilmi teosten juonesta. Taruolennot, esimerkiksi haltiat, ovat katoamassa Keski-Maasta *Taru Sormusten Herrasta* -tarinan lopussa. Tämä muutos pienentää Tolkienin luoman Keski-Maan ja tunnetun historiankirjoituksen välillä olevaa kuilua. (Diamond, 2004, s. 187.)

Taru Sormusten Herrasta on tarkoitettu aikuisille, toisin kuin aiemmin julkaistu *Hobitti*, jonka Tolkien suuntasi lapsille (Carpenter, 1998, s. 209). Tolkien totesikin teoksen kirjoitusvaiheessa, että tarina näytti olevan "unohtamassa lapset", ja että siitä tulisi *Hobittia* pelottavampi (emt. 223). *Taru Sormusten Herrasta* löysikin aivan erilaisen yleisön; se saavutti kulttimaineen 60-luvun yhdysvaltalaisen yliopisto-opiskelijoiden parissa.

Syy tälle on Carpenterin (emt. 270) mukaan ainakin se, että *Taru Sormusten Herrasta* vastusti teollistumisesta johtuvaa luonnon riistoa sekä elvytti sankarillisen seikkailutarinan. Tolkienin tuotannon nähtiin tukevan kasvavaa ympäristöliikettä (emt. 270), ja vielä nykyäänkin Tolkien inspiroi ympäristöaktivisteja (Curry, 2005). Tolkienista useita akateemisia teoksia kirjoittanut ja toimittanut Jane Chance (2001, s. 2) uskoo myös, että Tolkienin kirjojen suosioon vaikuttivat lisäksi maailmassa vallinneet sotilaalliset- ja poliittiset jännitteet, kuten Korean sota ja alkamassa oleva Vietnamin sota. Tässä ilmapiirissä *Taru Sormusten Herrasta* -kirjojen vakaalla arvomaailmalla oli kysyntää (emt. 2). Chance (2001, s. 19) näkee Tolkienin tarjoavan tuotannossaan ratkaisuja niin poliittisiin, ideologisiin kuin taloudellisiin ongelmiin. Chance (2001, s. 19) vertaakin Tolkienia filosofi Michel Foucaultiin. Ennen kaikkea sekä Foucault että Tolkien näkivät vallan hierarkisina suhteina. Molemmat olivat myös työväenluokan puolella, ja he kritisivat laitoksien ja instituutioiden yksilöä kontrolloivaa ja tarkkailevaa toimintaa. Kritiikkinä tälle Tolkien loi Sauronin Silmän (*the Searching Eye of Sauron*), Foucault taas käytti panoptikonin käsitettä. (Chance, 2001, s. 20–21.) Panopticon on Jeremy Benthamin vuonna 1791 kehittämä pyöreä vankilamalli, joka mahdollistaa kaikkien vankien jatkuvan tarkkailun ("Panopticon." Britannica Academic,

2018). Tolkien-tutkija Patrick Curry (2005) on puolestaan luonnehtinut Tolkienia anarkistiksi.

Tolkienin faniyhteisöt ovat kokeneet evoluutioita vuosikymmenten saatossa. Muun muassa populaarikulttuuria ja fanikulttuureita tutkivan Jennifer Braytonin (2006) mukaan näistä suurimpana voi pitää internet-ajan faneille suomia mahdollisuuksia, ja Peter Jacksonin *Taru Sormusten Herrasta* -elokuvatrilogian (*The Lord of the Rings*, 2001–2003) ilmestymistä, joka teki Tolkien-faneista kuluttajia aivan uudella tavalla¹⁸. Toinen huomattavasti aikaisempi merkittävä muutos oli kopiokoneiden tuleminen saataville 60-luvun puolivälissä. Kopiointiteknologian ansiosta fanit pystyivät julkaisemaan faniuutiskirjeitään aiempaa tehokkaammin. (Martsch, 2016.) Kuten nämä kaksi Tolkien-faniyhteisöjen virsitanpylvästä todistavat, on tietoyhteiskunnan kehityksellä ja innovaatioilla aina merkittävä vaikutus myös faniyhteisöihin.

Ensimmäiset faniyhdistyksensä, fanilehtensä ja konferenssinsa Tolkien sai jo 1960-luvulla (Brayton, 2006; Martsch, 2016). Useat näistä alkuperäisistä faniyhteisöistä ovat edelleen toiminnassa (Brayton, 2006). Tolkieniin liittyvästä faniudesta puhuttaessa on myös hyvä huomata, että kyse on useista erilaisista faniyhteisöistä. Esimerkiksi vanhemmista, 1960-luvun faniyhteisöistä puhuttaessa on syytä erottaa toisistaan *tolkienistit* (*Tolkienists*), jotka olivat kiinnostuneita Tolkienin koko tuotannosta mukaan lukien *Taru Sormusten Herrasta*, ja *ringersit* (*Ringers*), joita kiinnosti vain *Taru Sormusten Herrasta*, ei muu Tolkienin tuotanto (Brayton, 2006; Davis ym., 2014). Tolkienistit voi myös jakaa edelleen pienemmiksi faniyhteisöiksi, joista osaa kiinnostavat erityisesti Tolkienin luomat kielet, osaa taas Tolkienin Keski-Maalle luoma mytologia (Brayton, 2006). Tolkienin nykyfanien tilannetta Brayton (2006) kuvaa niin ikään varsin monimuotoiseksi: osa on kiinnostunut ensisijaisesti alkuperäisistä kirjoista, osa taas Jacksonin elokuvaadaptaatioista. On olemassa myös puristeja, joiden mielestä vain koko Tolkienin Keski-Maahan sijoittuvan kirjallisen tuotannon lukenut ihminen voi olla Tolkienin todellinen fani (Brayton, 2006). Kirjoitan Tolkien-faneista myös luvussa 3.2.2, ”Internet kirjallisuuskeskusteluympäristönä ja fanien kohtaamispaikkana”.

Ei ole ihme, että osaa Tolkienin faneista kiehtovat erityisesti Tolkienin luomat mytologiat, sillä myös tutkijat ovat todenneet, että Tolkien on sulauttanut vanhoja lähteitään kuten *Eddaa* (ns. *Runo-Edda* 800–1000 -luku ja ns. *Proosa-Edda* n. 1220 [Hollander, 1990]) ja *Kalevalaa* (1835/1849) yhteen mestarillisesti (Chance, 2001, s. 16), ja hänen mytologin taitojensa on sanottu olevan yhtä hyvät kuin Miltonilla ja Blakella (emt. 19). Jyrki Korpua (2015) on kommentoinut Tolkienin suhdetta myytteihin, noihin hänelle hyvin tärkeisiin lähteisiin, seuraavasti:

Tolkien’s legendarium could be seen as a collection of classical myths re-written for contemporary readers. Tolkien is rediscovering the pre-modern myth and writing a new mythology, or re-writing mythology. His myth is therefore a “re-written myth”. (Korpua, 2015, s. 117.)

¹⁸ Kirjoitan lisää faniuden ja kuluttajuuden kosketuspinnosta luvussa 3.2, ”Faniudesta ja faniyhteisöistä”.

Tolkienin vaikuttavuudesta kertoo paljon myös tämä kirjallisuustieteilijä Pekka Vartiainen (2013, s. 902) toteamus:

Keski-Maan kulttuurinen, poliittinen ja historiallinen tarina on romaanin varsinainen aihe, ja sen kehittämiseen Tolkien on käyttänyt kaiken opillisen ammattitaitonsa. Ai-noastaan romaanin sivuilta tavattavasta maailmasta tulee tätä myötä lukijoille ymmärrettävä, jopa uskottava, mitä voinee pitää sangen erikoisena, kun kyseessä on kuitenkin hirviöitä, keijukaisia, mystisiä ritareita, velhoja ja pahuuden inkarnaatioita vilisevä fiktio. (Vartiainen, 2013, s. 902.)

Seuraavaksi siirryn käsittelemään kahta Tolkienin raivaamalla tiellä kulkevaa nuorempaa fantasiakirjailijaa, jotka ovat paljon velkaa Tolkienille ja tämän kirjallisel- lisen perinnölle: J. K. Rowlingia ja Christopher Paolinia (Gilsdorf, 2009, s. 32.)

2.3 J. K. Rowling, maailman suosituimman velhopojan luoja

Kirjailija J. K. Rowlingin takana on nainen Joanne Rowling. Hän saattaa joskus olla vähän ujo ja levoton, mutta hän on intohimoinen ja voimakastahtoinen nainen. Ehkä huonot ajat – hänen köyhyytensä, masennuksensa, hankala avioliittonsa ja äidin sairaus ja kuolema – hioivat hänen lahjakkuuttaan. (Smith, 2003, s. 224.)

J. K. Rowling (syntynyt 1965) tunnetaan paitsi *Harry Potter* -kirjoista, myös hänen uskomattomasta matkastaan ryysyistä rikkauksiin. Ennen kirjamenestystä Rowling oli työtön yksinhuoltajaäiti, joka joutui nostamaan toimeentulotukea. Kaikki muuttui *Harry Potterin* myötä, ja Rowlinginista tuli Ison-Britannian parhaiten ansaitseva nainen. (Smith, 2003, s. 8–9.) Esimerkiksi fantasiakirjailija Terry Pratchett on luonnehtinut maamiehensä Rowlingin menestystä alun perin vuonna 1999 *Sunday Timesissä* julkaistussa tekstissään seuraavasti:

The British have a talent for creating imaginary worlds, and there's no doubt that we are major exporters. Joanne Rowling is currently leading the drive. She couldn't be selling more books if her young wizard Harry Potter was Hannibal Lecter's godson. (Pratchett, 2014, s. 115.)

Nykyisin Rowling tunnetaan kirjailijanuransa lisäksi myös laajamittaisesta hyväntekeväisyystyöstään muun muassa yksinhuoltajaperheiden ja MS-tautia sairastavien hyväksi (BBC, 2019; Smith, 2003, s. 187–191). Rowling ei ole välttynyt negatiiviselta julkisuudelta, kuten kerroin luvussa 2.1, ”Aiempi tutkimus”.

Tässä tutkimuksessa fokus on Rowlingin *Harry Potter* -kirjoista käydyssä keskustelussa. Mainittakoon kuitenkin, että Rowlingin nimen alla on *Harry Potter* -kirjojen ohella ilmestynyt myös muita fantasiakirjoja, elokuvia, ja näytelmä¹⁹, jotka sijoittuvat kaikki samaan velhomaailmaan (*Wizarding World*) *Harry Potterin* kanssa. Esimerkiksi kirjoista viimeisimpänä on tätä kirjoittaessa (syyskuu, 2022) ilmestynyt teos *Ihmeotukset – Dumbledoren salaisuudet: alkuperäinen elokuva-*

¹⁹ *Harry Potter ja kirottu lapsi: osat yksi ja kaksi* (ensiesitys 2016, Lontoo, engl. *Harry Potter and the Cursed Child: Parts One and Two*). Näytelmän tapahtumat sijoittuvat 19 vuoden päähän tulevaisuuteen *Harry Potter* -kirjojen tarinan lopusta.

käsikirjoitus (*Fantastic Beasts: The Secrets of Dumbledore – The Complete Screenplay*) (Rowling & Kloves, 2022). Tästä *Ihmeotukset ja niiden olinpaikat* -elokuvasarjasta (*Fantastic Beasts*, 2016-), jonka rinnalla julkaistaan kirjoja, on tarkoitus tulla viisi-osainen. Tähän mennessä elokuvia on ilmestynyt kolme. Rowlingin kotisivuilla kirjoitetaan:

In 2016, a new era of the Wizarding World was unveiled with the launch of *Fantastic Beasts and Where to Find Them*, an original screenplay by J.K. Rowling and the first in a major film series for Warner Bros. (jk.rowling.com., 2020).

Ihmeotukset ja niiden olinpaikat -elokuvasarjasta, jonka tapahtumat sijoittuvat kronologisesti aikaan ennen Harryn tarinaa (noin 70 vuotta aikaisemmin), odotetaan selkeästi seuraajaa *Harry Potterille*, mutta toistaiseksi sen menestys on ollut vaatimattomampaa kuin *Harry Potter* -elokuvilla ja -kirjoilla. Vuonna 2020 Rowling julkaisi lisäksi *Ikkabog*-satukirjan (*The Ickabog* 2020), ja vuonna 2021 *Jouluposso*-kirjan (*The Christmas Pig*, 2021).

Fantasian ohella Rowling on kirjoittanut myös aikuisille suunnatun *Paikka vapaana* -romaanin (*The Casual Vacancy*, 2012) ja *Cormoran Strike* -dekkarisarjan salanimellä Robert Galbraith (2013–2020). Lisäksi Rowlingin vuonna 2008 Harvardin yliopistossa pitämästä puheesta on julkaistu *Very Good Lives: The Fringe Benefits of Failure and the Importance of Imagination* -teos (2015).

J. K. Rowling on saanut runsain mitoin tunnustusta kirjallisista ansioistaan. Hänen virallisten kotisivujensa mukaan (J. K. Rowling official site, 2011) Rowlingilla on hallussaan yhteensä yli 20 arvonimeä ja kirja-alan palkintoa. Rowlingin päätyö, seitsemänosainen *Harry Potter* -kirjasarja, on julkaistu yli 80 eri kielellä (jk.rowling.com, 2020). Jokaisesta *Harry Potter* -kirjasta on tehty myös elokuva. Viimeinen kirja, *Kuoleman varjelukset* (*Harry Potter and the Deathly Hallows*), jaettiin kahdeksi elokuvaksi. Rowlingin *Harry Potter* -kirjoja on myyty maailmanlaajuisesti yli 500 miljoonaa kappaletta (jk.rowling.com, 2020), ja *Kuoleman varjelukset* -teos rikkoi maailmanennätyksen nopeimmin myyväksi kirjaksi (World Records Academy, 2012). Rowling on ensimmäinen miljardööriksi noussut kirjailija maailmassa (emt.). *Harry Potter* -kirjasarjaa pidetään maailman menestyneimpänä kirjasarjana kautta aikojen, ja se synnytti Pottermania-ilmion (Vartiainen, 2013, s. 904; jk.rowling.com, 2020). Kirjoitan enemmän Rowling-faniyhteisöistä luvussa 3.2.2, ”Internet kirjallisuuskeskustelu-ympäristönä ja fanien kohtaamispaikkana”.

Harry Potter -kirjojen tapahtumat sijoittuvat nykypäivän Englantiin, jossa noidat ja velhot elävät salassa ei-taikovien eli jästien keskuudessa. Kuten Tolkienin, myös Rowlingin luoma maailma on vaatimaton ja yksinkertainen, ja sen asukkaat suhtautuvat teknologiaan epäilevästi (Sheltrown, 2009). Sheltrow toteaa: ”I argue that like her predecessors Tolkien and Lewis, Rowling critically engages technology, albeit in a much subdued fashion” (Sheltrown, 2009).

Harry Potter -sarjan kirjoja pidetään yleisesti lasten- ja nuortenkirjoina. Tämä on kuitenkin harhaanjohtava käsitys, koska jopa yli puolet *Potter*-kirjoista päättyy aikuisien lukijoiden hyllyihin (Granger, 2007, s. 204). Kustantamot ovatkin joissakin maissa painaneet *Potter*-kirjoja kaksilla erilaisilla kansilla. Näistä

toiset on suunniteltu aikuisille, toiset nuorille ja lapsille. *Harry Potterin* tarina muuttuu synkemmäksi kirjasarjan edetessä, kun päähenkilö varttuu ja kohtaa asteittain vaarallisempia haasteita. Viimeisissä kirjoissa on muun muassa paljon kuolemaa. Onkin herännyt keskusteluja siitä, ovatko *Potter*-kirjat kirjat lapsille sopivia. (Ihonen, 2009.)

Rowlingin kohdalla on tärkeää huomata, että hän kulkee Tolkienin raivamalla, hyväksi havaitulla polulla. Gilsdorf ilmaisee tämän osuvasti:

Tolkien's legacy had fueled a boom in science fiction and fantasy that's now 10 percent of the total book-trade business. J. K. Rowling's phenomenal success is due, in part, to the appetite for fantasy that Tolkien whetted. (Gilsdorf, 2009, s. 32.)

Samoin kulttuurijournalisti Jari Olavi Hiltunen (2020, s. 302) korostaa Tolkienin merkitystä Rowlingin uralle: "Tolkien ja Lewis olivat opettaneet englantilaiset fantasian lukijoiksi. Rowling saattoi näin kylvää hengentuotteensa möyhennettyyn maaperään." Seuraavaksi siirryn käsittelemään toista Tolkienin perinnöstä ja elämäntyöstä ammentavaa fantasiakirjailijaa, yhdysvaltalaista Christopher Paoliniä.

2.4 Christopher Paolini, fantasian teinisensaatio

Paolini's success means the family don't have worry about where the next meal is coming from, but years of being careful have left their mark and their lifestyle won't radically change. Paolini admits he has bought one extravagance – a replica Viking sword. 'I carry it everywhere with me in the house,' he says. And you believe him. (The Guardian, 2015.)

Christopher Paolini on vuonna 1983 syntynyt yhdysvaltalainen fantasiakirjailija, joka tunnetaan *Perillinen*-kirjasarjastaan. *Perillinen*-sarjan kirjat on julkaistu aikavälillä 2003–2011: *Eragon*, *Esikoinen (Eldest)*, *Brisingr* ja *Perillinen (Inheritance)*. Sarjan jokainen osa on noussut kansainväliseksi bestselleriksi. Lisäksi Paolini on julkaissut kaksi teosta, joita voidaan pitää *Perillinen*-sarjan sivulukemistona. Ensimmäisenä julkaistiin runsaasti kuvitettu *Eragon – Lohikäärmeratsastajan opas (Eragon's Guide to Alagaësia, 2009)*, ja noin vuosikymmen myöhemmin *Kulkuri, noita ja lohikäärme* -teos (*The Fork, the Witch, and the Worm, 2018*), jossa palataan kolmen lyhyen tarinan ajaksi Alagaësiään. Huomautettakoon, että tutkimusaineistoni ajoittuu sisällöltään aikaan ennen *Kulkuri, noita ja lohikäärme* -teoksen julkaisua, ja niinpä tästä teoksesta käydyt keskustelut rajautuvat tämän väitöskirjatutkimuksen ulkopuolelle. Sama koskee myös Paolinin ensimmäistä science fiction -kirjaa, *To Sleep in a Sea of Stars*, joka julkaistiin vuonna 2020. Suomeksi teos julkaistiin kahdessa osassa: *Tähtien meri – Osa 1* (Paolini, 2021a.) ja *Tähtien meri – Osa 2* (Paolini, 2021b).

Paolini oli vain 15-vuotias aloittaessaan *Perillinen*-sarjan luomisen (Paolini, 2011a, etulieve), ja häntä pidetäänkin fantasiakirjamaailman teinisensaationa. Nykyisin (vuonna 2022) Paolini on jo toki 38-vuotias, mutta hänet muistetaan teinisensaationa edelleen. Kirjoitan tästä lisää luvussa 5.3.9, "Menestysdiskurssi".

Kun Paolini laittoi *Perillinen*-sarjan aluilleen, hän oli juuri saanut lukion päätökseen (Paolini.net., 2015a). Paolinin vanhemmat olivat sitä mieltä, että hän oli 15-vuotiaana liian nuori aloittaakseen yliopiston. Niinpä hän alkoi kirjoittamaan kulluttaakseen aikaa²⁰. (McCormick, 2013, s. 22.)

Paolini kutsuu luomaansa pseudo-keskiaikaista maailmaa nimellä Alagaesia. Paolinin luomaa tarinaa kuvaillaan virallisilla kotisivuilla seuraavasti:

Fifteen-year -old Eragon believes that he is merely a poor farm boy - until his destiny as a Dragon Rider is revealed. Gifted with only an ancient sword, a loyal dragon, and sage advice from an old storyteller, Eragon is soon swept into a dangerous tapestry of magic, glory and power. Now his choices could save - or destroy- the Empire -- (Alagaesia.com., 2017).

Paolini julkaisi *Eragon*-esikoisteoksensa aluksi vanhempiensa pienkustantamo Paolini International, LLC:n kautta. Kyseessä oli käytännössä omakustanne. (McCormick, 2013, s. 31.) Christopher Paolini markkinoi *Eragonia* päättäväisesti kiertämällä esimerkiksi kirjakaupoissa ja kouluissa keskiaikaiseen pukuun pukeutuneena. Työ tuotti tulosta, kun hän pääsi 135 keikan jälkeen kirjoittamaan kustannussopimuksen Knopfin kanssa, ja *Eragon* julkaistiin uudelleen Knopfin nimen alla. (McCormick, 2013, s. 32–36.) Tässä Paolinin uran alkutarinassa voidaan nähdä kaksi 2000-luvun nousevaa kirjallisuustrendiä: omakustantaminen ja vanhemmat, jotka auttavat lastaan kirjojen julkaisemisessa (Ruuhonen, 2018a; Nilsen & Donelson, 2009, s. 91).

Paolinin *Perillinen* -sarjaa on myyty maailmanlaajuisesti noin 35 miljoonaa kappaletta, ja esimerkiksi *Eragon*-kirja on käännetty 49:lle eri kielelle (USA Today, 2021) Vuonna 2011 Paolini pääsi myös *Guinnessin ennätysten kirjaan* kaikkien aikojen nuorimpana bestseller -kirjasarjan kirjoittajana:

Christopher Paolini is not only an internationally best-selling children's book author, he's also an official world-record holder. During the 2011 BookExpo America (BEA), Guinness World Records officially recognized the Montana writer as the Youngest Author of a Best-Selling Book Series.

--'While younger authors have been published, no one else has achieved anything approaching the phenomenal success [of] Christopher's work,' said Stuart Claxton, spokesman for Guinness World Records. 'While most kids were outside playing, Christopher was crafting a work of impressive scope and imagination that will forever live on the page.' (McCormick, 2013, s. 30.)

Eragonista tehtiin myös *Eragon*-niminen elokuva (2006, ohj. Stefen Fangmeier), mutta sen vastaanotto oli ristiriitainen, eikä uusia jatko-osia ole tuon jälkeen filmattu. Osa *Perillinen*-kirjojen faneista oli elokuvaan niin pettyneitä, että he ovat vaatineet sen uudelleenfilmatisointia. Verkosta löytyy aiheeseen liittyen adressi nimeltä "Reboot the Eragon/Inheritance Cycle Film franchise", joka on kerännyt 55 827 allekirjoitusta. (Change.org, 2022.) Paolinin plagiointikohujen ohella *Eragon*-elokuvan epäonnistuminen on yksi Paoliniin liittyvistä kesto-

²⁰ Kerron lisää Paolinin motivaattoreista kirjoittamiseen luvussa 3.1.3, "Kirjailijat omista inspiraation lähteistään".

puheenaiheista. Kirjoitan Paolinin faneista laajemmin luvussa 3.2.2, ”Internet kirjallisuuskeskusteluympäristönä ja fanien kohtaamispaikkana”.

Perillinen-sarja on myös todella saamassa toisen filmiadaptation, aivan kuten fanit toivoivatkin. Heinäkuussa 2022 julkaistun tiedon mukaan Disney+ - suoratoistopalvelu nimittäin valmistele *Perillinen*-televisiosarjaa yhdessä Paolinin kanssa. (Variety, 2022.)

Montanassa varttuneen ja siellä edelleen asuvan Paolinin kohdalla korostetaan usein sitä, miten tämä kovan työn ja rohkean riskinoton ansiosta nousi huippumenestyneeksi kirjailijaksi jo poikkeuksellisen nuorella iällä (McCormick, 2013, s. 29–36; The Guardian, 2015; Hill & Power, 2005, s. 135–136). Tämä menestytarina tuo väistämättä mieleen amerikkalaisten vaaliman *amerikkalaisen unelman* paradigman (*American dream*), johon kuuluu muun muassa kovan työn käyttäminen itsensä toteuttamisen välineenä (Cullen, 2003, s. 59), ja ajatus, jonka mukaan kuka tahansa voi menestyä (Cullen, 2003, s. 60). Voisi sanoa, että Paolini on elävä esimerkki amerikkalaisen unelman toteutumisesta.

Lisäksi yhdysvaltalaiselle kulttuurille tyypillisesti hän on käynyt kotikoulu, ja hän korostaa mielellään kotikoulun merkitystä menestyksekkäälle kirjailijanuralleen (McCormick, 2013, s. 19–20). Tämä puhuttelee varmasti monia hänen kohderyhmänsä lukijoita Yhdysvalloissa. Lisäksi Paolini on profiloitunut avoimesti fantasiaa rakastavaksi nörtiksi (The Guardian, 2015; McCormick, 2013, s. 17,19), ja tämä luonnollisesti vetoaa fantasian lukijoihin. Fantasia saavuttaa nykyään koko ajan enemmän suosiota. Kiinnostusta fantasiaa kohtaan ei enää tarvitse hävetä, vaan omasta nörttyydestä voi olla ylpeä. (Gilsdorf, 2009, s. 11, 21–22, 52.) Lyhyesti voisi siis todeta, että Paolini on kotikoulutettu fantasianörtti, joka elää todeksi amerikkalaista unelmaa. Samoin kuin edellisessä luvussa käsitelty Rowling, myös Paolini kulkee vahvasti Tolkienin viitoittamalla polulla, sillä Tolkien paitsi popularisoi fantasian jota Paolini kirjoittaa, hän myös antoi Paolinitele runsaasti inspiraatiota (Gilsdorf, 2009, s. 32; McCormick, 2013, s. 23; The Guardian, 2015). Paolinin tuotannon julkaisu osui myös varsin suotuisasti Rowlingin *Potter*-kirjojen menestyksen kulta-aikaan, joten ilmapiiri oli siinäkin mielessä juuri oikea: lapset ja nuoret olivat jo valmiiksi hyvin innoissaan juuri fantasiasta, ja etsivät *Potter*-kirjojen rinnalle muutakin fantasialukemistoa (Gale, 2015). Myös media vertaili Paolinia hyvin mielellään Tolkieniin ja Rowlingiin, ja oli näin omalta osaltaan vetämässä yhtäläisyysmerkkejä näiden kolmen kirjailijan fantasiamaailmojen välille (McCormick, 2013, s. 41).

Seuraavissa luvuissa siirryn käsittelemään fantasiaa yleisemmällä tasolla, mutta Paolini, Rowling ja Tolkien kulkevat edelleen mukana, ja luvussa 3.1.3, ”Kirjailijat omista inspiraation lähteistään” palaan tarkastelemaan spesifisti juuri Tolkienia, Rowlingia ja Paolinia.

3 TOUREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Seuraavissa luvuissa esittelen väitöskirjatutkimukseni teoreettisen pohjan. Lähden liikkeelle tutkimukseni keskiössä olevan fantasian esittelystä ja määrittelystä. Koska tutkimukseni fokusoituu monilta osin tekijyyteen ja vaikutteiden ottoon, omistan tässä yhteydessä kaksi alalukua myös fantasian lähteille; ensimmäisessä alaluvussa käsittelen aihetta yleisesti, toisessa alaluvussa keskityn nimenomaan Tolkienin, Rowlingin ja Paolinin kirjallisiin vaikuttimiin. Tämän jälkeen siirryn tarkastelemaan tutkimuksessani niin ikään keskeisissä rooleissa olevia faneja ja faniyhteisöjä. Faniuden yleisen määrittelyn jälkeen keskitän huomioni faniuteen linkittyviin alateemoihin: tulkintayhteisöihin, internet-keskusteluihin ja -yhteisöihin sekä antifaniuteen.

Kun fantasian ja faniuden keskeinen teoriapohja on näin saatu käytyä läpi, on aika ottaa käsittelyyn tutkimukseni laajin teoriakokonaisuus, jonka aiheena on tekijyys ja tekstien väliset suhteet. Tämä teoriaosuus sisältää yhdeksän alalukua. Lähden liikkeelle intertekstuaalisuudesta ja transmediaalisuudesta, jonka jälkeen siirryn yksilökeskeisen tekijäkäsityksen kautta vaikutuksen ahdistavuuteen. Tämän jälkeen otan tarkasteluun muun muassa intertekstuaalisuuteen pohjaavan moniäänisen tekijyyden. Kuten nämä alalukujen aihepiirit osoittavat, on lähestymistapani tekijyyteen monipuolinen, ja näkökulmien väliltä löytyy myös jännitteitä. Tämä on perusteltua, sillä pohjaan teoriavalintani tutkimusaineistooni, joka käsittää useita eri näkökulmia tekijyyteen. Viimeiset neljä teorialukua tekijyys-teoriaosiossa käsittelevät plagiointia ja tekijänoikeutta. Plagiointia käsittelem paitsi yleisellä tasolla, myös plagioinnin metsästäjiin ja plagioinnin puolustajiin keskittyen. Vaikutteiden oton juridiikkaan liittyen mukana on niin ikään ensin yleinen teorialuku, toki vahvasti tutkimukseni kannalta relevantteihin näkökulmiin keskittyen. Tämän jälkeen teen vielä katsauksen tutkimukseni kannalta huomionarvoisiin tekijänoikeuskiistoihin.

Näiden kolmen teoriakokonaisuuden (fantasia, fanius ja tekijyys) avulla pyrin saamaan aikaiseksi vahvan ja kyllin monipuolisen teoreettisen pohjan, jonka avulla tutkimusaineistoni analyysi on mahdollisimman hedelmällistä.

3.1 Fantasia genrenä

Fantasy is a literature of liberation and subversion. Its target may be politics, economics, religion, psychology, or sexuality. It seeks to liberate the feminine, the unconscious, the repressed, the past, the present, and the future. (Mathews, 2002, s. xii.)

Fantasialla on terminä kaksi merkitystä, joista toinen on kirjallinen ja toinen psykologinen²¹ (Lewis, 1961, s. 50). Tässä tutkimuksessa fantasialla viitataan kirjallisuuden lajiin, jonka Lewis määrittelee seuraavasti: "As literary term a fantasy means any narrative that deals with impossibles and preternaturals." (Lewis, 1961, s. 50). Kuten tästä luvusta käy ilmi, on fantasialla kuitenkin myös monia muita, paljon tarkempiakin määritelmiä. C. S. Lewisin (1898–1963) lyhyt ja yksinkertainen määritelmä tarjoaa kuitenkin hyvän lähtöpisteen, josta aihetta voidaan lähteä syventämään edelleen.

Fantasiakirjailija Johanna Sinisalo (2004) on kuvannut fantasiaa seuraavin sanankääntein: "Fantasiatekstile on ominaista, että kirjailija ja lukija yhdessä olettavat kokonaan uuden maailman, yksityiskohtaisen ja vivahteikkaan, johon lukijalla on oikeus sukeltaa -- ". Fantasiaa kirjallisuuden lajina tutkinut Colin Manlove (2004) on puolestaan todennut, että fantasia on fiktiivinen kertomus, johon sisältyy selkeän ylikuonnollisia elementtejä ja joka kutsuu ihmeitä esiin. Kuten näistä kahdesta määritelmästä voi huomata, ei fantasian määritelmä ole yksiselitteinen. Esimerkiksi Sinisalon kuvaus tuntuu unohtavan maagisen realismin²² kaltaisen fantasian olemassaolon, ja viittaavan lähinnä *high fantasyyn*²³. Lisäksi meillä Suomessa reaalifantasian²⁴ ilmestyminen suomalaisen fantasiakirjallisuuden kentälle on myös osaltaan muuttanut tilannetta Sinisalon vuonna 2004 ilmestyneen tekstin jälkeen. Tämä osoittaa omalta osaltaan, että fantasiakirjallisuus on dynaaminen ja jatkuvasti muuttuva ja uusiutuva kirjallisuuden genre.

²¹ Fantasian psykologisella merkityksellä Lewis (1961, s. 50–51) tarkoittaa kolmea eri asiaa: 1. psyykkisesti sairaan ihmisen kokemaa miellyttävä harha, jota potilas luulee todeksi; 2. miellyttävä päiväuni, jota potilas ei usko todeksi, mutta joka on toistuva; 3. päiväuni, josta terve ihminen nauttii silloin tällöin, niin sanottu "pilvilinnojen rakentelu". On hyvä huomata, että tällä Lewisin typologialla on paljon yhteistä Todorovin fantasiateorian kanssa (ks. luku 3.1.1, "Fantasia anglosaksisen ja romaanisen perinteen mukaan"). Vastaavasti saksalainen filosofi Hans Vaihinger (1852–1933) jakaa ajattelun figmentteihin (*figments*), eli imaginaariseen fantasiaan ja fiktiivisiin (*fictions*), jotka tarkoittavat väärennettävissä olevia otaksunmia (Vaihinger, s.a. [1924], s. 81; Hanff, 1988). Esimerkkinä figmentistä voidaan pitää Pegasosta, ja esimerkkinä fiktiosta atomia (Vaihinger, s.a. [1924], s. 81). Filosofi J. E. Salomaa (1924, s. 85) on suomentanut nämä ajattelun muodot kokofiktioksi ja puolifiktioksi.

²² Maaginen realismi asettuu sisällöltään fantasian ja realismin välimaastoon (Parkinson, Zamora & Faris, 1995, s. 1, 6), ja se on yhtä aikaa realistista, objektiivista, surrealistista ja fantastista (Vartiainen, 2013, s. 42). Taikuus nähdään maagisessa realismissa luonnollisena osana tarinaa (emt. 3). Esimerkiksi Gabriel García Márquezin teos *Sadan vuoden yksinäisyys* (*Cien años de soledad*, 1967) edustaa maagista realismia (Hart, 2005).

²³ High fantasyn tunnusmerkkeihin kuuluu muun muassa tarinan sijoittuminen ajallisesti kaukaiseen ja autonomiseen, fiktiiviseen maailmaan (Večko, 2009). High fantasy voidaan suomentaa muotoon "korkea fantasia".

²⁴ Reaalifantasiassa lukijan arkitodellisuutta muistuttavaan tarinamaailmaan yhdistetään fantastisia elementtejä (Ollikainen, 2017). Reaalifantastikkoihin kuuluvat Pasi Ilmari Jääskeläinen, Anne Leinonen, Juha-Pekka Koskinen ja J. Pekka Mäkelä (Ollikainen, 2017).

Tämä tarinan mahdollisuus ja ylikuonnollisuus, johon Manlove (2004) viittaa, on myös keskeinen erottava tekijä fantasian ja scifin välillä. Fantasia sisältää mahdollisia elementtejä, kun taas tieteisfiktio eli scifi pohjautuu nykyisen tieteen valossa mahdolliseen kuvitelmaan. (Korpua, 2021.)

Määriteltiinpä fantasia miten hyvänsä, yksi asia on varmaa: fantasiasta on muotoutunut nykypäivänä hyvin merkittävä viihdegenre, yksi myydyimmistä (ks. esimerkiksi Faktorovich, 2014, s. 1). Se ei ole enää ”nörttien” oma alakulttuuri, vaan mainstreamia. Pitkän linjan fantasiaharrastaja Ethan Gilsdorf (2009) kuvaillee fantasian suosion kasvua seuraavasti:

Playing fantasy games, reading fantasy books, and watching fantasy movies are infinitely more permissible now than when I was exploring dungeons in rural New Hampshire. Eleven and half million (and counting) subscribers to World of Warcraft (WoW), and their spouses, attest to that, as does the international literary phenomenon called *Harry Potter*. Adult men and women own Xbox and Playstation consoles, and arrange Yoda and R2-D2 Pez dispensers on their computer monitors. Online worlds like Second Life have made role-playing second nature and a widely acceptable behaviour. Even Muggles understand it. (Gilsdorf, 2009, s. 21–22.)

Samana vuonna myös kulttuurintutkija Irma Hirsjärvi (2009a) totesi väitöskirjassaan *Faniuden siirtymiä: Suomalaisen science fiction -fandomin verkostot*, että fantasia ja tieteiskirjallisuus eivät enää kuulu automaattisesti marginaaliin:

Tieteiskirjallisuuden elementit ovat luisumassa marginaalista valtavirtakirjallisuuteen – yleistä temaattista ja erityisesti visuaalista kulttuuriomaisuuttahan lajityyppi on ollut jo vuosia. On myös alettu kysyä, onko fantasia tai tieteiskirjallisuus enää lainkaan marginaalikirjallisuutta vai onko se jo aikapäivää sitten kirjallisuuskriitikoiden huomaamatta valunut valtakirjallisuuden osaksi. (Hirsjärvi, 2009a, s. 276.)

Gilsdorf (2009) ja Hirsjärvi (2009a) kirjoittivat yllä siteeratut kannanotonsa fantasian ja scifin valtavirtaistumisesta reilut kymmenen vuotta sitten, ja sen jälkeen fantasian voittokulku on jatkunut vähintään yhtä voimakkaana ja monimuotoisena. Esimerkiksi maailmanlaajuisesti massiivisen suosion saavuttanut HBO:n *Game of Thrones* -fantasiadraamasarja (2011–2019) sai televisio-ensi-iltansa vain kaksi vuotta tämän tekstin kirjoittamisen jälkeen. Samoin nykyisin kaikkialla näkyvä, erityisesti lapsille suunnattu piirroselokuva *Frozen – huurteinen seikkailu* (*Frozen*, 2013) julkaistiin niin ikään vasta neljä vuotta Gilsdorfin tekstin jälkeen. Lisäksi jatko-osasta *Frozen 2* tuli vuonna 2020 kaikkien aikojen taloudellisesti menestynein animaatioelokuva (*Variety*, 2020). Nämä esimerkit toimivat myös konkreettisina osoituksina siitä, miten fantasia tarjoaa jokaiselle jotakin, olitpa sitten piirrettyjä rakastava lapsi tai taisteluista, ja juonittelusta kiinnostunut aikuiskatsoja, joka ei pelkää synkempiäkään juonenkäänteitä.

Seuraavissa kolmessa luvussa pyrin avaamaan fantasiaa tarkemmin sekä määritelmän, että alkuperän ja lähteiden osalta. Tolkien, Paolini ja Rowling kulkevat mukana näissä luvuissa tarttumapintaa antamassa. Erityisesti he ovat keskiössä luvussa 3.1.3, ”Kirjailijat omista inspiraation lähteistään”, joka tulee olemaan hyvin tärkeä teorialuku tutkimukseni kannalta.

3.1.1 Fantasia anglosaksisen ja romaanisen perinteen mukaan

Johanna Sinisalo (2004) on todennut, että fantasiaa määritellään eri tavalla eri kulttuurialueilla. Meillä Suomessa teokselta vaaditaan useimmiten ”ultrafiktiivisyyttä”, eivätkä esimerkiksi unet tai selittämättömät kokemukset tee teoksesta automaattisesti fantasiaa. Toisaalta Sinisalo (2004) huomauttaa, että ”joissakin maissa kaikki tekstit, jotka antavat todellisuudelle mahdollisuuden vääristyä tai kuvaavat aiheitaan bisarrin ja epätavallisen kautta luokitellaan fantasiaksi”. Tässä Sinisalo viittaa ennen kaikkea anglosaksisen ja romaanisen koulukunnan eroihin, joita käsittelen lyhyesti tässä luvussa.

Teen tämän siitä huolimatta, että fantasiatutkija Farah Mendlesohn (2008, s. xiii) on huomauttanut, että nykyisin sellaiset tutkijat ovat harvassa, jotka valitsevat fantasiaa määritellessään esimerkiksi juuri romaanista koulukuntaa edustavan Tzvetan Todorovin näkemykset omaksi paradigmakseen.

Tämä nimenomainen kahtiajako on historiallisessa mielessä keskeinen osa fantasiatutkimusta. Niinpä avaan seuraavaksi anglosaksisen ja romaanisen fantasian käsitteitä. Peilaan näitä käsitteitä mahdollisuuksien mukaan myös oman tutkimukseni aihepiireihin²⁵.

Kirjallisuudentutkija Pekka Kuusisto (1993) jakaa fantasian tutkimussuuntauokset kahteen koulukuntaan: ranskalaiseen *fantastique* ja englantilaiseen *fantastic-fantasy*. Nämä termit ovat olleet keskenään ristiriidassa 1970-luvulta asti. (Kuusisto, 1993.) Samoin Sisättö (2003) käyttää tätä kahtiajakoa, tosin hän käyttää termejä *anglosaksinen* ja *romaaninen*. Anglosaksiseen koulukuntaan voi laskea muun muassa Manloven (2004) määritelmän: ”A fiction evoking wonder and containing a substantial and irreducible element of the supernatural with which the mortal characters in the story or the readers become on at least partly familiar terms” (Manlove, 2004). Tässä tutkimuksessa määrittelen fantasian anglosaksisen perinteen mukaisesti.

Romaaninen koulukunta (*fantastique*) taas nojautuu yleensä jo ylläkin mainitun ranskalaisen Tzvetan Todorovin oppeihin (Malherbe, 2004). Rosemary Jackson (1981, s. 5) on todennut, että Todorovin fantasiatutkimus on romantiikan jälkeisen ajan tärkein, koska Todorov nosti fantasian arvostusta genrenä ja rohkaisi sen lähestymistä vakavasti otettavana kirjallisuuden lajina.

Haastavan Todorovin määritelmästä tekee se tosiasia, että se rajaa osan esimerkiksi meillä Suomessa fantasiaksi mielletystä kirjallisuudesta fantasian ulkopuolelle (Malherbe, 2004). Määritelmän ulkopuolelle jäävät muun muassa Tolkien ja Rowling. Tämä johtuu siitä, että näissä teoksissa normaalin kokemuspiirin ulkopuolelle jäävät ilmiöt osoittautuvat tarinoiden edetessä luonnollisiksi ja loogisiksi osiksi kirjailijoiden luomia maailmoja, eivätkä ne näin täytä Todoroville olennaista mystiikan vaatimusta. (Malherbe, 2004.) Todorovin (2004) näkemyksiä on kritisoitu melkoisesti. Tämä ei yllätä, koska esimerkiksi Todorovin halu rajata Tolkienin fantasian ulkopuolelle tuntuu varmasti monista fantasian ystävistä

²⁵ Käsittelen Tolkienia ja Rowlingia romaanisen ja anglosaksisen fantasiakäsityksen läpi tarkasteltuna myös pro gradu -tutkielmassani (Siikilä, 2012, s. 21–25).

sangen oudolta. Onhan Tolkien yksi tunnetuimmista, ellei jopa tunnetuin fantasiakirjailija kautta aikojen.

Kuten edellä jo tuli ilmi, Todoroville (2004) termi *fantastic* tarkoittaa teoksia, joissa lukija ja kirjan hahmo kokevat ihmetyksen hetken, joka johtuu yliluonnollisesta tapahtumasta. Kirjallisuudentutkija Klaus Brax (2017, s. 56) on suomentanut tämän termin muotoon *puhdas fantasia*. Tuo yliluonnollinen tapahtuma asettaa kirjan hahmon valintatilanteeseen, jossa on kaksi vaihtoehtoa: 1. omat aistit kyseenalaistetaan, ja näin maailma itsessään voi säilyä ennallaan. tai 2. tapahtuma katsotaan todeksi, ja tämän seurauksena maailman olemuksesta tulee vieras. *Fantastic* katoaa, kun hahmo on valinnut toisen näistä vaihtoehdoista. Näin ollen *fantastic* kestää ajan, jonka epävarmuus oudon tapahtuman luonteesta valitsee, eikä olla varmoja siitä, mistä todella oli kyse. (Todorov, 2004.) Todorov kuvailee: "The fantastic is that hesitation experienced by a person who knows only the laws of nature, confronting an apparently supernatural event." (Todorov, 2004.)

Mainittakoon, että *fantastic*-kategorialla on myös melko paljon yhteistä C. S. Lewisin (1961, s. 50–51) fantasian psykologista merkitystä käsittelevien huomioiden kanssa. Lewis (emt.) nimittäin näkee harhat ja erilaiset päiväunet fantasian psykologisina ilmenemismuotoina (ks. alaviite 20).

Tähän *fantastic*-kategoriaan kuuluu esimerkiksi lajin klassikkoteos, Edgar Allan Poen *Arthur Gordon Pym in selonteko* (*The Narrative of Arthur Gordon Pym on Nantucket*, 1838). Tuo tarina on lähes loppuun asti geneerinen merimatkakertomus, mutta viime metreillä tarina muuttuu oudoksi; Valkoisessa tilassa olevat kummalliset oliot karjuvat sanoja vieraalla kielellä. (Malherbe, 2004.) *Fantastic*-kategoriaan kuuluvat niin ikään myös R. L. Stevensonin *Tohtori Jekyll ja Mr. Hyde* (*Strange Case of Dr. Jekyll and Mr. Hyde*, 1886), Mary Shelley'n *Frankenstein* (*Frankenstein*, 1818), sekä Nikolai Gogolin *Päälystakki* (*Шинель*, 1842) ja *Nenä* (*Нос*, 1836) -novellit (Malherbe, 2004).

Todorovilaisittain tarkasteltuna Tolkienin, Paolinin ja Rowlingin tuotanto asetetaan luokan *merveilleux* alle. *Merveilleux* käsittää tarinat, joissa eletään yliluonnollisessa, mutta asujilleen loogisessa maailmassa (Malherbe, 2004). Esimerkiksi Rowlingin *Harry Potter* -kirjojen päähenkilön, Harryn, maailmaan sisältyy keskeisesti taikuus. Alussa tämä taikuus herättää Harryssa ihmetystä, mutta tarinan edetessä siitä tulee luonnollinen osa Harryn kokemusmaailmaa. Ei mene kauaakaan, kun Harry osallistuu ilman sen suurempaa ihmetystä esimerkiksi loitsutunneille ja taikajuomatunneille Tylypahka-koulussaan.

Todorovin jaottelussa kolmas lajityyppi on *fantasmatique*, jossa tarinan oudot tapahtumat käännetään aistiharhoiksi. Tällöin yliluonnolliset tapahtumat voivat johtua vaikkapa huumeiden tai alkoholin käytöstä. (Malherbe, 2004.) Osuva esimerkki *fantasmatique*stä on amerikkalaisen gonzo-journalisti²⁶ Hunter S. Thompsonin klassikkoteos *Pelkoa ja Inhoa Las Vegasissa* (*Fear and Loathing in Las*

²⁶ Gonzo-journalismin ideologia vastustaa määritelmiä (Bowe, 2012). Todettakoon kuitenkin, että gonzo on subjektiivinen journalismin muoto, jossa toimittaja osallistuu itsensä raportoimiinsa tapahtumiin, ja voi myös olla luomassa niitä. Gonzo-journalismi on tyyliltään villiä ja energistä. (Steensen, 2022.)

Vegas, 1971), jossa outoja asioita näkevä päähenkilö on pitkälti koko tarinan ajan huumeiden ja alkoholin vaikutuksen alaisena.

Kaiken kaikkiaan tämä Todorovin kolmiajako²⁷ fantasticiin, merveilleuxiin ja fantasmatiqueen osoittaa ennen kaikkea sen, miten erilaisista näkökulmista fantasiakirjallisuutta voidaan tarkastella. Se myös paljastaa ja nostaa esiin jotain oleellista Tolkienin, Rowlingin ja Paolinin teoksista: niissä kaikissa yliluonnolliset elementit nähdään loogisena osana maailmaa, vaikka aluksi esimerkiksi taikuuden olemassaoloa ihmetelläänkin. Tämä tulee ilmi erityisesti Paolinin ja Rowlingin teoksissa; tarinan alussa taikuutta ihmetellyt päähenkilö (Harry Potter, Eragon) oppii tarinan edetessä itsekin taikomaan.

Nyt, kun olen käsitellyt fantasiaa yleisellä tasolla, ja tarkastellut erilaisia tapoja määritellä fantasia, on aika siirtyä tutkimukseni kannalta erityisen keskeiseen aiheeseen: fantasian lähteisiin. Seuraavissa kahdessa alaluvussa avaan fantasian lähteitä ja syntyhistoriaa sekä yleisesti että nimenomaan tässä väitöskirjassa käsiteltyjen fantasiakirjailijoiden käyttämiin lähteisiin keskittyen.

3.1.2 Fantasian lähteet

The first fantastic literature was collective, its symbols shared by entire cultures (Attebery, 1992).

Moderni fantasia ottaa vaikutteensa monesta rikkaasta perinteestä (Attebery, 1992), kuten muinaisista myyteistä, mystiikasta, folkloresta, ritarikirjallisuudesta ja saduista (Jackson, 1981, s. 4; ks. myös Dickerson & O'Hara, 2006, s. 16). Muun muassa tästä lähteiden runsaudesta ja moninaisuudesta johtuen fantasia ei genrenä ole erityisen selkeärajanen kirjallisuudenlaji, kuten jo aiemminkin nostin esiin (ks. luvut 3.1, "Fantasia genrenä" ja 3.1.1, "Fantasia anglosaksisen ja roomalaisen perinteen mukaan").

Jyrki Korpua huomauttaa tähän liittyen osuvasti, että jos otetaan askel taaksepäin, ja tarkastellaan fantasian lähteitä ja syntyhistoriaa, huomataan, että nykyisen paradigman valossa fantastisina pidettäviä elementtejä on löytynyt kirjoista kautta aikojen, kauan ennen modernin fantasian vaihetta. Oleellista on, milloin näitä elementtejä alettiin käyttää indikaattoreina sen toteutamiseen, onko teos fantasiaa vai ei, ja milloin fantasia eriytyi omaksi genrekseen. Korpuan (2021) mukaan "viimeistään 1850-luvulta alkaen tapahtuu niin sanottu realistinen käänne, jonka jälkeen on tullut tavaksi erotella kirjallisuutta 'realistiseen' ja 'ei-realistiseen' eli fantastiseen." Periaatteessa voi siis todeta, että fantasiaa on aina ollut, sitä vain ei ole välttämättä ole kutsuttu fantasiaksi. Myös Terry Pratchett (2014, s. 109) on todennut: "I know now that almost all fiction is, at some level, fantasy".

Lähtöpisteenä modernille fantasiaromaanille pidetään tyypillisesti George MacDonaldin (1824–1905) kirjoittamaa kirjaa *Phantases* (*Phantases: A Faerie*

²⁷ Klaus Brax (2017, s. 58) esittää Todorovin puhtaalle fantasialle itse asiassa vielä useampia lähilajeja: *ihmeellinen kirjallisuus*, *fantastis-ihmeellinen kirjallisuus*, *fantastis-outouden kirjallisuus* ja *outouden kirjallisuus*. Pitäydyn kuitenkin itse ensisijaisesti alkuperäisissä, ranskankielisissä termeissä, jotta voin varmistaa, etten ajaudu liian kauas Todorovista.

Romance for Men and Women, 1858). Tämä teos vaikutti paitsi viktoriaanisen fantasian syntyyn, myös 1900-luvun englantilaiseen kirjallisuuteen. Esimerkiksi kuuluisat *Narnian tarinat* (*The Chronicles of Narnia*, 1950–1956) kirjoittanut C. S. Lewis on sanonut, että *Phantasies*-teoksen lukeminen muutti hänen maailmankuvansa. Jo ennen tätä, romantiikan aikakaudella (1700-luvun lopulta aina 1800-luvun puoliväliin) tapahtui siirtyminen aiempaa selkeämmin fantastisiin aiheisiin. (Korpua, 2021.)

Toisaalta, vaikka yllä puhutaankin ”ei-realistisesta” ja ”fantastisesta”, ei fantasia aiheesta kirjoittaneen Rosemary Jacksonin mukaan kuitenkaan ole yli-luonnollista. Sen sijaan siinä on kyse reaalimaailman tuttujen elementtien uusista yhdistelmistä, päinvastaiseksi kääntämisestä ja uudelleentulkinnasta. Näistä muokatuista elementeistä tulee jotain vierasta ja tietyllä tavalla uutta. (Jackson, 1981, s. 8.) Myös kaikki tämän tutkimuksen keskiössä olevat kirjailijat ovat muokanneet oman reaalimaailmansa elementtejä ja tapahtumia edelleen osiksi tarinamaailmoitansa.

Erinomainen esimerkki tällaisesta reaalimaailman jatkojalostamisesta fantasiaksi on tapa, jolla Christopher Paolini muunsi jylhän kotiseutunsa *Perillinen*-kirjojen Alagaësia-fantasiamaailmaksi. Montanassa, Beartooth-vuorten kupeessa asuva Paolini on kertonut, miten hän kotiseutunsa lumipeitteisiä vuoria katsellessaan näkee toisinaan sielunsa silmillä Saphira-lohikäärmeen²⁸ lentämässä niiden yllä. Lisäksi Paolinin kirjoista löytyy myös mahdollinen Beartooth-vuorten inspiroima nimilaina: Beor-vuoret. (McCormick, 2013, s. 18–19, 21.) Paolinin reflektointi Montanan ja Alagaësian suhteesta osoittaa, että reaalimaailma ei pelkää toimia innoituksena fantasiamaailmalle, vaan lisäksi fantasiamaailma voi vuotaa takaisin reaalimaailmaan tehden siitäkin taianomaisemman.

Vastaavasti J. K. Rowlingin tosielämän kokemukset näkyvät esimerkiksi *Harry Potter* -kirjojen Iseeviot-peilissä²⁹. Taikapeili, joka näyttää siihen katsovalle sen, mitä katsoja haluaa nähdä eniten maailmassa, kytkeytyy vahvasti Rowlingin oman äidin kuolemaan; Rowling on todennut, että jos hän katsoisi Iseeviot-peiliin, hän näkisi siellä oman Anne-äitinsä. Ei ole sattumaa, että Harry näkee Iseeviot-peilissä omat kuolleet vanhempansa. Rowling on siirtänyt omia tunteitaan ja kokemuksiaan kirjansa päähenkilöön ja tämän kokemuksiin taikapeilin äärellä. (Smith, 2003, s. 94.) Iseeviot-peilin syntytarina osoittaa, miten fantasia voi muuntaa tosielämän tragedian joksikin uudeksi ja maagiseksi.

Tolkienin tosielämän inspiraation lähteistä kirjoitan tarkemmin seuraavassa luvussa (luku 3.1.3, ”Kirjailijat omista inspiraation lähteistään”).

Vastapainona tosielämälle kirjailijat ovat hyödyntäneet myös esimerkiksi myyttejä kautta aikojen, ammentaan niistä aineistoa ja virikkeitä. Sellaisinaan myytit eivät kuitenkaan ole elämäänsä jatkaneet, koska jokainen kirjailija on muokannut myyttejä tarpeidensa mukaan. (Hosiaisuus, 2003, s. 612.) Sekä J. R. R. Tolkien että myös J. K. Rowling ja Christopher Paolini ovat kertoneet

²⁸ Saphira on *Perillinen*-kirjojen kuuluisin lohikäärme, päähenkilö Eragonin ratsu ja ystävä.

²⁹ Iseeviot-peilin nimi on anagrammi sanasta ”toiveesi” (*Mirror of Erised*) (ks. Rowling, 1997, s. 232). Peilin yläpuolella lukee takaperin kirjoitettuna: ”En näytä kasvojasi vaan syvimmän toiveesi” (Rowling, 1997, s. 226).

käyttäneensä myyttejä innoituksen lähteenä (Tolkien, 1981, s. 149–150; Fry, 2011; Impishidea, 2012).

Myytti on rakenteeltaan kertova, ei teoretisoiva ilmaisumuoto. Kaikki siis välitetään kuulijalle tarinan, ei yleisten lainalaisuuksien tai teorioiden kautta. Tyypillisesti myytissä kerrotaan dramatisoiden jokin alkuaikojen tapahtuma tai muodonmuutos. (Simonsuuri, 1994, s. 39.) Toimittaja Karen Armstrongin mukaan myytit pohjautuvat lähes poikkeuksetta kuoleman kokemukseen ja peruuttamattoman häviämisen pelkoon. Niillä on alun perin ollut voimakkaat siteet rituaaleihin ja ne ovat käsitelleet ihmiselämän äärimmäisyyksiä ja tuntematonta. Kaikki myytit kertovatkin näkymättömästä maailmasta, joka on olemassa fyysisen maailman rinnalla. (Armstrong, 2005, s. 9–10.)

Kuten monet muutkin, myös C. S. Lewis näkee myyttien ja fantasian välillä vahvan yhteyden. Lewisin mukaan myytti on nimittäin aina jollain tapaa fantastinen, ja se käsittelee mahdottomuuksia ja yliluonnollisia asioita. (Lewis, 1961, s. 44). Ei siis ihme, että fantasian nähdään pohjautuvan vahvasti myytteihin, kun myös myytit ovat itsessään fantastisia. Yhteys kulkee siis kumpaankin suuntaan.

Lewis lisää vielä huomion siitä, että jotkut tarinat ovat laadultaan myyttisiä, vaikka ne eivät antropologisessa mielessä olisikaan myyttejä. Lewis mainitsee esimerkkeinä muun muassa Robert Louis Stevensonin *Tohtori Jekyll ja Mr. Hyde* -kirjan ja Franz Kafkan *Linna*-teoksen (*The Castle*, 1926) juonet, sekä Tolkienin *Taru Sormusten Herrasta* -teoksissa esiintyvän Lothlorienin metsän ja Entit käsitteinä. Vastaavasti M. Katherine Grimes (2002) kirjoittaa artikkelissaan ”Harry Potter: Fairy Tale Prince, Real Boy, and Archetypal Hero” seuraavasti: ” -- Harry serves as a fairy tale prince for young children; then, like Pinocchio, he becomes a real boy for adolescents; and finally, he serves as an archetypal hero for adults” (Grimes, 2002). Grimes (2002) uskoo, että *Harry Potter* -kirjojen kiehtovuus perustuu nimenomaan siihen, että niissä yhdistyvät samanaikaisesti myytit, sadut ja realistinen kerronta. Tämä on psyykkisesti tyydyttävää (Grimes, 2002).

Niin ikään fantasian inspiraationa toimivat sadut (*fairy tale, folktale, wonder-tale*) ovat tiiviissä yhteydessä myytteihin. Niiden voi katsoa olevan taantuneita myyttejä. Satu voi myös muuttua myytiksi, tai päinvastoin. (Von Franz, 1973, s. 17.) Von Franz (1973, s. 17) havainnollistaa eroa seuraavasti: ”To me fairytale is like the sea, and the sagas and myths are like waves upon it: a tale rises to be a myth and sinks down again into being a fairy tale.” Ero on myös siinä, että myytit ovat kansallisia, synnyinmaansa kansaa kuvaavia, kun taas sadut ylittävät kulttuuriset rajat helpommin (emt. 18).

Fantasia yhdistetään monesti myös allegoriaan, joka tarkoittaa symbolista, monikerroksista tarinaa (Britannica Academic, 2022a). Esimerkiksi Tolkien ei kuitenkaan pitänyt allegorioista (Shippey, 2003, s. 169). Tolkienin kustantaja kommentoi *Taru Sormusten Herrasta* -teoksen ensimmäistä osaa *Sormuksen ritarit* (*The Fellowship of the Ring*, 1954) Tolkienille kirjoitetussa kirjeessään aikoinaan seuraavasti: ”Pimeän ja valon välinen taistelu (toisinaan sitä jopa epäilee, että tarina on muuttumassa puhtaaksi allegoriaksi) on hurjan paljon voimakkaampi kuin *'Hobitissa'* -.” (Tolkien, 2009, s. 153). Tähän huomioon Tolkien reagoi

vastaväittein. Hän halusi, että hänen tarinansa nähdään enemmänkin yksilöllisten toimijoiden kautta, vaikka jokaisessa tarinassa onkin jokin sanoma. (Emt. 154–155.)

Nyt kun olen käsitellyt fantasian lähteitä yleisemmällä tasolla, siirryn seuraavaksi käsittelemään tarkemmin juuri Tolkienin, Rowlingin ja Paolinin luomien fantasiamaailmojen syntytarinoita ja taustoja.

3.1.3 Kirjailijat omista inspiraation lähteistään

Kirjallisuudentutkijapiireissä on ollut perinteisesti tapana todeta, että ei kannata luottaa siihen, mitä kirjailija itse sanoo teoksistaan (Shippey, 2003, s. 272). Tiedostan tämän kannan, mutta tässä tutkimuksessa olen päättänyt ottaa huomioon kirjailijoiden kommentit, koska myös tutkimieni verkkokeskustelujen lukijat ovat niistä hyvin kiinnostuneita, ja käyttävät kirjailijoiden omia kommentteja yhtenä keinona tekijyyden määrittämisessä.

Lisäksi haluan myös huomauttaa, että kirjailijat ovat viime vuosina alkaneet näkyä yhä enemmän julkisuudessa. Kuten viestintäoikeuden dosentti Riku Neuvonenkin (2020) on todennut, nykyisin kirjailijoiden brändejä käytetään heidän tuotantonsa markkinoinnissa:

Hyvä tekijä on kaikissa sosiaalisissa medioissa asioistaan kertova ja perinteisessä mediassa sekä erilaisissa tilaisuuksissa esiintyvä sujuva supliikkihenkilö. Hyvä tekijä kuvaa aamiaisensa someen ja on illalla hauska paneeliohjelmassa. Tekijää ei ole tapettu tai hylätty, tekijä on brändätty. Tekijällä on oltava maine, joka on markkinoiden käytettävissä ja muutettavissa teolliseksi metritavaraksi. (Neuvonen, 2020.)

Toisin sanoen kirjamaailma on nykyisin henkilövetoisempi, ja lehdistö antaa huomiota ja palstamillimetrejä kirjailijan tunnettuuden, ei niinkään itse teoksien laadun pohjalta (Ruohonen, 2018b). Ollaan siirtymässä taidekriitikistä markkina- ja kuluttajaorientaation aikakaudelle, jossa vallitsee niin sanottu jokaiselle jotakin-ajattelutapa eli tavaratalodiskurssi. Tämä johtaa kulttuurijournalismin yksiuotteisuuteen ja pinnallisuuteen. Tuotto on tärkeintä. (Ruohonen, 2018b.) Niinpä jo valmiiksi yleisöä kiinnostavat kirjailijat, joilla on mieleenpainuva persoona ja myyvä brändi, saavat entistä enemmän näkyvyyttä.

Tämä kirjailijan persoonaa ja brändiä korostava kehityssuunta on näkyvillä tässä tutkimuksessa käsiteltyjen, vielä elossa olevien kirjailijoiden, Paolinin ja Rowlingin kohdalla. Rowlingin Twitter-presenssi on herättänyt paljon kuuhuntaa ja keskustelua jo vuosien ajan (Los Angeles Times, 2020; McLeod & Holland, 2017). Energisenä esiintyjänä³⁰ tunnettu Paolini puolestaan kertoo kirjojensa luomisesta muun muassa omalla YouTube-kanavallaan (McCormick, 2013, s. 63–64). Paolinille on tärkeää kommunikoida faniensa kanssa:

³⁰ Yleisötilaisuuksissa Paolini saattaa viihdyttää yleisöä muun muassa käsiseisannoilla (ImpishIdea, 2017b).

As the popularity of his books skyrocketed, Paolini never forgot his fans. He stayed connected with them. He took time to answer their questions. And he always shared the secrets he learned as a young writer. (McCormick, 2013, s. 80.)

Vahvastakaan julkisesta läsnäolosta ja tekijäpersoonasta huolimatta kirjailijan ei kuitenkaan katsota omistavan teostensa merkitystä, vaan jokainen lukija ja tutkija voi tulkita teoksia omista lähtökohdistaan (Hosiaislouma, 2003, s. 916). Kuten Shippeykin (2003, s. 329) toteaa, kirjan konteksti on jatkuvassa muutoksessa. Seuraavassa esittelenkin yhden monista Tolkienin, Rowlingin ja Paolinin tuotannon konteksteista, eli kirjailijoiden niille itse antamat kontekstit.

Sekä Paolini että Tolkien halusivat kirjoittaa tarinan, jollaisen lukemisesta he itse nauttivat (Paolini.net. 2015a; Tolkien, 1981, s. 378). Tolkienin kohdalla tämän idean nosti alun perin esiin Tolkienin kirjailijakollega ja läheinen ystävä C. S. Lewis, joka Tolkienin mukaan sanoi hänelle: "Tollers, there is too little of what we really like in stories. I am afraid we shall have to try and write some ourselves." (Tolkien, 1981, s. 378.)

Rowling puolestaan on kertonut saaneensa idean *Harry Potterin* kirjoittamiseen junamatkalla Manchesteristä Lontooseen (Smith, 2003, s. 90–91):

"Yhtäkkiä mielikuva Harrysta vain putkahti silmiäni eteen. En osaa sanoa, miksi niin kävi tai mikä sen aiheutti. Mutta minä näin Harryn ja velhokoulun mielessäni hyvin selvästi. Äkkiä päähäni vain juolahti perusajatus pojasta, joka ei tiedä kuka hän on, joka ei tiedä olevansa velho, ennen kuin hän saa kutsun velhojen kouluun. En ole koskaan ollut niin innoissani mistään ideasta." (Smith, 2003, s. 91.)

Toisin kuin Paolini ja Tolkien, Rowling ei siis "päättänyt kirjoittaa tarinaa, jonka lukemisesta itse nauttisi", mutta hän kyllä kuvailee ideaa *Harry Potterista* elämänsä innostavimmaksi ideaksi (Smith, 2003, s. 91). Mainittakoon, että tutkimusaineistossani tätä Rowlingin kertomusta spontaanista inspiraatiosta *Harry Potterin* synnyttäjänä on myös kritisoitu ja epäilty epärehelliseksi (ks. luku 5.1.3, "Dark Lord Potter").

Erilaiset mytologiat ovat olleet keskeisessä osassa kaikkien kolmen kirjailijan teoksien syntytarinoissa; Tolkien pohjasi teoksensa vanhoihin skandinaaviin, anglosaksisiin, suomalaisiin ja germaaniin eepoksiin, kuten *Eddaan* ja *Kalevalaan* (Heiskanen-Mäkelä, 2004). Motiivi tarinoiden kirjoittamisen takana oli kunnianhimoinen halu luoda englantilaisille oma tarustonsa³¹, samaan tapaan kuin esimerkiksi suomalaisilla on *Kalevalansa* (Tolkien, 2009, s. 183–184). Siitä, onnistuiko Tolkien tavoitteessaan, voidaan olla monta mieltä. Jokaisella kriitikolla on oma mielipiteensä asiasta. (Fisher, 2007.) Rowling on puolestaan kertonut mytologioiden käytöstään seuraavaa:

I've taken horrible liberties with folklore and mythology, but I'm quite unashamed about that, because British folklore and British mythology is a totally bastard

³¹ Tolkien koki, että arthuriaaninen mytologia ei ollut kyllin englantilainen, ja siinä oli myös muita selkeitä puutteita. Hän totesi: "Of course there was and is all the Arthurian world, but powerful as it is, it is imperfectly naturalized, associated with the soil of Britain but not with English; and does not replace what I felt to be missing. For one thing its 'faerie' is too lavish, and fantastical, incoherent and repetitive. For another and more important thing: it is involved in, and explicitly contains the Christian religion." (Tolkien, 1981, s.144.)

mythology - - I feel no compunction about borrowing from that freely, but adding a few things of my own. (Fry, 2011.)

Paolini taas on sanonut kasvaneensa myyttien parissa: "I grew up reading folklore, fairytales, and other mythological stories". (Paolini.net., 2016). Kirjoitan tästä aiheesta lisää myöhemmin tässä luvussa.

Kaikki kolme kirjailijaa ovat saaneet inspiraatiota teoksiinsa myyttien ohella kielistä, joita heistä jokainen on kehittänyt myös itse. Nämä itse luodut kielet näkyvät sekä Tolkienin, että myös Rowlingin ja Paolinin tuotannossa.

Tolkien oli kielitieteilijä, joten ei ole ihme, että myös kieli itsessään oli hänen innoituksen lähteenään. Tolkien onkin todennut:

Muuan kysyjä (yksi monista) tiedusteli, mistä S.h. [Taru Sormusten Herrasta] oikein kertoo ja onko se "allegoria". Ja minä sanoin että sen tarkoituksena on luoda tilanne, jossa "elen síla lúmenn' omentielmo" olisi tavallinen tervehdys ja että tämä vaihe syntyi jo kauan ennen kirjaa. (Tolkien, 2009, s. 333.)

Tolkien siis kehitti erilaisia kieliä, joille hän halusi luoda sopivan ympäristön ja historian (Tolkien, 2009, s. 470). Esimerkkinä näistä kielistä voi mainita *haltiakielen* (*Elvish*) ja *enttikielen* (*Entish*) (Gay, 2004, s. 279). Yhteensä kieliä oli vaikuttavat 14 (Chance, 2001, s. 14).

Rowling puolestaan käytti yhtenä kirjojensa rakennuspalikoista alkemiaa. Hän opiskeli sitä paljon, jotta saisi esimerkiksi kirjoissaan olevan taikuuden toimimaan loogisesti. (SMG Newspapers Ltd., 2011.) Mitä tulee kieliin, on Rowling haastattelussa kertonut käyttäneensä kirjoissaan esiintyvien loitsujen (kuten "avada kedavra") luomiseen itse muuntelemaansa latinaa (Fraser, 2012). Samoin Christopher Paolini on kehittänyt omia kieliään *Perillinen* -kirjoihinsa. Eräässä yleisötapahtumassa Paolini kertoi motiiveistaan sisällyttää kirjoihinsa itse keksittyjä kieliä seuraavasti:

-- why did I include the languages? Because one: I do enjoy it, as you said, and two: because I think having a bit of the languages of your created lands makes your story feel more realistic and, uh, interesting. (ImpishIdea, 2017b.)

Paolini on kehittänyt kirjoihinsa kolme eri kieltä. Haltioilla, kääpiöillä ja urgaleilla (vrt. esimerkiksi Tolkienin örkit) on kaikilla omat kielensä. Osan näistä kielistä Paolini kertoo keksineensä itse, osa taas perustuu muinaisnorjaan: "I used Old Norse as the basis for my Elven language in Eragon, as well as many names. All the Dwarf and Urgal words, however, are of my own invention." (Random House, 2017.)

Tutkimusaineistoissani (esimerkiksi 5.2.4, "Matchstick: everybody's a critic") on kuitenkin nostettu esille epäily siitä, että Paolini olisi kopioinut esimerkiksi monet hahmojensa nimet ja keksimänsä kielet Tolkienilta, niin lähellä toisiaan ne ovat. Paolini itse on sanonut, että kaikki hänen nimensä ovat joko historiallisia, kumpuavat Paolinin itse keksimistä kielistä, tai juontavat juurensa sanaleikeistä.

Paolini ei toki ole ensimmäinen, joka lainaa Tolkienin nimistöä siihen pieniä muutoksia tehden. Esimerkiksi Lewis teki omissa teksteissään viittauksia

Tolkienin nimistöön (Tolkien, 1981, s. 361). Tolkien ei pitänyt tätä plagiointina (Tolkien, 1981, s. 224). Lewisin tapauksessa pienet muutokset Tolkienilta tehdyissä nimilainoissa (esimerkiksi: Eldar-Eldir, Tuor ja Idril-Tor ja Tinidril, Númenor-Núminor) johtuivat siitä, että Lewis ei ollut koskaan nähnyt nimiä kirjoitetussa muodossa, vaan ainoastaan kuullut ne Tolkienin lukiessa hänelle ääneen työn alla olevia tekstejään. (Tolkien, 1981, s. 361.) Lewisin nimilainat sinällään eivät ilmeisesti harmittaneet Tolkienia, mutta jokin Lewisin vaikutteiden otossa silti vaivasi häntä elämäkerturi Humphrey Carpenterin mukaan. Carpenter kirjoittaa:

Undoubtedly he felt that Lewis had in some ways drawn on Tolkien's ideas and stories in the books; and just as he resented Lewis's progress from convert to popular theologian he was perhaps irritated by the fact that the friend and critic who had listened to the tales of Middle-earth had as it were got up from his armchair, gone to the desk, picked up a pen, and 'had a go' himself. (Carpenter, 2016, s. 268.)

Myyttien ja kielten ohella kaikki kolme tässä tutkimuksessa käsiteltyä kirjailijaa ovat kertoneet myös kirjallisista inspiraation lähteistään, ja seuraavaksi käsitellenkin tätä puolta heidän vaikutteistaan. Tutkimukseni kannalta juuri Tolkienin, Rowlingin ja Paolinin kirjalliset lähteet ovat erityisen relevantteja, koska tutkimusaineistojeni keskustelijat ovat erittäin kiinnostuneita siitä, kuka kirjailija on ottanut keneltäkin kirjailijalta vaikutteita.

Kiinnostavaa on, että nämä kirjailijoiden itse mainitsemat kirjalliset lähteet näyttävät olevan yleisesti ottaen varsin vanhoja. Ainoa hieman uudemmas kirjallisuudesta ammentanut kirjailija (kirjailijoiden omien kommenttien perusteella) näyttäisi olevan Paolini, joskin myös hän korostaa myyttien merkitystä kirjallisen innoituksen lähteistä puhuttaessa³². Pohdiskelen tätä aspektia lisää vielä muutama otteeseen tämän luvun kuluessa.

Englannin kielen ja kirjallisuuden sekä anglosaksin professorina Oxfordissa työskennellyt³³ Tolkien rakasti suomen kieltä ja *Kalevalaa* (Carpenter & Tolkien, 2009, etulieve). Tolkien myönsikin aikoinaan, että *Kalevala* oli tärkeä lähde hänen omille kirjoilleen, ja hän halusi kertoa Kullervon tarinan uudestaan. (Gay, 2004.) Tolkien myös kirjoitti oman versionsa Kullervosta: *Kullervon tarinan* (*The Story of Kullervo*, 2010) (Kahlas-Tarkka, 2014). Tätä postuumisti julkaistua, Tolkienin nuoruusvuosinaan (1912–1916) kirjoittamaa tarinaa voidaan pitää tietynlaisena harjoituskappaleena ennen Tolkienin oman legendariumin luomista (Kahlas-Tarkka, 2014; Flieger, 2010, s. xiii). Tolkien-tutkija Verlyn Flieger kirjoittaa *The Story of Kullervon* esipuheessa seuraavasti: "It's not only Tolkien's earliest short story, but also his earliest attempt to write tragedy, as well as his earliest prose venture into myth making, and is thus a general precursor to his entire fictional canon" (Flieger, 2010, s. ix). Korpua (2018) on niin ikään sitä mieltä, että Kullervon tarina oli Tolkienin fiktion alkupiste. Lisäksi Jyrki Korpua mainitsee artikkelissaan

³² Paolinista puhuttaessa tulen sivuamaan kirjallisia lähteitä käsitellessäni edelleen myös myyttejä, koska myytit ja muu kirjallisuus kietoutuvat Paolinin kommentteissa tiukasti yhteen.

³³ Kirjoitan Tolkienin akateemisesta taustasta lisää luvussa 2.2, "J. R. R. Tolkien, modernin fantasian isä".

“The Germ of J. R. R. Tolkien’s Fantasy – Elements of Kalevala in Tolkien’s Fiction” (2018) vastaavuudet Sammon ja Silmarilien, Väinämöisen ja Tom Bombadilin, Louhen ja Morgothin sekä Pohjolan ja Angbandin välillä. Näiden ohella Korpuu (2018) mainitsee, että sekä *Kalevalassa* että Tolkienin legendaariossa laulun voima on tärkeä elementti. Tolkienin tuotannossa tämä näkyy ennen kaikkea *Silmarillionissa* (emt.).

Lisäksi Tolkien nimesi myös William Morrisin kirjat *The House of the Wolfings* (1888) ja *The Roots of the Mountains* (1889) inspiraation lähteikseen (Tolkien, 2009, s. 380–381). Tolkien on muun muassa todennut, että nämä Morrisin teokset yhdessä ensimmäisen maailmansodan Sommen sotatantereen maisemien kanssa ovat vaikuttaneet hänen tuotantoonsa. Muuten Tolkien on pitkälti kieltänyt ensimmäisen maailmansodan vaikutuksen tuotantoonsa:

Personally I do not think that either war (and of course not the atomic bomb) had any influence upon either the plot or the manner of its unfolding. Perhaps in landscape. The Dead Marshes and the approaches to the Morannon owe something to Northern France after the Battle of the Somme. They owe more to William Morris and his Huns and Romans, as in *The House of the Wolfings* or *The Roots of the Mountains*. (Tolkien, 1981, s. 303.)

Tolkien soti ensimmäisessä maailmansodassa vuosina 1915–1916. Siviiliin hän palasi ampumahautakuumeeseen sairastumisen myötä. (Chance, 2001, s. 5.) Ainakin yhden myönnötyksen Sommen ohella Tolkien on antanut, mitä sotavaikutteisiin hänen tuotannossaan tulee: “My ‘Sam Gamgee’ is indeed a reflexion of the English soldier, of the privates and batmen I knew in the 1914 war, and recognised as so far superior to myself” (Carpenter, 2016, s. 114).

Toisin kuin Paolini, sen enempää Tolkien kuin Rowlingkaan ei ole kertonut kirjallisia esikuviaan erityisen innokkaasti joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta. Esimerkiksi Tolkien on todennut viittaavansa tietoisesti vain omaan tuotantoonsa:

My tale is not consciously based on any other book – save one, and that is unpublished: the ‘*Silmarillion*’, a history of the Elves, to which frequent allusion is made. (Tolkien, 1981, s. 31).³⁴

Toisaalta samassa kirjeessä kustantaja Stanley Unwinille Tolkien kirjoittaa edelliseen kommenttiin nähden jokseenkin ristiriitaisesti: “The dwarf-names, and the wizard’s, are from the Elder Edda” (Tolkien, 1981, s. 31). Lisäksi hän kertoo samassa yhteydessä, että *Beowulf* on yksi hänen arvokkaimmista lähteistään, tosin korostaen, että se ei ollut tarkoituksellisesti hänen mielensä etualalla kirjoitusprosessin aikana: “Beowulf is among my most valued sources; though it was not consciously present to the mind in the process of writing -- ” (Tolkien, 1981, s. 31). Tolkienin suhde hänen lähteisiinsä on siis monimutkainen.

³⁴ *Silmarillion* julkaistiin postuumisti vuonna 1977, neljä vuotta Tolkienin kuoleman jälkeen. Teoksen valmisteli julkaisukuntoon Tolkienin poika, Christopher Tolkien. Tolkien itse alkoi luonnostella *Silmarillionia* vuonna 1917, ja jatkoi sen työstämistä viimeisiin vuosiinsa asti. (Tolkien, 1977, s. 5–6.)

Rowlingkaan ei ole ollut erityisen avoin kirjallisten lähteidensä suhteen. Hän on kuitenkin nimennyt esikuvakseen Jane Austenin (1775–1817), ja erityisesti Austenin *Emma*-kirjan (1815). Austenin vaikutus onkin nähtävissä hänen kerrontatyyliinsä. (Granger, 2007, s. 35.) Samoin kuin Austenilla, myös Rowlingilla on tapana johtaa lukijaansa narratiivisesti harhaan (*narrative misdirection*) vain paljastaakseen asioiden todellisen laidan tarinan lopussa. Lisäksi kummallakin kirjailijalla on teoksissaan toistuvia ylpeys ja ennakkoluulo -teemoja. (Granger, 2009, s. 25.) Näillä ylpeys ja ennakkoluulo -teemoilla *Harry Potteriin* erikoistunut kirjailija John Granger tarkoittaa ensivaikutelman pettävyyttä, joka tulee ilmi sekä Austenin että Rowlingin teoksissa (Granger, 2009, s. 34–35). *Harry Potter* -kirjoissa tämä näkyy selkeimmin Kalkaroksen (Severus Snape) hahmon kehityksessä luihusta ja epäilyttävästä hahmosta uhrautuvaksi sankariksi. Vastaava muutos voidaan nähdä *Ylpeys ja Ennakkoluulo* -kirjan (*Pride and Prejudice*, 1813) Herra Darcyssa.

Rowling kyllä luettelee joitakin kirjailijoita, joita Austenin ohella ihailee, kuten Vladimir Nabokov (1899–1977) ja Sidonie-Gabrielle Collette (1873–1954), mutta yleensä hän kieltää ottaneensa vaikutteita heiltä omaan työhönsä (Granger, 2009, s. xii–xiii).

Poikkeuksen sääntöön tekee Elizabeth Goudgen (1900–1984) kirjoittama lastenkirja nimeltä *The Little White Horse* (1946), joka on Rowlingin mukaan vaikuttanut *Harry Potteriin* enemmän kuin mikään muu kirja (Smith, 2003, s. 86). Kyseisessä tarinassa orpopyttö nimeltä Maria Merryweather matkustaa Lontoosta taianomaiseen Silverydewin laaksoon, jonne siirrytään salaisen tunnelin läpi. (Granger, 2009, s. 258). Molemmat ovat siis niin sanottuja porttifantasioita. Kummankin tarinan pääosassa on orpolapsi, joka paljastuu sankariksi (Granger, 2009, s. 263.) *The Little White Horses* ja *Harry Potter* -kirjojen yhtäläisyydet ovat Grangerin (2009, s. 262, 264) mukaan runsaita ja monimuotoisia, vaihdellen pienistä yksityiskohdista (kuten elävät shakkilaudat, kielletty metsä ja näkymättömät palvelijat) aina tarinan rakenteeseen ja symboliikkaan asti.

Kun näitä Rowlingin myöntämiä kirjallisia inspiraation lähteitä, ihailun kohteita ja esikuvia tarkastelee, nousee esiin huomio siitä, että he ovat kaikki jo edesmenneitä. Tämä tuo mieleen Sanna Nyqvistin ja Outi Ojan (2018, s. 219) toteamuksen, jonka mukaan ” -- on sallitumpaa hyödyntää ulkomaalaisten tai kuolleiden kirjailijoiden teoksia kuin elävien ja kotimaisten. Ajallinen ja maantieteellinen etäisyys jäljittelyn kohteeseen suojelee plagioijaa”.

Myöskään Tolkienilla ei siis yleisesti ottaen ollut tapana kertoa, mitkä kirjat olivat toimineet mahdollisina esikuvina hänen omalle tuotannolleen (Lazo, 2004). Modernin kirjallisuuden suhteen Tolkien ja Rowling eroavat selkeästi toisistaan. Yleisesti ottaen voisi sanoa, että Tolkien piti vanhemmasta kirjallisuudesta kuin Rowling. Tolkien oli melko salaperäinen ja sanoi esimerkiksi Carpenterin (1998, s. 148) haastattelussa seuraavasti:

Tällaista tarinaa ei kirjoiteta vielä näkyvistä puiden lehdistä eikä puutarhanhoidon tai maaperätieteen avulla. Tarina kasvaa kuin siemen pimeässä mielen lehtimullassa: kaikesta siitä, mitä on nähty, ajateltu tai luettu, siitä mikä on kauan ollut unohdettuna, laskeutuneena syvyyksiin. Epäilemättä valintoja on tehtävä paljon, kuten

puutarhurinkin tapauksessa: mitä kukin heittää omalle tunkiolleen. Ja minun tapauksessani multa on ilmeisesti suurelta osin kirjatieteellistä materiaalia. (Carpenter, 1998, s. 148.)

Mielenkiintoinen huomio on se, että Rowling on antanut lähes identtisenä pidettävän lausunnon omasta luomisprosessistaan sanoessaan, että hänen tarinansa tulevat hänen mielensä kompostista, jossa kaikki hänen lukemansa kirjat muhivat. Kirjoittamisprosessi ei kuitenkaan ollut sattumanvarainen, vaan tarkkaan suunniteltu ja harkittu. (Granger, 2007, s. 75.) Tuntuu mahdolliselta, että Tolkienin lausunto on toiminut Rowlingin lausunnon esikuvana.

Nyqvist on pohdiskellut komposti-metaforan käyttöä artikkelissaan ”Kirjailijat varkaina” (2018). Siinä Nyqvist toteaa, että ”komposti on kierrätystietoiselle ajallemme ominainen metafora” (emt.). Vastaavasti antiikin aikakaudella kirjailijan vaikutteiden otosta ja hyödyntämisestä käytettiin mehiläismetaforaa. Mehiläinen keräilee mettä monista eri kukista, ja muuttaa näin saadun raaka-aineen hunajaksi. (Nyqvist, 2018.) Nyqvist näkee sekä komposti- että mehiläismetaforassa vahvan ruumiillisuuden ja orgaanisuuden aspektin: ” -- kirjailija on osa laajempaa ekosysteemiä, saa siitä ravintonsa ja ruokkii sitä edelleen. Sekä jatkuvuus että muutokset ovat prosessissa olennaisia: kirjailija ammentaa aiemmasta, mutta tuottaa siitä jotakin uutta ja hyödyllistä.” (Nyqvist, 2018.) Tolkienin ja Rowlingin kuvaukset heidän luomisprosesseistaan eivät siis toisaalta ole mitenkään ainutkertaisia.

Tolkien pohti vaikutteiden ottamista ja intertekstuaalisuutta myös kuuluisassa ”On Fairy-stories” -esseessään (2010). Alkuperä-otsikon alla hän toteaa seuraavaa:

Törmäämme siis ilmeisesti muunnelmaan samasta ongelmasta, joka on tuttu myös arkeologeille tai vertaileville kielitieteilijöille: kiistaan siitä, syntyvätkö samankaltaiset asiat *kehittymällä itsenäisesti* (tai pikemminkin *keksitäänkö* ne), *polveutuvatko* ne samasta alkuperästä vai ovatko ne *levinneet* eri aikoina yhdestä ja useammasta lähteestä. Useimmat kiistat johtuvat (toisen tai molempien osapuolien) yrityksestä yksinkertaistaa tilannetta liikaa, enkä usko että tämä kiista olisi poikkeus. Satujen historia on todennäköisesti monimutkaisempi kuin ihmisrodun fyysinen historia ja yhtä monimutkainen kuin ihmiskielen historia. Kaikki kolme asiaa, itsenäinen keksiminen, polveutuminen ja leviäminen, ovat epäilemättä olleet osallisena tarinan sotkuisen verkon tuottamisessa. -- Näistä kolmesta keksiminen on tärkein ja perustavanlaatuisin ja siksi kaikkein mystisin (mikä ei ole yllätys). Kahden muun täytyy lopulta johtaa takaisin keksijään eli ensimmäiseen tarinankertojaan. (Tolkien, 2010, s. 214.)

Tässä mielenkiintoisessa Tolkien-lainauksessa näkyy hyvin vahvana sitoutuminen tekijään, joka on myös tuttu tässä tutkimuksessa esillä olevasta romantiikan tekijäkäsityksestä. Tutkimukseni tulee lisäksi osoittamaan, että Tolkienin ympärille on muodostunut romantiikalle tunnusomainen nerokultti. Voisi siis todeta, että romantiikka kiinnittyy Tolkienin tekijyyteen sangen monimuotoisesti.

Romantiikalle edelleen tunnusomaisesti, Tolkien ei pidä siitä, että tarinoiden juuria kaivellaan. Hänestä niitä pitää tarkastella kokonaisuuksina, vaikka alkuperän selvittäminen saattaakin kiehtoa. (Tolkien, 2010, s. 212.) Tolkien kirjoittaa: ”Dansetin sanoja lainatakseni: ’Meidän on tyydyttävä keittoon, jonka

olemme eteemme saaneet, eikä haluta nähdä niitä härän luita, mistä se on keitetty’.” (Tolkien, 2010, s. 212).

Christopher Paolini on kertonut innoituksen lähteekseen sellaisen fantasia-kirjallisuuden, jolla on valta kuljettaa hänet vieraisiin maailmoihin, jotka ovat täynnä taikaa ja seikkailuja. Yksi suurimmista innoituksen lähteistä on ollut Bruce Covillen teos *Jeremy Thatcher, Dragon Hatcher* (1991). (Paolini.net., 2015b.) Lisäksi Paolini kertoo lukeneensa paljon vanhoja tarustoja, kuten *Beowulfia* ja pohjoismaisia taruja. Paolini on sanonut lukeneensa yhteensä yli 3000 kirjaa, ja olleensa lapsena paikallisen kirjaston suurkäyttäjä (McCormick, 2013, s. 17).

Mielenkiintoista on, että kun Paolini nousi julkisuuteen, hän mainitsi yhdeksi suureksi innoittajakseen J. R. R. Tolkienin, mutta nykyisin, Tolkienin suuntaan viitannneiden plagiointisyöttösten jälkeen, Paolini näyttää painaneen Tolkienin tuoman innoituksen enemmän pinnan alle. Vuonna 2004 *The Guardianissa* Paolinista kirjoitettiin vielä esimerkiksi näin:

He's enthusiastic about everything, especially swords, dragons, the Elvish language he invented, his mother's home-made bread and the Hobbit house he is building in the family's backyard in Paradise Valley, deepest Montana (The Guardian, 2015).

Paolini oli siis Tolkienin tapaan kehitellyt oman haltiakielensä, ja rakensi omaa hobitti-talooaan. Lisäksi Paolini kuvaili vuonna 2003, jolloin Knopf julkaisi *Perillinen*-sarjan ensimmäisen osan, kirjallisia pyrkimyksiään seuraavasti: “In my writing, I strive for a lyrical beauty somewhere between Tolkien at his best and Seamus Heaney’s translation of *Beowulf*” (Random House, 2017).

Tolkien kuitenkin poistettiin virallisten kotisivujen suosikkikirjalistauksesta vuoteen 2015 mennessä, vaikka lista sisältää 15 eri kirjailijaa, muun muassa David Eddingsin ja Ursula Le Guinin (Paolini.net., 2015a). Paolinin suhde Tolkieniin, jolta hän on muun muassa ottanut lähes suoria ja täysin suoria nimilainoja³⁵ omiin kirjoihinsa, näyttäisikin olevan kompleksinen.

Paolini on kertonut ottamistaan vaikutteista melko paljon muun muassa virallisilla kotisivuillaan, jotka löytyvät osoitteesta www.paolini.net. Yksi syy tähän lienee se, että Paolini on kohdannut tavallista enemmän plagiointisyöttöksiä, joita vastaan hän on kokenut tarvetta puolustautua. Mainittakoon, että myös Rowling on kohdannut plagiointisyöttöksiä. Hän on kuitenkin tietojeni mukaan pyrkinyt pysymään erossa koko vaikutte-aiheesta mahdollisimman tiukasti. Onhan Rowling muun muassa sanonut, ettei ole juuri fantasiakirjallisuutta lukenut (Newsweek, 2010). Oikeusjutuilta tämä linjaus ei häntä toki ole säästänyt, kuten luku 3.3.8, “Huomionarvoisia tekijänoikeuskiistoja” osoittaa.

Paolini sivuaa kotisivuillaan mahdollista Tolkienin plagiointia kiertoteitse artikkelissa “It All Began with Books” (Paolini.net., 2016). Tekstissä Paolini vetoaa siihen, että vanhat myytit on helppo sekoittaa Tolkieniin, ja että hän itse on lukenut noita vanhoja myyttejä ja saanut niistä inspiraatiota.

Tolkienin vaikutusta ei kielletä, mutta Paolini näyttää korostavan, että hän luki lapsena ensin nimenomaan myyttejä, ei fantasiaa, johon Paolini ilmeisesti

³⁵ Kirjoitan näistä nimilainoista tarkemmin luvussa 5.2.4, “Matchstick: everybody’s a critic”.

tutustui vasta myyttien jälkeen. Näin fantasia asetetaan myyteille alistaiseksi kirjallisuuden lajiksi, mitä Paolinin vaikutteisiin tulee. Paolini toimii tässä järkevästi, koska on selvää, että vanhoihin taruihin vetoaminen lähteenä on turvallisempaa kuin Tolkien-lainojen myöntäminen. Tarut ovat tekijänoikeudellisesti vapaasti kaikkien käytössä, ja niiden käyttöä pidetään normaalina ja sallittuna fantasia-kirjallisuuden piirissä (Dickerson & O'Hara, 2006, s. 16). Tässä sitaatti kyseisestä *It All Began with Books* -tekstistä:

It was also in her (Skadi's) terms of settlement that the Æsir were to do something that she thought they would not be able to, that was to make her laugh. Then Loki did as follows: he tied a cord round the beard of a certain nanny-goat and the other end round his testicles, and they drew each other back and forth and both squealed loudly. Then Loki let himself drop into Skadi's lap, and she laughed.

Can you guess where this piece comes from? The latest gross-out comedy movie? Jim Carrey does fantasy? . . . No? How about this one:

-- Thrain was about to put in his helmet, but Skarphedin came at him first and swung his axe at him on his head and split it down to the jaw, so that the molars fell out on the ice. This happened in such rapid sequence that no one could land a blow on Skarphedin: he went gliding away at a furious speed. Tjorvi threw a shield in his way, but he hopped over it and kept his balance and glided to the end of the ice slab. Then Kari and the others came up to him.

"A manly attack, that!" said Kari.

Bad fantasy from someone who's read too much Conan the Barbarian? The script to the next big action movie? *A rip-off of Lord of the Rings?*

Actually, none of those. The first excerpt is from Snorri Sturluson's Edda, written in 1220 A. D, and the second from Njal's Saga, written in 1280 A.D. As you can see, classical literature can be every bit as crude, bloody, exciting, and downright entertaining as anything you'll find on TV or in the theater.

I grew up reading folklore, fairytales, and other mythological stories. The first fantasy book that I ever read was *The Ruby Knight*, by David Eddings, the second book of *The Elenium*. *The Ruby Knight* had everything that a boy could want: swordfights, monsters, magic, true love, and terrible villains.

From that moment onward, I was hooked on fantasy. I devoured the work of great authors, like Anne McCaffrey's *Dragonriders of Pern* series, *Magician*, by Raymond E. Feist, *The Wizard of Earthsea Trilogy*, by Ursula K. Le Guin, the *Redwall* series by Brian Jacques, *Lord of the Rings*, by J. R. R. Tolkien, *His Dark Materials*, by Philip Pullman, and many, many more. (Korostus omani.) (Paolini.net., 2016).

On osuvaa, että Paolini käyttää tässä tekstissä hänenkin kirjoistaan käytettyä, sangen provosoivaa ilmaisua "a rip-off of Lord the Rings", ja linkittää sen islantilaiseen *Poltetun Njállin saagan* (*Njal's saga*, 1275–1290) yrittäen näin osoittaa, että Tolkien saattaa olla vain muinaisten myyttien toisinto. Kirjoitan luvussa 3.3.3, "Vaikutuksen ahdistavuus" erityisesti kirjallisuuskriittikkona tunnetun Harold Bloomin (1930–2019) esiintuomasta ilmiöstä nimeltä *daemonisaatio*, joka viittaa tilanteeseen, jossa kirjoittaja yrittää päästä eroon edeltäjänsä varjosta

demonstroimalla, että edeltäjäkään ei ollut ainutlaatuinen (Bloom, 1997, s. 15). Nähdäkseni tämä Paolinin teksti on esimerkki daemonisaatiosta. Tällaista myynteihin vetoamista voi pitää myös tietynlaisena myyntien taakse piiloutumisena.

Kun Paolinilta kysyttiin yleisötapahtumassa, onko hän mahdollisesti kopioinut *Eragon*-kirjansa juonen *Star Wars: Episode IV - A New Hope* -elokuvasta (1977), hän vetosi niin ikään vanhoihin myytteihin ja mainitsi vielä lopuksi jostain syystä, että *Eragonin* piti olla vain harjoitustarina, jota ei koskaan julkaistaisi. Hän siis epäsuorasti myönsi, että juoni on saanut ehkä liikaa vaikutteita *Star Warsista*, eikä siksi olisi oikeastaan ollut julkaisukelpoinen. (Impishidea, 2012.):

Teenage boy #1: Yeah, I've wanted to ask this question ever since I read the first book, and, uh, this might help [unintelligible]... so don't worry. "Farm boy who discovers something wanted by an evil emperor goes to see an old storyteller who is part of a mystic group [unintelligible]. They go to an enemy fortress and rescue a princess, but the old teacher dies. They return to the rebel base, where in a battle the main character becomes the hero." Is this the plot to *Eragon* or *Star Wars: A New Hope*?

CP: Weren't you describing the plot for a [unintelligible name. Kurosawa? Kiro Silent?] film there too?

[Unintelligible back-and-forth as they both recognise said film, mention of some fortress. Part of the title?]

TB#1: But I'm just surprised that a lot of the plot structure and elements are exactly the same.

CP: No, I mean I was, I was completely inspired by all the books and movies that I enjoyed reading growing up. And... there's a reason why, if you go back to the old myths and legends, that you find all these stories about young heroes with magic swords and wise old mentors, it's because things continue to appeal to people generation after generation, and by using these very familiar elements it freed me up, it was a safety net, because I knew they worked, and it freed me up to concentrate on the things that I *didn't* know if they'd work, such as just figuring out how to tell a story and how to write a story. And I think that with each of the books I was able to sort of expand beyond my original framework and write something that was a lot more in my own voice. *Eragon* was only supposed to be a practice novel for me. I never actually thought it would be published. I never thought my parents would read it. I *certainly* didn't think my sister would read it. Uh, so I'm just very, very grateful that enough people *have* enjoyed the books, that I get to do what I love to do, which is telling the stories. Great question. Thank you. (Korostukset alkuperäisessä tekstissä.) (ImpishIdea, 2017b.)

Paolinin vastauksen pituus ja vetoaminen siihen, että *Eragonia* ei koskaan pitänyt julkaista kertovat paljon siitä, että kysymyksen esittäjä osui arkaan kohtaan. Paolinin kommentit siitä, miten hän inspiroitui vahvasti pitämistään kirjoista ja elokuvista, ja miten *Eragonin* oli tarkoituskin olla vain harjoitusteos jota ei koskaan julkaistaisi, tuovat mieleeni etiikan kysymyksiin paneutuneen viestintätieteilijä Charles Melvin Essin artikkelin "Ethical Approaches for Copying Digital Artifacts: What Would the Exemplary Person [junzi]/a Good Person [phrominos] Say?" (2016). Siinä Ess esittelee ilmiön nimeltä *Virtuous copying* (*hyveellinen kopiointi*). Tämä renessanssin aikakaudelta aina 1800-luvulle asti muodissa ollut

metodi kehittää omia kirjoittajantaitoja ja älyllistä kompetenssia tarkoitti työskentelytapaa, jossa kirjoittaja kopioi aiempien mestarien tekstejä sanasta sanaan niin sanottuun "commonplace book:iin", ja sisällytti ne lopulta muistellen ja muokailleen omaan ajatteluunsa ja kirjoituksiinsa. (Ess, 2016, s. 307.) Tämä työskentelytapa on verrattavissa perinteiseen maalausopetukseen, jossa myös harjoitellaan kopioimalla (emt. 308). Ess (2016, s. 308) pohdiskelee: " -- such copying for one's personal interest and development is likewise non-problematic, at least if we assume that such text will remain private and unpublished".

Paolini ei myönnä suoraan kopioineensa tekstinkappaleita muilta kirjailijoilta harjoitusmielessä, kuten "hyveellisen kopioinnin" prosessiin kuuluu, mutta vahva inspiroituminen aiemmista teoksista ja elokuvista, sekä *Eragon*-kirjan harjoitusmaisuuksia, jonka hän itse tuo esiin, tuovat mieleen tämän työskentelytavan - varsinkin, kun Paolinin lukijat ovat löytäneet Paolinin kirjoista paljon enemmän ja vähemmän suoria lainauksia aiemmilta fantasiakirjailijoilta. Nämä lainat ovat koskeneet muun muassa kohtauksia, nimistöä ja juonta. Huomattavaa on, että Ess (2016, s. 308) pitää tällaisen harjoittelman julkaisemista problemaattisena.

Samassa yleisötapahtumassa myös toinen paikallaolija kysyi Paolinin mielipidettä häneen kohdistetuista plagiointisyystöistä:

TB#1: How do respond to um, claims, because I realise by looking at forums on the internet that, uh, I'm not the only one that's noticed these similarities. How do you usually respond to claims of unoriginality?

CP: You know, the thing is ideas are not important. This is something I've talked about with a lot of authors. Ideas are not important; what matters is execution. You can take the same idea, and give the same idea to ten different authors, and you'll get ten different books back. I mean, how many times have you read a murder mystery that starts with: "Well, found a dead body. Wonder who did it? And it's not the butler this time." (Impishidea, 2012.)

Tämä aihepiiri on Paolinille selkeästi arkipäivää. Hän korostaa tottuneesti sitä, että ideat ja toteutus ovat kaksi eri asiaa, ja kertoo myös puhuneensa tästä asiasta usean eri kirjailijakollegan kanssa. Lopuksi Paolini kokee jälleen tarvetta vedota siihen, että kirjoista on kaikesta huolimatta pidetty:

It really is what you do with it. Um, and ultimately I just write the sort of stories that I want to read, and... either people want to read them, or they don't. And... I'm fortunate enough that they seem to want to read them. (Impishidea, 2012.)

Paolini tuntuu vetoavan toistuvasti siihen, että plagiointi tai siihen verrattavissa oleva toiminta on sallittavaa, jos yleisö haluaa kuitenkin lukea kirjoja. Toisin sanoen Paolini ajattelee, että *Perillinen*-sarja on lunastanut paikkansa fantasiakirjallisuuden maailmassa, ja se on tärkeintä. Taustalla hämmöttää näkemys, jonka mukaan plagiointi on sallittua, kun sen tekee hyvin. Tässä myös ajatus teoskynnyksen ylittämisestä nousee esiin; Paolinin teosten voidaan katsoa ylittäneen niin sanotun teoskynnyksen jo suosionsakin perusteella, ja näin lunastaneen paikkansa omina teoksinaan. Teoskynnyksen ylittämiseksi teoksen täytyy, vakiintuneen käytännön mukaan, olla omaperäinen ja itsenäinen. Toki teoskynnyksen

ylittäminen ei toisaalta takaa taiteellista arvoa, ja normaalit kirjalliset teokset saavuttavat teoskynnyksen pitkälti automaattisesti. (Nyqvist & Oja, 2018, s. 83.) Lyhyesti Paolinin ajatuskuvion voisi tiivistää näin: ”Teokseni on hyväksytty ja niitä luetaan, ja tämä oikeuttaa kirjojeni syntyprosessit”.

Myös Rowlingin suhde Tolkieniin on moniselitteinen. Granger (2010) on tehnyt huomion, jonka mukaan Rowling yrittää jatkuvasti kieltää Tolkienilta saamansa vaikutteet korostamalla, että on lukenut *Taru Sormusten Herrasta* -teoksen vain kerran 14-vuotiaana. Lisäksi hän oli omien sanojensa mukaan jo aloittanut *Harry Potterin* ensimmäisen kirjan kirjoittamisen ennen kuin luki Tolkienin *Hobitti*-kirjan (Newsweek, 2010).

Granger (2008) mainitsee vastapainoksi Rowlingin väitteille Rowlingista kirjoitetun epävirallisen elämäkerran. Tässä elämäkerrassa kerrotaan (Smith, 2003, s. 85), että Rowlingin entiset opiskelutoverit sanoivat Rowlingin lukeneen *Tarua Sormusten Herrasta* yliopistoaikoinaan niin ahkerasti, että hänen *Taru Sormusten Herrasta* -kirjansa kärsi merkittävästä kulumisesta. Lisäksi entisen anopin ja aviomiehen mukaan Rowling luki Tolkienia tiiviisti myös valmistellessaan *Harry Potter* -kirjojaan (emt. 102).

Myös tutkijat ovat havainneet Rowlingin ja Tolkienin yhteydet. Tämän ovat nostaneet esiin sekä Sheltrow (2009) että Granger (2009, s. xxi). Granger (2009, s. xxi) muun muassa summaa, että Tolkienin vaikutus Rowlingiin on täysin ilmeinen.

Mitä tulee fantasiakirjallisuuden lukemiseen yleisellä tasolla, on Rowling, kuten yllä jo mainitsinkin, väittänyt *Newsweekin* haastattelussa, ettei ole juuriakaan lukenut fantasiakirjallisuutta, eikä ole erityisen kiinnostunut siitä (Newsweek, 2010). Tämä on toki mahdollista - ehkä Rowling ammensi innoituksensa suoraan myyteistä ja saduista.

Haluan huomauttaa tässä yhteydessä myös, että Rowling on vedonnut lukemattomuuteensa myös tekijänoikeuksiin liittyneen oikeudenkäynnin yhteydessä. Kuten luvussa 3.3.8, ”Huomionarvoisia tekijänoikeuskiistoja” nostan esille, totesi Rowling Adrian Jacobsin perikunnan haastettua hänet oikeuteen *Willy the Wizard* -kirjan kopioinnista, että hän ei ollut edes lukenut koko teosta, ennen kuin hänet haastettiin oikeuteen sen kopioimisesta (The Telegraph, 2020a).

Kuten edellä olevasta selviää, on jokaisella tässä tutkimuksessa käsitellyllä kirjailijalla omat arat kohtansa ja epäselvyytensä lähteisiin liittyen. Myöskään Tolkien ei ole poikkeus. Tolkienin kohdalla on syytä mainita vielä yksi kiistelty lähde, josta tutkijat ja yleisö ovat väitelleet jo vuosikymmenien ajan. Tuo lähde on tutkimusaineistossanikin sivuttu (ks. luku 5.1.2, ”Goodreads”) säveltäjä ja kapellimestari Richard Wagner (1813–1883) ja hänen *Nibelungin sormus* -oopperansa (*Der Ring des Nibelungen*, ensiesitys 1876, Saksa).

Vuonna 2012 Tolkienin ja Wagnerin yhteyksistä julkaistiin jopa kaksi monografiaa: kielten- ja kirjallisuuden tutkija Renée Vinkin kirja *Wagner and Tolkien: Mythmakers* (2012), sekä kirjallisuudentutkija Christopher MacLachlanin *Tolkien and Wagner: The Ring and Der Ring* (2012). Nämä teokset julkaisi Walking Tree Publishers, joka on keskittynyt Tolkien-aiheisiin julkaisuihin. Sekä Vink että MacLachlan ovat vakuuttuneita siitä, että vaikka Tolkien onkin kieltänyt Wagner-

vaikutteensa jyrkästi ("Both rings were round, and there the resemblance ceases" [Tolkien, 1981, s. 306]), on hän niitä kuitenkin ottanut. Sekä MacLachlan että Vink luettelevat pitkän listan erilaisia vastaavuuksia Tolkienin ja Wagnerin välillä (MacLachlan, 2012, s. 29–63; Vink, 2012, s. 15–28). Tärkeimmäksi yhtäläisyydeksi nousee kummassakin kirjassa kirottu, paha sormus, joka antaa voimaa, mutta myös korruptoi kantajansa (Vink, 2012, s. 15–16; MacLachlan, 2012, s. 29–46). Vink muun muassa esittää, että syy siihen, että Tolkien muutti sormuksensa ensimmäisessä *Hobitti*-versiossa esiintyneestä satusormuksesta (*fairy-tale -ring*) uhkaavaksi Valtasormukseksi löytyisi Wagnerista. Vinkin spekulatiivisen mukaan Tolkien olisi tutustunut *Nibelungin sormus* -oopperoihin ratkaisevalla hetkellä, ja saanut siitä idean Valtasormuksensa luomiseen: "It seems likely that the Ring of the Nibelung had been simmering in the cauldron of his mind for quite a while before he embarked on the Hobbit sequel." (Vink, 2012, s. 76.)

Tälle spekulatiiviselle, jonka mukaan Tolkien olisi ollut kiinnostunut Wagnerin *Der Ring des Nibelungenin* esityksistä, löytyy tukea myös hiljattain julkaistusta Christina Scullin ja Wayne C. Hammondin teoksesta *The J. R. R. Tolkien Companion and Guide: Chronology*:

26 March 1934 Tolkien and the Lewis brothers met regularly in early 1934 to read the four operas of Wagner's *Der Ring des Nibelungen*, in preparation for a planned attendance of the complete cycle at Covent Garden in London along with their friends Owen Barfield and Cecil Harwood. In the event, Harwood failed to book their seats, Priscilla Tolkien recalls, however that her father and C. S. Lewis once attended a performance of one of the operas, possibly *Siegfried*, at Covent Garden, where they found themselves to be almost the only members of the audience in their part of the theatre not in evening dress. (Scull & Hammond, 2017, s. 841.)

Yllä oleva sitaatti löytyy myös Orozo Cillin tuoreesta *Tolkien's Library* -teoksesta, joka käy läpi kaikki kirjalliset teokset jotka löytyvät Tolkienin monista kirjastoista, joihin Tolkien viittaa, tai jotka Tolkienin tiedetään lukeneen (Cilli, 2019, s. 300). Niinpä Tolkienin kiinnostusta Wagneria kohtaan voidaan pitää jokseenkin varmana. Kuitenkin Tolkien on myös kritisoinut Wagnerin tapaa käyttää myyttejä, jotka Tolkien itse tunsi erittäin hyvin (Shippey, 2003, s. 343–344). Tolkienin ja Wagnerin yhteisiin lähteisiin lukeutuvat *Völsunga-saaga* (*Völsunga saga*, 1300), runo-*Edda*, proosa-*Edda* sekä *Nibelungein laulu* (*Nibelungenlied*, noin 1200-luku).

Vinkin ja MacLachlanin teokset, varsinkin Vinkin *Wagner and Tolkien: Myth-makers*, ovat ajoittain melko provokatiivisiakin, ja Vinkin kirjasta löytyy jopa otsikot: "'Thief Tolkien'" (Vink, 2012, s. 75) ja "A Conspiracy Unmasked?" (Vink, 2012, s. 3). Tämänkaltaiset tavat lähestyä Tolkienin ja Wagnerin väitettyä yhteyttä toimivat erinomaisena esimerkkinä siitä, miten plagiointi syntyy tulkinnaissa (Randall, 2001, s. 101). Siinä missä Vink (2012, s. 3, 75) näkee kirjallisen varkauden ja salaliiton, monet muut näkevät yhteisen myyttipohjan.

Syyksi sille, että Tolkien ei halunnut myöntää Wagner-vaikutteitaan, esittävät Vink ja MacLachlan Wagnerin postuumia yhteyttä natseihin (Vink, 2012, s. 8; MacLachlan, 2012, s. 23–24), olihan Wagner (1813–1883) yksi Adolf Hitlerin lempisäveltäjistä Franz Léharin ohella (Vink, 2012, s. 5). MacLachlan pohdiskelee:

For Tolkien, rejecting an association with Wagner was not just a reaction against any connection with the artist known to be admired by Hitler and used by Nazis, although that surely comes into it, but more deeply a resentment born out of a conscious and artistic struggle against the meaning of Wagner's work in the twentieth century, a struggle that forced Tolkien, perhaps against his will as well as his indications, to acknowledge the dangers of mythology and the need to renounce it. (MacLachlan, 2012, s. 23–24.)

Lisäksi MacLachlan esittää, että Tolkien halusi ylipäätään antaa vaikutelman, että hän käytti vain keskiaikaisia lähteitä, jos niitäkään. Modernien lähteiden käyttämistä Tolkien ei juurikaan halunnut myöntää. (MacLachlan, 2012, s. 22.) Tolkien oli kaiken kaikkiaan vaitelias käyttämiensä lähteiden suhteen (MacLachlan, 2012, s. 178). MacLachlanin (2012, s. 180) mukaan tämän lähteiden vähättelyn ja kieltämisen kulttuurin ovat omaksuneet myös Tolkienin ihailijat. MacLachlan (2012, s. 181) uskoo, että syy tälle lähteiden kieltämiselle on romantiikan aikakaudelta peräisin olevassa nerokultissa, jonka vaatimuksiin kuuluu uuden keksimisen ja originaalisuus:

Though there are some good reasons for being defensive about an association with Wagner, it is still possible that there are also bad reasons, and in Tolkien's case one might be a state of denial born of the anxiety of influence (MacLachlan, 2012, s. 184).

Toisaalta haluan huomauttaa, että Tolkienin *Hobitti*-teosta on kyllä verrattu Sinclair Lewisin vuonna 1922 julkaistuun teokseen *Babbitt, Tarina amerikkalaisesta miehestä, hänen perheestään ja ainoasta hartaasta ystävydestään (Babbitt)*. Teosten välillä nähtiin yhteneväisyyksiä paitsi nimien (*Hobbit-Babbitt*) osalta, myös tarinoiden teemoissa. (Korpua, 2016b).

On myös hyvä muistaa, että kuten jo ylläkin mainitsin, Tolkienia ja Wagneria innoitti sama myyttiperintö, ovat sormusmyytit olleet lisäksi yleisiä tarinaelementtejä kautta aikojen. Esimerkiksi Jyrki Korpua, joka yhdistää Tolkienin Sormuksen ensisijaisesti Platonin (428/427–348/347 eaa.) *Gygeen sormus* -myyttiin, kirjoittaa aiheesta seuraavasti:

The obvious intertextual field of reference for Tolkien's ring myth is the Platonic myth of the Ring of Gyges from the *Republic*, but there are many other intertextual references to the ring-motifs. -- Mythical and magical rings have often been important artefacts in mythic and fantastic literature. (Korpua, 2015, s. 180.)

Meillä Suomessahan kirottu sormus löytyy myös Zachris Topeliuksen *Välskärin kertomuksista (Fältkärns berättelse, 1853–67)* (Korpua, 2015, s. 180).

Olen tämän luvun kuluessa nostanut esiin ennen kaikkea kieleen, mytologiaan ja kirjallisuuteen perustuvia inspiraation lähteitä Tolkienin, Rowlingin ja Paolinin tuotannolle. Kuten tämä luku osoittaa, ovat tutkitut kirjailijat lopultakin varsin erilaisia yhteisestä genrestä ja joiltakin osin yhteneväisistä lähteistä huolimatta; esimerkiksi siinä missä myytit ovat Tolkienille arvokas, taiten käsiteltävä sydämenasia, suhtautuu Rowling puolestaan niihin hyvin vapaamielisesti. Paolini taas näkee myytit ennen kaikkea fantasian rakennuspalikoina ja fantasiakirjailijoiden inspiraation lähteinä.

Tässä luvussa olen myös maininnut joitakin tutkimusaineistoissani esiin nousseita kiistanalaisuuksia tutkimieni kirjailijoiden lähteisiin liittyen: Rowlingin spontaanin keksimisen kyseenalaisuuden ja hänen yrityksensä tehdä pesäero muuhun fantasiakirjallisuuteen, Paolinin kompleksisen suhteen Tolkieniin ja *Star Warsiin*, sekä Tolkienin kiistellyn suhteen Wagneriin. Olen myös havainnoinut tutkimieni kirjailijoiden suhdetta tekijyyteen ja vaikutteiden ottoon yleisellä tasolla: Tolkienin romantiikkaan viittaavia kannanottoja, Rowlingin jokseenkin välttelevää ja suurpiirteistä suhdetta kirjallisiin vaikutteisiinsa sekä Paolinin harjaantuneita vastauksia plagiointisyttöksiin. Nämä havainnot kertovat varsin jännitteisestä suhteesta kirjallisiin lainoihin ja vaikutteisiin. Seuraavaksi siirryn käsittelemään tutkimukseni toista, erittäin tärkeää aspektia: faniutta ja fandom-verkostoja. Fokus vaihtuu siis kirjailijoista heidän faneihinsa.

3.2 Faniudesta ja faniyhteisöistä

Fan studies have given us insights into the world of fandom, informing us about the texts that fans love, what fans do with those texts and characters, and how fans interact with one another within the context of fandom (Chin, 2013).

Sanana *fani* pohjautuu latinan sanaan *fanaticus*, joka tarkoittaa temppelelpalvelijaa (Cusack & Delano Robertson, 2019). Sen määrittäminen, mitä fanius tarkoittaa nykyään, ei kuitenkaan ole helppoa (Hills, 2002, s. ix). Vain yksi asia on varma: fanit ovat laajasti tutkittu mediankuluttajatyyppejä (Hills, 2002, s. i). Faniiden muodostamat verkostot eli *fandomit* ovat myös tyypillisesti kulttuureita, jotka rikkoivat maantieteelliset rajat ja yhdistävät eri sukupolvet (Jenkins, 1992, s. 1).

Nykyfanit voidaan monissa tapauksissa nähdä niin sanottuina itse organisoituneita ryhmiä (*self-organized groups*), jollaisille on tyypillistä kokoontua verkossa (ks. myös luku 3.2.2, ”Internet kirjallisuuskeskustelu-ympäristönä ja faniiden kohtaamispaikkana”). Kuuluminen ryhmään on vapaaehtoista ja väliaikaista. Motivaattorina toimivat muun muassa yhteiset emootiot ja älylliset tavoitteet. Itse organisoituneiden ryhmien ohella on olemassa orgaanisia sosiaalisia ryhmiä (*organic social groups*), kuten perheitä ja klaaneja, sekä organisoituja sosiaalisia ryhmiä (*organized social groups*), kuten valtioita ja osakeyhtiöitä. (Lévy, 1997, s. 51; Jenkins, 2006b, s. 136–137.)

Ilmiönä fanius on monitahoinen ja monenlaisia eri aktiviteetteja sisältävä. Ytimessä on aktiivinen toiminta ja tulkintojen tekeminen faniuden kohteesta (Jenkins, 1992, s. 2). Esimerkkejä faniiden ja ylipäätään aktiivisen yleisön toiminnasta ovat muun muassa:

- Toivottujen mediatekstien puolesta puhuminen
- Mediatekstien tuottamisen ja vastaanottamisen kontekstien välinen navigointi ja tulkinta
- Uusien merkitysten kiinnittäminen mediateksteihin
- Mediatekstien arvioijana toimiminen

- Johtavina käyttäjinä toimiminen, jotka aavistavat ennalta uusien mediatekstien markkina-arvon
- Retro-kuraattoreina toimiminen: unohdettujen, mutta mahdollisesti edelleen arvokkaiden mediatekstien löytäminen
- Toimiminen pop-kosmopoliitteina, jotka auttavat arvioimaan muualta maailmasta löytyneitä sisältöjä. (Jenkins ym., 2013, s. 297.)

Faniuden juuret ovat yhteiskunnallisissa muutoksissa, kuten kulttuurin pirstaloitumisessa, feminismin nousussa ja teknologian kehityksessä³⁶ (Jenkins, 1992, s. 3). Ihmiset eivät nykyaikana enää välttämättä ryhmäydy ensisijaisesti maantieteellisiin tai institutionaalisiin seikkoihin pohjautuen, vaan motivaattorina voikin toimia yhteinen kiinnostuksen kohde. Fanius on tästä hyvä esimerkki.

Fanikulttuuria on vaikea havainnoida kokonaisuutena, ja tapauskohtaisuus onkin selkeästi parempi lähestymistapa. (Jenkins, 1992, s. 3.) Myös makrotasojen tutkiminen on kuitenkin mahdollista, kuten nykykulttuurintutkija Urpo Kovala (2003, s. 188) on todennut. Fanitutkimus auttaa ymmärtämään, miten merkitykset kiinnittyvät kulttuurisiin kohteisiin (Kovala, 2003, s. 190–191). Faniutta voidaan tarkastella esimerkiksi sukupuolen, luokan, vastarinnan ja mediankäytön kautta.

Faniuden kohteena on usein jokin musiikillinen, kirjallinen tai draamallinen ilmaisun muoto. (Hirsjärvi, 2009a, s. 16.) Lisäksi urheilufanius on merkittävä faniuden ilmenemismuoto (ks. esimerkiksi Heinonen, 2003, s. 55–80; McCulloch, 2019, s. 227–248), eikä myöskään julkisuuden henkilöihin kohdistuvaa faniutta (*celebrity*) ja pelifaniutta (*gaming*) pidä unohtaa (Littlejohn & Foss, 2009, s. 387). Lisäksi nykykulttuurintutkijat Tanja Välisalo ja Irma Hirsjärvi piirtävät esiin fanikulttuurien ääriäviä vieläkin laajemmin vedoin:

Fanius liittyy usein vahvasti tiettyihin lajityyppeihin, mutta ei ole mitenkään rajautunut populaari- tai nuorisokulttuuriin. Aivan samalla tavalla taide, ooppera tai vaikkapa Alvar Aallon arkkitehtuuri herättävät vahvoja, erityisiä ja pitkäaikaisia siteitä luovia kokemuksia. (Välisalo & Hirsjärvi, 2021, s. 313–314.)

Tässä tutkimuksessa keskitytään vastarinnan ja mediankäytön näkökulmiin, ja kohteena ovat kirjallinen sekä jossain määrin draamallinen ilmaisu.

Kulttuurisena ilmiönä faniudella on pitkät perinteet. Jo kirjailija Charles Dickensillä (1812–1870) oli omat uskolliset faninsa, jotka kirjoittivat omia versioitaan, eli niin kutsuttua fanfictionia, suosikkikirjailijansa teoksista (joskin termiä fanfiction ei vielä tuolloin käytetty). Samoin *Sherlock Holmes* -fanit vaativat lisää kirjoja, vaikka Sir Arthur Conan Doyle (1859–1930) halusikin jo jättää luomansa hahmon eläkkeelle. (Jenkins, 1992, s. 27.) Monet ovat kuitenkin jäljittäneet fanikulttuurin varsinaisen alkupisteen 1960-luvulla järjestäytyneisiin *Star Trek* -faneihin (emt. 28). On myös huomattava, että kun science fiction nousi omaksi genrekseen 1930–1940 -lukujen aikana, olivat tämän saavutuksen takana paitsi

³⁶ Viitataan teknologian kehityksellä ensisijaisesti internettiin ja sen faneille tarjoamiin mahdollisuuksiin. Kirjoitan internetin suotuisasta vaikutuksesta faniuteen luvussa 3.2.2, ”Internet faniien kohtaamispaikkana”. Toki myös esimerkiksi videonauhurit ovat aikoinaan olleet faneille tärkeitä teknologisia apuvälineitä (Jenkins, 2006b, s. 120–121).

kirjoittajat ja editorit, myös fanit (emt. 46). Science fictionin faneilla voidaankin katsoa olevan tavallista suurempi rooli genren kehittämisessä.

Sinällään toki myös esimerkiksi Tolkienin kirjailijanura sai alkumetreillään huomattavaa lisäpontta aktiivisten fanien ansiosta. Fanit paitsi auttoivat Tolkienia havaitsemaan kirjoihinsa eksyneitä virheitä, myös innostivat Tolkienia laajentamaan mytologiaansa entisestään. Kommunikointi tapahtui kirjeiden välityksellä. (Brayton, 2006, s. 140–141.) Tolkien sai faneiltaan ratkaisevan avun myös piratismikiistassa, jota kutsuttiin sodaksi Keski-Maasta (*The War over Middle-Earth*) (Carpenter, 2016, s. 305). Vuonna 1965 amerikkalainen Ace Books -kustantamo painatti *Taru Sormusten Herrasta* -kirjoja ilman Tolkienin suostumusta, ja maksamatta rojalteja Tolkienille (Carpenter, 2016, s. 302). Tolkien kirjoitti tilanteesta amerikkalaisille faneilleen, minkä seurauksena fanit boikotoivat piraattiversiota, levittivät tietoa eteenpäin ja vaativat piraattikirjojen poistoa kirjakauppojen hyllyiltä. Fanien toiminnan ansiosta tilanne ratkesi Tolkienin hyväksi, ja lisäksi kiistan nostattama huomio teki Tolkienista laajasti tunnetun Amerikassa. (Carpenter, 2016, s. 305; ks. myös Tolkien, 1981, s. 355, 356, 358, 364, 367.)

Faneja on lähestytty tutkimuksellisesti useista eri näkökulmista käsin. Niin sanottu fanitutkimus voidaankin jakaa katsontakannasta riippuen kahteen tai kolmeen eri sukupolveen. Ensimmäisen sukupolven tärkeimmät tutkijat olivat John Fiske, Henry Jenkins ja Camille Bacon-Smith. Heidän päätavoitteensa oli fanien maineen puhdistaminen.

Faneja oli nimittäin perinteisesti tapana pitää fanaattisina, tosielämästä vieraantuneina fiktiivisten maailmojen palvojina, joiden sosiaalinen elämä on hyvin rajoittunutta (Sheffield & Merlo, 2010, s. 208). Nämä negatiiviset miellelytykset faniudesta ovat jäljitettävissä vuosisatojen taakse, aina *Don Quijoteen* (1615) ja *Rouva Bovaryyn* (*Madame Bovary*, 1857) asti. Näitä kahta fiktiivistä hahmoa voidaan pitää klassisina esimerkkeinä fiktion uppoutumisen vaaroista (Jenkins, 1992, s. 15.) Fanit on myös monesti jaoteltu hysteerisen väkijoukon ja pakkomielleisen yksilön alalajeihin. (Jenson, 1992, s. 9.) Pakkomielleinen yksilö saattaa syyllistyä jopa palvonnan kohteensa tappamiseen (emt. 11).

Näitä negatiivisia mielikuvia on kuitenkin saatu hitaasti mutta varmasti siirtymään positiivisempaan suuntaa. Muun muassa kulttuurintutkija Irma Hirsjärvi on todennut:

Käsitykset faniudesta ovat vajaassa sadassa vuodessa muuttuneet yhteiskunnallisesta ja psykologisesta häiriötilasta monimutkaiseksi, merkityksen muodostamiseen ja identiteettityöhön liittyväksi ilmiöksi. (Hirsjärvi, 2009a, s. 16.)

Samoin fantasiafaneista kirjan julkaissut toimittaja Ethan Gilsdorf toteaa, että fantasiaharrastusta ei enää hävetä kuten vielä muutama vuosikymmen sitten, ja fantasia saavuttaa koko ajan enemmän ja enemmän suosiota (Gilsdorf, 2009, s. 11, 21–22). ”Geeks are not in the closet anymore. People are proud to wear their geekdom” toteaa esimerkiksi eräs Gilsdorfin haastattelema ”nörtti”. (Gilsdorf, 2009, s. 52.)

Nykyisin fanit voivat jopa laskea leikkiä addiktoitumisen ja hulluuntumisen käsitteillä. On normaalia, että he viittaavat verkkokeskusteluissa itseensä

vaikkapa ”hulluina”. Tällöin kyse on tekstuaalisesta kaappauksesta, joka tarkoittaa faniutta patologisoivan sanaston haltuunottoa. Faniyhteisöjen sisällä negatiivisillakin stereotyyppioilla voidaan leikitellä. (Nikunen, 2009.) Esimerkiksi luvussa 5.2.2, ”Anti-Shur’tugal -verkkosivusto” tämä nousee esiin, kun Paolinin antifanit patologisoivat itseään ajoittain jopa karnevalistisesti, ja viittaavat ryhmänsä jäseniin tai ryhmäänsä yleensä ilmauksilla kuten: ”speshul” ja ”monster” (Anti-Shur’tugal, 2006–2015).

Fanitutkimuksen ensimmäisen polven teoreettiset linjaukset pohjaavat pitkälti kulttuurintutkija Michel de Certeau’n oppeihin, joiden mukaan fanit nähtiin valtaryhmittymiä vastaan taistelevana vähemmistönä:

For the first wave of scholars who took their particular inspiration from de Certeau’s (1984) distinction between the strategies of the powerful and the tactics of the disempowered, the consumption of popular mass media was a site of power struggles and fandom the guerilla-style tactics of those with lesser resources to win this battle. (Gray ym., 2007, s. 1–2.)

Tässä tutkimuksessa esimerkkinä altavastaaajista toimivat ennen kaikkea Paolinin antifanit, niin sanotut anti-shur’tugalit, joita käsittelen luvuissa 5.2.2, ”Anti-Shur’tugal -verkkosivusto” ja 5.2.3, ”LiveJournal: Anti-Shur’tugal”. Alkuperäinen Anti-shur’tugal -sivusto perustettiin aikoinaan muun muassa siksi, että anti-shur’tugalien mielipiteet erosivat siinä määrin hallitsevasta diskurssista, että heitä sensuroitiin toistuvasti eri verkkosivustoilla (Anti-Shur’tugal, 2006–2015).

Fanitutkimuksen toinen sukupolvi sai vallan 1990-luvun loppupuolella. Tuolloin faneihin liittyviä rajoittavia stereotyyppioita alettiin kyseenalaistaa ja huomattiin, että kaikki fanit eivät käyttäyty samalla tavalla. Osalla fanius rajoittuu esimerkiksi vain mediateksteistä nauttimiseen. Muita aktiviteetteja ei välttämättä ole. Ensimmäisen aallon fanitutkimuksessa tällaiset fanit jäivät kokonaan ulkopuolelle, eikä heitä edes laskettu faneiksi. (Sheffield & Merlo, 2010.) Fanitutkimuksen toiselle aallolle on myös tyypillistä nähdä fanius osana valtakulttuuria, ei enää sen vastustajana (Gray ym., 2007, s. 6). Huomio, että fanit voivat olla osa valtakulttuuria, on paikkansapitävä, kuten *Star Trekin*, *Harry Potterin*, *Star Warsin* ja *Game of Thronesin* kaltaiset massiiviset, maailmanlaajuisesti merkittävät fandomit ovat osoittaneet.

Grayn ym. (2007, s. 9) mukaan on olemassa lisäksi fanitutkimuksen kolmas aalto, jossa tutkimus pohjataan näkemykseen, jonka mukaan fandom on niin ikään kasvanut itsestään selväksi ja luonnolliseksi osaksi modernia kommunikaatio- ja kulutusyhteiskuntaa. Faniutta ei siis nykyään enää rajoiteta alakulttuuriksi tai vastakulttuuriksi, kuten ensimmäisen polven fanitutkimuksessa oli tapana. Irma Hirsjärvi (2009a) kuvailee tätä fanitutkimuksen kolmatta aaltoa sanankääntein, jotka osoittavat, että oma tutkimukseni solahtaa osaksi tätä fanitutkimuksen viimeisintä vaihetta:

-- fandom-tutkimuksessa on siirrytty tarkastelemaan muun muassa faniuden globaaleja yleisöjä, faniuden internetkulttuurista ja välittävää luonnetta, sekä sellaista faniuden yhteisöllistä luonnetta, joka vaikuttaa yhä selkeämmin esimerkiksi mediatuotantoon, tekijänoikeuslainsäädäntöön ja asiantuntijuuteen (Hirsjärvi, 2009a, s. 61).

Oma tutkimukseni käsittelee Hirsjärven yllä mainitsemista teemoista muun muassa (globaaleja) internetkulttuureita, ja tekijänoikeuslainsäädäntöä. Lisäksi olen tutkimuksessani kiinnostunut myös fanien osoittamasta asiantuntijuudesta ja korkeasta tietotasosta.

Uskon, että myös tulevaisuudessa fandom-tutkimus tulee keskittymään faneihin ennen kaikkea aktiivisina kuluttajina, joilla on mahdollisuus saada äänensä kuuluviin. Varsinkin, kun Twitterin, YouTuben ja Change.orgin kaltaiset verkkoalustat ovat tehneet fanien ja tuotanto-osapuolien (artistit, kirjailijat, tuotantoyhtiöt, jne.) välisen kommunikaation normaaliksi osaksi mediakenttää. Lisäksi uskon, että moni vielä niukanlaisesti huomiota saanut ryhmä ja tulokulma, joista osa on sangen kontroversiaalejakin, pääsee tulevaisuudessa paremmin valokeilaan. Esimerkkeinä mainittakoon lapset faneina, naiset faneina, sekä politiikan, uskonnon, sukupuolen ja seksuaalisuuden kaltaiset teemat. Tätä kautta aika on vihdoin myös kypsä faniuden negatiivisten lieveilmiöiden³⁷ objektiiviseen tutkimiseen ilman, että koko faniuden ilmiötä sinällään tarvitsee samalla patologisoida.

Tämä kehitys kohti objektiivista kriittisyyttä on vienyt aikaa, sillä kun Jenkins kirjoitti fanitutkimuksen ensimmäisen sukupolven merkkiteoksensa *Textual Poachers - Television Fans and Participatory Culture*n vuonna 1992, tunsin hän tarvetta kohdella faneja silkkihansikkain. Jenkins (2012, s.30) avaa *Textual Poachers* -teoksensa tulokulmaa 20 vuotta myöhemmin mediatutkija Suzanne Scottin haastattelemana seuraavasti: "I was less eager to focus attention on conflicts within fandom – around gender, race, class, religion, politics, generation – not wanting to air the community's dirty laundry in public".

Jenkinsin valitsema tulokulma oli ymmärrettävä, koska *Textual Poachersin* aikoihin pyrittiin pääsemään eroon faneja leimaavista, ajoittain varsin negatiivisistakin stereotyyppioista (Sheffield & Merlo, 2010). Kuitenkin nykyään, faniuden normalisoiduttua osaksi valtavirtakulttuuria, on sitä tutkiessa mahdollista asettaa kysymysmerkkejä entistä syvemmälle, eikä enää myöskään ole syytä jättää faniuden negatiivisten puolia huomiotta.

Mitä tulee fanitutkimukseen yleisellä tasolla, voidaan todeta, että mediankuluttajina fanit ovat saaneet paljon huomiota niin toimittajilta kuin tutkijoiltakin. Lisäksi heistä on tehty elokuvia, heillä on omat verkkosivustonsa, kaupansa ja lehtensä. (Gray, 2003.) Fanien tutkiminen on antoisaa, koska he hallitsevat seuraamansa mediatekstit niin hyvin (Gray, 2003).

Henry Jenkinsin mukaan faniudelle on tyypillistä muun muassa pientenkin detaljien tarkka hallinta (Jenkins, 1992, s. 69–71), intensiivinen keskustelu (emt. 53) ja merkitysten antaminen julkisesti, ryhmässä (emt. 75). Ajatustenvaihto on lennokasta; sille on tyypillistä leikkisyys, spekulatiivisuus ja subjektiivisuus (emt.

³⁷ Esimerkiksi Scott (2019) ja Arjoranta ym. (2020) kirjoittavat naisten fandom-piireissä kohtaamasta syrjinnästä josta on menneinä vuosina usein vaiettu. Muina esimerkkeinä negatiivisista fani- ja antifani-ilmiöistä mainittakoon erilaiset verkkovihailmiöt, kuten niin sanottu *maalittaminen*, jossa faniuden kohde usuttaa faninsa vihamiehen kimppuun joko tarkoitushakuisesti, tai vahingossa. Toinen vastaava ilmiö on *doksaus* (*doxxing*), jossa vihan kohteen henkilökohtaisia tietoja levitetään luvattomasti verkossa. Nämä ilmiöt kytkeytyvät usein YouTuben ja Twitterin kaltaisiin verkkoalustoihin.

278). Jenkins onkin todennut: "Fans commit all of the fallacies that we were taught to avoid in literature classes" (Jenkins, 2006b, s. 27). Fanius tarkoittaa ennen kaikkea taiteen ottamista lähelle, ei sen pitämistä etäisyyden päässä tarkasteltavana (Jenkins, 2006b, s. 23). Esimerkkinä tästä lähelle ottamisesta voi pitää suomalaisen laulaja-lauluntekijä Ellinooran tapaa integroida *Harry Potter* osaksi persoonaansa ja jokapäiväisiä selviytymisstrategioitansa:

Fanius tarkoittaa Ellinooralle muuten muutakin kuin leffasarjan läpikatsomista keran vuodessa. Se on elämänasenne. ("Olen Rohkelikko. Jos minua tönäistään, tönäisen kyllä takaisin.") Sitä paitsi Harrysta on joskus apua myös töissä.

"Hektisissä tilanteissa osaan tarvittaessa sulkea itseni kaiken ulkopuolelle. Se on vähän kuin kuplaloitsu Potterissa! Niinä hetkinä aistin, että huoneessa poreilee ja puhutaan, ehkäpä juuri minusta, mutta en kuuntele. Se on oma tapani suojata itseäni."

Julkisessa työssä kuplaloitsun taitamisesta on apua. (Friman, 2022.)

Mitä yksityiskohtien tarkkaan hallintaan tulee, on myös elokuva- ja mediatutkija Nathan Hunt todennut, että triviattiedon hallitseminen faniuden kohteesta on tapa tuottaa ja pitää yllä faniuden hierarkioita sekä neuvotella niistä. Triviattiedon avulla määritellään, kuka on sisäpiiriläinen. (Hunt, 2003.) Toistava lukutapa tuottaa triviattietäjiä, ja fandomin ulkopuolella toistavaa lukutapaa pidetään usein vanhanaikaisena. Se oli tavallista, kun kirjoja oli vähän ja niiden avulla harjoitettiin uskontoa. Tässä mielessä faniuden ja uskonnon harjoittajien välillä on samaa; uskonnolliset ihmiset saattavat lukea esimerkiksi *Raamattua* uudelleen ja uudelleen, fanit taas kuluttavat faniuden kohteitaan samalla tavalla (kirjat, elokuvat..).

Kuluttamisen ohella fanit myös tuottavat omaa materiaalia sumentaen samalla aktiivisen tuottajan ja passiivisen kuluttajan välistä rajanvetoa. Sosiaalinen media on ollut tässä suureksi avuksi, sillä se on omalta osaltaan liudentanut tuottajan, vastaanottajan ja välittäjän välisiä rajoja (Ruohonen, 2018a).

Yksi esimerkki fanien tuottamasta omasta materiaalista on *fan fiction* eli *fani fiktio*, jossa fanit tuottavat uudelleentulkittuja ja -sovitettuja versioita lempitarinoistaan muuttamalla tyyliä, genreä, juonta, tapahtumia, puitteita, hahmoja tai suhteita hahmojen välillä (Lehtonen, 2015). Toinen fanimateriaalin tuottamisen muoto on verkkokeskustelujen käyminen ja julkisten kannanottojen kirjoittaminen faniuden kohteesta. Tämänkaltaisen fanitoiminta on keskiössä tässä tutkimuksessa.

Mitä sitoutumiseen ja aktiivisuuteen tulee, on faneja aseteltu myös erilaisille yleisöjatkumoille, joiden toisessa ääripäässä on passiivinen vastaanottaja, toisessa kultti. Fandom-tutkimuksen kuuluisimman jatkumon ovat kehittäneet sosiologian professorit Nicholas Abercrombie ja Brian Longhurst. (Kovala, 2003, s. 196.) Abercrombie ja Longhurst (1998, s. 12) jakavat yleisön kuluttajiin, faneihin, kultisteihin, entusiasteihin ja pientuottajiin. Tällaisten jaottelujen tekeminen toimii hyvänä muistutuksena faniuden moninaisuudesta (Kovala, 2003, s. 196).

Aktiiviset, omia sisältöjä tuottavat fanit voidaan myös nähdä osana laajempaa kulttuurista ilmiötä, jonka tulevaisuudentutkija Alvin Toffler esittelee kirjassaan *The Third Wave* (1980). Tofflerin (1980, s. 284) paradigmassa myös tuottajina

toimivia kuluttajia, jotka hämärtävät tuottajan (*producer*) ja kuluttajan (*consumer*) välisen rajan kutsutaan termillä *prosumer*³⁸. Tofflerin mukaan eletään kansantalouden kolmatta aaltoa, tai ollaan ainakin siirtymässä sitä kohti. Ensimmäisen aallon aikana ihmiset olivat pääosin omavaraisia, tuottaen itse kuluttamansa hyödykkeet. Jo he olivat siis prosumereita. Toinen aalto taas osui kansantalouden teollisen vallankumouksen myötä, iskien kiilan tuottamisen ja kuluttamisen välille, ja synnyttäen näin tuottajat ja kuluttajat. (Toffler, 1980, s. 283.) Tofflerin (1980, s. 300) mukaan nyt jälleen nousussa olevan *prosumerismin* myötä kansantalous alkaa siirtyä kohti kolmatta aaltoa³⁹. Tätä kirjoittaessa Tofflerin teoksen ilmestymisestä on tullut kuluneeksi 40 vuotta, mutta hänen linjaamansa suunta-
viivat pitävät yhä paikkansa, ainakin sosiaalisen median murrosvaiheen (2005–2010) osalta, johon huomattava osa tutkimusaineistostani sijoittuu.

Huomattakoon, että tutkimusaineistoni sopii tähän prosumer-viitekehykseen myös, koska ne ovat luonteeltaan paitsi tekstipohjaista myös *asynkronista*, ja peräisin blogeista sekä muista verkkosivumaisista ympäristöistä. Tämänkaltaisia, melko staattisia ja pitkäikäisiä, tekstipohjaisia verkkosisältöjä syntyy edelleen, mutta rinnalle on noussut sittemmin myös uusia, hektisempiä ja visuaalisempia kommunikoinnin muotoja, joiden dynamiikka ja olemus poikkeaa merkittävästi tämän tutkimuksen tutkimusaineistoista (Sutherland Borah, 2002; Vainikka, 2020, s. 23; Suominen ym., 2019, s. 145 & 190).

Sosiologit George Ritzer ja Nathan Jurgenson antavat prosumerismista lukuisia esimerkkejä: prosumerismi käsittää esimerkiksi itsepalvelukassat, auton tankkaaminen kylmääsemalla ja osallistuminen tosi-tv -ohjelmaan (Ritzer & Jurgenson, 2010). Ritzer ja Jurgenson (2010) ovat todenneet, että myös erilaiset verkko-yhteisöt, blogit ja niiden saamat kommentit ovat esimerkkejä prosumerismista, vaikkakin ne ovat esimerkkeinä hienovaraisempia ja vähemmän fyysisiä. Itse asemoin periaatteessa koko tutkimusaineistoni prosumerismin käsitteen alle, mutta olen päättänyt korostaa prosumerismin astetta vahvempia ilmenemis-
muotoja, joissa keskustelija paitsi kuluttaa ja kommentoi fantasiakirjallisuutta, kirjoittaa fiktiota myös itse. Tällaisissa tapauksissa käytän termiä *kolmoistoimijuus*⁴⁰. Tämä kolmoistoimijuus eroaa Tofflerin perinteisestä prosumer-käsitteestä siinä, että nostan kuluttamisen ja tuottamisen rinnalle myös kommentoinnin yhdeksi toimijuuden muodoksi. Tämä toimijuuden muoto on yleistynyt ja mahdollistunut monin tavoin internetin kehittymisen myötä, ja kuten ylempää tekstistä kävi ilmi, myös Ritzer ja Jurgenson (2010) linkittävät kommentoinnin prosumerismiin. Itse kuitenkin haluan tuoda tämän vielä eksplisiittisemmin esiin kolmoistoimijuus-termin avulla.

³⁸ Tämän termi on suomennettu muotoon *tuottaja-kuluttaja* (Paasonen, 2013).

³⁹ Käytännössä Tofflerin kuvaamat aikakaudet, ensimmäinen, toinen ja kolmas aalto, ovat yhtä kuin maatalousyhteiskunta, teollisuusyhteiskunta ja jälkiteollinen yhteiskunta (tai palveluyhteiskunta).

⁴⁰ Tämä kolmoistoimijuus tuli esille neljässä eri tutkimusaineistossani: 5.1.1, Gaia Online; 5.1.3, Dark Lord Potter; 5.1.5, The Baheyeldin Dynasty ja 5.2.1, Goodreads. Käsite on omani.

Ritzer ja Jurgenson (2010) myös korostavat, että Web 2.0:lla⁴¹ on ollut ratkaisevan tärkeä rooli psosumerismin kehittymiselle. He kirjoittavat:

Prosumption was clearly not invented on Web 2.0, but given the massive involvement in, and popularity of, many of these developments (e.g. social networking sites), it can be argued that it is currently both the most prevalent location of prosumption and its most important facilitator as a ‘means of prosumption’ (Ritzer & Jurgenson, 2010).

Mediatutkija Axel Bruns on kehittänyt näitä ideoita edelleen verkostoitunutta yhteiskuntaa käsittelevässä kirjassaan *Blogs, Wikipedia, Second Life, and Beyond: From Production to Prodsusage* (2008). Hän yhdistää sanat *production* ja *usage* termiksi *prodsusage*⁴². Keskeisessä roolissa Brunsin teoriassa ovat muun muassa ryhmä-äly, muuttuvat roolit, hierarkian puuttuminen ja yhteistyö. (Bruns, 2008, s. 18–19.) Brunsin (2008, s. 255) mukaan esimerkiksi YouTubessa käyttäjätuotanto (*prodsusage*) on jo mennyt perinteisen tuotannon (*production*) edelle.

Prodsusagen voidaan katsoa olevan yksi Tofflerin kehittämän prosumer-teorian inspiroimista käyttäjälähtöisistä sisällönluomisen teorioista. Näitä teorioita on syntynyt 2000-luvulla useita, kiitos Web 2.0:n ja tietoon perustuvan talouden nousun. (Bruns, 2016.) Myös erityisesti fanitutkijana tunnettu Henry Jenkins on kirjoittanut tästä aihepiiristä paljon. Voi sanoa, että hänen uransa keskeisin paradigma, käsite osallistuvasta yleisöstä (*Participatory culture*), on sukua prosumerin käsitteelle. Yksi Jenkinsin tätä aihetta käsittelevistä kirjoista on *Spreadable media: creating value and meaning in a networked culture* (Jenkins ym., 2013), jossa Jenkins lanseeraa yhdessä mediatutkija Sam Fordin, sekä konsultti ja mediatutkija Joshua Greenin kanssa *Spreadable media* - nimeä kantavan teorianie, joka käsittelee sitä, miten mediasisällöt leviävät ja muovautuvat yleisön toiminnan seurauksena. He tiivistävät aktiivisen yleisön roolia korostavan teoriansa sanoman iskulauseeseen: ”if it doesn’t spread, it’s dead”. (Jenkins ym., 2013, s. 1–2.)

Tarkastelen aktiivisia, merkityksiä yhdessä muodostavia keskustelijoita tässä tutkimuksessa paitsi faniuden, myös faniyhteisöjen kanssa yhteisiä piirteitä jakavien tulkintayhteisöjen näkökulmasta. Seuraavassa luvussa siirrynkkin kuvailemaan tulkintayhteisöjen keskeisiä piirteitä ja taustaa.

3.2.1 Tulkintayhteisöt

Fanien yhteisöt eli fandomit muodostuvat jonkin ilmiön ympärille, ja faniuden kohteeseen liitetyt merkitykset ovat jossain määrin yhteisiä fandomin jäsenille (Hirsjärvi, 2009b).

Mediatutkijat Sonia Livingstone ja Rajana Das (2013) ovat todenneet, että tänä tietoverkkojen aikana tulkintayhteisöt (*communities of interpretation*) on arvokas käsite. Niinpä tässä luvussa käsitelty Stanley Fish oli aikaansa edellä, koska hän

⁴¹ Web 2.0 tarkoittaa IT-kuplan puhkeamisen jälkeistä internetin aikakautta, jossa painoarvoa annetaan erityisesti sosiaalisille verkostoille, käyttäjien tuottamille sisällöille ja pilvipalveluille. Termi on peräisin vuodelta 2004. (Britannica Academic, 2020a.)

⁴² Paasonen (2013) suomentaa prodsusage-termin muotoon ”tuottaja-käyttäjä”.

on tutkinut erilaisten tulkintayhteisöjen (interpretive community) mielipiteenmuodostusta jo 1980-luvulla. Vastaavasti politiikantutkija Benedict Anderson on kirjoittanut kuvitelluista yhteisöistä (*imagined communities*) ja sosiologian professori Elizabeth Long lukemisen sosiaalisesta infrastruktuurista (*social infrastructure of reading*) (Steiner, 2010). Lisäksi koulutusteoreetikko Etienne Wenger ja sosiaaliantropologi Jean Lave (1991) ovat kehittäneet käytäntöyhteisön käsitteen (*a Community of Practice, CoP*). Nämä kolme käsitettä ovat jossain määrin samankaltaisia tulkintayhteisöjen kanssa, sillä jokainen esittää omanlaisensa tavan muodostaa ryhmiä. Painotuseroja kuitenkin löytyy.

Fishin mukaan tulkintayhteisön jäseniä yhdistää oletus siitä, miten tulisi kirjoittaa, ja miten tekstin ominaisuudet muodostuvat. Tulkintayhteisön mielipide ei ole neutraali, mutta toisaalta se ei ole myöskään subjektiivinen, koska mielipiteet eivät tule eristyksissä olevalta yksilöltä, vaan julkisesta ja konventionaalaisesta näkökulmasta. (Fish, 1980, s. 14.) Tulkintayhteisö näkee asiat samalla tavalla, koska sillä on yhteiset tavoitteet:

But given the notion of interpretive communities, agreement more or less explained itself: members of the same community will necessarily agree because they will see (and by seeing, make) everything in relation to that community's assumed purposes and goals; and conversely, members of different communities will disagree because from each of their respective positions the other "simply" cannot see what is obviously and inescapably there: This, then, is the explanation for the stability of interpretation among different readers (they belong to the same community). (Fish, 1980, s. 15.)

Samantulkintayhteisön jäsenet puhuvat siis samaa kieltä, ja tulkitsevat tekstejä samoista lähtökohdista käsin. Fish toteaa jopa, että mikäli kaikki ovat tekstistä samaa mieltä, kertoo se tulkintayhteisöstä, ei tekstin yksiselitteisyydestä (Fish, 1980, s. 338). Tämä määritelmä resonoi vahvasti faniyhteisöjen dynamiikan kanssa. Muun muassa tiedotusopin tutkija Kaarina Nikunen on todennut, että faniyhteisö ohjaa faniutta, ja antaa suuntaviivoja kohteena olevan mediatekstin tarkasteluun. Näin ollen yhteisö voi olla myös rajaava ja sanella, miten mediatekstiä kuuluu tulkita. (Nikunen, 2009.)

Tämän tutkimuksen (muun muassa) plagiointiin keskittyvää näkökulmaa ajatellen on hyvä huomata, että myös Marilyn Randall on todennut kirjassaan *Pragmatic Plagiarism* (2001), että vaikka plagiointi syntyy tulkinnassa, ei tulkitsija ole ajaton ja objektiivinen tuomari. Sen sijaan tulkinta syntyy monimutkaisessa kontekstissa, jota määrittävät sosiaaliset, esteettiset, taloudelliset ja poliittiset tekijät, joilla on kaikilla oma vaikutuksensa vastaanotossa ja tulkinnassa. (Randall, 2001, s. 190.) Tulkintayhteisön käsite kuuluu edellä mainituista tekijöistä sosiaalisiin tekijöihin.

Tätä tulkintayhteisöjen mielipiteiden sisäistä yhdenmukaisuutta voidaan verrata myös sosiaalipsykologiasta tuttuun *ryhmäajattelun* (*group think*) käsitteeseen. Ryhmien mielipiteillä on nimittäin tapana kärjistyä (Pietikäinen, 2016). Ryhmäajattelua voidaan kuvata seuraavasti:

Vaihtoehtojen havaitsemisen vähentymisenä, moraalisenä itsetyytyväisyytenä ja itse-sensuurina ilmenevä yksimielisyyden tarvetta korostava ryhmäprosessi, joka johtaa ryhmän päätöksenteon heikentymiseen (Helkama ym., 1998, s. 384).

Ryhmään kuulumisen vaikuttaa ihmisen käytökseen, koska ihminen haluaa pitää yllä positiivista minäkuvaa, ja tämän minäkuvan määrittely taas tapahtuu suurissa määrin niiden ryhmien kautta, joihin ihminen uskoo kuuluvansa. On tilannekohtaista, mihin ryhmään ihminen kulloinkin sulautuu (Reicher, 1987, tässä Helkama ym., 1998, s. 334.):

Kun tietty ryhmäidentiteetti on aktualisoitunut, aletaan noudattaa nimenomaan tämän ryhmän normeja ja korostaa tähän ryhmään kuulumisen tunnusmerkkejä. Ollaan uskollisia "meikäläisille" ja yleensä myös halutaan osoittaa ryhmään kuulumisen julkisesti. (Reicher 1987, tässä Helkama ym., 1998, s. 384.)

Tämänkaltaista ryhmän mielipiteiden yhdenmukaistumisen ilmiötä on verkko-tutkimuksessa kuvattu myös *kaikukammion* (*echo chamber*) käsitteellä (Pariser, 2011; Suominen ym., 2019, s.16; Jenkins ym., 2013, s. 316). Tämän kaikukammion käsitteen on tosin katsottu olevan liian moninaisesti eri konteksteissa käytetty ja siksi käsitteenä turhan epämääräinen (Bruns, 2019a). Tässä yhteydessä miellän kaikukammion käsitteen kuitenkin linkittyvän nimenomaan abstraktiin ilmiöön, jossa keskustelijoiden mielipiteet yhdenmukaistuvat.

Fishin (1980, s. 15) näkemys siitä, että ryhmän jäsenet pyrkivät yksissä tuumin havainnoimaan maailmaa ja suhteuttamaan toimintansa ryhmän yleisen hengen ja päämäärien mukaisiksi on siis validi myös sosiaalipsykologisten tutkimusten mukaan. Ryhmän päätöksenteko on enemmän kuin yksilöpäätösten summa (Pietikäinen, 2016):

Perinteisen konformismin eli mukautumisen vastineena käytetään normatiivisen vaikutuksen käsitettä: kun suurin osa ryhmästä on päässyt yhteiseen mielipiteeseen, muuttuu se normiksi, joka aiheuttaa myöntymisen painetta loppuja kohtaan - varsinkin jos päätöksen pitää olla yksimielinen, eikä ryhmä muuten pääse jatkamaan toimintaansa. (Korostus alkuperäisessä tekstissä.) (Pietikäinen, 2016.)

Kulttuurintutkija Antonio Luciano de Andrade Tosta (2013) on soveltanut Fishin tulkintayhteisöjen käsitettä elokuvien vastaanottotutkimukseen. Artikkelissaan Tosta (2013) toteaa, että brasilialainen yleisö voidaan nähdä omana tulkintayhteisönään, koska he jakavat saman, normaalia väkivaltaisemman arkitodellisuuden. Niinpä he katsovat brasilialaisia, väkivaltaa sisältäviä elokuvia aivan omasta näkökulmastaan:

Despite the diversity of the Brazilian people and the variety of stories depicted in contemporary Brazilian films, the Brazilian audience that goes to the movie theaters to watch Brazilian films can and should be understood as a large "interpretive community". -- Brazilians shared knowledge and experience of violence in their everyday lives mediate their interpretations of these films and prevent them from distancing themselves from the brutality in them, as would members of other interpretive communities. (Tosta, 2013.)

Fishin (1980, s. 171) pohjimmainen viesti on, että tulkinta ei ole kiinni tekstistä, vaan siitä, kuka tai ketkä sitä tulkitsevat. Hän myös korostaa, että tulkintayhteisö menee myös yksilön näkökulman edelle:

since the thoughts an individual can think and the mental operations he can perform have their source in some or other interpretive community, he is as much a product of that community (acting as an extension of it) as the meanings it enables him to produce. (Fish, 1980, s. 14).

Tämä ilmiö näkyi myös omassa tutkimusmateriaalissani: Jos joku tulkintayhteisön jäsen tiedosti kommentillaan haastavansa ryhmän yleisen konsensuksen, hän saattoi pahoitella sitä erikseen. Esimerkiksi Paolinin antifaneja käsittelevässä luvussa 5.2.3, "LiveJournal: Anti-Shur'tugal" nostan esiin tilanteen, jossa eräs keskustelija pahoitteli konsensuksesta poikkeavaa mielipidettään seuraavasti: "As bizarre as I find it to stand up for Paolini --" (LiveJournal, 2012). Tällaista oman mielipiteen anteeksipyytelyä voi pitää lievänä itsesensuurin muotona, ja tällaisen omaa puheenvuoroa pohjustavan anteeksipyyntöä voi nähdä myös sensuurin torjumisena ennakolta. Kaiken kaikkiaan anteeksipyyntöä tarkoitus näyttää olevan ennen kaikkea ristiriitojen torjuminen; kun sensuroit itse itseäsi, eivät muut tee sitä niin hanakasti. Tämänkaltaiset esimerkit osoittavat, miten yleinen mielipideilmapiiri muodostaa kontekstin. Aivan kuten Fish toteaa: "-- communication occurs within situations and that to be in a situation is already to be in possession of (or to be possessed by) a structure of assumptions --" (Fish, 1980, s. 318).

Eri tulkintayhteisöjen törmätessä keskenään kiistoilta ei luonnollisestikaan voi vältyä, aivan kuten Fish (1980) ennustaa:

It also explains why there are disagreements and why they can be debated in a principled way: not because of a stability in texts, but because of a stability in the makeup of interpretive communities and therefore in the opposing positions they make possible (Fish, 1980, s. 15).

Jokainen tulkintayhteisö uskoo, että eri mieltä olevat eivät vain näe tulkittavaa tekstiä oikein:

The assumption in each community will be that the other is not correctly perceiving the "true text", but the truth will be that each perceives the text (or texts) its interpretive strategies demand and call into being (Fish, 1980, s. 171).

Kirjallisuuden professori Isabel Clúa Ginés (2014) on puolestaan lähestynyt Fishin tulkintayhteisön käsitettä kriittisesti ja soveltaen, ja näin antanut kiinnostavan vastäänen Fishille. Ginés ei hyväksy näkemystä, jonka mukaan yksilötaisoja tulkintoja ei olisi olemassa, ja muistuttaa muun muassa kulttuurintutkija Stuart Hallin lanseeraamasta vastakarvaan lukemisen (*oppositional readings*) mallista (Ginés, 2014). Ginés toteaa:

Moreover, we cannot understand the concept of interpretive community as a homogeneous set of readers; on the contrary, heterogeneity and atomization have become main features (Ginés, 2014).

Ginés vetoaa ennen kaikkea globalisaation vaikutuksiin. Tämä on tärkeä huomio, sillä nykyisin emme enää ole yhtä tiukasti sidottuja ympäristöömme esimerkiksi maantieteellisesti, ja tulkintayhteisöä yhdistää vain kiinnostus tiettyyn kulttuuriohjektiin. (Ginés, 2014.) Kaiken kaikkiaan Ginés pitää Fishin teoriaa liian

monoliittisena, joustamattomana ja vanhentuneena. Hän itse haluaa tuoda esiin paitsi tulkintayhteisöjen heterogeenisyyden, myös niiden dynaamisuuden. Tulkintayhteisöjä syntyy ja kuolee koko ajan. (Ginés, 2014.) Nämä huomiot ovat tarpeen, onhan maailma muuttunut sitten vuoden 1980, jolloin Fish kirjoitti urauurtavan *Is There a Text in This Class? The Authority of Interpretive Communities* –teoksensa, kiitos globalisaation ja internetin.

Omassa tutkimusmateriaalissani on sekä homogeenisiä että heterogeenisiä tulkintayhteisöjä. Yleisellä tasolla voidaan todeta, että fantasiakirjallisuuden lukijat ovat kaiken kaikkiaan sangen heterogeeninen tulkintayhteisö. Jos kuitenkin siirrytään makrotasolta mikrotasolle, alkaa homogeenisyyttä löytyä. Muun muassa alkuperäisen Anti-Shur'tugal-antifaniyhteisön (ks. luku 5.2.2, "Anti-Shur'tugal -verkkosivusto") ydinjoukko oli huomattavan homogeeninen ja pieni (arviolta 13–17 henkinen) tulkintayhteisö. Kyseinen yhteisö julkaisi yhdessä tuumin Paolinia kritisoivia artikkeleita, ja esiintyi verkkosivustollaan tiiviinä ja yksimielisenä ryhmänä. (Anti-Shur'tugal, 2006–2015.)

Ehdotan tässä väitöskirjatutkimuksessa Henry Jenkinsiä (2013, s. 88–89) mukaillen, että faniyhteisöt ja antifaniyhteisöt voi nähdä tulkintayhteisöjen yhtenä alakategoriana. Kaikki fani- ja antifaniyhteisöt ovat siis myös tulkintayhteisöjä, mutta kaikki tulkintayhteisöt eivät kuitenkaan ole fani- tai antifaniyhteisöjä (ks. luku 5.3.14, "Fani- ja antifaniyhteisöt yhtenä tulkintayhteisöjen alakategoriana").

Nyt, kun olen käsitellyt faneja, faniyhteisöjä ja tulkintayhteisöjä, on aika siirtyä tarkastelemaan paikkaa, jossa näiden ryhmien kohtaaminen yleisimmin tapahtuu: internetiä.

3.2.2 Internet kirjallisuuskeskusteluympäristönä ja fanien kohtaamispaikkana

Mediamailman muutokset ja erityisesti internet ovat rikkoneet erilaisten kulttuuriliimöiden paikallisuuteen ja kielirajat (Hirsjärvi, 2009b).

Internetin myötä lukijoiden mahdollisuudet kommunikoida toistensa kanssa ovat lisääntyneet huomattavasti. Olipa kiinnostuksen kohde miten spesifi tahansa, verkosta löytyy mitä suurimmalla todennäköisyydellä samanhenkisiä ihmisiä, joiden kanssa sen voi jakaa. Ihmiset kohtaavat toisiaan verkossa pitkään suosiossa olleiden keskusteluryhmien lisäksi nykyisin myös erilaisten mobiilisovellusten ja visuaalisten kanavien välityksellä (Sutherland Borah, 2002; Vainikka, 2020, s. 23). Instagramin, TikTokin ja YouTuben kaltaisten, videoihin ja/tai kuviin pohjautuvien visuaalisten sosiaalisen median⁴³ alustojen suosioista huolimatta myös pääosin tekstipohjaiset keskustelupalstat, kuten Reddit ja Suomi24 ovat edelleen suosittuja (Vainikka, 2020, s.23; Suominen ym., 2019, s. 145, 190).

Verkkokeskusteluissa tuodaan esille ensisijaisesti omia, joskus kiihkeitäkin mielipiteitä. Tiedonjako on lähinnä sivuosassa. (Crystal, 2001, s. 167–168.) Verkkokeskusteluja voidaan ryhmitellä monilla eri tavoilla. Perinteisessä jaottelussa

⁴³ Viitataan sosiaalisella mediallyä verkkosisältöön, joka sekä tuotetaan että jaetaan yhteisöllisesti (Vainikka, 2020, s. 22).

verkkokeskustelut jaetaan reaaliaikaisiin (*synkronisiin*) ja ei-reaaliaikaisiin (asynkronisiin) verkkokeskusteluihin. (Suominen ym., 2019, s. 18; Vaahensalo, 2021.) Vaikka tätä jaottelumuotoa onkin nykyisin haastettu (Suominen ym., 2019, s. 19; Vaahensalo, 2021), esittelen sen tässä yhteydessä, koska se auttaa hahmotamaan, millaisia tutkimani verkkokeskustelut luonteeltaan ovat. Merkittävä osa tutkimusaineistoistani on myös peräisin aikakaudelta, jolloin tämä jaottelu oli vielä kurantti.

Esimerkiksi kielitieteilijä David Crystal (2001, s. 130) on jakanut verkon keskusteluryhmät asynkronisiin (ei-reaaliaikaisiin) ja synkronisiin (reaaliaikaisiin). Synkronisissa keskusteluryhmissä ihmiset keskustelevalle esimerkiksi *chattihuoneissa* reaaliaikaisesti (emt. 130). Synkronisille keskusteluille tunnusomaista on muun muassa nopea siirtyminen keskusteluaiheesta toiseen (emt. 163) ja viestien lyhyys (emt. 157). Synkroniset keskustelut eivät välttämättä tallennu niin, että osallistujat voisivat löytää niitä enää myöhemmin (Suominen ym., 2019, s.19).

Tämän tutkimuksen viestiketjut ovat tyypiltään asynkronisia: asynkroniselle keskustelulle on tunnusomaista muun muassa (ainakin kohtalainen) aiheessa pysyminen (Crystal, 2001, s. 146) ja toisinaan pitkäkin aikajänne. Ketjun viestien välillä voi kulua kuukausia (emt. 143) ja kirjoitetut viestit säilyvät verkossa kauan (emt. 135)⁴⁴. Näitä kahta verkon keskustelutyylä vertaillen voisi tiivistäen todeta, että synkroniset keskustelut muistuttavat jossain määrin puhetta, kun taas asynkroninen viestiketju saattaa olla lähempänä kirjaa tai artikkeleita (emt. 135).

Nykyisin jako synkronisiin ja asynkronisiin keskusteluihin on haastettu muun muassa siksi, että mukana kulkevien ja uusista viesteistä hälyttävien älylaitteiden yleistymisen myötä myös asynkroniset keskustelut voivat olla tahdiltaan hyvin tiiviitä, ja pitkälti reaaliaikaisia. Ihmiset saattavat keskustella verkossa lähes tauotta. Esimerkiksi Twitterissä tapahtumia kommentoidaan lyhyesti ja reaaliajassa, ja silti viestit myös säilyvät. Nykyisin verkkokeskusteluja jaotellaankin myös juuri keskustelukommenttien säilyvyyden ja arkistoinnin pohjalta, sillä siinä missä jotkut sisällöt ovat löydettävissä vielä vuosienkin päästä, katoavat toiset nopeasti. (Suominen ym., 2019, s.19–20; Vaahensalo, 2021.) Omat tutkimusaineistoni ovat/olivat tyypiltään verkossa pitkään säilyviä.

Toinen kurantti jaottelun peruste on jako julkisiin ja yksityisiin keskustelualustoihin. Tämäkään jaottelu ei kuitenkaan ole erityisen yksioikoinen, sillä monilla alustoilla sisältöjen näkyvyyttä voi säädellä myös julkaisukohtaisesti. (Suominen ym., 2019, s. 20.) Itse olenkin sitä mieltä, että mahdollinen yksityinen-julkinen -jaottelu olisi perustelluuta tehdä alustakohtaisuuden sijaan keskustelukohtaisesti. Omat tutkimusaineistoni sijoittuvat julkisesti kenen tahansa internetin käyttäjän löydettävissä oleviin keskusteluihin. Lukeakseen kyseisiä keskusteluita ei tarvitse esimerkiksi kirjautua tai rekisteröityä.

Internetin keskusteluryhmät haastavat kirjallisen ja suullisen kommunikation rajanvedon. Vaikka verkkokeskustelut ovat sekä konkreettisesti että käsitteellisesti katsottuna tekstiä, muistuttavat ne dynamiikaltaan paitsi tekstiä, myös

⁴⁴ Esimerkki hyvin pitkäikäisestä, ja ajoittain verkkaisesta asynkronisesta verkkokeskustelusta löytyy luvusta 5.1.5, "The Baheyeldin Dynasty". Kyseinen keskustelu kesti 11 vuotta.

puhetta. Tästä johtuen verkkokeskusteluja tutkiessa käsitteet kuten *keskustelu* ja *puhetapa* ovat luontevia ilmaisuja. Klassinen, tekstikeskeinen lähettäjä-vastaanottaja -kommunikaatiomalli ei päde verkkokeskusteluja tarkastellessa. (Arpo, 2005, s. 16–17; Crystal, 2001, s. 135.) Julkinenkaan viesti ei kulje verkossa pelkästään perinteiseen tapaan yhdeltä monille (*from one to many*), vaan kommunikointi tapahtuu myös vertaisten välillä (*communication among peers*). Lisäksi viestit saattavat kulkea esimerkiksi monilta monille, tai yhdeltä yhdelle. Kaiken kaikkiaan internet tarjoaa kanavan hyvin monille kommunikaation muodoille. (Livingstone, 2004.)

Lukijoiden suurimmaksi sosiaaliseksi verkkosivustoksi mainittu Goodreads on erinomainen esimerkki verkon moninaisista viestinnän muodoista (Nakamura, 2013). Lisa Nakamura (2013) kuvailee: "Goodreads turns the reader into a worker, a content producer, and in this it extends the labor of reading and networking into the crowd". Toisin sanoen Goodreadsissa lukija on aktiivinen sisällöntuottaja, ja Goodreads tarjoaa lukijoiden toiminnalle vain puitteet. Negatiivisena puolena tässä on toki ikuinen riski siitä, että sivusto kaatuu, tai ylläpitävä taho yksinkertaisesti päättää poistaa käyttäjän tilin. Tällöin käyttäjä saattaa menettää tuottamansa sisällöt yllättäen. Näin on käynyt myös joidenkin tutkimusaineistojeni kohdalla (ks. luvut 5.2.2, "Anti-Shur'tugal -verkkosivusto" ja 5.2.5, "Vuotava noidankattila"). Myös verkkoalustoilla toimivat kirjallisuussivustot ja lukupiirit ovat siis vaaravyöhykkeessä.

Suomalaisia lukupiirejä väitöskirjassaan tutkinut Suvi Ahola (2013a, s. 13) määrittelee lukupiirit seuraavasti: "Kyse on -- yksityisten ihmisten vapaaehtoisesta yhteenliittymästä, jossa luetaan yhteisesti kiinnostavia kirjoja ja keskustellaan niistä." Ahola lisää, että lukupiirejä on ollut (vähintään) yhtä kauan kuin ihmiset ovat lukeneet (emt. 13). Aholan (2013a) tutkimuksessa oli mukana vain kaksi internetissä toimivaa, virtuaalista lukupiiriä (emt. 90), ja hän määritteli internet-lukupiirit yhdeksi kahdeksasta eri lukupiirityypistä (emt. 93). Selkeimmäksi eroksi virtuaalisen ja fyysisen lukupiirin välillä Ahola (emt. 92) näki kirjoittamisen korostumisen virtuaalisessa ympäristössä. Sukupuolijakauma ja keskustelun tyyli taas eivät Aholan mukaan juurikaan eroa fyysisessä lukupiirissä ja internetissä toimivassa, ohjatussa lukupiirissä (emt. 91). Toisaalta Ahola toteaa:

Blogi- ja lukupiirikirjoittelua internetissä leimaavat vapaus ja säännöttömyys: mukaan voi tulla ja pois lähteä, kun siltä tuntuu, eikä selityksiä tarvita. Useimmiten siihen kuuluu myös anonymiteetti, joka vaikuttaa mielipiteen rohkeuteen ja terävyyteen. (Ahola, 2013a, s. 90.)

Tämä anonymiteetin mukana seuraava mielipiteiden terävyys näkyy myös omassa tutkimusmateriaalissani aika ajoin. Tutkimusmateriaalissani on mukana sekä selkeitä fani- että antifaniryhmiä (Anti-Shur'tugal [alkuperäinen sivusto & LiveJournal -faniyhteisö], Vuotava Noidankattila, Dark Lord Potter), blogeja (Kinja, The Baheyeldin Dynasty, Matchstick/Eragon - Plagiarism Made Popular -bloggaus) että myös sivustoja ja ketjuja, joissa yksinkertaisesti keskustellaan kirjallisuudesta (Goodreads, Gaia Online).

Näissä kaikissa on omat erikoispiirteensä, ja Aholan (2013a) huomiot istuvat niihin eri tavoin. Ehkä eniten perinteistä lukupiiriä, johon ihmiset palaavat

kerta toisensa jälkeen ja sitoutuvat ("vapaaehtoinen yhteenliittymä"), muistuttavat verkon fani- ja antifaniyhteisöt. Niissä on selkeää ryhmähenkeä ja jatkuvuutta, ja eri henkilöille on esimerkiksi jaettu vastuualueita. Lisäksi kirjoittaminen on korostunut merkittävästi erityisesti Anti-Shur'tugal -sivustolla, missä osallistujat todella julkaisivat pitkiä kirjallisuusartikkeleita ja ilmoittivat rakastavansa kirjoittamista (ks. luku 5.2.2, "Anti-Shur'tugal -verkkosivusto"). Toisessa ääripäässä taas näyttäisivät olevan The Baheyeldin Dynastyn (ks. luku 5.1.5, "The Baheyeldin Dynasty") kaltaiset yleissivustot, joille keskustelijat käyvät antamassa mielipiteensä sattumanvaraisesti, ja jatkavat matkaa.

Verkossa kirjojen lukijat, kuten monet muutkin sisältöjä tuottavat siviilit, muuttuvat passiivisista kuluttajista aktiivisiksi keskustelijoiksi. Sama ilmiö on perinteisesti tapahtunut fyysiseen tilaan kokoontuvissa lukupiireissä. (Steiner, 2010; Scharper, 2009.)

Lisäksi lukutaitotutkimukseen perehtynyt Cassandra Scharper (2009) korostaa, että vuosisatoja vanha lukupiirien perinne on päivittynyt uudelle tasolle ja saanut lisää virtaa nykyajan populaarien ilmiöiden, kuten Rowlingin huippusuositun *Harry Potterin* ansiosta. *Potter* saa ihmiset paitsi lukemaan, myös keskustelemaan lukemastaan yhdessä. Internetissä eläekin nykyisin monipuolinen kirjallisuuskulttuuri, joka auttaa myös osaltaan pitämään painettua kirjaformaattia hengissä:

Not only has digital technology improved the possibilities to store and print books, but book bloggers, online reviewers and BookCrossers have showed that the Internet is in fact promoting and aiding literature published in the book format (Steiner, 2010).

Tästä verkon monipuolisesta kirjallisuuskulttuurista huolimatta verkkoa on tutkittu perinteisesti pääosin mediatutkimuksen näkökulmasta (Steiner, 2010). Tähän liittyen Nancy K. Baym (2000, s. 199) on todennut, että verkkoyhteisöjä ei tule tutkia vain verkko-mediumin näkökulmasta käsin, eli keskittyä itse internetiin, koska myös aiheilla ja sisällöillä on suuri merkitys (Baym, 2000, s. 200). Tässä väitöskirjassa keskitynkään ennen kaikkea verkkokeskustelujen sisältöihin, en niinkään median muotoon.

Mitä tulee faniyhteisöihin, ovat ne jo pitkään valinneet jäsenistönsä hengenheimolaisuuden eivätkä niinkään sijainnin perusteella; jo ennen internetin tuloa faniyhteisöt olivat virtuaalisia, "kuviteltuja" yhteisöjä (Jenkins, 2006b, s. 137). Niinpä fyysiset välimatkat kumoava internet on faneille mitä erinomaisin toimintaympäristö.

Henry Jenkins on myös todennut, että science fiction -fandomin historia on hyvä esimerkki siitä, miten tietoyhteisöt syntyivät:

Using the published addresses, early science fiction fans formed an informal postal network, circulating letters and amateur publications. Later, conventions facilitated face-to-face contact between fans from across the country and around the world. (Jenkins, 2006b, s. 137-138.)

On hyvä huomata, että kun internet tuli yleiseen käyttöön, olivat fanit ensimmäisten joukossa ottamassa sen omakseen. Ensimmäinen faniyhteisö, joka teki tulkintoja, ja väitteli faniuden kohteestaan verkkofoorumeilla, oli *Star Trek* -

faniyhteisö. (Jenkins, 2006b, s. 138.) Kuuluisaa Tolkien-uutiskirjettä ”Beyond Bree” vuosikymmeniä toimittanut Nancy Martsch (2016) onkin todennut, että jos pitkään toiminut science fiction -fanius on ollut lähtökohtana ja mallina Tolkien-faniyhteisöille. Niin kävi myös verkkoon siirtymisen kanssa, ja Tolkien-fanit perustivat omia verkkosivustojaan Tolkienille ja hänen tuotannolleen science fiction -fanien innoittamana.

Tolkienin verkossa operoivilla faneilla on sittemmin ollut merkittävä rooli esimerkiksi *Taru Sormusten Herrasta* -elokuvatrilogian toteuttamisessa (Brayton, 2006; Shefrin, 2004). Ohjaaja Peter Jackson nimittäin otti Tolkienin fanit mukaan elokuvaprojektiin täysipainoisesti: ”Lord of the Rings fans have been actively courted by Jackson and New Line Cinema throughout all aspects of authoring, casting, filming, and marketing the trilogy” (Shefrin, 2004). *Taru Sormusten Herrasta* -elokuvatrilogiaa voidaankin mielestäni pitää yhtenä online-faniyhteisöjen vaikuttavimmista voimannäytteistä, ja todisteena siitä, että isoilla faniyhteisöillä on vaikutusvaltaa. Nykyisin merkittävimpiä verkko Tolkien-fanisivustoja ovat muun muassa Tolkien Gateway, The OneRing.net ja The Tolkien Society. Meiltä Suomesta löytyy myös oma, aktiivinen Tolkienin faniyhteisö kotisivuineen ja keskustelualueineen: Suomen Tolkien-seura Kontu ry.

Huomautettakoon vielä, että Tolkien-fanien aktiivisuus näkyy myös negatiivisina mielenilmauksina ja vastatoimina, mikäli he kokevat Tolkien-adaptaation negatiivisesti. Tarkastelen tätä ilmiötä *Hobitti*-elokuvatrilogian vastaanottoa käsittelevässä artikkelissani ”’I’m just being a difficult LoTR hardcore fan’: Tolkien Fans’ Actions and Reactions to Peter Jackson’s The Hobbit Trilogy” (Siikilä-Laitila, 2022). Siinä nostan esiin fanien pettymyksen, joka perustuu muun muassa näkemykseen siitä, että toisin kuin *Taru Sormusten Herrasta* -elokuvatrilogia, *Hobitti*-trilogia ei osoita kunnioitusta alkuperäiselle tarinalle, ja tämän takia myöskään Tolkien ei saa ansaitsemaansa kunnioitusta. Tyytymättömyys Jacksonin *Hobitti*-elokuvaan johti paitsi kärkkäisiin kommentteihin eri medioissa, myös esimerkiksi boikotteihin, ja fani-edittien⁴⁵ tekemiseen. (Siikilä-Laitila, 2022.) Vaikuttaa myös siltä, että loppuvuodesta 2022 tulossa oleva Tolkien-adaptaatio, Amazon-suoratoistopalvelu Prime Videon *The Lord of the Rings: The Rings of Power* -televisiosarja, on niin ikään jo saanut tuhannet Tolkien-fanit sotajalalle⁴⁶.

Harry Potter -verkkofanius on ilmiönä samalla tavalla vaikuttava; se lukeutuu yhdeksi suurimmista online-faniyhteisöistä maailmassa (ks. Schwabach, 2011, s. 116). Rowling itse on kutsunut *Harry Potterin* online-

⁴⁵ Termi *fan edit* viittaa epävirallisiin, vaihtoehtoiisiin elokuvaversioihin, jotka ovat fanien koostamia (Wille, 2015).

⁴⁶ Tuohtuneet Tolkien-fanit kirjoittivat Amazonen YouTubeessa julkaiseman *Rings of Power* -trailerin kommenttikenttään samaa, paljon puhuvaa lausetta tuhansia kertoja peräjälkeen: ”Evil is not able to create anything new, it can only distort and destroy what has been invented or made by the forces of good.” Kyseinen lause perustuu Tolkienin (2002, s. 793) *Taru Sormusten Herrasta: Kuninkaan paluu* -kirjan kohtaan, jossa Frodo kuvailee Samille örkkkejä: ”Varjo joka ne kasvatti osaa vain jäljitellä, ei tehdä mitään omaa ja todellista.” Toisin sanoen fanit rinnastivat Amazonen Melkoriin, Keski-Maan viholliseen. Väitetään, että Amazon reagoi fanien militanttiin kommenttitulvaan poistamalla pienen ajan sisällä yli 22 000 kyseisenlaista sitaattia kommenttikentästä. (Bounding Into Comics, 2022.) Omien havaintojeni perusteella nämä kommentit saivat myös runsaasti tykkäyksiä, kun taas itse traileri ei.

fandomia ”maailman suurimmaksi kirjakerhoksi” (”the world’s biggest book group”), jolla on myös omat kielensä, kulttuurinsa, sotansa ja festivaalinsa (Rowling, 2008). *Harry Potter* -faniyhteisö on myös ollut suurista fandomeista dynaamisin, koska sen synty ajoittui sopivasti internet-aikakaudelle, ja verkosta onkin löydettävissä valtavat määrät fanien tekemää *Potter*-materiaalia (Schwabach, 2011, s. 116). Tämä fanimateriaalin (erityisesti fanifiktio) tuottaminen on johtanut ajoittain myös tekijänoikeuskiistoihin, joita käsittelen lähemmin luvussa 3.3.8, ”Huomionarvoisia tekijänoikeuskiistoja”. Verkon suurimpia *Potter*-fanisivustoja ovat esimerkiksi MuggleNet, The Daily Prophet ja The Leaky Cauldron. Meillä Suomessa toimi pitkään The Leaky Cauldronin nimikaima, Vuotava noidankattila, ja se kuuluu myös tutkimusaineistoihini (ks. luku 5.2.5, ”Vuotava noidankattila”). Kyseessä oli Suomen suurin *Harry Potter* -fanisivusto. Vuotava noidankattila, eli tutummin ”Vuotis” kuitenkin lakkautettiin syksyllä 2020, koska foorumin keskustelut alkoivat hiljetä. (Potterwiki, 2021.)

Paolinin fanit ovat niin ikään aktiivisia verkkoyhteisöissä toimijoita. Heillä on käytössään muun muassa Inheritance Wiki, eli Inheriwiki-sivusto keskusteluineen ja tietosivuineen (Fandom, 2021), sekä virallinen Shur’tugal -sivusto (Shur’tugal – Inheritance Cycle Community, 2021), jonka nimi viittaa lohikäärmeratsastajaan. Vastakohtana tälle sivustolle toimii tässä tutkimuksessa laajasti käsitelty Paolinin antifaniyhteisö, johon viitataan yleisnimityksellä ”anti-shur’tugalit”, eli anti-lohikäärmeratsastajat. Analysoin Paolinin antifaneja luvuissa 5.2.2, ”Anti-Shur’tugal -verkkosivusto” ja 5.2.3, ”LiveJournal: Anti-Shur’tugal”.

Perillinen-kirjasarjalle on perustettu myös maakohtaisia fanisivustoja ainakin Italiassa, Saksassa ja Unkarissa. Lisäksi espanjankielisillä faneilla on oma fanisivustonsa. (Paolini.net., 2021.) Aivan kuten Tolkienin ja Rowlingin fanit, myös Paolinin fanit ovat myös antaneet äänensä kuulua lempimEDIATEKSTIÄÄN koskevissa asioissa, ja näin osoittaneet faneille tunnusomaista aktiivista toimijuutta (Change.org, 2015; ks. myös luku 2.4, ”Christopher Paolini, fantasian teinisenäatio”).

Sekä Tolkienin, Rowlingin että Paolinin faneille ja antifaneille verkko on tärkeä kohtaamispaikka, jossa paitsi kulutetaan ja analysoidaan (media)tekstejä moninaisesti, myös tuotetaan fanitaidetta ja ollaan kontaktissa toisiin faneihin. Toteankin, että näiden kirjailijoiden ympärille on syntynyt sähköisiä yhteisöjä ja -lukupiirejä, joita ajalliset ja maantieteelliset rajat eivät juuri häiritse. Seuraavaksi syvennyn tarkemmin tässäkin luvussa jo esiin nostettuun antifanikulttuuriin.

3.2.3 Antifanius vastakulttuurina

-- we should expect anti-fandom to at times be productive, progressive, and nuanced, to tell us about audiences’ hopes and expectations for the media -- (Gray, 2019).

Stuart Hallin kuuluisaan sisäänkoodaus-uloskoodaus-teoriaan (*encoding, decoding*) kuuluu huomio tapauksista, joissa yleisö ei otakaan lähetettyä viestiä vastaan toivotulla tavalla (Hall, 1993):

But more often broadcasters are concerned that the audience has failed to take the meanings as they – the broadcasters – intended. What they really mean to say is that viewers are not operating within the “dominant” or “preferred” code. (Hall, 1993.)

Tällainen vastakarvaan tulkitseminen on yksi kolmesta uloskoodaustavasta, jotka Hall tekstissään esittelee. Nämä ovat: 1. *hallitseva koodi (dominant-hegemonic position)*, 2. *neuvoteltu koodi (negotiated code)* ja 3. *vastustava koodi (oppositional code)*. (Hall, 1993; Fiske, 1990, s. 147–148.) Vastustavaa koodia käyttävä yleisö tulkitsee tekstin omilla ehdoillaan (Hall, 1993). John Fiske kuvailee: ”Vastustava uloskoodaaja tunnistaa etusijalle asettuvan luennan mutta hylkää sen valheellisena. Hän sijoittaa sanoman merkitysjärjestelmään, joka on tyystin vastakkainen hallitsevalle.” (Fiske, 1990, s. 148.) Tämä viestintätieteiden ja kulttuurintutkimuksen klassikkoteoria vastustavasta tulkinnasta on hyvä lähtökohta antifanien toiminnan ymmärtämiselle; antifanit ovat vastustavia uloskoodaajia.

Antifaniyhteisöjen identiteetin keskiössä on tietyn aatesuuntauksen, teoksen, taiteilijan, genren tai vaikkapa musiikkikappaleen jaettu paheksunta (Giuffre, 2014). Antifanius pitää kuitenkin erottaa tuhoisasti käyttäytyvistä *vihaajista (haters)*, koska antifanius voi olla rakentava osallistumisen muoto (emt. 53). Antifanius voikin toimia katalyyttinä monenlaiselle toiminnalle, kuten keskustelemiselle, kirjoittamiselle, antifanitaiteen luomiselle, ystäväystymiselle ja ryhmäytymiselle. Näiden toimintojen seurauksena antifani voi viihtyä, voimaantua, inspiroitua, saada tyydytystä ilmaisullisille ja älyllisille tarpeilleen, päästä purkamaan tunteitaan, ja kokea yhteenkuuluvuutta. Antifaniudessa on paljon potentiaalia. Kuten artikkelissani ”Antifanius” (Siikilä-Laitila, 2021) totean:

Liikkeellepanevana voimana antifanius voi olla aivan yhtä vahva kuin faniuskin, ja se voi nostattaa aivan yhtä voimakkaita mielihyvän tunteita, niin paradoksaaliselta kuin se ehkä tuntuukin (Siikilä-Laitila, 2021).

Syitä ja motivaatioita antifaniudelle on useita, eikä antifaniuden ilmiö ole millään muotoa yksiselitteinen. Tulen käsittelemään näitä antifaniuden moninaisia motivaattoreita tarkemmin pitkin tätä lukua. Aloitan kuitenkin kokoavalla listalla antifaniuden mahdollisista syistä:

- kokemus kohteen kelvottomuudesta (Gray, 2019; Gray, 2003),
- pettymys (Gray, 2019),
- antifaniuden kohteen kilpailu tai vastakkaisasettelu oman faniuden kohteen kanssa (esimerkiksi urheilujoukkueen fanit voivat olla kilpailevan joukkueen antifaneja) (Theodoropoulou, 2007),
- sijaisloukkaantuminen (Nyqvist & Oja, 2018, s. 57–58),
- halu erottua massoista ja ajatella toisin (Gray, 2019),
- kokemus mediatekstin huomionarvoisesta huonoudesta tai camp-arvosta; ”junaonnettomuus, jonka katsomista ei voi lopettaa”, nihilismi (Gray 2019; Sconce, 2007, s. 278),
- pakotettu tai velvollisuudentuntoinen mediatekstille altistuminen (Gray, 2019),
- kritisoinnin nautinto (Gray, 2019),

- tunne oikeassa olemisesta (Gray, 2019), ja halu osoittaa omaa osaamista, sekä toimia kulttuurin portinvartijana (Harman & Jones, 2013),
- masokismi, halu tuntea ”jotain” (Gray, 2019),
- halu kuulua mediatekstiä kritisoivaan ryhmään (Gray, 2019).

Kuten tämä lista osoittaa, ei antifaniuden motivaatiota voi automaattisesti olettaa. Syyt sille voivat olla hyvin moninaiset ja vivahteikkaat. On myös hyvä huomata, että antifanius voi kertoa jotain tärkeää siitä, mitä yleisö haluaa ja toivoo. (Gray, 2019.) Yleisön negatiivisia reaktioita ja kritiikkiä kannattaa siis kuulostella.

Varsinaisen antifaniuden paradigman lanseerasi Jonathan Gray vuonna 2003 (Chin, 2013), vaikka vastaavasta ilmiöstä oli toki ollut puhetta jo pidempäänkin. Televisionkatsojia tutkinut Gray (2003) on todennut, että antifanit ovat saaneet tutkijoilta liian vähän huomiota, vaikka heillä on selkeästi omanlaisensa tavat tulkita mediatekstejä. On tärkeää huomata, että Melissa A. Clickin (2019) mukaan antifanitutkimuksen tilanne on vielä nykyäänkin heikohko, ja tutkimussuuntaus on edennyt vain hieman viime vuosina.

Kuten fanit, myös antifanit saattavat tuntea kohteensa hyvin. Esimerkiksi *Simpsonien* katsojiin tutkimuksensa kohdistanut Gray (2003) kertoo yllättyneensä antifanien tiedollisesta kompetenssista ja sitoutumisesta:

What struck me, however, was how many of the anti-fans and non-fans could provide a lengthy and impressive in-depth analysis of the Simpsons. This commentary differed from their fan counterpart, and thus clearly was not ‘borrowed’ from the fan -- Rather, they were responding to the show in meaningful ways, for the show had considerable meaning for them. (Gray, 2003.)

Mediatutkijat Sarah Harman ja Bethan Jones (2013) huomauttavat myös, että antifanit saavat usein suurta nautintoa vihaamiensa tekstien lähiluvusta⁴⁷ (*close reading*), koska tämän toiminnon kautta he pääsevät tuomaan esiin omaa kirjallista osaamistaan. Tämä ajava voima tulee selkeästi esiin myös omassa tutkimusmateriaalissani. Muun muassa paljon detajisia *Perillinen*-analyysyjä sisältävällä Anti-Shur’tugal -sivustolla kerrotaan seuraavaa:

-- for geeks like us, writing essays about what we LOVE (writing) as opposed to what we’re claimed to hate is really quite fun. (Anti-Shur’tugal, 2006–2015.)

Tässä sitaatissa keskustelijat ottavat etäisyyttä oletettuun Paolini-vihaan, ja haluavat korostaa rakkauttaan kirjoittamista kohtaan. Kuten kyseiseltä sivustolta käy ilmi (ks. luku 5.2.2, ”Anti-Shur’tugal -verkkosivusto”), Paolinin tekstien kritisointi näyttäytyy heille myös keinona oppia lisää kirjallisuudesta ja kirjoittamisesta. Toisaalta aina antifanit eivät kuitenkaan ole suorassa kontaktissa kritisoimaansa tekstiin:

⁴⁷ Lähiluku-termi viittaa tekstin hienosyiseen ja tavoitteelliseen analyysiin, joka juontaa juurensa 1930-luvun uuskritiikkiin. Sitä voi kuvata myös tarkkaluvuksi, tai tekniikan termistöä lainaten, *takaisinmallinnukseksi* (*reverse engineering*). Lähilukua tehdessä huomio kiinnitetään erityisesti kerrostuneisuuteen, monimerkityksisyyteen, ironisuuteen ja paradoksisuuteen. (Smith, 2016; Hosiaislouma, 2003, s. 542.)

Rather than engaging the text directly, though, anti-fans often respond to “a text” they construct from paratextual fragments such as news coverage or word-of-mouth, reading, watching and learning all they can about a show, book, or person in order to better understand and criticize the text (and, very often, its fans) (Sheffield & Merlo, 2010).

Tässä sitaatissa viestintätieteilijät Jessica Sheffield & Elyse Merlo (2010) puhuvat *parateksteistä*. Paratekstien käsite viittaa varsinaista tekstiä täydentävään materiaaliin (Genette, 1997, s. 1), joka toimii tietynlaisena kynnyksenä tai välitilana tekstin ja maailman välillä (emt. 2). Paratekstien tärkeyden epäsuoran tiedon hankintamuotona antifanien keskuudessa nosti alun perin esiin Gray (2003).

Tällainen epäsuoran eli *paratekstuaalisen* tiedon hankkiminen on näinä internetin aikoina hyvin helppoa, koska eri mediateksteistä on niin paljon tietoa tarjolla sähköisessä muodossa, ja negatiiviset(kin) mielipiteet leviävät helposti muun muassa sosiaalisen median ansiosta synnyttäen hegemoniaa. Paratekstin (*paratext*) käsitteen kehittänyt kirjallisuudentutkija Gérard Genette vahvistaa tämän: “-- it is an acknowledged fact that our “media” age has seen the proliferation of a type of discourse around texts that was unknown in the classical world and a fortiori in antiquity and the Middle Ages--” (Genette, 1997, s. 3).

Paratekstit voidaan edelleen jakaa itse tekstiin suhteutetun sijaintinsa perusteella kahteen alaryhmään. Ensimmäinen *spatiaalinen*⁴⁸ (tilaa koskeva) ryhmä on nimeltään *periteksti* (*peritext*). Tässä kategoriassa ovat itse tekstin kanssa samaan fyysiseen niteeseen kuuluvat paratekstit, kuten otsikko ja esipuhe. Toinen spatiaalinen ryhmä on puolestaan *epiteksti* (*epitext*), ja se sijaitsee kauempana itse tekstistä, irrallaan sen fyysisestä läheisyydestä. Tähän kategoriaan kuuluvat muun muassa tekstistä käydyt keskustelut ja kirjailijan haastattelut. Nämä keskustelut käydään joko median välityksellä tai yksityisesti. (Genette, 1997, s. 4–5.) Tässä tutkimuksessa tutkin verkkokeskusteluja, joiden voidaan katsoa olevan epitekstejä. Genette (emt. 5) itse pitää peritekstejä tyypillisempinä paratekstien muotona, ja tämä näkyy myös siinä, kuinka pitkästi (tai lyhyesti) hän näistä paratekstien muodoista kirjoittaa. Omassa tutkimuksessani epitekstit ovat kuitenkin keskiössä.

Grayn mukaan antifanien tapa käsitellä mediatekstiä on selkeästi erilainen kuin faneilla, ja siksi he tarvitsevat oman tutkimuksensa (Gray, 2003). Sheffield ja Merlo (2010) tosin huomauttavat, että vaikka antifanien asenne tekstiä kohtaan on erilainen kuin faneilla, heidän käytöksensä ja strategiansa ovat usein hyvin samanlaisia kuin faneilla. Olen itse jokseenkin samoilla linjoilla Sheffieldin ja Merlon kanssa, joskin haluan huomauttaa, että antifanien odotushorisontti ja tunnelataus ovat erilaiset, ja lisäksi he ovat kohteensa kanssa vähemmän suorassa kontaktissa kuin fanit omien kohteidensa kanssa (Siikilä-Laitila, 2021).

Gray (2003) toteaa, että antifaneilla ei sinällään välttämättä ole mitään faniutta vastaan, he eivät vain pidä tietystä mediatekstistä tai genrestä.

⁴⁸ Spatiaalisten eli tilallisten paratekstien ohella on olemassa myös *temporaalisia* (*temporal*), eli ajallisia paratekstejä, lisäksi Genette kiinnittää huomiota myös tekstien merkittävyyteen (*substantial*), pragmaattisuuteen (*pragmatic*) ja toiminnallisuuteen (*functional*) (Genette, 2020).

Antifaniuden kohde saattaa tuntua heistä esimerkiksi sisällyksettömältä, typerältä, moraalisesti arveluttavalta, tai yksinkertaisesti silkalta roskalta (Gray, 2003). Tämä resonoi vahvasti Hallin vastustavan koodin kanssa, jota käsiteltiin ylempänä tässä luvussa.

Nämä ominaisuudet korostuvat myös omassa tutkimusmateriaalissani. Esimerkiksi Anti-Shur'tugal (2006–2015) sivustolla Christopher Paolinin antifanit arvostelevat Paolinin kirjoja muun muassa siksi, että heidän mielestään Paolini on amatööriäinen, hän ei osaa kirjoittaa hyvää proosaa, hänen tarinansa ovat epäjohdonmukaisia ja hän on kopioinut liikaa materiaalia muista mediateksteistä, minkä seurauksena hänellä ei ole lainkaan omaa kertojanääntä:

That is the problem with Paolini's work. He has taken ideas and structures from various sources, perhaps altered them a bit, but he has neglected to put *his* mark on them -- It's not the fact that Paolini took ideas from the others that make his works so difficult to swallow. It's the fact that he *failed* to make them his. (Anti-Shur'tugal, 2006–2015.)

Anti-Shur'tugal -yhteisö pitää siis Paolinin teoksia sisällöttöminä. Kuten tästäkin esimerkistä voidaan huomata, antifanit asettuvat mielellään portinvartijan asemaan ottaen kantaa siihen, mikä on hyvää kirjallisuutta ja mikä ei (Harman & Jones, 2013). Uskon, että Paolinin antifanit pyrkivät näillä lausunnoillaan ennen kaikkea tuomaan esiin omaa toimijuuttaan, osaamistaan ja auktoriteettiaan, sekä mahdollisesti vaikuttamaan siihen, millaisiin teksteihin fantasian lukijat jatkossa käyttävät aikaansa, sekä myös siihen, millaisia romaaneita esimerkiksi Paolini jatkossa kirjoittaa. Gabrielle Lissauer (2015, s. 139–140) on myös löytänyt viitteitä siitä, että Paolini olisi muuttanut fantasiamaailmaansa lukijoilta saamansa palautteen perusteella.

Gray (2003) toteaa myös, että antifanit ovat ärsyyntyneitä. Tämä on myös omassa tutkimusmateriaalissani hyvin ilmeistä. Esimerkiksi Anti-Shur'tugal (2006–2015) sivuston synty selitetään *Eragon*-kirjan lukemisen aiheuttamalla negatiivisella tunnereaktiolla, joka kilpistyi kirjan heittämiseen päin seinää. Tämän kokemuksen jälkeen lukija päätti luoda Anti-Shur'tugal -sivuston (2006–2015). Tämänkaltaiset tilanteet, joissa antifani kokee voimakkaita negatiivisia affekteja⁴⁹, jotka johtavat jopa fyysiseen reaktioon, ja jatkaa kuitenkin altistumista reaktion aiheuttaneelle mediatekstilelle, voi rinnastaa *viskeraaliseen vihakatsomiseen* (*visceral hatewatching*) (Gray, 2019). Tällöin kyse ei ole camp-henkisestä iloitelusta tai itseriittoisesta mediatekstin yläpuolelle asettumisesta, vaan todellakin vihasta. Niinpä *viskeraalisessa vihalukemisessa* onkin mukana masokismia:

Media give [sic] us corporal pleasures, affective jolts, not just characters to identify with or against and narratives and themes to ponder. Visceral hatewatching reminds us that sometimes we just want to *feel*, even if that feeling is anger, annoyance, or dislike -- (Korostus alkuperäisessä tekstissä.) (Gray, 2019.)

⁴⁹ Viitataan affekteilla emootioihin, eli tunteisiin. Tunteita voidaan tutkia muun muassa sukupuolentutkimuksen, psykologian, sosiologian, antropologian, mediatutkimuksen tai filososofian näkökulmasta. (Ahmed, 2014, s. 204–206.)

Viskeraalinen vihakatsominen voi jalostua ajan myötä kyyniseksi vihakatsomiseksi (*cynical hatewatching*), jota Gray (2019) kuvailee seuraavasti:

With cynical hate watching, through, “the pleasure” lies in the criticism and in confirming that, yes, the film or film culture in question is horrendous, and as opposed to camp or “bad film” fandom, there is no attempt made – either explicit or implied – to challenge existing taste hierarchies and criteria for evaluation (Gray, 2009, s. 36.)

Kyyninen vihakatsominen saa käyttövoimansa nihilismistä, kritisoinnista, ja omien näkemyksien vahvistamisesta (Gray, 2019; ks. myös Sconce, 2007). Näen Paolinin tässä luvussa esille nostetuissa antifaneissa (ks. myös luvut 5.2.2, “Anti-Shur’tugal -verkkosivusto & 5.2.3, “LiveJournal: Anti-Shur’tugal”) ja heidän käytöksessään paljon juuri kyynisen vihakatsomisen tunnusmerkkejä.

Sinällään kyyninen vihakatsominen on lähellä *vihakatsomisen* (*hatewatching*) yleiskäsitettä. Erona on lähinnä se, että kyyninen vihakatsominen on yleiseen vihakatsomiseen verrattuna vielä asteen verran keskittyneempää juuri kritisointiin, ja asenne mediatekstiä kohtaan on nihilistisempi (vrt. Gilbert, 2019; Gray, 2019). Mediatutkimuksen professori Anne Gilbert (2019) määrittelee vihakatsomisen seuraavasti:

“Hatewatching,” as I use the term, describes viewing a television program or film despite disliking it – or, perhaps, watching as a result of disliking it – usually in order to point out flaws. It therefore involves specific criteria: judging a text to be of poor quality, continuing to watch, delighting in doing so, and having no reservations about perpetuating these behaviors. (Gilbert, 2019.)

Haluan huomauttaa, että vihakatsominen ei terminä viittaa pelkästään mediatekstin kuluttamiseen katsomalla, vaan se käsittää myös muut medioiden kuluttamisen muodot: lukemisen, kuuntelemisen ja pelaamisen (Gilbert, 2019). Oman tutkimusaineistoni kohdalla kurantein termi on vihalukeminen (*hatereading*)⁵⁰, koska kyseessä on ensisijaisesti kirjojen kuluttaminen. Syy, miksi Gray (2019) ja Gilbert (2019) käyttävät ensisijaisesti termiä vihakatsominen lienee se, että kumpikin käsittelee teksteissään juuri televisiosarjoja. Kattoterminä voisi tietenkin, niin halutessaan, käyttää myös yksinkertaisesti ilmaisua *vihakuluttaminen*. Omassa tutkimuksessani tulen myös nostamaan esiin *viha-analysoinniksi* nimeämäni ilmiön, joka viittaa Paolinin antifanien kirjoittamiin, varsin negatiivisävytteisiin analyysiin.

Ärsyyntyminen ja viha saattavat johtua paitsi tekstin huonosta laadusta, myös plagioinnin havaitsemisesta, joka voi johtaa niin sanottuun sijaisloukkaantumiseen kirjallisen varkauden kohteeksi joutuneen kirjailijan puolesta. Sanna Nyqvist ja Outi Oja avaavat termiä seuraavasti: “..väärennösjupakoihin reagoidaan tunteella ja se näkyy myös käytetyssä retoriikassa. Sijaisloukkaantuminen on tavallista: lukijat ja toimittajat valitsevat väärennöstapauksissa puolensa ja ottavat vahvasti kantaa.” (Nyqvist & Oja, 2018, s. 57–58.) Tämä termi kuvaa

⁵⁰ Vihalukeminen (*hate reading*) on toki määritelty myös kapeammin. Se on liitetty YouTube-videoihin, joissa vihatuimpia lukuja teoksista luetaan ääneen parodisesti. (Harman & Jones, 2013.) Tässä tutkimuksessa vihalukeminen rinnastetaan kuitenkin yllä kuvatun mukaisesti vihakatsomiseen, ja ylipäätään vihattujen mediatekstien kuluttamiseen.

erinomaisesti useita kohtia tutkimusaineistossani. Useat keskustelijat ovat loukkaantuneita muun muassa Tolkienin puolesta. Plagiointi tulee olemaan vielä paljon esillä tässä tutkimuksessa. Seuraavissa, tekijyyteen keskittyvissä teorialu-
vuissa tulen avaamaan muun muassa juuri plagioinnin taustoja tarkemmin.

3.3 Tekijyys ja tekstien väliset suhteet

Tekijyys on keskeisessä osassa tätä tutkimusta. Niinpä tämä teorialuku on omis-
tettu erilaisille tekijyysteorioille⁵¹, jotka nousivat esiin tutkimusaineistoissani. Koska pyrin sitomaan teoria- ja empiriaosuudet tiiviisti toisiinsa, ja minusta teo-
rian tehtävä on ennen kaikkea palvella empiriaa, tulen sisällyttämään myös näi-
hin teorialukuihin esimerkkejä tutkimusaineistoistani. Empirian tukemisen
ohella tavoitteeni on myös nivoa oma tutkimukseni aiempaan tutkimukseen näi-
den teorioiden läpikäynnin avulla.

Aloitan käsittelemällä (media)tekstien välisiä suhteita intertekstuaalisuu-
den ja transmediaalisuuden näkökulmista käsin. Tämän jälkeen keskiöön nousee
yksilökeskeinen tekijäkäsitys, jolla on pohja romantiikassa. Tämä näkökulma on
keskeinen muun muassa Tolkienin ympärille rakentuneen nerokultin takia. Yk-
silökeskeisyyden myötä siirryn käsittelemään vaikutuksen ahdistavuutta, jonka
kaikuja niin ikään havaitsin tutkimusaineistoissani. Oman alalukunsa ansaitsee
myös moniääninen tekijäkäsitys, joka nousee toistuvasti esiin tutkimusaineistois-
sani.

Moniäänisestä tekijäkäsityksestä siirryn toiseen hyvin vahvaan teemaan:
plagiointiin. Plagiointiin liittyen oman lukunsa saavat myös plagioinnin metsäs-
täjät ja plagioinnin puolustajat, jotka ovat kokeneet uuden tulemisen internetin
kirjallisuuskeskustelujen myötä.

Päätän tämän luvun tekijänoikeuteen liittyvillä alaluvuilla, joista ensimmäi-
sessä käsittelen tekijänoikeutta yleisesti vaikutteiden oton näkökulmasta käsin
tarkasteltuna, ja tämän jälkeen esittelen vielä omassa alaluvussaan joukon tutki-
mukseni kannalta relevantteja tekijänoikeuskiistoja. Kuten lukija voi näistä yh-
deksästä teorialuvusta havaita, voi tekijyyttä tarkastella hyvin monenlaisista nä-
kökulmista käsin. Vaikutteiden ottoon voi suhtautua moraalisisessa ja esteettisessä
mielessä sallivasti tai tuomitsevasti, ahdistuneesti tai vapaamielisesti, tekijänoi-
keudellista näkökulmaa myöskään unohtamatta. Monesti nämä eri näkökulmat
myös sekoittuvat keskenään, vaikuttavat toisiinsa, tai joutuvat törmäyskurssille.

⁵¹ Haluan huomauttaa, että seuraavien lukujen järjestys ei ole eksplisiittisesti tai implisiitti-
sesti kronologinen, sillä en halua saada lukijaa arvottamaan tiettyä tekijyysteoriaa toista
ylemmäs, tai näkemään mitään teoreettista suuntausta muutenkaan ensisijaisena tai domi-
noivana.

3.3.1 Intertekstuaalisuus ja transmediaalisuus

-- texts are said to be mosaics of citations that are visible and invisible, heard and silent; they are always already written and read (Hutcheon, 2013).

Intertekstuaalisuus on käsitteenä peräisin filosofi Julia Kristevalta (Makkonen, 1991). Termiä *intertextuality* käytettiin ensimmäisen kerran Kristevan "Word, Dialogue and Novel" -esseessä ("Le mot, le dialogue, le roman", 1966) ja sen jälkeen esseessä "The Bounded Text" ("Le Texte clos", 1966–67) (Jesús Martínez Alfaro, 1996). Kristeva on korostanut, että teksti ei synny tyhjiössä, koska jokainen kirjailija myös lukee, ja näin vaikutteet siirtyvät eteenpäin. Tekstin olemukseen kuuluu, että lukija yhdistää lukemaansa tekstiin kaiken aiemmin lukemansa ja oman maailmankatsomuksensa. (Still & Worton, 1990, s. 1–2.) Tämä verkostomainen, vaikutussuhteita korostava näkemys tekstin olemuksesta on keskeinen myös moniäänisessä tekijäkäsityksessä, jota käsittelem luvussa 3.3.4, "Moniääninen tekijäkäsitys". Mainittakoon kuitenkin myös tässä, että intertekstuaalisuus on yksi moniäänisyyden avainkäsitteistä (Kuusela, 2020, s. 203).

Intertekstuaalisuuden voi määritellä tekstin suhteeksi muihin, sitä ympäröiviin teksteihin. Intertekstuaalisuus on siis tekstienvälisyyttä. Intertekstuaalisuus voi näkyä tekstissä muun muassa *alluusiona* ja suorina lainauksina, eli *sitaatteina*. (Hosiaislouma, 2003, s. 375.) Alluusio on epäsuora tai suora viittaus, joka tarjoaa lukijalle tilaisuuden assosiointiin (Nyqvist & Oja, 2018, s. 14–15; Hosiaislouma 2003, s. 40). Alluusio myös vahvistaa ja tukee kirjallista perinnettä. Yksi tekstinkohta saattaa viitata useampaankin subtekstiin samanaikaisesti, jolloin kyse on *polygeneettisestä*, eli monilähteisestä alluusiosta. (Hosiaislouma, 2003, s. 40.) Esimerkiksi Rowlingin *Harry Potter* -kirjoista löytyy monia polygeneettisiä alluusioita: Rehtori Albus Dumbledore muistuttaa sekä Tolkienin luomaa Gandalfia, että kuningas Arthurin myyttien Merlin-velhoa, mutta myös viisaan vanhuksen *arkkityyppiä*. Itse Harry Potter taas on yhdistetty muun muassa Oidipukseen, Moosekseen ja Jeesukseen sekä arkkityyppiseen sankariin (Grimes, 2002).

Sitaatti eli suora lainaus on intertekstuaalisuuden ilmeisin ja selkein muoto: siinä lainausmerkit erottavat ja etäännyttävät lainatun materiaalin kirjailijan omasta tekstistä (Genette, 1992, s. 81–82). Joskus sitaatti saatetaan myös etäännyttää muusta tekstistä lainausmerkkien sijaan esimerkiksi erilaisella muotoilulla (kursivoinnit, tyhjät välit, sisennykset...). Näillä tavoilla etäännytettyt sitaatit ovat yleensä pitkäköjiä.

Kirjallisuustieteen tohtori Christine Wilkie-Stibbs (2005, s. 170) jaottelee intertekstuaalisuuden kolmeen luokkaan: *lainaavat tekstit* (*texts of quotation*), *imitoivat tekstit* (*texts of imitation*) ja *genre-tekstit* (*genre texts*). Lainaukset ovat selkein intertekstuaalisuuden muoto. Viittaus toiseen tekstiin voi tällöin olla joko suora tai epäsuora. Imitoivat tekstit puolestaan pyrkivät muuntamaan alkuperäistekstin eri tavalla ilmaistuksi (*parafraasi*) tai syrjäyttämään sen. Imitoivia tekstejä tehdään tyypillisesti klassikoista. Imitoiviin teksteihin kuuluvat esimerkiksi parodiat ja pastissit. (Wilkie-Stibbs, 2005, s. 170.) Suomalainen esimerkki tästä on esimerkiksi Etelä-Pohjanmaan murteelle käännetty *Taru Sormusten Herrasta: Isoon sormuksen isäntä* (2011). Sivuston takana on tekijäkaksikko Mari-Johanna

Honkola ja "Ansku" (Kontuwiki, 2021). Maailmanlaajuisesti kuuluisin *Taru Sormusten Herrasta* -parodia lienee *Loru Sorbusten Herrasta (Bored of the Rings)* (Beard & Kenney, 2002). *Harry Potterista* puolestaan on kirjoitettu esimerkiksi *Barry Trotter ja häpeämätön parodia (Barry Trotter and the Unauthorized Parody)* (Gerber, 2001).

Genreteksteissä taas jaetut koodijoukot (*clusters of codes*) ja kirjalliset konventiot (*literary conventions*) ryhmittyvät tunnistettaviksi tekstilajeiksi, ja näin lukijat voivat asettaa ne oikeaan kontekstiin. Tämä voi myös saada lukijat hakeutumaan muiden, vastaavien tekstien pariin. (Wilkie-Stibbs, 2005, s. 170.) Tälle premissille perustuu myös Gabrielle Lissauerin kirja *The Tropes of Fantasy Fiction* (2015), jossa Lissauer (2015, s. 3) muun muassa toteaa: " -- fantasy and genre novels were shared experiences with a common lexicon -- "

Tämä genreen liittyvä näkemys tuli esille myös tutkimissani verkkokeskusteluissa. *Did J.K. Rowling borrow heavily from J.R.R. Tolkien?* -viestiketjussa (ks. luku 5.1.5, "The Baheyeldin Dynasty") todettiin seuraavaa: " -- It is time to realize that the similarities between different novels enable us to classify them into a genre. Without these, the genre of fantasy could not exist --. " (The Baheyeldin Dynasty, 2004–2017.)

On myös todettu, että laajan intertekstuaalisuuden piiriin kuuluvat myös viittaukset tekstienulkoiseen maailmaan ja todellisuuteen. Tätä ilmiötä kutsutaan myös *interdiskursiivisuudeksi*. (Pentikäinen, 2002, luku "Aluksi".) Lähteet, joita intertekstuaalisessa tutkimuksessa voidaan käyttää, ovat muun muassa kirjallisuus, historia, politiikka, uskonto/*Raamattu*, urheilu, laki, filosofia, koulutus, tiede, mytologiat, kansanperinne, talous, joukkotiedotusvälineet ja kuvataide (Hebel, 1991). Tämä toteutuu oman tutkimusmateriaalini kohdalla esimerkiksi siten, että osa verkkokeskustelijoista hakee Tolkienin teksteille taustaa ensimmäisestä maailmansodasta, johon Tolkien osallistui. Suosituimmat intertekstuaaliset lähteet tutkimissani verkkokeskusteluissa ovat kirjallisuus ja mytologiat. Tässä yksi mytologiaan viittaava esimerkki Eragon - Plagiarism Made Popular -verkkokeskustelusta:

-- Oh, and by the way guys, Tolkein did not come up with the ideas of elves. They are key in Norse mythology as far as I am aware and who knows where else. (Matchstick, 2014.)

Yksi tämän tutkimuksen kannalta oleellinen intertekstuaalisuuden muoto on *aleatorinen intertekstuaalisuus*. Tällainen intertekstuaalisuus on mahdollisesti sattumanvaraista. Tekstien yhteys on siis epävarma. (Allen, 2000, s. 130.) Tutkimissani verkkokeskusteluissa spekuloidaan nimittäin toistuvasti sitä, ovatko eri kirjailijoiden väliset yhteydet pelkkää sattumaa. Esimerkiksi yllä esitettyyn keskustelunavaukseen Tolkienin ja Rowlingin yhtäläisyyksistä (ks. Kuva 1.) vastattiin muun muassa seuraavasti:

I think a lot of the points you brought up are coincidences. Certainly she must've been inspired here and there as Tolkien is a god in the world of fantasy literature, but I highly doubt she consciously borrowed or copied ideas from *The Lord of the Rings*. (Gaia Online, 2011.)

Samoin Eragon – Plagiarism Made Popular –ketjussa (Matchstick, 2014) keskusteltiin aleatorisesta intertekstuaalisuudesta:

what would you call a series of paintings that mimicked Van Gogh’s sunflower series almost to the last petal but was produced by a man/woman who had never encountered them, or even heard of them.

They now have to live with being called a plagiarist, and the work, genius (that it wasn’t, but that’s a separate note) will go unnoticed.

This argument does not involve the Eragon issue, no one here knows what he read or saw before writing Inheritance Cycle, but what say you on pure originality that just happened to ‘copy’ someone elses work. (Matchstick, 2014.)

Yllä olevassa kommentissa nousee esiin aleatorinen intertekstuaalisuus. Lisäksi mukana on pääsyehto: lainaajan olisi pitänyt lukea alkuteksti, jotta kyse olisi lainaamisesta, eikä satunnaisuudesta. Tuohon tietoon lukijalla on vain osittainen pääsy, kuten kommentoijakin (liioitellen) tiedostaa. Viimeisessä kappaleessa kommentoija sanoo: ”no one here knows what he read or saw before writing Inheritance Cycle” (Matchstick, 2014). Tämä ei pidä paikkaansa, koska Paolini on kertonut lähteistään julkisesti useasti (ks. esimerkiksi: McCormick, 2013, s. 17–19, 21, 23; The Guardian, 2015; Paolini.net., 2016; Random House, 2017; Paolini.net., 2015a; Impishidea, 2017b). Toki koko totuutta ei tiedä kuin Paolini itse, ja hänkään ei hyvin suurella todennäköisyydellä muista kaikkea, mitä on elämänsä aikana lukenut tai nähnyt.

Mainittakoon, että aiemmin luetun vaikutuksia kirjailijan tuotannossa on lähestytty myös niin sanotun *väärinluennan* kautta. Tämä käsite on peräisin Harold Bloomin teoksista *The Anxiety of Influence* (1973) ja *A Map of Misreading* (1975). Tarkastelen väärinluentaa tarkemmin luvussa 3.3.3, ”Vaikutuksen ahdistavuus”, jossa termin takana oleva Bloom on keskiössä.

Nyt kun intertekstuaalisuuden syntyhistoria, keskeiset käsitteet ja teoriat, sekä kiinnittyminen omaan tutkimusaineistooni on käyty läpi, siirryn käsittelemään transmediaalisuutta. Tätä tekstiosaa lukiessa on hyvä palauttaa mieleen kappaleen alussa esiin nostettu allusion käsite, sillä tulen nostamaan sen uudelleen esiin, tällä kertaa transmediaalisuuden kontekstissa.

Nykyisin on entistä enemmän alettu puhua intertekstuaalisuuden eli tekstienvälisyyden ohella myös transmediaalisuudesta, joka tarkoittaa tarinaa, joka on kerrottu useassa eri mediassa (Korpua ym., 2019). Transmediaalisuutta voidaan pitää yhtenä intertekstuaalisuuden muotona. Sekä intertekstuaalisuudessa että transmediaalisuudessa keskeinen premissi on (enemmän tai vähemmän irrallisten) mediatekstien kytkeytyminen toisiinsa.

Ilmiönä transmediaalisuus juontaa juurensa muun muassa lisensointiin, franchise-toimintaan ja jatkokertomuksiin (Jenkins ym., 2013, s. 133–134). Sekä intertekstuaalisuus että transmediaalisuus toimii sitä paremmin, mitä taitavampi mediatekstien kuluttaja on assosioimaan ja yhdistelemään eri osia toisiinsa. Henry Jenkins (2006a, s. 95) kuvaa mediatekstejä tässä yhteydessä ilmaisulla *kulttuurinen aktivaattori* (*cultural activator*). Kulttuurinen aktivaattori käynnistää yleisön spekulatiot, tulkinnat ja yksityiskohtaiset analyysit (Jenkins, 2006a, s. 95).

Käsitteenä kulttuurinen aktivaattori on verrattavissa intertekstuaalisuudesta tuttuun alluusioon, joka niin ikään saa yleisön assosioimaan. Kirjallisuuden tutkija-tohtori Essi Varis avaa tätä alluusioiden ja assosiaation toivottua synergiaa osuvasti, tulkitsijan kognition roolia korostaen:

From cognitive [sic] point of view, in other words, characters' transtextual continuity does not rest in the hands of the author, nor in the textual signs and structures – but in the mind of the interpreter. Seeing that, in this framework, a character is constituted by the readers' cognitive enactments, recognizing and connecting the interfigural clues across various texts and fitting them together into one coherent character – or several more or less interlinked characters – must be seen as a part of this readerly cognitive work (--). Indeed, if there are any allusions that the reader does not notice or recognize, the interfigural or transtextual potentials of these textual elements remain inactivated, and the authors' possible allusive intentions unrealized. (Varis, 2019, s. 80–81.)

Kuten Varis (2019, s. 80–81) yllä toteaa, on tulkitsijan kyky assosoida hyvin keskeisessä osassa, ja ilman sitä alluusioidet jäävät toteutumatta. Sama koskee myös transmedian kulttuurisia aktivaattoreita.

Tyypillinen esimerkki transmediaalisuudesta on Marvelin universumi, joka koostuu useista eri narratiiveista, jotka kerrottiin alun perin sarjakuvien välityksellä, mutta jotka ovat ajan myötä laajentuneet elokuvaan, lyhytelokuvaan, animaatioihin, televisiosarjoihin, toimintahahmoihin, peleihin ja mainoskampanjoihin. (Korpua ym., 2019.) Vastaavasti myös Tolkienin, Rowlingin ja Paolinin tarinamaailmoilla on omat transmediaaliset runkonsa (ks. esimerkiksi Korpua ym., 2019).

Tämän tutkimuksen aineistoissa transmediaalisuus nousi esiin useasti (ks. luku 5.1.2, ”Goodreads” & luku 5.1.5, ”The Baheyeldin Dynasty”). Transmediaalisuus ilmeni tilanteissa, joissa osa keskustelijoista otti mukaan keskusteluun alkuperäisten kirjojen ohella myös elokuva-adaptaatiot. Kaikille keskustelijoille medioidenvälisyys ei kuitenkaan ollut itsestään selvä tai pidetty asia; ajoittain transmediaalisuutta vastustava *kirjapurismi* nosti päätään: kirjoja pidettiin ensisijaisina ja hallitsevina teksteinä, joita ilman tarinamaailmaa ei voi ymmärtää tai tuntea oikein. Kirjat olivat poikkeuksetta joko yhtä arvostettuja tai arvostetumpia, kuin elokuvat. Tämä kirjojen suosiminen voi selittyä sillä, että esimerkiksi Marvel-universumiin verrattuna Tolkienin ja Rowlingin alkuperäisillä kirjoilla on vahva ja selkeä asema fanien silmissä.

Tässä luvussa olen nostanut esiin useita tutkimusaineistojeni kohtia, joissa keskustelijat pohtivat vaikutussuhteita eri kirjailijoiden välillä. Tämä sama teema, joskin eri näkökulmasta tarkasteltuna, jatkuu myös seuraavassa luvussa. Siinä tarkastelen yksilökeskeistä tekijäkäsitystä, johon liittyy muun muassa kirjailijoiden välisten vaikutussuhteiden problematisointi.

3.3.2 Yksilökeskeinen tekijäkäsitys, jäänne romantiikan aikakaudesta

Such visions of literary making are intimately linked with the concept of a singular creator: the creative urge is dramatized as pulsing deep within the fastness of the individual self, and the solitary writer is seen to conjure ideas into the influence-proofed chamber of her or his imagination (Macfarlane, 2007, s. 2).

Tutkimukseni johdannossa kerroin Robert Macfarlanen esittämästä kahtiajaosta kirjallisessa luomisessa: *creatio* ja *inventio*. Näistä ensimmäinen, *creatio*, viittaa vahvasti romantiikkaan, jota tässä luvussa käsitellään. Romantiikka on taiteilijamyötyä, luovuuden voimaa ja individualismia korostava, sekä auktoriteetteja kyseenalaistava kirjallisuuden ja taiteen suuntaus. Se vallitsi Euroopan kirjallisuudessa 1700-luvun lopulta 1800-luvun alkuun. (Vartiainen, 2009, s. 353–354, 355.) Vaikka romantiikka oli melko lyhytaikainen ilmiö, oli sillä kuitenkin suuri merkitys taiteen kehityksen kannalta (Vartiainen, 2009, s. 353).

Fantasia ja romantiikka resonoivat keskenään; fantasian lukijat arvostavat romanttiselle tekijäkäsitykselle tyypillistä persoonallisuutta ja yksilöllisyyttä, vaikka toki toisaalta pitävätkin luovaa neroutta harvinaisena ilmiönä. Lisäksi fantasialle tunnusomainen mystiikka on myös yksi romantiikan ihanteista (Vartiainen, 2009, s. 354–355).

Romantiikan estetiikka näkyy tämän väitöskirjan tutkimusmateriaaleissa erityisesti Tolkieniin liittyvien kommenttien kohdalla. Tolkienin ympärille on nimittäin rakennettu mitä selkein romanttinen nerokultti.

Romanttisia, yliluonnolliseen inspiraatioon, jumalaan, mystiikkaan ja tyhjästä luomiseen perustuvia kertomuksia tekstin synnystä on useita. Seuraavassa tietokirjailija ja muusikko Gary Lachman (2015) kuvailee joitakin klassisia luomistarinoita:

Samuel Taylor Coleridge kertoi nähneensä ”Kublai-Kaani” -runonsa oopiumiunessa, mutta kun hän oli herännyt ja alkanut kirjoittaa tekstiä, hänet oli keskeytetty, minkä vuoksi hän oli saanut talteen vain katkelman. Nietzsche kuvailee tunnetuimman teoksensa *Näin puhui Zarathustra* syntyä: ”Onko kenelläkään, näin yhdeksänentoista vuosisadan lopulla, selvää käsitystä siitä, mitä vahvojen aikakausien runoilijat kutsuivat inspiraatioksi?” (...) Jos itsessä on jäljellä vähäisinkin määrä taikauskoa, kykenee itse asiassa tuskin torjumaan ajatusta, että on valtaviin voimien väline, pelkkä suukappale, pelkkä inkarnaatio. Rilke kutsui Duinon elegioiden alkusäkeet ”tuulesta”, mikä kuvannee inspiraatiota kirjaimellisesti. Kirjallisuuden historia tuntee lukuisia runoilijoita, jotka väittävät vastaanottaneensa tekstinsä ”tyhjästä”. (Lachman, 2015, s. 131.)

Kyynikko voisi tietenkin todeta, että vaikkapa oopiumiunessa mieleen noussut tarina voi olla pelkkää *kryptomnesiaa*⁵², mutta näissä tarinoissa haetaan kuitenkin mitä selkeimmin ennen kaikkea romanttista tenhoa.

Romantiikkaan perehtynyt kirjallisuudentutkija M. H. Abrams (1953, luku ”Preface”) kuvaa romanttisen kirjallisuustradition ydinajatusta taiteen

⁵² Kryptomnesia on muistihäiriö, jonka seurauksena kirjailija luulee keksineensä idean itse, vaikka todellisuudessa kopioi jotain aiemmin lukemaansa tietämättään (Gingerich & Dodson, 2013).

tekemisestä lamppu-vertauskuvalla. Tällöin vastakohtaksi asetetaan klassinen kirjallisuustraditio (Platonin ajoista 1700-luvulle), jota voidaan puolestaan verrata peiliin. Romantiikan paradigmassa taiteilijan mieli nähdään valovoimaisena projektorina, jolla on annettavanaan selkeä kontribuutio käsittelemästään aiheesta. Klassisessa paradigmassa ihmismieli taas nähdään peilin kaltaisena työvälineenä, joka vain heijastaa ulkoapäin havaitsemiaan objekteja. (Abrams, 1953, luku "Preface".) Lamppu kuvaa siis Abramsin vertauksessa sisäsyntyistä, autonomista luomista, jota pidetään romantiikan ihanteena, kun taas klassisen paradigman peili kuvaa luomista, joka perustuu jo olemassa olevien, ulkoapäin tulevien asioiden toistamiseen, ulkosyntyiseen luomiseen.

Macfarlane (2007, s. 1) on Abramsin kanssa samoilla linjoilla: hän linkittää romantiikan tyhjistä luomiseen ja jumalalliseen luomiseen (*divine creation*). MacFarlane toteaa, että vaikka romantiikan ihannoituun tyhjistä luomiseen sisältyy perustavanlaatuisia ontologisia ongelmia ("how can something come out of nothing?"), on tämä *ex nihilo* -luomismyytti silti säilyttänyt vetovoimansa kirjallisuuden piirissä. Niinpä originaalisuus on edelleen haluttu piirre kirjallisuudessa. Mitä esimerkiksi modernistiseen kauteen tulee, kirjallisuudentutkija John Barth (1984, s. 199) kirjoittaa:

I would add to it the modernist's insistence, borrowed from their romantic forebears, on the special, usually alienated role of the artist in his society or outside it: James Joyce's priestly, self-exiled artist-hero -- (Barth, 1984, s. 199).

Mitä taas tulee tässä tutkimuksessa käsiteltäviin kirjailijoihin, on esimerkiksi Christopher Paolini romantiikan henkeä noudatellen kertonut keksineensä paria nimeä lukuun ottamatta *Perillinen*-kirjasarjassaan esiintyvän kääpiöiden kielen itse:

The dwarf language that I've got I created from scratch. I love it because it just has such a great guttural sound. -- It was the first sort of language that I created all on my own without referencing anything in the real world. -- I think I have one or two names, dwarfish names, that actually come from real world --. (Book Zone by Boy's Life, 2008.)

Tässä kommentissa Paolini näkee itsensä alkukantaisena luojana, joka keksii ja luo uutta sisäsyntyisesti.⁵³ Vastaavasti myös Tolkien on todennut kirjeessään kustannustoimittaja Milton Waldmanille tarinoidensa nousseen mieleensä "annettuina":

The mere stories were the thing. They arose in my mind as "given" things, and as they came, separately, so too the links grew. (Tolkien, 1981, s. 145).

Tämä Tolkienin kuvaus hänen luomistyöstään viittaa selkeästi sisäsyntyisyyteen luomiseen: tarinat nousivat hänen mielestään. Tavassa, jolla hän asian kertoo, on mukana myös romantiikalle tunnusomaista mystiikkaa (Vartiainen, 2009, s. 354).

⁵³ Kaikkia fantasiakieliään Paolini ei kuitenkaan sano keksineensä vailla ulkopuolisia vaikutteita. Esimerkiksi haltioiden kielen hän kertoo saaneen inspiraationsa muinaisnorjan kielestä (*Old Norse*). (Book Zone by Boy's Life, 2008.) Tutkimusmateriaaleissani Paolinin kielten taas uskotaan olevan paljon velkaa Tolkienin kehittämille kielille (ks. esimerkiksi luku 5.2.4, "Matchstick: everybody's a critic").

Vastaavanlaista mystiikkaa ja jumalallista luomisdiskurssia löytyy myös Humphrey Carpenterin kirjoittamasta Tolkienin *elämäkerrasta* *J. R. R. Tolkien. A Biography* (2016). Siinä Carpenter (2016, s. 128) toteaa, että Tolkienin mukaan: “-- a man may be given by God the gift of recording ‘a sudden glimpse of the underlying reality of truth’”.

Tolkien on pohtinut kirjallisen luomisen tematiikkaa myös kuuluisassa “Saaduista” -esseessään (“On Fairy-stories” 1947, 1964). Siinä hän määrittelee kolme erilaista kirjallisen luomisen tapaa: itsenäinen kehittyminen tai keksiminen, samasta alkuperästä polveutuminen ja leviäminen “yhdestä tai useammasta lähteestä”. Romantiikan hengen mukaisesti Tolkien nostaa tärkeimmäksi tarinoiden lähteeksi keksimisen. (Tolkien, 2010, s. 214.) Hän kirjoittaa, jälleen myöskään mystiikkaa unohtamatta:

Näistä kolmesta keksiminen on tärkein ja perustavanlaatuisin ja siksi kaikkein mystisin (mikä ei ole yllätys). Kahden muun täytyy lopulta johtaa takaisin keksijään eli ensimmäiseen tarinankertojaan. (Tolkien, 2010, s. 214.)

Romantiikalle on tunnusomaista myös fokuksen keskittyminen yleisön sijasta taiteilijaan (Abrams, 1953, s. 21), ja taiteen aitoutta ja vilpittömyyttä pidetään hyvin tärkeänä (emt. 23). Tämä aitouden ja vilpittömyyden vaatimus näkyy tämän tutkimuksen aineistossa ajoittain lukijoiden tyytymättömyytenä esimerkiksi Rowlingin vilpillisinä pidettyjä lausuntoja kohtaan. Mitä taas tulee keskittymiseen taiteilijaan, tai tässä tapauksessa tarkemmin sanottuna kirjailijaan, on se vahvasti läsnä tutkimusaineistossani, ja koko tutkimuksessani ylipäättään.

Käsittelen tässä tutkimuksessa tekijyyttä myös tekijänoikeudellisesta näkökulmasta käsin. Niinpä, kuten jo aiemmin tässä luvussa mainitsin, on mielenkiintoista huomata, että romantiikan tekijäkuva kytkeytyi siihen, miten tekijä tekijänoikeuslaissa nähdään (Mylly, 2016; Mattila, 2020; Macfarlane, 2007, s. 3). Kirjallisuudentutkimuksen ja tekijänoikeuden kosketuskohtia tutkinut oikeustieteen tohtori Tuomas Mattila (2020) kuvaa romantiikan ja tekijänoikeuslain välistä synergiaa seuraavasti:

Kun tekijän hahmo oli 1700-luvulla uuden tekijänoikeuslain myötä tullut määritellyksi Englannissa, tämä juridinen toimintamalli otettiin vähitellen käyttöön myös muissa maissa ja siitä muodostui pian vakiintunut tapa ajatella tekijän, teoksen ja yleisön välisiä oikeudellisia suhteita. Romantiikan aikakaudella muotoutunut ideaali poikkeuslahjakkaasta kirjallisesta nerosta kykeni käytännössä toteutumaan siinä oikeudellisessa haarniskassa, joka tekijänoikeudessa oli luotu. Lainsäädäntö ei siis vain luonut oikeudellista sääntelyä, vaan myös ohjasi tapaa ajatella ja mieltää luovan työn tapoja tietyllä tavalla. (Mattila, 2020.)

Romantiikka näkyy tekijänoikeuslaissa muun muassa tekijän persoonan korostamisena (Kant, 1990, tässä Neuvonen, 2020) ja tekijän persoonallisen ilmaisun korostamisena (Leppämäki, 2006, s. 78). Mattila (2020) huomauttaakin, että “tekijänoikeuden tekijäkäsityksessä on sen muodollisuudesta huolimatta sangen romanttinen pohjaväri”. Kirjoitan tästä aiheesta myös luvussa 3.3.7, “Vaikutteiden oton juridiikasta: tekijänoikeudellinen näkökulma”. Nyt sukellan kuitenkin hetkeksi vielä astetta syvemmälle vaikutteiden oton problematiikkaan.

3.3.3 Vaikutuksen ahdistavuus

-- influence-anxieties are embedded in the agonistic basis of all imaginative literature (Bloom, 1997, s. xxiv).

Edellisessä luvussa käsiteltyyn romantiikkaan liittyy myös klassinen ajatus vaikutuksen ahdistavuudesta. Tämä käsite on saanut alkunsa Harold Bloomin kirjoituksista. Bloom oli vahvasti kallellaan romantiikan suuntaan (Bloom, 1997, s. 59), ja tämä näkyy muun muassa hänen klassikoksi nousseessa *The Anxiety of Influence – A Theory of Poetry* -teoksessaan (Bloom, 1997). Bloom keskittyy teoksessaan ennen kaikkea runouteen, joka sisältyy kaunokirjallisuuden käsitteeseen. Itse tutkin proosakirjallisuuden vastaanottoa, joten Bloomin näkemykset ovat käyttökelpoisia.

Anxiety of Influence -teesi on, että runous syntyy ennen kaikkea runoilijoiden tekemästä, edeltäjiensä väärinluennasta (Bloom, 1997, s. 94). Palaan tähän väärinluennan (*misreading*) käsitteeseen vielä myöhemmin tässä luvussa, mutta ensin haluan tarkastella teoksen otsikossakin mainittua ajatusta vaikutuksen ahdistavuudesta sekä sitä, miten tämä ahdistavuus mahdollisesti näkyy tämän tutkimuksen aineistoissa.

Bloomin mukaan plagiointi yhdistetään halveksuttavaan kulttuuriseen jälkeenjäämiseen ja toissijaisuuteen, joka ei ole suotavaa suurelle kirjailijalle (1997, s. xxv). Läpi koko *Anxiety of Influence* -teoksen Bloom käyttää vaikutteiden ottamisesta ja aikaisempien kirjoittajien jalanjäljissä kulkemisesta monia, usein varsin runollisia, mutta kuitenkin selvän negatiivisia kuvauksia. Bloom muun muassa kuvaa myöhästyjän toisteista osaa kauheaksi oivallukseksi siitä, että on vain kopio: "Conceptually the central problem for the latecomer necessarily is repetition -- the horror of finding himself to be only a copy or replica" (Bloom, 1997, s. 80). Sana "kauhu" esiintyy vaikutukseen liitettynä useammin kuin kerran, sillä Bloom kirjoittaa myös: "a young man in the horror of discovering his own incurable case of continuity" (emt. 62).

Yksi syy tälle vaikutusta kohtaan tunnetulle kauhulle saattaa piillä voima-suhteissa, sillä Bloom näkee vaikutuksen hallitsemisena: "The word 'influence' had received the sense of 'having a power over another'" (emt. 26). Bloom myös korostaa uniikkiuden tärkeyttä runoilijan olemassaololle:

Yet a poet's stance, his word, his imaginative identity, his whole being, must be unique to him, and remain unique, or he will perish (Bloom, 1997, s. 71).

Bloom toteaa, että jokainen runoilija on jonkinlaisessa suhteessa muihin runoilijoihin: "Every poet is a being caught up in a dialectical relationship (transference, repetition, error, communication) with another poet or poets" (emt. 91). Bloom (1997, s. 14–16) myös kartoittaa näitä erilaisia suhteita runoilijoiden välillä jakaen ne kuuteen eri luokkaan:

1. *Clinamen*, jossa kirjoittaja pyrkii poikkeamaan edeltäjänsä viitoittamalta polulta ja vihjaa, että hän on tuonut edeltäjänsä työhön toivottua muutosta

2. *Tessera*, jossa kirjoittaja jatkaa edeltäjänsä jalanjäljissä, mutta vie ideat entistä pidemmälle vihjaten, että edeltäjä jätti toteutuksen puolitiehen
3. *Kenosis*, jossa kirjoittaja pyrkii eristämään itsensä edeltäjistään
4. *Daemonization*⁵⁴, jossa kirjoittaja pyrkii vähättelemään edeltäjänsä originaalisuutta ja korostamaan omaa erinomaisuuttaan
5. *Askesis*, jossa kirjailija pyrkii yksinäisyyteen ja haluaa puhdistaa sekä itsensä että edeltäjänsä kaikista vaikutteista
6. *Apophrades*, jossa kirjailija pyrkii ylittämään edeltäjänsä, jolloin edeltäjän töitä aletaan lukea seuraajan teksteihin pohjaten. (Bloom, 1997, s. 14–16.)

Kirjallisuushistorian ja hermeneutiikan professori William Gray (2007) kuitenkin huomauttaa, että Bloom esittää nämä kuusi eri luokkaa niin epämääräisesti, että niiden soveltaminen kovin tarkasti on vaikeaa. Hän itse päätyi käyttämään vain Bloomin yleisemmällä tasolla esittämää *misreading*-käsitettä: ”-- a writer must necessarily misread a significant precursor in order to achieve his own identity as a writer” (Gray, 2007). On totta, että näiden luokkien terminologia on haastavaa, ja konteksti alun perin eri (korkeakirjallinen runous) kuin oman tutkimukseni konteksti. Varsinkin, kun alkuperäisessä kontekstissa vastakkain ovat kirjoittajat itse, tässä tapauksessa taas mukaan keskusteluun tulevat myös lukijat. Kuitenkin olen löytänyt viitteitä näistä bloomilaisista suhteista eri kirjailijoiden välillä myös oman tutkimukseni piiristä.

Esimerkiksi usein tutkimusmateriaaleissani lausuttu kommentti ”myös Tolkien otti vaikutteita” tuo mieleeni daemonisaation, koska tällainen kommentti lausutaan toistuvasti tilanteessa, jossa halutaan puolustaa Paolinia tai Rowlingia plagiointisyyttöksiä vastaan kyseenalaistamalla edeltäjän, eli tässä tapauksessa Tolkienin, originaalisuutta.

Daemonisaatio (*re-individuating the precursor*) näkyy mielestäni myös Paolinin omassa tekstissä ”It All Began with Books” (Paolini.net., 2016), jossa Paolini näyttää puolustautuvan Tolkienia koskevia plagiointisyyttöksiä vastaan enemmän ja vähemmän epäsuorasti vetoamalla siihen, että Tolkienin tekstit kuulostavat aivan samalta kuin vanhat myytit, joita hän on lukenut runsaasti, ja joista hän on ottanut vaikutteita omiin teksteihinsä. Hänen mukaansa esimerkiksi skandinaavista mytologiaa edustavan *Eddan* kertomukset saattavat kontekstista irrotettuna herättää (Paolinin itsensäkin usein herättämän) reaktion ”a rip-off of Lord of the Rings”. (Paolini.net., 2016.)

Näin Paolini pyrkii saattamaan Tolkienin kirjallisia saavutuksia uuteen valoon, joka ei ole yhtä imarteleva kuin mihin Tolkienia suuresti arvostavat lukijat ovat yleensä tottuneet. Paolini kun toteaa kirjoituksessaan (Paolini.net., 2016), että Tolkienin monesti urauurtavina pidettyjä kirjoja on tekstitasolla vaikea erottaa jo kauan ennen Tolkienia julkaistuista teksteistä.

Toiminamalli, jossa kirjailija ensin ottaa edeltäjältään vaikutteita ja sitten kyseenalaistaa edeltäjänsä luovuuden on tuttu ilmiö kirjallisuuden maailmassa (Gilbert & Gubar, 1980, s. 46).

⁵⁴ Suomennan termin *daemonization* tässä tutkimuksessa muotoon daemonisaatio.

Bloomin mukaan vahva runoilija voi kuitenkin vapautua edeltäjiensä taakasta nousten vapauteen ja ylhäiseen yksinäisyyteen:

”Undoing” the precursor’s strength in oneself serves also to ”isolate” the self from the precursor’s stance, and saves the latecomer-poet from becoming taboo in and to himself (Bloom, 1997, s. 88).

Englannin kielen professori Sandra M. Gilbertin ja englannin kielen sekä naistutkimuksen professori Susan Gubarin (1980, s. 46–47) mukaan tämä tarve voittoa edeltäjä on verrattavissa isän ja pojan freudilaiseen suhteeseen. Gilbert ja Gubar myös kritisoivat Bloomin teoriaa liiasta patriarkaalisuudesta: ”Bloom’s model of literary history is intensely (even exclusively) male, and necessarily patriarchal” (Gilbert & Gubar, 1980, s. 47). Toisaalta Bloom (1997, s. xxii) itse kieltää vaikutuksen ahdistavuuden yhteyden oidipaaliseen kamppailuun.

Toisenlaisiakin suhtautumistapoja edeltäjiltä otettuihin vaikutteisiin tietenkin löytyy. Esimerkiksi fantasiakirjailija Philip Pullman kirjoittaa teoksensa *Maa-ginen kaukoputki* (*The Amber Spyglass [His Dark Materials]*, 2001) Acknowledgements-osiossa:

I have stolen ideas from every book I have ever read. My principle in researching for a novel is ‘Read like a butterfly, write like a bee’, and if this story contains any honey, it is entirely because of the quality of the nectar I found in the work of better writers. (Pullman, 2001, s. 549.)

Pullman (2001) käyttää tässä klassista mehiläis-metaforaa. Antiikin aikoina kirjailijoiden vaikutteiden ottamisesta ja näiden vaikutteiden hyödyntämisestä omassa tekstissä käytettiin mehiläisvertausta, joka perustuu siihen, että mehiläinen kokoaa mettä useista kukkasista, ja saa näin aikaiseksi hunajaa (Nyqvist, 2018). Samoin kirjailija kokoaa useita eri vaikutteita lukemastaan, ja koostaa näistä jotain uutta ja omaa.

Palaan nyt väärinluennan (misreading) käsitteeseen, jonka mainitsin jo tämän luvun alussa, ja joka on yksi *Bloomin Anxiety of Influencen* ydinkäsitteistä.

Väärinlukeminen nousee ajatusmallina esiin Tom Shippeyn pohdinnoissa Tolkienin ja hänen lukuisien seuraajiensa suhteesta. Shippey kirjoittaa, että kun aikaa kuluu, teos liittyy uusiin konteksteihin, ja tuolloin se voi herättää lukijoiinsa aivan uusia ja erilaisia tunteita uusin tuloksin. Shippey näkee tämän olevan parasta aikaa tapahtumassa Tolkienin tuotannolle, ja hänestä se on toivottavaa. Erilaiset jäljittelijät jatkavat Tolkienin perinnettä omista lähtökohdistaan käsin, ja he eivät välttämättä ymmärrä, mistä Tolkien itse katsoi kirjoittavansa, koska he eivät ole kokeneet esimerkiksi sotaa, kuten Tolkien. Niinpä he saavat Tolkienin teksteistä irti jotain aivan muuta kuin mitä Tolkien mahdollisesti tarkoitti. Shippey näkee tällaisen uudelleentulkinnan, tai kuten Bloom sanoisi, väärinluennan, positiivisena asiana. (Shippey, 2003, s. 329–330.) Näin ajatellen voidaan katsoa, että esimerkiksi Rowling ja Paolinikin ovat tahoillaan lukeneet Tolkienia väärin, ja näin Tolkienista on tullut osa heidän omaa kirjailijan identiteettiään (vrt. Gray, 2007).

Tästä ”teos on elinvoimainen ja relevantti jos sitä jäljitellään” -näkökulmasta käsin katsottuna jäljittely kannattaa ottaa kohteliaisuutena, ja ajatukset

siitä, että ”aiemmilta kirjailijoilta lainaaminen on luovuuden puutetta” voidaan jättää vähemmälle huomiolle (Saariluoma, 1998). Käsittelen tätä paradigmaa tarkemmin seuraavassa luvussa, jossa siirryn moniäänisen tekijäkäsityksen pariin.

3.3.4 Moniääninen tekijäkäsitys

Any new utterance is always already written, already spoken, already read -- (Maisonat ym., 2009, s. viii).

Tutkimukseni Johdanto-luvussa kerroin Robert MacFarlanen esittämästä kah-tiajaosta kirjallisessa luomisessa: creatio ja inventio. Tämä yksilökeskeisyyden ja moniäänisyyden välinen jännite on keskeinen osa tutkimusaineistojeni sisältöä. Tässä luvussa paneudun tämän vastaparin jälkimmäiseen käsitteeseen, inventioon, jonka MacFarlane kertoo tarkoittavan luomista olemassa olevien elementtien uudelleenjärjestämisen kautta. (Macfarlane, 2007, s. 6.) Lähestyn inventiota tässä väitöskirjassa ensisijaisesti moniäänisyyden käsitteen välityksellä.

Aloitan määrittelemällä, mitä tarkoitan moniäänisellä tekijyydellä tässä tutkimuksessa. Termi juontaa juurensa kirjallisuudentutkija Mihail Bahtinin (1895–1975) polyfonian, eli moniäänisyyden käsitteestä (Bahtin, 1991, s. 42), jolla Bahtin viittasi alun perin kirjailija Fjodor Dostojevskin (1821–1881) teoksien maailman-kuvan pluralistisuuteen (Bahtin, 1991, s. 49) ja siihen, että kirjan rakenne ylittää totutun, monologisen kirjan rajat (emt. 42). Moniäänisyyden metaforan Bahtin (emt. 42) on lainannut musiikin maailmasta, ja se viittaa yhden äänen raja ylittymiseen. Toisin sanoen polyfonia liitetään musiikin maailmassa tilanteeseen, jossa ” -- eri äänet itsenäisinä säestävät toisiaan -- ” (Hosiaisuoma, 2003, s. 717).

Kulttuurintutkija Hanna Kuusela (2020) on puolestaan laajentanut bahtinilaisen polyfonian tekijyyteen. Kuusela kirjoittaa:

Moniäänisyys tai moninaisuus kulttuuriteoreettisena tai filosofisena ihanteena nousi hallitsevaksi 1900-luvun jälkipuoliskolla. Jälkistrukturalismi, dekonstruktio ja postmodernismi haastoivat käsityksiä tulkintojen yksiselitteisyydestä ja merkitysten pysyvyydestä. Teksteille ei näiden ajatusperinteiden mukaan ollut löydettävissä alkuperää, ja merkitysten pääteltiin olevan jatkuvassa liikkeessä. (Kuusela, 2020, s. 203.)

Kuuselan moniäänisyyden määritelmä yhdistää saman sateenvarjon alle post-strukturalismin ja postmodernismin. Tämä on loogista, sillä niillä on paljon yhteistä, kuten heterogeenisyyden korostaminen, keskuksen puuttuminen ja merkitysten moninaisuus (Koskela & Rojola, 1997, s. 75). Tämä keskuksen puuttuminen nousee esiin myös filosofi ja kieliteoreetikko Jean-Francois Lyotardin (1924–1998) (1985, s. 7, 29, 60, 95) näkemyksessä, jonka mukaan suuri kertomus eli niin sanottu metakertomus on menettänyt voimansa ja luotettavuutensa postmodernilla aikakaudella. Lyotard teki tämän huomion vuosikymmeniä sitten, ja sama trendi on jatkunut vahvana. Kuusela on nimittäin hiljattain huomauttanut, että laatikon ulkopuolella ajattelusta on tullut uusi laatikko:

-- metanarratiivien kieltämisestä tuli itsessään metanarratiivi: moniäänisyyden hyväksyminen kääntyi vaatimukseksi tai käskyksi olla moniääninen (korostukset alkuperäisessä tekstissä) (Kuusela, 2020, s. 204).

Kuusela (2020, s. 203) nostaa esimerkeiksi moniäänisyyden avainkäsitteistä *heteroglossian*, *dialogisuuden* ja *intertekstuaalisuuden*, jotka ovat tapoja kiinnittää huomio tulkittavien tekstien ja tulkintojen moniäänisyyksiin ja moninaisuuksiin, sekä suhteisiin. Samalla teoskeskeisyys, yksiäänisyys ja tekstien pysyvyys jäävät syrjään (emt. 203). Tässä tutkimuksessa esillä on erityisesti intertekstuaalisuus eli tekstienvälisyys, jota käsittelem erikseen omassa luvussaan 3.3.1, "Intertekstuaalisuus ja transmediaalisuus".

Oman tutkimukseni kannalta keskeinen paradigma on myös postmodernin kirjallisuuden suhde uniikkiuteen tai ennemminkin sen puutteeseen. Esimerkiksi John Barth (1984) on kirjoittanut tästä. Hänen mukaansa ajatus originaalin kirjallisuuden luomisesta on röyhkeä ja naiivi (Barth, 1984, s. 73). Samoin semiotiikan professori Umberto Eco (1932–2016) on todennut, että postmodernina aikakautena menneisyyttä ei voi lakaista maton alle, vaan siihen tulee suhtautua ironisesti. Viattomuuden aika on ohi. (Eco, 1985.)

Toisaalta Barth kuitenkin korostaa, että eri elementtejä voi yhdistellä loputtomasti eri tavoilla (Barth, 1984, s. 75), eikä kaikkea ole suinkaan vielä tehty (emt. 205). Lisäksi jokainen lukija tekee lukemastaan juuri omat, henkilökohtaiset tulkintansa, ja näin jokainen teos kytketään useisiin eri konteksteihin (emt. 205). Siinä ajatus ja huoli siitä, että kaikki on jo tehty ja sanottu on ikivanha. Tätä asiaa on pohdittu jo eräässä vanhimmista koskaan löydetyistä teksteistä, joka on ajoitettu ajalle 2000 eKr. (Barth, 1984, s. 206.)

Myös poststrukturalisti Roland Barthes (1993, s. 111) nostaa esiin huomion siitä, että kirjailija käsitteenä on moderni tuote. Alkukantaisissa yhteisöissä kertomuksia ei nimittäin nähty yhden yksilön tuottamina. Šamaani, välittäjä tai laulaja saattoi kyllä saada tunnustusta tavasta, jolla hän käytti "narratiivista koodia", eli kertoi tarinan, mutta hänen nerouttaan ei tunnustettu. (Barthes, 1993, s. 111.) Tämä tarinan kertomisen taito nousee toistuvasti esiin myös tutkimusaineistosi, ja se nähdään arvokkaana luovuuden muotona, joka asetetaan vastakkain uuden keksimisen kyvyn kanssa. Kyseinen näkemys on niin ikään esillä myös Christopher Bookerin (2004) kirjassa *The Seven Basic Plots*, jonka nimikin jo implikoi, että Booker ei anna suurta painoarvoa uuden keksimiselle:

Without in any way wishing to detract from the genius of our great storytellers -- the stories told by even the greatest of them are not their own. Their skill lies in the power with which they manage to find new outward clothing in which to dress up a theme which is already latent, not only in their own minds but in those of their audience. (Booker, 2004, s. 543.)

Samoin M. H. Abrams (1953, s. 8) on todennut, että *miiminen* eli jäljittelevä (*mimetic*) estetiikka on kaikkein alkukantaisin taiteenteoria, ja sen esitteli maailmalle alun perin Platon. Historiallisesti taiteen nähdään syntyneen ihmisen luontaisesta taipumuksesta imitoida ja myös nauttia imitaatioiden näkemisestä (Abrams, 1953, s. 10).

Tekijän toissijaisuus on paitsi ikivanha myös tasaisin väliajoin uusiutuva ja uudelleen pintaan nouseva näkemys. Esimerkiksi Barthes ja filosofi Jacques Derrida (1930–2004) puhuivat tästä tekstuaalisesta avaruudesta, ja koko poststrukturalismi, jonka piiriin he lukeutuivat, julisti "tekijän kuolemaa". Tekijän

kuolemalla viittaa Barthesin samaa nimeä kantavaan klassikkotekstiin, "La mort de l'auteur" (1968), jossa Barthes kritisoi kirjailijan keskeistä roolia tekstien tulkinnaissa (Barthes, 1993, s. 112), ja ehdottaa sen sijaan, että tekstit ovat moniulotteisen avaruuden ilmenemiä, joissa kirjoitukset kilpailevat ja yhtyvät, eikä mikään näistä kirjoituksista ole alkuperäinen (Barthes, 1993, s. 115). Barthes (emt. 115) näkee tekstit ennen kaikkea lainausten kudoksina.

Tämän kappaleen lopuksi käsittelen vielä näkemyksiä siitä, millainen suhde Tolkienilla, Rowlingilla ja Paolinilla on tässä luvussa käsiteltyihin kirjallisuussuuntauksiin.

Sekä Tolkien että J. K. Rowling ja Paolini ovat kertoneet omista innoituksen lähteistään, kuten vanhoista taruista ja heidän omaa tuotantoaan edeltäneistä kirjoista. Tällainen vaikutteiden ottaminen ja niiden sulauttaminen omaan tuotantoon on yksi postmodernismin keskeisistä piirteistä (Hutcheon, 2013; Vartiainen, 2013, s. 41). Postmodernissa kirjallisuudessa myös usein tuodaan lainaaminen ja vieraat materiaalit korostetusti esiin, kuten vaikkapa Fabian Kastnerin kollaasiromaani *Oneirine* (2006) ja tämän syntyä käsittelevä essee "Jag steker up gamla rester" ("Kokkaan vanhoja tähteitä") sekä installaatio tekevät (Nyqvist & Oja, 2018, s. 193–196).

Teoksessaan *Harry Potter's Bookshelf* John Granger määrittelee *Harry Potter* -kirjat sanoilla *postmodern epic* (Granger, 2009, s. 129). Samoin Mary Pharr (2011) toteaa, että Harry on postmodernin maailman sankari:

Marked as much by his lack of any coherent theology or philosophy as by his font of empathy and power, Harry really is an epic hero for the postmodern world (Pharr, 2011).

Muun muassa fantasiakirjallisuuteen perehtynyt englannin kielen ja kirjallisuuden professori Anne Hiebert Alton (2003) on niin ikään käsitellyt *Harry Potteria* ennen kaikkea postmodernina tekstinä artikkelissaan "Generic Fusion and the Mosaic of Harry Potter". Siinä Alton (2003) kuvailee Rowlingin *Potter*-kirjoja generiseksi mosaiikiksi, joka on koottu useista eri palasista. Myös Rowling on itse myöntänyt vaikutteiden ottonsa eri lähteistä suoraan (ks. esimerkiksi Fry, 2011). Myös omassa pro gradu -työssäni "Did J.K. Rowling rip of Tolkien?" *Taru Sormusten Herrasta -teoksen ja Harry Potterin yhtäläisyydet lukijoiden verkkokeskusteluissa, narratologisesti ja intertekstuaalisesti* (Siikilä, 2012) löysin runsaasti mahdollisia, sangen helposti jäljitettäviä lähteitä, joita Rowling *Harry Potter* -teoksissaan mahdollisesti käyttää. Pharr (2011, s. 11) huomauttaa, että juuri tämä mosaiikkimaisuus mahdollistaa sen, että *Harry Potter* tuntuu samaan aikaan turvallisen tutulta ja toisaalta myös hyvin ajankohtaiselta ja puhuttevalta. Samaan johtopäätökseen on tultu myös teoksessa *Ulkomaisia fantasiakirjailijoita* (2003):

Niin fantasia kuin sisäoppilaitoskirjojen perinteisten teemojen onnistunut risteyttäminen salapoliisitarinan elementtejä sisältävään juoneen onkin varmasti yksi kirjojen menestyksen ja kiehtovuuden salaisuus (Eskola, 2003).

Postmodernismia on syytetty toistuvasti liiallisesta pirstaleisuudesta, ja sen katsotaan korostavan tyyliä, pintaa ja vaikutelmaa sisällön kustannuksella. Lisäksi

identiteetin, ajan ja historian hahmottaminen on vaikeaa. (Nyqvist, 2010, s. 103, ks. myös: Connor, 1997; Jencks, 1987.) Tämä pirstaleisuus ja moniarvoisuus on levinnyt myös kieleen. Yksilöllisyys ja historiallinen konteksti on menetetty. (Jameson, 1983 & 1984, tässä Nyqvist, 2010, s. 105.) Postmodernismin katsotaan siis edustavan tyhjää ja pinnallista ilmaisua, jolta puuttuu yksilöllisyys ja sisältö.

Tästä kuvauksesta löytyy yhteensopivia piirteitä lukijoiden Paolinista esittämien kriittisten näkemysten kanssa. Paolinin teoksia kuvaillaan tutkimusmateriaalissani toistuvasti hengettömiksi, persoonattomiksi ja liiallisen intertekstuaalisiksi. Erityisesti Paolinin tekstien negatiivisessa vastaanotossa korostuu liiallinen vaikutteiden otto yhdistettynä oman äänen puuttumiseen. Esimerkiksi Eragon – Plagiarism Made Popular –keskusteluketjussa (Matchstick, 2014) Paolinin kirjoitustapaa kritisoidaan puisevaksi, pinnalliseksi ja mekaaniseksi:

paolini sucks! I wasted my money buying his horribly written book, when i read that piece of trash I was socked!, I was like... this is it?, I thought I was the only one who found the book terribly difficult to read. Now I love reading a lot, but reading Eragon was more like hard work, it wasn't enjoyable, his writing style...just doesn't flow...very rigid...mechanical... I cant explain it, I've tried to read the book slowly each day but I'm on the brink of giving up, it doesn't excite me at all, the characters are so wooden and really shallow -- (Matchstick, 2014.)

Toisaalta Paolini on saanut myös kiitosta. Fantasiaan erikoistunut tutkijatohtori Tania Evans (2016) kiittelee Paolinin teoksien edistyksellistä, hegemonista maskuliinisuutta haastavaa mieskuvaa poststrukturalistisiin sukupuolenteorioihin pohjaavassa artikkelissaan "Take it like an elf: masculinity and emotion in Christopher Paolini's young adult fantasy series The Inheritance Cycle". Evans (2016) toteaa, että Paolinin *Perillinen*-sarjan kirjoissa stoalainen maskuliinisuus ja vähemmän haitalliset tavat ilmaista ja käsitellä tunteita elävät, toisinaan monimerkityksellisestikin, rinta rinnan, ja että Paolini haastaa nuoret lukijansa esittämällä maskuliinisuuden ja tunteiden välisen dynamiikan uudessa valossa. Tämä tuo mieleeni Bahtinin (1991, s. 42) moniäänisyyden, eli polyfonian käsitteen, jota käsitteelin ylempänä tässä luvussa. Evansin esiin nostamien seikkojen ja omien, Paolinin teoksiin perustuvien tulkintojeni pohjalta olenkin sitä mieltä, että Paolinin *Perillinen*-sarjan mieskuva on sangen polyfoninen; perinteistä, hegemonista maskuliinisuutta edustavat esimerkiksi Eragonin Roran-serkku (Evans, 2016) ja haltiat (emt. 63–64), kun taas esimerkiksi Eragon (emt. 62) ja kääpiöt (emt. 63) ovat avoimen tunteikkaita ja itkevät julkisesti.

Tolkienin suhde tässä luvussa käsiteltyihin kirjallisuuden suuntauksiin, kuten postmodernismiin, on kompleksinen, koska hän ei nauttinut modernista kirjallisuudesta (Shippey, 2003, s. 177), ja luki enemmän vanhoja eepoksia (Heiskanen-Mäkelä, 2004), kuten *Eddaa* (Tolkien, 1981, s. 31). Jyrki Korpua (2015, s. 21) onkin todennut, että Tolkienin tekstit sotivat tiettyssä mielessä moderneja kirjallisuudensuuntauksia vastaan. Korpua kirjoittaa:

As an English 20th -century writer, Tolkien turned his attention and affection towards much older literature history, and tried to integrate pre-modern myths and legends for the contemporary audience. Tolkien's texts reflect myths and stories from many different periods of history (for example ancient, medieval and renaissance literature)

but familiarize these materials by using “modern” literary tools, such as 20th-century English language, and by choosing familiar, approachable protagonists: the Hobbits in *The Hobbit* and *The Lord of the Rings* –characters that apparently the reader can relate to. (Korpua, 2015, s. 21.)

Korpua ehdottaakin, että Tolkienin tekstit voidaan nähdä samaan aikaan esimoderneina, moderneina ja jopa postmoderneina (Korpua, 2015, s. 21).

Vastaavasti myös Tolkien-tutkija Verlyn Flieger (2005) on löytänyt Tolkienin tuotannosta moderneja ja postmoderneja piirteitä, joita hän avaa tekstissään ”A Postmodern Medievalist?”. Flieger löytää sekä *Taru Sormusten herrasta* -teoksen aihepiiristä, kirjoitustyylistä että äänensävyistä moderneja ja postmoderneja piirteitä (Flieger, 2005, s. 21–22).

Flieger (2005, s. 23) pohdiskelee postmodernismin ominaispiirteitä seuraavasti: ”Even its adherents often find it difficult to say, succinctly, just what postmodernism is, but one of its hallmarks is the intentional questioning of strategies of representation”. Tämä representaation strategioiden kyseenalaistaminen näkyy *Taru Sormusten Herrasta* -teoksessa selvästi esimerkiksi kohtauksessa, jossa Sam ja Frodo ovat Mordorin porteilla, ja Sam pohtii, millaisessa tarinassa hän ja Frodo oikein ovat, ja miten se tarina päättyy. Lisäksi Sam toivoo, että hänestä kerrottaisiin tarinoita takkatulen loimussa, tai että hänen tarinansa painettaisiin kirjaan. (Flieger, 2005, s. 24; Tolkien, 2002, s. 621–622.) Flieger analysoi:

That scene on the Stairs of Cirith Ungol is itself an image of postmodern indeterminacy. Sam and Frodo are poised on the threshold of Mordor, neither in or out. The reader is in precisely the same position, neither wholly in the narrative (for we have been reminded that we are reading a book) nor wholly outside it (for as long as we are reading it, the book we are reading has not yet been finished). (Flieger, 2005, s. 25.)

Kuten Flieger mielenkiintoisessa analyysissään osoittaa, saattaa lukija pitää Tolkienia vaikutteidensa ja taustojensa takia liiankin keskiaikaisena (*medieval*) kirjailijana, vaikka todellisuudessa Tolkienin tekstien lähempi analyysi osoittaa, että häntä voidaan kutsua moderniksi tai jopa postmoderniksi kirjailijaksi (Flieger, 2005, s. 17, 23).

Tässä kappaleessa olen avannut moniäänisyyttä ja sen sateenvarjon alle sijoittuvia kirjallisia suuntauksia, joista huomion keskipisteenä ovat olleet erityisesti poststrukturalismi ja postmodernismi. Olen todennut, että tämä ikivanha tapa nähdä tekijyys on usein läsnä myös tämän tutkimuksen tutkimusaineistoissa ja tutkijoiden kommentteissa, joita tutkimukseni keskiössä olevista kirjailijoista on tehty. Seuraavaksi siirryn käsittelemään toista, niin ikään hyvin vanhaa, mutta kuitenkin sävyltään erilaista, jopa vastakkaista, tekijyyteen liittyvää ilmiötä: plagiointia.

3.3.5 Plagiointi

Vaikka kirjallisia väärennöksiä on ollut olemassa länsimaisessa kulttuuripiirissä jo antiikista alkaen, niillä on aivan erityinen osansa modernia aikakautta leimaavan yksilöllisyyden kultin ja samanaikaisesti kehittyneen toiston kulttuurin ilmentäjinä. (Nyqvist & Oja, 2018, s. 21.)

Plagiointi⁵⁵ on vaikeasti määriteltävä käsite, jolle ei ole saatavilla selkeitä, objektiivisia tuntomerkkejä, joiden avulla jokin teksti voitaisiin aukottomasti määrittellä plagiaatiksi (Randall, 2001, s. 4). Plagiointi määritelläänkin tapauskohtaisesti: ”What is at one time called ‘plagiarism’ constitutes, at others, the exact definition of ‘good literature’” (emt. 8). Marilyn Randall (2001, s. 8–9) ehdottaa, että plagiointi on ennen kaikkea pragmaattinen, eli käytännönläheinen, ei niinkään tekstuaalinen ilmiö, ja että plagiointi syntyy tulkinnassa. Palaan tähän näkemykseen vielä myöhemmin tässä kappaleessa.

Käytännössä oletettua plagiointitapausta tarkastellessa keskitytään esimerkiksi lainauksen laajuuteen, tarkoitukseen, sanatarkkuuteen, sekä lainatun ja lainaavan tekstin suhteeseen. Jos lainattu osio on kovin pitkä ja sanatarkka, on todennäköisempää, että sen katsotaan olevan plagiaatti. (Nyqvist & Oja, 2018, s. 15.)

Vuosien saatossa plagiointia on haasteista huolimatta pyritty määrittelemään eri tavoin. Esimerkiksi Randall nostaa esille kaksi eri aikakausille tunnusomaista plagioinnin määritelmää, joiden painotukset ovat erilaiset, ja omia ajanjaksojaan kuvaavia. Ensimmäinen määritelmä on peräisin 1700-luvulta, ja kuvaa ajanjaksoa, joka Randallin mukaan päättyy 1900-luvun loppuun. Määritelmän on kirjoittanut ranskalainen valistusajan filosofi Denis Diderot (1713–1772), ja se julkaistiin alun perin *Encyclopédie, ou dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers* -sanakirjassa:

What then is a plagiarist, strictly speaking? He is a man who, wanting at all costs to become an author, and having neither the genius nor the talent necessary, copies not only sentences, but even pages and entire passages of other authors, and has the bad faith not to quote them; or who, by means, of a few minor changes in expression or few additions, presents the productions of others as something that he has himself imagined or invented; or who claims for himself the honour of discovery made by another. (Diderot, 1761–5, tässä Randall, 2001, s. 17.)

Tässä määritelmässä korostuvat kirjoittajanlahjojen puute, toisen ihmisen omaisuuden varastaminen, vilpillisyys, salailu ja ansaitsematon etu (Randall, 2001, s. 17). Randall pitää tätä määritelmää sävyiltään kuitenkin hieman vanhentuneena, ja esittää nykyaikaiseksi plagioinnin määritelmäksi tämän, noin 200 vuotta uudemman määritelmän, joka on peräisin 1980-luvulta. Määritelmä on K. R. St. Ongen käsialaa, ja se on julkaistu alun perin teoksessa *The Melancholy Anatomy of Plagiarism*:

⁵⁵ Terminä plagiointi juontaa juurensa latinan kielen sanasta *plagiarius*, joka tarkoittaa muun muassa kidnappaajaa, ja plagiointi onkin sanana aina kantanut tietynlaista stigmaa mukanaan (Macfarlane, 2007, s. 44).

Plagiarism is an intentional verbal fraud committed by the psychologically competent that consists of copying significant and substantial uncredited written materials for unearned advantages with no significant enhancement of the materials copied (St Onge, 1988, tässä Randall, 2001, s. 18).

Randall (2001) näkee näissä kahdessa määritelmässä paljon samaa, mutta myös eroavaisuuksia, joista suurimpana hän pitää uudemman määritelmän kirjoittajan toimijuuden häivyttämistä; Kirjoittaja ei ole enää yhtä tärkeä kuin aikaisemmin, ja häneen viitataan vain epäsuorasti. Esimerkiksi kirjailijan lahjakkuuden arvottaminen jää pois määritelmästä. (Randall, 2001, s. 18.) Tämän väitöstutkimuksen tutkimusmateriaaleilla on sisällöllisiä yhtymäkohtia kummankin määritelmän kanssa. Esimerkiksi Christopher Paolinia kuvataan toistuvasti lahjattomaksi kirjoittajaksi, joka pyrkii menestymään kopioimalla muita. Hänen katsotaan myös saaneen ansaitsemattomia etuja toiminnallaan.

Randall (2001, s. 19) kritisoi lukijan, plagioinnin löytäjän ja tunnustajan roolin tukahduttamista näissä kahdessa määritelmässä. Randallin (2001, s. 101) mukaan plagiointi syntyy nimenomaan tulkinnassa. Tässä tutkimuksessa keskitytäänkin ennen kaikkea juuri lukijoiden tulkintoihin, eli Randallin mukaan kaikkein tärkeimpään puoleen plagiointikeskustelussa. Lukijan rooli on tärkeä, koska juuri lukija tunnistaa ja nimeää mahdollisen plagioinnin:

The repressed element in both definitions is the pragmatic component of Reader – critic, accuser, or judge – whose authority invests him with the capacity for *recognition* of the repetition, for *naming* it, thereby constructing it as fraudulent or otherwise, and *judging* the repetition and the perpetrator as being condemnable, excusable, or in some instances praiseworthy (Korostukset alkuperäisessä tekstissä.) (Randall, 2001, s. 19).

Nämä Randallin (2001) ajatukset plagioinnista lukijavetoisena ilmiönä tuovat mieleeni intertekstuaalisuuden käsitteen (ks. luku 3.3.1, ”Intertekstuaalisuus ja transmediaalisuus”). Plagiointia voikin minusta tarkastella myös tietynlaisena (negatiivisena) kulttuurisena aktivaattorina (vrt. Jenkins, 2006a, s. 95) tai (negatiivisena) allusiona, joka aktivoituu, jos lukija huomaa sen (vrt. Varis, 2019, s. 80–81).

Tämän tutkimuksen tuloksissa kopiointiin ja plagiointiin liittyvää syyttelyä esiintyy toistuvasti erityisesti Paolinin kohdalla, mutta kaikki keskustelijat eivät kuitenkaan suhtaudu asiaan yksioikoisen negatiivisesti.

Artikkelissaan ”Who Cares about Plagiarism? Cheating and Consequences in the Pop Culture Classroom” englannin kielen professori Bridget Marshall (2013) toteaa, että nykyajan populaarikulttuurissa (televisio, elokuvat) plagiointi on tapana esittää hyvin yksinkertaistetusti, ja plagiointiin syyllistyneen hahmon syyllisyyttä korostaen. Hahmot saavat myös useimmissa tapauksissa rangaistuksen teoistaan. (Marshall, 2013.) Yhtenä esimerkkinä Marshall käyttää *South Park*-televisiosarjan ensimmäisen tuotantokauden jaksoa ”Weight Gain 4000” (Parker & Stone, 1997), jossa Eric Cartman voittaa kirjoituskilpailun esseellä, jonka hän oli kopioinut suoraan kirjailija ja filosofi Henry David Thoreaun tekstistä ”Walden”. Cartman muuttaa ainoastaan kirjoittajan nimen, ei mitään muuta (South Park, 1997; Marshall, 2013). Yksi syy tämänkaltaisten esimerkkien yksinkertaistetusta moraalisesta paradigmasta lienee *South Parkin* jaksossakin

esiintynyt koulukonteksti. Akateemisessa diskurssissa on nimittäin vahva originaalisuuden vaatimus, joka kumpuaa pohjimmiltaan romantiikasta (Macfarlane, 2007, s. 3).

Marshallin huomio siitä, että populaarikulttuurissa, jota ylläkin käsiteltiin, plagiointi esitetään vakavana rikkomuksena, tulee esiin myös omassa tutkimusmateriaalissani. Eräs keskustelija esimerkiksi esitti teorian, jonka mukaan Rowling joutuisi tekijänoikeuskiistaan Tolkienin perikunnan kanssa, jos hän herättäisi Dumbledoren henkiin, kuten Tolkien teki Gandalfille omassa kirjassaan, koska tuo teko kasvattaisi yhtäläisyyksien määrän liian suureksi (*The Baheyeldin Dynasty*, 2004–2017). Tolkienin, Rowlingin ja Paolinin kaltaisissa, suurissa populaari-ilmiöissä on kyse myös rahasta. Plagiointia tai muuta kirjallista varkautta ei populaarikirjallisuudessa hyväksytä, koska katsotaan, että rikkeen tehnyt osapuoli saa suhteetonta taloudellista etua. (Nyqvist & Oja, 2018, s. 217–218.) Kirjoitan tästä myös luvussa 3.3.7, ”Vaikutteiden oton juridiikasta: tekijänoikeudellinen näkökulma”.

Juridiseen näkökulmaan liittyen haluan kuitenkin vielä myös tässä yhteydessä korostaa, että plagiointi ei ole juridinen termi (Nyqvist & Oja, 2018, s. 52, 82; Randall, 2001, s. 95). Plagiointia on voinut tapahtua, vaikka tekijänoikeuksia ei olisikaan rikottu, sillä plagioinnin alue on laajempi ja tulkintasidonnaisempi kuin selkeärajaisen tekijänoikeusrikkomuksen (Randall, 2001, s. 95). Tämä on myös fakta, joka omien tutkimusaineistojeni keskustelijoilla jää usein huomaamatta. Toki myös monilla kirja-alan ammattilaisilla on vaikeuksia erottaa toisistaan juridiset tekijänoikeudet ja kirjallisuuden sisäiset säännöt (Nyqvist & Oja, 2018, s. 81).

Plagioinnilla on myös rinnakkaistermejä. Sanna Nyqvist ja Outi Oja (2018, s. 14) esimerkiksi positioivat teoksessaan *Kirjalliset väärennökset – Huijauksia, plagiaatteja ja luovia lainauksia* plagioinnin yhdeksi kolmesta kirjallisen väärentämisen lajista. Heidän jaottelussaan ensimmäinen väärennökseen muoto on niin sanottu varsinainen väärennös (Nyqvist & Oja, 2018, s. 17), jolloin väärennetty teksti tai vaikkapa käsikirjoitus esitetään jonkun tunnetun kirjailijan tuotantoon kuuluvana (emt. 13). Plagiointi, eli luvaton lainaaminen, on toinen kirjallisen väärennökseen laji (emt. 14).

Kolmas kirjallisen väärennökseen laji on identiteettihuijaus. Identiteettihuijauksesta on kyse, kun tekijänä esiintyy joku muu kuin tekstin oikea tekijä, tai tekijä ei kerro totuutta henkilöllisyydestään. (Nyqvist & Oja, 2018, s. 16.) Identiteettihuijaukseen liittyy myös kirjallisuudessa yleisesti sallittuja ilmiöitä, kuten haamukirjoittaminen ja pseudonyymien julkaiseminen. Esimerkiksi J. K. Rowling on julkaissut salanimellä ”Robert Galbraith” *Cormoran Strike* -dekkareita. Kuten Nyqvist ja Oja huomauttavat, näissä tapauksissa kustantajan ja yleisön reaktiot todellisen kirjailijan paljastumiseen ratkaisevat. Esimerkiksi *Cormoran Strike* -sarjan ensimmäisen osan, *Käen Kutsun* (*Cuckoo’s Calling*, 2013) myynti lähti toden teolla käyntiin, kun kirjailijan oikea henkilöllisyys paljastui (Helsingin Sanomat, 2021).

Kuten olen tässä luvussa tuonut ilmi, on plagiointi kontekstisidonnainen ja tulkinnanvarainen ilmiö, jossa lukijan roolia tavataan korostaa. Niinpä siirrynkään

seuraavaksi tarkastelemaan kahta plagiointiin voimakkaasti kantaa ottavaa lukijaryhmää: plagioinnin metsästäjiä ja plagioinnin puolustajia.

3.3.6 Plagioinnin metsästäjät ja plagioinnin puolustajat

On tavallista, että väärennösepäilyn esittäjän motiivit asetetaan kyseenalaisiksi (Nygqvist & Oja, 2018, s. 57).

Tutkimusaineistoissani keskiöön nousevat lukijat, jotka pyrkivät todistamaan, että J. K. Rowling ja Christopher Paolini ovat plagioineet. Nämä lukijat pyrkivät saavuttamaan tavoitteensa ennen kaikkea vertailemalla mahdollisia alkuperäistekstejä oletettuihin jäljitelmiin. Robert Macfarlane (2007) jäljittää tämän kaltaisen plagioinnin metsästyksen synnyn 1800-luvun alkupuoliskon Iso-Britanniaan, romanttisen kirjallisuudensuuntauksen jälkiaaltoihin:

Among the most revealing indices of the early mid-century veneration of originality is the evolution of the 'plagiarism hunter'; a species of literary journalist which specialized in tracking down allusions, borrowings, and derivations, and then in listing these examples in an article as an arraignment of an author's originality. (Macfarlane, 2007, s. 41.)

Macfarlane selittää tämän ilmiön synnyn kahdella tekijällä. Ensinnäkin taustalla vaikuttivat sosio-kulttuuriset tekijät. Aikakauslehdet yleistyivät 1800-luvulla voimakkaasti, ja tarjosivat näin sekä elannon että foorumin monille kirjallisuustoimilijoille (*literary hacks*). Toisena syynä voidaan pitää ajan ideologista ilmapiiriä, jolle oli tyypillistä alkuperäisyyden ihannointi, ja eri teosten välillä esiintyvien samankaltaisuuksien mustamaalaus. Kirjoittajien kanta oli selkeä: vastaavuudet eri teosten välillä vaaransivat kirjallisuuden laadun, ja he pitivät itseään rajanvartijoina, joiden tehtävä oli tarkkailla, kenen teos ylitti plagioinnin rajat. (Macfarlane, 2007, s. 42.) Tämä ilmiö elää edelleen vahvana 2000-luvun verkkokeskustelijoiden parissa, foorumi on vain vaihtunut sanomalehdistä internettiin.

Eroina 1800-luvun Englannin lehtikirjoittelun ja nykyajan verkkokeskusteluiden välillä voidaan pitää verkkokeskustelujen nopeampaa, usein jopa reaaliaikaista ajatuksenvaihtoa, kenen tahansa parempia mahdollisuuksia osallistua keskusteluun⁵⁶ ja keskustelun sävyn epävirallisempaa muotoa. Tähän liittyen eroksi voidaan laskea myös ammattimaisuus, koska 1800-luvun plagiointimetsästäjät olivat kriitikkoja ja muita kirja-alan ammattilaisia, nykyajan verkkokeskustelijat taas ovat tavallista lukevaa yleisöä.

Myös kirjallisuuskusteluiden ulkoinen muoto on luonnollisesti erilainen. Lehtikirjoitukset ovat selkeitä, varsin helposti hahmotettavia kokonaisuuksia, kun taas verkkokeskustelut koostuvat huomattavasti pirstaleisemmän näköisistä viestiketjuista. Lähimmäs lehtimäistä essee-vaikutelmaa pääsee Anti-Shur'tugal -verkkosivusto (ks. luku 5.2.2, "Anti-Shur'tugal -verkkosivusto") syväluotaavine artikkeleineen.

⁵⁶ Kukaan ulkopuolinen taho ei yleensä päätä verkossa, ajoittaista moderointia lukuun ottamatta, kenen ääni ansaitsee tulla kuulluksi. Niinpä kuka tahansa internet-yhteyden piirissä oleva voi ilmaista mielipiteensä.

Jokaisella ilmiöllä on vastailmiönsä. Näin kävi myös plagioinninmetsästäjille, jotka alkoivat 1800-luvun loppupuolella kohdata vastustusta brittiläisessä ja amerikkalaisessa lehdistössä (Macfarlane, 2007, s. 42–43). Näitä plagioinninmetsästäjien vastustajia kutsuttiin nimellä *plagiarism apologists*, ja he puolustivat plagiointia, kyseenalaistaen puhtaan originaalisuuden käsitteen (emt. 43) ja pyrkivät tuomaan esiin intertekstuaalisuuden suomia luovia mahdollisuuksia. Odotevasti plagioinnin puolustajat⁵⁷ myös korostivat, että kaikki kirjallinen materiaali on lopultakin kierrätettyä, eikä mitään ole mahdollista keksiä uutena. He vertasivatkin kirjailijoita räätäleihin ja floristeihin, jotka kokoavat materiaalia ulkomaailmasta ja järjestävät ne uudelleen. (Emt. 45.) On toki huomautettava, että tällaisia asenteita on esiintynyt jo 1700-luvulla.

Tämän ryhmän sisällä plagioinnin metsästäjiä verrattiin muun muassa eri kirjailijoiden tuotantoa vihaisesti puolustaviin vahtikoiriin (Macfarlane, 2007, s. 43), ja heidän motiivikseen epäiltiin usein kateellisuutta⁵⁸ (emt. 44). Plagioinnin puolustajien mukaan plagioinnin käsite tuli rajata koskemaan vain ja ainoastaan tapauksia, joissa toisen kirjoittajan sanoja oli käytetty hyvin laaja-alaisesti ja salamyhkäisesti. (Macfarlane, 2007, s. 43.) Myös nykyaikana plagiointia arvioidaan muun muassa juuri oletetun lainan laaja-alaisuuden perusteella (Nyqvist & Oja, 2018, s. 15).

Plagioinnin metsästäjien tuomitsijoihin kuului esimerkiksi skotlantilainen runoilija, kirjailija ja kirjallisuuskriitikko Andrew Lang (1844–1912). Hän näki plagioinninmetsästyksen oireena tulehtuneesta moraalista. Moni kirjoittaja jakoi Langin vihamielisyyden plagioinninmetsästäjiä kohtaan. Esimerkiksi yhdysvaltalainen kirjailija William S. Walsh (1854–1919) julisti:

We have naught but loathing for those literary detectives who are continually hunting on the track of every popular writer and crying "Stop thief" at every accidental coincidence (William S. Walsh 1893, tässä Macfarlane, 2007, s. 44).

Kuten tämä sitaatti osoittaa, kirvoitti plagiointi tunnepitoisia kommentteja jo kauan ennen internetin tarjoamaa anonymiteettiä.

Toinen sekä nykyajan että 1800-luvun plagioinnin puolustajien tunnusomainen piirre on, että he pyrkivät tekemään plagioinninmetsästäjien syytökset tyhjiksi osoittamalla plagioinninmetsästäjien arvostamien klassikkokirjailijoiden itse käyttämiä lähteitä. Macfarlane (2007, s. 46) toteaa, että plagioinnin puolustajat pyrkivät lähteitä osoittamalla todistamaan, että toisteisuus on hyvän kirjallisuuden elintärkeä ominaisuus. Osa plagioinnin puolustajista pyrki jopa asettamaan koko kirjallisuushistorian uuteen, lainaamiselle perustuvaan kontekstiin, joka kieltää yksittäiset nerot. Muun muassa Lang (1877, tässä Macfarlane, 2007, s. 47) ehdotti artikkelissaan "Literary Plagiarism", että plagiointi on luonnollinen ja tarpeellinen osa kirjallisuuden kehitystä, ja kaikki kirjailijat harrastavat sitä:

⁵⁷ Suomennos perustuu huomioon siitä, että sana *apologist* pohjautuu koinekreikkaan ja tarkoittaa *puolestapuhujaa* tai *puolustajaa* (ks. myös termi *apologetiikka*).

⁵⁸ Kateellisuus on myös nykyaikana melko tavanomainen vastaisku plagiointisyttöksiä vastaan (ks. esimerkiksi luku 5.2.4, "Matchstick: everybody's a critic").

But Bunyan: every library possess, half a dozen earlier Progresses by earlier pilgrims. But Virgil: when he is not pilfering from Homer or Theocritus (who notoriously robbed from Sophron) he was a pastiche, a string of plagiarisms, a success due to Court influence and the mutual admiration of Horace, Varro and some other notorious characters.. Homer plagiarized [all his incidents] from popular stories; he stole the Cyclops almost ready-made. (Lang, tässä Macfarlane, 2007, s. 47.)

Tämä tapa lähestyä aihetta on esillä myös Bloomin kirjassa *The Anxiety of Influence*, missä termillä daemonisaatio viitataan tilanteeseen, jossa runoilija pyrkii pääsemään eroon edeltäjänsä varjosta osoittamalla, että edeltäjäkään ei ollut uniikki (Bloom, 1997, s. 15).

On olemassa myös eräs ajatusmalli, joka on tutkimissani verkkokeskusteluissa joissakin määrin tyypillinen molemmille kiistan osapuolille, mutta joka 1800-luvulla oli tunnusomainen ennen kaikkea plagioinnin vastustajien leirissä. Sen mukaan ei ole tärkeää, kuka on alun perin keksinyt idean, vaan ennen kaikkea, kuka on käyttänyt ideaa parhaiten. Jos idea on jatkojalostettu huolella, ei ole kyse plagioinnista. (Ks. esim. Macfarlane, 2007, s. 48–49; Randall, 2001, s. 153.) Toki myös tämä ajatus pohjaa jo aikaan ennen 1700-lukua.

Tämän ”kuka käytti ideaa parhaiten” -ajattelun ansiosta esimerkiksi Rowlingin lainaamien ideoiden ei aina katsota tekevän hänestä kovinkaan suurta ”rikollista”⁵⁹, koska hän on kuitenkin lahjakas ja omaperäinen kirjailija, joka on yhdistellyt tekemänsä kirjalliset lainat huolella. Christopher Paolinin lainat taas nähdään ongelmallisina usein siksi, että ne ovat kömpelöitä, ja hän näyttäisi olevan kyvyttömämpi kirjailija kuin ne, joilta hän on ideansa lainannut tai plagioinut.

Plagioinnin metsästys on ilmiö, joka on ottanut tulta alleen toistuvasti eri-näisten median murrosten ja kehityskohtien yhteydessä. Tämä teeman toistuva esiin nouseminen osoittaa, miten merkittävä ja ajaton plagioinnin ongelma kirjallisuudessa on. Seuraavaksi siirryn tältä ”rikolliselta vaikuttavalta” harmaalta alueelta selkeälinjaisemman tekijänoikeusjuridiikan puolelle.

3.3.7 Vaikutteiden oton juridiikasta: tekijänoikeudellinen näkökulma

Copyright law has become a subject on which any web posting instantly generates a score of instant experts (Schwabach, 2011, s. 2).

Koska juridinen puoli nousi esiin tutkimusmateriaalissani toistuvasti, käsittelen tässä luvussa vaikutteiden ottoa tekijänoikeuslain näkökulmasta käsin. Keskityn niihin puoliin tekijänoikeuslaista, jotka ovat relevantteja tutkimusaineistoni kanalta.

Haluan huomauttaa, että tutkimani keskusteluaineistot ovat osallistujarakenteeltaan kansainvälisiä, samoin puheenaiheena olevista kirjailijoista ja heidän teoksistaan osa on Englannista (Tolkien, Rowling), yksi taas Yhdysvalloista (Paolini). Koska tekijänoikeuslait ovat kansainvälisistä sopimuksista huolimatta kansallisia, ei ole mahdollista löytää keskustelujen pohjaksi yhtenäistä juridista

⁵⁹ Plagiointiin on aina liitetty rikollisuuden stigma, vaikka se ei ole koskaan ollut tekijänoikeudellinen termi (Macfarlane, 2007, s. 44).

koodistoa. Niinpä käsittelen tekijyyden juridista puolta tässä tutkimuksessa yleisimpien periaatteiden kautta.

On myös hyvä huomata, että tämän tutkimuksen aineistoissa esiintyvät keskustelijat ovat ainakin oletettavasti maallikkoja, eivätkä heidän käsityksensä juridisen tekijänoikeuden sisällöstä välttämättä vastaa todellisia lakinormeja. Keskustelijoita motivoi tarve löytää tekijänoikeuslaista instrumentti, jolla tarttua lähtökohtaisesti eettiseen ongelmaan, mutta laki ei kuitenkaan välttämättä tarjoa keinoja puuttua lainaamiseen. Aivan kuten tekijänoikeuteen erikoistunut professori Lionel Bentlykin (2016) kirjoittaa:

Basing the ethics -- on copyright law is problematic for the simple reason that while the desire of commentators appears to be to develop a single internationally applicable "ethics" (that could inform international publishing practice), copyright laws are not harmonized internationally (Bently, 2016).

Bentlyn kuvaama ilmiö oli selkeästi havaittavissa myös omissa tutkimusaineistoissani. Keskustelijat olivat hyvin kiinnostuneita juridisista kysymyksistä, mutta he eivät tiedostaneet tekijänoikeuslakien rajoituksia kansainvälisellä tasolla.

Tekijänoikeuksiin ja vaikutteiden ottoon liittyvistä mielipiteistä on tehty myös tutkimusta, jossa on vertailtu eri kansalaisuuksien edustajien mielipiteitä. Esimerkiksi viestintätieteiden professori Aram Sinnreich on tehnyt 11 eri maata käsittäneen, *kvantitatiivisia* ja *kvalitatiivisia* metodeja yhdistelleen kyselytutkimuksen "Ethics, Evolved: An International Perspective on Copying in the Networked Age" (Sinnreich, 2016). Sinnreichin (2016) mukaan eri maiden asukkaat todella suhtautuvat vaikutteiden ottoon eri tavoilla, ja osasyynä tähän on myös kunkin maan lainsäädäntö.

Mainittakoon, että mitä tulee keskustelijoiden halukkuuteen ratkaista tekijänoikeuskiistoja juuri tekijänoikeuslain kautta, voi kyseessä olla yleinen *oikeudellistumiskehitys*, joka vaikuttaa yhteiskunnassa nykyisin. Sanna Nyqvist kuvailee ilmiötä näin: "Taustalla vaikuttaa myös yhteiskunnan yleinen oikeudellistumiskehitys, jonka myötä ongelmia, jotka on aiemmin ratkaistu toisilla tavoin, pyritään nyt käsittelemään juridiikan avulla." (Nyqvist, 2020.)

Lisäksi lainaamisen juridinen puoli puhuttaa fantasian lukijoita varmasti myös siksi, että fantasiakirjallisuus kuuluu ensisijaisesti populaarikirjallisuuden genreen, ei niinkään korkeakirjallisuuteen. Tutkimukseni keskiössä olevat kirjailijat, Tolkien, Paolini ja Rowling, ovat kaikki populaareja kirjailijoita. Ja kuten Sanna Nyqvist ja Outi Oja (2018) populaarikirjallisuuden lajityypin sisällä tapahtuvasta lainaamisesta ja autenttisuusvaatimuksista toteavat:

Kirjallisuudessa on useita kirjoittamattomia sääntöjä, joiden mukaan lainaamista arvotetaan. Ensiksikin lainaavan teoksen lajityypillä on merkitystä. Populaari- ja korkeakirjallisuuteen sovelletaan eri periaatteita. -- Vaikka populaarikirjallisuus perustuu pitkälti valmiiden mallien kierrättämiseen, plagiaateiksi paljastuneet viihderomaanit vedetään liki poikkeuksetta markkinoilta. Populaarikirjallisuudessa autenttisuuden vaatimus tuntuisi siis olevan suurempi kuin korkeakirjallisuudessa. Syy piilee käsityksessä, jonka mukaan populaarikirjallisuuden arvo syntyy suosioista ja myynnistä. Näin ollen plagioiva viihdekirjailija saa suhteetonta etua käyttäessään valmiita tekstinpätkiä oman tekstinsä lomassa. (Nyqvist & Oja, 2018, s. 217–218.)

Tämä taloudellinen aspekti on Rowlingin kohdalla johtanut myös petosyritykseen, kun todisteita väärentänyt lastenkirjailija Nancy Stouffer yritti väittää Rowlingin syyllistyneen tekijänoikeusrikkomukseen (Whited, 2002, s. 4–5). Stoufferin tapauksesta kirjoitan lähemmin luvussa 3.3.8, ”Huomionarvoisia tekijänoikeuskiistoja”. Pelkistäen voisi todeta, että mitä enemmän rahaa kirja tuottaa, sitä herkemmin asioita viedään oikeuteen. Dark Lord Potter -keskusteluketjussa (ks. luku 5.1.3, ”Dark Lord Potter”) eräs kommentoija tiivistää tämän osuvasti:

I have no doubt that Rowling stole material from other authors, but hey, so did those authors. The only reason Rowling is being targeted now is because she’s the one who’s made the money from these ideas. (Dark Lord Potter, 2007.)

Tekijänoikeuslaki ja kirjallisuus ovat aina olleet tiiviisti yhteydessä toisiinsa, sillä Nyqvistin ja Ojan (2018, s. 81) mukaan tekijänoikeuslait syntyivät ”kirjallisuuden tarpeisiin, säätelemään oikeutta julkaista ja levittää kirjoja”.

On kuitenkin tärkeää huomata, että usein tekijä- ja plagiointikiistat käsitellään julkisesti mediassa ilman, että tekijänoikeuksia edes nostetaan esille (Nyqvist & Oja, 2018, s. 81). Mikäli paljastuu, että kirja sisältää plagiointia (joka on eri asia kuin tekijänoikeusrikkomus), saattaa seurauksena olla esimerkiksi julkinen anteeksipyyntö, painoksen vetäminen pois markkinoilta, lähdemerkintöjen lisääminen tai haaste oikeuteen (Nyqvist & Oja, 2018, s. 54).

Mutta kuten Randall (2001, s. 95) kirjoittaa: ”Plagiarism exceeds the limits of copyright as authorship exceeds those of ownership”. Eli teos saattaa sisältää plagiointia rikkomatta kuitenkaan tekijänoikeuksia (Nyqvist & Oja, 2018, s. 52).

Tekijänoikeuslait eivät siis ole läheskään kaikenkattava ratkaisu kirjallisuuden liittyvissä tekijänoikeuskiistoissa. Kaikki kirjallisuudesta keskustelevat eivät tätä kuitenkaan tiedosta. Tutkimissani verkkokeskusteluissa tämä teema näkyy toistuvasti; keskustelijat olettavat usein, että tekijänoikeuslaki kattaa asioita, joita se ei todellisuudessa kata.

Hyvä esimerkki tästä on usein tutkimusaineistossani toistuva tapaus, jossa keskustelijat samastavat tekijänoikeusrikkomukset ja plagioinnin toisiinsa. Saatetaan esimerkiksi todeta, että jos kirjailijaa ei ole tuomittu oikeudessa, ei mitään väärää ole tapahtunut. Tutkimusaineistoistani löytyy useita esimerkkejä tällaisista kommentteista:

If she had actually been plagiarizing other authors, their publishers and lawyers, would all have long ago filed complaints (Dark Lord Potter, 2007).

But is it Paolini’s fault if the authors don’t choose to take action? -- Also, if the victims of the plagiarism aren’t complain, and choose not to take action, who are we to get angry at Paolini. (Matchstick, 2014.)

Näissä kommentteissa näkyy paitsi yllä jo läpikäyty plagiointi-termini liittyvä sekaannus, myös vahva halu määritellä vaikutteiden ottoon liittyvät väärinkäytökset vain lakiteitse. Pidän tätä jokseenkin suppeana lähestymistapana, joka jättää huomiotta kirjallisuusmaailman keskustelevan ja monisyisen tyylin lähestyä tekijä- ja vaikutteidenottokiistoja (vrt. Nyqvist & Oja, 2018, s. 81). Lisäksi Marilyn Randall (2001) on huomauttanut osuvasti, että plagioinnin uhri on eettinen ja

esteettinen henkilö, kun taas tekijänoikeusrikoksen uhri on juridinen henkilö, ja juridiset oikeudet voi omistaa muukin taho kuin teoksen tekijä. Kyseessä on siis kaksi aivan eri asiaa. Randall lisää, että plagioinnin uhri on aina joko teoksen väitetty luoja (riippumatta juridisesta omistajuudesta), *tai lukeva yleisö*. (Randall, 2001, s. 77–78.) Randall (2001, s. 78) lisää, että on tietenkin mahdollista, että toisinaan syyllistytään sekä plagiointiin että tekijänoikeusrikkomukseen samanaikaisesti, mutta että nämä kaksi ilmiötä ovat kuitenkin erilaisia.

Yksi, selkeästi tekijänoikeuksiin linkittyvä kiista tutkimusaineistoissani oli kysymys siitä, kuuluvatko ideat tekijänoikeuden piiriin vai eivät. Esimerkiksi luvun 5.2.4, ”Matchstick: everybody’s a critic” tutkimusaineistossa asiaa kommentoitiin sekä puoltavasti että kieltävästi. Seuraavassa siteeraan kahta eri keskustelijaa, joista ensimmäinen on sitä mieltä, että ideat eivät ole vapaasti käytettävissä:

Ideas are not public domain. It’s an concept that’s difficult to wrap one’s brain around in this age of instant access and copy&paste. (Matchstick, 2014.)

Toinen keskustelija taas toteaa, että ”ideoiden varastaminen” ei kuitenkaan ole laitonta:

While I am in no way trying to defend him, stealing ideas (at least to this extent) is not illegal (Matchstick, 2014).

Tässä tapauksessa jälkimmäinen keskustelija on oikeilla jäljillä, sillä tekijänoikeus ei kata ideoita, vain muotoja (Neuvonen, 2020). Tämä näkemys pohjautuu Saksassa 1700-luvulla kehittyneeseen, tekijän persoonaa korostavaan tekijänoikeusoppiin. Filosofit Immanuel Kant (1724–1804) ja Georg Wilhelm Frederik Hegel (1770–1831) olivat tässä keskeisiä vaikuttajia. (Neuvonen, 2020.) Esimerkiksi Hegel korosti ”teosten asemaa henkisen tuotannon tuloksina, joihin liittyy tietty, tekijällä säilyvä ilmaisun tapa” (Leppämäki, 2006, s. 78). Tämän ajattelutavan taustalla vaikutti romantiikan tekijäkäsitys, ja vielä nykyäänkin tekijän asema perustuu romanttiseen tekijäkäsitykseen (Mylly, 2016; Mattila 2020).⁶⁰

Väitöskirjassaan *Tekijänoikeuden oikeuttaminen* (2006) yhteiskuntatieteilijä Laura Leppämäki kirjoittaa:

Ilmaisun korostaminen on nykyaikana edelleen keskeistä tekijänoikeudelle, ja teoksien toisesta puolesta eli ideasta keskustellaan huomattavasti vähemmän, jos lainkaan. Tekijänoikeudessa siis erotetaan idea ja ilmaisu toisistaan: idea on kaikkien vapaassa käytössä, ja ilmaisu on tekijänoikeuden alainen osa. Nykyään tosin tunnustetaan erotelun tekemisen vaikeus niiden välillä erityisesti nykytaiteen sekä tietokoneohjelmistojen kohdalla. (Leppämäki, 2006, s. 78.)

Kuten omat tutkimusaineistoni osoittavat, ovat myös fantasian elementit haastavia, kun ideaa ja ilmaisua pyritään erottamaan toisistaan. Itse rinnastaisin juridisen idea-termin myös fantasiassa toisinaan käytettyyn troopin käsitteeseen. Yleisiä fantasiatrooppeja ovat esimerkiksi haltiat, kääpiöt ja lohikäärmeet, ja näiden

⁶⁰ Kirjoitan tästä, tutkimukseni kannalta relevantista romantiikan tekijäkäsityksen ja tekijänoikeuden keskinäisestä vaikutussuhteesta, myös luvussa 3.3.2, ”Yksilökeskeinen tekijäkäsitys, jääne romantiikasta”.

omistusoikeudet puhuttavat keskustelijoita tutkimusaineistoissani toistuvasti. Monesti keskustelijat kuitenkin käyttävät myös tässä käsiteltyä, juridisesti relevanttia idean käsitettä. Seuraavassa sitaatissa keskustellaan taikasormusten ja pahojen hallitsijoiden ideoiden omistusoikeudesta. Keskustelijan mielestä Tolkien ei omista näitä ideoita:

...and Tolkein got many of his ideas from Beowulf. I don't think people can steal "dark lords" or "magic rings." -- These are literary ideas that precede Tolkien by hundreds (if not thousands) of years. (Goodreads, 2013–2014.)

Yllä olevan sitaatin tapaan tutkimusaineistoissani kiistellään toistuvasti siitä, onko Tolkienillä omistusoikeus erinäisiin fantasian ideoihin, koska monien lukijoiden silmissä Tolkien käytti niitä ensimmäisenä fantasiakontekstissa (ja samalla popularisoi ne). Tilanteen haastavuutta lisää se, että Tolkien ei pelkästään kopioinut myyteistä tuttuja ideoita, vaan myös muokkasi niitä edelleen, ja nämä Tolkienin muokkaamat versiot ovat sitten tulleet laajasti lainatuiksi. Tästä johtuen esimerkiksi Paolinin haltiahahmot ovat herättäneet pahennusta lukijoiden huomattua, että ne ovat yksityiskohtaisia kopioita Tolkienin haltioista⁶¹. Ongelman voi tiivistää seuraavasti: asiasta keskustelevat lukijat eivät tunnu pääsevän yksimielisyyteen siitä, onko esimerkiksi juuri Tolkienin haltioiden kohdalla kyse ideasta vai ilmaisusta.

Erinäisten ideoiden (tai *trooppien*) ohella paljon keskustelua herättävät myös hahmot. Tutkimusaineistoissani keskustelijat nostavat toistuvasti esiin tapauksia, joissa he kokivat, että Tolkienin hahmo on kopioitu toiseen fantasiakirjaan vain hieman muunnellen. Esimerkiksi Gandalfin (*Taru Sormusten Herrasta*) katsottiin muuttuneen Dumbledoreksi (*Harry Potter*), Frodon (*Taru Sormusten Herrasta*) Harryksi (*Harry Potter*) ja Arwenin (*Taru Sormusten Herrasta*) Aryaksi (*Perillinen-sarja*).

Juridisesti hahmot ovat haastava aihepiiri, kuten käy ilmi esimerkiksi filosofian professori James O. Youngin (2016) ”Appropriating Fictional Characters” -artikkelista. Kyseisessä artikkelissa Young (2016) on toisaalta hahmojen appropriatian kannalla, koska näkee siinä piilevän kulttuurisen kommentaarin arvon, mutta myös kertoo tapauksista, joissa tunnetun fiktiivisen hahmon appropriatio on johtanut oikeustoimiin.⁶²

Tutkimissani verkkokeskusteluissa osa keskustelijoista kertoi uskovansa, että hahmot eivät ole tekijänoikeuksien alaisia, ja hahmot rinnastettiin

⁶¹ Sinällään Tolkieninkaan haltiat eivät siis toki ole olleet ainutlaatuisia, mutta Tolkien oli ensimmäinen, joka nosti puolijumalalliset olennot keskeiseen rooliin populaarissa tarinassa. Tämä erottaa Tolkienin haltiat niiden mytologisista esikuvista, kuten muinaisnorjalaisista *álfareista* (suom. haltia), sekä kreikkalaisista nymfeistä ja puunhengistä. (Fimi, 2010, s. 9.)

⁶² Pia Peran teos *Lo's Diary* (adaptaatio Vladimir Nabokovin *Lolitasta* [*Lolita*, 1955]) sai osakseen sanktiot, joihin kuului muun muassa rojaltien lahjoittaminen hyväntekeväisyyteen, ja kirjan julkaisemisen pysäyttäminen Ranskassa ja Iso-Britanniassa. Syynä oli Nabokovin alkuperäisteoksen päähenkilöstä tehty adaptaatio. Toinen sanktioitu tapaus on Alice Randalin teos *The Wind Done Gone*, joka on adaptaatio Margaret Mitchellin *Tuulen viemää* -teoksen [*Gone with the Wind*, 1936] hahmoista. Mitchellin edustajat halusivat estää Randalin teoksen julkaisun, mutta tyytyivät lopulta Randallin tekemään hyväntekeväisyyslahjoitukseen. (Young, 2016.)

esimerkiksi arkkityyppeihin ja niille löydettiin esikuvia vanhoista taruista ja saduista. Esimerkiksi Gandalf ja Dumbledore rinnastettiin Merliniin, joka on tuttu Kuningas Arthurin tarustosta. Osa taas tuomitsi nämä hahmolainat kaikesta huolimatta.

Muun muassa immateriaalioikeuteen erikoistuneen lakimiehen, Jussi Karin (2016), mukaan tekijänoikeussuojan voi lähtökohtaisesti saada teos, ei hahmo, joka katsotaan tarinankerronnalliseksi elementiksi. ”Tarinankerronnalliset elementit, ideat tai juoniaihiot eivät saa tekijänoikeussuojaa” Kari (2016) toteaa. Samoin Young (2016) rajaa: ”A fictional character is, then, not a work. Rather, it is a device or tool used in the production of works such as novels and movies”. Kuitenkin, kuten yllä kerroin, saattaa hahmon appropriaatio silti joissakin tapauksissa johtaa oikeustoimiin.

Tekijänoikeuslaki ei ole suinkaan ainoa tapa yrittää suojata hahmoja. Monilla fiktiivisillä hahmoilla on nimittäin nykyisin suojanaan myös tavaramerkki (Young, 2016). Riku Neuvonen (2020) kirjoittaa aiheesta seuraavasti:

Parhaiten ansaitsevat tekijät tai tekijänoikeuksien haltijat ovat pyrkineet turvaamaan tulonsa myös suojaamalla tekijänoikeuden alaisen teoksen osa-alueita tavaramerkillä. Tekijänoikeuden ja tavaramerkin kaksoissuoja mahdollistaa monia sellaisia toimia, joita kumpikaan oikeus ei yksinään mahdollistaisi. Samalla tekijänoikeuden perustana oleva idea/muoto -jaottelu vesittyy, koska tietyt erisnimet tai sanat voivat saada tavaramerkkisuojan. (Neuvonen 2020.)

Esimerkiksi J. K. Rowlingin luomat hahmot, kuten Harry Potter, ovat tavaramerkkisuojusta (jk.rowling.com, 2020). Tämä ei ole yllättävää, koska *Harry Potter* -elokuvista vastaava tuotantoyhtiö Warner Bros. on hankkinut hahmoilleen tavaramerkkisuoja (Young, 2016). Tämä tavaramerkkisuojaaminen on aiheuttanut myös piikikkäitä kommentteja, kuten esimerkiksi seuraava toimittaja ja kirjailija Marko Pulkkisen (2019) satiirisen *Syntax error* -romaanin kohta osoittaa:

Myös toimitusjohtajasta kertova elokuvaprojekti ”Harry S. Turunen ja viisasten kivi” on tällä hetkellä vastatulessa. Elokuvaprojektin tultua julkisuuteen Harry Potter -kirjasarjan julkaisu-oikeudet omistava Bloomsbury Publishing haastoi Erratum Oy:n Orlandon välimesioikeuteen. Bloomsburyn mielestä elokuvan nimi muistuttaa liikaa vakiintunutta ”Harry Potter ja viisasten kivi” -nimeä. Bloomsbury on lisäksi hakenut maailmanlaajuisuutta tuotesuojaa sanoille ”viisas” ja ”kivi”. (Pulkkinen, 2019, s. 144–145.)

Tämä Pulkkisen tavaramerkkisuojausten röyhkeyttä ja ongelmallisuutta liioitteleva sutkaus kuvaa erinomaisesti sitä, mitä tavaramerkkisuojaaminen pahimmillaan voisi olla. Myös esimerkiksi Young (2016) kritisoi fiktiivisten hahmojen tavaramerkkisuojaamista, koska se rajoittaa liiaksi uuden taiteen luomista. Hänen mukaansa tavaramerkkisuojaaminen on huonoin mahdollinen ratkaisu, koska se kieltää hahmon käyttämisen (adaptaatio, appropriaatio ja muu vastaava käyttö) lopullisesti (Young, 2016).

Oman tutkimusmateriaalini perusteella on kuitenkin ilmeistä, että rakastettua hahmoa pidetään usein (joskaan ei aina) kirjailijan yksityisomaisuutena, eikä sen lainaamista muiden kirjailijoiden tuotantoon välttämättä katsota hyvällä. Näin on ainakin niissä tapauksissa, kun hahmo on kyllin keskeinen,

persoonallinen ja tunnistettava, eikä uusi, toisen kirjailijan versio eroa tarpeeksi alkuperäisestä hahmosta.

Samoin esimerkiksi liian likeiset juonet aiheuttavat suuttumusta fantasian lukijoissa, kuten toistuvat vertaukset Paolinin kirjojen ja *Star Wars* -elokuvien juonien välillä osoittavat. *Star Warsin* juoni oli puheenaiheena kaikissa Paolinia käsittelevissä tutkimusaineistoissani, ja yksi keskustelija esimerkiksi tiivasi: "Can't Lucas sew this brat?" (Matchstick, 2014). Tämä siis siitä huolimatta, että juonihahmot eivät ole tekijänoikeussuojan alaisia (Kari, 2016).

Kaiken kaikkiaan fantasian lukijat näyttävät suhtautuvan vaikutteiden ottoon tekijänoikeuslakien säätäjiä tiukemmin, tai yleensä vähintään yhtä tiukasti, kuin tekijänoikeusjuristit. Esimerkiksi hahmot ja juonet ovat heille tärkeää kulttuurista pääomaa, ja tämä näkyy tavassa, jolla he suhtautuvat vaikutteiden ottoon näillä osa-alueilla. Osa keskustelijoista toki tietää kommentoida, että ideat eivät kuulu tekijänoikeuden piiriin. Sen pahempia ongelmia ei lukijoiden vaihtelevista, ja monin paikoin virheellisistä tekijänoikeusnäkemyksistä sinällään synny, jos ei sitten mukaan lasketa juurikin lukijoiden välisiä, ajoittain rajujakin riitoja aiheesta. Toki on myös teoreettisesti mahdollista, että kirjailija saattaisi haastaa väärää tekijänoikeussytöksiä esittävän lukijansa oikeuteen esimerkiksi kunnianloukkauksesta.

Tämän fantasian lukijoiden ajoittain tiukankin suhtautumisen tekijänoikeuteen on saanut kokea erityisesti Paolini. On myös nähtävissä viitteitä siitä, että oikeustoimien (tietävästä) puuttumisesta huolimatta lukijoiden palaute on mahdollisesti vaikuttanut Paolinin kirjoittamiseen joiltakin osin⁶³. Uskonkin, että varsinkin näinä aikoina, kun kirjailijat pystyvät erilaisten lukijatapaamisten ja sosiaalisen median alustojen ansiosta olemaan paljon suorassa vuorovaikutuksessa lukijoiden kanssa, on lukijoiden tekijänoikeusmielipiteillä vaikutusta. Tämä näkyy välillisesti esimerkiksi Paolinin kotisivuillaan julkaisemassa tekstissä "It All Began with Books" (Paolini.net., 2016). Siinä Paolini ottaa enemmän ja vähemmän kiertoteitse kantaa saamiinsa plagiointisyttöksiin. Kirjoitan tästä lisää luvussa 3.1.3, "Kirjailijat omista inspiraation lähteistään". Kaiken kaikkiaan uskon, että paitsi tekijänoikeuslaki, myös lukijoiden reaktiot ja palaute ohjaavat omalta osaltaan kirjailijoiden käsityksiä siitä, mikä on hyväksyttävää vaikutteiden ottamista ja mikä ei. Ja kuten sanottua, lukijat ovat vaativampia ja kriittisempiä kuin tekijänoikeusjuristit.

⁶³ Esimerkiksi Lissauer uskoo, että Paolini muunsi *Perillinen*-kirjojensa "örkit", eli urgalit ja kull-soturit, jaloiksi raakalaisiksi (*noble savages*), jotta hän ei enää saisi Tolkien-plagiointisyttöksiä osakseen (Lissauer, 2015, s. 139–140). Toisaalta, mitä juoniin tulee, on myös *Perillinen*-sarjan viimeistä osaa, *Perillistä*, syytetty *Star Warsin* kopiaimisesta. Esimerkiksi näin *Perillistä* kommentoidaan Goodreadsissa: "The entire climax of this book is a complete failure that steals heavily from Return of the Jedi" (Goodreads, 2020a). Toisaalta, toisin kuin *Perillinen*-sarjan ensimmäisen kirjan kohdalla, neljännen osan kohdalla Paolinia ei enää syytetty koko juonen varastamisesta.

3.3.8 Huomionarvoisia tekijänoikeuskiistoja

Once the scandal broke, Viswanathan's fall from grace in the media was rapid and vengeful -- (Koruth, 2013, s. 152).

Edellisessä luvussa kävin läpi tekijänoikeuden juridiikkaa soveltuvilta osin. Tässä luvussa jatkan samaa juridiikka-teemaa, nyt konkreettisiin tapauksiin paneutuen; tässä luvussa käsittelen nimittäin tekijänoikeuskiistoja, jotka liittyvät tutkimukseni kirjailijoihin, ja jotka on mainittu tutkimusaineistoissani. Mukana on sekä oikeuteen asti edenneitä, tai muuten merkittäviä tekijänoikeuskiistoja ja -kohuja, että myös mystisempiä tapauksia, joista ei voida olla varmoja, mitä kohun jälkeen lopulta tapahtui. Kaikkia tekijänoikeuskiistoja ei välttämättä ratkaista osapuolien välillä julkisesti, vaan sen sijaan suljetuin ovin kustantajien ja kirjailijoiden kesken (Nyqvist & Oja, 2018, s. 54).

Käsittelen tässä luvussa neljää Rowlingiin liittyvää tapausta taustoineen, ja lopuksi yhtä Paoliniin tutkimusaineistoissani verrattua tapausta. Nimenomaan Rowlingiin liittyneet tekijänoikeuskeskustelut ja oikeudenkäyntikeskustelut ovat syynä tämän tutkimuksen laajentamiseen myös tekijänoikeuden suuntaan. Rowling on fantasiakirjailija, joka tunnetaan paitsi kirjoistaan, myös oikeudenkäynneistään ja aggressiivisista lakimiehistään. Toivon, että tämän kappaleen myötä lukija saa kuvan siitä, miksi tekijänoikeusjutut puhuttavat fantasian lukijoita; on nimittäin todistettu, että juristien haastekirjeet tavoittavat myös vaihtoehtoisten todellisuuksien maailmat. Näissä tilanteissa Pimeyden voimilta suojautuminen (*Defence Against the Dark Arts*) on hyvä alku, kuten tämä luku tulee osoittamaan, mutta avainasemassa ovat kuitenkin taitavat asianajajat.

Aloitin oikeustapausten käsittelyn tutkimusaineistoissani useimmiten mainitusta oikeusjutusta: Nancy Stoufferin vuonna 1999 tekemästä tekijänoikeushaasteesta Rowlingia vastaan. Tämä tapaus mainitaan ainakin kolmessa viidestä tämän tutkimuksen Rowlingia käsittelevästä tutkimusaineistoista.⁶⁴ Stouffer väitti, että Rowling oli varastanut ideoita hänen *The Legend of Rah and the Muggles*-kirjastaan, joka oli Stoufferin sanojen mukaan peräisin vuodelta 1987, sijoittuen aikaan ennen *Harry Potter*-kirjoja, joista ensimmäinen julkaistiin vuonna 1997.

Stoufferin kirjan päähenkilö oli nimeltään Larry Potter, ja hänellä oli Lily-niminen ystävä. Harryn äidin nimi on myös Lily, kuten *Harry Potter*-kirjojen lukijat tietävät. Samoin Muggles-sana esiintyy toistuvasti Rowlingin kirjoissa (suom. *jästit*, viitaten ei-taikoviin ihmisiin, jotka elävät velhomaailman ulkopuolella). Oikeus päätti asian lopulta Rowlingin hyväksi vuonna 2002.

Kävi ilmi, että Stouffer oli väärentänyt todisteita. Esimerkiksi Stoufferin mukaan vuonna 1987 painetun kirjan kirjainfontti paljastuikin fontiksi, joka kehitettiin vasta 1990-luvulla. Stoufferin katsottiin syyllistyneen petokseen, ja hänet tuomittiin maksamaan 50 000 dollaria (noin 42 500 €) korvauksia, sekä Rowlingin asianajokulut. (Whited, 2002, s. 4–5.) On syytä epäillä, että Stouffer nosti tekais-tun syytteen puhtaasti siinä toivossa, että saisi suuret rahalliset korvaukset,

⁶⁴ 5.1.1, "Gaia Online", 5.1.4, "Kinja" ja 5.1.5, "The Baheyeldin Dynasty". Lisäksi tapaukseen viitataan mahdollisesti myös luvussa 5.1.2, "Goodreads", mutta koska haasteen tehneen kirjailijan nimeä ei mainita kommentissa, tämä ei ole varmaa.

ovathan *Harry Potter* -kirjat tehneet Rowlingista miljardöörin. Tämänkaltaiset taupaukset ovat valitettava lieveilmiö populaarikulttuurissa, missä suuret rahat liikkuvat.

Toinen Rowlingin läpikäymä, vuonna 2004 alkunsa saanut tekijänoikeushaaste, koskee Adrian Jacobsin teosta *Willy the Wizard* (1987). Tämä tapaus nousi esiin kahdessa tutkimusaineistossani⁶⁵. Jacobsin perikunnan mukaan *Harry Potter ja liekehtivä pikari* (*Harry Potter and the Goblet of Fire*, 2000) muistutti liikaa Jacobsin *Willy the Wizard* -kirjaa. Näiden kahden teoksen yhteneväisyyksiin kuuluu⁶⁶ muun muassa velhokilpailu, jossa pelastetaan panttivankeja, sekä tarinaelementtejä, kuten velhoshakki, velhosanomalehti ja velhokartta (The Telegraph, 2020b). Toisaalta Jacobsin teos oli vain 16 sivua pitkä, ja yleisvaikutelmaltaan hyvin erilainen, kuin *Harry Potter ja liekehtivä pikari*:

-- a judge in the Manhattan-based US District Court for the Southern District of New York had said that "the contrast between the total concept and feel of the works is so stark that any serious comparison of the two strains credulity".

Harry Potter and the Goblet of Fire was 734 pages long while the Willy the Wizard book consisted of just 16 pages of text, the judge said, adding that the Willy the Wizard book was "entirely devoid of a moral message or intellectual depth", in contrast to Goblet of Fire, a cumulative work in which one scene built on another, the storyline was highly developed and complex, and there was "a highly developed moral core" and overarching messages were conveyed through the plot. (The Telegraph, 2020a.)

Oikeutta käytiin kahdesti - ensin Yhdysvalloissa, missä vuonna 1997 kuolleen Jacobsin perikunnan tekemä haaste torjuttiin, ja sen jälkeen vielä Iso-Britanniassa. Siellä haaste kaatui, koska Jacobsin perikunta ei pystynyt maksamaan oikeuden määräämiä 65 prosenttia Rowlingin ja Rowlingin kustantajan, Bloomsburyn, turvallisuuskuluista. Turvallisuuskulujen kokonaissumma oli noin 1,5 miljoonaa puntaa (noin 1 665 000 €). (BBC, 2011; The Telegraph, 2020a; YLE, 2020b.) Ei ole ihme, että tämä oikeustapaus vuoti myös tutkimiini verkkokeskusteluihin, sillä taistelu kesti seitsemän vuotta, ja sitä on luonnehdittu muun muassa skandaaliksi (The Telegraph, 2020a). On mielenkiintoista huomata, että Jacobsin perikunta tulkitsti tekijänoikeutta hyvin samalla tavalla kuin useat tutkimusaineistojeni verkkokeskustelijat. Sillä aivan kuten tutkimani verkkokeskustelijat, myös Jacobsin perikunta nosti esiin kirjojenvälisiä yhteneväisyyksiä juonen ja yksittäisten tarinaelementtien tasoilla. Ei ole kuitenkaan yllättävää, että oikeushaaste hylättiin Yhdysvalloissa, sillä ideat, tarinankerronnalliset elementit ja juoniatihiot eivät ole tekijänoikeussuojan alaisia (Kari, 2016). Julkisessa keskustelussa ideoidenkin kopioimista toki pidetään paheksuttavana (Nyqvist & Oja, 2018, s. 84).

Tämä oikeushaaste on myös jälleen hyvä esimerkki rahan mahdollisesta motivaattorina toimimisesta oikeuteen lähtemisessä. Jacobsin edustajat olivat nimittäin yrittäneet saada Rowlingia sovittelemaan asiaa ilman oikeudenkäyntiä "negatiivisen julkisuuden välttämiseksi", ja korvaussummaksi he asettivat 659 miljoonaa puntaa (noin 731 490 000 €) (The Telegraph, 2020a). Toisaalta tämä

⁶⁵ 5.1.4, "Kinja" ja 5.1.5, "The Baheyeldin Dynasty".

⁶⁶ Yhteneväisyyksiä käsitellään myös luvussa 5.1.4, "Kinja".

Willy the Wizardin tapaus myös osoitti jälleen kerran, miten hyvät valmiudet Rowlingilla ja Bloomsburylla on vastata oikeushaasteisiin. Itselleen tunnusomaiseen tapaan⁶⁷ Rowling myös totesi, että hän ei ollut edes lukenut Jacobsin kirjaa ennen kuin oikeuskanne nostettiin häntä vastaan vuonna 2004 (The Telegraph, 2020a).

Kolmas Rowlingin tuotantoon liittyvä kiista koskee vuonna 1986 ilmestynyttä *Troll*-fantasiaelokuvaa (suom. *Peikko*). Tätä tapausta sivuttiin kahdessa Rowlingia käsittelevässä tutkimusaineistossani⁶⁸. *Troll*- elokuvan päähenkilön nimi on Harry Potter Jr. IMDb.com:in sivuilla elokuvaa kuvaillaan seuraavasti:

A wicked troll king in search of a mystical ring that will transform him to human form invades a San Francisco apartment complex where a powerfull witch lives. (IMBd, 2020a.)

Tuottaja Peter Davyn kerrotaan sanoneen, että hänen *Troll*-elokuvan ohjannut kollegansa John Carl Buechler katsoo luoneensa ensimmäisen *Harry Potterin*, ja pitää Rowlingia epärehellisenä:

In John's opinion, he created the first Harry Potter. J.K. Rowling says the idea just came to her. John doesn't think so.

"There are a lot of similarities between the theme of her books and the original Troll.

"John was shocked when she came out with Harry Potter." (Movie News, 2020.)

Asiat monimutkaistuivat, kun tälle noin 11 vuotta ennen ensimmäistä Rowlingin *Harry Potter* -kirjaa ilmestyneelle *Troll*-elokuvalle alettiin suunnitella jatko-osia. Rowlingin *Harry Potter* -elokuvien oikeudet omistavan Warner Bros -yhtiön lakimiehien väitetään todenneen: "If these producers intend to remake Troll they'd better tread carefully not to infringe on our rights". (Tecdirt, 2020.) Vuonna 2015 uutisoitiin, että *Troll*-elokuvalle olisi tulossa sekä animoitu jatko-osaelokuva että televisiosarja nimeltä *TROLL: The Rise of Harry Potter, Jr.* (comingsoon.net., 2021). Esituotannossa ollutta tarinaa kuvailtiin seuraavasti:

The new animated feature will revisit the world of the wizardry originally created in the 1986 TROLL movie in which a wicked, magical troll wizard envisages taking over the world. Only Harry Potter, Jr., with the help of a magical witch, can save the planet from the clutches of the troll wizard and his evil force. (comingsoon.net., 2021.)

TROLL: The Rise of Harry Potter, Jr.:n oli määrä ilmestyä vuonna 2017 (comingsoon.net., 2021). Näin ei kuitenkaan jostain syystä tapahtunut, ja ohjaaja John

⁶⁷ Rowling on kertonut, että ei ole erityisen kiinnostunut fantasiakirjallisuudesta, ja ei ole juurikaan lukenut sitä (Newsweek, 2010). Rowling on lisäksi pyrkinyt kieltämään Tolkienilta saamiaan vaikutteita sanomalla, että luki *Taru Sormusten Herrasta* -teoksen vain kerran 14-vuotiaana (Granger, 2010), ja että hän luki *Hobitin* vasta aloitettuaan ensimmäisen *Harry Potter* -kirjan kirjoittamisen (Newsweek, 2010). Rowlingista kirjoitettu epävirallinen elämänkerta kuitenkin kyseenalaistaa nämä Tolkienin vaikutusta vähättelevät lausunnot vahvasti (Smith, 2003, s. 85, 102).

⁶⁸ 5.1.4, "Kinja" ja 5.1.5, "The Baheyeldin Dynasty". Esimerkiksi The Baheyeldin Dynastiassa nimimerkki "tincanman" kirjoittaa: "I find it very coincidental that harry potter was the name of the young hero in the movie troll" (The Baheyeldin Dynasty, 2004–2017).

Carl Buechler kuoli vuonna 2019 (IMDb, 2020b). On vaikeaa löytää varmaa tietoa, mitä todella tapahtui. Osapuolien lakimiehet ovat kuitenkin aktivoituneet, sillä *TROLL: The Rise of Harry Potter, Jr.* -elokuvasta kirjoitettujen uutisten yhteydessä esiintyy toistuvasti hyvin virallinen, pitkäkö selonteko, jossa kerrotaan, että *TROLL: The Rise of Harry Potter, Jr.* -elokuva ei ole millään lailla yhteydessä Rowlingin *Harry Potter* -ilmiöön.⁶⁹ Arvoitukseksi jää myös, saiko Rowlingin *Harry Potter* -nimensä Rowlingin lapsuudenaikaisen naapurin, Ian Potterin, mukaan, kuten Rowling on itse kertonut (ks. esimerkiksi *Biography*, 2020), vaiko sittenkin John Carl Buechlerin *Troll*-elokuvaa mukailleen.

Rowlingiin liittyen on myös tärkeää huomata, että tekijänoikeuskiistoista puhuttaessa Rowling ei ole ollut läheskään aina haastettu osapuoli. Esimerkiksi hänen elokuviensa takana oleva Warner Bros. on nimittäin puuttunut *Harry Potterista* tehtyyn fanifiktioon ja muihin fani-appropriatioihin tekijänoikeusrikkomuksina, ja synnyttänyt näin yhden niin kutsutuista Potter-sodista⁷⁰ (Jenkins, 2006a, s. 169–170). Siirtyessäni nyt käsittelemään neljättä Rowlingiin liittyvää tekijänoikeuskiistaa, avaan ensin Rowlingin ja hänen faniensa välisiä juridisia konflikteja yleisemmällä tasolla kokonaiskuvan saamiseksi. Siirryn sen jälkeen tarkastelemaan erityisesti *Harry Potter Lexiconin* tapausta.

Juuri *Harry Potter* on varsin altis fani- ja mediatekstien oikeuksien omistajien välisille tekijänoikeuskonflikteille, koska *Harry Potter* -fandom on yksi niin sanotuista isoista fandomeista (*Big Fandoms*) *Star Trek* -fandomin, *Taru Sormusten Herrasta* -fandomin ja *Star Wars* -fandomin ohella, ja se on kasvanut näistä fandomeista nopeiten, koska se syntyi internet-aikana. Potter-fanit ovatkin tuottaneet internettiin huiman määrän aineistoa. (Schwabach, 2011, s. 116). Samaan aikaan elokuvatekijänoikeuksien mukaantulon myötä toleranssi fani- tuottamaa aineistoa kohtaan laskee entisestään; Warner Brothers vahtii tekijänoikeuksia tiukemmin kuin Rowling (Schwabach, 2011, s. 118), kuten tämä luku tulee osoittamaan.

Monissa tapauksissa *Harry Potter* -aiheisen fanisivuston ylläpitäjä sai Warner Bros. -yhtiöltä kirjeen, jossa sivusto sai luvan jatkaa toimintaansa vain, jos Warner Bros. katsoi, että sivusto ei sisältänyt mitään sopimatonta. Vääränlainen sisältö johtaisi siis sivuston sulkemiseen. (Jenkins, 2006a, s. 170.) Tämä aiheutti

⁶⁹ "The reprise of *TROLL: The Rise of Harry Potter, Jr.* has not been prepared, approved or licensed by any entity that created or produced the J.K Rowling series of Harry Potter books or the Warner Bros. series of Harry Potter motion pictures. Troll the Movie LLC is not affiliated with J.K. Rowling or Warner Bros nor has this motion picture been endorsed or authorized by J.K. Rowling or Warner Bros. The characters "Harry Potter" and "Harry Potter, Jr." depicted in Troll are not related to, or inspired by, the book and film characters of J.K.Rowling and Warner Bros. Harry Potter and Harry Potter, Jr. and his family were characters in the 1986 motion picture Troll which was independently created and distributed 11 years before J.K. Rowling's first Harry Potter book was written and published." (Wired, 2020; comingsoon.net., 2021.)

⁷⁰ Jenkins mainitsee kaksi Potter-sotaa (*the Potter wars*), joista toinen puolestaan koski Yhdysvaltojen uskonnollisen oikeiston halua poistaa *Harry Potter* -kirjat kirjakaupoista ja koulukirjastoista (Jenkins, 2006a, s. 169–170). Tätä Potter wars -termiä voi myös pitää niin sanottujen kirjastotien (Nyqvist & Oja, 2018, s. 47) alakategoriana. Meillä Suomessa kirjastota on syntynyt muun muassa Hannu Salaman *Juhannustanssit* -teoksen (1964) vastaanotosta (emt. 47). Samoin kuin Rowling, myös Hannu Salama sai osakseen kristittyjen esittämiä syytöksiä; Rowlingia syytettiin noituudesta, Salamaa jumalanpilkasta (Nyqvist & Oja, 2018, s. 47; Jenkins, 2006a, s. 169–170).

fanifiktio tuottajissa vastareaktion, joka kulminoitui Defence Against the Dark Arts -organisaatioon. Jenkins kertoo: “--fans had helped to turn a little known children’s book into an international best-seller and that the rights holders owed them some latitude to do their work.” (Jenkins, 2006a, s. 186–187.) Tämä fanien kansainvälinen liike johti lopulta sopuun fanien ja Warner Bros:in välillä (Jenkins, 2006a, s. 187).

Vaikka tämä Potter-sota päättyi yhteisymmärrykseen osapuolien välillä, ei fanifiktio ole missään nimessä ongelmaton ilmiö, kun sitä tarkastellaan tekijänoikeuksien kannalta. On todettu, että periaatteessa lähes kaikki fanifiktio rikkoo tekijänoikeuksia (Jenkins, 2006a, s. 188), joskin on myös ehdotettu, että fanifiktio voitaisiin hyväksyä reilun käytön (*fair use*) periaatteiden pohjalta (Schwabach, 2016, s. 116–117, 125). Jenkins (2006a, s. 189) pohtii: “Nobody is sure whether fan fiction falls under current fair-use protections. Current copyright law simply doesn’t have a category for dealing with amateur creative expression.” Tämän Jenkinsin toteamuksen jälkeen on fanifiktio juridiseen asemaan saatu kuitenkin hieman lisää selvyyttä, kiitos *Harry Potter Lexiconin* tapauksen, joka tuli oikeuden käsittelyyn vuonna 2007. Tämä *Harry Potter Lexicon* nousi esiin myös luvun 5.1.4, “Kinja” tutkimusaineistossani, missä mainittiin, että kirjailija Orson Scott Card näpäytti Rowlingia *Harry Potter Lexiconiin* liittyen syyttämällä tätä oman kirjansa kopioinnista (Anders & Dobbs, 2010). Käsittelen tätä tapausta tässä luvussa paitsi, koska se liittyy tutkimusaineistooni, myös, koska tämä tapaus on malliesimerkki siitä, miten aggressiivisesti *Harry Potter* -kirjojen tekijänoikeuksia ja tavaramerkkejä vahditaan⁷¹, ja millaisiin selkkauksiin tämä saattaa johtaa kirjailijan ja hänen faniensa välillä.

Harry Potter Lexicon on alun perin vain verkossa toiminut *Potter*-ensyklopediasivusto, joka kasvoi yhdeksi suurimmista *Potter*-aiheisista fanisivustoista The Leaky Cauldronin, Veritaserumin ja HPana:n ohella (Schwabach, 2011, s. 116). Sivuston ylläpitäjä, Steven Vander Ark, nautti aluksi Rowlingin suosiota, ja kirjailija jopa myönsi itsekin käyttävänsä *Harry Potter Lexiconia* referenssisivustonaan, josta hän tarkisti faktoja (Schwabach, 2011, s. 116–117).

Vander Ark joutui kuitenkin törmäyskurssille Rowlingin ja Warner Brothersin kanssa vuonna 2007, kun hän päätti julkaista *Harry Potter Lexiconin* kirjamuodossa (Schwabach, 2011, s. 126). Rowling ja hänen kustantajansa eivät nimittäin ole koskaan sietäneet kaupallistettua fanifiktiota (Schwabach, 2011, s. 117). Niinpä Vander Ark haastettiin oikeuteen kirjan julkaisun estämiseksi (Schwabach, 2011, s. 126). Oikeus totesi, että Vander Arkin *Harry Potter Lexiconin* ei sinällään voida katsoa korvaavan tai syrjäyttävän alkuperäisiä *Harry Potter* -kirjoja, koska se on käsikirja, ei juonellinen romaani, kuten alkuperäiset *Harry Potter* -kirjat ovat. Tämä ei siis voinut toimia perusteena *Harry Potter Lexiconin* julkaisun kieltämiselle.

Sen sijaan Rowlingin kaksi itse julkaisemaa käsikirjaa, niin sanotut Tylypahkan oppikirjat⁷² osoittautuivat ongelmallisemmiksi Vander Arkin *Harry*

⁷¹ Rowlingin luomat hahmot ovat tavaramerkkisuojujattuja (jk.rowling.com, 2020).

⁷² *Ihmeotukset ja niiden olinpaikat (Fantastic Beasts and Where to Find Them, 2001)*, sekä *Huispaus kautta aikojen (Quidditch Through the Ages, 2001)*.

Potter Lexiconin kannalta, koska tässä tapauksessa Rowlingin teosten ja Vander Arkin teoksen saatettiin nähdä kilpailevan keskenään. Oli olemassa riski, että Vander Arkin teos syrjäyttäisi Rowlingin vastaavat teokset ostavan yleisön silmissä. (Schwabach, 2011, s. 128, 130.)

Toinen kiistanalainen asia oli sallitun siteeraamisen määrä. Oikeus katsoi, että koska kyseessä oli *Harry Potter* -käsikirja, Vander Arkilla oli oikeus siteerata Rowlingin alkuperäisteoksia, mutta että Vander Ark oli siteerannut Rowlingia enemmän kuin oli perusteltua. (Schwabach, 2011, s. 128–129.) Vander Ark joutui muotoilemaan tekstinsä uudelleen, jotta se voitaisiin hyväksyä julkaistavaksi (emt. 130). Muokattu *Harry Potter Lexicon* julkaistiin lopulta vuonna 2009 (emt. 130). Vander Ark, joka kuului Rowlingin tunnetuimpiin faneihin (*BNF, Big Name Fan*), koki kuitenkin oikeusprosessin äärimmäisen vieraannuttavaksi ja epämiellyttäväksi. Osasyynä tähän oli myös muiden Potter-fanien kääntäminen häntä vastaan. (Schwabach, 2011, s. 131.)

Mielenkiintoista on, että myös tässä *Harry Potter* -teoksiin liittyvässä fani-vastaan-oikeuksienomistaja -tapauksessa oikeudenkäyntiä verrattiin *Harry Potter* -kirjan tapahtumiin, tällä kertaa ilmeisesti Dolores Pimennon (Dolores Umbridge) ja Taikaministeriön (Ministry of Magic) loukkaaviin toimiin *Harry Potter ja kuoleman varjelukset* -kirjassa (*Harry Potter and the Deathly Hallows*, 2007) (Schwabach, 2011, s. 126–127). Tämä osoittaa, miten vahvasti Potter-fanit elävät Rowlingin kirjojen maailmassa, ja peilaavat omaa elämäänsä niiden läpi, jopa tällaisissa hyvin ristiriitaisissa tilanteissa, joissa heidän ihailunsa kohde on kääntynyt heitä vastaan.

Vander Arkin tapausta voi myös pitää fanifiktion juridisen aseman kannalta merkittävänä ennakkotapauksena, joka määrittää, mitä fanit saavat ja eivät saa tehdä (Schwabach, 2011, s. 131).

Toisin kuin Rowling, Christopher Paolini ei tietävästi ole koskaan joutunut oikeuden eteen tekijänoikeusrikkomuksesta syytettynä. Tutkimusaineistooni kuuluvassa Matchstick: everybody's a critic -blogissa (luku 5.2.4) Paolinia kuitenkin verrattiin kirjailija Kaavya Viswanathaniin, joka joutui pahoihin vaikeuksiin plagiointikohun takia. Vuonna 2006 tuolloin 19-vuotiaan Kaavya Viswanathanin *chick-lit*⁷³ -romaani *How Opal Mehta Got Kissed, Got Wild and Got a Life* nostatti plagiointikohun, koska se muistutti liikaa kirjailija Megan McCaffertyn teoksia. Pian ilmeni, että materiaalia oli kopioitu myös muilta kirjailijoilta. Tämän seurauksena kustantamo veti Viswanathanin kirjan pois markkinoilta, ja irtisanoi kustannussopimuksen. (Posner, 2007, s. 3–5.) Plagiointisyytökset eivät siis aina jää pelkän spekulatiivisen asteelle vaan niillä voi olla myös käytännön seurauksia.

Viswanathan jäi kiinni, kun hänen omat lukijansa ottivat yhteyttä Viswanathanin kustantajaan ja Viswanathanin kotiyliopiston lehteen, *Harvard*

⁷³ Chick-lit -kirjallisuutta voi luonnehtia 20-30 -vuotiaille naisille suunnatuksi kirjallisuudeksi, joka käsittelee sinkkunaisten tasapainottelua työurien ja ihmissuhteiden välillä (Cabot, 2003). Chick-lit pyrkii realistisempaan kuvaukseen, kuin perinteinen romanssikirjallisuus, ja sen avulla voidaan käsitellä monia nykynaiselle relevantteja aiheita, kuten feminismiä, identiteettiä, kuluttamista ja etnisyyttä (Ferriss & Young, 2005, s. 2–3). Suom. mimmi-kirjallisuus (Kotus, 2022).

Crimsoniin, löydettyään Viswanathanin teksteistä muilta kirjailijoilta kopioituja kappaleita (Marshall, 2013).

Vastaavasti Paolinin (2002) tapauksessa kuohuntaa on herättänyt esimerkiksi hänen *Eragon*-kirjastaan löytyvä, surullisenkuuluisa ”bridge-crossing scene”, jonka monet lukijat uskovat olevan peräisin yhdysvaltalaisen David Eddingsin (1990) kirjasta *The Ruby Knight – The Elenium Book Two* (suom. *Rubiiniritari*). Tarkat sitaatit esiin nostetuista ja vertailun alaiseksi joutuneista tekstipätkistä (Paolini ja Eddings) löytyvät luvusta 5.2.1 ”Goodreads”.

Matchstick -blogitekstissä (luku 5.2.4), jossa Viswanathanin tapaus nostetaan vertailumielessä esille, pohditaan sitä, miksi Viswanathan sai teostaan niin vakavat seuraamukset, mutta Paolini ei. Syyksi arvellaan muun muassa sitä, että Paolinilla on enemmän ajallista välimatkaa lähteisiinsä kuin Viswanathanilla:

Much like how Paolini lifted David Edding’s bridge-crossing scene and Luca’s characters, Viswanathan borrowed heavily from her own favourites -- But, where Paolini succeeded in staying out of his source’s immediate ire by providing them with decades of breathing room, Viswanathan immediately butted heads with McCafferty’s publisher, who rejected her apology for her “internalization” of McCafferty’s passages. (Matchstick, 2014.)

Tämä on hyvä huomio, sillä on todettu, että maantieteellinen ja ajallinen välimatka kopioinnin tai jäljittelyn kohteeseen suojaa plagioijaa seuraamuksilta (Nyqvist & Oja, 2018, s. 219).

Katse käännetään myös käytännön seuraamuksiin. McCaffertyn kustantaja uskoi, että Viswanathanin harrastama plagiointi oli suureksi haitaksi McCaffertyn uudelle kirjalle, kun taas Paolinin harrastama plagiointi ei vaikuttanut negatiivisesti kohteisiinsa:

There is nothing to be gained from calling Christopher Paolini on his crimes, save recognition. Lucas, especially, would only damage his grip on the teen fanbase that he and Paolini share; he stands to gain very little from claiming what is rightfully his. (Matchstick, 2014.)

Blogitekstissä kuitenkin huomautetaan, että seurausten puute ei poista tai tee tyhjäksi tapahtunutta plagiointia (Matchstick, 2014). Matchstick-blogitekstissä pohdiskellaan myös sitä, onko kyse mahdollisesti eroavaisuuksista genreissä: ehkä fantasian ei odoteta olevan yhtä omaperäistä kuin chick-litin?

Tässä pohdinnassa voi toki olla perää, sillä tutkimukseni perusteella fantasian lukijat sietävät esimerkiksi fantasialle tyypillisiä kliseitä ja trooppeja melko hyvin. Toisaalta Paolini ja Viswanathan ovat varsin erilaisia, kun katsotaan plagiointisyytöksiä tarkemmin. Kaiken kaikkiaan Viswanathanin kirjasta löytyi yli 40 McCaffertyn teoksista kopioitua kohtaa. Yhtäläisyydet olivat ilmeisiä. (The New York Times, 2016.) Tämä koitui Viswanathanin kohtaloksi. Paolinin kohdalla plagiointisyytösten sisältö on hajanaisempaa ja monitahoisempaa, ulottuen monesti tekijänoikeuden ulkopuolelle jääviin elementteihin, kuten juoniaihioihin, ideoihin ja nimiin (Kari, 2016). Varsinaisten kopioitujen tekstikappaleiden suhteen Paolini on ollut huomattavasti maltillisempi kuin Viswanathan.

Tässä luvussa olen nostanut esiin neljä tutkimusaineistoistani tuttua, Rowlingiin linkittyvää tekijänoikeuskiistaa, joissa Rowling on ollut vuoron perään sekä kantajana että vastaajana. Näitä tapauksia on luonnehdittu milloin skandaaliksi, milloin osaksi Potter-sotia. Vaikuttaisikin siltä, että Rowlingin tosielämä on yhtä värikästä ja kiisteltyä kuin hänen fiktiivisen Harry Potter -hahmonsakin. Ero on vain siinä, että siinä missä Harry joutuu kolttosistaan Taikaministeriön kuulusteltavaksi, on Rowling puolestaan tuttu näky reaalimaailman tuomioistuimissa. Kaikeksi onneksi kummallakin on myös omat puolustajansa; Harrylla Hermione, Ron ja Feeniksin kiltta, Rowlingilla taas Warner Bros:in ja Bloomsburyn huippulakimiehet. Toistaiseksi kumpikin on selvinnyt koettelemuksistaan varsin hyvin.

Plagiointi- ja tekijänoikeuskiistat ovat usein monisyisiä ja arvaamattomia. Alussa selvältä vaikuttanut tilanne voi saada yllättäviä tai outojakin käännteitä. Esimerkiksi tässä luvussa käsitelty Rowling vastaan *Troll* -elokuva osoittaa, että joskus vaikutteiden ottaja saattaakin yrittää kääntää tekijänoikeusasetelmaa ylösalaisin niin, että lopulta kukaan ei tunnu tietävän, kenellä on tekijänoikeus ja mihin. Hyvä lakimiestiimi auttaa asiaa huomattavasti. Vastaavasti taas Stoufferin tapaus osoittaa, kuinka röyhkeisiin huijauksiin kirjailijat voivat rahanhimon takia syyllistyä. Lisäksi myös Jacobsin *Willy the Wizard* -teoksen oikeuskäsittelyt pyörivät monellakin tapaa vahvasti rahan ympärillä. Samaan aikaan tuo oikeustapaus myös osoitti, että oikeustaistelut voivat saada alkunsa hyvin samanlaisista, esimerkiksi juoniaihioihin pohjautuvista yhtäläisyyksistä kuin mitä tutkimukseni verkkokeskustelijatkin nostavat esiin. *Harry Potter Lexiconin* tapaus taas toimii ennakkotapauksena siitä, mitä voi tapahtua, kun internet-fandom muuntautuu painetun kirjan muotoon ja joutuu törmäyskurssille tekijänoikeuden haltijan kanssa.

Nostin tässä luvussa esiin myös Paolinin ja Viswanathanin välisen vertailun, joka tehtiin yhdessä tutkimusaineistossani (5.2.4, "Matchstick: everybody's a critic"). Sekä Paolini että Viswanathan olivat nuoria ja huippumenestyneitä esikoiskirjailijoita, joiden teoksista lukijat löysivät mielestään liikaa kopioitua materiaalia. Kuitenkin vain Viswanathan menetti kustannussopimuksensa. Tälle on mielestäni syynä ennen kaikkea kirjailijoiden ottamien vaikutteiden erilainen luonne, kun asiaa tarkastellaan tekijänoikeudellisesti.

Tämä luku on johdatusta tekijänoikeudellisten kysymysten analyysiin, jonka teen muun analyysin rinnalla luvussa 5, "Verkkokeskustelujen tarkastelu". Ennen kuin paneudun analyysiin, nousen kuitenkin vielä muutaman kappaleen ajaksi metatasolle. Kerron, millä menetelmillä teen tutkimukseni, sekä esittelen tutkimusaineistoni ja tutkimukseni eettiset linjaukset.

4 TUTKIMUSMENETELMÄT JA AINEISTOT

Seuraavissa kolmessa alaluvussa käyn läpi väitöskirjatutkimukseni tutkimusmenetelmät, esittelen tutkimusaineistoni, ja teen linjaukset tutkimukseni eettisyyteen ja sensitiivisyyteen liittyen.

4.1 Menetelmät

Toteutan tämän tutkimuksen aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä aineisto ensin pelkistetään, sitten klusteroidaan eli ryhmitellään ja lopuksi abstrahoidaan (Tuomi & Sarajärvi, 2002, s. 111–114). Näin tutkimusaineisto järjestetään selkeään ja tiiviiseen muotoon informaatioisisällön säilyessä ennallaan. Prosessin aikana aineisto hajotetaan osiin, käsitteellistetään, ja lopuksi kootaan uudelleen. (Tuomi & Sarajärvi, 2002, s. 110.)

Käytännössä analyysini alkaa jokaisen keskusteluketjun kohdalla huolellisesta lähiluvusta, jonka jälkeen kirjaan keskustelussa esiintyneet teemat ja mielihiteet taulukkoon omille riveilleen.

Tämän jälkeen seuraa työvaihe, jonka aikana lasken taulukkoa apuna käyttäen, kuinka monta kertaa kukin näkemys (esimerkiksi: "Vaikutteiden otto on normaalia ja hyväksyttävää") tai teema (esimerkiksi "Detaljista keskustelua eri kirjojen yhtäläisyyksistä ja eroista") esiintyy keskusteluketjussa. Lisäksi laadin toisen taulukon keskustelun osallistujista. Jokainen nimimerkki saa oman sarakkeensa, johon merkkaan tämän nimimerkin esiin nostamat mielihiteet ja teemat.

Anonyymien ("Anonymous") ja vierailijoiden⁷⁴ ("Visitor") kohdalla identiteetti⁷⁵ keskustelijoiden omaa taulukkoa varten annetaan numeroimalla osallistajat. Mukana keskustelussa voi siis olla esimerkiksi "Anonyymi 1", "Anonyymi 2", ja niin edelleen. Tiedostan, että todellisuudessa kaikki anonyymien kommentit saattavat olla saman kommentoijan tekemiä, mutta tämän tutkimuksen kohdalla minulla ei valitettavasti ollut työkaluja tämän asian selvittämiseen⁷⁶. Tulevien analyysilukujen aikana tulen tekemään mainintoja siitä, montako anonyymia tai vierailijaa keskustelussa on mahdollisesti mukana. Näin lukija saa parhaan mahdollisen kuvan ja raja-arvot siitä, kuinka monta eri henkilöä keskusteluun kaiken kaikkiaan osallistuu. Analyysitaulukoissa (ks. liitteet 1–10), joita kuvailen tarkemmin myöhemmin tässä luvussa, kommentoin niin ikään anonyymien määrää, mikäli koen sillä olevan huomattavaa merkitystä. Saatan esimerkiksi kirjoittaa näin, viitaten kommentoijien kokonaismäärään: "Mukana paljon anonyymeja kommentoijia, joten todelliset luvut ovat todennäköisesti alhaisemmat" (sitaatti otettu liitteestä 5).

Syy, miksi minulla on käytössä oma taulukko keskustelun osallistujille on se, että sama keskustelija saattaa toistaa samaa mielipidettä useaan eri kertaan, ja näin vääristää lukuja. Pyrin eliminoimaan tämän seikan huomioimalla saman näkemyksen tai teeman samalta keskustelijalta vain kerran. Tämä on mahdollista keskustelun osallistujat -taulukon ansiosta.

Kunkin keskustelijan toisteisten kommenttien eliminointi johtaa siihen, että merkitsen osan kommentteista ei-relevantteiksi. Syitä tällaiselle merkinnälle on toki myös muita. Kun kirjoitan esimerkiksi luvussa 5.2.5, "Vuotava noidankattila" seuraavasti: "Kommentteja oli kaiken kaikkiaan 146 kappaletta, ja näistä 99 oli tutkimuksen kannalta relevantteja", on 47 kommenttia katsottu ei-relevantteiksi neljästä mahdollisesta syystä; Ensimmäinen syy on, että kommentti on todella tutkimuksen kannalta epärelevantti, eli siinä ei sanota mitään tutkimukseni aiheeseen tai intresseihin liittyvää.

Toinen syy ei-relevantti -luokituksen antamiseen on, että sama keskustelija on jo aiemmin tehnyt kyseisen, alun perin relevantin ja mukaan lasketun kommentin.

Kolmas syy ei-relevantti -luokitukselle on keskustelukontribuutio, jossa kommentoija ei tuota omaa sisältöä, vaan ainoastaan siteeraa jonkun toisen kommenttia, ja/tai mahdollisesti kommentoi hyvin lyhyesti, esimerkiksi sanomalla: "I agree!". Vaadin siis, että keskustelija kertoo oman mielipiteensä omin sanoin. Tämän rajauksen teen, koska joissakin tapauksissa pitkiin ja koukeroisiin

⁷⁴ Näiden kahden ilmaisun ohella keskusteluissa on mukana esimerkiksi kommentoija, jonka kohdalla lukee: "Deleted member". Tämä menee saman kategoriaan anonyymien kanssa, koska keskustelijan identifioiminen muista, samaa geneeristä nimitystä kantavista keskustelijoista ei ole mahdollista. Ilmaisut vaihtelevat tutkimusaineistosta toiseen.

⁷⁵ Korostan, että en tarkoita tutkimuksessani identiteetti-termillä minkäänlaista kommentoijan henkilötietojen tai identiteetin selvittämistä. Viitataan kyseisellä termillä sen sijaan tutkimuksen kannalta tärkeään mahdollisuuteen erottaa kommentoijat toisistaan. Näin samaa mielipidettä toistelevien kommentoijien näkemykset eivät ylikorostu; huomioin jokaiselta keskustelijalta kunkin mielipiteen vain kertaalleen.

⁷⁶ Ja toisaalta, nimimerkin löytymisenkään ei takaa, etteikö sama keskustelija esiintyisi aineistossa monena eri henkilönä. Se ei vaadi kuin monen eri nimimerkin käyttöä.

kommentteihin vastataan hyvin lyhyesti. Tällaisissa tilanteissa olisi mielestäni kohtuutonta ja epäloogista kirjata vain pari sanaa kirjoittaneen kommentoijan nimerkille mahdollisesti pitkään lista mielipiteitä ja teemoja. Varsinkin, kun ei voi olla varma, onko kommentoija kaikesta samaa mieltä, vai puoltaako hän vain jotain tiettyä osaa aiemman kommentoijan näkemyksistä. Ymmärrän toki, että joku toinen tutkija olisi saattanut päätyä tässä asiassa erilaiseen ratkaisuun.

Neljäs syy ei-relevantti -luokitukselle on, että kommentti on ei-tekstuaalissa muodossa (esimerkiksi piirros, video tai meemi⁷⁷). Tällaisia kommentteja löytyy Kinjan tutkimusaineistosta (ks. luku 5.1.4). Lisäksi Matchstick: everybody's a critic -bloggauksesta (ks. luku 5.2.4) ja Anti-Shur'tugal -verkkosivustolta (ks. luku 5.2.2) löytyi tekstin ohella joitakin kuvia. Jätin kuva- ja videokommentit huomiotta tutkimuksellisista ja tekijänoikeudellisista syistä johtuen.

Kuvilla ja videoilla on nimittäin tekijänoikeudellinen suoja, joka syntyy heti luomishetkellä ja jota mahdollisesti rikkoisin liittämällä esimerkiksi kuvakaappauksia väitöskirjaani (Finlex, 2022; AoIR, 2012; Alén-Savikko, 2020; Kari, 2016). Minulla ei ollut syytä olettaa, että tutkimusaineistoissani käytetyt videot ja kuvat olisivat olleet public domainin piirissä, eli toisin sanoen ne nauttivat tekijänoikeutta. Se, että mukana oli Kinjan tapauksessa myös meemi-aineistoa, vaikeutti tilannetta entisestään, sillä meemit ovat tekijänoikeudellisesti ongelmallisia miinakenttiä, joista on käyty maailmalla myös oikeutta (Kari, 2015). Yksinkertaisesti: en ollut valmis ottamaan tekijänoikeudellisia riskejä. Sitaatiooikeudesta huolimatta kuvataiteellisia haltuunottoja leimaa tällä hetkellä liian suuri epävarmuus (Alén-Savikko, 2020).

Tutkimuksellisilla syillä viitataan siihen, että piirrosten, kuvien ja videoiden analysointi vaatisi erilaiset työkalut kuin kirjoitettu teksti, ja näin ollen koin niiden erillisen analyysin vievän liikaa resursseja muutenkin moneen suuntaan rönnyilevän analyysini kontekstissa. Tutkimusaineistoni on pääasiallisesti erittäin tekstipainotteista joten tekstien analyysiin keskittyminen on looginen valinta. On myös todettava, että esimerkiksi kuvat eivät myöskään tuoneet mitään merkittävää sisällöllistä lisäarvoa keskusteluihin ja bloggauksiin. Keskustelija saattoi yksinkertaisesti havainnollistamismielessä esimerkiksi mainita kirjallisen teoksen tai fantasiahahmon ja tekstin ohella jakaa valokuvan puheenaiheestaan.

Koska luokittelin osan kommentteista ei-relevantteiksi, johti tämä myös siihen, että osassa tutkimusaineistoistani kaikki keskusteluun osallistuneet keskustelijat eivät tehneet lainkaan tutkimuksen kannalta relevantteja kommentteja. Olen eritellyt analyysitaulukoissani (ks. liitteet 1–10) aina erikseen sekä osallistuneiden keskustelijoiden kokonaismäärän että tutkimuksen kannalta relevantteja kommentteja tehneiden keskustelijoiden lukumäärän. Luonnollisesti kerron

⁷⁷ Meemiä pidetään kulttuurisena vastineena geenille. Termin lanseerasi brittiläinen biologi Richard Dawkins kirjassaan *Geenin itsekkyyys* (*Selfish Gene*, 1976) (Jenkins ym., 2013, s. 18). Dawkins (2006, s. 192) kirjoittaa: "Just as genes propagate themselves in the gene pool by leaping from body to body via sperms or eggs, so memes propagate themselves in the meme pool by leaping from brain to brain via a process which, in the broad sense, can be called imitation." Käytännössä meemi on hauska editoitu kuva, jossa yhdistyvät tekstuaalinen ja kuvallinen ilmaisu, ja jonka ymmärtämiseksi pitää tuntea sen tausta. Meemi leviävät verkossa jakojen myötä. (Kari, 2015.)

kyseisissä taulukoissa myös aina sekä analysoitujen kommenttien kokonaismäärän, että mukaan laskettujen, relevanttien kommenttien määrän. Päälle päätteeksi jokaisen taulukon alareunasta löytyy aina teemojen ja mielipiteiden yhteenlaskettu kokonaismäärä.

Korostan kuitenkin, että taulukkojen mukanaolosta huolimatta tutkimukseni on luonteeltaan ensisijaisesti laadullista (kvalitatiivista tutkimusta), ei niinkään määrällistä (kvantitatiivista). Käytän saamiani lukuja kunkin mielipiteen ja teeman esiintymistiheydestä ennen kaikkea laadullisen analyysini tukena, ja suuntaa-antavasti. Käytän lukuja siis kuvailun apuvälineenä, ja keinona jäsentää tekstiäni. Jäsentely toteutuu käytännössä esimerkiksi niin, että etenen tekstissäni usein määrällisesti isoimmista trendeistä aloittaen, jotta keskustelun yleinen ilmapiiri saadaan selville. En kuitenkaan ole kiinnostunut vain yleisimmistä mielipiteistä. Usein analysoin myös niitä näkemyksiä ja teemoja, joita esiintyy määrällisesti vähän. Vaikka vain yksi keskustelija olisi kirjoittanut: ”uskon, että uuden luominen tyhjästä on mahdollista”, saatan analysoida sitä samalla pietteillä kuin mielipidettä, jonka ovat ilmaisseet kymmenet keskustelijat. Näkökulmien moninaisuus kiinnostaa minua ja toivonkin voivani huomioida mahdollisimman monia eri näkökulmia tämän tutkimuksen puitteissa.

Haluan kuitenkin huomauttaa, että en nosta kaikkia tutkimusaineistoistani esiin tulleita teemoja erikseen esiin tekstissäni, koska se tekisi analyysistä kohutuuttoman pitkiä, toisteisia ja luettelomaisia. Kaikenkattavat listat teemoista ja mielipiteistä kunkin keskusteluketjun kohdalla voi kuitenkin löytää liitteistä 1–10 väitöskirjani lopusta. Tutkimuksen pääosin laadullisen luonteen takia päädyin lisäämään analyysitaulukot mukaan nimenomaan liitteinä.

Yksi keskeinen tavoitteeni on löytää jokaisesta keskusteluketjusta juuri sille tyypilliset erityispiirteet ja pohtia, mistä nämä erityispiirteet voivat johtua. Mielipideilmasto ja keskustelun yleissävy voi vaihdella hyvinkin radikaalisti eri keskusteluketjujen välillä.

Tämä keskusteluketjujen heterogeenisuus ja monipuolisuus on myös syy sille, että päädyin tekemään analyysin nimenomaan aineisto aineistolta, en teemoittain (esimerkiksi: ”vaikutteiden oton problematisointi”). Aineisto aineistolta-analyysi mahdollistaa myös kaikkein parhaiten alatutkimuskysymyksiini⁷⁸ vastaamisen, koska osa tutkituista aineistoista oli selkeästi tulkintayhteisöjä, faniyhteisöjä ja/ tai antifaniyhteisöjä, osa ei. Kun toteutin analyysini aineisto aineistolta, saatoin esimerkiksi verrata faniryhmien keskusteluja yleisempien kirjallisuussivustojen keskusteluihin kaikkein luontevimmin. Myös Maarit Jaakkola (2020) on todennut, että (kirjoja käsittelevän) käyttäjälähtöisen arvostelutoiminnan luonne ja muoto vaihtelevat sivustosta toiseen, jonka seurauksena käyttäjät saattavat kehittää hyvinkin erilaisia vuorovaikutuksen ja viestinnän strategioita. Tästä johtuen tutkimus kannattaa tehdä alustaspesifisesti (Jaakkola, 2020).

Teen toki lopuksi teema teemalta etenevän koontin analyysieni tuloksista. Tämä kaikki kymmenen tutkimusaineistoani yhdistävä koonti löytyy luvusta

⁷⁸ Ensimmäinen alatutkimuskysymykseni on: *millaisia tulkintayhteisöjä verkossa keskusteluvista fantasiakirjallisuuden lukijoista muodostuu?* Toinen alatutkimuskysymykseni on: *miten fanius ja antifanius ilmenevät fantasiakirjallisuutta käsittelevissä verkkokeskusteluissa?*

5.3, ”Analyysien yhteenveto; keskeisimmät tutkimustulokset”. Tuossa luvussa lähestyn tutkimuskysymyksiäni laajemmassa mittakaavassa, eri tutkimusaineistoista nousseet tutkimustulokset yhteen sulauttaen.

Haluan huomauttaa, että vaikka rajasinkin osan tarkastelemieni keskusteluketjujen sisällöstä irrelevantteina tutkimukseni ulkopuolelle, kurkottelee analyysini silti moneen suuntaan. Tämä johtuu tutkimusaineistojeni monipuolisesta sisällöstä, joka lähestyy tekijyyttä useista eri näkökulmista käsin. Tämä keskustelijoiden tulokulmien moninaisuus toisintuu analyysissäni, koska minusta on tärkeää tuoda autenttisesti esiin lukijoiden monipuoliset tulokulmat tekijyyteen. Niinpä tulen siteeraamaan analyysini edetessä useita eri teorioita ja tutkijoita, enkä pitäydy esimerkiksi vain tietyissä teoreettisissa suuntauksissa. Tämä saattaa vaikuttaa ajoittain sirpaleiselta, mutta se on hinta, joka heterogeenisen tutkimusaineistoni vaatimasta avarakatseisuudesta ja notkeasta näkökulman vaihtamisesta kannattaa maksaa. Tutkimuksen päätteeksi teen toki yhteenvetoa paitsi päätännössä, myös luvussa 5.3, ”Keskeisimmät tutkimustulokset”.

4.2 Aineistot

Kuten johdannossa mainitsin, tutkimukseni keskittyy Christopher Paolinin *Perilinen*-kirjasarjaan, J. K. Rowlingin *Harry Potter* -kirjoihin, ja näiden molempien kirjasarjojen keskeisen esikuvan, J. R. R. Tolkienin, tuotantoon. Tutkimusaineistoni koostuu kymmenestä eri verkkosivu- tai verkkokeskustelukokonaisuudesta. Kokosin tutkimusaineistoni internetistä vuosien 2011–2017 välisenä aikana, ja se on syntynyt vuosien 2004–2016 välisenä aikana. Jokainen kokonaisuus muodostaa yhden, omassa alaluvussa käsiteltävän tutkimusaineistonsa. Näistä tutkimusaineistoista viisi käsittelee ensisijaisesti Rowlingia, ja viisi Paolinia. Listaan nämä tutkimusaineistot myös taulukossa, josta selviävät aineistojen syntyajankohdat ja keräysajankohdat (ks. Taulukko 1.).

TAULUKKO 1: Tutkimusaineistojen syntyajankohdat ja keräysajankohdat.

Aineisto:	Syntyajankohta:	Keräysajankohta:
Gaia Online: "JK rowling borrowed heavily from JRR Tolkien"	13.8.2011–13.10.2011	26.10.2011
Goodreads: "J.K plagiarized Tolkien!!!"	2.9.2013–12.12.2014	20.12.2016
Dark Lord Potter: "The Harry Potter Series: Plagiarism or Coincidence?"	8.1.2007–8.9.2007	20.12.2016
Kinja: "Did Harry Potter Really Steal All These Story Ideas?"	11.11.2010–11.12.2010	4.4.2017
The Baheyeldin Dynasty: "Did J.K. Rowling borrow heavily from J.R.R. Tolkien?"	5.6.2004–12.9.2015	1.5.2017
Goodreads: "Paolini's Plagiarism"	4.1.2009–18.8.2011	Viestit 1–50: 4.4.2014 Viestit 51–100: 13.5.2015
Anti-Shur'tugal -verkkosivusto: 17 kpl faktasivuja, johdantosivuja ja artikkeleita	Copyright 2006. Sivusto kadonnut verkosta, eikä tarkkoja julkaisupäivämääriä ole saatavilla.	5.3.2015
LiveJournal, Anti-Shur'tugal -verkkosivusto, neljä keskusteluketjua: "Steal", "Emulate", "Tolkien vs. Paolini" & "Plagiarism"	1. "Steal" 5.6.2006–6.6.2006 2. "Emulate" 13.7.2009–13.4.2010 3. "Tolkien vs. Paolini" 21.2.2012–22.12.2012 4. "Plagiarism" 6.5.2016–16.5.2016	22.5.2017
Matchstick, everybody's a critic: "Eragon - Plagiarism Made Popular"	Bloggauksen 1. versio julkaistu 2006. Tutkittujen kommenttien aikaväli: 26.12.2006–29.8.2013.	28.3.2014
Vuotava noidankattila: "Christopher Paolini: Perilinen-saaga"	20.1.2007–14.5.2015	19.–20.12.2016

Valitsin keskusteluketjut aiheen ja laajuuden perusteella. Mukaan valituissa ketjuissa on kahta harkittua poikkeusta lukuun ottamatta vähintään 20 kommenttia, ja osallisina vähintään kymmenen keskustelijaa⁷⁹. Sisältövaatimuksena on, että ketjussa käsitellään joko Rowlingin tai Paolinin kirjallisten vaikutteiden

⁷⁹ Teen poikkeukset kommenttien ja keskustelijoiden lukumäärän vähimmäismäärän suhteen luvussa 5.2.2, "Anti-Shur'tugal -verkkosivusto" ja luvussa 5.2.3, "LiveJournal: Anti-Shur'tugal". Tarkemmat perustelut poikkeuksien tekemiseen löytyvät näistä luvuista.

ottamista, mieluiten Tolkieniin painottuen. Vähimmäisvaatimus oli, että Tolkien mainitaan.

Nämä tutkimusaineistot voi myös jakaa erilaisiin tyypeihin esimerkiksi seuraavasti: 1. fani- ja antifaniryhmät; 2. blogit ja henkilökohtaiset verkkosivustot, sekä 3. yleiset sivustot. Mainittakoon, että kuten analyysini tulee osoittamaan, suurimman eron havaitsen yhtäältä fani- ja antifaniryhmien ja toisaalta yleisten sivustojen välillä. Blogit ja henkilökohtaiset verkkosivustot sijoittuvat sisältönsä puolesta niin ikään pääosin yleisten sivustojen piiriin, joskaan eivät täysin.

Käsittelen fani- ja antifaniryhmiä seuraavissa luvuissa: 5.1.3, "Dark Lord Potter", 5.2.5, "Vuotava Noidankattila", 5.2.2, "Anti-Shur'tugal -verkkosivusto" ja 5.2.3, "LiveJournal: Anti-Shur'tugal". Blogeja ja henkilökohtaisia verkkosivustoja puolestaan tarkastelen näissä luvuissa: 5.2.4, "Matchstick: everybody's a critic", 5.1.4, "Kinja" ja 5.1.5, "The Baheyeldin Dynasty". Lopuksi sivustoja, joissa keskustellaan yleisemmin fantasiasta, tai ylipäätään kirjallisuudesta, käsittelen seuraavissa luvuissa: 5.1.1, "Gaia Online", 5.1.2, "Goodreads" ja 5.2.1, "Goodreads".

On hyvä huomata, että tutkimissani keskusteluissa esiintyvät jossain määrin myös kirjoista tehdyt elokuvat, ja kirjat ja elokuvat saattavatkin sekoittaa keskustelijoiden kommentteissa⁸⁰. Näinä median konvergenssin aikoina tämä on normaalia. Pyrin kuitenkin valitsemaan tutkimani keskustelut kirjoihin keskittyvien tai painottuvien viestiketjujen joukosta, ja jätin selkeästi elokuvia käsittelevät ketjut ulkopuolelle. Mutta aivan kuten Sonia Livingstone ja Rajana Das (2013) ovat todenneet:

To be sure, in practice, the texts and technologies of today's media environment are interacting, further complicating matters, as the one can no longer be mapped neatly onto the other (programs on television, films at the cinema, books in print form, etc.). (Livingstone & Das, 2013.)

Tähän aihepiiriin liittyen haluan myös huomauttaa, että käytän tässä tutkimuksessa sanoja *mediateksti* ja *teksti* kuvaamaan paitsi kirjoja, myös muita median muotoja, kuten elokuvia.

Tutkimusaineistojen verkosta hakiessa painotin hakukoneen (Google) ensimmäisiä hakutuloksia, ja hakusanoina käytin tutkimukseni fokuksessa olevien kirjailijoiden nimiä pareittain; sekä "Rowling, Tolkien", että "Paolini, Tolkien". Näin sain esiin keskusteluja, jotka käsitelivät nimenomaan kiinnostukseni kohteena olevia kirjailijoita ja heidän keskinäisiä suhteitaan. Ensimmäisten hakutulosten painotusta voi tietenkin kritisoida, sillä jo vanhan internetvitsin mukaan "paras tapa piilottaa ruumis on sijoittaa se Googlen hakutuosten kakkosivulle" (Fry, 2019, s. 29). On kuitenkin sula mahdottomuus haravoida manuaalisesti läpi tuhansia eri hakutuloksia ennen tutkimusaineistojen valintaa. Niinpä

⁸⁰ Näin tapahtuu esimerkiksi Rowlingia käsittelevissä luvuissa 5.1.5, "The Baheyeldin Dynasty" ja 5.1.2, "Goodreads". Näissä luvuissa näkyvät myös Tolkienin tuotannosta tehdyt elokuva-adaptaatiot. Keskustelijat siis vertailivat keskenään monia eri mediamuotojen versioita Tolkienin ja Rowlingin tarinoista. Paolinin kohdalla puolestaan George Lucasin *Star Wars* -elokuvasarja mainitaan toistuvasti, koska monet keskustelijat näkevät vahvoja yhteyksiä Christopher Paolinin tuotannon ja *Star Warsin* välillä.

sitä mukaa kun aihe- ja laajuusvaatimukset täyttyivät, poimin hakutuloksista tutkimusaineistoja. Ensimmäisen karsintakierroksen teki siis algoritmi, toisen tutkija.

Sitä, mikä vaikuttaa Googlen antamien hakutulosten sisältöön ja järjestykseen, ei ole valitettavasti mahdollista juurikaan tarkistaa (Fry, 2019, s. 33). On väitetty, että täysin samat haut johtavat eri käyttäjillä eri tuloksiin, joskaan tätä väittämää ei ole pystytty todistamaan kuin vain yksittäisten anekdoottien tasolla, ja sitä onkin kyseenalaistettu voimakkaasti (Pariser, 2011, s. 2–3; Bruns, 2019a; Bruns, 2019b). Yhdysvalloissa ja Saksassa tehtyjen tutkimusten mukaan ainoastaan selaimen kieliasetuksilla ja maantieteellisellä sijainnilla on todettu olevan merkittävää vaikutusta Googlen hakutuloksiin. Eri kielillä julkaistaan eri sisältöjä samasta aiheesta, ja Google pyrkii tarjoamaan tuloksia käyttäjän omalla kielellä. Google ei siis personoi hakutuloksia niin paljon, kuin monesti luullaan. (Bruns, 2019b.) Ja olipa asia niin tai näin, tarjotuista hakutuloksista on kuitenkin aina mahdollista karsia pois tutkimuksen kannalta irrelevantti sisältö, kuten tässä tapauksessa tein.

Tutkimuksen kohteena olevien kirjailijoiden nimien lisäksi kirjoitin hakuihini, kirjailijoiden nimien perään, sanan ”plagiarism” (tai ”plagiarismi”), jotta saisin esiin vaikutussuhteita käsitteleviä keskusteluita. Sain tuloksia pääosin englanniksi, mutta hieman myös suomeksi (ks. luku 5.2.5, Vuotava noidankattila). Valitsin hakusanaksi nimenomaan sanan plagiarism, koska se on verkkokeskusteluissa yleisesti käytetty ja tunnettu sana, joka antaa hyvin runsaasti kirjailijoiden välisiin vaikutussuhteisiin liittyviä hakutuloksia.

Toine runsaasti tuloksia antava hakusana olisi voinut olla ”inspiration” (inspiraatio). Niin ikään sana ”theft” (varkaus) olisi voinut tulla kyseeseen. Akateemisiä hakusanoja, kuten ”intertekstuaalisuus” (intertextuality), tai ”appropriatio” (appropriation) ei tämänkaltaisessa haussa kannata käyttää, koska verkkokeskustelijat eivät käytä tuollaisia sanoja juuri lainkaan, ja tämä vaikuttaa hyvin negatiivisesti hakutulosten määrään ja laatuun.

Hakusanan plagiarismi käyttöä voi tietenkin kritisoida sanaan kiinnittyvien negatiivisen mielleyhtymien takia⁸¹, ja sitä voi pitää jopa johdattelevana. Haluan kuitenkin huomauttaa, että loppujen lopuksi hyvin moni lukija puolusti plagioinnista syytettyjä kirjailijoita esimerkiksi todeten, että ”kaikki kirjailijat ottavat vaikutteita”. Sanan plagiarismi esiintyminen keskustelussa ei siis välttämättä tarkoita sitä, että keskustelun kohteena olevan kirjailijan tekijyys tuomietaan. Sen sijaan näen tutkimukseni perusteella plagiarismi-sanana kiinnostavana ja yleisenä terminä, joka herättää ihmisten huomion, ja toimii katalyyttinä mielenkiintoisille keskusteluille, jotka voivat edetä mitä moninaisimpiin, hyvinkin erilaisiin suuntiin. Tämän hakusanan käyttäminen ei siis johtanut automaattisesti konfliktien äärelle, vaan myös rauhallisiin ja analyttisiin keskusteluihin (ks. esimerkiksi luvut 5.1.3, Dark Lord Potter & 5.2.5, Vuotava noidankattila).

Luonnollisesti haluan huomauttaa, että valitsemani tutkimusaineistot vaikuttivat väistämättä tutkimuksen lopputuloksiin, ja niistä tehtäviin loppupäätelmiin. Eri tutkimusaineistoilla tutkimustulokset olisivat voineet olla hieman

⁸¹ Käsittelen plagiarismi-sanana etymologiaa luvussa 3.3.5, ”Plagiointi”.

erilaisia. Esimerkiksi J. K. Rowlingiin liittyvät, tässä tutkimuksessa analysoidut keskusteluaineistot olivat pääosin peräisin yleisluontoisilta sivustoilta (kuten Goodreads), ja yksi keskusteluketju oli otettu Dark Lord Potter -sivustolta, joka voidaan laskea *Harry Potter* -fanisivustoksi. Tämä sattuma vaikutti suurella varmuudella positiivisesti siihen, millainen kuva Rowlingista kirjailijana ja vaikutteiden ottajana muotoutui.

Vastaavasti Christopher Paolinin tekijyydestä ei saatu yhtä positiivista kuvaa, koska mukaan tutkimusaineistoon valikoitui kaksi anti-fanisivustoa (Anti-Shur'tugal -verkkosivusto ja Livejournalin Anti-Shur'tugal -yhteisö). Lisäksi heti hakutulosten kärjen tuntumasta löytyi hyvin Paolini-kielteinen blogipostaus (ks. luku 5.2.4, "Matchstick: everybody's a critic").

En kuitenkaan hakenut Paolini-kielteisyyttä tutkimusaineistoa kootessani. Paolinin tekijyydestä vain yksinkertaisesti löytyi enemmän negatiivisia kirjoituksia ja sivustoja. On myös varmasti niinkin, että kohut ja skandaalit saavat huomiota ja kommentteja, ja nousevat siksi kärkeen hakutuloksissa. Käsittelen tätä aihetta laajemmin luvussa 5.3.4, "Tutkimusaineiston suhteesta tutkimustuloksiin".

Mainittakoon vielä, että vaikka se ei tämän tutkimuksen aineistoista käykään ilmi, myös J. K. Rowlingilla on omat antifaninsa. Esimerkiksi nyt jo poistettu Swythyv-LiveJournal -sivusto ja edelleen verkosta löydettävä verkkosivusto Red Hen voidaan lukea niin sanotuiksi Rowlingin antifani-sivustoiksi. Näillä sivustoilla kritisoidaan (tai kritisoitiin) *Harry Potter* -kirjojen kyseenalaiseksi koettua moraaliala ja juonien epäjohdonmukaisuuksia. (Cusack, 2019.) Lisäksi J. K. Rowling on viime aikoina saanut paljon uusia antifaneja muun muassa erinäisten Twitter-kohujen myötä (Duggan, 2021; Newsweek, 2021; Los Angeles Times, 2020; McLeod & Holland, 2017). Jossain toisessa yhteydessä näitä Rowlingin antifaneja ja viimeaikaisia kohuja olisi hyvin mielenkiintoista tutkia.

Ennen kuin siirryn käsittelemään tutkimukseni eettistä puolta, haluan tehdä vielä yhden huomautuksen, joka koskee siteeraamiani tutkimusaineistoja ja niiden kirjoitusasua. Mukana tutkimusaineistosta otetuissa suorissa sitaateissa on tekstinpätkiä, joissa on kirjoitusvirheitä. Esimerkiksi sukunimi "Tolkien" on kirjoitettu toistuvasti muotoon "Tolkein". Tämä ei tule yllätyksenä, koska verkon keskustelupalstojen kieli liikkuu muodoltaan jossain puhutun ja kirjoitetun kielen välimaastossa, toisin sanoen se on hyvin epämuodollista ja puhekielimäistä. Keskustelijat keskittyvät enemmän sisältöön kuin muotoon:

Do remember that in online discussion (whether synchronous or asynchronous) and email, writing is more like speech – that is to say, less formal, less structured and more prone to error than traditional writing. It is acceptable, especially if you are typing quickly, to make 'typos' (i.e. typographical errors), minor spelling mistakes, and even to write slightly ungrammatical phrases/sentences, as long as the content is clear. (Bennett ym., 2007, s. 111.)

Vastaavasti myös Terry Pratchett (2014) on tehnyt seuraavan havainnon:

On the internet, no one cares how you spell. Dyslexia is imitated, not as an affliction, but as a badge of coolth. Some of the younger users regard as suspicious any suggestion that vaguely competent English has a part to play. (Pratchett, 2014, s. 78.)

Siteerattujen tekstien eheyden, autenttisuuden ja luettavuuden säilyttämiseksi olen päättänyt olla lisäämättä kieliopillisesti virheellisiin kohtiin [sic] -merkintää. Koska kyseessä ovat suorat sitaattit, en myöskään ole korjailut kielioppia.

4.3 Tutkimuksen eettisyydestä, sensitiivisyydestä ja juridiikasta

Koska henkilökohtaisen osuus korostuu keskusteluryhmäteksteissä toisin kuin monissa muissa muodoltaan vakiintuneemmissa ja julkisemmissa mediateksteissä, on tutkijakin velvollinen ottamaan tämän huomioon (Arpo, 2005, s. 66).

Verkkotutkimusta tehtäessä tulee aina ottaa huomioon myös eettiset näkökohdat. Se, millaisia eettisiä näkökulmia tulee huomioida, vaihtelee tutkimuskohtaisesti (Östman & Turtiainen, 2016). Kuten digitaalisen kulttuurin tutkija Sari Östman ja digitaalisen kulttuurin yliopistonlehtori Riikka Turtiainen (2016) toteavat: "On the Web, everything builds to the context: how the sites are built, what they are used for, who uses them, how the users communicate, how they feel about their contacts... these elements vary a lot."

Eettistä pohdintaa vaikeuttaa se, että tutkimusala on nuori ja luonteeltaan monitieteinen. Pitkien perinteiden luomat totunnaiskäytännöt ja ohjesäännöt puuttuvat toistaiseksi. (Östman, 2015, s. 71.) Östman ja Turtiainen (2016) pyrkivät parantamaan tilannetta luomalla selkeitä suuntaviivoja eettisen pohdinnan tueksi. Kuitenkin ainakin vielä toistaiseksi tarkka, tapauskohtainen reflektointi on paikallaan verkkotutkimusta tehdessä. Tässä pohdinnassa voidaan käyttää apuna esimerkiksi Turtiaisen ja Östmanin kehittämää eettisen verkkotutkimuksen huoneentaulua ("Board of Ethics for Online Researcher"). Katso kuva 1:

BOARD OF ETHICS FOR ONLINE RESEARCHER
(R. Turtiainen & S. Östman 2013,
see also partial transl. A. Haverinen 2014, 61)

**Is the internet your
tool
source or
*subject***

**in other words, is your research
with the internet
on the internet or
*about the internet***

To an internet researcher, the web is often a combination of all the abovementioned, in which case the internet (or a piece of it) is ***the research environment***, where the researcher must inter alia:

- * remember that ethics is related to **source criticism**
- * appropriate the **cultural conventions** of the particular research environment
- * understand the **contextualities** of how the research material is being created in the environment
- * consider the **intimacy or publicity** of the content from the point of view of the informants (or the members of the community, if you just examine the texts)
- * **respect** the people being researched and the contents they produce
- * remember that online environments are not static, but constantly changing, which is why all research ethics are to be considered **case-by-case**

The researcher should also remember that the responsibility and freedom of science always walk hand in hand. You need to be able to stand for your choices: you need to **reason your every choice**.

Kuten tästä huoneentaulusta näkee, kehoitetaan siinä ensin pohtimaan, onko verkko tutkimuksen väline, lähde vai mahdollisesti kohde. Omalla kohdallani verkko on näitä kaikkia, mutta ennen kaikkea lähde, koska saan tutkimusmateriaalini verkosta. Tutkimukseni linkittyy verkkoon siis hyvin vahvasti. Tämä side tuo mukanaan velvollisuuksia; On muistettava lähdekritiikki, tutustuttava tutkimusympäristön kulttuuriin ja ymmärrettävä aineiston syntykonteksti. Lisäksi tulee pohtia, kuinka intiimeiksi tai julkisiksi informantit kokevat tuottamansa tekstit. Tätä samaa julkisuus-yksityisyys -aihetta ovat pohtineet myös viestintätieteiden tutkija Malin Sveningsson, uusiin medioihin perehtynyt uskontososiologian professori Mia Lövheim ja informaatioteknologian tutkija Magnus Bergquist (2003, s. 186), ja heidän näkemyksiinsä paneudutaan alempana. Lopuksi Turtiainen ja Östman muistuttavat huoneentaulussaan siitä, että tutkimuksen kohdetta tulee kunnioittaa ja kohdella yksilöllisesti. Myöskään sitä ei tule unohtaa, että verkkoympäristöt ovat jatkuvassa muutoksen tilassa.

Tämän väitöskirjan tutkimusaineisto koostuu yleisistä kirjallisuus- ja kulttuurisivustoista (Gaia Online & Goodreads), fani- ja antifaniryhmistä (Dark Lord Potter, Vuotava Noidankattila ja Anti-Shur'tugal), sekä blogeista ja verkkosivustoista kommenttiosioineen (Matchstick: everybody's a critic, The Baheyeldin Dynasty, LiveJournal: Anti-Shur'tugal, Kinja).

Kaikki nämä sivustot ovat julkisia, eli kuka tahansa internetin käyttäjä voi ilman kirjautumista, tunnistautumista tai salasanoja tutustua sivustojen sisältöihin. On hyvä huomata, kuten Marja-Liisa Helasvuo, Marjut Johansson ja Sanna-Kaisa Tanskanen (2014, s. 23) ovat todenneet, että tutkimuskäytölle ei ole nähtävissä periaatteellista ongelmaa, kun kyseessä ovat julkisesti verkossa saatavilla olevat keskusteluryhmäviestit, joiden lukeminen ei vaadi rekisteröitymistä.

Uskon myös, että kaikkien aineistojen kohdalla keskustelijat tiedostavat olevansa julkisessa tilassa. Lisäksi esimerkiksi Kinjan (2017) sivustolla muistutetaan keskustelijoita vielä erikseen kommenttien ja postausten julkisuudesta seuraavasti:

Anything you post on Kinja is public. So make sure you're comfortable with the idea that anyone can view anything you post here. (Kinja, 2020.)

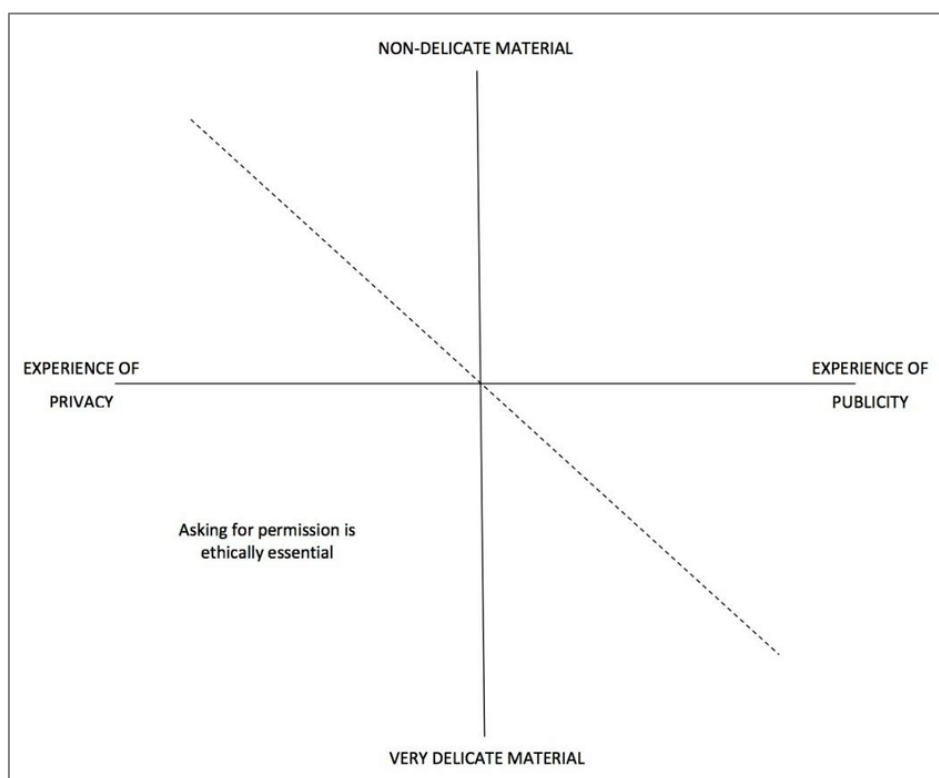
Osa tutkimusaineistoistani on lisäksi peräisin julkisista blogeista tai niihin verrattavissa olevista sivustoilta⁸², joita voi pitää suoraan julkaisuina. Bloggaajien ollessa kyseessä tulee huomata, että heille on monesti hyvin tärkeää tulla mainituksi tekstiensä luojina, jo tekijänoikeudellisista syistäkin johtuen.

Olen lisäksi tutustunut kaikkien (vielä verkosta löydettävien) tutkimusaineistojeni taustalla olevien sivustojen käyttösääntöihin, ja epäselvissä tapauksissa ollut sähköpostitse yhteyksissä suoraan sivustojen ylläpitäjiin, ja kertonut tekemästäni akateemisesta tutkimuksesta. Tämä tekemäni taustaselvitys ei ole nostanut esiin esteitä tutkimukselleni.

⁸² Luvun 5.2.4, "Matchstick: everybody's a critic" tutkimusaineisto, luvun 5.1.5, "The Baheyeldin Dynasty" tutkimusaineisto sekä luvun 5.2.3, "LiveJournal: Anti-Shur'tugal" tutkimusaineisto ovat kaikki julkisia blogeja tai niihin verrattavia sivustoja. Näistä tutkimusaineistoista viimeiseksi mainittu identifioituu blogin ja keskustelupalstan yhdistelmäksi (LiveJournal, 2017.)

Tätä nimenomaista tutkimusaihetta ei voida myöskään pitää sensitiivisenä. Puheenaiheena ovat kirjat, eikä mikään henkilökohtaiseen kokemuspiiriin kuuluva aihe, kuten keskustelijoiden oma terveydentila tai perhesuhteet.

Sveningsson ym. (2003, s. 186) ovat luoneet kaavion (ks. Kuva 2.), johon tutkija voi sijoittaa oman tutkimuksensa ja näin arvioida, tarvitseeko tutkimusmateriaalin käyttöön esimerkiksi pyytää lupa vai ei, ja onko informanttien henkilöllisyys syytä salata. Muuttujina taulukossa ovat materiaalin arkaluontoisuuden aste, ja informantin kokemus yksityisyydestä tai julkisuudesta (Sveningsson ym. 2003, s. 186).

KUVA 2: Sveningsson ym. (2003, s. 186), kaavio verkkoaineiston sensitiivisyydestä ja osallistujien julkisen tilan ja näkyvyyden kokemisesta.

Oma tutkimukseni sijoittuu kokemukseni perusteella oikealle puolelle ja ylös, toisin sanoen alueelle, jossa informantit eivät jaa itsestään arkaluontoista materiaalia, ja tiedostavat olevansa julkisessa tilassa. Aivan oikeaan yläkulmaan en kuitenkaan tutkimustani sijoittaisi, vaan ennemmin pystyn keskiviivan tuntumaan, koska esimerkiksi Vuotava noidankattila -keskustelupalstalla keskustelijat tuntuvat kirjoittavan enemmän toisilleen, eivät niinkään suurelle yleisölle. Myös Eeva Rohas (2016, s. 96) huomauttaa, että keskustelun julkisuus ei aina ole suoraan verrannollinen siihen, kuinka julkisena keskusteluun voidaan suhtautua. (Rohas, 2016, s. 96.) Ja aivan kuten media- ja pelitutkija Robert Arpo (2005, s. 65–66) toteaa: ”Kysymykseksi nousee se, kuuluuko keskusteluryhmäviesti julkiseen vai yksityiseen diskurssiin”.

Julkista tai ei, verkkoyhteisöllä on oma sisäinen kulttuurinsa, jossa määritellään esimerkiksi se, kuuluuko keskusteluun osallistuja ”Vuotikseen” vai ei, ja mikäli kuuluu, mikä hänen tupansa ja sukupuolensa on (Vuotava noidankattila 2016). Esimerkiksi oman tuvan⁸³ (Rohkelikko, Korpinkynsi, Luihuinen, Puusku-puh) määrittäminen on osa *Harry Potter* -faniyhteisön omaa kulttuuria.

Tämän kaavion perusteella tutkimukseni sijoittuu kuitenkin joka tapauksessa alueelle, jossa esimerkiksi luvan pyytäminen aineiston käyttöön tutkimusmateriaalina ei ole tarvittavaa eettisestä näkökulmasta käsin. Lisäksi luvan pyytämättä jättämiselle on myös käytännönläheisiä, pakottavia syitä:

Politiikan emeritusprofessori Paul Spicker linjaa artikkelissaan ”Ethical Covert Research” (2011), että on olemassa kahdenlaisia syitä informanttien suostumuksen hankkimatta jättämiseen: käytännönläheiset syyt ja metodologiset syyt. Metodologiset syyt kattavat esimerkiksi tutkimusasetelmat, joissa suostumuksen pyytäminen johtaisi informanttien käyttäytymisen muuttumiseen ja tätä kautta tutkimukseen mitätöitymiseen. Käytännönläheiset (”practical”) syyt puolestaan kattavat muun muassa tilanteet, joissa luvan pyytäminen ei ole mahdollista, koska tarkkailutilanne on ohimenevä tai anonyymi, koska luvan pyytäminen olisi tungettelevaa tai raskas prosessi, tai koska tutkimus ammentaa aineistosta, joka on saatu ennen tutkimusprojektin alkua. (Spicker, 2011.)

Tämän tutkimuksen kohdalla kyse on ennen kaikkea käytännönläheisistä syistä olla hankkimatta lupia, koska tutkimuksessani on satoja informantteja, jotka esiintyvät joko täysin anonyymeinä (esimerkiksi tunnisteella: ”Visitor” tai ”Anonymous”) tai nimimerkin suojissa. Osa tutkimusaineistostani on lisäksi kadonnut⁸⁴ jo verkosta, tai kerätty lähes vuosikymmen sitten. Katson siis, että luvan pyytäminen tässä tilanteessa on mahdotonta, ja lisäksi tarkkailtavat informantit ovat yleensä joko täysin anonyymejä, tai vähintään nimimerkin suojissa.

Ennakkotapauksena omasta tutkimusasetelmastani voidaan pitää Rohaksen (2016) väitöskirjaa *Sylviasta, Sylvialle, Sylviana – Retoriikka ja merkityksenmuodostus osoitteessa www.sylviaplathforum.com*. Myös tässä tapauksessa tutkittu verkkosivusto oli jo tietyssä mielessä tavoittamaton, koska se oli ”jähmettynyt arkistoksi” ja lisäksi sivuston perustaja oli kuollut (Rohas, 2016, s. 94).

Tässä verkossa käytyjä kirjallisuuskeskusteluja käsitelleessä tutkimuksessa Rohas (2016) pohdiskeli eettisiä kysymyksiä muun muassa seuraavasti:

Tutkimusaineistoni hankinta ei niinkään ollut haasteellista eettisessä tai muussakaan mielessä, sillä *tutkin julkista keskustelufoorumia, jonka kirjoituksia lukeakseen ei tarvitse liittyä yhteisön jäseneksi*. Aineisto on siis syntynyt tutkimushankkeeni ulkopuolella ja pitkälti myös ollut olemassa jo ennen sitä, enkä ole esimerkiksi kysymyksenasetteluilani voinut vaikuttaa aineiston sisältöön. Minun ei myöskään ole tarvinnut liittyä

⁸³ Tuvat perustuvat *Harry Potter* -kirjojen Tylypahka-koulun tupajaotteluihin, joita avataan *Harry Potter ja Viisasten kivi* -teoksessa (*Harry Potter and the Philosopher's Stone*, 1997) seuraavasti: ”--koko sen ajan minkä te opiskelette täällä Tylypahkassa, teidän tupanne tulee olemaan ikään kuin perheenne” (Rowling, 1997, s. 128).

⁸⁴ Verkosta jo kadonneet tutkimusaineistot voidaan nähdä tutkimuseettisesti haastavina, koska lukija ei voi tarkistaa, onko tutkija kuvailut ja analysoinut niitä oikein. Minun tutkimusaineistojeni kohdalla apuun tulee Wayback Machine. Verkosta jo kadonnut Anti-Shur’ tugal (ks. luku 5.2.2) löytyy nimittäin sieltä useina talletuksina. Kolikon toinen puoli on, että kun aineisto katoaa verkosta, suoja se tietenkin keskustelijoiden yksityisyyttä.

foorumille päästäkseni lukemaan sillä käytyä keskustelua. --Foorumin kirjoittelu ei myöskään ole erityisen arkaluontoista, sillä kyse on enimmäkseen kirjallisuuskeskustelusta tai vähintäänkin kirjallisuutta sivuavasta keskustelusta. (Rohas, 2016, s. 94–95.)

Aivan kuten Rohaksenkin tapauksessa, myöskään tässä tutkimuksessa ei ollut mukana aineistoja, joita lukeakseen pitäisi liittyä yhteisöön tai sivustoon, kuten jo ylläkin totesin. Kaikki tutkimani aineistot ovat vapaasti kenen tahansa luettavissa niiltä osin, kun ne ovat vielä olemassa⁸⁵. Ja aivan kuten Rohaksenkin tutkimusaineiston kohdalla, myös oma aineistoni on syntynyt itsenäisesti, tutkimuksestani riippumattomana, ja se on suurimmissa osissa tapauksista syntynyt jo ennen kuin edes aloitin tutkimustani.

Mainittakoon vielä lopuksi, että Rohas (2016, s. 97–98) päätyi omassa tutkimuksessaan julkaisemaan paitsi suoria sitaatteja, myös kirjoittajien nimet sellaisena kuin ne sivustolla esiintyivät. Hän perusteli päätöstään sillä, että sivuston kirjoittajien voidaan katsoa olevan vastuunsa ja vapautensa tuntevia täysivaltaisia toimijoita. Lisäksi Rohas halusi peräänkuuluttaa julkisille foorumeille kirjoittavien vastuuta: ”Julkinen tila ei ole takahuone eikä sellaiseksi muutu, vaikka siinä keskusteltaisiin kuin takahuoneessa”, Rohas (2016, s. 98) toteaa. Samoin Robert Arpo (2005, s. 65) toteaa: ”Sen sijaan alkuperäiselle kirjoittajalle tai puhujalle kuuluu myös kunnia (tai häpeä) ja vastuu omasta tekstistään”.

Rohaksen tavoin olen myös itse päättänyt julkaista suoria sitaatteja tutkimusaineistostani. Perustelen suorien sitaattien käyttöä ennen kaikkea kolmella eri tekijällä:

1. Henkilötiedot eivät lähtökohtaisesti ole saatavissa selville tutkimusmateriaaleistani, tai jos jossain tapauksessa ovat, ovat ne silloin saatavissa selville korostetun epäsuorasti. Riskit tutkittaville ovat käytännössä olemattomat, kun vielä muistetaan, miten ei-sensitiivistä tutkimusaineistojeni sisällöt (kirjallisuusaiheiset keskustelut) ovat.
2. Tutkimani aineistot ovat julkisia.
3. Aineistoni käsittelyllä on yleistä kulttuurista etua koskeva tehtävä, eli tieteellisen tutkimuksen mahdollistaminen. Tähän liittyen koen, että sekä havainnollisuuden että tekemieni tulkintojen oikeellisuuden tarkistamiseksi suorien lainojen esittäminen on välttämätöntä.

Näihin perusteisiin nojaten siteeraan tutkimusaineistojani normaalien siteeraamiskäytäntöjen mukaisesti. Tekijänoikeudellisista syistä johtuen en kuitenkaan julkaise kuvia tai ruutukaappauksia tutkimusaineistoistani, sillä tällöin mukana olisi useissa tapauksissa myös esimerkiksi erilaisia valokuvia ja piirroksia, joilla on vahva tekijänoikeudellinen suoja (kirjoitan tästä lisää luvussa 4.1, ”Menetelmät”).

⁸⁵ Luvun 5.2.2, ”Anti-Shur’ tugal -verkkosivusto” aineisto ei ole enää olemassa verkossa alkuperäisen web-osoitteen takana. Sivusto on kadonnut. Siitä voi toki löytää versioita Wayback Machinen avulla.

Ennen kuin siirryn analyysieni pariin, haluan vielä kirjoittaa pari sanaa lainaamisen juridiikasta. Kuten viestintä- ja informaatio-oikeuteen erikoistunut oikeustieteiden tohtori Anette Alén-Savikko on kirjoittanut, on hyvä muistaa, että EU:n alueella on olemassa kansallisia, EU-oikeuden sallimia säännöksiä, jotka mahdollistavat lainaamisen esimerkiksi arvostelua tai selostusta varten (Alén-Savikko, 2020). Vastaavasti esimerkiksi Yhdysvalloissa on voimassa niin sanottu reilun käytön (fair use) periaate:

EU-oikeus sallii esimerkiksi kansalliset säännökset, jotka mahdollistavat ”lainaukset muun muassa arvostelua tai selostusta varten” sekä olemassa olevien teosten käytön parodian, pastissin ja karikatyyrin tarpeisiin. Toteutukset ja tulkinnat vaihtelevat maittain. Yhdysvalloissa ja angloamerikkalaisen *copyright*-perinteen mukaisesti puhutaan puolestaan reilun käytön (*fair use*) alaan lukeutuvista tilanteista. (Alén-Savikko, 2020.)

Alén-Savikko (2020) tarkentaa lainaamiseen salliviin säännöksiin liittyen, että EU:n tekijänoikeussäännökset sisältävät muun muassa tutkimuksen havainnollistamissäännöksen:

-- Tällaisia ovat *tutkimuksen havainnollistamissäännös*, lehdistön lainaus- ja raportointioikeus sekä yleinen sitaattisäännös. (Korostus omani.) (Alén-Savikko, 2020).

Halusin nostaa nämä juridiset näkökulmat esiin, koska myös tutkimuksessani siiteerattujen verkkosivustojen käyttöinfoissa mainitaan tekijänoikeus.

5 VERKKOKESKUSTELUJEN TARKASTELU

Just as we can never embrace [...] a single person, but embrace the whole of her or his family romance, so we can never read a poet without reading the whole of his or her family as a poet (Bloom, 1997, s. 94).

Yllä oleva sitaatti kuvaa hyvin niitä ajatuskulkuja, joiden pohjalta tässä pääluvussa analysoidaan keskusteluketjut ovat saaneet alkunsa. Tutkituissa keskusteluketjuissa haetaan samanlaisuuksia, ja pohditaan niiden väliltä mahdollisesti löytyviä vaikutussuhteita. Tätä vaikutteiden ottoa saatetaan tarkastella esimerkiksi miettimällä, mistä vaikutteita ottanut kirjailija omaksui lähteensä, mitä lainattiin ja mitä jätettiin lainaamatta, ja kuinka kirjailija onnistui lainojen otossaan (Remak, 1961, s. 3).

Kuten nyt alkavasta analyysiosioista selviää, ei mitään kirjaa tai kirjailijaa tarkastella tyhjiössä, vaan sen arvo mitataan pitkälti sen pohjalta, miten kulloisenkin lukija suhteuttaa teoksen ja sen tekijän osaksi suurempaa fantasiakirjallisuuden kaanonia. Lähestymistapoja on monia, ja ne riippuvat pitkälti kulloisenkin lukijan moraalikäsitteistä, tekijänoikeuslakien tuntemuksesta, esteettisistä mieltymyksistä, mahdollisesta faniudesta tai antifaniudesta sekä fantasiakirjallisuuden kentän tuntemuksesta.

Toivon tutkimukseni antavan mielenkiintoisen ja kansainvälisen läpileikkauksen oman kirjallisuusgenrensä keskeisten ja tunnettujen kirjailijoiden, eli Tolkienin, Rowlingin ja Paolinin verkossa keskustelevien lukijoiden tekijyyksistä⁸⁶. Samalla toivon saavani vastaukset kysymyksiin ”millaisia tulkin-tayhteisöjä verkossa keskustelevista fantasiakirjallisuuden lukijoista muodostuu?” ja ”miten fanius ja antifanius ilmenevät fantasiakirjallisuutta käsittelevissä verkkokeskusteluissa?”. Aloitan analyysini tarkastelemalla Rowlingia käsitteleviä verkkokeskusteluja, jonka jälkeen huomioni siirtyy Paoliniin.

⁸⁶ Päättökysymykseni on: *miten nykylukijat suhtautuvat vaikutteiden ottoon muilta kirjailijoilta? Tarkentaen kysyn: onko innovatiivinen uuden luominen arvossaan 2000-luvun fantasiakirjallisuudessa vai hyväksyvätkö nykylukijat moniääniselle tekijyydelle tyypillisen mosaiikkimaisuuden, jossa vaikutteiden otto on luonnollinen osa luomisprosessia?*

5.1 J. K. Rowling

J. K. Rowlingin huippusuositut *Harry Potter* -kirjat ovat ymmärrettävästi puhuttaneet lukevaa yleisöä runsaasti. Harjaantuneet fantasian tuntijat ovat löytäneet myös runsaasti yhteyksiä Rowlingin ja aiempien fantasiakirjailijoiden teosten väliltä. Joillekin tämä tuo mukanaan kotoisan tuttuuden tunteen, kun taas toiset lukijat kokevat runsaat kirjalliset lainat lukunautintoa latistavina. Yleisesti ottaen Rowlingin kirjalliset lainat saavat kuitenkin enemmän ymmärrystä kuin esimerkiksi niin ikään tutkimukseni kohteena olevan Paolinin vaikutteiden otto. Aloitan esittelemällä jokaisen Rowling-aiheisen analyysiluvun lyhyesti, mielenkiintoisimpia löydöksiä ja tunnusomaisimpia piirteitä esiin nostaen.

Ensimmäinen Rowlingia käsittelevä tutkimusaineistoni (5.5.1, "Gaia Online") on yleisluontoinen sivusto, joskin se painottaa sisällössään muun muassa juuri fantasiaa ja sci-fiä. Tällä sivustolla Rowlingin vaikutteiden ottoon suhtaudutaan lopultakin varsin ymmärtäväisesti. Esille nousee myös huomio siitä, että fantasiakirjallisuudessa Tolkienia on vaikea olla kopioimatta. Näihin vaikutussuhteisiin liittyen puheeksi tulevat myös kirjailijoiden väliset hierarkkiset jännitteet.

Toinen Rowling-tutkimusaineistoni on niin ikään peräisin (kirjoihin erikoistuneelta) yleissivustolta (5.1.2, "Goodreads"). Tässä "J.K plagiarized Tolkien!!!" -otsikkoa (Goodreads, 2013–2014) kantavassa keskusteluketjussa haetaan rajoja monella tavalla; onko Rowlingin vaikutteiden otto tuomittavaa vai ei, mihin tyyliin kirjallisuudesta voi ja pitää keskustella, mikä on elokuva-adaptaatioiden suhde alkuperäisteoksiin, ja mitkä tarinamaailman muodot on tunnettava, jotta voi osallistua keskusteluun täysvaltaisesti ja uskottavasti? Mielenpideilmasto ja aiheen tuntemus ovat tasoltaan, yleissivustolle⁸⁷ tyypillisesti, kirjavia. Esimerkiksi noin puolet keskustelijoista suhtautuu Rowlingin vaikutteiden ottoon negatiivisesti, puolet taas positiivisesti.

Kolmas Rowlingia käsittelevä tutkimusaineistoni on Harry Potter -fanifiktiosivusto (5.1.3, "Dark Lord Potter"). Kontrasti edelliseen tutkimusaineistoon (Goodreads) on suuri, sillä faneille tyypillisesti keskustelijat tuntevat aiheen hyvin, ovat solidaarisia toisiaan kohtaan, ja mielipideilmasto on varsin homogeeninen. Mukana keskustelussa on myös vahvaa prosumerismia, sillä osa keskustelijoista kertoo kirjoittavansa fiktiota myös itse.

Neljäs Rowling-tutkimusaineistoni on peräisin blogisivustolta (5.1.4, "Kinja"). Keskustelun avaava postaus on kuitenkin vaikuttavan kattava ja laaja läpileikkaus Rowlingin mahdollisista lähteistä. Rowlingia ei kuitenkaan juurikaan lähdetä aloituspuheenvuorossa syyttämään oletetuista kirjallisista lainoista, ja myös kommenttiosion keskustelijat suhtautuvat aiheeseen verrattain rennosti ja humoristisesti. Tässä keskusteluketjussa puhuttaa myös muun muassa kirjan suosion ja kirjan laadukkuuden välinen suhde. Kuten tuon aineiston analyysissä totean: "Siinä missä yksi keskustelija pitää keskinertaisuutta vaati-

⁸⁷ Kun vertailukohtana käytetään fani- ja antifanisivustoja, joissa tietotaso on verrattain korkeampi.

muksena suurten massojen miellyttämiseksi, uskoo toinen menestyksen olevan suora seuraus kirjojen laadusta”.

Viides ja samalla viimeinen Rowling-tutkimusaineistoni (5.1.5, ”The Baheyldin Dynasty”) on peräisin blogiin verrattavissa olevalta, julkiselta kotisivulta. Peräti yksitoista vuotta (aineiston keräyshetkellä) käynnissä ollut asynkroninen keskustelu on luonteeltaan vertaileva, kuten tutkimusaineistoilleni on sangen tyypillistä. Rowlingia käsitelleen Goodreads-sivuston tapaan myös tässä tutkimusaineistossa on mukana transmediaalisuutta; kirjojen ja elokuva-adaptaatioiden välinen suhde aiheuttaa kädenvääntöä keskustelijoiden välillä. Tämän Rowling-tutkimusaineiston keskustelijat ovat suhtautumisessaan Rowlingin vaikutteiden ottoon tiukimpia ja tuomitsevimpia; vain harva tähän ketjuun kommentoiva keskustelija näkee tuttujen trooppien ja elementtien kierrättämisen positiivisessa valossa.

Nämä viisi Rowling-tutkimusaineistoa ovat kattava läpileikkaus erilaisista tavoista lähestyä Rowlingin tekijyyttä: mukana on niin syvällä Potterin maailmassa olevia *Harry Potter* -fanifiktio kirjoittajia, kuin myös vain satunnaisesti Potter-kirjoihin tai elokuviin tutustuneita pohdiskelijoita. Kuten tulevat analyysiluvut osoittavat, voi tuttujen fantasiatrooppien käyttö olla sekä voimavara, että kiros. Paljon on kiinni myös lukijan tietotasosta.

5.1.1 Gaia Online

Gaia Online on animeen, peleihin, sarjakuviin, sciifiin ja fantasiaan keskittyvä verkkoyhteisö. Se mainostaa itseään sanoin: ”--one of the biggest online communities in the world”. (Gaia Online, 2016.) Gaia Onlinen keskusteluun ”JK rowling borrowed heavily from JRR Tolkien” (Gaia Online, 2011) osallistui tutkitulla aikavälillä (13.8.2011–26.10.2011) 21 eri keskustelijaa. Tutkittu aikaväli perustuu keskustelun alkuajankohtaan (ketju aloitettiin 13.8.2011) ja keskustelun tallenusajankohtaan (26.10.2011), jolloin tutkimusaineisto kerättiin. Kaikki tutkimusaineistoon mukaan tulleet kommentit ketjuun oli kirjoitettu 13.10.2011 mennessä⁸⁸. Analyysini löytyy taulukkomuodossa liitteet-osiosta (ks. Liite 1.).

Keskustelun aloitti nimimerkki Magistricide. Kaiken kaikkiaan ketjussa oli 52 viestiä, ja 29 niistä laskettiin mukaan analysoidessa. Anonyymejä keskustelijoita ei ollut mukana, mikä teki analyysistä helpompaa, koska keskustelijat oli helppo erottaa toisistaan, ja keskustelijoiden määrä oli helppo varmistaa⁸⁹. Melko poikkeuksellisesti kaikki keskustelijat (21 henkeä) tekivät myös aiheen kannalta relevantteja kommentteja.

Mainittakoon, että keskustelun alussa on äänestys, jossa kommentoijat vastasivat kysymykseen: ”So which is the better book?”. Vastausvaihtoehdoiksi oli annettu: ”Lord Of The Rings”, joka sai 69 ääntä (81,2%), ”Harry Potter”, joka sai 15 ääntä (17,6%) ja ”Twilight xD”, joka sai yhden äänen (1,2%). Yhteensä ääniä annettiin 85 kappaletta. Tämä äänestystulos myös heijasteli itse keskustelun

⁸⁸ Haluan huomauttaa, että olen tutkinut tämän aineiston jo kertaalleen Pro gradussani (Siikilä, 2012), mutta tätä väitöskirjatutkimusta varten suoritin uuden analyysin.

⁸⁹ Ainakin mikäli ei oteta huomioon sitä mahdollisuutta, että sama keskustelija olisi osallistunut keskusteluun usealla eri avatarilla, mikä on toki aina mahdollista.

yleistä ilmapiiriä siinä mielessä, että toiseksi yleisin mielipide oli, kuten alla olevasta analyysistä käy ilmi, että Tolkien on erittäin merkittävä hahmo fantasiakirjallisuudessa.

Kaiken kaikkiaan erittelin keskustelijoiden kommentteista 76 eri mielipidettä. Yleisin mielipide oli, että yhtäläisyydet Rowlingin ja Tolkienin välillä olivat luonnollisia, ja johtuivat samasta genrestä, ja esimerkiksi fantasian troopeista. Ylipäätään vaikutteiden otto nähtiin normaalina, yleisenä asiana. Rowlingin ei myöskään katsottu kopioineen liikaa. Yhteensä kymmenen eri keskustelijaa oli tätä mieltä. Samoin kymmenen keskustelijaa osoitti arvostustaan Tolkienia kohtaan. Tässä yhteydessä myös Tolkienin poika, Christopher Tolkien, sai positiivista huomiota. Keskustelijat totesivat, että fantasiakirjailijoiden on vaikea olla kopioimatta Tolkienia, koska hän on fantasiakirjallisuuden jumala ("god in the world of fantasy literature"). Tolkienia pidetään siis fantasiakirjallisuuden perustana. Tähän mielipidekategoriaan luokittelen myös seuraavan, Terry Pratchettia (2014, s. 116) mukaillen siteeraavan kommentin: "Tolkien, for fantasy writers, is like Mount Fuji in a certain traditional style of Japanese painting: either in the foreground, or the background, or not visible because the artist is on the mountain". (Gaia Online, 2011.) Pratchettin alkuperäinen kommentti kuuluu seuraavasti:

J. R. R. Tolkien has become a sort of mountain, appearing in all subsequent fantasy in the way that Mt Fuji appears so often in Japanese prints. Sometimes it's big and up close. Sometimes it's a shape on the horizon. Sometimes it's not there at all, which means that the artist either has made a deliberated decision against the mountain, which is interesting in itself, or is in fact standing on Mt Fuji. (Pratchett, 2014, s. 116-117.)

Tämänkaltaiset kommentit ovat omiaan vahvistamaan näkemystäni siitä, että Tolkienin ympärille on fantasian lukijoiden keskuudessa muodostunut romantiikalle tunnusomainen nerokultti. Varsinkin kommentti, jonka mukaan Tolkien on fantasiakirjallisuuden jumala, puhuu vahvasti tämän puolesta. Vastaavasti M. H. Abrams kertoo kirjassaan *The Mirror and the Lamp: Romantic Theory and the Critical Tradition*, miten Miltonia on niin ikään verrattu Jumalaan (Abrams, 1953, s. 277).

Keskustelijoilla näytti olevan myös selkeä tarve korostaa omaa tietotasoaan aiheesta (9) ja kyseenalaistaa muiden keskustelijoiden tiedollinen kompetenssi (3). Muiden keskustelijoiden tiedollisen kompetenssin haastaminen ja kyseenalaistaminen ovat tyypillisiä nimenomaan ei-faniyhteisöjen keskusteluille, jotka käydään yleisillä verkkosivustoilla. Tämä kulminoitui voimakkaasti seuraavassa väittelyssä, joka käytiin keskusteluketjun avaajan ja Gussumaru Kenji -nimisen keskustelijan välillä:

- Hello, I'm Gussu. I've been a huge fan of Tolkien for 13 years (reading Lord of the Rings, The Hobbit, The Silmarillion, The Children of Hurin, and bits and pieces of other books.) And a fan of Rowling for 12 years, reading all of her Harry Potter book. I will spend the rest of my post explaining in detail why you are completely wrong. -- (Gaia Online, 2011.)

Magistricide vastasi Gussumaru Kenjin pitkään ja monisyiseen kommenttiin vasta-argumentein. Väittelystä näkee selkeästi, että korkeaa tietotasoa ja perehtyneisyyttä arvostetaan, ja oman tiedollisen auktoriteetin varmistaminen muiden silmissä on keskustelijoille tärkeää:

- I dont understand how a fan of mr tolkien for 13 years fails to recognize these quotes. I mean seriously, these are pretty popular ones! Well i guess you didn't read them thoroughly in all that 13 years of obsession that you brag -- (Gaia Online, 2011.)

Myös Nathan Hunt (2003) on todennut artikkelissaan "The importance of trivia: ownership, exclusion and authority in science fiction fandom", että fanit tarkkailevat toistensa triviaalitiedon määrää ja määrittävät tämän perusteella, kuka hyväksytään osaksi fandomia, ja kuka on ulkopuolinen. Triviaalia tietoa käytetään tapana tuottaa, neuvotella ja ylläpitää hierarkioita fanien keskuudessa (Hunt, 2003).

Osa keskustelijoista (5) oli aloittajan kanssa samaa mieltä siitä, että Rowling on ottanut Tolkienilta liikaa ideoita, ja muun muassa tällöin keskustelu oli hengtään selkeän vertailevaa. Samoin kaksi keskustelijaa totesi, että kaikki yhtäläisyydet eivät voi olla sattumaa.

Toisaalta kolme keskustelijaa huomautti, että myös Tolkienilla on ollut omat vaikutteensa, eli hänkään ei ole keksinyt omia ideoitaan aina itse:

If you want to say Rowling stole from Tolkien, then Tolkien stole even more heavily from ancient mythology. For goodness sake, Middle earth is a term taken straight up and translated literally for the Norse word for your world, as the idea of a separate land for Elves, and frankly his Elves and his Dwarves are almost entirely on the Norse Elves and dark Elves (Gnomes). Gandalf was the name of an Elf King in Norse mythology. (Gaia Online, 2011.)

Tässä kommentoija on aivan oikeassa, koska Tolkien on itsekin kertonut seuraavaa: "The dwarf-names, and the wizard's, are from the Elder Edda" (Tolkien, 1981, s. 31). Nämä hyvin yleiset kommentit siitä, miten myös Tolkienilla oli omat lähteensä, voidaan nähdä myös niin sanottuna daemonisaationa, jossa pyritään vähättelemään edeltäjän originaalisuutta, tai kuten Bloom asian ilmaisee: " -- to generalize away the uniqueness of the earlier work" (Bloom, 1997, s. 15).

Neljä keskustelijaa halusi uskoa, että yhtäläisyydet Tolkienin ja Rowlingin välillä olivat vain sattumaa, eli he uskoivat, että kyseessä on aleatorinen intertekstuaalisuus.

Gaia Onlinen (2011) keskusteluketjusta näkee selkeästi, että vertailu on keskustelijoille luonnollinen tapa lähestyä kirjallisuutta. Tämä näkyi muun muassa keskustelun aloitusviestissä, jossa listattiin vertaillen Tolkienin ja Rowlingin yhtäläisyydet. Mukana oli toki myös hieman yleisluontoisempia toteamuksia intertekstuaalisuudesta, kuten esimerkiksi klassinen, Raamatusta peräisin oleva toteamus: "There is nothing new under the sun" (Gaia Online, 2011), joka toistuu useissa tämän väitöskirjatutkimuksen tutkimusaineistoissa.

Paoliniin verrattuna (ks. Christopher Paoliniin liittyvä empiria-osuus) J. K. Rowlingia pidetään yleisesti ottaen luovana ja omaperäisenä kirjailijana, joka osaa kirjoittaa kaiken kaikkiaan hyvin, vaikka plagiointiepäilyjä onkin ilmassa.

Paolini myös mainittiin Gaia Onlinen (2011) keskusteluketjussa, ja kuvaavaa on, että hänet asetettiin arvoasteikossa selkeästi paitsi Tolkienin, myös Rowlingin alapuolelle. Aloittaja kirjoitti:

How about similar names? we also have those.

LOTR: Wormtongue, Aragorn, The longbottom leaf

HP: wormtail, aragog and Neville Longbottom!

Too obvious don't you think? (Gaia Online, 2011.)

Hänelle vastattiin seuraavasti:

--You wanna chase someone about that? Go bark about the idiot who wrote Eragon".
(Gaia Online, 2011.)

Gaia Onlinen (2011) keskusteluketjua analysoidessa esille nousi havainto siitä, että keskustelun ydinarvona toimii hierarkia. Kuka on arvostetuin kirjailija, kuka älykkäin fani, jolla sana on parhaiten hallussa ja tietomäärä suurin? Kuka kirjailija on pelkkä jäljittelijä, ja kuka keskustelija tietää vähiten? Tarve luoda tämänkaltaisia hierarkioita näkyy kaikessa, kun keskustelun dynamiikkaa tarkastellaan lähemmin. Tarve muodostaa arvojärjestyksiä on tietenkin luontainen, onhan ihminen pohjimmiltaan sosiaalinen laumaeläin, ja jokaisessa laumassa hierarkia on tärkeä asia. Tätä aihetta on pohdiskellut myös Johanna Sinisalo taannoisessa haastattelussaan, jossa hän toteaa:

Me olemme hierarkkisia laumaeläimiä ja kaikessa mitä teemme, korostuu nimenomaan hierarkkisuus. Meillä on oltava erilaisia arvoasemia ja olemme hyvin alttiita jäljittelemään ja matkimaan toisiamme. Nämä ovat puhtaasti biologisia viettejä ja oikeastaan koko yhteiskuntamme perusta. (YLE, 2020a.)

Analysoin keskustelijoiden tapoja arvottaa toisiaan ja hakea sisäistä hierarkiansa syvemmin luvussa 5.2.4, "Matchstick: everybody's a critic".

Mitä taas tulee keskustelijoiden tarpeeseen selvittää, kuka kirjailijoista on arvostetuin ja taitavin, kuka taas jäljittelijä, voi tässä nähdä selviä kaikuja romantiikan koulukuntaa edustavan Harold Bloomin vaikutuksen ahdistavuus -paradigmasta (*Anxiety of Influence*), joka perustuu jännitteisiin ja kilpailevan hierarkkisiin suhteisiin eri kirjoittajien välillä (Bloom, 1997). Vaikka Bloom kirjoittaa runoudesta, ei kertomakirjallisuudesta, on hänen ajatusmaailmansa selkeästi nähtävissä myös Gaia Onlinen keskustelijoiden kommentteissa; Tolkienilta oletetusti vaikutteita ottanut Rowling nähdään Tolkienin haastajana, joka ei kuitenkaan pysty nousemaan Tolkienin tasolle. Kirjailijoiden välillä oleva jännit tuo mieleen Bloomin huomion, jonka mukaan toiseen kirjoittajaan vaikuttaminen merkitsee hallitsemista: "The word 'influence' had received the sense of 'having a power over another'" (Bloom, 1997, s. 26).

Lopuksi analysoin tätä keskusteluketjua juridisesta, tarkemmin sanottuna tekijänoikeudellisesta näkökulmasta käsin. Tämä teema ei ollut tässä keskusteluketjussa merkittävässä roolissa, sillä vain kaksi keskustelijaa otti sen esiin.

Suoraan ja selkeästi tekijänoikeuteen liittyviä kommentteja on vain kaksi, ja asiasta keskusteli niin ikään kaksi keskustelijaa.

Tekijänoikeuksiin liittyen ketjun avauskommentin kirjoittaja Magistricide mainitsee, että hän on kuullut Rowlingin saaneen oikeushaasteen muggle-sanan kopioimisesta toisesta kirjasta. Vaikka nimiä ei mainita, tämä kommentti liittyy suurella varmuudella Nancy Stoufferin huijausyritykseen, jonka kohteeksi Rowling joutui. Asia ratkaistiin Rowlingin eduksi oikeudessa. (Whited, 2002, s. 4–5.) Kerron tästä tapauksesta tarkemmin luvussa 3.3.8 ”Huomionarvoisia tekijänoikeuskiistoja”.

Nimimerkki Aravilui Tiranistion vastasi kertomalla, että ainoa asia, mikä yhdistää näiden kahden kirjailijan termiä *muggle* on kirjoitusasu. Hänellä on Magistriciden mainitsema kirja itsellään. Hän kommentoi: ”There is nothing alike at all, and *the woman didn't copyright the word*. It is 100% possible to come up with words without knowing it existed elsewhere, I've done it myself a number of times.” (Korostus omani.) (Gaia Online, 2011.)

Tässä keskustelussa puhutaan ”copyrightin” hankkimisesta muggle-sanalle. Tapa, jolla copyrightiin viitataan, kertoo, että keskustelija on mahdollisesti sekoittanut keskenään copyrightin eli tekijänoikeuden ja trademarkin eli tavaramerkin. Tekijänoikeuden saa nimittäin automaattisesti luomishetkellä⁹⁰ (Nyqvist & Oja, 2018, s. 84), mutta nimet eivät kuulu tekijänoikeuden piiriin (U.S. Copyright Office, 2020). Sen sijaan tavaramerkki pitää hankkia erikseen, ja esimerkiksi Edgar Rice Burroughsin perikunta hankki nimelle ”Tarzan” tavaramerkin vuonna 1965 (Young, 2016). Nimelle ei siis saa tekijänoikeussuojaa, mutta tavaramerkkiä sille voi yrittää hakea (U.S. Copyright Office, 2020).

5.1.2 Goodreads

Vuonna 2007 perustetun Goodreadsin sivuilla kerrotaan, että se on maailman suurin kirjallisuussivusto. Jäseniä on tällä hetkellä 40 miljoonaa, teoksia löytyy tietokannasta 1,3 miljardia ja arvosteluja on 47 miljoonaa. (Goodreads, 2016.) Lukeminen on hyvin sosiaalista, koska sivusto tarjoaa käyttäjilleen muun muassa virtuaalisia lukupiirejä. Verkkokauppa Amazon osti Goodreadsin vuonna 2013. (Helsingin Sanomat, 2016.) Lisa Nakamura (2013) on todennut Goodreadsista paljonpuhuvasti: ”Scholars looking to study reading culture ‘in the wild’ will be rewarded by a close study of Goodreads”. Kirjallisuudentutkija Daniel Moran (2016) puolestaan kommentoi Nakamuran toteamusta lisäämällä, että yllättävän harva tutkija on ottanut vaarin Nakamuran neuvosta. Syyksi Moran epäilee joko snobismia tai paheksuntaa, joka johtuu Goodreadsin käyttäjien joutumisesta yritystoston kohteeksi. Tässä Moran viittaa ylläkin jo mainitsemaani Goodreadsin myymiseen Amazonelle. (Moran, 2016, s. 165).

⁹⁰ Tähän sääntöön on toki poikkeus. Yhdysvalloissa tekijänoikeudenomistajan tulee rekisteröidä tekijänoikeutensa, jos hän haluaa nostaa kanteen tekijänoikeusrikkomuksesta. Lisäksi tekijänoikeuden rekisteröinti tarjoaa myös muita etuuksia, kuten *prima facie* -todisteen tekijänoikeuden olemassaolosta. Sinällään tekijänoikeussuoja kyllä muodostuu automaattisesti luomishetkellä myös Yhdysvalloissa. (United States Copyright Office, 2021.)

Tämä on ensimmäinen kahdesta tässä väitöskirjassa analysoidusta Goodreads-keijusta. Toinen löytyy luvusta 5.2.1, "Goodreads". Tämä analyysi löytyy myös taulukkomuodossa liitteet-osiosta (ks. Liite 2.).

Nimimerkki Michael oli luonut vuonna 2013 Goodreadsiin keskusteluketjun nimeltä "J.K plagiarized Tolkien!!!" (Goodreads, 2013–2014). Siteeraan seuraavassa tätä aloitusviestiä:

I was watching the lord of the rings the other day and saw that jk rowling copied many many things. These things being identical between the lord of the rings and harry potter, so I was thinking that jk rowling plagiarized from it. And CS Lewis author of Narnia is one of his favorite authors.
Here are some examples:

The Ring/Horcrux

The Ring having a piece of the dark lords soul/Horcruxes carry a piece of the dark lords soul

It's extremely hard to destroy a ring/It's extremely hard to destroy a horcrux(Ok let's just say the ring and horcruxes are literally the exact same thing)

Ring makes dark Lord immortal/Horcrux makes dark Lord immortal

Dark Lord/Dark Lord(I mean honestly jk had to take the same word pathetic)

The dead bodies that Frodo sees in the lake/The resurrected bodies harry sees in the half blood Prince

Galadriel future seeing bowl/Pensieve

Sam/Ron

Merry and Pippin/The Weasley brothers

Gandalf/Dumbledore(This has bothered me for years JK completely copied this character to a t)

A Dumbledore is a creature in the lord of the rings

Destroying ring, destroys dark Lord/Same with Voldemort with destroying horcruxes

The spiders

Wormtongue/Wormtail

Éowyn/Ginny

Ringwraiths, Dementors

The council of elrond/The order of the Phoenix

Frodo/Harry

Merry saying about his friends "They cannot fight this war on your own"/Scrimgour saying to harry "You cannot fight this war on your own Mr potter"

Harry being a horcrux/Frodos behavior with the ring

Gandalfs light with his staff/Lumos

Quest for the horcruxes/Quest for the ring

Jrr Tolkien lived in the UK so does rowling lotr is a highly popular book so rowling must have read it

THREE HEADED DOG IN THE HOBBIT, THREE HEADED DOG IN HARRY POTTER

Anglo Saxon dining hall in rohan, the great hall

Gandalf battling the fire balrog in the dwarf mine, Dumbledore defeating the dead bodies in a cave/mine

I AM ABSOLUTLY DISGUSTED THAT JK ROWLING LITERALLY COPIED AND PAST GANDALF TO CREATE DUMBLEDORE, A DUMBLEDORE IS EVEN A CREATURE IN LOTR

Gandalf mentoring Frodo, DUMBLEDORE mentoring Harry
 Old man willow/The womping willow
 People always talk about how Cassandra Clare plagiarized Harry Potter which I can't see, but people never say that JK Rowling directly plagiarized The Lord of the Rings and made billions off it, for shame

Dear Harry Potter fans:

This is not a discussion it's a fact and statement so if you won't accept it or don't agree keep it to yourself (Goodreads, 2013–2014.)

Tämä keskusteluketju aloitettiin tällaisille keskusteluille tyypilliseen tapaan listamalla vertailumielessä yhtäläisyyksiä kahden eri kirjailijan, tässä tapauksessa Rowlingin ja Tolkienin tuotannon välillä. Transmediaalisuus näkyy aloituksessa vahvasti, koska aloittaja kertoo saaneensa inspiraation keskusteluun katsottuaan *Taru Sormusten Herrasta* -elokuvia. Kuvaavaa on, että siitä huolimatta hän näkee täysin luontevaksi kirjoittaa ajatuksistaan kirja-aiheiselle sivustolle, eikä hän vaihda kertomaan, tuntee hän esimerkiksi Rowlingin *Harry Potter* -tarinat kirjoina, elokuvina vai sekä että. Kirjojen ja elokuvien muodostamat kaksi eri diskurssia sekoittuvat siis toisinaan täysin saumattomasti keskenään. Tämä on teosten ontologian kannalta mielenkiintoista, koska tällöin teoksen merkitys kytkeytyy tietyn mediumin sijaan enemmänkin tarinamaailmaan.

Tämä tarinamaailma-orientaatio tulee läpi paitsi suorasta "I was watching the Lord of the Rings the other day" -kommentista, myös esimerkiksi siitä, että aloittaja rinnastaa Merryn ja Pippinin Weasleyn kaksosveljeksiin. Kuten *Taru Sormusten Herrasta* -kirjat lukeneet tietävät, ovat Merry ja Pippin Weasleyn veljeksiä vastaava koominen parivaljakko lähinnä elokuvissa, ei Tolkienin alkuperäisteoksissa.

Kaikki kommentoijat eivät kuitenkaan hyväksy keskustelua elokuvien pohjalta, ja pitävät kirjoja primäärinä, dominoivana mediumina. Tällöin näiden lähinnä elokuvia koskevien yhtäläisyyksien esiin nostamista, ja ylipäätään elokuvien mainitsemista pidetään merkinä sivistymättömyydestä ja alkuperäisteosten huonosta tuntemuksesta. Esimerkiksi nimimerkki Violet kommentoi tämän keskustelun aloittajan tekstiä seuraavasti:

Michael wrote: "I was watching the Lord of the Rings..." and blah blah blah. Read the books dumbass. (Goodreads, 2013–2014.)

J.K. Rowlingin -keskusteluketjuun osallistui eri nimimerkkien lukumäärän perusteella yhteensä noin 85 ihmistä, joista 84 teki tutkimuksen kannalta relevantteja kommentteja. Tarkkaa lukumäärää ei voi varmasti sanoa, koska mukana oli kaksi kommenttia keskustelijalta, joka oli tutkimushetkellä jo poistanut profiilinsa, ja nimimerkin kohdalla luki "deleted member".

Kommentteja tässä Goodreads-ketjussa on yhteensä 157. Näistä kommentteista huomioin 122. Jätin siis 35 kommenttia huomiotta epärelevantteina.

Yhteensä yksittäisiä mielipiteitä ja keskustelunaiheita löytyi 260 kappaletta, ja ne jakaantuivat kahteenkymmeneen eri luokkaan. Eniten huomiotani tässä keskustelussa herätti se, että suuri osa keskustelijoista oli eri mieltä aloittajan kanssa, ja puolusti Rowlingia. Tämä on tutkimusmateriaalissani (varsinkin

Paolinista käytyjen keskustelujen puolella) harvinaista. Varsin usein keskustelijat myötäilevät aloittajaa. Aloittajan esiin nostamat teemat kyllä ohjailivat vahvasti keskustelun sisältöä tälläkin kertaa, mutta eivät siihen suuntaan, mihin aloittaja olisi halunnut.

Kuten keskusteluketjun aloitusviestikin, myös keskusteluketjussa yleisesti suosituin keskustelunaihe (34 mainintaa) oli yksityiskohtainen yhtäläisyyksien ja erojen käsittely vertailevassa hengessä. Erittäin moni viesti oli Rowlingia puolustava, ja yhtäläisyyksiä vähättelevä. Vastaukset olivat ajoittain huomiota herättävän pitkiä ja yksityiskohtaisia, erityisesti jos oltiin eri mieltä aloittajan kanssa. Ja silloinkin, jos oltiin samaa mieltä aloittajan kanssa, saatettiin todeta, että aloittaja on mennyt joissakin väitteissään liian pitkälle, ja hänen tapansa tuoda asiansa esiin on jokseenkin ontuva. Esimerkiksi nimimerkki Emily kirjoitti:

Uuum.... I'm a pure Tolkien fan, and don't have much interest in Harry Potter, but I think you're going too far. A lot of the comparisons that you made are a bit of a stretch. Eowyn and Ginny? Sam and Ron? MERRY AND PIPPIN AND THE WEASLY BROTHERS?! (Goodreads, 2013–2014.)

Yhtäläisyyksistä keskustellessa pinnalla oli muun muassa aloitusviestissäkin mainittu Dumbledore-nimi, jonka katsottiin esiintyvän sekä Tolkienin että Rowlingin tuotannossa, ja niinpä käytiin melkoinen väittely siitä, onko Rowling ottanut nimen Tolkienilta vai ovatko kirjailijat vain käyttäneet samoja lähteitä.

Keskustelijoilla oli vertailuja tehdessä toistuvasti selkeän kertomusanalyytin ote. He nostivat esille muun muassa erinäisten hahmojen ja esineiden enemmän tai vähemmän samanlaiset funktiot ja ulkonäön (vrt. esimerkiksi Rimmon-Kenan, 1983, s. 60–67). Käsittelyssä olivat muun muassa sormusaaveet (*Ringwraiths*) ja ankeuttajat (*Dementors*), Sauron ja Voldemort, Ajatusleula (*Pensieve*) ja Galadrielin peili (*Galadriel future seeing bowl*), Sormus ja Hirnyrkit (*Horcrux*) sekä väkivaltaiset puut.⁹¹

Eräs asia, joka kiinnitti huomioni näissä vertailuissa, oli virheellinen väite, jonka mukaan Tolkienin *Hobitti*-kirjasta löytyisi kolmipäinen koira aivan kuten Rowlinginkin tuotannosta. Asian nosti esille keskustelun aloittaja, ja yllätyksekseni myös osa kommentoijista lähti mukaan. Ilmeisesti virhekäsitys juonsi juurensa *Hobitti*-elokuvissa esiintyvään Beorniin, joka vilahtaa nopeasti tämän kommenttiketjun kirjoittamisen aikoihin ilmestyneen *The Desolation of Smaug* -elokuvan trailerissa. Jyrki Korpua (2016a) on määritellyt tällaiset yleisön tekemät virheelliset intertekstuaaliset päätelmät termillä *pseudo-intertextuality* artikkelissaan ”Finnish audience responses to myth and mythology in *The Hobbit: Connections between J R R Tolkien’s fiction and Peter Jackson’s The Hobbit film series*” (Korpua, 2016a). Korpuan artikkelissa yleisö oli luullut löytävänsä *Hobitti*-elokuvista viittauksia Tolkienin *Silmarillion*-kirjaan, vaikka se on tekijänoikeudellisista syistä johtuen mahdotonta (Korpua, 2016a). Korpua (2016a) pitää tätä

⁹¹ Mainittakoon, että olen omassa pro gradu -tutkielmassani tehnyt järjestelmällisen narratologisen vertailun kaikille näille elementeille Rowlingin ja Tolkienin teoksissa (Siikilä, 2012).

esimerkkinä siitä, että yleisö voi löytää mediatekstistä myös merkityksiä, joita siinä ei alun perin ollut.

Kuten oman tutkimusaineistoni esimerkki osoittaa, voi tämä pseudo-intertekstuaalinen tulkinta tapahtua myös transmediaalisessa ympäristössä. Virheelisiä käsityksiä esitettiin ja niistä keskusteltiin tässä keskusteluketjussa poikkeuksellisen paljon, yhteensä 20 kertaa. Osa virheellisistä väitteistä oli sängen pitkälle vietyjä. Keskustelijat muun muassa käsittelivät väitettä, jonka mukaan on löytenyt *Taru Sormusten Herrasta* -käsikirjoitus, jossa Gandalfin nimi on Dumbledore. Kun väitteet nousevat tälle tasolle, voidaan kysyä, ovatko keskustelijat puhtaan sarkastisia. Kyse saattoi olla niin sanotusta trollauksesta. Näytti siltä, että osa uskoi myös kaikkein päättömimmät väitteet. Tai ainakin teeskenteli uskovansa:

Lynx wrote: "YES! They actually found one of the first drafts of Lord of the Rings in some old tower, and Gandalf's name was Dumbledore! AARRRGGGG!!!!!"

That's an interesting claim. Do you have a link to where you found this info? I'd love to read the original article on this. (Goodreads, 2013–2014.)

Toiseksi yleisin oli mielipide, jonka mukaan Rowling ei ollut syyllistynyt suoraan plagiointiin ja/tai yhtäläisyydet Rowlingin ja Tolkienin välillä olivat sattumaa. Yhteensä 28 keskustelijaa oli tätä mieltä. Esimerkiksi nimimerkki Gourish totesi, että Rowling ei ole plagoiut:

Late to post this... but I see quite a heated discussion here... Lets just say, JKR got inspiration from JRR's works... its common... you can find many similarities in books of the same genre... but you'd agree Harry Potter is unique in its own way as well...

Getting inspired isn't a crime :) (Goodreads, 2013–2014.)

Nimimerkki Sarah taas totesi, että yhtäläisyydet johtuvat yksinkertaisesti yhteisestä myyttipohjasta:

There are similarities because they both follow the Hero Adventure Story, as a majority of stories do. It isn't that J.K. Rowling (who is a woman btw), is just copying J.R.R. Tolkien, but that she too follows the Adventure Story as he does. (Goodreads, 2013–2014.)

Lähes yhtä suosittu oli kanta (25 mainintaa), jonka mukaan Rowling on syyllistynyt plagiointiin, tai ainakin on ottanut vaikutteita Tolkienilta.

Seuraavaksi yleisin (24 mainintaa) toteamus oli, että yhtäläisyydet Tolkienin ja Rowlingin välillä ovat normaaleja ja yleisiä fantasia-genren elementtejä, ja saattavat johtua esimerkiksi fantasiakirjallisuuden myyttipohjasta. Haluan huomauttaa, että tämä kanta on luonnollisesti pitkälti samanlainen kuin ylempänä mainittu kanta, jonka mukaan plagiointia ei ole tapahtunut (28 mielipidettä), ja yhtäläisyydet ovat sattumaa. Tämä on hyvä esimerkki siitä, miten tutkimusaineiston teemoittelussa ja luokkiin jakamisessa voi toisinaan tulla tahatonta, osittaista tai jopa lähes täydellistä päällekkäisyyttä. Tällainen on valitettavaa, mutta huomautettakoon, että tutkimukseni ei kuitenkaan ole perusluonteeltaan

kvantitatiivista⁹², ja niinpä näiden kahden ison, ja melko samansisältöisen luokan löytyminen voidaan ottaa ennen kaikkea merkkinä siitä, että useat keskustelijat halusivat antaa Rowlingille synninpäästön, mitä vaikutteiden ottamiseen ja alkuperään tulee.

Keskustelijoille oli myös tyypillistä päteä omalla tietämyksellään (17 tapausta) ja kyseenalaistaa toisten keskustelijoiden tietämystä (17 tapausta). Yksi selkeimmistä pyrkimyksistä todistaa oma tietotaso korkeaksi oli nimimerkki Kathrynin tekemä. Tämä perehtyneisyyden kuvaus on perusteellisin, johon olen tässä tutkimusaineistossani törmännyt:

As a member of the Tolkien Society, may I say, (and two years late it seems), that copying is the greatest source of flattery. Yes, having read all Tolkien's books, and "The Lord of the Rings" at LEAST 200 times, (and that is no overstatement, as I am old, and I have read it constantly for the last 20 years- never ending, I simply start over), Rowling may have "borrowed" concepts, and at least one name, from Tolkien, but the two are, as I view them, independent. (Goodreads, 2013–2014.)

Kuten olen jo aiemminkin todennut, on tällainen oman triviatiedon korostaminen normaalia faniien keskuudessa, ja sen avulla osoitetaan kuuluminen fandomiin (Hunt, 2003; ks. myös: Jenkins, 1992, s. 69–71). Kommentissa esiin nostettu, faneille tyypillinen, toistava lukutapa (ks. myös Kovala, 2003, s. 196) tuottaa triviatietäjiä⁹³. Fandomin ulkopuolella vastaavaa toistavaa lukutapaa pidetään monesti vanhahtavana. Se oli aiemmin tavallista, kun kirjoja ei ollut tarjolla yhtä paljon kuin nykyään, ja niiden avulla harjoitettiin uskontoa. Tällä tavalla faniuden ja uskonnon harjoittajien maailmat kohtaavat; kristityt saattavat lukea esimerkiksi *Raamattua* toistuvasti, fanit puolestaan käyttävät faniuden kohteita yhä uudelleen. Tämä tuli ilmi myös yhteisartikkelissani "Experiencing the Sacred: The Hobbit as a Holy Text" (Korpua ym., 2019). Tuossa artikkelissa mainitsemme, että osa faneista on lukenut Tolkienin *Hobitti*-kirjan useita kertoja (Korpua ym., 2019).

Tämä toistava lukutapa on arvossaan vielä C. S. Lewisin vuonna 1961 kirjoittamassa *An Experiment in Criticism* -kirjassa, jossa Lewis, Tolkienin läheinen ystävä ja kollega, toteaa että saman kirjan lukeminen uudestaan ja uudestaan on yksi merkki todellisesta kirjallisuuden ystävästä ja oppineesta (*literary people*), jollaisia on vain murto-osa ihmisistä (Lewis, 1961, s. 2). Lewis kirjoittaa:

The sure mark of an unliterary man is that he considers 'I've read it already' to be a conclusive argument against reading a work. -- Those who read great works -- will read the same work ten, twenty or thirty times during the course of their life. (Lewis, 1961, s. 2).

Lisäksi Lewis tunnistaa todelliset kirjallisuuden ystävät ja oppineet myös kolmesta muusta tunnusmerkistä, joista jokainen sopii myös faniien tunnusmerkistöön. Ensinnäkin kirjallisuuden ystävät ja oppineet priorisoivat lukemisen

⁹² Käytän kvantitatiivista analyysiä lähinnä kuvailun apuvälineenä, ja saan sen avulla esiin esimerkiksi isoimpia trendejä. Kirjoitan tästä lisää luvussa 4.1, "Menetelmät".

⁹³ Toki faneille itselleen tämä tieto ei ole triviaalia.

korkealle ja varaavat sille aikaa erikseen, ja toiseksi he kokevat lukemisen vaikuttavan itseensä voimakkaasti:

-- the first reading of some literary work is often, to the literary, an experience so momentous that only experiences of love, religion, or bereavement can furnish a standard of comparison. Their whole consciousness is changed. They have become what they were not before. (Lewis, 1961, s. 3).

Kolmanneksi kirjallisuuden ystävät ja oppineet keskustelevat usein pitkästikin kirjallisuudesta. Heille on tyypillistä siteerata lempikohtiaan kirjoista, ja he saattavat samaistua vahvasti hahmoihin ja kohtauksiin, ja kokea näiden kertovan omasta elämästään. (Lewis, 1961, s. 3.) Lewisin (1961) tässä kuvaamat tunnusmerkit istuvat hyvin tässä tutkimuksessa käsiteltyihin fantasiakirjallisuuden faneihin. Esimerkiksi juuri tarve keskustella luetusta kirjallisuudesta on tämän tutkimusmateriaalin synnyn perusedellytys, ja kirjojen toistuva lukeminen ja tarkka tunteminen ovat monille keskustelijoille tunnusomaista, ja sitä pidetään myös statussymbolina ja merkinä ryhmään kuulumisesta. Vastaavasti myös Peter Boot (2020) päätyi Alankomaita käsitelleessä lukijatutkimuksessaan toteamaan, että verkon kirjallisuuskeskusteluissa rakkaus kirjoja kohtaan päästetään valloilleen häpeilemättä.

Melko moni keskustelija (15 mainintaa) myös huomautti, että Tolkien on niin ikään käyttänyt monia lähteitä kirjoittaessaan omia tekstejään. Esimerkiksi nimimerkki Mary kirjoitti osuvasti:

...and Tolkein got many of his ideas from Beowulf. I don't think people can steal "dark lords" or "magic rings." There are dark lords in Star Wars, Legend, the Wheel of Time books, etc. There are cursed rings in The Volsunga Saga (an ancient Norse tale), in the Bible (Solomon had one), in the tales of Merlin. In Arthurian legend, Sir Perceval of Galles, Perceval steals a ring that prevents him from being killed. These are literary ideas that precede Tolkien by hundreds (if not thousands) of years. (Goodreads, 2013–2014.)

Aina keskustelijat eivät kuitenkaan osuneet oikeaan, kuten esimerkiksi seuraava, sisällöltään sangen kiistanalainen kommentti osoittaa:

Yeah, and Tolkein plagiarized Wagner. Who plagiarized ... and so on. (Goodreads, 2013–2014.)

Kirjassa *The Road to Middle-Earth* Tom Shippey nimittäin on kertonut, että Tolkien ärsyyntyi, jos hänen *Taru Sormusten Herrasta* -tarinaansa verrattiin Richard Wagnerin *Der Ring des Nibelungen* -sormusopperaan, koska Tolkienin mielestä Wagner oli tulkinnut vanhaa *Eddan Andvarin sormus* -myyttiä (*Andvari's ring*) väärin (Shippey, 2003, s. 343–344). Tämä Tolkienin kommentointi saattaa toki olla myös "hyökkäys on paras puolustus" -tyylinen argumentti, eikä se automaattisesti sulje pois sitä teoreettista mahdollisuutta, että Tolkien olisi saanut inspiraatiota Wagnerilta. Käsitellen tätä Wagner-kiistaa tarkemmin luvussa 3.1.3, "Kirjailijat omista inspiraation lähteistään".

Lähes yhtä moni (13 mainintaa) oli sitä mieltä, että Tolkien on äärimmäisen vahva vaikuttaja ja inspiraation lähde fantasian kentällä, ja käytännössä kukaan

fantasiakirjailija ei voi välttyä Tolkien-vaikutteilta. Tässä näkyy Tolkienin rooli fantasian genren alkuunpanijana.

Tässä keskusteluketjussa oli poikkeuksellisen vahvasti esillä myös tarve määritellä, mitä plagiointi on, ja myös tekijänoikeustermistö kietoutui näihin kommentteihin (13 mainintaa). Esimerkiksi nimimerkki FIfarmer määritteli plagiointin seuraavasti:

It's difficult for me to take seriously anyone who claims to have studied plagiarism in depth but does not seem to know that plagiarism does not involve ideas or concepts. It involves direct copying of another person's work. You cannot copyright an idea --. (Goodreads, 2013–2014.)

Huomionarvoista on, että kuten yllä olevasta sitaatistakin selviää, kun keskustelijat puhuvat plagiointista, he näyttävät luulevan, että plagiointi on juridinen termi, joka rinnastuu suoraan tekijänoikeusrikkomukseen. Tämä siitä huolimatta, että plagiointi ei ole juridinen termi. Sanna Nyqvistiä ja Outi Ojaa (2018, s. 82) lainatakseni: "Laista ei löydy pykälää, joka suoraan kieltää plagiointin".

Viimeisessä lauseessaan ("You cannot copyright an idea") kommentoija on oikeassa; idea ei saa tekijänoikeussuojaa (Kari, 2016).

Seuraavissa sitaateissa plagiointia taas luonnehditaan tarkkana toisen kirjoittajan tekstien kopioimisena:

-- For your work to be plagiarism, you have to copy someone else's work exactly and present it as your own. --

-- Plagiarism is copying word for word which rowling DOES NOT DO. - (Goodreads, 2013–2014.)

Tämä suoran kopioinnin määritelmä plagiointille on kapea, mutta usein käytetty. Plagiointi on kuitenkin laajempi ilmiö kuin vain toisen kirjoittajan tekstin esittäminen omalla sanalla. Hyvä esimerkki siitä, miten toiselta kirjailijalta lainatut, mutta hieman modifioidut tekstinkappaleet oman tekstin joukossa voivat johtaa pahoihin ongelmiin ja kustannussopimuksen menettämiseen on Kaavya Viswanathanin plagiointiskandaali, jota käsitellään luvussa 3.3.8, "Huomionarvoisia tekijänoikeuskiistoja".

Yleisellä tasolla 13 keskustelijaa oli sitä mieltä, että jokainen kirjailija ottaa vaikutteita, ja se on täysin normaalia. Sen sijaan vain yksi keskustelija oli sitä mieltä, että on olemassa uniikkia kirjallisuutta. Uniikiksi kirjallisuudeksi keskustelija määritteli muun muassa brittikirjailija Lewis Carrollin *Liisan seikkailut ihme- maassa* -teoksen (*Alice's Adventures in Wonderland*, 1865). Nimimerkki Richard kirjoitti:

Goodfellas is fairly unique because it's based on an actual crime. Don't be disingenuous. Some stories are new. Alice in Wonderland was unique in terms of having playing cards talking. Maybe a talking rabbit wasn't so original though. But certainly the idea of Alice being transported to an alternate reality was. (Goodreads, 2013–2014.)

Uniikkisuus tuntuu tarkoittavan tälle keskustelijalle ennen kaikkea ensimmäisyyttä. Eli hän uskoo, että Carroll keksi tietyt kirjalliset ideat ja motiivit ensimmäisenä.

Fanius ja "I love" -tyyliset affektiiviset ilmaisut tulivat osaksi keskustelua yhteensä 11 kertaa. Usein keskustelijat kokevat tarpeelliseksi tuoda ilmi oma faniutensa, ennen kuin he ottavat kantaa väitettyihin plagiointikiistoihin. Näin he näyttävät ilmoittavan, mihin leiriin kuuluvat. Näen tämän merkinä siitä, että keskustelijat tiedostavat, että oma fanius voi vaikuttaa myös näkemyksiin tekijyydestä ja mahdollisista plagiointisyöksistä. Aina ei toki silti olla samaa mieltä: tässä keskusteluketjussa usea keskustelija esimerkiksi ilmoittaa, että vaikka keskustelija on Tolkienin fani ja/tai keskustelija arvostaa Tolkienia enemmän kuin Rowlingia, ei keskustelija silti syytä Rowlingia Tolkienin plagioinnista. Fanius ei siis aina tarkoita automaattisesti oman ihailun kohteen raivokasta puolustamista. Ajoittain oli silti toki myös havaittavissa vihamielisyyttä, ja tarvetta puolustaa Tolkienia Rowling-faneja vastaan, kuten seuraava esimerkki osoittaa:

I definelty agree about the Dumbledore and Gandalf thing. It was a practical insult, when Gandalf is clearly better. A lot of writers copy ideas from Tolkien, because he is probably the best fantasy writer there is. But the fact that harry potter fans think that harry potter is better, is like throwing a brick into Tolkien's face. Playjerism! (Goodreads, 2013–2014.)

Tämä keskusteluketju on hyvä esimerkki siitä, että näkemykset ihailun kohteen ja tämän kilpailijoiden tekijyyksistä ja keskinäisistä vaikutussuhteista ovat osa faniutta. Olipa faniudella lopulta vaikutusta mielipiteeseen tai ei, sen mahdollinen potentiaali tiedostetaan. Mahdollisesti tämän takia keskustelijoilla on tarve ilmoittaa oma positionsa faniuteen liittyen, kun keskustellaan tekijyydestä.

Sarkasmi ja huumori kukkivat tässä keskusteluketjussa poikkeuksellisen runsaasti, yhteensä kymmenen eri keskustelijan kommentteissa. Äärimmäisin esimerkki tästä on seuraava, nimimerkki Joaquimin kirjoittama pastissi:

Let us not forget some other crucial points:

Hobbits, elves, dwarves and men: they all breathe through nose and mouth. Guess what wizards are also able to do? That is right, they do inspire and expire! Coincidence?.. I think not.

She totally stole the concept of elements from J.R.R.: there's air, land, and water in Harry Potter, as in The Lord of the Rings! She could have been a little more creative, and have developed a new element, but no!... Let's rip off the old chap Tolkien, that is easy enough, is it not?

What about the sky? I mean, one Sun in Middle-Earth, one Sun in Wizarding Britain... The night follows the day... I am just saying, it is too simillar to be an accident. (Goodreads, 2013–2014.)

Myös metatason keskustelua keskustelun itsensä luonteesta käytiin seitsemän kommentin verran. Katalyyttinä tälle toimi aloittajan tekemä toteamus, joka nosti vastaväitteiden vyöryn:

Dear harry potter fans: This is not a discussion it's a fact and statement so if you won't accept it or don't agree keep it to yourself (Goodreads, 2013–2014.)

Osa keskustelijoista (kuusi mainintaa) totesi, että Rowling on luova, taitava kirjailija, joka on osannut yhdistellä tutuista elementeistä hienon kertomuksen. Lisäksi kaksi keskustelijaa oli sitä mieltä, että Rowlingin ja Tolkienin yhtäläisyyksistä on turha hermostua.

Toisaalta myös tekijänoikeuksiin liittyvistä oikeusjutuista puhuttiin kahdesti. Toinen keskustelija mainitsi, että Rowling on aiemmin haastettu oikeuteen. Koska kommentti on hyvin lyhyt, eikä itse oikeusjutusta kerrota enempää, en osaa sanoa, viittaako keskustelija tässä Nancy Stoufferin tapaukseen, jota olen käsitellyt luvussa 3.3.8 ”Huomionarvoisia tekijänoikeuskiistoja” vai kenties johonkin muuhun. Toinen kommentti puolestaan käsittelee Rowlingin ja Tolkienin välistä vaikutesuhdetta. Siinä pohditaan:

”Now, if Rowling had used the term ‘hobbit’, she most certainly would have found herself in a legal battle. Rowling is not stupid, she stole nothing from Tolkien.” (Goodreads, 2013–2014.) Tällä spekulatiolla ei kuitenkaan olisi pohjaa, jos Tolkienin perikunta ei olisi hankkinut sanalle ”hobbit” tavaramerkkisuojaa, sillä esimerkiksi Yhdysvaltojen tekijänoikeustoimisto on todennut: ”Names are not protected by copyright law. Some names may be protected under trademark law” (U.S. Copyright Office, 2020.) Lukijan spekulatio on kuitenkin aiheellinen, sillä sana ”hobbit” on tavaramerkkisuojattu (Nordic Trademarks, 2020; Middle-earth Enterprises, 2020). Tämä ei tule yllätyksenä, sillä aivan kuten Sanna Nyqvist ja Outi Ojakin ovat todenneet:

Koska tekijänoikeuslaki ei suojaa esimerkiksi henkilöihahmoja, niitä on alettu suojata toisin keinoin. Rahakkaassa viihdekirjallisuudessa ja lasten- ja nuortenkirjallisuuden piirissä on yleistynyt hahmojen suojaaminen tavaramerkkeinä. (Nyqvist & Oja, 2018, s. 84.)

Myös tiedostamaton lainaaminen nousi puheenaiheeksi. Yksi keskustelija nimittäin uskoi, että Rowlingin ja Tolkienin yhtäläisyydet johtuvat *cryptomnesiasta*, eli Rowlingin alitajuisesta, tiedostamattomasta Tolkienin lainaamisesta. Nimimerkki Matthew Williams kirjoittaa:

So you're saying the OP was right? That Rowlings did indeed plagiarize Tolkien based on the fact Dumbledore appears once in the Hobbit? That's no case for plagiarism. If anything, it's a case of her picking up the name, tucking it away in her subconscious, then using it years later as she began writing. (Goodreads, 2013–2014.)

Kuten on käynyt muuallakin, myös tässä Tolkien-Rowling -ketjussa nostettiin esille Christopher Paolinin harrastama plagiointi (yksi maininta). Nimimerkki Himika totesi: ”If you wanna talk about plagiarism, take Inheritance Cycle by paolini” (Goodreads, 2013–2014). Tämä indikoi, että Paolinia pidetään jossain määrin synonyyminä fantasiakirjallisuuden maailmassa tapahtuvalle plagioinnille. Paolinin nimi kun näyttää nousevan tässä yhteydessä toistuvasti esiin, vaikka keskustelun kohteena olisivat aivan muut fantasiakirjailijat.

Tämä J.K. plagiarized Tolkien!!! -keskusteluketju osoitti ennen kaikkea sen, että keskustelun aloittaja ei pysty automaattisesti hallitsemaan keskustelun suuntaa. Vaikka toki useissa analysoimissani keskusteluketjuissa käykin niin,

että suurin osa keskustelijoista on samaa mieltä aloittajan kanssa, varsinkin Paolinista keskusteltaessa.

Oli mielenkiintoista havaita, että monet henkilöt jopa totesivat, että vaikka ovat Tolkienin faneja, eivät Rowlingin, he eivät silti syytä Rowlingia Tolkienin plagioinnista, kuten ketjun aloittaja teki hyvin selkeästi. Tämä todistaa, että mustavalkoinen ajattelu, jonka mukaan fanit vahtivat aina raivoisasti oman lempikirjailijansa etuja kaikissa tilanteissa ei pidä paikkansa. Yksi tekijä tässä tapauksessa saattaa olla se, että ketjun aloittajan argumentointi oli liian affektiivista, ja hän esitti asiansa monien mielestä huonosti; Kun esitetään vertailutaulukoita ja argumentoidaan (näennäisillä) faktoilla (samankaltaisuudet), ei useinkaan jää tilaa tulkinnalle, eli samankaltaisuuksien selittämiseksi teoskokonaisuuksista käsin. Samoin voi jäädä huomiotta, että yhtäläisyyksien syynä voi olla yhteinen lähde: molemmat kirjailijat saattavat siis ammentaa jostakin kolmannelta lähteestä.

Esimerkiksi aloittajan toteamus siitä, että asiasta ei tarvitse väitellä, koska hänen tietonsa on faktaa, sai monet kääntymään aloittajaa vastaan. Aloittajan ja muiden keskustelijoiden tulkintakehykset erosivat tässä asiassa toisistaan merkittävästi. Aloittajan katsottiin nimittäin tämänkaltaisilla huomioilla poikkeavan verkkokeskustelun yleisistä käytännöistä, ja ihmeteltiin jopa, miksi aloittaja edes kirjoitti mielipidettään keskustelufoorumille, jos hän ei halunnut keskustella. Keskusteluhalukkuus ja avoimuus erilaisille näkemyksille mielletään yleensä tärkeiksi arvoiksi tässä yhteydessä.

Lisäksi aloittajan väitteissä oli myös asiavirheitä. Tämä korostaa entisestään sitä tosiasiaa, että tapa, jolla asiat esitetään, vaikuttaa vastaanottoon erittäin paljon. Monet myönsivät, että aloittajalla oli mukana myös hyviä huomioita, mutta tapa, jolla asiat esitettiin, pilasi kokonaisvaikutelman. Robert Arpo (2005) on huomannut omassa verkkokeskusteluja käsittelevässä väitöskirjassaan, että mikäli keskustelija ei halua millään tavalla sopeuttaa omia tulkintojaan muiden tulkintakehyksiin, joutuu hän ”vaihtamaan keskusteluryhmää jatkuvasti eikä näin ollen solmi sosiaalisia suhteita toisten kanssa. Täydellisen vapaasta valitsijasta tulee siis oman vapautensa yksinäinen vanki.” (Arpo, 2005, s. 296.)

Lisäksi havaitsin myös, että tietotaso tämän keskusteluketjun keskustelijoiden kesken oli hyvin kirjava (Tolkienin societyn jäsenestä henkilöön joka luulee, että *Hobitissa* on kolmipäinen koira), ja keskustelijat kokivat oikeudekseen toinen toistaan hatarampien väitteiden esittämisen. Yksi syy suureen määrään virheellistä tietoa ja keskustelun jokseenkin kummallisia sivupolkuja voi olla paikka jossa keskustelu käytiin: Goodreads.

Kyseessä ei ollut fantasiaan erikoistunut sivusto tai fanisivusto, joten mukana keskustelussa oli mahdollisesti tämän takia tietotasoltaan hyvin erilaisia ihmisiä. Kaiken kaikkiaan tämän keskusteluketjun osallistujat olivat hyvin heterogeeninen joukko, ja kaikkea muuta kuin asioista jokseenkin samoin ajatteleva fandom-yhteisö (vaikka mukana toki olikin myös faneja) (vrt. Hirsjärvi 2009b). Henry Jenkinsin mukaan faniudelle on tyypillistä muun muassa pientenkin detajien tarkka hallinta (Jenkins, 1992, s. 69–71), ja tätä ei voi todeta tämän keskusteluketjun osallistujista läheskään kaikissa tapauksissa.

Tämä keskusteluketju myös osoitti, että vaikka Rowling on käyttänyt teoksisiaan paljon samoja detaljeja kuin Tolkien, on hän silti monien lukijoiden mielestä onnistunut tekemään niistä omannäköisiä ja persoonallisia, ja niinpä useat lukijat sivuuttavat yhtäläisyydet kuten sormusaaveet ja ankeuttajat olkiaan kohauttaen.

Lopuksi haluan todeta, että tämä keskusteluketju oli erinomainen esimerkki eri diskurssien (kirjat, elokuvat) saumattomasta sekoittumisesta yhdeksi transmediaaliseksi kokonaisuudeksi. Useat keskustelijat näkivät kirjat ja elokuvat suorana jatkumona, jota ei tarvitse eritellä sen kummemmin.

5.1.3 Dark Lord Potter

Vuonna 2005 perustettu Dark Lord Potter on fanifiktiofoorumi, joka on omistettu erityisesti *Harry Potter* -fanfictionille. Sivusto on hyvin suosittu, vilkkaimmille foorumeille on tehty jopa kymmeniä tuhansia postauksia. Kyseessä on selkeästi fanisivusto. Yleisen keskustelun ("General Discussion") alla käytiin keskustelua J. K. Rowlingin mahdollisista lähteistä ja väitetystä plagioinnista keskusteluketjussa "The Harry Potter Series: Plagiarism or Coincidence?" (Dark Lord Potter, 2007). Analyysini löytyy myös taulukkomuodossa liitteet-osiosta (ks. Liite 3.).

Keskustelun avasi nimimerkki BioPlaguen pitkä, noin 2500 sanan mittainen aloitusviesti oli poikkeuksellisen huolellisesti rakennettu. Siteeraan seuraavassa tätä aloitusviestiä:

1. Intro

It's been about ten years since the first Harry Potter book, *The Sorcerer's Stone*, came out and supposedly - according to J. K. Rowling - seventeen years since she first started work on the series we've come to love and write fanfiction about.

pləˈɡiəriəm /ˈpleɪdʒəˌrɪzəm, -dʒiəˌrɪz-/Pronunciation Key - Show Spelled Pronunciation[pley-juh-riz-uhm, -jee-uh-riz-] Pronunciation Key - -noun

1. the unauthorized use or close imitation of the language and thoughts of another author and the representation of them as one's own original work.[1]

Public domain comprises the body of knowledge and innovation (especially creative works such as writing, art, music, and inventions) in relation to which no person or other legal entity can establish or maintain proprietary interests within a particular legal jurisdiction. This body of information and creativity is considered to be part of a common cultural and intellectual heritage, which, in general, anyone may use or exploit, whether for commercial or non-commercial purposes. Only about 15 percent of all books are in the public domain, and 10 percent of all books that are still in print.

If an item ("work") is not in the public domain, it may be the result of a proprietary interest such as a copyright, patent, or other sui generis right. The extent to which members of the public may use or exploit the work is limited to the extent of the proprietary interests in the relevant legal jurisdiction. However, when the copyright, patent or other proprietary restrictions expire, the work enters the public domain and may be used by anyone for any purpose.[2]

With that in mind, we move forward. By no means is this a professional essay or even an attempt to create one – this is just a collection of various bits of information. However, for the purposes of being taken serious and in hopes of sparking intelligent and civil discourse, I will provide links to each of my sources and clearly mark where my opinion comes on. I may make mistakes in doing this but it is my hope not to influence your opinion as some have criticized me for being capable of doing; instead, I hope you read this and come to your own conclusions.

By no means is this exhaustive. It is a work in progress and hopefully, through your participation, I (you as well) can come to a more enlightened conclusion as to what is fact, what is bitterness and half-thruths and what is totally untruthful. (Dark Lord Potter, 2007.)

Aloitusviesti alkoi oman Potter-faniuden korostamisella, ja plagioinnin sekä *public domainin* muodollisella määrittelyllä, jatkuen tämän jälkeen Rowlingin mahdollisesti plagioimien teosten tarkkaan käsittelyyn, Rowlingin omiin kommentteihin ja loppupohdintoihin. Aloituspostauksen lopusta löytyi vieläpä 16-kohtainen lähdeluettelokin. Vaikka isohko osa lähteistä olikin otettu Wikipediasta⁹⁴, oli tämä postaus silti yksi koko tutkimusmateriaalini perusteellisimmista. Sen toteutuksessa näkyi vaikutteita akateemisista käytänteistä, kuten keskeisten termien määrittelystä tekstin alussa, loppupohdintojen kirjoittamisesta ja lähdeluettelon kokoamisesta. Kirjoittaja oli nähnyt paljon vaivaa. Niinpä tämän tutkimusmateriaalin valitseminen mukaan tutkimukseeni oli luonteva valinta - varsinkin, kun tässä postauksessa Rowlingin käyttämistä lähteistä käsiteltiin hieman vähemmän tunnettuja, ja vähemmän esillä olleita teoksia. Tolkienin kyllä mainittiin myös täällä, mutta vain sivumennen:

I always subconsciously thought Rowling was plagiarizing from The Lord of the Rings by J.R.R. Tolkien – everyone in the fantasy genre does. and for that, I merely grumbled every once in awhile about how Horcruxes and various other subplot elements seemed ridiculously similar to what Tolkien penned over 50 years ago. (Dark Lord Potter, 2007.)

Teokset, joihin aloittaja tässä postauksessa Rowlingia vertasi, olivat Jill Murphyn *The Worst Witch* -kirjat (1974–2013), Neil Gaimanin *The Books of Magic* -sarjakuvateokset (1990–1991), Jane Yolen *Wizard's Hall* (1991) ja Eva Ibbotsonin *The Secret of Platform 13* (1994). BioPlaguen huomiot yhtäläisyyksistä olivat vaikuttavia, ja loppupohdinnat tukivat hänen ajatuksiaan osuvasti. Hän muun muassa kirjoittaa:

What I find even more ludicrous is the thought that Rowling spent over 5, yes – five years coming up with the first book. Maybe even more, but she attests to having started writing in 1990. Needless to say, most of the books that show heavy sings of ‘influence’ on Potter were written about this time and especially the ones with plots and subplots ridiculously similar to Potter. (Dark Lord Potter, 2007.)

Aloittaja painottaa tekstinsä lopussa, että suurin ongelma hänelle on se, että Rowling ei ole antanut tunnustusta niille kirjailijoille, joilta hän on ilmeisesti

⁹⁴ Esimerkiksi plagioinnin määritelmä oli kirjoittajan tekemien lähdeviitteiden perusteella otettu osoitteesta www.dictionary.com, ja public domainin määritelmä Wikipediasta.

saanut vaikutteita. Aloittajaa harmittaa, että Rowling tunnustaa ainoastaan lähteet, jotka ovat niin vanhoja, että niiden tekijänoikeudet ovat jo rauenneet tai pian raukeamassa (esimerkiksi Jane Austen). Lisäksi aloittajaa ärsyttää, että Rowling on kieltänyt tuntevansa fantasiakirjallisuutta, ja että Rowling omien sanojensa mukaan vain sattumalta keksi *Harry Potter* -kirjojen idean ja useimmat hahmoistaan neljän tunnin junamatkalla Manchesterin ja Lontoon välillä. Aloittajasta tällainen on epärehellistä, kun otetaan huomioon, kuinka paljon pieniin detaljeihin asti meneviä yhtäläisyyksiä Rowlingin ja hänen mainitsemiensa kirjojen välillä on. Tämä aloittajan harmistuminen resonoi vahvasti Umberto Econ (1985) näkemysten kanssa:

When the author tells us he worked in a raptus of inspiration, he is lying. Genius is one percent inspiration and ninety-nine percent perspiration.

Talking about a famous poem of his, I forget which, Lamartine said that it had come to him in a single flash, on a stormy night, in a forest. When he died, the manuscripts were found, with revisions and variants: and the poem proved to be the most "worked out" in all of French literature. (Eco, 1985.)

Samassa artikkelissa Eco (1985) toteaa sarkastisesti, että kun kirjailija on saanut teoksensa valmiiksi, hänen pitäisi kuolla. Näin hän ei häiritsisi tekstin elämää.

Katson harmistumisen Rowlingin mahdollisesta epärehellisyydestä liittyvän mahdollisesti myös romantiikan ihanteisiin, joihin kuuluu taiteen aitouden ja vilpittömyyden korostaminen (Abrams, 1953, s. 23), sekä tietenkin ylipäättään fokuosoituminen taiteilijaan itseensä (emt. 21).

Tässä keskusteluketjussa oli yhteensä kaksikymmentä kommenttia, joista yhdeksäntoista huomioitiin analyysissä. Keskustelijoita oli yhteensä 18, ja kahta poikkeusta lukuun ottamatta kaikki kommentoivat vain kerran. Anonyymejä kommentoijia ei ollut.

Mielipiteet jaettiin 20 eri luokkaan, ja eri mielipiteitä ja teemoja eriteltiin yhteensä 68 kappaletta. Vaikka keskusteluketju oli viestien lukumäärä huomioden lyhyt, oli siinä runsaasti huomionarvoista sisältöä. Pällimmäiseksi jäi vaikutelma korkeasta tietotasosta, aivan kuten tällaiselta fanipalstalta sopii odottaakin. Huomioni kiinnitti erityisesti se, että mukana oli myös henkilöitä, jotka kirjoittivat itsekin paljon; he eivät siis tarkastelleet aihetta pelkästään lukijan, vaan myös kirjoittajan näkökulmasta. Tämä oli toki odotettavissa, koska kyseessä oli fanifiktiosivusto.

Vaikka aloittajan näkemykset olivat niin hyvin perusteltuja ja yksityiskohdaisia, että odotin muiden keskustelijoiden olevan hänen kanssaan pääosin samaa mieltä, esitettiin keskusteluketjussa paljon vastaväitteitä. Seitsemän keskustelijaa piti yhtäläisyyksiä sattumana. Esimerkiksi nimimerkki 007 rock kirjoitti:

In this wide world it is not uncommon for people from vastly different areas to come up with same ideas without ever hearing of the other. Have you heard about Alexander Graham Bell who invented telephone? A few days after he patented the new invention, another guy from some other country came with the same kind of instrument only to find that he was a bit late. (Dark Lord Potter, 2007.)

Viisi keskustelijaa totesi yhtäläisyyksien johtuvan fantasian yleisistä konventioista, kuten myytit, ja kolme keskustelijaa uskoi kyseessä olevan kryptomnesian ja vain kaksi keskustelijaa oli aloittajan kanssa samaa mieltä siitä, että Rowling on plagioinut. Neljä keskustelijaa torjui plagiointiväitteet.

Viisi keskustelijaa totesi, että vaikutteiden otto on normaalia, ja kolme totesi, että originaalin tekstin kirjoittaminen on mahdotonta. Erityisen kiinnostavan näkökulman keskusteluun toivat kaksi kommentoijaa, jotka tilittivät katkerina, miten vaikeaa originaalin tekstin tuottaminen on:

I have no doubt that Rowling stole material from other authors, but hey, so did those other authors. The only reason Rowling is being targeted now is because she's the one who's made the money from these ideas.

I try so hard not to steal from scifi and fantasy when I'm writing my novels for NaNoWriMo, but it's hard. You can't be 100% original all the time. Most ideas have been penned already...until someone can open a whole new door into something unknown, and the process of exhausting ideas will begin again.

So yeah, Rowling copied. There's not much to be done about that. (Dark Lord Potter, 2007.)

--I sympathize with anyone that writes something and then turns and around and finds out that a thousand people had similar or even nearly identical ideas. I have a zillion plotbunnies, scenarios and partially finished stories on my hard drive that I've never uploaded anywhere. They are FULL of stuff that I came up with on my own but later read in other fics. Some of those ideas have been used so much that they have become well known clichés.

(The really annoying shit is when I write something completely fucked up and bizarre and someone still comes up with something so close, I could swear they were reading over my shoulder as I type.)

Oh well. They say there is nothing new under the sun. ☹️ (Dark Lord Potter, 2007.)

Tällaista omien tekstien ja tarinoiden tuottamista voi pitää hyvin selkeänä esimerkkinä prosumerismista (Ritzer & Jurgenson, 2010). Nämä yllä siteeratut keskustelijat solahtavat samanaikaisesti sekä tuottajan (producer), että kuluttajan (consumer) rooliin (vrt. Toffler, 1980), ja ymmärtävät Rowlingia paremmin, koska kirjoittavat itsekin. Sinällään koko tutkimusaineistoni voidaan laskea prosumerismin piiriin (Ritzer & Jurgenson, 2010), mutta nämä yllä olevat esimerkit ovat vielä tavallistakin selkeämpiä ja vahvempia esimerkkejä prosumerismista, koska kyseiset henkilöt eivät pelkästään kuluta tiettyä median muotoa ja keskustelee siitä verkossa, vaan he myös tuottavat itse samaa mediaa. Heillä voi siis sanoa olevan kolmoistoimijuus: he sekä tuottavat itse, kuluttavat, että kommentoivat verkossa.

Tässä omia tekstejä kirjoittavien keskustelijoiden tuskassa on myös selkeästi aistittavissa romantiikan estetiikalle tyypillinen ajattelumalli, jonka mukaan originaalisuus on tavoiteltava arvo, johon kirjoittajan tulee pyrkiä. Lisäksi heidän kommentistaan nousee myös selkeästi esiin bloomilainen vaikutuksen ahdistavuus. He kokevat olevansa toissijaisia ja jälkeenjääneitä (vrt. Bloom, 1997, s. xxv),

kun eivät pysty tuottamaan originaalia tekstiä. Tässä, kuten tutkimusmateriaalissani muutenkin pitkälti kautta linjan, originaalisuus ja ainutlaatuisuus nähdään tavoittelemisen arvoisena asiana, mutta sen saavuttamista pidetään vaikeana. Tietyllä tapaa romantiikan ja moniäänisyyden ajatusmallit siis sekoittuvat. Romantiikka on ihanne, mutta todellisuus on moniääninen. Aivan kuten Umberto Eco (1985) on todennut:

Thus I rediscovered what writers have always known (and have told us again and again): books always speak of other books, and every story tells a story that has already been told. Homer knew this, and Ariosto knew this, not to mention Rabelais and Cervantes. (Eco, 1985.)

Toisin kuin useissa muissa keskusteluketjuissa, tässä ketjussa ei kyseenalaistettu kanssakeskustelijoiden tietotasoa, vaikka viisi keskustelijaa pyrkikin tuomaan esiin omaa tietotasoaan ja perehtyneisyyttään. Voisi siis sanoa, että tässä keskustelussa vallitsi poikkeuksellinen solidaarisuus ja harmonia. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että kyseessä on fanisivusto, ja keskustelijat ovat sangen homogeeninen ryhmä. Tässä tulee hyvin esille se mitä Robert Arpo (2005, s. 15) on todennut:

--keskusteluryhmät voivat poiketa hyvinkin radikaalisti toisistaan riippuen siitä, millaisia käyttötarkoituksia käyttäjät ryhmälle antavat, sekä siitä, millaisia käyttäjien keskinäiset suhteet ovat (Arpo, 2005, s. 15).

Yhteensä viisi keskustelijaa nosti esiin Rowlingia koskevat oikeusjutut, ja tekijyyden juridisen puolen. Tämä oli nähtävissä heti aloituskommentissa, jossa, kuten aiemmin sitaatein osoitin, pyrittiin määrittelemään plagioinnin ja public domainin käsitteet lähteitä käyttäen. Tällainen lähestymistapa on tutkimissani verkko-keskusteluissa harvinainen, mikä johtuu todennäköisesti sangen vapaamuotoisesta ja epävirallisesta kontekstista. Plagioinnin määrittely tiedonhaun kautta ei kuitenkaan estänyt kyseisen, ei-juridisen termin virheellistä käyttöä, sillä myöhemmin avauskommentissa keskustelija kirjoittaa:

At first I was very skeptical, since the first “plagiarism” case was one involving Stouffer, a rather bitter woman (as she comes off). She actually took the plagiarism to court and was punished with a somewhat hefty fine – she didn’t win, needless to say. (Dark Lord Potter, 2007.)

Näistä viidestä juridiikkaa käsitelleestä kommentoijasta yksi huomautti, että mikäli Rowlingia ei haasteta oikeuteen, hän ei ole syyllistynyt plagiointiin. Kuitenkin, kuten olen tuonut ilmi aiemminkin, ovat tekijänoikeuksien rikkominen ja plagiointi eri asioita (Nyqvist & Oja, 2018, s. 52). Analysoin tätä kommenttia ja muita vastaavia kommentteja lähemmin luvussa 3.3.7, “Vaikutteiden oton juridiikasta: tekijänoikeudellinen näkökulma”.

Haluan nostaa esiin vielä tämän keskusteluketjun juridiikkaa sivunneissa kommentteissa esiintyneet mielipiteet tekijän taloudellisista ja moraalisisista oikeuksista. Ensimmäinen kommentti käsittelee tekijyyden taloudellista puolta, ja siinä keskustelija puolustaa Rowlingin oikeutta rahoihinsa todeten, että moni käsikirjoittaja on Rowlingia ”säälittävämpi”, ja silti tienaa yhtä paljon tai enemmän

kuin Rowling. Keskustelija on siis sitä mieltä, että Rowlingin nykyisenkaltainen tekijäyys oikeuttaa Rowlingin hänen saamiinsa tuloihin. Aiemmin samassa kommentissa keskustelija myös toteaa, että koska Rowlingia ei ole haastettu oikeuteen, hän on syytön tekijänoikeusrikkomussyytöksiin:

-- So the woman's made a crap ton of money; big shit. There are a lot of others in the world making just as much if not more money for far more pathetic reasons. Lets take a look at where a lot of those screenwriters in the T.V. and movie industries are getting their ideas. (Dark Lord Potter, 2007.)

Tämä kommentti toimii hyvänä muistutuksena tekijänoikeuden taloudellisesta puolesta. Seuraavassa siteeraamani pätkä aloittajan kommentista taas muistuttaa tekijänoikeuden toisesta puolesta, moraalista oikeuksista:

I think she has plagiarized but I only believe she has done so because she hasn't given praise to those who came before her, who helped define what she wrote and who have stories that are insanely similar to hers. (Dark Lord Potter, 2007.)

Tässä kommentissa keskustelija toteaa, että hänen mielestään Rowling on loukannut muiden tekijöiden moraalisia oikeuksia nimenomaan siksi, koska hän ei ole antanut heille tunnustusta inspiraationa toimimisesta. Haluan nostaa nämä kaksi sangen erilaista kommenttia vierekkäin tarkastelun kohteeksi, koska ne tuovat esiin tekijänoikeuden kaksi eri puolta tekijän näkökulmasta tarkasteltuna: taloudelliset oikeudet ja moraaliset oikeudet (Neuvonen, 2020). Riku Neuvonen (2020) kuvaa kahtiajakoa seuraavasti:

Tekijänoikeus on toinen jalka markkinoiden ja teollisuuden käytössä, mutta myös tekemiselle omistautuneen taitelijan metafysisistä sidosta teokseen tulee suojata. Samalla pitäisi myös palvella yhteiskuntaa tuottamalla yleistä etua kansalaisuuden maailman arvojen pohjalta. Joissakin tilanteissa moraalilla oikeuksilla on myös taloudellista vaikutusta, koska tietoisuus moraalista oikeuksista vaikuttaa tekijänoikeuksia koskeviin päätöksiin. (Neuvonen, 2020.)

Tämä kahtiajako ja siihen liittyvät, tässä esitetyt esimerkit, toimivat muistutuksena siitä, miten monisyinen kokonaisuus tekijänoikeuslaki on. Aivan kuten Neuvonen (2020) osuvasti toteaa: "Nyky päivän tekijänoikeus on teollisuutta ja markkinoita, mutta tekeminen ja tekijäyys on edelleen osa inspiraation maailmaan kuuluvaa omistautumista ja maineen tavoittelua". Näissä kahdessa kommentissa on pohjimmiltaan kyse juuri oikeutuksen pohtimisesta: kuka on oikeutettu rahalliseen korvaukseen luovasta työstään? Entä kuka on oikeutettu tunnustukseen ja kunnioitukseen?

Mitä eri elementtien yhdistelemiseen tulee, kolme keskustelijaa totesi, että Rowling on sulauttanut tuttuja elementtejä yhteen luovasti. Eli aivan kuten John Barthin on postmoderniin kirjallisuuteen liittyen todennut: eri elementtejä voi yhdistellä loputtomasti eri tavoilla (Barth, 1984, s. 75). Vastaavasti Roland Barthes (1993, s. 115) näki tekstit lainauksien kudoksina.

Kaksi keskustelijaa totesi, että Rowlingin mahdollisesti harrastama plagiointi ei kiinnosta heitä, vain Rowlingin kirjojen laatu ratkaisee. Esimerkiksi nimimerkki KenderCleric kirjoitti:

I don't give a crap how close some of Rowling's ideas came to the works of other authors. J.K. Rowling has written a good series of books that I enjoyed reading. That's all that matters. (Dark Lord Potter, 2007.)

Tämä ajatusmalli on ikivanha. Sanna Nyqvist ja Outi Oja (2018, s. 30) kirjoittavat: "Antiikista uuden ajan alkuun kirjallisuus perustui pitkälti imitaatiolle eli aiempien teosten jäljittelylle. -- Tekijyydessä huomio kiinnittyi taitoon."

Kaikki eivät kuitenkaan olleet samaa mieltä sen näkemyksen kanssa, että Rowling olisi onnistunut eri elementtien yhdistelyssä. Tästä väännettiin kättä kolmen keskustelijan voimin, Rowlingia esikuviin ja seuraajiin verraten. Nimimerkki Spacks totesi:

lol, even if she did plagiarise it, she fucked it up anyway (Dark Lord Potter, 2007).

Niin sanottu vaikutteiden ottamisen evoluutio ja siitä keskustelu arvottavaan sävyyn jatkui myös Rowlingin seuraajiin. Nimimerkki the-caitiff kirjoitti:

And the cycle continues, check out the "Septimus Heap" series from Angie Sage some times. The first volume was published in 2005 and features a family of poor wizards with seven children (all of whom have green eyes), a misplaced child who learns the truth about her murdered parents on her birthday from a visiting mage (and oh yeah, she's mega-rich/famous if only she could claim it), an impenetrable magic castle that falls to evil as soon as the chief wizard leaves, and of course a formerly dead villain who wants to kill the poor confused child...

Sadly it's better written than the last three Potter books. (Dark Lord Potter, 2007).

Kuten yllä olevasta kommentista selviää, tehtiin tässä ketjussa yksi huomio myös siitä, että myös J. K. Rowlingin on toiminut esikuvana myöhemmille kirjailijoille.

Kolme keskustelijaa otti esiin faniuden. Faniutta käsiteltiin tietotason ("-- I recognized a lot of similarities with Neil Gaiman series mainly because I'm a long time fan of his --"), asenteisiin vaikuttamisen ja rahastamisen näkökulmasta käsin. Melko alhainen määrä mainintoja faniuteen liittyen johtunee siitä, että keskustelijoille oli sivuston huomioon ottaen itsestään selvää, että he ovat faneja. Faniudesta kirjoitettiin kuitenkin esimerkiksi näin, liittyen Rowling-fanien rahastamiseen:

My example is just one more obvious of the many people trying to steal HP fans or cash in on a working idea (Dark Lord Potter, 2007).

Kolme keskustelijaa pyrki määrittelemään, mitä plagiointi on. Kaksi keskustelijaa totesi Rowlingin olevan niin menestynyt, että hän ei tule joutumaan vastuuseen plagioinnistaan.

Yksi keskustelija (aloittaja) toivoi, että Rowling olisi rehellisempi vaikutteidensa suhteen. Tämä toive on varsin maltillinen moniin muihin tässä tutkimuksessa analysoituihin plagiointisyytteisiin verrattuna. Varsinkin kun ottaa huomioon, miten vahvaa ja yksityiskohtaista näyttöä yhtäläisyyksistä useisiin muihin Rowlingin aikakauden kirjailijoihin esitettiin. Tämä keskusteluketju ja ennen kaikkea ketjun aloittajan lähestymistapa aiheeseen oli sävyiltään huomattavasti rauhallisempi kuin vaikkapa Goodreads-sivuston "J.K. plagiarized

Tolkien!!!” -keskusteluketju (Goodreads, 2013–2014). Siinä missä Goodreadsin aloittaja ei halunnut kuulla vastaväitteitä, totesi tämän ketjun aloittaja kaiken keskustelun tervetulleeksi ja myönsi, että voi olla väärässä:

However, for the purposes of being taken serious and in hopes of sparkling *intelligent* and *civil* discourse, I will provide links to each of my sources and clearly mark where my opinions come in. I may make mistakes in doing this but it is my hope not to influence your opinion as some have criticized me for being capable of doing, instead, I hope you read this and come to your own conclusions.

By no means is this exhaustive. It is a work in progress and hopefully, through your participation, I (you as well) can come to a more enlightened conclusion as to what is fact, what is bitterness and half-truths and what is totally untruthful. (Korostukset alkuperäisessä tekstissä.) (Dark Lord Potter, 2007.)

Tässä kommentissa affektit ja halu puhua faktoista yhdistyvät mielenkiintoisesti. Aloittaja esimerkiksi nostaa esiin katkeruuden yhtenä motiiveistaan.

Näitä kahta keskusteluketjun avausta, ”The Harry Potter Series: Plagiarism or Coincidence?” (Dark Lord Potter, 2007) ja ”J.K Rowling plagiarized Tolkien!!!” (Goodreads, 2013–2014), verratessa tulee hyvin esille se, miten erilaisista lähtökohdista käsin voidaan käydä keskustelua samasta aiheesta.

Siinä missä yksi, joiltakin osin selkeitä asiavirheitä tekevä aloittaja haluaa runnoa mielipiteensä läpi absoluuttisena totuutena, haluaa toinen, paremmin asiaan perehtynyt aloittaja kuulla kaikki mahdolliset mielipiteet tasapuolisesti, eikä usko olevansa automaattisesti oikeassa. ”The Harry Potter Series: Plagiarism or Coincidence?” -keskusteluketjussa oli muutenkin vain yksi selkeä asiavirhe, kun taas ”J.K plagiarized Tolkien!!!” -ketjussa asiavirheitä puitiin 20 keskustelijan voimin, ja mukana oli poikkeuksellisen paljon virheellisiä väittämiä (ks. luku 5.4.2, ”Matchstick: everybody’s a critic”). Tietotaso ja keskustelun yleisvire ovat siis näiden kahden keskusteluketjun välillä sangen erilaisia. Ehkä fyysikko Albert Einsteinin (1879–1955) kuuluisa lausahdus: ”the more I learn, the more I realize how much I don’t know” pitää paikkansa. Tällä viitataan siihen, että usein asioihin vähemmän perehtynyt on varmempi asiastaan kuin enemmän asioista tietävä, joka perehtyneisyytensä myötä on taipuvaisempi myös kyseenalaistamaan tietonsa.

5.1.4 Kinja

Amerikkalaisessa blogipalvelussa nimeltä Kinja on julkaistu hyvin paljon keskustelua herättänyt ja huolellisesti koottu bloggaus nimeltä ”Did Harry Potter Really Steal All These Story Ideas?” Otsikko on kiinnostava, koska siinä varastavaksi subjektiksi asetetaan Harry Potter, ei J. K. Rowling. Tästä näkee, miten vahva side Harry Potterin ja tämän fiktiivisen hahmon luoja välillä on.

Tähän Charlie Jane Andersin ja Michael Ann Dobbsin (2010) kirjoittamaan, suhteellisen pitkään tekstiin oli tullut peräti 391 kommenttia. Tämän keskusteluketjun 392:ta viestistä (kun myös itse bloggaus lasketaan yhdeksi viestiksi) noin 272 viestiä oli tutkimusasetelman kannalta relevantteja. Erittelin tästä tutkimusaineistosta erinäisiä mielipiteitä ja teemoja kaiken kaikkiaan 456 kappaletta.

Analyysin ulkopuolelle jätin joitakin aiheita, kuten fantasiakirjojen filmatisointeihin liittyneet adaptaatiokeskustelut ja kommentit, joissa keskustelijat kertovat, mistä fantasiakirjoista he erityisesti pitävät (poikkeuksena tämän tutkimuksen keskiössä olevia kirjailijoita koskevat kommentit). Analyysini löytyy taulukkomuodossa liitteet-osiosta (ks. Liite 4.).

Tämä Kinjan kommenttiketju olisi ollut perusteltua analysoida vain osittain, koska se on tämän tutkimuksen tutkimusaineistoksi poikkeuksellisen pitkä, kuten myös Goodreadsin Paolinia käsittelevä ketju (593 kommenttia), ja Matchstick: everybody's a critic- blogin aineisto (170 kommenttia), joiden materiaaleista osan rajasin pois, koska katsoin, että saavutin saturaatiopisteen ilman koko aineiston analyysiä. Päädyin kuitenkin analysoimaan Kinjan koko aineiston, koska katsoin, että poikkeuksellisen moni kommentti (120 kommenttia) meni ohi tutkimusaiheeni, ja rajautui näin muutenkin pois tutkimusmateriaalistani.

Lisäksi haluan huomauttaa, että jokainen tutkimusmateriaalini on joka tapauksessa erilainen, määrällisesti epäsymmetrinen ja omalla tavallaan ainutkertainen kokonaisuus. Niinpä kaikkien näiden tutkimusaineistojen sovittaminen täysin samaan muottiin esimerkiksi analysoitujen kommenttien määrän suhteen on joka tapauksessa mahdotonta, tai vähintäänkin epätarkoituksenmukaista. Tämä on myös yksi syy sille, miksi tämä tutkimus on ennen kaikkea laadullista, ei määrällistä, ja luvut ovat vain tukena, toimien suuntaa-antavasti. Luvut ovat siis sivuosassa⁹⁵.

Keskustelijoita Kinjan ketjuun osallistui 236, ja heistä 173 teki tutkimuksen kannalta relevantteja kommentteja. Tämä analyysi on volyymiltaan koko tutkimuksen suurin, ja seuraavaksi esiteltävät näkemykset edustavat tämän tutkimuksen mittakaavassa poikkeuksellisen suuren ihmismäärän mielipiteitä.

Ennen tulosten tarkastelua haluan vielä huomauttaa, että tässä viestiketjussa tehtiin myös joitakin valokuvakommentteja. Kaikki kommentit eivät siis olleet sanallisessa muodossa. Teknisistä ja tekijänoikeudellisista syistä johtuen nämä kommentit on kuitenkin jätetty säännönmukaisesti huomiotta⁹⁶. Seuraava analyysi perustuu siis ainoastaan tekstimuodossa olevien kommenttien sisältöön.

Anders ja Dobbs (2010) aloittavat poikkeuksellisen pitkän tekstinsä seuraavanlaisin sanankääntein:

When Harry Potter became one of the world's most famous heroes, many people complained that J.K. Rowling had lifted chunks of the Potterverse from other sources. How true is this? We sort through all the alleged prototypes for Harry Potter. (Anders & Dobbs, 2010.)

Tässä sävyiltään maltillisessa ja analyttisessä tekstissä korostetaan, että kirjoittajat eivät halua ottaa kantaa syytöksiin, he haluavat vain tuoda ne esiin. Kirjoittajat muistuttavat myös: " -- when people point out similarities between two fantasy books, they're often simply pointing out that they both belong to the same

⁹⁵ Ainoat yleiset, lukuihin liittyvät vaatimukset tutkimusmateriaalilleni olivat: Valituista keskusteluketjuista jokaisessa on vähintään 20 kommenttia, ja osallisina vähintään kymmenen eri keskustelijaa. Tähän sääntöön tehtiin poikkeus kahden aineiston kohdalla. Näistä poikkeuksista kerron tarkemmin luvussa 4.2, "Aineistot".

⁹⁶ Avaan tämän linjauksen taustoja tarkemmin luvussa 4.1, "Menetelmät".

genre” (Anders & Dobbs, 2010). Tekstissä listataan Rowlingin vaikutteita 1800-luvun plagioinnin metsästäjien toimintaperiaatteita muistuttavalla tavalla (Macfarlane, 2007, s. 41), joskin kirjoittajat suhtautuvat vaikutteiden ottoon varsin sallivasti, toisin kuin 1800-luvun plagioinnin metsästäjät. Palaan tähän vielä myöhemmin tässä luvussa. Avaan nämä kirjoittajien mainitsemat yhtäläisyydet seuraavassa listauksessa pääpiirteittäin. Lista on pitkä, joten sen merkittävä lyhentäminen olisi ollut perusteltua. Päätin kuitenkin, tekstin venymisen uhallakin, mainita kaikki aloittajien ehdottamat lähteet, sillä heidän kokoamansa lista kommentteineen ja pohdintoineen on tutkimusaiheeni kannalta hyvin relevantti ja mielenkiintoinen. Tämä lista on nimittäin laajin Rowlingin vaikutteista tehty koonti, joka tutkimusaineistoistani löytyy, ja siinä esiintuodut yhtäläisyydet toimivat muistutuksena siitä, miten monet, useille lukijoille ensisijaisesti Rowlingin kirjoista tutut tarinaelementit ovatkin itse asiassa tuttuja myös muualta, ja vanhemmaa perua:

-*J. R. R. Tolkien*: mainituksi tulevat muun muassa yhtäläisyydet Sormuksen ja hirnyrkkien välillä, samankaltaisuudet vihollisten välillä, Matohäntä ja Kärmeskieli, Gandalf ja Dumbledore, jättihämähäkit, samankaltaisuudet kielessä, pahantahtoiset ja murhanhimoiset puut sekä Ankeuttajat ja Sormusaaveet. Kirjoittajat toteavat, että nämä yhtäläisyydet vain todistavat, kuinka vahva vaikutus Tolkienilla on nykyajan fantasiaan: ”all modern fantasy is deeply influenced and inspired by Tolkien”, he toteavat (Anders & Dobbs, 2010).

-*The Worst Witch*(1974–2018)/*Jill Murphy*: aivan kuten Rowlinginkin kirjoissa, myös *The Worst Witch* –sarjassa, joka on ilmestynyt ennen Pottereita, opiskellaan taikuutta noitien sisäoppilaitoksessa. Koulu sijaitsee vanhassa linnassa lumotun metsän keskellä. Yhtäläisyydet menevät pieniin detaljeihin asti. Päähenkilöllä on esimerkiksi ongelmia ilkeän opettajan kanssa, ja hän riitaantuu heti ensimmäisenä päivänä erään valkoiuksisen oppilaan kanssa. Anders ja Dobbs (2010) toteavat, että useat yhtäläisyydet ovat luonteeltaan tekijänoikeuksien ulkopuolelle jääviä ja pinnallisia, joskin he huomauttavat: ”Murphy got there first”.

-*Noidan veli* (*Charmed Life*, 1977)/*Diana Wynne Jones*: Tässä tarinassa kaksi orpoa viedään linnaan opiskelemaan taikuutta Englannin taitavimman opettajan johdolla. Anders ja Dobbs (2010) kuitenkin korostavat, että *Noidan veljen* teemat ovat lopultakin varsin erilaisia kuin *Potterissa*, ja toisin kuin *Potter*-kirjoissa, *Noidan veljessä* on muun muassa rinnakkaismaailmoja.

-*Kiekkomaailma* (*Discworld*, 1983–2015)/*Terry Pratchett*: Suurin samanlaisuus on tapahtumaympäristö. Kummassakin kirjassa käydään velhokoulua, josta löytyy kahlittuja kirjoja ja pelottavia käytäviä. Silloin tällöin henkilökunta taistelee pahaa vastaan. Anders ja Dobbs (2010) toteavat kuitenkin, että päähenkilö on velhokoulun oppilaana sangen vähän aikaa. Lisäksi taianomainen linna, jossa on velhokoulu, on *klisee*, jota Pratchett käyttää täysin tietoisesti.

-*Liisan seikkailut ihmemaassa* (*Through the Looking Glass*, 1871)/*Lewis Carroll*: Sekä Rowlingin että Carrollin teoksesta löytyy elävä shakkipeli⁹⁷. Anders ja

⁹⁷ John Granger (2009, s. 262) on puolestaan yhdistänyt Rowlingin käyttämän elävän shakkilautaa –tarinaelementin Elizabeth Goudgen *The Little White Horse* –lastenkirjaan (1946), josta Rowling on avoimesti kertonut inspiroituneensa.

Dobbs (2010) huomauttavat, että vaikka tämä elementti on hyvin samankaltainen, on sitä käytetty useasti ennenkin (esimerkiksi Vonnegutin *All the King's Horses* -teoksessa, 1968). Lisäksi Carrollin teokset kuuluvat jo public domainin piiriin, joten kuka tahansa voi lainata niitä ilman seuraamuksia.⁹⁸

-*Miekka kivessä (The Sword in the Stone, 1938)/T.H. White*: Myös T. H. Whiten kirjan pääosassa on ei-haluttu lapsi, jonka kohtalona on pelastaa Englanti, ja joka pääsee sinisilmäisen, pitkäpartaisen velhon oppiin. Anders ja Dobbs (2010) eivät ilmaise omaa mielipidettään Rowlingin ja T. H. Whiten teoksien yhtäläisyyksistä suoraan, mutta kertovat Rowlingin sanoneen, että Harryn henkinen esikuva löytyy tästä klassikkoteoksesta.

-*The Books of Magic (1993)/Neil Gaiman et al*: Gaimanin kirjan pääosassa on esiteini brittiläinen koulupoika, jolla on silmälasit ja mustat hiukset. Tämä poika myös huomaa, että hänellä on taikavoimia. Poika saa myös lemmikkipöllön. Molemista tarinoista löytyy taikuutta, mytologioita, ikoneita, puhuvia eläimiä, sekä auktoriteettien vastustamista ja toisaalta myös vastuunkantamista. Kummastakin päähahmosta on myös tuleva universumin voimakkain velho. Anders ja Dobbs (2010) kommentoivat tätä tapausta seuraavasti: "This one gets kicked around a lot, mostly by geeks who question anything sci-fi/fantasy that is beloved of the mainstream. Gaiman has categorically rejected this, saying they were both ripping off T. H. White."

-*The Legend of Rah and the Muggles (1984), and Larry Potter and His Best Friend Lily (2001)/Nancy Stouffer*: Tässä tapauksessa yhtäläisyydet perustuvat ennen kaikkea samankaltaisille nimille. Termi "Muggles" viittaa Stoufferin tuotannossa mutantteihin, Rowlingin tuotannossa puolestaan ei-taikoviin ihmisiin. Samoin kuin Harry Potter, myös Larry Potter on mustahiuksinen orpo, jolla on silmälasit. J. K. Rowling voitti tästä tekijänoikeuskiistasta käydyn oikeusjutun. Myös Anders ja Dobbs (2010) pitävät tätä juttua perättömänä viitaten huomioihin siitä, että tekijänoikeusrikkomus ei voi olla kyseessä, jos kyse on vain yleisistä ideoista tai nimistä.⁹⁹

-*Peikko -elokuva (Troll, 1986)*: Myös tässä 80-luvun elokuvassa päähahmon nimi on Harry Potter (kirjoittajan huomautus: tarkka nimi on Harry Potter Jr.). Lisäksi myös tämä aikaisempi Harry Potter oppii muun muassa käyttämään taikuutta. Anders ja Dobbs (2010) huomauttavat kuitenkin, että ainoa selkeä yhtäläisyys löytyy päähenkilöiden nimistä.¹⁰⁰

⁹⁸ Kirjoittajat mainitsevat, että plagioinnin moraalinen paheksuttavuus ei tietenkään noudata tekijänoikeuden suoja-aikaa.

⁹⁹ Tämä tapaus paljastui huijausyritykseksi. Stouffer jäi kiinni todisteiden vääräntämisestä, ja hänen katsottiin syyllistyneen petokseen. (Whited, 2002, s. 4–5.) Kirjoitan tästä tarkemmin luvussa 3.3.8, "Huomionarvoisia tekijänoikeuskiistoja".

¹⁰⁰ Käsittelen tätä tekijänoikeustapausta tarkemmin luvussa 3.3.8, "Huomionarvoisia tekijänoikeuskiistoja". Anders ja Dobbs (2010) mainitsevat, että Peikko-elokuvan tekijä olisi nostanut oikeusjutun Rowlingia vastaan. En löytänyt tästä kuitenkaan todisteita. Samoin Anders ja Dobbs väittävät, että Rowling olisi myöntänyt ottaneensa mahdollisesti vaikutteita tästä Peikko-elokuvasta. Myöskään tästä en löytänyt todisteita. Sen sijaan löysin kyllä todisteita siitä, että Peikko-elokuvan tekijä on kokenut tarpeelliseksi kirjoittaa virallisen selonteon, jossa hän kertoo, ettei hänen elokuvansa ole missään yhteydessä Rowlingin *Harry Potter* -maailmaan. (comingsoon.net., 2021.)

-*Ender (Ender's Game, 1985)/Orson Scott Card*: Kun Rowling oli haastanut oikeuteen *The Harry Potter Lexiconin* (2008) kirjoittajan Steve Vander Arkin, Orson Scott Card iski takaisin huomauttamalla, että hän epäilee Rowlingin kopioineen omaa kirjaansa, jota hän kuvailee seuraavasti:

A young kid growing up in an oppressive family situation suddenly learns he is one of a special class of children with special abilities, who are to be educated in a remote training facility where student life is dominated by an intense game played by teams flying midair, at which this kid turns out to be exceptionally talented and a natural leader. He trains other kids in unauthorized extra sessions, which enrages his enemies, who attack him with the intention of killing him; but he is protected by his loyal, brilliant friends and gain strength from the love of some of his family members. He is given special guidance by an older man of legendary accomplishments who previously kept the enemy at bay. He goes on to become the crucial figure in a struggle against an unseen enemy who threatens the whole world. (Anders & Dobbs, 2010.)

Anders ja Dobbs (2010) korostavat, että kyseessä oli vain Cardin halu näpättyä Rowlingia ja muistuttaa häntä siitä, että ei pitäisi esittää olevansa originaali. Yleisesti ottaen näiden teosten yhteiset elementit ovat fantasian peruskuvastoa.

-*Tähtien sota (Star Wars, 1977–2018): Harry Potter ja Star Wars* jakavat samoja "coming-of-age" -tarinan elementtejä. Anders ja Dobbs (2010) toteavat, että tämä vertailu toimii vain, jos yhtäläisyyksiä haetaan yleiseltä tasolta. Lähempi tarkastelu osoittaa, että *Harry Potter* ja *Star Wars* eroavat useassa suhteessa.

-*Willy the Wizard (1987)/Adrian Jacobs*: Molemmissa teoksissa (*Willy the Wizard* ja *Harry Potter and the Goblet of Fire*, suom. *Harry Potter ja liekehtivä pikari*) järjestetään vuoden kestävä velhoturnaus, johon päähenkilö osallistuu. Kumpikin päähenkilö muun muassa pelastaa panttivankeja olennoilta, jotka ovat puoliksi ihmisiä. *Willy the Wizardissa* nämä olennot ovat puoliksi kenguruita, puoliksi ihmisiä, *Goblet of Firessä* taas puoliksi kaloja, puoliksi ihmisiä. Myös muita pieniin yksityiskohtiin asti meneviä yhtäläisyyksiä mainitaan. Kumpikin sankari käy muun muassa erityisessä kylpyhuoneessa selvittämässä keinoja tulossa olevan tehtävän ratkaisemiseen. Anders ja Dobbs (2010) uskovat, että on mahdollista, että Rowling olisi nähnyt Jacobsin kirjan, mutta he eivät pidä esimerkiksi idea velhoturnauksesta erityisen uniikkina. *Willy the Wizardin* kustantajat haastoivat Rowlingin ja tämän kustantajat oikeuteen tekijänoikeusrikkomuksesta. Käsittelem tätä oikeushaastetta luvussa 3.3.8, "Huomionarvoisia tekijänoikeuskiistoja".

-*Pimeä nousee (The Dark is Rising, 1965–1977)/Susan Cooper*: Myös Susan Cooperin kirjassa yksitoistavuotiaalle pojalle selviää hänen syntymäpäivänään, että hänellä on taikavoimia. Cooperin viisiosaisessa kirjasarjassa esiintyy runsaasti myyttejä (kuten Arthurin legenda) ja siinä käydään taisteluita hyvän ja pahan välillä. Mukana on myös taikaesineitä, kuten miekka, joka hehkuu sinisenä pahan ollessa lähettyvillä (tätä voidaan pitää silmäniskuna Tolkienin suuntaan). Anders ja Dobbs (2010) selittävät nämä yhtäläisyydet yhteisellä myyttipohjalla, josta kumpikin kirjailija on ammentanut.

-*Haluatko velhoksi? (So You Want to be a Wizard?, 1996)/Diane Duane*: Myös Duanen kirjoissa kiusatut lapset käyttävät taikuutta puolustuskeinonaan, aiheuttaen näin vain enemmän vahinkoa. Lisäksi Duanen kirjoista löytyy niin ikään

velhoneuvosto ja henkiin herääviä esineitä. Anders ja Dobbs (2010) toteavat tämän teoksen kohdalla ykskantaan, että Rowling ei ole plagioinut, koska kaikki velhoihin liittyvä ei kuitenkaan ole kirjoissa samanlaista.

-*Prydainin kronikka (The Chronicles of Prydain, 1963–1968)/Lloyd Alexander*: Alexanderin teoksessa nuori poika taistelee pahuutta vastaan taikamiekalla. Anders ja Dobbs (2010) uskovat Rowlingin ja Alexanderin ammentavan eri myyttiperinteistä; Alexanderin walesilaisista myyteistä, Rowlingin ranskalaisista.

-*Wizard's Hall (1991)/Jane Yolen*: Myös Yolen kirjassa yksitoistavuotias poika pelastaa velhokoulunsa pahalta. Sisäoppilaitoksen seinillä roikkuvat maalaukset ovat eläviä ja koulun katossa on tähtitaivas. Pojan parhaisiin ystäviin lukeutuvat punahiuksinen poika ja älykäs tyttö. Anders ja Dobbs (2010) kertovat, että Jane Yolen tuntee antipatioita Rowlingia kohtaan ja ottaisi tältä hyvin mielellään rahallisen korvauksen. Lisäksi Yolen ei pidä Rowlingin teoksia erityisen hyvin kirjoitettuna. Anders ja Dobbs (2010) kuitenkin huomauttavat: "But the fact of the matter is, the combination of those two staples is kid lit, the school story and the magical bildungsroman, can't be copyrighted".

Kaiken kaikkiaan Anders ja Dobbs (2010) antavat Rowlingille pitkälti täyden synninpäästön, ja minimoivat yhtäläisyyksien merkityksellisyyttä esimerkiksi yhteisellä myyttipohjalla tai fantasian genreen kuuluvilla konventioilla. He asettuvat Rowlingin puolelle myös oikeuteen asti edenneissä tapauksissa. Aloitajat osallistuivat keskusteluun myös avaustekstinsä jälkeen, joskin harvakseltaan. Pääasiassa he antoivat puheenvuoron kommentoijille.

Kuten usein käy, myös tässä tapauksessa keskustelun aloituspuheenvuoro ohjasi myöhemmän keskustelun suuntaan voimakkaasti. Niinpä tämän viestiketjun keskustelijat toivat toistuvasti esiin blogipostauksen kirjoittajien mainitsematta jättämiä intertekstuaalisia yhteyksiä *Harry Potterin* ja muiden teosten välillä, jatkaen näin aloituspuheenvuoron tekijöiden jalanjäljillä. Samalla tämä keskustelusuuntaus muodostui tekijäksi, joka erotti tämän keskusteluketjun muista tässä tutkimuksessa analysoiduista keskusteluketjuista. Intertekstuaalisten yhteyksien listaamiseen osallistui yhteensä noin 36 keskustelijaa. Eniten mainintoja sai Ursula Le Guinin *Maameren velho (Wizard of Earthsea)* -kirjasarja (1968), jonka usea eri keskustelija nosti esiin. Lisäksi myös Thomas Hughesin kirjoittama klassikko, *Tom Brownin kouluvuodet (Tom Brown's School Days, 1857)*, sai useita mainintoja, kuten tämän: "The list rather misses Harry potters use 150 years worth of stock British Publish/Boarding School tropes starting with Tom Brown's Schooldays" (Anders & Dobbs, 2010). Myös tutkijat ovat nostaneet sisäoppilaitoskirjallisuuden *Harry Potterin* keskeiseksi lähteeksi. Muun muassa David K. Steege (2002) on kirjoittanut aiheesta "Harry Potter, Tom Brown, and the British School Story - Lost in Transit?" -nimisen artikkelin, jossa hän erittelee *Harry Potter* -kirjojen yhteyksiä sisäoppilaitoskirjallisuuteen ja erityisesti *Tom Brownin kouluvuosiin*.

Lisäksi Joseph Campbellin *Sankarin tuhannet kasvot* -teos (*The Hero with a Thousand Faces, 1949*) mainittiin useasti. Tarkkanäköiset keskustelijat näkivät Harryn tarinan yhtenä variaationa Campbellin esittelemästä sankarin matkasta ("a hero's journey"). (Anders & Dobbs, 2010). Myös Anthony Horowitzin

Groosham Grange (1988), C. S. Lewisin *Narnian tarinat* (*Narnia*, 1950–1956) ja *Raamattu* saivat mainintoja.

Muun muassa tässä yhteydessä keskustelijat tekivät usein detaljista vertailua *Harry Potter* -teosten ja sen mahdollisten lähteiden välillä, kuten yllä oleva esimerkkinä osoittaa. Yhteensä noin 50 keskustelijaa teki erilaisia vertailuja.

Se, mikä myös erotti tämän keskusteluketjun muista keskusteluketjuista, oli vilkas keskustelu myös plagiointitapauksista ja vaikutteiden ottamisesta, jotka eivät liittyneet suoraan *Harry Potteriin*. Noin 36 keskustelijaa vei keskustelua tähän suuntaan. Mainituksi tulivat esimerkiksi *Shakespeare*, *The Lion King*, *Star Wars*, *Quentin Tarantino*, *Led Zeppelin* ja *Coldplay*. Lisäksi Christopher Paolinin *Eragon* mainittiin tässä yhteydessä kahdesti:

I don't have a problem with talented authors drawing inspiration from standards of the genre, especially when they're able to add something new. But I do remember inadvertently ruining the "Eragon" books for my younger brother. He liked them so much, and got me to read the first one. I said, "Hey, this is pretty much exactly like Star Wars." He told me not to read the other ones, or at least not to talk to him about them if I did. (Anders & Dobbs, 2010.)

If you want to check for plagiarism, let's hold Eragon up to Star Wars. Lucas Corp. could win that suit easily, if they weren't a mega-corp in their own right and didn't really care. (Anders & Dobbs, 2010.)

Tämä blogikirjoitus ja sen saamat kommentit tuovatkin vahvasti mieleen, kuten ylempänä jo mainitsinkin, 1800-luvun plagioinnin metsästäjät, joita käsittelin myös luvussa 3.3.6, "Plagioinnin metsästäjät ja plagioinnin puolustajat". Plagioinnin metsästäjät olivat kirjallisuustoimittajia, joille oli tunnusomaista etsiä kirjailijoiden teoksista lainauksia muilta kirjoittajilta, ja sitten julkaista nämä löydöksensä listamuotoon kirjoitetussa lehtiartikkelissa. Tavoitteena oli kyseenalaistaa käsitellyn kirjailijan originaalisuus. (Macfarlane, 2007, s. 41.)

Tämänkaltaista toimintaa on tuttua lähes kaikissa tässä tutkimuksessa analysoiduissa viestiketjuissa, mutta tässä nimienomaisessa Kinjan ketjussa plagioinnin metsästäys tulee esille ehkä vielä tavallistakin paremmin, koska keskustelun avannut teksti oli poikkeuksellisen yksityiskohtainen ja pitkä luettelo Rowlingin mahdollisista vaikutteista, ja lisäksi bloggausta kommentoineet lukijat lähtivät vielä jatkamaan poikkeuksellisen innokkaasti bloggaajien vaikutteiden listaa. Esimerkiksi seuraavanlainen kommentti tehtiin: "I like this game! My contribution: Mutants (Marvel Universe) Similarities: --" (Anders & Dobbs, 2010.) Tässä kommentissa näkyy selkeästi keskustelijoiden monin paikoin leikkisä asenne intertekstuaalisuutta ja vaikutteiden ottoa kohtaan.

Toisaalta tässä Kinjan blogikirjoituksessa ja sitä seuranneessa keskustelussa oli rinnalla vahvoja viitteitä myös plagioinnin puolustamisesta, jota voidaan pitää plagioinnin metsästyksen vastailmiönä. Tälle ajatusmallille on tyypillistä muun muassa luovan originaalisuuden olemassaolon kyseenalaistaminen ja "kaikki on kierrätettyä" -näkömyksen korostaminen (Macfarlane, 2007, s. 43, 45). Kinjassa käydyn keskustelun henkeä voidaankin pitää mielenkiintoisena yhdistelmänä plagioinnin metsästämistä ja -puolustamista. Keskustelijat nauttivat mahdollisten lähteiden metsästämisestä, ja mitä selkeimmin pitivät aihetta

relevanttina. Toisaalta he eivät kuitenkaan välttämättä tuominneet vaikutteiden ottoa, kun löysivät siitä viitteitä.

On tärkeää huomata, että tässä keskusteluketjussa arvottaminen ja affektit siirtyivät taka-alalle, ja antoivat tilaa toisenlaisille pohdinnoille, kuten useiden, hyvinkin erilaisten plagiointitapausten esiin nostamiselle laajemmassa mittakaavassa. Perspektiivi oli siis tavallista avarampi, kiitos neutraalin ja rauhallisen ilmapiirin. Päteminen ja toisten keskustelijoiden asiantuntevuuden kyseenalaistaminen eivät olleet tyypillisiä tapoja lähestyä aihetta tässä keskustelussa. Tämä ei suinkaan tarkoita, että keskustelijat olisivat olleet kaikesta samaa mieltä, eriävät mielipiteet vain esitettiin tässä ketjussa useimmiten kaukana toisistaan samanhenkisten keskustelijoiden kompatessa toisiaan.

Keskustelijat myös vitsailivat paljon. Sarkasmia ja huumoria viljeli noin 40 keskustelijaa. Moni keskustelija esimerkiksi vitsaili, että hän näyttää aivan Harry Potterilta, joten ehkäpä Rowlingin olisi syytä maksaa hänellekin tekijänoikeuskorvauksia. Eräs ”Potterin kaksoisolento” jopa väitti, että oli matkustanut Rowlingin kanssa samassa junassa juuri niihin aikoihin, kun Rowling oli suunnitellut *Harry Potter* -kirjojaan:

I'd like to point out that I used to ride the same train as Rowling claimed she was on when she came up with Harry Potter. I was heavily into Books of Magic at the time, and used to read them on the train. I also have a lightning-shaped scar in the middle of my forehead. Yes, my friends, I AM THE ORIGINAL HARRY POTTER! (All the above is actually true. I have no idea if I ever sat in the same carriage as Rowling, though..) (Anders & Dobbs, 2010.)

Rowlingin on väitetty todella sanoneen, että hän näki kohtalokkaalla junamatkallaan Manchesterista Lontooseen silmälasipäisen pojan:

Tulevan kirjailijan vaunussa istui vastapäätä silmälasipäinen poika, joka oli ilmeisesti matkalla koulupaikkakunnalleen. Joanne sai idean: voisiko hän joskus kirjoittaa tuonnäköisestä koulupojasta romaanin? (Hiltunen, 2020, s. 292–293.)

Lisäksi eräs keskustelija parodioi blogipostauksessa mainittua Stoufferin tapusta kirjoittamalla:

All I know is that J.K. Rowling totally ripped off my novel-in-progress: Nattie Bilbowe and the Torrid Shank of Muggelpie. I don't know how she hacked into my computer to get the 20 year old unfinished manuscript, but I figure I'll sue anyway. (Anders & Dobbs, 2010.)

Tämän keskustelun rento ja humoristinen suhtautuminen intertekstuaalisuuteen tuo mieleen Umberto Econ (1985) toteamuksen siitä, että postmodernina aikakautena menneisyyttä ei voi kieltää, vaan siihen on suhtauduttava ironisesti. Vastaavasti myös Pekka Vartiainen (2013, s. 37) yhdistää postmodernismiin leikin, ironian ja jopa anarkian. Tässä keskusteluketjussa nuo piirteet olivat hyvin havaittavissa. Vaikka keskustelussa esiintyikin toki myös vakavaa ja normittavaa mentaliteettia.

Kommenttien yleishenki oli muutenkin moniäänisyyteen sallivasti suhtautuva. Keskustelijoista noin 60 uskoi Rowlingin saaneen kirjallisia vaikutteita tai

muuten hakeneen inspiraatiota muilta kirjailijoilta, mutta tämä ei yleensä haitannut, sillä noin 42 keskustelijaa ilmoitti pitävänsä vaikutteiden ottoa normaalina osana kirjallista luomisprosessia, ja 17 keskustelijaa kirjoitti uskovansa, että on ylipäättään mahdotonta luoda mitään täysin uutta vailla vaikutteita ja esikuvia. Muun muassa seuraava kommentti tehtiin: "It's impossible to really come up with something completely unique; especially considering we humans have been coming up with fiction for 10,000 years."

Kaksi keskustelijaa esitti myös hypoteesin siitä, että maailmassa on vain hyvin rajattu määrä erilaisia tarinoita, joista kaikki tarinat on johdettu pienin variaatioin. Esimerkiksi nimimerkki SageofMusic kirjoitti: "I don't remember where I read this, but it was something about there only being around 12 real story ideas in the world. All others are just variations of those themes" (Anders & Dobbs, 2010). Huomautettakoon, että tämä teoria alkuperäisten tarinoiden rajatusta määrästä on myytti, mutta silti muuallakin tässä tutkimusaineistossa on esitetty vastaavia, paikkansapitämättömiä teorioita. Esimerkiksi luvun 5.1.5, "The Bahyeldin Dynasty" tutkimusaineistosta voi löytää väitteen, jonka mukaan kirjallisuuden maailmassa taas olisi olemassa vain seitsemän perusjuonta (The Bahyeldin Dynasty, 2004–2017), ja Matchstickin (2014) kommentteissa luku on kymmenen (ks. luku 5.2.4, "Matchstick: everybody's a critic").

Tätä rajattujen juonivariaatioiden teoriaa on tosin yrittänyt todistaa ranskalainen näytelmäkirjailija Victorien Sardou. Tätä 1800-luvulla elänyttä näytelmäkirjailijaa syytettiin niin usein plagioinnista, että hän kirjoitti lopulta teoksen nimeltä *Mes plagiats*, jossa hän kieltää plagiointisytytteet, ja pyrkii osoittamaan, että on olemassa vain tietty määrä draamallisia tilanteita, joita kirjoittaja voi käyttää. (Maurevert, 1922, tässä Randall, 2001, s. 149.) Myöhemmin samaa hypoteesiä on käsitellyt myös esimerkiksi Christopher Booker kirjassaan *The Seven Basic Plots: Why we tell stories* (2004). Lisäksi englannin kielen professori Anna Faktorovich (2014, s. 4–5) kirjoittaa tästä aiheesta monipuolisesti kirjassaan *The Formulas of Popular Fiction: elements of fantasy, science fiction, romance, religious and mystery novels*.

Tämänkaltaiset teoriat ovat omalla tavallaan mielenkiintoisia, mutta kaikessa reduktiivisuudessaan ja juonikeskeisyydessään niiden ei kuitenkaan voi katsoa selittävän ja kattavan läheskään kaikkia esimerkiksi tässä tutkimusaineistossa, tai sen puoleen muissakaan tutkimusaineistoissani esitettyjä huomioita pieniin detaljeihin asti menevistä yhteneväisyyksistä. Esimerkiksi nimi- tai hahmolainoja ei voi lähestyä, saati selittää tai analysoida rajattujen juonivariaatioiden kautta. Samoin pitkälti sanasta sanaan tehdyt tekstilainat (kuten Paolinin silta-kohta) eivät selity pelkistettyjen juonikuvioiden kautta.

Teoria rajatusta määrästä juonivariaatioita ei myöskään automaattisesti tarkoita, että juonien oletettu kaavamaisuus olisi suojassa arvostelulta. Esimerkiksi Faktorovich (2014, s. 82) luonnehtii *Harry Potter* -kirjojen juonia poikkeuksellisen kaavamaisiksi. Faktorovich (emt. 58) vertaa tekstissään Pottereiden juonia muihin fantasia- ja science fiction -teoksiin, kuten Tolkienin *Hobittiin*, Stephenie Meyerin *Aamunkoi*-teokseen (*Breaking Dawn*, 2008) ja H. G. Wellsin *Tohtori Moreaun saari* -teokseen (*The Island of Doctor Moreau*, 1896). Faktorovichin (emt. 83)

mukaan *Harry Potter* -teokset toistavat hyvin tarkasti niin sanottua hirviön voit-tamisen juonta ("Overcoming the Monster plot"). Myöskään Rowlingin yritykset varioida kirjojensa juonia eivät vakuuta Faktorovichia (emt. 85), joka kirjoit-taa: "Occasionally repetitions of the same elements are hidden by absurd or ridi-culous actions".

Mitä taas tuttujen elementtien ja trooppien käyttöön tulee, noin 11 keskus-telijaa totesi, että tärkeintä on, miten tuttuja kirjallisia elementtejä käyttää ja yh-distelee, ei uuden keksiminen ja uniikkius. Rowlingin ottamia kirjallisia lainoja pidettiin siis sangen hyväksyttävänä ja luonnollisina, ajoittain jopa positiivisina lisinä. Esimerkiksi nimimerkki disrael koki, että tuttujen elementtien käyttö osana tarinaa toi mukaan miellyttävää tuttuuden tunnetta:

Rowlings brilliance, I think, is that the world she created is rather simple. The depth comes from borrowing lots of people, things, and ideas that we are already familiar with. That's actually an extremely clever way to make the world she is writing in seem much more real to us. When she invokes the philosopher's stone (yes, I own the British edition), she doesn't have to create an entire mythology to endow her mythic object with backstory, we already know the backstory from everything else we have read. (Anders & Dobbs, 2010.)

Vastaavasti sekä M. H. Abrams että kirjallisuudentutkija Rien T. Segers ovat mo-lemmat tuoneet esiin näkemyksen, jonka mukaan lukija voi kokea tuttujen ele-menttien löytämisen lukemastaan tarinasta positiivisena asiana (Segers, 1985, s. 16), ja jopa vaatia tuttuutta ollakseen tyytyväinen lukemaansa (Abrams, 1953, s. 39).

Yllä siteerattu kommentti sai osakseen myöntäviä vastauksia. Esimerkiksi tällainen kommetti tehtiin: "That's actually a good argument, why not use the familiar in a unique setting?" (Anders & Dobbs, 2010). Samoin toinen keskustelija kirjoitti: "Exactly. She took common folklore and gave it a general frame to hang upon for a presumably new (younger) audience. While it's not original, it is well done and a solid approach. Why not?" (Anders & Dobbs, 2010.) Nämä keskus-teelijat siis hyväksyvät moniäänisen tekijyyden, ja näkevät Rowlingin Potter-kirjat lainauksien kudoksina (vrt. Barthes, 1993, s. 111). Yhteensä noin viisi keskusteli-jaa totesi, että tuttujen elementtien mukaan tuominen tarinaan on eduksi kirjaili-jalle. Myös Mary Pharr (2011) on artikkelissaan "A Paradox: The Harry Potter Series as Both Epic and Postmodern" todennut, että tapa, jolla Rowling on koon-nut tuttuja elementtejä yhteen saa *Potter*-kirjat tuntumaan samaan aikaan muka-van tutuilta ja toisaalta puhuttelevilta ja ajankohtaisilta.

Toisaalta osa keskustelijoista koki liian tuttuuden latistavana: "Unfortu-nately for her, her 'good enough' level of craft also made her books generic enough to be open to some legitimate and not-so-legitimate claims." Tämä kom-mentoija oli myös yksi 19 keskustelijasta, jotka arvottivat Rowlingia kirjailijana:

What makes any particular work unique is how well an author blends the various elements. And while the Harry Potter books are reasonably entertaining and engaging - I only read the first one and the final two, myself - Rowling is a fairly pedestrian author. (Anders & Dobbs, 2010.)

Suurien massojen viihdyttäminen ja tietynlainen tuttuus voidaan siis nähdä toisaalta voimavarana, toisaalta taas kirjailijan vetovoimaa laskevana ominaisuutena. Yllä siteeratuissa kommentteissa voi aistia romantiikan ajan henkeä. Kommentoija tuntuu kaipaavan tekijältä omaa kirjallista panosta. Samoin toinen kommentoija kirjoitti:

I'm sorry, but Harry Potter did for fantasy what Star Wars did for Sci Fi. It let people who ordinarily don't "get it" feel good about themselves by ditching the pursuit of originality in favour of accessibility. -- You can get away with a lot of thought theft when you're dealing with audience that has no grasp of the genre. (Anders & Dobbs, 2010.)

Tällä linjalla jatkoi myös kolmas keskustelija, jonka kommentista tulee myös eksplisiittisesti esille juridinen lähtökohta, mitä voidaan pitää sängen kiinnostavana:

My problem with the books is that by the time they came out I had read everything in the above article so my reaction was, "Eh, kind of amusing" instead of "OMG THESE ARE GREAT! HER ATTENTION TO DETAIL IS STUNNING" I don't think Rowling should be sued for plagiarism, but she did manage to be amazingly successful by patching other people's really great "details" together. (Anders & Dobbs, 2010.)

Tämä yllä oleva kommentti lähestyy huomattavissa määrin kommentteja, joita tehdään yleensä Christopher Paolinista. Myös Rowling voidaan siis nähdä samassa valossa kuin Paolini ("ei mitään omaa, kaikki pienetkin yksityiskohdat on lainattu muilta kirjailijoilta"), jos lukija tuntee fantasiakirjallisuuden kentän laajasti. Mielenkiintoisen tästä huomiosta tekee se tosiasia, että Rowling on aikoinaan kertonut *Newsweekin* haastattelussa, ettei ole juurikaan lukenut fantasiakirjallisuutta, eikä ole edes erityisen kiinnostunut siitä (Newsweek, 2010). Tämä vaikuttaa yllä olevan kommentin perusteella epätodelta. Rowlingin kirjat tuskin perustuvat pelkästään myytteihin ja satuihin. On toki ymmärrettävää, että tekijänoikeussyytösten pelossa Rowling on kieltänyt fantasiakirjallisuuslähteensä. Tämä voi selittää myös sen, miksi Rowlingin suhteesta Tolkieniin on olemassa hyvin ristiriitaista tietoa. Kirjoitan tästä lisää luvussa 3.1.3, "Kirjailijat omista inspiraation lähteistään"

Monissa muissa tässä tutkimuksessa analysoidussa keskusteluketjussa Rowlingin luovaa kirjoitusotetta on kiitelty. Tämän keskusteluketjun aloittaneen blogipostauksen systemaattinen lähteiden metsästyks kuitenkkin teki tehtävänsä, sillä poikkeuksellisen pieni osa keskustelijoista kiitteli Rowlingin luovuutta joko uuden keksijänä (yksi keskustelija) tai tuttujen elementtien yhdistelijänä (kahdeksan keskustelijaa). Nämä tavat suhtautua eivät siis puuttuneet kokonaan, mutta ne olivat harvinaisia.

Mitä tulee kysymykseen kirjan suosion ja laadun suhteesta, oli keskustelijoiden välillä selvää hajontaa. Rowlingin suosioista ja tähän liittyen esimerkiksi siitä, miten hän on saanut lapset lukemaan, keskusteli yhteensä 15 ihmistä. Muun muassa seuraavassa kommentissa vedettiin suorat yhtäläisyysmerkit kirjan laadun ja kaupallisen menestyksen välille: "It's life, the Potter books are very good and people love them. Just ask JK's bank account." (Korostus omani.) (Anders & Dobbs, 2010.) Vastaavaan päätelmään on päätenyt myös lastenkirjallisuudesta paljon

kirjoittanut kirjallisuudentutkija Pat Pinsent (2002) artikkelissaan "The Education of a Wizard; Harry Potter and His Predecessors", jossa hän on todennut: "That Rowling has succeeded in attracting so huge a following of both adults and children of a range of age groups is a testimony to the freshness of much her writing". Englannin kielen professori Lana A. Whited (2002, s. 7) puolestaan toteaa, että kirjallisuuden kentällä on tunnetun stereotyypin mukaan ajateltu, että kirjallisesti merkittävät teokset eivät ole kaupallisia menestyksiä. Tämä näkemys pohjautuu huomioihin siitä, että usein myyntitilastoja dominoivat teokset eivät nauti kriitikkojen suosiota (emt. 7). Toisaalta Whited (emt. 7) huomauttaa, että vaikka kestäväää kirjallista arvoa ei voida määrittää kansanäänestyksellä, ottaa suuri lukeva yleisö toisinaan omakseen myös laadukkaita kirjoja. Whited (emt. 9) kokee, että Rowlingin *Harry Potter* -kirjat saattavat täyttää ainakin jotkut klassikon tunnusmerkit, joskin asiaa pitää vielä tarkastella enemmän. Whitedin kommentteihin liittyen haluan huomauttaa, että tämän tutkimuksen paradigmaan kuuluu erityisesti lukijoiden ja faniien mielipiteiden esiin nostaminen. Niinpä haluan sanoutua irti Whitedin suosimasta, perinteisestä paradigmasta, jossa kirjallisuuskriitikot ovat kirjallisuuden laadusta päätettäessä automaattisesti ylimpiä auktoriteetteja. Halusin kuitenkin nostaa nämä Whitedin kommentit esiin, koska ne antavat mielenkiintoisen kontrastin tälle tutkimukselle, jossa lukijat ovat valloilla.

Mutta palatakseni nyt käsillä olevaan tutkimusaineistoon, tämä laaja keskustelijajoukko ei siis ollut mielipideilmastoltaan mitenkään suoraviivaisen homogeeninen; siinä missä yksi keskustelija pitää keskinkertaisuutta vaatimuksena suurten massojen miellyttämiselle, uskoo toinen menestyksen olevan suora seuraus kirjojen laadusta.

Yhdestä asiasta kaikki olivat kuitenkin samaa mieltä: on hienoa, että Rowling on saanut niin monet lapset lukemaan. Muun muassa eräs keskustelija päätti kommenttinsa näin: "I do appreciate that this series has gotten a lot more kids reading though" (Anders & Dobbs 2010). *Potter*-kirjojen merkittävyys lastenkirjallisuudelle on yleisesti tunnettu fakta, ja voitaisiin jopa todeta, että *Harry Potter* nosti lastenkirjallisuuden uudelle tasolle. Esimerkiksi toimittajat Constance Grady ja Aja Romano (2021) ovat todenneet, että juuri *Harry Potter* -kirjat saivat lapset lukemaan pitkiä kirjoja, ja lisäksi lastenkirjojen myynti ylipäättään kasvoi *Potter*-kirjojen ansiosta merkittävästi, samoin lastenkirjojen filmatisoinnit. Grady & Romano (emt.) toteavatkin: "Harry Potter made children's literature an unstoppable force". Ei ihme, että Rowling on ollut Tolkienin ohella 1900-luvun loppupuolen ja 2000-luvun alun puhutuin ja tunnetuin fantasiakirjailija (Eskola, 2003).

Harry Potter -kirjojen menestystä ja merkitystä lasten ja nuorten lukemisen innoittajana on kuitenkin myös kyseenalaistettu. Muun muassa kirjallisuuden ja kulttuurintutkimuksen emeritusprofessori Jack Zipes on nimittäin todennut, että *Harry Potter* -kirjat ovat kaavamaisia ja seksistisiä (Zipes, 2002, s. 171), eikä jo ennestään menestynyt lasten- ja nuortenkirjallisuus tarvitse niitä tullakseen näkyväksi (emt. 187). Zipes (emt. 188) myöntää, että *Potter*-kirjat tekevät lapsista luku- ja kirjoitustaitoisia, mutta samaan aikaan hän on huolissaan niiden

homogenisoivasta vaikutuksesta. Zipes (emt. 188) toteaa: "Making children all alike is, sadly, a phenomenon of our time". Zipesin (emt. 187-188) mukaan laadukkaat kirjat eivät ole suosittuja, kuten *Harry Potter*: "Books of quality – including those for young adults – are not being read as widely as the phenomenal books". Kaiken kaikkiaan Zipes siis näkee *Harry Potter* -kirjat huonolaatuisena massakirjallisuutena, jonka ainoa meriitti on lasten luku- ja kirjoitustaidon edistäminen. Päälle päätteeksi Zipes (emt. 186) suhtautuu skeptisesti siihen, kuinka moni lapsi oikeasti lukee *Potter*-kirjoja, vaikka moni aikuinen niitä lapsilleen ostakin.

Keskustelussa nousi esiin myös mielipide, jonka mukaan erityisesti fantasiassa vaikutteiden ottaminen ja elementtien lainaaminen muilta kirjailijoilta on yleistä (viisi keskustelijaa). Asiaa kommentoitiin esimerkiksi näin: "--fantasy and sci-fi stories are outrageously incestuous anyways" (Anders & Dobbs, 2010). Samoin toinen keskustelija kirjoitti:

Most F&SF stories are the same story: pure-hearted hero vanquished villain with the help of a magic sword and some good friends. Heck, you can map nearly all adventure stories on top of Arthurian legend or even greek myths. It's all been done before. (Anders & Dobbs, 2010.)

Tässä kommentissa näkyy hyvin ajatus siitä, että fantasiakertomukset perustuvat usein myytteihin. Tämän näkemyksen esitti yhteensä noin kaksikymmentä keskustelijaa.

Vaikutteiden ottoon liittyen myös tässä ketjussa tehtiin huomautuksia siitä, että myös itse Tolkien otti vaikutteita. Yhteensä noin viisi eri keskustelijaa teki seuraavan kaltaisia kommentteja:

And even then, Tolkien wasn't as original as most people think. He didn't invent elves, orcs, dwarves, magical jewelry or dark lords. He just happened to write one of the first modern-day epic tales involving them, but honestly almost everything Tolkien used in his tales came from European folklore. He just pieced it together really nicely. (Anders & Dobbs, 2010.)

Tämän kaltaiset kommentit Tolkieniin liittyen osoittavat kunnioitusta Tolkienia kohtaan: "jopa Tolkien" -tyyliset avaukset nostavat Tolkienin muiden fantasia-kirjailijoiden yläpuolelle. Lisäksi tällainen huomautus korostaa jo edelläkin todettua näkemystä siitä, että useimpien keskustelijoiden mielestä oleellista ei ole niinkään uuden keksiminen, vaan ennemminkin tuttujen elementtien yhdisteleminen uusilla tavoilla. Huomautettakoon, että metodi, jossa osoitetaan, että myös kirjallisuuden suuret nimet ovat käyttäneet lähteitä, eivätkä suinkaan keksineet kaikkea itse, on ollut käytössä muun muassa 1800-luvulla, jolloin sitä käyttivät edelläkin mainitut plagiointin puolustajat (Macfarlane, 2007, s. 46). Tämä metodi on siis kaiken kaikkiaan ollut hyvin keskeinen jo erittäin pitkään.

Yleisemmällä tasolla mainittakoon lisäksi, että monilla lukijoilla on vahva mielipide Tolkienin ja Rowlingin yhtäläisyyksistä, kuten esimerkiksi tämä kommentti osoittaa:

YES, YES, YES & YES, I've been saying it for years. No ones ever believed me that J.K. Rowlings has taken bits out of LoTR. I'm so happy that this has been posted, I can now look in the mirror and see a sane person...kinda." (Anders & Dobbs, 2010.)

Tässä kommentissa kirjoittaja on hyvin affektiivinen, ja kytkee vaikutteiden oton problematiikan omaan persoonaansa hätkähdyttävällä tavalla.

Lopuksi tarkastelen vielä tämän keskusteluketjun juridista puolta. Oikeudenkäynnit ja tekijänoikeus mainittiin 22 kertaa. Keskustelu keskittyi juridisessa mielessä tiiviisti oikeusjuttuihin, sekä todellisiin että teoreettisiin. Tämä ei ole yllättävää, koska heti aloitustekstissä nostettiin esiin viisi eri oikeusjuttua liittyen Rowlingiin. Käsittelen näitä oikeudenkäyntejä tarkemmin luvussa 3.3.8, "Huomionarvoisia tekijänoikeuskiistoja". Aloitusviesti siis ohjaili sitä seurannutta keskustelua merkittävästi. Keskustelun humoristisen sävyn huomioon ottaen ei ole yllätys, että myös huumori oli mukana myös oikeudenkäyntikommenteissa. Esimerkiksi useiden fantasiatarinoiden pohjalla olevan monomyytin popularisoinut Joseph Campbell nostettiin esiin näin: "I am suing all y'all's asses --- Joseph Campbell" (Anders & Dobbs, 2010). Kommenteissa nousi esille myös se, että Rowling vetää puoleensa oikeudenkäyntejä, koska hänellä on paljon rahaa. Yksi keskustelija pohdiskeli: "I guess everyone is just eyeing the moneybangs" (Anders & Dobbs, 2010). Mielenkiintoisimman kommentin juridisessa mielessä teki nimimerkki bercreaup:

We shouldn't confuse issues of copyright infringement with the charge of unoriginality. Do the books rip off another source so clearly that there are legal grounds for a lawsuit? Probably not. Do they borrow enough from several fantasy mainstays that they cannot be considered particularly original? Absolutely. (Anders & Dobbs, 2010.)

Tämä kommentti on (oletetulta) maallikolta erittäin osuva ja paikkansapitävä. Koska aivan kuten Randall (2001, s. 95) sekä Sanna Nyqvist ja Outi Oja (2018, s. 52) ovat todenneet, on plagiointi ilmiönä laajempi kuin tekijänoikeusrikkomus. Kyseessä voi siis olla plagiointi, vaikka tekijänoikeudellisesti rikosta ei olisikaan tapahtunut. Tämän yllä oleva kommentti tiivistää mainiosti. Kaiken kaikkiaan tämä keskusteluketju on hyvä osoitus siitä, että tekijänoikeudet ja erityisesti niihin liittyvät oikeudenkäynnit kiinnostavat lukevaa ja keskustelevaa yleisöä. Tämä on selkeä signaali siitä, että lukeva yleisö arvottaa kirjoja myös sen pohjalta, miten oikeuslaitos ja tekijänoikeuslaki niihin suhtautuvat. Joissakin tapauksissa oikeudenkäynti voi jopa olla merkittävin asia, josta teos tunnetaan. Näin on ehdottomasti ainakin Stoufferin *Larry Potter* -kirjojen kohdalla. Ilman laajasti uutisoitua Rowling-oikeudenkäyntiä huomattavasti harvempi edes tietäisi Stoufferin teosten olemassaolosta.

5.1.5 The Baheyeldin Dynasty

The Baheyeldin Dynasty -sivusto on egyptiläissyntyisen liikemies Khalid M. Baheyeldinin vuonna 1999 perustama, ja se on keskittynyt muun muassa kulttuuriin ja teknologiaan. Kaikki sivuston keskustelut ovat ylläpitäjän itsensä

aloittamia. Kyseessä on siis julkiseen blogiin verrattavissa oleva sivusto.¹⁰¹ Sävyllään tämä keskustelu muistuttaa yleisillä verkkosivustoilla, kuten Goodreadsissa, käytyjä keskusteluja. Kyseessä ei siis ole faniyhteisö.

Seuraavassa analysoitu materiaali on tallennettu 1.5.2017, eli kaikki ennen tätä tehdyt kommentit on huomioitu analyysissä, ja uusin kirjoitettu kommentti ajoittui vuodelle 2015 (12.9.2015). Analyysini löytyy taulukkomuodossa liitteetosiosta (ks. Liite 5.).

Tämän keskustelun aikajana on poikkeuksellisen pitkä, sillä keskustelu aloitettiin jo 5.6.2004. Kyse on siis noin 11 vuoden ajanjaksosta. Se, että tämä keskustelu on jatkunut näin kauan, on loogista, koska myös *Harry Potter* -kirjasarja (julkaistu aikavälillä 1997–2007) ja *Harry Potter* -elokuvasarja (julkaistu aikavälillä 2001–2011) ovat tuottaneet kumpikin uutta materiaalia kymmenen vuotta, ja tätä kautta aktivoineet yleisöä toistuvasti hyvin pitkän ajanjakson ajan. The Baheyldin Dynastyn keskustelu sijoittuu ajallisesti pitkälti päällekkäin elokuvien ja kirjojen julkaisuajankohdtien kanssa, joskin keskustelu jatkui vielä neljä vuotta viimeisimmän uuden julkaisun (*Kuoleman varjelukset, osa II* -elokuva [*Deathly Hallows – Part 2*]) jälkeenkin. Ennen kaikkea näin pitkään jatkunut keskustelu kertoo kuitenkin aiheen tärkeydestä ja puhuttelevuudesta.

Nähtäväksi jää, kiistelläänkö Rowlingin kirjoista lopulta yhtä kauan kuin vaikkapa *Ossianin laulut* – teoksesta (*Works of Ossian*, 1765), joka tunnetaan Skotlannin kansalliseepoksena. Tuosta teoksesta on väännetty kättä jo yli 250 vuotta. (Nyqvist & Oja, 2018, s. 52.) *Harry Potter* -kirjasarja ei toki ole noussut kansalliseepoksen asemaan, mutta se on kuitenkin merkittävä ja näkyvä osa nykykulttuuriamme. Kuten mediatutkija Petra Rehling (2009) on kirjoittanut: "Harry Potter has become a figurehead of our time".

Keskustelun avasi Khalid sanoilla "Is it just me, or did someone else notice?" Tämän jälkeen Khalid kertoi katsoneensa *Harry Potter and the Sorcerer's Stone* -elokuvan, sekä *The Fellowship of the Ring* -elokuvan, ja miettineensä jo tässä vaiheessa, että niiden välillä on liikaa yhtäläisyyksiä, jotta kaikki voisi olla sattumaa. Tämän jälkeen Khalid oli katsonut *The Chamber of Secrets* -elokuvan ja lukenut hieman *The Prisoner of Azkaban* -kirjaa, sekä katsonut koko *The Lord of the Rings* -elokuvatrilogian. Näiden katsomis- ja lukukokemusten jälkeen Khalid oli tullut siihen lopputulokseen, että Rowling oli lainannut paljon materiaalia Tolkienilta.

Kuten yllä olevasta on helppo huomata, Khalidin tekstissä sekoittuvat kaksi eri median muotoa: elokuvat ja kirjat. Palaan tähän aihepiiriin lähemmin vielä myöhemmin tässä luvussa. Luvussa 4.2, "Aineistot" kerron, että olen pyrkinyt valikoimaan tutkimukseeni ennen kaikkea juuri kirjoihin keskittyviä keskusteluita. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna tämän viestiketjun valikoiminen voi vaikuttaa perusteettomalta. Otin tämän ketjun kuitenkin mukaan, koska aloitusviestin saamista kommentteissa kirjat nousivat valokeilaan, ja lisäksi kirjojen ja elokuvien välille syntyi mielenkiintoisia jännitteitä, jotka eivät näinä median

¹⁰¹ Analysoin tältä sivustolta löytyvän "Did J.K. Rowling borrow heavily from J.R.R. Tolkien?" -viestiketjun jo kertaalleen vuonna 2012 pro gradussani "Did J.K. Rowling rip of Tolkien?" (Siikilä, 2012). Tätä tutkimusta varten tein kuitenkin uuden analyysin. Näiden kahden analyysin välillä keskustelu oli kasvanut kahden sivun verran (kymmenestä kahdeksatoista).

konvergenssin aikoina ole lainkaan harvinaisia. Päästään esimerkiksi pohtimaan sitä, pitääkö alkuperäistekstit (kirjat) tuntea, jotta on lupa keskustella tarinamaailmasta tosissaan.

Khalidin teksti jatkui yllä avatun aloituksen jälkeen pitkäköenä, vertailevana listana, jossa vertailtiin elementtejä *The Lord of the Ringsin* ja *Harry Potterin* välillä, ajoittain *Hobitti*-kirjaakin sivuten. Lista sisälsi seuraavat kohdat:

- "Villain" (Sauron, Voldemort)
- "Unlikely Hero" (Frodo, Harry)
- "Special Object" (The One Ring, The Sorcerer's Stone)
- "Mentor/Protector" (Gandalf, Dumbledore)
- "Troll" (Cave Troll, Mountain Troll)
- "Giant Spider" (Shelob, "talking spider in the forest")
- "Giant raptor bird" (Giant eagle, Buckbeak)
- "Dragon" (Smaug [huom. tämä löytyy *Hobitista*, ei *Taru Sormusten Herrasta*], Basilisk)¹⁰²
- "Goblins" (races of evil, "goblins who run the bank")
- "Sidekick 'Creature'" (Gollum, Dobby) (*The Baheyeldin Dynasty*, 2004–2017).

Khalid huomautti tämän listan jälkeen, että Rowlingilla on hänen mielestään toki myös originaaleja ideoita: "the concept of muggles, and the game of Quiddich", mutta että yhteisiä teemoja on niin paljon, että se ei voi olla sattumaa. Avauspuheenvuoron loppuun oli vielä linkitetty pari sivustoa, jotka käsitelivät samaa aihetta. Nämä linkit eivät kuitenkaan enää toimineet, ja päädyin rajaamaan ne tutkimusaineiston ulkopuolelle. Lisäksi kirjoittaja oli liittännyt mukaan linkin *Harry Potterin* Wikipedia-sivustolle, jossa yhtäläisyyksiä niin ikään käsitellään lyhyesti. (*The Baheyeldin Dynasty*, 2004–2017.)

Tämä aloituspuheenvuoro sai 109 vastausta, joista 107 huomioitiin tutkimuksen kannalta relevantteina. Aloituskommentti mukaan laskettuna relevantteja kommentteja oli siis 108. Toisin kuin monissa muissa keskusteluketjuissa, tässä ketjussa suurin osa kommentoijista oli anonyymejä. Niinpä on mahdotonta arvioida, kuinka monta henkilöä keskusteluun lopulta osallistui. Koska kyse oli kuitenkin asynkronisesta keskusteluketjusta, joka oli aktiivinen yli vuosikymmenen ajan, voidaan olettaa, että keskusteluun osallistui kymmeniä eri ihmisiä. Eri näisiä mielipiteitä ja teemoja eriteltiin 270 kappaletta.

Hallitsevin teema keskustelussa oli Rowlingin ja Tolkienin tuotannon yksityiskohtainen vertailu. Se nousi esille yhteensä 52 kertaa. Usein tällaiset kommentit saivat seurakseen toteamuksen, jonka mukaan Rowling on ottanut vaikutteita tai jopa plagioinut, tai vastaavasti toteamuksen, jonka mukaan Rowling ei ole tehnyt mitään väärää. Esimerkiksi seuraavassa kommentissa keskustelija toteaa, että Rowling on todennäköisesti epäoriginaalein kirjailija, jonka

¹⁰² Toisaalta *Taru Sormusten Herrasta* löytyvät toki Fell beast-nimiset eläimet, Nazgûlin siivekkäät "ratsukäärmepedot". Ne ovat kenties dinosaurusten jälkeläisiä (Tolkien, 1981, s. 282).

tuotantoon kommentoija on tutustunut. Tämän jälkeen keskustelija listaa yhtäläisyyksiä Rowlingin ja Tolkienin välillä:

Compeletely agree. J.K. is probably the least original author I have ever read. As for all the people claiming that the similarities are a coincidence, what a load of crap!

Beorn turns into an animal – Sirius and various other people turn into animals

Dumbledore does in theory come back to speak to Harry when he “dies” in the last book – Gandalf comes back from the dead

Invisibility cloak – the one ring gives invisibility [..]

(The Baheyeldin Dynasty, 2004–2017.)

Toisinaan keskustelijan mielipide kävi ilmi jo käytetystä nimimerkistä, kuten esimerkiksi seuraava nimimerkki osoittaa: “JK. Rowling is extremely lazy, borrowed way too much” (The Baheyeldin Dynasty, 2004–2017).

Tässä keskusteluketjussa nostettiin myös kaikkiaan yhdeksäntoista kertaa esiin, että myytit ovat fantasian yleinen lähde, ja kaikki kierrättävät fantasiassa samoja, usein myytteihin pohjautuvia ideoita. Kaikille ei kuitenkaan ollut yhden-tekevää, miten näitä myyttejä käytetään. Mainittakoon, että vastaavasti myös Kinjan keskusteluketjussa (ks. luku 5.1.4) eräs keskustelija ilmaisi tyytymättömyytensä siihen, miten Rowling käytti myyttejä (Anders & Dobbs, 2010).

Toisaalta osa keskustelijoista suhtautui Tolkienin ja Rowlingin välisiin yhtäläisyyksiin ei vain sallivasti, vaan suorastaan kyynisesti:

You say that Harry and Frodo are similar? How, may I ask? They are both unlikely heroes, that’s true. But that’s a cliché found in many works of fiction. And of course they have to save the world and vanquish evil, like many other fictional underdogs. Yet anoher cliché. -- As for the mentors, what fantasy doesn’t have the cliché mentor? (The Baheyeldin Dynasty, 2004–2017.)

Yllä oleva mielipide vaatii osakseen useita kommentteja. Ensimmäiseksi voitaisiin tarttua kirjoittajana huomioon Frodosta (*unlikely hero*). Tämä kommentti ei ole lainkaan kaukaa haettu, kun tarkastellaan esimerkiksi sitä, miten Tolkien on kuvaillut hobitteja kirjeessään Milton Waldmanille:

They are made small (little more than half human stature, but dwindlings as the year pass) partly to exhibit the pettiness of man, plain unimaginative parochial man – though not with either the smallness or the savageness of Swift, and mostly to show up, in creatures of very small physical power, the amazing and unexpected heroism of ordinary men ‘at a pinch’. (Tolkien, 1981, s. 158.)

Lisäksi yllä olevan kaltaiset kommentit vahvistavat käsitystäni siitä, että ainakin osa fantasiakirjallisuuden lukijoista ei fantasiakirjaan tarttuessaan odotakaan uniikkia lukukokemusta, vaan sen sijaan vanhojen tuttujen teemojen (kuten: *epätodennäköinen sankari*) kierrättämistä pidetään itsestään selvänä ja luonnollisena osana fantasiaa. Aivan kuten kirjallisuuden emeritusprofessori John G. Caweltikin (1976, s. 33) on fantasian rakennuspalikoista todennut: “a synthesis of cultural symbols, themes, and myths with more universal story archetypes”.

Lopuksi on todettava, että aivan kuten yllä olevassa kommentissa, myös Shobha Ramaswamyn väitöskirjassa *Archetypes in Fantasy Fiction: A Study of J. R. R. Tolkien and J. K. Rowling* (2014) Harryn ja Frodon väliltä on löydetty paljon samaa. Ramaswamyn (2014, s. 225) mukaan sekä Frodo että Harry ovat arkkityyppisiä orpoja, joille myöhemmin selviää, että he ovat *valittuja* (*chosen ones*). Kummallakin on mentorinaan *viisas vanhus* (*wise old men*), ja kumpikin saa tehtäväkseen pelastaa maailman.

Ramaswamyn (2014, s. 226) mukaan sekä Frodo että Harry voidaan luokitella myös arkkityyppiseen kategoriaan nimeltä *Wounded Child*. Ramaswamy tiivistää *Taru Sormusten Herrasta* -teosten ja *Harry Potter* -kirjojen yhtäläisyydet lisäksi näin:

Echoes of the Arthurian legends reverberate in The Lord of the Rings and the Harry Potter series. This is found in the medieval atmosphere, the importance given to chivalry, the central role of comradeship, the quest motif, and above all, in the pattern of the hero's story. (Ramaswamy, 2014, s. 227.)

Kärjistäen voisi siis sanoa, että sana klisee voidaan korvata myös sanalla arkkityyppi.

Tämän nimenomaisen keskusteluketjun kohdalla kolme keskustelijaa totesi, että uniikin tarinan kirjoittaminen on ylipäättään mahdotonta, ja vain yksi keskustelija uskoi, että muilta kirjailijoilta lainaaminen ei ole pakollinen osa kirjan kirjoittamista. Tämä anonyymi kommentoija kirjoitti: "I've read both books and I must say started to write book of the same genre; but I have enough of imagination not to steal or borrow ideas from other authors." Tässä kommentissa romantiikan nerokultti ja usko luovan mielikuvituksen voimaan näkyy vahvana. Kirjoittaja näkee mielensä valovoimaisena projektorina, jolla on paljon annettavaa, eikä se ole hänestä "vain" peili, joka heijastaa ulkoapäin havaittuja objekteja. Kuten M. H. Abrams kirjoittaa: "a radiant projector which makes a contribution to the objects it perceives." (Abrams, 1953, luku "Preface".)

Näen tämän kommentin myös vahvana esimerkkinä Tofflerin (1980, s. 284) lanseeraamasta prosumerin käsitteestä, jossa tuottajan (producer) ja kuluttajan (consumer) rajat hämärtyvät. Koko tutkimusaineistoni toki kuuluu prosumerimin piiriin, mikäli myötäillään George Ritzerin ja Nathan Jurgensonin (2010) näkemyksiä, mutta tällainen fantasiakirjallisuudesta keskustelu yhdistettynä sen aktiiviseen kuluttamiseen ja tuottamiseen on vielä tavallistakin selkeämpi esimerkki prosumerismista tässä tutkimusaineistossa. Kommentin kirjoittanut keskustelija ei näe Rowlingia pelkästään kuluttamansa fantasiakirjallisuuden tuottajana, vaan myös vertaisenaan kanssatuottajana.

Originaalisuuden mahdollisuutta vastaavasti kyseenalaisti muun muassa nimimerkki MLE: "An English teacher told me once that there are only 7 basic storylines. -So I ask how can we truly be original?" (The Baheyeldin Dynasty, 2004–2017.) Kuten tästä kommentista huomaa, on edellisen luvun, 5.1.4, "Kinja" tapaan, myös tässä luvussa esillä myytti rajatusta määrästä tarinoita.

Kaiken kaikkiaan tämän keskustelun perusteella vaikuttaisi siltä, että useimmiten samankaltaisuuksia ei joko huomata (esimerkiksi genren rajoituneen tuntemuksen takia) tai niitä siedetään. Vain harva piti tuttujen

elementtien tietoista käyttöä ja kierrättämistä selkeän positiivisena tai toivottavana asiana, vaikka tällainenkin mielipide toki löytyi. Tässä keskusteluketjussa yksi keskustelija oli avoimesti tätä mieltä:

Now Harry Potter is an extremely cute series and will go down in literature history just as N'SYNC will for music. Rowling is interesting and has had some very creative ideas and *probably her best move was to borrow ideas that have been proven to work in the past* and update them. More power to her. (Korostus omani.) (The Baheyeldin Dynasty, 2004–2017.)

Toki monet kertoivat ymmärtävänsä, miksi vaikutteita otetaan. Tämä voidaan tulkita neutraaliksi tai jopa positiiviseksi kannaksi vaikutteiden ottoon.

Vaikutteiden ottoon liittyen tässä keskusteluketjussa todettiin yhteensä 16 kertaa, että Tolkien on vaikutteiden lähteenä hyvin yleinen ja/tai korostettiin Tolkienin merkitystä fantasian genressä. Esimerkiksi nimimerkki Karthik kirjoitti:

No Matter how hard the contemporary fantasy authors try... , they cant leave a scent of Tolkein. BTW comparing any author (including Rowling) with tolkein is such a disgrace. He was a visionary all these people followed. (The Baheyeldin Dynasty, 2004–2017.)

Esimerkiksi tästä yllä olevasta kommentista huomaa, että vaikutteiden ottaminen mielletään ei-toivotuksi, mutta väistämättömäksi asiaksi: "tämä tapahtuu, vaikka kuinka kovasti yrittäisi vastustaa".

Lisäksi tämä, kuten monet muutkin kommentit nostivat Tolkienin muiden fantasiakirjailijoiden yläpuolelle. Hänen ympärilleen rakennettiin toistuvasti romantiikalle tunnusomaista nerokulttia. Tämä siitä huolimatta, että keskustelussa nostettiin noin 15 kertaa esiin Tolkienin käyttämät lähteet, ja kommentit. Tässä yksi näistä kommentista: "Its not like the idea of giant spiders, goblins, trolls, or dragons are unique to Tolkien" (The Baheyeldin Dynasty, 2004–2017). Tämänkaltaiset kommentit olivat yleisiä niin tässä, kuin myös muissa analysoiduissa ketjuissa.

Tolkienin mittava arvostus fantasian kentällä nousi vastaavasti esiin myös yhteisartikkelissa, jonka kirjoittamiseen osallistuin: "Experiencing the Sacred: *The Hobbit* as a Holy Text" (Korpua ym., 2019). Kyseisessä artikkelissa totesimme, että osa Tolkienin *Hobitti*-kirjan elokuva-adaptaatioiden (*The Hobbit Trilogy*, 2012–2014) yleisöstä piti Tolkienin alkuperäisteosta pyhänä, ja niinpä adaptaatiot lähentelivät tiettyjen katsojien silmissä jumalanpilkkää (Korpua ym., 2019). Kuten tuossa artikkelissa toteamme:

Tolkien is not just "a Godfather of Fantasy", but his major works -- have achieved an almost sacred status inside the genre. Works of fantasy are usually compared to these books and Tolkien himself is sometimes discussed with religious devotion. (Korpua ym., 2019.)

Syy siihen, että Tolkien nostetaan toistuvasti luovan neron asemaan siitä huolimatta, että hänen tiedetään hyödyntäneen teksteissään useita eri lähteitä, lienee tavassa, jolla Tolkien jatkojalosti myyttejä omana aikanaan tuoreella tavalla, ja

toimi tienraivaajana modernin fantasian kentällä. Lisäksi Tolkienin kirjoittajanlahjoilla ja tuotannon laajuudella lienee myös vahva rooli nerokultin synnyssä. Eräs anonyymi kommentoija totesi tähän liittyen osuvasti:

Tolkien was so popular and influential it would be hard to write a book of such myth and magic without using any of his ideas. He was extremely thorough and descriptive writer. Sufficing to say, he covered it all. (The Baheyeldin Dynasty, 2004–2017.)

Nimimerkki Russ puolestaan kirjoitti:

He may have borrowed heavily but if you'd read the Silmarillion you'd know that he pretty much invented an entirely new world and even invented his own languages. Trying to say that he was unoriginal is highly unfair and to compare him to Rowling does him absolutely no justice whatsoever. (The Baheyeldin Dynasty, 2004–2017.)

Myös tutkijat ovat samoilla linjoilla yllä olevien kommentojien kanssa. Esimerkiksi tieteis- ja fantasiakirjallisuuteen perehtynyt kriitikko ja kirjailija John Clute (1979, s. 609) on kuvannut Tolkienin luomaa maailmaa näin: "the most detailed of all invented fictional worlds, perhaps rivalved only by Austin Tappan Wright's *Islandia*". Samoin esimerkiksi Pekka Vartiainen (2013, s. 901) kirjoittaa Tolkienin *Taru Sormusten Herrasta* -teoksesta seuraavasti: " -- romaanin miljöön luomisessa on käytetty poikkeuksellista tarkkuutta".

Samoin Tolkien itse on luonnehtinut luomaansa maailmaa poikkeuksellisen yksityiskohtaiseksi. Muun muassa kirjeessään Waldmanille hän kirjoittaa:

-- But to those creatures which in English I call misleadingly Elves are assigned two related languages more nearly completed, whose history is written, and whose forms (representing two different sides of my own linguistic taste) are deduced scientifically from a common origin. Out of these languages are made nearly all the names that appear in my legends. This gives a certain character (a cohesion, a consistency of linguistic style, and an illusion of historicity) to the nomenclature, or so I believe, that is markedly lacking in other comparable things. Not all will feel this important as I do, since I am cursed by acute sensibility in such matters. -- (Tolkien, 1981, s. 143–144.)

-- It is not possible even at great length to 'pot' The Lord of the Rings in a paragraph or two.. It was begun in 1936, and every part has been written many times. Hardly a word in its 600,000 or more has been unconsidered. And the placing, size, style, and contribution to the whole of all features, incidents, and chapters has been laboriously pondered. (Tolkien, 1981, s. 160.)

Sinällään Tolkien ei toki kiellä vaikutteiden ottoa. Hän mainitsee suoria lähteitä (ks. esimerkiksi Tolkien, 1981, s. 149–150). Hänen suhteensa luomiseen on kuitenkin monitahoinen, kuten esimerkiksi tästä sitaatista voi päätellä:

The mere stories were the thing. They arose in my mind as 'given' things, and as they came, separately, so too the links grew. -- yet always I had the sense of recording what was already 'there', somewhere: not of 'inventing'. (Tolkien, 1981, s. 145.)

Yllä olevasta, romantiikan suuntaan kurottavasta sitaatista, jossa Tolkien kertoo luoneensa sisäsyntyisesti, saattaisi esimerkiksi Umberto Eco olla sananen sanottavanaan, onhan Eco (1985) muun muassa todennut, että jos kirjailija sanoo

toimineensa sisäisen inspiraation varassa, hän valehtelee. Kaiken kaikkiaan Tolkienin luomisessa näyttäisivät hänen itsensä mukaan yhdistyvän samanaikaisesti sekä lähteiden moniäänisyys, että romantiikka. Kirjoitan enemmän Tolkienin suhteesta kirjalliseen luomiseen ja lähteiden käyttöön luvuissa 3.1.3, "Kirjailijat omista inspiraation lähteistään" ja 3.3.2, "Yksilökeskeinen tekijäkäsitys, jäänne romantiikan aikakaudesta".

Tämän keskusteluketjun erikoispiirre oli kirjojen ja elokuvien välinen rajankäynti. Esimerkiksi keskustelun aloittaneen Khalidin elokuvaan perustuva tietämys Tolkienin ja Rowlingin maailmoista on selkeän transmediaalinen, eikä hän myöskään näe siinä mitään ongelmallista. Hänelle kirjat ja elokuvat ovat osa yhtä ja samaa tarinamaailmaa, yksi saumaton kokonaisuus. Transmediaalisuus oli niin vahva tema, että eräs keskustelija jopa ehdotti, että ehkäpä kirjailijoiden sijaan ennemminkin elokuvien ohjaajien pitäisi kiistellä tekijänoikeuksista (*The Baheyeldin Dynasty, 2004–2017*). Aloittajan ohella myös muut keskustelijat saattoivat hakea yhtäläisyyksiä elokuvakohtauksista. Nimimerkki Elmer teki seuraavan vertailun, viittaamatta mitenkään erityisesti juuri elokuvaan, vaikka kyseessä olivat selkeästi juuri elokuvien kohtaukset:

Remember when Gandalf was killed by the Balrog? We see the characters, especially Frodo, in slow motion, wailing in complete silence.

When Dumbledore gets killed, we see THE EXACT SAME EFFECT: the character, especially Harry, in slow motion, wailing in complete silence. (*The Baheyeldin Dynasty, 2004–2017*.)

Tällainen eri medioiden välinen kanssakäyminen ja sekoittuminen on luonnollista, kuten myös Sonia Livingstone ja Rajana Das (2013) ovat todenneet artikkelissaan "The end of audiences?: theoretical echoes of reception amid the uncertainties of use". Tämän tutkimuksen tutkimusaineistoissa osa kommentoijista ei nähnyt tässä transmediaalisuudessa mitään erikoista, toiset taas kokivat sen ongelmallisena.

Osa keskustelijoista esimerkiksi pahoitteli, että osallistuu keskusteluun puhtaasti elokuvien pohjalta. He siis vaistosivat, että yleisen mielipiteen mukaan kirjat ovat arvostetumpia¹⁰³.

Yleisellä tasolla kaikki tämän keskusteluketjun keskustelijat pitivät kirjaa ja elokuvaa joko samanarvoisina diskursseina, tai nostivat kirjan elokuvan yläpuolelle. Tässä voi nähdä yhtymäkohtia kirjallisuuskriittikkona ja filosofina tunnetun Walter Benjaminin (1892–1940) auran käsitteen kanssa. Esseessään "The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction" Benjamin (2008, s. 7) korostaa alkuperäisen taideteoksen merkitystä, uniikkiutta ja korvaamattomuutta, jota ei voida saavuttaa kopioimalla. Benjamin kirjoittaa:

¹⁰³ Merkityksien yhteydestä taustalla vaikuttaviin normeihin on kirjoittanut esimerkiksi sosiologi Pertti Alasuutari. Hän muun muassa toteaa: "Todellisuus on läpikotaisin sosiaalisesti konstruoitu, eli se on rakentunut merkitystulkintoista ja tulkintasäännöistä, joiden nojalla ihmiset orientoituvat --" (Alasuutari, 2011, s. 60).

Even with the most perfect reproduction, one thing stands out: the here and now of the work of art – its unique existence in the place where it is at this moment. -- The here and now of the original constitute the abstract idea of its genuineness. (Benjamin, 2008, s. 5.)

Benjaminin mukaan tämä alkuperäisyys ja tilannesidonaisuus menetetään esimerkiksi valokuvien ja elokuvien kohdalla (Benjamin, 2008, s. 8, 13, 14; Korppu ym., 2019, s. 108). Tunnettuihin kirjoihin perustuvien elokuva-adaptaatioiden kohdalla tämän alkuperäisyyden ja tilannesidonaisuuden voisi benjaminilaisittain ajateltuna katsoa olevan erityisen heikko, koska elokuva on monien silmissä hyvin selkeä toisinto toisesta, alkuperäisemmästä mediatekstistä.

Professori emerita, kirjallisuustieteilijä Linda Hutcheon (2013) taas kirjoittaa, että kirjojen, ja niistä tehtyjen elokuva-adaptaatioiden väliset jännitteet yleisön silmissä ovat yleisiä, ja kirja nostetaan useasti siitä tehdyn adaptaation yläpuolelle. Hutcheon (2013) kuitenkin huomauttaa, että joskus elokuva katsotaan ennen kirjan lukemista, ja tällöin adaptaatio haastaa mielikuvat kirjan ensisijaisuudesta. Näin on käynyt myös tässä tutkimusaineistossa, missä ”vain” elokuvia katsonut Khalid nostaa elokuvat samalle viivalle kirjojen kanssa eri tarinamuotoja erittelemättä. Kuten adaptaatioita puolustava Hutcheon (2013) toteaa: ”Multiple versions exist laterally, not vertically!”.

Tässä tapauksessa oleellista on eri mediatekstien arvottamisen ja hierarkioiden määrittämisyritysten ohella myös kanssakeskustelijoiden tietotason arviointi. Keskustelijat kun arvottavat useasti paitsi keskustelun kohteena olevia mediatekstejä, myös toisiaan. Useat kommentoijat nimittäin kritisoivat aloittajan lähinnä elokuvaan perustuvaa tietoutta vahvasti. Muun muassa nimimerkki Ignotus Peverell kirjoitti:

Anyways who ever wrote this article doesn't know his potter, have not read the books and only watched the films. If someone wants to write article like this... He has to read the books not watch the movies only. (The Baheyeldin Dynasty, 2004–2017.)

Toinen anonyymi kommentoija oli valmis jopa kieltämään aloittajalta oikeuden kommentointiin ylipäätään:

I'm sorry but this is one of the dumbest arguments I have ever read. I don't even think you should have been allowed to post this considering it is quite obvious you never read the books. (The Baheyeldin Dynasty, 2004–2017.)

Keskustelu pelkkien elokuvien katsomisen pohjalta katsottiin siis epäpäteväksi. ”Vain” elokuvat katsoneen keskustelijan ei siis uskottu tietävän tarpeeksi aiheesta (vrt. Hunt, 2003).

Erityisesti tapaukset, joissa elokuvan ja kirjan tapahtumat erosivat toisistaan, koettiin ongelmallisina. Keskustelijat eivät löytäneet yhteistä maaperää kovinkaan helposti, kun osa pohjasi näkemyksensä kirjoihin, osa elokuvaan, ja näiden mediatekstien sisällöt saattoivat olla jopa ristiriidassa keskenään.

Muiden keskustelijoiden tietotason kyseenalaistaminen tai muu kommentointi, sekä oman tietotason korostaminen tai muu yleinen metakeskustelu oli muutenkin melko yleistä, sitä esiintyi yhteensä 27 kertaa. Fanius ei näkynyt tässä

keskustelussa juurikaan, se nousi esiin yhteensä noin kymmenisen kertaa. Osa-syy tähän lienee sivuston luonne; kyseessä ei ollut fantasiaan erikoistunut sivusto tai fanisivusto.

Tässä keskusteluketjussa nousi esiin myös vaikutteiden oton ja lainaamisen juridinen puoli, jota käsiteltiin seitsemässä eri kommentissa. Itse asiassa heti ensimmäinen kommentoija koko keskusteluketjussa toteaa: "It says that Rowling got sued, or came close to it, for stealing 'muggle' from another work" (*The Baheyeldin Dynasty*, 2004–2017). Tässä keskustelija viittaa todennäköisesti Nancy Stoufferiin ja hänen *The Legend of Rah and the Muggles* -teokseensa, joita käsittelen tarkemmin luvussa 3.3.8, "Huomionarvoisia tekijänoikeuskiistoja". Mainittakoon kuitenkin, että kyseinen oikeudenkäynti ratkaistiin Rowlingin eduksi (Whited, 2002, s. 4–5). Myös eräs toinen keskustelija tiesi kertoa, että Rowling voitti oikeusjutun. Mainituksi tuli myös *The Adventures of Willy the Wizard* -teokseen liittyvä oikeusjuttu. Käsittelen tätä tekijänoikeuskiistaa tarkemmin luvussa 3.3.8, "Huomionarvoisia tekijänoikeuskiistoja".

Eräs keskustelija taas ihmetteli suoraan, miten on mahdollista, että Rowling on rikastunut toisten tekemällä työllä, eikä joudu vastuuseen teoistaan. Rowlingin harrastamaa lainaamista verrattiin myös murtovarkauteen. Vaikutteiden otto rinnastettiin siis vahvasti rahallisen hyödyn saavuttamiseen ja materiaaliseen omaisuuteen. Tämä on normaalia, koska aivan kuten Riku Neuvonen (2020) on tekijänoikeuden perusluonteesta todennut:

Tekijän aseman näkökulmasta tekijänoikeus on jakautunut selkeästi taloudellisiin oikeuksiin ja moraalisiin oikeuksiin. Tekijänoikeus on toinen jalka markkinoiden ja teollisuuden käytössä, mutta myös inspiroituneen taiteilijan metafysisistä sidosta teokseen tulee suojata. (Neuvonen, 2020.)

Näissä yllä kuvatuissa kommentteissa painopiste oli markkinatalouden alueella. Jos taas ajatellaan tekijänoikeusasioiden (toista) kahtiajakoa, eli toisaalta yksittäisen kirjailijan oikeuksia työhönsä ja toisaalta taas yhteiskuntaa kokonaisuutena, sekä tulevia, uusia kirjailijoita (Reicher, 2016), asetutaan tässä keskustelussa usein yksittäisen kirjailijan ja hänen etujensa puolelle. Kaikki ovat samaa mieltä lähinnä vain siitä, että myyntejä saa käyttää lähteinä vapaasti. Ja tämä on toki totta, kuuluvathan myytit public domainiin, eli niillä ei ole tekijänoikeussuojaa.

Lopuksi haluan nostaa vielä esiin kommentin jossa sanottiin, että juonet ja nimet voi suojata tekijänoikeudella ("You can copyright the plot and names"), mutta ei olentoja ("creatures used") (*The Baheyeldin Dynasty*, 2004–2017). Tässä väitteessä on asiavirheitä, sillä, kuten Jussi Kari (2016) on todennut: "Tarinankeronnalliset elementit, ideat ja juoniaihiot eivät saa tekijänoikeussuojaa". Kirjoittaja luuli siis virheellisesti, että juoni voisi saada tekijänoikeudellista suojaa. Haluan myös vielä huomauttaa, että vaikuttaa siltä, että kommentoija on mahdollisesti sekoittanut tavaramerkkisuojan (trademark) ja tekijänoikeuden (copyright). Kommentoin vastaavaa tapausta tarkemmin luvussa 5.1.1, "Gaia Online".

Todettakoon lopuksi, että tämä kommentti on erinomainen esimerkki tilanteesta, jossa keskustelija mieltää juridisen näkökulman relevantiksi tavaksi lähestyä tekijyyttä, mutta tekijänoikeuslakia ei tunneta riittävän hyvin, jotta sitä

osattaisiin soveltaa oikein. Analyysin kannata oleellisinta on kuitenkin huomata keskustelijan halu ottaa juridinen puoli osaksi tekijyyskeskustelua.

Tämän luvun päättämisen myötä siirryn käsittelemään toista fantasiakirjailijaamme, yhdysvaltalaista Christopher Paolinia. Rowlingiin palaan toki vielä myöhemmin muun muassa analyysien yhteenvedon merkeissä.

5.2 Christopher Paolini

Tässä nyt alkavassa osiossa huomio keskittyy fantasiakirjallisuuden lapsi-neronakin tunnettuun Christopher Paoliniin. Kuten tulevat analyysini viidestä eri tutkimusaineistosta osoittavat, herättää Paolinin tekijyys lukijoissa ajoittain varsin jyrkkiäkin mielipiteitä ja tunteita, ja Paolinin ympärille on syntynyt myös oma antifaniyhteisönsä, jota voi kutsua nimellä Anti-Shur'tugal.

Ensimmäisenä analysoin yleisluontoisen kirjallisuussivusto Goodreadsin Paolini-aiheisen keskustelun (5.2.1, "Goodreads"). Tässä keskustelussa Paolinia arvotetaan voimakkaasti originaalisuuden (tai sen puutteen) pohjalta, mutta toisaalta osa keskustelijoista myös hyväksyy Paolinin vaikutteiden oton, nähden sen esimerkiksi normaalina derivatiivisuutena. Tämän aineiston analyysissä käyn myös läpi yhden Paolinin kohdalla eniten puhuttaneista plagiointiepäilyistä, niin sanotun siltakohtauksen. Tämä viittaa vastaavuuksiin David Eddingsin (1990) *The Ruby Knight – The Elenium Book Two* -kirjan (*Rubiiniritari*, 1996) ja Paolinin (2002) *Eragon*-kirjan kohtausten välillä. (Goodreads, 2014; Goodreads, 2015.)

Toisessa Paolinia käsittelevässä analyysissäni (5.2.2, "Anti-Shur'tugal – verkkosivusto") siirryn tarkastelemaan ensimmäistä kahdesta tässä tutkimuksessa käsittelemästäni Paolinin antifanisivustosta. Jo verkosta kadonnut Anti-Shur'tugal -verkkosivusto on tietojeni mukaan vanhin Paolinin antifanisivusto, ja se poikkeaa analysoidun tutkimusmateriaalin osalta selkeimmin muista tutkimusaineistoista, sillä tutkitut materiaalit eivät ole keskusteluketjuja, vaan syväluotaavia artikkeleita, joissa analysoidaan muun muassa Paolinin proosaa, ja verrataan Paolinin tuotantoa fanifiktioon. Sivustolla on aistittavissa vahva ryhmähenki, tarve legitimoida oma olemassaolo, ja kiinnostus kirjallisuuskritiikkiä, sekä mahdollisesti kirjallisuudentutkimusta kohtaan.

Kolmannessa Paolini-analyysissäni (5.2.3, "LiveJournal: Anti-Shur'tugal") tarkastelen niin ikään Paolinin antifanien tuottamia sisältöjä. Kyseessä on LiveJournal-pohjalla toimiva Anti-Shur'tugal -yhteisö, joka on yllä mainitun Anti-Shur'tugal -sivuston fanisivusto. Tällä sivustolla keskustellaan muun muassa Paolinin persoonasta, hänen perheensä myötävaikutuksesta hänen uraansa, sekä vertaillaan Paolinin ja Tolkienin kirjoittamia tekstipätkiä. Tällä sivustolla mielihyväilmasto on (anti)faniyhteisölle tyypillisesti hyvin homogeeninen, ja pidänkin tätä tutkimusaineistoa erinomaisena esimerkkinä tulkintayhteisöstä (ks. Fish, 1980, s. 14). Pohdin tämän aineiston kohdalla myös esimerkiksi yleisten sivustojen eroja fani- ja antifaniyhteisöjen sivustoihin verrattuna, ja nostan esiin Paolinin antifaniyhteisön sisällä tapahtuneen, hyvin tuoreen kahtiajakautumisen.

Neljäs Paolini-tutkimusaineistoni on peräisin kirjablogista (5.2.4, "Matchstick: everybody's a critic"). Runsaasti kommentteja generoinut blogipostaus on poikkeuksellisen pitkä ja huolella rakennettu. Siinä käydään läpi muun muassa paljon keskustelua herättäneitä yhteneväisyyksiä Paolinin tuotannon ja *Star Warsin* välillä, sekä Paolinin ja Tolkienin yhteneväiset nimistöt ja haltiarodut. Kirjoittaja itse on mitä selkeimmin Paolinin antifani, mutta kommentointiin osallistuu myös Paolinin faneja, jotka joutuvat hetkittäin melko voimakkaidenkin affektien valtaan. Tässä analyysissä esittelen myös kokoamani listan tavoista, joilla verkkokeskustelijat arvottavat toisiaan ja hakevat sisäistä hierarkiaansa.

Viimeinen Paolinia käsittelevä tutkimusaineistoni, jonka tässä tutkimuksessa analysoin, on koko tutkimusaineistoni ainoa suomalainen aineisto (5.2.5, "Vuotava noidankattila"). Kyseessä on *Harry Potter* -faniyhteisön sivusto, ja keskustelu ei poikkeuksellisesti ala Paolini-kriittisellä kannanotolla. Mukana keskustelussa on sekä Paolinin kirjallisuudesta nauttivia lukijoita että myös Paolinia avoimesti halveksivia lukijoita. Kuten muissakin Paolini-aineistoissa, myös tässä aineistossa Paolinia verrataan detajlisesti muun muassa *Star Warsiin* ja Tolkienin tuotantoon. Useat keskustelijat toteavat, että Paolini soveltuu parhaiten lapsilukijoille, tai "aivot narikkaan" -tyyliseksi viihteeksi. Toisaalta osa lukijoista on myös sitä mieltä, että Paolinin kirjojen tuttuus ja kliseisyys voi olla myös hyvä asia.

Nämä tutkimusaineistot antavat äänen sekä Paolinin faneille ja antifaneille, että normaaleille peruslukijoille, ja tuovat esiin Paolinin tuotannosta tyypillisimmin esiin nostetut epäkohdat tekijyyteen liittyen. Lisäksi mukana on esimerkkejä ja analyysiä (anti)faniyhteisöjen ryhmädynamiikoista, ja muistutuksia siitä, miten muuttuva ja ajoittain epävakaaakin tutkimuskohde internet on.

5.2.1 Goodreads

Analysoin tässä väitöskirjassa kaksi Goodreads-keskusteluketjua. Tämä "Paolini's Plagiarism" on niistä jälkimmäinen. Edellinen löytyy luvusta 5.1.2, "Goodreads", jossa käsitellään J. K. Rowlingia. Tämän aineiston analyysi löytyy taulukkomuodossa liitteet-osiosta (ks. Liite 6.). Mainittakoon myös, että väitöskirjani pääotsikko ("There is not a single original thought in Eragon") on suora sitaatti tästä nimenomaisesta tutkimusaineistosta (Goodreads, 2014).

Vaikka tutkimukseni on perimmäiseltä luonteeltaan laadullista, ei määrällistä, haluan tässä tapauksessa kuitenkin aloittaa tämän aineiston käsittelyn keskittymällä lukuihin, joita olen havainnoinut useampaan otteeseen vuosien saatossa. Tämän havainnoinnin kautta pystyn nimittäin osoittamaan, miten tärkeitä puheenaiheita tekijyys, vaikutteiden ottaminen ja plagiointi ovat Paolinin kohdalla vuodesta toiseen.

Paolinin *Perillinen* -sarjan ensimmäiseen osaan, *Eragoniin*, liittyviä keskusteluketjuja löytyy Goodreadsista 296 kappaletta. Pisin ja siksi merkittävin

keskustelu¹⁰⁴ on nimeltään ”Paolini’s Plagiarism”, eikä se myöskään ole ainoa tätä aihetta käsittelevä, paljon kommentteja saanut keskusteluketju Goodreadsissa (tilanne 27.8.2022). (Goodreads, 2022.) Tämä Paolini’s Plagiarism -keskusteluketjun ykkössija on säilynyt vuosia. Tilanne oli nimittäin sama myös esimerkiksi vuosina 2020 ja 2015 (Goodreads, 2020c; Goodreads, 2015). Plagioinnin ohella *Eragonin* lukijoita puhuttivat paljon myös elokuva-adaptaatio (”Who thinks the movie Eragon sucks compared to the books?”, 288 kommenttia) ja Paolinin nuori ikä hänen kirjailijanuransa alussa (”should young people write books?”, 245 kommenttia) (Goodreads, 2022).

Analysoin 100 ensimmäistä kommenttia ”Paolini’s Plagiarism” -ketjusta, joka tarkoittaa käytännössä kahta ensimmäistä kommenttisivua. Analysoidut kommentit oli kirjoitettu aikavälillä 4.1.2009–18.8.2011. (Goodreads, 2014; Goodreads, 2015.) Katson, että saturaatiopisteen saavuttamiseksi ensimmäisen sadan viestin analysointi riittää. Vuosien varrella ketjun kokonaispituus on toki noussut peräti 596 kommenttiin (Goodreads, 2022).

Tässä keskustelussa Paolinin teoksia vertailtiin detajlisesti muihin fantasia-genren mediateksteihin, kuten J. R. R. Tolkienin tuotantoon ja *Star Warsiin*. Esille nostettiin muun muassa muualta kopioituksi väitetty juoni, nimet ja yksittäiset kohtaukset. (Goodreads, 2014; Goodreads, 2015.)

Mukana oli esimerkiksi vertailumielessä esitetyt synopsikset *Star Warsin* ja *Eragonin* juonista, sekä suorat, pitkäähköt lainaukset David Eddingsin (1990) *The Ruby Knight – The Elenium Book Two* -kirjasta (*Rubiiniritari*, 1996) ja Paolinin (2002) *Eragon*-kirjasta, koska niistä löydettiin pitkälti toisiaan muistuttavat kohtaukset (Goodreads, 2014).

Paolinin väitetään siis kopioineen *Eragonin* niin sanotun siltakohtauksen paikoitellen sanasta sanaan suoraan Davis Eddingsiltä. Seuraavassa esitän nämä kaksi kohtausta suoraan alkuperäisistä kirjoista siteerattuna samassa laajuudessa, kuin mitä ne esitettiin Goodreadsissa (2014). Ensimmäisenä lainaan otteen Paolinin (2002) *Eragon*-kirjasta:

The Anora River flowed [sic] between them and the town, spanned by a strout bridge. As they approached it, a greasy man stepped from behind a bush and barred their way. His shirt was too short, and his dirty stomach spilled over a rope belt. Behind his cracked lips, his teeth looked like crumbling tombstones. “You c’n stop right there. This’s my bridge. Gotta pay t’ get over.”

“How much?” Asked Brom in a resigned voice. He pulled out a pouch, and the bridgekeeper brightened.

“Five crowns,” he said, pulling his lips into a broad smile.

Eragon’s temper flared at the exorbitant price, and he started to complain hotly, but Brom silenced him with a quick look. The coins were wordlessly handed over. The

¹⁰⁴ Paolini’s Plagiarism -keskusteluketjun kommenttien lukumäärä on kasvanut seuraavasti vuosien saatossa: 4.4.2014: 557 kommenttia (Goodreads, 2014), 13.5.2015: 558 kommenttia (Goodreads 2015), 18.6.2020: 593 kommenttia (Goodreads, 2020c) ja 27.8.2022: 596 kommenttia (Goodreads, 2022).

man put them into a sack hanging from his belt. "Thank'ee much," he said in a mocking tone, and stood out of the way.

As Brom stepped forward, he stumbled and caught the bridgekeeper's arm to support himself. "Watac y're step", snarled the grimy man, sidling away.

"Sorry," apologized Brom, and continued over the bridge with Eragon.

"Why didn't you haggle? He skinned you alive!" exclaimed Eragon when they were out of earshot. "He probably doesn't even own the bridge. We could have pushed right past him."

"Probably," agreed Brom.

"Then why pay him?"

"Because you can't argue with all of the fools in the world. It's easier to let them have their way, then trick them when they're not paying attention." Brom opened his hand, and a pile of coins glinted in the light.

"You cut his purse!" said Eragon incredulously.

Brom pocketed the money with a wink. "And it held surprising amount. He should know better than to keep all these coins in one place." There was a sudden howl of anguish from the other side of the river. "I'd say our friend has just discovered his loss-". (Paolini, 2002, s. 116-117.)

Seuraavaksi siteeraan 12 vuotta vanhempaa teosta, josta Goodreadsin lukijat uskovat Paolinin ottaneen yllä olleen kohtauksen. Kyseessä on David Eddingsin (1990) kirja *The Ruby Knight – Book Two of the Elenium*:

Beside the ford stood a small hut. The man who owned the hut was a sharp-eyed fellow in green tunic who demanded a toll to cross. Rather than argue with him, Sparhawk paid what he asked. 'Tell me, neighbour,' he said when the transaction was completed, 'how far is the Pelosian border?'

'About five leagues,' the sharp-eyed fellow replied. 'If you move swiftly, you should reach it by afternoon.'

'Thanks, neighbour. You've been most helpful.'

They splashed on across the ford. When they reached the other side, Talen rode up beside Sparhawk. 'Here's your money back,' the young thief said, handing over several coins.

Sparhawk gave him a startled look.

'I don't object to paying a toll to cross a bridge,' Talen sniffed. 'After all, somebody had to go to the expense of building it. That fellow was just taking advantage of a natural shallow place in the river, though. It didn't cost him anything, so why should he make a profit from it?'

'You cut his purse, then?'

'Naturally'

'And there was more in it than just my coins?'

'A bit. Let's call it my fee for recovering your money. After all, I deserve a profit too, don't I?'

'You're incorrigible.'

'I needed the practice.'

From the other side of the river there came a howl of anguish.

'I'd say he just discovered his loss,' Sparhawk observed.

'It does sound that way, doesn't it?' (Eddings, 1990, s. 71-72.)

Kuten yllä olevista sitaateista voi havaita, eivät kohtaukset ole täysin identtiset, mutta ei voida myöskään kieltää, etteikö niiden välillä olisi paljon monitahoisia yhteneväisyyksiä. Kohtausten perusrakenne ja juonikulku, sekä monet yksityiskohdat ovat hyvin lähellä toisiaan. Välillä yhteneväisyydet yltyvät myös lause- ja sanatasolle, kuten kohdat: "From the other side of the river there came a howl of anguish" (Eddings, 1990, s. 72) ja "There was a sudden howl of anguish from the other side of the river" (Paolini, 2002, s. 117) osoittavat.

Sanna Nyqvist ja Outi Oja ovat todenneet, että plagiointi edellyttää yleensä joko laajuutta tai painokkuutta. Joissakin olosuhteissa jo yhden runosäkeen kopiaaminen voidaan katsoa plagioinniksi. Lainaaminen voi olla joko sanatarkkaa tai mukauttavaa. (Nyqvist & Oja, 2018, s. 106.) Nyqvist ja Oja (2018) jatkasivat: "Toisen kirjailijan kirjoittaman elävän kuvauksen tai vauhdikkaan kohtausten kirjoittaminen uudelleen muunnelluin sanakääntein saattaa sekin synnyttää plagiointisyttöksen" (Nyqvist & Oja, 2018, s. 106). Tässä Paolinin tapauksessa on käynyt juuri näin. Paolini näyttäisi kirjoittaneen Eddingsin kohtausten uudelleen, ja lukijat ovat tarttuneet tähän plagiointisyttöksiä tehden. Täysin identtisiä nämä kohtaukset eivät kuitenkaan ole. Tämänkaltaisiin tapauksiin liittyen Nyqvist ja Oja (2018) huomauttavat:

--plagioituja katkelmia on voitu strategisesti muunnella niin, että niiden alkuperä hämärtyy. Paljastuessaan tällainen alkuperään kohdistuva muuntelu tulkitaan vahvaksi todisteeksi vilpillisistä tarkoituseristä. (Nyqvist & Oja, 2018, s. 106.)

Nämä Nyqvistin ja Ojan (2018) tarkkanäköiset huomiot tällaisista lainaamis- ja plagiointitapauksista avaavat osuvasti sitä, miksi Paolinin lukijat hermostuivat näistä kyseessä olevista tekstinpätkistä niin paljon, ja miksi tämä siltakohtaus nousee esiin toistuvasti Paoliniin liittyvissä tutkimusmateriaaleissani.

Mielenkiintoisen tästä tapauksesta tekee myös se, että kyseinen Eddingsin *Ruby Knight* -kirja on ensimmäinen fantasiakirja, jonka Paolini lapsena luki (Paolini.net., 2016). Voisiko kyse siis olla kryptomnesiasta? Tapaus tuo mieleen 11-vuotiaan Helen Kellerin, jonka teos *The Frost King* (1891) joutui epämiellyttävän huomion kohteeksi, kun Kelleriä alettiin syyttämään Margaret T. Canbyn *The Frost Fairies* -teoksen (1889) kopiaimisesta. Kuurosokea, oman teoksensa sanelemalla kirjoittanut Keller oli ammentanut vaikutteita Canbyn teoksesta tahattomasti. (Nyqvist & Oja, 2018, s. 69.) Paolinin kohdalla lieventäviä asianhaaroja ei

toki ole samoissa määrin kuin Kellerin tapauksessa, mutta myös Paolini altistui Eddingsin teokselle lapsena, ja hän oli vasta 15-vuotias aloittaessaan *Eragon*-teoksen kirjoittamisen (Paolini, 2011a, etulieve). Kryptomnesian riski on korkea nimenomaan nuorella iällä, sillä lapsille on tyypillistä oppia jäljittelemällä, eivätkä he välttämättä kykene erottamaan vaikutteita omista tuotoksistaan (Nyqvist & Oja, 2018, s. 69). Toisaalta Paolinilla kesti vielä vuosia, ennen kuin *Eragon* lopulta julkaistiin, ja kirjan julkaisun aikoihin Paolini oli jo täysi-ikäinen (McCormick, 2013, s. 31). Mahdollisia tilaisuuksia kryptomnesiaan (tai plagiointiin) Paolinilla on kuitenkin runsaasti, sillä hän on kertonut lukeneensa yli 3000 kirjaa (McCormick, 2013, s. 17).

Keskustelun perusteella näyttää selvältä, että Paolini on ottanut varsin suuria lainoja kuuluisemmilta ja vanhemmilta fantasiakirjailijoilta. Keskustelussa osoitettiin esimerkiksi, miten Paolini on toistuvasti lainannut nimiä muun muassa Tolkienilta (Morgoth-Morgothal)¹⁰⁵ ja Frank Herbertiltä¹⁰⁶ (Haderach-Haderac). (Goodreads, 2014; Goodreads, 2015.) Nimimerkki Corey totesikin: "One syllable tacked onto the end, does not a new language make. This, or the swaping of syllables or letters, is the most common of Paolini's derivative sins." (Goodreads, 2014.) Tässä kommentissa on nähtävillä selkeän moralistista retoriikkaa, joka tulee esille kohdassa "derivative sins". Tällaiset sanavalinnat tuovat vahvasti mieleen ylempänä mainitsemani plagiointinmetsästäjät (Macfarlane, 2007, s. 42), ja romanttisen tekijäkäsityksen, joka linkittyy niin sanottuun creation, taiteen luomiseen tyhjästä (Macfarlane, 2007, s. 1). Tähän luomisnäemykseen liittyen myös Macfarlane on käyttänyt sanaa synti ("sin"): "Of all literary crimes, therefore, plagiarism is the most reprehensible. It is the *unoriginal sin*." (Korostus omani.) (Macfarlane, 2007, s. 3.)

Lukijoiden omistautuneisuus ja tietotaso olivat monessa tapauksessa ihailtavia. Esimerkiksi yksittäisen kohtausten jäljittäminen kaksikymmentä vuotta vanhempaan teokseen (Eddings) vaatii melkoista lukeneisuutta. Tässä voidaan nähdä selkeästi fandomille tyypillisiä piirteitä, joihin Henry Jenkinsin (1992) mukaan kuuluu pientenkin detaljien tarkka hallinta (Jenkins, 1992, s. 69–71), intensiivinen keskustelu (emt. 53) ja merkitysten antaminen julkisesti, ryhmässä (emt. 75).

Eragon-teoksen voimakas arvottaminen originaalisuuden pohjalta nousi keskustelun punaiseksi langaksi, jonka saattoi havaita riveiltä ja niiden väleistä. Plagiointistigma nostetaan paljonpuhuvasti esiin heti keskusteluketjun avauskommentissa, kun keskustelun aloittaja pyrkii turhaan neutralisoimaan plagiointiin liittyviä miellelyhtymiä:

Please note that I don't mean the word plagiarism as an accusation, simply a term to describe what I believe to be copying from other works. - - Also, I respect fans of Paolini and am not trying to insult them in any way. Please don't rant. (Goodreads, 2014.)

¹⁰⁵ Näitä nimilainoja käsitellään tarkemmin luvussa 5.2.4, "Matchstick: everybody's a critic".

¹⁰⁶ Keskustelijat viittaavat tässä Herbertin science fiction -kirjaan *Dyyni* (*Dune*, 1965), joka sai myöhemmin vielä viisi jatko-osaa.

Kuten luvussa 3.3.5, "Plagiointi" tehdystä sanan etymologisesta selvityksestä voi päätellä, on plagioinnin käsite usein voimakkaan negatiivisesti latautunut. Sitä voi verrata merkitysarvoltaan sanaan "varkaus". Niinpä plagiointi-sanana käyttö antaa keskustelulle automaattisesti negatiivisen vireen. Aloittaja korostaa, että ei tarkoita plagiointi-sanaa syytteenä. Sanan käyttöä on sanaan kytkeytyvistä merkityksistä johtuen kuitenkin melko mahdotonta olla ottamatta syytöksenä.

Yhteinen, kaikkien tunnistama, mutta pitkälti ääneen lausumaton ajatusmalli oli, että liika suorien, tai muuten liian ilmeisten lainauksien ottaminen muilta kirjailijoilta laskee kirjailijan ja hänen teoksensa arvoa. Romantiikan aikakauden nerokultti on edelleen arvossaan, ja lukijat uskovat, että merkittävät kirjailijat keksivät ja luovat uutta:

However, it's the great writers that break that new ground or revolutionize the genre, so that the "formula" is invisible. Paolini may simply be too young to have become great, but I enjoy his books. They're simply good. (Goodreads, 2014; Goodreads, 2015.)

Merkittävää on, että moniäänisyydelle tyypillinen, vaikutteiden ottamiseen vapaamielisesti ja kannustavasti suhtautuva ajatusmalli loistaa poissaolollaan analysoimassani keskustelussa (Goodreads, 2014; Goodreads, 2015).

Ainoastaan yksi keskustelijat rikkoi tätä kaavaa selkeästi toteamalla: "...I don't think you should hate the book just because it doesn't have original ideas" (Goodreads, 2014).

Vaikka se olisi tilanne huomioon ottaen mahdollista, ei yksikään keskustelijat ylistä tapaa, jolla Paolini on oletettavasti yhdistänyt David Eddingsin kohotukset, Tolkienin ja Frank Herbertin nimistön, sekä *Star Warsin* juonen. Pääinvastoin, keskustelijat tuntuvat kavahtavan moista ajatusta, olivatpa he sen paikkansapitävyydestä mitä mieltä tahansa.

Kaikkien mielestä Paolini ei ole lainannut liikaa, puolustajien mielestä kyse on enemmänkin "vain" derivatiivisuudesta. Myös Paolinin puolustajat myöntävät kuitenkin ilmeisten lainojen ottamisen moraalisen ja taiteellisen ongelmallisuuden, koska he pyrkivät vesittämään Paolinia kritisoivien tahojen detaljiset huomiot vastaväitteillä ja yleistyksillä.

Originellia teosta arvostetaan yhä ylitse muiden, ja plagiointiepäily tai muu selkeä vaikutteiden ja ideoiden otto muualta on teokselle ja sen tekijälle haitallinen tämän Goodreads-keskustelun (2014; 2015) perusteella.

Tarkastelen vielä lopuksi tässä tutkimusaineistossa esiintyneitä, tekijänoikeuteen liittyviä kommentteja. Näitä ei ollut tässä aineistossa erityisen paljoa; nyt käytetyin rajauksin kaksi. Näissä kommentteissa keskustelijat tekevät osuvia huomioita liittyen siihen, mitä tekijänoikeus käsittää ja ei käsitä:

A general ideas and plots cannot be subject to copyright. Character types cannot be subject to copyright. Specific *treatments* of ideas, plots, and character types fall under copyright. (Goodreads, 2014.)

-- you can't plagiarize ideas ... ideas along with names are not under copyright law -- (Goodreads, 2014.)

Tekijänoikeudellisesti asia on juuri näin, sillä tekijänoikeus kattaa vain muotoja, ei ideoita (Neuvonen, 2020). Ideat ovat kaikkien vapaassa käytössä (Leppämäki, 2006, s. 78).

Jälkimmäisessä kommentissa keskustelija toteaa myös, että nimet eivät ole tekijänoikeussuojan alaisia. Hän on oikeilla jäljillä, sillä esimerkiksi Yhdysvaltojen tekijänoikeustoimisto toteaa yksiselitteisesti: "Names are not protected by copyright law. Some names may be protected under trademark law" (U.S. Copyright Office 2020). Jos nimeen siis haluaa yksinoikeuden, kannattaa turvautua tavaramerkkiin, kuten Edgar Rice Burroughsin perilliset tekivät Tarzan-nimen kanssa (Young, 2016).

5.2.2 Anti-Shur'tugal -verkkosivusto

Lukijat ovat harvoin ryhtyneet oma-aloitteisiin boikotteihin tai muihin näkyviin toimiin plagioinnista syytettyä kirjailijaa vastaan, mutta internet mahdollistaa näytävät ja tehokkaat kostoiskut (Nyqvist & Oja, 2018, s. 55).

Christopher Paolini on kirjailijanuransa aikana saanut runsaasti paitsi faneja, myös merkittävän määrän aktiivisia ja järjestäytyneitä antifaneja. Näistä antifaneista puhuttaessa pinnalle nousee itseoikeutetusti ilmiö nimeltä Anti-Shur'tugal. Nimensä tämä ilmiö on saanut *The Inheritance Cyclen* viralliselta fanisivustolta, joka kantaa nimeä "Shur'tugal – The official Inheritance Cycle fan Community" (Shur'tugal, 2017). "Shur'tugal" on Paolinin (2011b, s. 853–855) mukaan "The Ancient Language" sana, joka on Paolinin oman käännöksen mukaan yhtä kuin "Dragon Rider". Lohikäärmeratsastajat ovat Paolinin kirjojen keskeinen teema, ja muun muassa kirjojen päähenkilö, Eragon, on lohikäärmeratsastaja.

Tämä Anti-Shur'tugal -ilmiö koostuu (ainakin) kolmesta eri verkkosivustosta, joista kaksi kuuluu tämän tutkimuksen tutkimusaineistoihin. Sivustot ovat: Tässä luvussa käsiteltävä, alkuperäinen Anti-Shur'tugal -verkkosivusto (Anti-Shur'tugal, 2006–2015), LiveJournal-yhteisö, jota tarkastellaan seuraavassa alaluvussa 5.2.3, "Livejournal: Anti-Shur'tugal", sekä AntiShurtugal_Reborn (tai: AS-Reborn), josta kirjoitan lisää alempana tässä luvussa. Huomautettakoon vielä, että LiveJournal-yhteisö on alkuperäisen verkkosivuston fanisivusto (Anti-Shur'tugal, 2006–2016).

Tässä luvussa tutkittu, alkuperäinen Anti-Shur'tugal verkkosivusto (ainakin tässä tutkituilta osin) on rakenteeltaan poikkeava muihin tässä väitöskirjassa tutkittuihin tutkimusaineistoihin verrattuna. Siinä ei nimittäin ole pitkiä kommenttiketjuja, jotka koostuvat yleensä melko lyhyistä, yksittäisistä kommentteista, vaan sen sijaan pitkiä, syväluotaavia, jopa kirjallisuustieteellistä otetta henkiviä artikkeleita, sekä tietosivuja yhteisöön ja verkkosivustoon liittyen. Lyhyesti: kyseessä ei ole keskusteluketju, vaan verkkosivusto. Mukaan aineistoanalyysiin otin nämä faktasivut, johdantosivut ja artikkelit:

1. History, Our Mission (samalla sivulla, joten lasken yhdeksi kokonaisuudeksi)

2. Staff (Founders: viisi jäsentä, The Rest of the Gang: kahdeksan jäsentä)
3. FAQ
4. Prose (artikkeli)
5. Plagiarism (johdantosivu, josta pääsee esimerkiksi The Lord of the Rings -artikkeliin)
6. Eragon: A Sue to End All Sues (artikkeli)
7. The Lord of the Rings (artikkeli)
8. Star Wars (artikkeli)
9. Inconsistencies (artikkeli)
10. Character Development in Inheritance (artikkeli)
11. On Why Inheritance Isn't Well Written (artikkeli)
12. On Originality (artikkeli)
13. Paolini's Multiple Myths (artikkeli)
14. A Very Basic Statistical Analysis of Eldest Reviews (artikkeli)
15. The Dangers of Fantasy Cartography: Area and Population (artikkeli)
16. Villain (artikkeli)
17. Frankenworld (artikkeli). (Anti-Shur'tugal, 2006–2015.)

Kuten jo aiemmin kerroin, oli periaatteeni tutkimusaineistoa valitessa, että kaikissa mukaan valituissa aineistoissa pitää olla vähintään 20 kommenttia, ja osallisina vähintään kymmenen keskustelijaa. Sisältövaatimuksena oli, että Tolkien mainitaan. Kuten yllä olevasta listasta voi havaita, on mukana artikkeli, joka käsittelee Tolkienin *Taru Sormusten Herrasta* -teosta. Lisäksi myös joissakin muissa teksteissä ja artikkeleissa mainitaan Tolkien. Tämä ehto siis täyttyy. Mitä taas tulee ensimmäiseen ehtoon kommenttien määrästä ja keskustelijoiden määrästä, tämä ehto ei varsinaisesti täyty. Tutkittuja artikkeleita on kirjoittanut yhdeksän eri henkilöä, tosin esittelysivuilla mainitaan 13 yhteisön jäsentä, jotka ovat kaikki antaneet oman kontribuutionsa ainakin Staff-sivuston esittelyissä. Lisäksi tulee muistaa, että sivusto on koko 13-henkisen ryhmän yhteinen projekti, ja yhteistyön tulos. Mahdollisesti tähän liittyen "Plagiarism"-johdantosivun (lyhyelle) tekstille ei ole merkattu kirjoittajaa. Lisäksi analyysissä mukana olevassa aineistossa on neljä vierailevaa kirjoittajaa. Yhteensä nyt tutkittuun materiaaliin on siis tavalla tai toisella antanut kontribuutionsa arviolta 17 eri henkilöä. Tutkittuja tekstikokonaisuuksia taas on 17.

Kahdenkymmenen kommentin rajapyykki ei siis täyty, mutta artikkelit ja muut mukaan otetut tekstikokonaisuudet ovat toisaalta paljon pidempiä kuin normaalit, muissa aineistoissa tutkitut keskusteluketjuviestit, jotka saattavat lyhyimmillään rajoittua muutamaan sanaan. Niinpä tämä aineisto on volyymiltään kaukana pienimmistä mukana olevista tutkimusaineistoista, eikä sitä voi arvottaa ja mitata samalla tavalla kuin yhdeksää muuta aineistokokonaisuutta. Analyysini tälle aineistolle löytyy taulukkomuodossa liitteet-osiosta (ks. Liite 7.).

Haluan huomauttaa, että tässä tarkasteltu, alkuperäinen Anti-Shur'tugal -verkkosivu on sittemmin kadonnut internetistä. Tämä tutkimus on tehty pohjaten vuonna 2015 verkosta Wayback Machinen kautta löytyneeseen versioon, jonka tallensin ja arkistoin paperitulosteina. Näihin tulosteisiin liittyen haluan

vielä huomauttaa, että joillakin sivuilla muutama rivi tekstiä on valitettavasti jäänyt jostain syystä sivun puoliväliin sattumanvaraisesti sijoittuneen Wayback Machinen palkin alle. Tämä on valitettavaa, mutta ei kuitenkaan häiritse merkittävästi analyysin tekoa, saati kokonaiskuvan hahmottamista. Mitä sivuston visuaaliseen ilmeeseen tulee, oli analysoitujen tekstien seassa myös joitakin kuvituskuvia. Jätin nämä kuvat analyysissäni huomiotta tutkimuksellisista ja tekijänoikeudellisista syistä johtuen. Kirjoitan tästä tutkimuksellisesta linjauksesta lisää luvussa 4.1, "Menetelmät".

Verkkotutkimuksen teko tarkoittaa navigointia epävakaiden ja alati muuttuvien sisältöjen maailmassa. Koska tahansa tutkimusaineisto saattaa esimerkiksi kadota verkosta, muuttaa muotoaan, saada uusia konteksteja tai korvaajia. Ainoa varma asia on jatkuva muutos. Törmäsin tähän konkreettisesti, kun huomasin, että kolme vuotta tämän Anti-Shur'tugal -aineiston keräämisen ja analyysin valmistumisen jälkeen verkosta löytyi jälleen uusi anti-shurtugal -yhteisö: AntiShurtugal_Reborn -sivusto, joka oli perustettu syyskuussa 2018. Tämän sivuston oli luonut osa alkuperäisen Anti-Shur'tugal -sivuston jäsenistä. Koska tämä AntiShurtugal_Reborn -sivusto perustettiin tutkimukseni kannalta liian myöhään, en analysoi sitä tässä tutkimuksessa. Kyseessä on kuitenkin niin sanotusti anti-shur'tugal -yhteisön kolmas tuleminen. Sivuston tunnuslause on paljonpuhuvasti: "Where the Heart of Anti-Shurtugal Rises Again". (AntiShurtugal_reborn, 2018.) Analysoin AntiShurtugal_rebornin merkitystä, tarkastelen sen taustoja, sekä pohdin sen rajaamista tutkimukseni ulkopuolelle tarkemmin luvussa 5.2.3, "LiveJournal: Anti-Shurtugal".

Palatakseni tässä luvussa analysoituun, alkuperäiseen Anti-Shur'tugal -verkkosivustoon, haluan mainita, että ImpishIdea-sivustolta (2017a) löytyneen keskusteluketjun mukaan Anti-Shur'tugal -sivuston ylläpito loppui, koska ylläpitäjien välille muodostui jännitteitä, ja ihmiset jakaantuivat kahteen eri leiriin. Loppujen lopuksi sivustolle ei enää jäänyt ketään kyllin motivoitunutta ylläpitäjää.

ImpishIdean (2017a) keskusteluketjussa myös spekuloiitiin, että Anti-Shur'tugalin perustarkoitus, eli tietyn kohteen vihaaminen, olisi ollut sivuston kuoleman syynä. ImpishIdean (2017a) keskustelussa todettiin: "-- when you have a community entirely centered around disliking something, you're going to end up with nasty people, and you can't live forever on anger and hatred anyway". Antifaniutta tutkinut Jonathan Gray (2005) on toisella kannalla. Hänen mukaansa antifanius voi muodostaa ja ylläpitää kulttuureja ja alakulttuureja siinä missä faniuskin (Gray, 2005). Lisäksi, kuten tälle Anti-Shur'tugal -sivustolle tekemäni analyysi tulee osoittamaan, ei Anti-Shur'tugal -yhteisön olemassaolo perustunut pelkkään Paolini-vihaan, vaan kyseessä näyttää olleen myös kirjallisuudesta, kirjallisuuden analysoinnista ja kirjoittamisesta kiinnostunut yhteisö, jota yhdisti intohimo fantasiaa kohtaan. Paolinia toki kritisoitiin varsin rankastikin, mutta tässä kritisoinnissa oli analyttinen, ajoittain jopa pedagoginen pohjavire.

Sinällään on aivan luonnollista, että verkkosivut ja blogit lopettavat toimintansa jossain vaiheessa, aiheesta riippumatta. Aivan kuten lukijayhteisöjä

tutkinut Kuisma Korhonenkin (2011, s. 7) toteaa: "Lukijoiden yhteisömme ovat, valitettavasti, tai onneksi, vain väliaikaisia."

Seuraavassa tarkastelen siis tätä koko Anti-Shur'tugal -ilmiön alulle pannutta verkkosivustoa. Sivusto käsittelee Christopher Paolinin *Perillinen* -fantasiakirjasarjaa kriittisesti, antifaniuden näkökulmasta.

Huomautettakoon vielä, että kuten muissakin ketjuissa, myös tässä kunkin kommentoijan kukin mielipide huomioitiin vain kerran mahdollisten toistojen määrästä riippumatta, jotta useampia artikkeleita kirjoittavan henkilön mielipiteet eivät vääristäisi tuloksia¹⁰⁷. Se, mikä (myös) erotti tämän ketjun muista ketjuista, oli alun esittely- ja johdantotekstien kollektiivisuus. Niissä ei kerrottu tekstien kirjoittajaa ("History", "Our Mission", "Staff", "FAQ" & "Plagiarism"), ja teksti oli kirjoitettu joko passiivissa, yksikön kolmannessa persoonassa ("she", "he") tai monikon ensimmäisessä persoonassa ("we"). Nämä tekstit laskettiin yhdeksi kokonaisuudeksi, ja niinpä niissä esitetyt mielipiteet laskettiin kukin mukaan vain kerran. Tämä on hyvä muistaa yllä olevaa listaa tarkastellessa. Erinäisiä mielipiteitä ja teemoja erittelin yhteensä 46 kappaletta.

Aloitan tämä sivuston analyysin päätutkimuskysymykseni "miten nykylukijat suhtautuvat vaikutteiden ottoon muilta kirjailijoilta?" kautta.

Kuten yllä jo lyhyesti totesinkin, Paolinia syytetään tällä sivustolla ennen kaikkea plagioinnista ja liiallisesta vaikutteiden ottamisesta (seitsemän kommentoijaa). Sivustolla kirjoitetaan:

One of the loudest complaints amongst Inheritance critics is that the books plagiarize other fantasy authors -- Please note: we understand that plagiarism is a very serious accusation, and it is one that we do not make lightly. In cases where the technical term "plagiarism" does not apply, we still believe that Christopher Paolini has borrowed the intellectual property of others and passed it off as his own, which again, is a serious accusation and one that we treat with utmost solemnity. (Anti-Shur'tugal, 2006–2015.)

Tässä tutkimusaineistossa ei sivuttu vaikutteiden oton juridista puolta juuri lainkaan. Ainoa tekijänoikeuksiin ja vaikutteiden oton juridiseen puoleen viittaava kohta löytyy yllä olevasta sitaatista, ja tuossakin mahdolliseen tekijänoikeusrikkokseen viitataan epäsuorasti. Kirjoittajat kuitenkin uskovat termin "plagiarism" olevan "tekninen termi". Vaikka tarkennusta ei ole tehty, on kyseessä ilmeisesti heidän mielestään lakitekninen termi. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa, koska tekijänoikeuksien rikkominen on eri asia kuin plagiointi (Nyqvist & Oja, 2018, s. 52). Voitaisiin sanoa, että tekijänoikeusrikkomus on yksi plagiointi-käsitteen sateenvarjon alle jäävistä ilmiöistä (emt. 52). Mielenkiintoista on, että plagiointia lievempänä tapauksena pidetään tilannetta, jossa Paolini on ottanut käyttöönsä muiden kirjailijoiden ja sisällöntuottajien henkistä omaisuutta ("intellectual property") ja käyttänyt sitä omanaan ("passed it off as his own"). Tämä määritelmä näyttäisi viittaavan tekijänoikeusrikkomukseen. Ja niinpä tämä

¹⁰⁷ Toisaalta tämän aineiston kohdalla tämä varotoimi ei toki ole yhtä relevantti, kuin muiden tutkimusaineistojen kohdalla, koska kaikki artikkelit ja tekstit ovat koko yhteisön hyväksymiä joka tapauksessa, ja niinpä henkilökohtaisten mielipiteiden merkitys jäänee yhteisön kollektiivisen kannan rinnalla toissijaiseksi. Tämän aineiston kohdalla kyse on yksittäisten kommentoijien sijaan kyse enemmänkin yhteisön mielipiteestä.

jälkimmäinen tilanne on itse asiassa juridisesti raskauttavampi kuin plagiointi, ja voi johtaa oikeustoimiin, mihin plagiointi ei suinkaan aina johda. Tässä lyhyessä tekstikappaleessa nähdäänkin havainnollisesti se, miten plagiointi-termiä käytetään eri tavalla riippuen siitä, onko kyseessä maallikko vai esimerkiksi tekijänoikeuteen perehtynyt juristi.

Kirjoittajat ovat myös nostaneet esiin Paolinin mahdollisesti käyttämiä lähteitä. Sivustolle on kirjoitettu artikkelit seuraavista Paolinin lähteistä: *Taru Sormusten Herrasta* (Tolkien), *Pernin Lohikäärmeritarit* (*Dragonriders of Pern*, McAffrey), *Belgarionin taru* (*The Belgariad*, Eddings), *Dyyyni* (*Dune*, Herbert), *Tähtien sota* (*Star Wars*, Lucas) ja *Maameren velho* (*Wizard of Earthsea*, Le Guin). Näistä ei valitettavasti aineiston tallennushetkellä ollut saatavilla enää kuin vain *The Lord of the Rings* ja *Star Wars*. (Anti-Shur'tugal, 2006–2015.) Muista tutkimusaineistostani on kuitenkin tullut ilmi, että useat lukijat uskovat Paolinin ottaneen nimistölainoja *Dyyynistä*, taikuuden logiikan ja lainalaisuudet *Maameren velhosta*, lohikäärmeratsastuksen *Pernin lohikäärmeritareista* ja kohtauksia lähes sanasta sanaan *Belgarionin tarusta*.

Arget Hackslayer puolestaan syyttää Paolinia raskaista Tolkien-lainauksista: "There is no unique spin, no stamp to claim them as his own creation. He took the ideas without altering them, and without giving a reason why." (Anti-Shur'tugal, 2006–2015.)

On mielenkiintoista havaita, että plagiointisyytökset voivat omalta osaltaan toimia tällaisena aktivoivana voimana, joka johtaa jopa kokonaisten antifaniyhteisöjen syntyyn, sillä vaikutus voisi olla myös päinvastainen. Anna Faktorovich (2014, s. 196) nimittäin kirjoittaa, että kaavamaisten samankaltaisuuksien löytyminen kirjallisuudengenren sisältä voi saada genren uskollisen lukijan lukuinnon loppumaan:

Studies of reader behavior have found that a reader might become addicted to reading works in a single genre, like romance or mysteries, but after reading a significant quantity of them readers often realize the formulaic similarities and stop reading in that genre. It is likely that these disappointed readers might exit the reading market, further decreasing the quantity of readers who read for pleasure. (Faktorovich, 2014, s. 196.)

Paolinin antifanien yhteisöt kuitenkin todistavat, että samankaltaisuuksien löytyminen saattaa johtaa myös vastakkaiseen ilmiöön: lukijoiden entistäkin suurempaan sitoutumiseen ja aktivoitumiseen.

Toinen lähes yhtä merkittävä kritiikin aihe on Paolinin kirjoitustaitojen puute (kuusi kommentoijaa). Esimerkkeinä kritiikistä voidaan mainita muun muassa Fragon Calfbreakerin perinpohjainen kirjoitus hyvän ja huonon proosan eroista. Siinä Paolinin tapaa kirjoittaa käytetään esimerkkinä huonosta proosasta. Proosan laadukkuutta lähestytään tekstissä neljästä eri näkökulmasta: "näytä, älä kerro" ("show, don't tell"), tarinan rytmi ("pace"), tarinan sävy ("tone") ja kertojanääni ("voice"). Kirjoittaja muun muassa korjaa Paolinin kirjan tekstiä sitä samalla kommentoiden:

A broad row of steps led to the cathedral's entrance. Eragon solemnly ascended them and stopped before the door. I wonder if I can go in? Almost guiltily he pushed the door. It swung open smoothly, gliding on oiled hinges. He stepped inside.

This is a solid case of Paolini's prose which 'shows' in a literal sense, but is actually telling. We are told that he almost guiltily pushed the door. Why should we believe the writer?

To contrast, a more solid scene might be

A broad row of steps led to the cathedral's entrance. Eragon hesitated at the bottom step, and then slowly inched forward, gazing at the tall steeple with his mouth wide open. He stopped at the edge of the doorway and lightly grazed a calloused hand against intricate glasswork between the frames.

Both, *Eldest* and *Eragon* have examples of this in nearly every page. Go and look at them yourself, as an activity, and see how the scene might be written to better portray the events unfolding. (Anti-Shur'tugal, 2006–2015.)

Tämänkaltainen toiminta, jossa fanit analysoivat ja jopa korjailevat Paolinin tekstejä, on hyvä esimerkki siitä, että antifanit ottavat mielellään kantaa siihen, mikä on huonoa ja mikä hyvää kirjallisuutta, ja toimivat kirjallisuuden portinvartijoina (Harman & Jones, 2013). Tässä myös näkyy konkreettisesti sivuston ylläpitäjien mainitsema kiinnostus kirjoittamista kohtaan (Anti-Shur'tugal, 2006–2015). Vaikuttaa siltä, että Paolinin tuotanto on tämän sivuston jäsenille jonkinlainen varoittava esimerkki huonosta kirjallisuudesta, jota analysoimalla he itse voivat kehittyä kirjoittajina. Tämä tulokulma on hedelmällinen ja opettavainen, ja toimii esimerkkinä monesti kummeksitun ja jopa tuomitun antifaniuden positiivisista ilmentymistä. Palaan käsittelemään tätä aihetta vielä myöhemmin tässä luvussa alatutkimuskysymyksiini liittyen.

Lisäksi toistuvana teemana oli myös Paolinin vertailu muihin, Paolini-antifanien mukaan Paolinia tasokkaampiin kirjailijoihin (neljä kommentoijaa). Näistä nimimerkki Fragon *Calfbreaker* toteaa, että Ursula Le Guin on löytänyt kertojanäänensä, Paolini ei. *Diamondo* taas kirjoittaa, että toisin kuin *Tähtien sota*-elokuvien tekijät, Paolini ei ole onnistunut arkkityyppien käytössä. *Darkstakey* puolestaan analysoi Paolinin kirjojen roistoja linjaten, että esimerkiksi Tolkien onnistui luomaan parempia roistoja, kuten *Klonkun* (Gollum) ja *Sauronin*. Paolinin roistot ovat kirjoittajan mielestä liian kliseisiä, ja kaikkea muuta kuin pelottavia tai kompleksisia. Nimimerkki *Darkstakey* taas vertasi Paolinin kirjoja muun muassa *Taru Sormusten Herrasta* -teokseen, *Star Warsiin* ja *Matrix*-elokuvaan (*The Matrix*, 1999), näkökulmanaan Joseph Campbellin sankarin matka -monomyytti. Tämä teksti oli saanut innostuksensa Paolinin toteamuksesta, jonka mukaan kaikki fantasia on derivatiivista. Kirjoittaja kuitenkin päätyy analyysissään toteamaan, että vertailussa mukana olleista (media)teksteistä ainoat aidosti derivatiiviset tarinat ovat Paolinin käsialaa:

Studying these other stories, it becomes clear that the only truly derivative work is the work of Paolini himself. In the *Inheritance* series it is possible to find traces of LeGuin, McCaffery, Tolkien, Nix, Coville, Lucas, and more, but there is very little of Paolini present in the pages of the *Inheritance* trilogy. (Anti-Shur'tugal, 2006–2015.)

Nämä vertailut Paolinin ja muiden kirjailijoiden (sekä elokuvantekijöiden) välillä osoittavat erinomaisesti sen, että mitään kirjaa tai kirjailijaa ei tarkastella tyhjiössä. Sen sijaan teoksen arvo mitataan sen pohjalta, miten kulloinenkin lukija asemoi teoksen ja sen tekijän osaksi suurempaa fantasiatarinoiden kaanonin. Näissä Anti-Shur' tugal -sivuston vertailuissa ei myöskään tyydytä pelkästään paikantamaan lähteitä, vaan käsitellään myös sitä, miten Paolini on omaksunut lähdemateriaalinsa (kuten *Taru Sormusten Herrasta*), ja kuinka hän on siinä onnistunut. Lisäksi *Tähtien sota* -elokuvien nostaminen esiin ulottaa vertailut myös kirjallisuuden ulkopuolelle.

Paolinin tuotantoa kutsuttiin myös fanifiktioksi (yksi kommentoija). Nimi-merkki Derekeen totesi omassa kirjoituksessaan, että *Eragon*-kirja on huonoa, niin kutsuttua Mary Sue -fanifiktiota¹⁰⁸, jonka innoituksena on toiminut *Tähtien sota* ja *Taru Sormusten Herrasta*.

Terminä *Mary Sue* -fanifiktio juontaa juurensa *Star Trek* -fanifiktioon. Vuonna 1974 *Star Trek* -fani eli *trekkie* nimeltä Paula Smith päätti kirjoittaa *Star Trekistä* feminististä fanifiktiota. Niinpä hän sijoitti *Star Trekin* tarinaan Mary Sue -nimisen naisluutnantin, joka toimi komentajana. Näin Smith loi modernin version vanhasta ja melko maineikkaastakin ilmiöstä, jossa kaanoninen tarina kerrotaan uudelleen siten, että se kuvaa paremmin kertojaa itseään (Chander & Sunder, 2007.) Muun muassa immateriaalioikeuteen erikoistuneet oikeustieteen professorit Anupam Chander ja Madhavi Sunder määrittelevät Mary Sue -fanifiktio seuraavasti: " -- the insertion of an idealized authorial representative in a popular work". (Chander & Sunder, 2007). *Eragonin* kohdalla tämä tarkoittaa huomiota siitä, että Paolini on ilmeisesti kirjoittanut tarinan itsestään *Eragonina*, *Eragonin* ollessa paranneltu versio hänestä itsestään. Paolini on myöntänyt suoraan, että kun hän aloitti *Eragon*-kirjan kirjoittamisen, hän projisoi itsensä *Eragoniin*:

Are there any of the characters I particularly associate with? Uh, if you'd asked me that when I started the series, I would have said Eragon, because he was very much me when I started the books. (ImpishIdea, 2017b.)

Sinällään *Mary Sue* -ilmiötä voidaan fanifiktio piirissä pitää myös voimaannuttavana ja positiivisena ilmiönä, kuten Chander ja Sunder (2007) artikkelissaan tuovat esille, tosin yleisesti ottaen fanifiktio kirjoittajien keskuudessa *Mary Sue* -ilmiötä pyritään välttämään (Chander & Sunder, 2007). Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että kaunokirjallinen teos on tapana kirjoittaa lukevalle yleisölle, ei kirjailijalle itselleen (Eco, 1985), ja myös fanifiktio on verrattavissa "normaaliin" kaunokirjallisuuteen, vaikka siinä tekstin syntyprosessi toki poikkeaaakin normaalista kaunokirjallisuudesta, onhan kyseessä luvaton mediatekstin adaptaatio ja uudelleenkirjoitus (Mirmohamadi, 2014, s. 5).

¹⁰⁸ Paolinin tapauksessa voitaisiin puhua myös niin sanotusta *Gary Stu* -fanifiktiosta, koska kyseessä on miespuolinen kirjailija, joka projisoi itsensä miespuoliseen hahmoon. Tätä ilmaisua käytetäänkin luvun 5.2.5, "Vuotava noidankattila", tutkimusaineistossa *Mary Sue* -ilmaisun rinnalla.

Haluan huomauttaa, että paneudun tämän tutkimusaineiston analyysissä tarkasti myös faniyhteisöihin ja antifaneihin, sillä Anti-Shur'tugal -sivuston ylläpitäjät ovat faniuden käsitteen läpi tarkasteltuna hyvin klassinen ja selkeä esimerkki faniyhteisöstä. Fanitutkimuksen klassikkoteoksessa (fanitutkimuksen ensimmäinen aalto) *Textual Poachers. Television Fans and Participatory Culture* Henry Jenkins toteaa, että faniudelle on tyypillistä muun muassa pientenkin detaljien tarkka hallinta (Jenkins, 1992, s. 69–71), intensiivinen keskustelu (emt. 53) ja merkitysten antaminen julkisesti, ryhmässä (emt. 75). Nämä kaikki toteutuvat Anti-Shur'tugalissa.

Tämän tutkimusaineiston kautta saan siis arvokkaita vastauksia toiseen alatutkimuskysymykseeni ”miten fanius ja antifanius ilmenevät fantasiakirjallisuutta käsittelevissä verkkokeskusteluissa?”. Luonteensa ansiosta tämä tutkimusaineisto soveltuu erinomaisesti juuri tähän alatutkimuskysymykseen vastaamiseen. Vastaavasti Anti-Shur'tugalin LiveJournal-yhteisö, jota tarkastellaan seuraavassa alaluvussa 5.2.3, ”Livejournal: Anti-Shur'tugal”, soveltuu niin ikään yllä mainitun alatutkimuskysymyksen käsittelyyn, mutta myös toisen alatutkimuskysymyksen ”millaisia tulkintayhteisöjä verkossa keskustelevista fantasiakirjallisuuden lukijoista muodostuu?” ratkaisemiseen, koska siellä antifanien välinen vuorovaikutus ja neuvottelu merkityksistä ja tulkinnoista on selkeämmin nähtävissä tähän aineistoon verrattuna. Tämän Anti-Shur'tugal sivuston kohdalla on toki myös mitä ilmeisimmin kyse tulkintayhteisöstä (Fish, 1980, s. 15), ja vieläpä hyvin järjestäytyneestä sellaisesta. Ovathan kirjoittajat perustaneet oman verkkosivustonsa, jossa julkaistaan toistensa kanssa linjassa olevia, toinen toistaan tukevia, analyttisiä artikkeleita mielenkiinnon kohteesta. Mukana on muun muassa kvantitatiivista analyysiä taulukkoineen sisältävä artikkeli ”A Very Basic Statistical Analysis of Eldest Reviews” (Anti-Shur'tugal, 2006–2015). Näen tällä toiminnalla yhtymäkohtia akateemiseen kirjallisuudentutkimukseen.

Matt Hills on peräänkuuluttanut tietoa siitä, miten fanikulttuurit syntyvät. Se on hänen mukaansa jäänyt fanitutkimuksessa liian vähälle huomiolle. (Hills, 2002, s. xiv.) Niinpä mainittakoon, että Anti-Shur'tugalin kerrotaan syntyneen voimakkaan negatiivisen tunnekuohon seurauksena:

”A long time ago in a galaxy far, far away, a [young woman] was given a book by her mother and told, ”Hey daughter, you should check this out, I heard it’s pretty good.”

That book was Eragon.

The [young woman] excitedly dug into what she thought would be a fantastic adventure, filled with mystical objects and heroes of all kind, a book with semblance of a plot and arranged coherently enough for one such as her to understand. But as each page drew on, her eyes only grew wider and wider, until at last she threw the book to the wall and cried out, in exasperation,

Who the fuck would publish this crap?” (Anti-Shur'tugal, 2006–2015.)

Kuten yllä olevasta esimerkistäkin tulee ilmi, antifaneilla ei sinällään välttämättä ole mitään faniutta vastaan, he eivät vain pidä tietystä mediatekstistä tai genrestä. Antifaniuden kohde saattaa tuntua heistä esimerkiksi sisällyksettömältä,

typerältä, moraalisesti arveluttavalta, tai yksinkertaisesti silkalta roskalta. (Gray, 2003.) Anti-Shur'tugalin tapauksessa antifani pitää Paolinin teosta roskana.

Haluan myös pysähtyä tarkastelemaan yllä kuvattua, Paolinin antifanin erittäin voimakasta, jopa räjähtävää tunnereaktiota, joka on sinällään tyypillinen antifaneille (Gray, 2003). Grayn (2019) termistöä lainatakseni kutsun tätä reaktiota viskeraaliseksi vihaluennaksi (alkuperäinen termi: viscelar hatewatching). Tämä, sisäelimiin asti pureutuva, hyvin ruumiillinen termi kuvaa vihantunnetta erinomaisesti. On myös mielenkiintoista, miten Paolinin herättämä viha ei kuitenkaan saanut lukijaa perääntymään, vaan sen sijaan herätti voimakkaan tarpeen puhua aiheesta, ja jopa perustaa lopulta antifanius-sivuston. Kuten luvussa 3.2.3, "Antifanius vastakulttuurina" totesin, näen Anti-Shur'tugal -sivuston perustamisen ja ylläpitämisen yhtenä versiona Grayn (2019) esittelemästä ilmiöstä, josta käytän tässä nimeä kyyninen vihalukeminen. Kyyninen vihalukeminen saa käyttövoimansa muun muassa kritisoinnista, nihilismistä, sekä omien mielipiteiden vahvistamisesta (Gray, 2019; ks. myös Sconce, 2007). Gray (2019) kuvaa kyynistä vihalukemista (tekstissä: *cynical hatewatching*) seuraavasti, tehden samalla eroa camp-fandomiin, joka on kohteelleen lempeämpi:

With cynical hatewatching, though, the "pleasure" lies in the criticism and in conforming that, yes, the film or film culture in question is horrendous, and as opposed to camp or "bad film" fandom, there is no attempt made – either explicit or implied – to challenge existing taste hierarchies and criteria for evaluation (Gray, 2019).

Tämä kuvaus sopii erinomaisesti myös Anti-Shur'tugal -yhteisön asenteeseen. He eivät näe Paolinin tyyliä kirjoittaa fantasiaa millään muotoa hyvänä, vaan saavat sen sijaan nautintoa ja iloa sen kriittisestä analysoimisesta. Kyyninen vihalukeminen voidaan myös edelleen jatkojalostaa termiksi kyyninen viha-analysointi, joka kuvastaa mielestäni erinomaisesti Anti-Shur'tugal -sivuston sisältöjä.

Anti-Shur'tugal -sivusto perustettiin myös siksi että Paolinin antifaneja syrjittiin ja sensuroitiin muualla verkossa. Ylläpitäjien mukaan pitkät, kriittiset kirjoitukset poistettiin lähes kaikkialta (sittemmin tilanne näyttää muuttuneen). Tämä sensuuri ei kuitenkaan poistanut tarvetta saada oma ääni kuuluviin, niinpä Anti-Shur'tugal -sivusto luotiin. (Anti-Shur'tugal, 2006–2015.)

Anti-Shur'tugal -sivusto voidaankin nähdä myös vastareaktion sensuurille, ja keinona saada oma viesti julki, toisin sanoen oman äänen ja toimijuuden takaisinottona. Kyseessä oli myös varsin voimakas vastareaktio, kun otetaan huomioon, miten yksiääninen ja järjestäytynyt sivusto Anti-Shur'tugal lopulta oli. Verkkokeskusteluita tutkiva Elina Vaahensalo (2001) on todennut, että verkkosivustojen ylläpitäjien arvot ja tavoitteet heijastuvat verkkosivuston toimintaan. Tämä on selvästi nähtävissä paitsi itse Anti-Shur'tugalin kohdalla, myös tapauksissa, joissa muiden sivustojen ylläpitäjät aiemmin päättivät poistaa Paolinia kritisoivia tekstejä eri alustoilta. Asenne Paolinin kirjoja ja Paolinia itseään kohtaan vaikutti näissä tapauksissa ratkaisevasti verkkosisältöihin, ja niiden kontrollointiin.

Anti-Shur'tugal -sivusto syntyi siis pohjimmiltaan ärsyyntymisen seurauksena. Tämä sopii hyvin kuvaan, koska Grayn (2003) mukaan antifanit ovat

ärsyyntyneitä. Anti-Shur'tugal -sivustolla ärsyyntyminen tulee ilmi muun muassa seuraavissa esimerkeissä:

-- we're here more for people who believe what we do or need a place to vent their frustrations concerning this subject matter. Like so many people have said to us, "It's about goddamn time!" Okay, I just added the cursing in there.

Arya: Ok, prepare for major ranting.

Darkstakey: One of the things that annoy me to no end in most fantasy is the lack of good villains, and Eragon is no exception. (Anti-Shur'tugal, 2006–2015.)

Toinen Anti-Shur'tugalin motivaattori on kriittisten esseiden kirjoittamisen tuottama nautinto, kuten jo ylläkin mainitsin (Anti-Shur'tugal, 2006–2015). Kirjoittamiseen liittyvän motivaation takaa löytyy myös syvempi taso: Anti-Shur'tugalin kirjoittajat haluavat tuoda kirjoittamansa kritiikin kautta esiin omaa osaamistaan. Esimerkiksi Hackslayer viittaa epäsuorasti omaan lukeneisuuteensa: "This is nothing I haven't seen before in just about every pulp fantasy novel I've ever had the displeasure of reading" (Anti-Shur'tugal, 2006–2015). Sivuston kirjoittajat haluavat mitä selkeimmin esiintyä kirjallisuuden ja kirjoittamisen tuntijoina ja osajoina. He pyrkivät argumentoimaan perustellusti ja syvällisesti.

Ylläpitäjät ottivat vastaan myös kannattajiensa kirjoittamia artikkeleita. Artikkelin kirjoittamista varten sivustolla on ohjeistus, kuten missä tahansa tieteellisessä julkaisussa. Artikkelin käsittelyssä kerrotaan kuluvan muutama viikko. (Anti-Shur'tugal, 2006–2015.) Tämä on poikkeuksellista muuhun tutkimusmateriaaliin verrattuna, ja antaa viitteitä siitä, että sivuston taustoista saattaa löytyä myös akateemisia vaikutteita. Vastaavia ilmiöitä toki löytyy fanikulttuurin kentältä. Tätä toimintaa voisi verrata esimerkiksi fanien tekemiin, fyysisiin lehtiin. Muun muassa *Star Trek* -faneilla on ollut niin sanottuja *letterzinejä*, joissa julkaistiin lyhyitä artikkeleita ja kirjeitä *Star Trekkiin* liittyen. (Jenkins, 2006b, s. 42.) Anti-Shur'tugal edustaa vastaavaa toimintaa verkkomaailmassa.

Kuten Vaahensalo artikkelissaan "Kontekstualisointimalli sosiaalisen median lähdekritiikin avaimena" (2021) on todennut, vaikuttaa verkkosisältöjen tulkintaan muun muassa käytetty julkaisuformaatti, sekä sisältöjen julkaisun tahti. Anti-Shur'tugalille leimallinen julkaisujen verkkaisuus ja harkitsevuus, joka näkyi esimerkiksi artikkelien pitkäköönä julkaisuprosessina, kertoo ilmaisun painokkuudesta. Myös juuri artikkelin valikoituminen julkaisumuodoksi kielii halusta olla vakavasti otettava, ja tämä yksiaäniselle ilmaisulle rauhoitettu tila vailla kommenttiosioita artikkelien lopussa kertoo myös halusta luoda yhdenmukainen mielipideilmasto. Anti-Shur'tugal oli verkkoon rakennettu linnake, jonka muurien sisällä Paolinia sai kritisoida rauhassa. Nostosilta laskettiin vain, jos sisään pyrkivä materiaali oli halutunlaista, ja silloinkin viiveellä, vakaasti harkiten.

Huomautettakoon, että mielipiteiden ja analyysien esittämisen ohella fanit jakavat verkossa myös faktuaalista tietoa, mikä konkretisoituu esimerkiksi Wikipediassa (Thomas, 2016) ja niin sanotuilla fan wiki -sivustoilla, jotka muistuttavat Wikipediaa (Mittell, 2012).

Mielipiteiden esittämiseen vielä palatakseni haluan nostaa esiin, että myös Sarah Harman ja Bethan Jones (2013) ovat todenneet, että antifanit saavat usein suurta nautintoa vihaamiensa tekstien lähiluvusta¹⁰⁹, koska tämän toiminnon kautta he pääsevät tuomaan esiin omaa osaamistaan. Anti-Shur'tugal -sivustolla sama ilmiö on niin ikään havaittavissa. Aivan kuten nykykulttuurintutkijat Urpo Kovala ja Tuija Saresma toteavat: "mediafanit ovat kuluttajia ja tuottajia, lukijoita ja kirjoittajia, katsojia ja osallistujia (Korostukset alkuperäisessä tekstissä) (Kovala & Saresma, 2003, s. 13).

Hate or dislike of a text can be just as powerful as can a strong and admiring, affective relationship with a text, and they can produce just as much activity, identification, meaning, and 'effects' or serve just as powerfully to unite and sustain a community or subculture (Gray, 2005).

Tämä Grayn toteamus konkretisoituu Anti-Shur'tugal -sivustolla erinomaisesti. Ärsyyntyminen ja tarve ilmaista ja puolustaa itseään ja omia, enemmistöstä eroavia mielipiteitä kirjoittamalla toimivat Anti-Shur'tugalin liikkeellepanevana voimana.

On myös huomattavaa, että Anti-Shur'tugalin kirjoittajat näkevät itsensä valtavirtaa vastaan taistelevina kapinallisina. Tämä ideologia on suoraan verrannollinen fanitutkimuksen ensimmäisen polven teoreettisiin linjauksiin, jotka pohjaavat pitkälti Michel de Certeau'n oppeihin, joiden mukaan fanit nähtiin valtaryhmittymiä vastaan taistelevana vähemmistönä (Gray ym., 2007, s. 1-2.) Anti-Shur'tugal -vastakulttuurin järjestäytymisestä kerrotaan seuraavasti:

She found a small group of like-minded people who later became her posse --

-- we started out because in the early days, before this site came up, we had no means by which to express our opinions on the Inheritance series. Amazon.com routinely deleted long-winded, negative essays, and most fansites available also chose to delete negative comments. (Anti-Shur'tugal, 2006-2015.)

Antifanius luo tässä tapauksessa negatiivisen stigman, ja Anti-Shur'tugalin kirjoittajat kokevat olevansa fanien alapuolella, puolustuskannalla. Kirjoittajat toivovat voivansa käännä joihinkin Paolini-faneja puolelleen. He esimerkiksi kirjoittavat: "While it would be nice to think that we can make some Eragon fans 'see the light' --". (Anti-Shur'tugal, 2006-2015.)

¹⁰⁹ Tässä yhteydessä lähiluvulla, joka yleensä viittaa uskriteikkiin, on vastapari: kaukolukeminen (*distant reading*). Tämä ilmiö tarkoittaa tilannetta, jossa antifani ei ole suorassa kontaktissa kritisoimansa tekstin kanssa. (Gray, 2003.) Tällöin informaatio antifaniuden kohteesta saadaan genetteläisittäin ilmaistuna *parateksteistä* (Gray, 2003). Paratekstit ovat tietynlaisia välitiloja primääritekstin ja maailman välillä: "--a zone between text and off-text: a zone not only transition but also of transaction" (Genette, 1997, s. 2). Gray (2003) nostaa parateksteistä esiin esimerkiksi johdannot, arvostelut ja artikkelit. Gray (2003) kuvailee kaukolukemista seuraavasti: "but the non-viewing anti-fan may only ever 'read' the text at its 'airlock' outskirts, in the realm of the electron cloud". Tässä sitaatissa *airlock*-termiä käytetään paratekstin synonyyminä.

Aina asia ei ole näin. Asetelma on juuri päinvastainen muun muassa *Houkutus*-kirjasarjan (*Twilight*, 2005–2008, Stephenie Meyer) ja *Fifty Shades* -trilogian (*50 Shades of Grey*, 2011–2012, E. L. James) fanien ja antifanien kohdalla (ks. Sheffield & Merlo 2010; Harman & Jones, 2013).

Twilightin antifaneista on muun muassa todettu: "Twilight seems to inspire a particularly active anti-fandom" (Sheffield & Merlo 2010). *50 Shades of Grey*n fanit puolestaan ovat hyvin hiljaa valtamedioissa, mutta antifanit ovat aktiivisia (Harman & Jones, 2013).

Tämä ero valtasuhteissa ja arvostuksessa saattaa johtua siitä, että *Twilight* ja *50 Shades of Grey* on suunnattu naisille, kun taas Paolinin *Perillinen* on hyvin maskuliininen kirjasarja. Naisten romanttista "roskakirjallisuutta" on sallitumpaa pilkata. Lisäksi Anti-Shur'tugal -sivustolle näyttävät kirjoittavan lähinnä naiset¹¹⁰.

Tähän ajattelumalliin liittyen muun muassa Sheffield ja Merlo ovat todeneet: "As a romance series that is primarily read by women and girls, Twilight has become an especially easy target for mockery" (Sheffield & Merlo, 2010). Vastaavasti myös Kovala ja Saresma (2003, s. 18) ovat havainneet, että sukupuolella on suuri merkitys faniudessa, ja niinpä tyttöjen faniutta ei arvosteta, kun taas harva katsoo kieroon urheilujoukkuetta kannattavaa miestä. Fanikulttuureissa piilevää naisvihaa käsitellään myös Suzanne Scottin teoksessa *Fake Geek Girls - Fandom, Gender and the Convergence Culture Industry* (2019). Siinä Scott (2019, s. 5) toteaa, että naisien fanius nähdään toissijaisena faniutena, ja että tämä johtaa siihen, että tiettyjen fanien harrastama naisfanien vähättely ja ahdistelu hyväksytään. Scott (2019) jatkaa:

Gender tends to be most actively utilized to either include or exclude people from fan subject positions, and/or to pathologize fans more generally via feminization of the fan subject (Scott, 2019, s. 6).

Tämä Scottin esiin nostama ilmiö on havaittavissa muun muassa seuraavaksi siteeraamissani Paolinin antifanien saamassa negatiivisessa palautteessa, jossa merkittävä osa käytetyistä haukkumanimistä liittyy (nais)sukupuoleen.

Faneihin on perinteisesti liitetty negatiivisia stereotypioita. Fanit on jaoteltu hysteerisen väkijoukon ja pakkomielteisen yksilön alalajeihin. Anti-Shur'tugalin kirjoittajat tiedostavat nämä faneihin liitettävät stereotypiat. He kertovat saaneensa paljon negatiivista palautetta ja pilkkaa Paolinin faneilta. Kuten yllä mainitsin, liittyvät useat pilkkanimet heidän sukupuoleensa:

Due to the nature of this site, we have been called everything under the sun: elitists, foaming madmen/women, morons, literary snobs, idiots, lesbians, losers, sick freaks with no time, middle-aged women who should take up knitting -- (Anti-Shur'tugal, 2006–2015).

¹¹⁰ Tämä ei toki ole poikkeuksellista, sillä faniuden kohteista kirjoittavat yleensäkin pääosin naiset (Jenkins, 2006b, s. 43). Kuten Jenkins (2006b, s. 43) toteaa: "Media fan writers and fanzine readers, however, are almost always female".

Anti-Shur'tugalin kirjoittajat leikittelevät murhanhimoisen fanin stereotypialla:

None of them, or us, are serious about actually going up to Paolini and shooting him in the head. God forbid.

When she's not wasting her life, she's away training her dogs to bite people --

Deep inside her seemingly harmless exterior lurks a monster -- (Anti-Shur'tugal, 2006–2015.)

FAQ-välilehdellä kirjoittajat nostavat esiin fanistereotypiat ja lyövät ne leikiksi tavalla, jossa yhdistyvät itseironia ja nokkeluus. Tässä muutama esimerkki, joissa he vastaavat heille usein tehtyihin kysymyksiin:

I'm sorry, but do you have some mental disorder or something?

We might. It's too soon to tell. Sometimes we like to believe we just have sick humour, but who knows? Arget says we're just speshul.

Are you still virgins?

It's flattering that someone could think that a mere website is a call of attention for sex. In any case, the last time I checked, unicorns liked virgins better. As for the question – some of us no, some of us yes. It shouldn't matter though. What's more important is that none of us wank off to Elven porn.

Why waste time on this site at all?

--That said, who's to say what's 'time' being wasted or not? The fact that you spent time to ask this question at all, means you you're not out there feeding starving little kids and nursing sick grandmas back to health. (Anti-Shur'tugal, 2006–2015.)

Tämä on varsin selkeää legitimointidiskurssia (oman faniuden puolustelua, defensiiviseksi luokiteltavaa puhetta) (Hirsjärvi, 2009a, s. 33). Antifaniudesta tunnetaan jonkinasteista häpeää, ja se pyritään verhoamaan itseironiaan. Aivan kuten Kovala ja Saresma (2003, s. 20) ovat todenneet: "Fanius voi tuottaa myös risitiriitoja: halu, mielihyvä ja samastuminen saattavat liittyä häpeän tunteisiin". Anti-Shur'tugalin tapauksessa mennään myös ajoittain jopa liioittelevan camp-hengen puolelle (vrt. Kovala & Saresma, 2003, s. 20–21). Kaiken kaikkiaan kyse on kontrollimekanismista: "kun nauramme itse itsellemme, ei näitä asioita voida käyttää meitä vastaan".

Kaarina Nikunen (2009) on niin ikään todennut, että fanit saattavat tehdä tekstuaalisen kaappauksen ottamalla faniutta patologisoivan sanaston itse käyttöönsä. He leikittelevät hulluudella, ja se näkyy verkon fanisivustojen nimissä, kuten "Simpsons Crazy" ja "Harry Potter FreakZ". (Nikunen, 2009.) Myös Eve-liina Salmela (2021, s. 211) on todennut väitöskirjassaan, että huumori on merkittävä osa verkkoyhteisöjä ja niiden yhteisöllisyyden tunnun muodostumista.

Tämä Anti-Shur'tugal-yhteisö tiedostaa poikkeavuutensa vahvasti, ja pyrkii puolustautumaan huumorilla ja syväluotaavilla artikkeleilla (mukana mm. lähdeviitteitä). Heillä on tarve osoittaa älyllinen kompetenssinsa ja nokkeluutensa.

Yhteishenki on vahva. Kirjoittajat suhtautuvat toisiinsa hyvin tuttavallisesti ja yhteinen kanta on linjassa. Stanley Fishin (1980, s. 15) tulkintayhteisön määritelmään Anti-Shur'tugal sopii hyvin: "-- members of the same community will necessarily agree because they will see (and by seeing, make) everything in relation to that community's assumed purposes and goals".

Vaikka Anti-Shur'tugal ilmeisesti kaatui lopulta sisäisiin jännitteisiin ja erimielisyyksiin (ImpishIdea, 2017a), ei se ole vielä nähtävissä tässä analysoidussa materiaalissa, josta huokuu vahva "me vastaan maailma" -asenne. Aikoinaan, ennen sisäisten jännitteiden muodostumista, ulkoapäin tullut kritiikki on todennäköisesti tiivistänyt Anti-Shur'tugalin kirjoittajien rivejä entisestään. Juuri tämä ympäristön kritiikki myös ajoi nämä Paolinin antifanit aikoinaan yhteen, ja sai perustamaan Anti-Shur'tugal -sivuston.

5.2.3 LiveJournal: Anti-Shur'tugal

This is a LiveJournal fan community for the website Anti-Shur'tugal. Love Lord of the Rings? Star Wars? Dragonriders of Pern? Tired of rip-offs like Eragon? This place is for you. (Anti-Shur'tugal, 2006–2016.)

LiveJournal-pohjalla toimiva Anti-Shur'tugal -sivusto on jatkoa edellisessä luvussa (5.2.2) käsitellylle Anti-Shur'tugal -sivustolle. Kuten yllä olevasta esittelystä selviää, on kyseessä nyt jo verkosta kadonneen Anti-Shur'tugal -sivuston fanisivusto (Anti-Shur'tugal, 2006–2014). Toisin kuin alkuperäinen Anti-Shur'tugal -sivusto, LiveJournalin Anti-Shur'tugal-ryhmä on edelleen löydettävissä verkosta.

Myös LiveJournalin sivustolle on kuitenkin sittemmin ilmestynyt korvaaja, AntiShurtugal_reborn -sivusto, joka on perustettu syyskuussa 2018. (AntiShurtugal_reborn, 2018.) Mainitsin tämän sivuston myös jo luvussa 5.2.2, "Anti-Shur'tugal -verkkosivusto".

Syyt uuden AntiShurtugal_reborn -sivuston perustamiseen olivat kolmijaakoiset: LiveJournal myytiin venäläisten omistukseen, mikä aiheutti negatiivisia muutoksia sivuston seksuaalivähemmistöjen kohteluun ("appallingly homophobic new censorship rules") ja lisäksi tutkimusaineistoni keräämisen jälkeen sivuston käyttäjien välillä alkoi esiintyä muun muassa trollaamista, kiusaamista ja riitoja. Tämä aiheutti ihmisten jakautumisen kahteen leiriin. Päälle päätteeksi sivuston moderojien kerrottiin laiminlyöneen tehtävänsä. Niinpä valtaosa käyttäjistä jätti LiveJournalin, ja siirtyi AntiShurtugal_reborniin. (AntiShurtugal_reborn, 2018.) Omassa tutkimusaineistossani, johon tämän kappaleen analyysi perustuu, näistä ongelmista ei kuitenkaan vielä ollut merkkejä, ja myös AntiShurtugal_reborn:in (2018) mukaan muutokset huonompaan tapahtuivat lopulta melko äkillisesti, joiltakin osin yhdessä yössä. Tämä tapaus on elävä muistutus siitä, miten muutosherkkä tutkimusympäristö internet on.

Oma tutkimusaineistoni on kerätty ennen kuin LiveJournal: Anti-Shur'tugal -yhteisö ajautui ongelmiin. Tutkimusaineistoni (neljä eri keskusteluketjua), jota tämän sivuston osalta käsittelen, on peräisin vuosilta 2006, 2009–2010, 2012 ja 2016. Kuten totesin luvussa 5.2.2, "Anti-Shur'tugal -verkkosivusto", en

analysoi tässä tutkimuksessa AntiShurtugal_reborn -sivustoa, koska kun tämä sivusto perustettiin loppuvuodesta 2018, olin jo aikaisemmin tehnyt lopulliset linjaukseni tutkimusaineistoista, ja tutkimukseni oli jo edennyt muun muassa aineistoanalyysin osalta liian pitkälle, jotta tutkimusaineistoja olisi ollut enää tarkoituksenmukaista muuttaa.

On myös tärkeää huomata, että vaikka analysoisinkin tässä tutkimuksessa myös AntiShurtugal_reborn -sivuston, ei sekään olisi viimeinen sana Paolinin antifaniryhmien tutkimuksessa, koska tämä ilmiö on jatkuvassa muutoksen tilassa. Siitä voi ottaa vain tiettyyn ajankohtaan paikantuvan pysäytyskuvan, ei muuta. Tästä muutaman vuoden kuluttua (tai jo aiemmin) myös AntiShurtugal_reborn -sivusto on nimittäin voinut tulla tiensä päähän, jonka jälkeen Paolinin antifaniyhteisö siirtyy jälleen uudelle alustalle, tai vaihtoehtoisesti kuihtuu pois. Vain yksi asia on varmaa: jatkuva muutos. Aivan kuten eräs kommentoija AntiShurtugal_reborn sivustolla kirjoitti:

-- from what I've experienced with other communities, jumping ship to DW tends to weed out a looooooot of trolls or just plain obnoxious people, simply because moving sites can be a hassle to do. They will eventually find us again, but we should have at least a few years of blissful silence on that front. (AntiShurtugal_reborn, 2018.)

Tämä kommentti demonstroi hyvin sitä, että myös kyseisen yhteisön jäsenet itse tiedostavat verkkosivustonsa alttiuden muutoksille ja häiriöille. Tämä uuden yhteisön perustaminen riitaantumisen seurauksena kertoo lisäksi jotain oleellista (myös anti)faniyhteisöjen ylläpitämien yhteisösivustojen perusnormeista ja olemassaolon edellytyksistä: sivuston hyvä yhteishenki koetaan niin tärkeäksi asiaksi, että jos se menetetään, siirtyvät antifanit muualle, ja jakaantuvat uusiin alaryhmiin, joiden sisällä voi jälleen vallita harmonia. Riitely ja kiusaaminen ei siis välttämättä sinällään tapa fani- tai antifaniryhmää, mutta se voi fragmentoida sen uusiksi yksiköiksi, hieman samaan tapaan, kuin solutkin voivat jakautua.

Tässä näkyy myös ero Goodreadsin kaltaisten yleissivustojen ja fani- sekä antifaniyhteisöjen sivustojen välillä: jos yleissivustolla kiistellään, ei se johda kuin lähinnä moderointiin, jos siihenkään. Faniyhteisöiden kohdalla erimielisyydet voivat taas johtaa hyvinkin radikaaliin uudelleenjärjestäytymiseen. Hyvä yhteishenki ja harmonia ovat perusedellytyksiä ryhmän toiminnalle, ja niistä ei tingitä. Sivuan tätä samaa asiaa myöhemmin myös luvussa 5.2.5, "Vuotava noidan kattila".

Tätä jatkuvaa antifanisivustoilla käyvää kuhinaa ja uusien antifanisivustojen syntymistä voi pitää merkinä myös siitä, että vaikka Paolini julkaisee kirjoja harvakseltaan¹¹¹, on hän silti onnistunut pysymään lukijoidensa mielessä, ja puhuttaa ihmisiä. Viittaaan tässä yhteydessä nimenomaan Paoliniin, enkä vain hänen kirjoihinsa, koska muun muassa tässä luvussa analysoitavalla LiveJournal: Anti-Shur'tugal -sivustolla keskitytään ajoittain hyvinkin vahvasti nimenomaan Paolinin persoonaan.

Perusolemukseltaan Livejournal on jotain keskustelupalstan ja bloggauksen välimaastosta. Sivulla "About LiveJournal" kerrotaan nimittäin seuraavaa:

¹¹¹ Esimerkiksi välillä 2012–2017 Paolini ei julkaissut yhtään kirjaa.

LiveJournal is a community publishing platform, willfully blurring the lines between blogging and social networking. Since 1999 LiveJournal has been home to a wide array of creative individuals looking to share common interests, meet new friends, and express themselves. (LiveJournal, 2017.)

Tälle sivustolle oli 8.1.2016 mennessä kirjoitettu 3228 postausta, ja 74 412 vastausta (Anti-Shur'tugal, 2006–2016). Niinpä valinnanvaraa tutkimusmateriaalin suhteen oli runsaasti, eikä tämän tutkimuksen puitteissa ollut resursseja haravoida koko sivustoa läpi ennen tutkittavien keskusteluketjujen valintaa. Valitsin keskusteluketjut suuresta massasta tutkimuksen aihepiirin perusteella. Tavoitteenani oli löytää ketjuja, joissa käsitellään Paolinin suhdetta Tolkieniin, vaikutteiden ottoa ja tekijyyttä. Koska keskusteluketjut olivat laajuudeltaan suhteellisen lyhyitä, ja kyseessä on Paolinin kannalta hyvin relevantti sivusto, päädyin valitsemaan neljä erillistä keskusteluketjua, joita tarkastelen rinnakkain. Valitsin seuraavat ketjut:

- Nimimerkki Peter Tarkulichin aloittama keskusteluketju, joka alkoi lainauksella, jossa siteerattiin Dictionary.com -sivuston määritelmää verbistä "Steal". Ketjulla ei ollut tavallisuudesta poiketen varsinaista otsikkoa. Ketju oli aloitettu 5.6.2006, ja aloitusviesti mukaan lukien siinä oli 23 kommenttia. Viimeinen kommentti oli kirjoitettu 6.6.2006. Kutsun tätä ketjua tästä eteenpäin nimellä "Steal". Kommentoijia tässä ketjussa oli 12, tosin anonyymejä kommentteja oli mukana kaksi, joka saattaa vääristää lukua. Kyseessä oli joka tapauksessa varsin lyhyt ketju; kommentteja jotka huomioin, oli 18 kappaletta. (LiveJournal, 2006.)

- Nimimerkki torylltalesin aloittama keskusteluketju, jonka otsikko oli: "Paolini: Striving to Emulate Tolkien (Comparison)". Ketju oli aloitettu 13.7.2009, ja se sisälsi aloitusviesti mukaan luettuna 35 kommenttia, joista 20 oli tutkimuksen kannalta relevantteja. Viimeinen kommentti oli kirjoitettu 13.4.2010. Kutsun tätä ketjua tästä eteenpäin nimellä "Emulate". Kommentoijia oli tässäkin ketjussa 12, joista poikkeuksellisesti yksikään ei ollut anonyymi. (LiveJournal, 2009–2010.)

- Nimimerkki supercapon aloittama keskusteluketju, jonka otsikko oli "Good vs. Evil, Tolkien vs. Paolini". Ketju oli aloitettu 21.2.2012, ja se sisälsi aloitusviesti mukaan luettuna 59 kommenttia. Viimeinen kommentti oli kirjoitettu 22.2.2012. Kutsun tätä ketjua tästä eteenpäin nimellä "Tolkien vs. Paolini". Tämä ketju keskittyi ennen kaikkea Paolinin imagoon kirjailijana, hänen tekijyyteensä, ei niinkään suoranaisesti vaikutteiden ottamiseen. Keskustelun perusasetelma Tolkienin ja Paolinin välillä on kuitenkin intertekstuaalinen. Tutkimuksen kannalta relevantteja kommentteja oli 35 kappaletta, ja kommentoijia oli noin 17, tosin näistä viisi oli anonyymiä, mikä saattaa vääristää lukua. Tämä kommenttiketju oli LiveJournal-aineistojeni laajin. (LiveJournal, 2012.)

- Nimimerkki Mistrali with_rainfallin aloittama keskusteluketju, jonka otsikko oli "Complete list of Paolini's plagiarism?". Ketju oli aloitettu 6.5.2016, ja se sisälsi aloituskommentti mukaan luettuna 27 kommenttia, joista tutkimuksen kannalta relevantteja oli 24 kommenttia. Viimeinen kommentti oli kirjoitettu 16.5.2016. Kutsun tätä ketjua tästä eteenpäin nimellä "Plagiarism". Tässä

keskusteluketjussa kommentoijia oli vähiten, vain seitsemän (mukana yksi anonyymi). (Livejournal, 2016.)

Kun kaikki nämä neljä lyhyehköä keskusteluketjua yhdistetään, syntyy jo varsin laaja aineisto: kommentteja on 144, joista tutkimuksessa relevantteina on huomioitu 97, kommentoijia on noin 48, ja heistä noin 46 teki tutkimuksen kannalta relevantteja kommentteja. Eriteltyjä mielipiteitä ja teemoja on 143 kappaletta. Näin tavoitteeni tutkimusmateriaalin laajuudesta (vähintään 20 kommenttia ja osallisina vähintään kymmenen keskustelijaa) täyttyy, ja aineisto on laajuudessaan samalla tasolla muiden tutkimusaineistojen kanssa. Analyysini tälle aineistolle löytyy taulukkomuodossa liitteet-osiosta (ks. Liite 8.). Käsittelen tuossa taulukossa kaikkia neljää tutkimusaineistoa yhdistetysti. Myös tässä tekstissä esiintyvät luvut (kuinka moni keskustelija oli mitäkin mieltä) kattavat aina kaikki neljä aineistoa, jos en erikseen toisin mainitse.

Ensimmäinen huomio näistä keskusteluketjuista on, että mielipideilmasto on Anti-Shur'tugalissa poikkeuksellisen homogeeninen¹¹², ja Christopher Paolinin teokset ja fantasiakirjallisuus yleensäkin tunnetaan hyvin. Paolinin antifaneiksi mitä selkeimmin lukeutuva faniyhteisö (fan community) on huomattavan yksimielinen siitä, että Paolinin kirjoittajantaidot ja moraali ovat kyseenalaisia. Paolinin puolustajia ei ollut juuri lainkaan, ja kun Paolinia kehuttiin, se tehtiin anteeksi pyydellen. Nämä keskustelut ovat siis varsin poikkeuksellisia muuhun tutkimusaineistoon verrattuna. Vain hyvin harvoin näkee tämän tason yksimielisyyttä. On toki loogista, että jos joltain sivustolta voi tämän tasoista yksimielisyyttä löytää, on se faniyhteisö, jossa samanmieliset keskustelijat kannustavat toisiaan yhä rohkeampiin kannanottoihin. Tämä yhteisö onkin erinomainen esimerkki Stanley Fishin tulkintayhteisöstä (Fish, 1980, s. 14), jolla on taipumus nähdä kaikki asiat samasta tulkinnallisesta näkökulmasta käsin (Fish, 1980, s. 15).

Liittyen tähän yksimielisyyteen haluan vielä tuoda esiin yhden tärkeän seikan. Kuten jo aiemmin kerroin, ajautui tämä LiveJournalin yhteisö myöhemmin sisäisiin konflikteihin ja jakautui kahteen eri leiriin, joista toinen perusti AntiShurtugal_reborn -sivuston. Yksi osa konfliktia liittyi nimenomaan Paolinin kirjojen arvostelemiseen ja tulkintaan. (AntiShurtugal_reborn, 2018.) Seuraavassa eräs Paolinin antifani avaa LiveJournalissa syntynyttä konfliktia:

-- And also calling us toxic and small-minded for having fun with literary criticism. You know, the entire point of Antishurtugal. (AntiShurtugal_reborn, 2018.)

Tässä tulkintayhteisön ydinarvo näyttäytyy negaation kautta. Tulkintayhteisö hajoaa, jos yhteistä lähestymistapaa tulkittavaan tekstiin ei enää löydy. Palaan tähän aiheeseen vielä tämän kappaleen loppupuolella.

Ensimmäisenä analysoitu "Steal"-ketju (LiveJournal, 2006) osoitti ennen kaikkea, miten yhteisöllinen Anti-Shur'tugal on. Ketjussa viitataan toistuvasti yhteisön ulkopuolisiin verkkosivustoihin ja keskusteluihin, joissa Paolinin fanit puolustavat Paolinia Anti-Shur'tugalin jäsenien mielestä vajavaisin perustein.

¹¹² Tähän mielipideilmastoon tuli tietenkin myöhemmin muutos, kuten AntiShurtugal_reborn (2018) osoittaa.

Tämä käy ilmi heti nimimerkki Peter Tarkulichin avauskommentista, jossa hän muun muassa kirjoittaa:

In trying to figure out the mindset of some of the people on the IMBD boards – and to paraphrase Marvin from *The Hitch Hiker's Guide to the Galaxy*, it gives me a headache just trying to think down on their level – I've been considering the fan(atic)s' biggest beef. From what I've seen and read, their biggest concern is us antis claiming Paolini to be a thief when he's not for any number of (flimsy) reasons. (LiveJournal, 2006.)

Tästä avauskommentista näkee, että Anti-Shur'tugalissa vallitsee vahva me vastaan ne -mentaliteetti, ja faniyhteisölle tyypilliseen tapaan vastapuolen kompetenssi pyritään kyseenalaistamaan. Tämän päämäärän saavuttamiseksi ollaan valmiita käyttämään voimakkaitakin keinoja, kuten faniuden negatiivisilla konnotaatioilla leikittelemistä ("fan[atic]s") ja sanavalintoja, jotka vihjaavat, että kirjoittaja on henkisesti ja älyllisesti vastapuolta ylempänä ("trying to think down on their level"). Myös Jessica Sheffield ja Elyse Merlo (2010) ovat todenneet, että antifaneille on tyypillistä kritisoida kohteensa faneja.

Pitkähkössä avauksitekstissä kommentoidaan metatasolla verkossa käynnissä olevaa plagairismikeskustelua, ja aloituspuheenvuoron tehnyt nimimerkki Peter Tarkulich tiivistää sen seuraavasti:

The bottom line is that the evidence against Paolini is just too much to brush aside, and I can't understand why fans *would* brush it aside. As far as I know, none of them has been able to refute the evidence with anything more than, "Everyone else takes things from other books." This is often countered by, "Lots of people commit murders. It doesn't mean you should." I think that statement may be an extreme example, and not necessarily the best analogy. I would say that lots of people are *inspired* by other books, by movies, by mythology, by what-have-you, but very few actually take that source material, dress it up, and parade it around as their own. (Korostukset alkuperäisessä tekstissä.) (LiveJournal, 2006.)

Kuten yllä olevasta kommentista voi huomata, aloittaja näkee oman yhteisönsä oman aikansa plagioinninmetsästäjinä, ja väläyttää jopa vertausta plagioinnin ja murhan välillä, vaikka jälkeinpäin peseekin kätensä näin äärimmäisten vertausten käytöstä.

Paolini ei kuitenkaan tätä synninpäästöä saa. Hänen katsotaan käyttävän lähdemateriaalejaan väärin; inspiraation ottamisen sijasta Paolini on kirjoittajan mukaan esittänyt muiden tekstejä ominaan niitä vain hieman naamioiden. Tämä näkemys Paolinin tavasta kirjoittaa on tuttu myös muista tutkimusmateriaaleista, joissa on niin ikään toistuvasti esitetty näkemys, jonka mukaan Paolinilta puuttuu kyky tuoda teksteihinsä mitään uutta ja omaa.

Se, mikä erotti LiveJournalin Anti-Shur'tugalin keskusteluketjut muista Paolini-keskusteluista vaikutteidenoton ja plagairismin suhteen, oli se, että LiveJournalissa keskusteltiin myös Paolinin omasta suhtautumisesta hänen mahdollisesti harrastamaansa plagiointiin. Esimerkiksi nimimerkki *little_galaxie* kirjoitti:

I always wonder if Paolini is actually aware of the crimes he's committed, if he squats in his mansion and counts his money, cackling at his cleverness and everyone else's

stupidity. But something tells me that the kid is just kind of...oblivious. (LiveJournal, 2006.)

Tässä kommentissa retoriikka on voimakasta ja elävää, jopa maalailevaa. Paolini kuvataan rikollisena, ja heti perään pohditaan, kyyristeleekö hän mahdollisesti kartanossaan rahojaan laskien ja ”käkättäen”, vai onko hän sittenkin vain ”tietämätön”. Tämä kommentti piirtää lukijan silmien eteen (muun muassa) vision juonittelevasta, pahantahtoisesta roistosta. Tällaiset kuvaukset tekevät selväksi sen, että Paolinin tapa ottaa kirjallisia vaikutteita nähdään hänen antifaniensa keskuudessa ehdottoman tuomittavana, jopa rikollisena.

Paolinin persoona sai muutenkin paljon kritiikkiä osakseen. Häntä pidettiin muun muassa ylimielisenä ja naiivina. Eli samoin kuin esimerkiksi jotkut *Twilight*-kirjojen ja Stephenie Meyerin antifanit (Sheffield & Merlo, 2011) myös Paolinin antifanit kyseenalaistavat paitsi kirjailijan tuotannon, myös hänen persoonansa. LiveJournalin Anti-Shur’tugal -keskustelijat pitivät Paolinia jopa harhaisena, kyseenalaistaen samalla hänen kirjailijanuransa täysin. Nimimerkki fcalfbreaker kirjoitti: ” -- I think he genuinely believes he’s a writer, and people genuinely like his work -- ” (LiveJournal, 2006). Kritiikki oli siis ajoittain hyvinkin rajua. Yhteensä 24 keskustelijaa arvosteli Paolinin kirjoittajan taitoja tai keskusteli niistä, ja tämä tapahtui lähes poikkeuksetta negatiiviseen sävyyn. Tämä teema oli analysoitujen keskusteluketjujen yleisin. Tämän teeman vahva esiin nouseminen oli tietenkin odotettavissa, koska kyseessä oli Paolinin antifanisivusto.

Syypäiksi Paolinin ”harhoille” ehdotettiin muun muassa Paolinin vanhempia, jotka kouluttivat poikansa kotona. Nimimerkki kittytherandom spekuloi: ”I bet that’s what happened while he was in home school...his parents didn’t want to hurt his tender little psyche and made him out to be some genius ‘look-at-my-child,-he-is-the-next-Mozart’ kid” (LiveJournal, 2006). Paolinin vanhempien rooli heidän poikansa kirjailijanuralla on niin ikään ollut keskustelunaiheena myös muissa tämän tutkimuksen Paolini-keskusteluketjuissa.

Yleisesti ottaen uskotaan, että Paolinin vanhempien aktiivisuus heidän nuoren poikansa kirjailijanuran edistäjinä on ollut merkittävä, ja ilman vanhempien tukea Paolinin läpimurto olisi jäänyt tapahtumatta. Tämä väite on joiltakin osin perusteltu, koska Paolinin vanhemmat todella julkaisivat Paolinin ensimmäisen teoksen aluksi itse, ja veivät poikansa myös laajalle promootiokiertueelle. Näiden siirtojen seurauksena Paolini sai lopulta kustannussopimuksen. (Hill & Power, 2005, s. 135–136.) Nykypäivänä ei ole lainkaan tavatonta, että vanhemmat auttavat lastaan julkaisemaan kirjoja (Nilsen & Donelson, 2009, s. 91).

Paolinin (kyseenalaistettu) asenne oli keskiössä myös nimimerkki torylltlesin kriittisessä ”Paolini: Striving to Emulate Tolkien (Comparison)”/”Emulate”-avauksessa (LiveJournal, 2009–2010). Aivan kuten Steal-ketjussa (LiveJournal, 2006), myös Emulate-ketjussa Paolinia pidettiin liian itsevarmana, ja keskustelijat kokivat, että Paolinilla oli liian kova usko omiin kirjoittajanlahjoihinsa. Aloittaja siteerasi aloitusviestissään Paolinin kuuluisaa lausahdusta: ”In my writing, I strive for a lyrical beauty somewhere between Tolkien at his best and Seamus Heaney’s translation of Beowulf” (Random House, 2017). Aloittaja jatkoi:

He's mentioned several times that he wanted to reach a 'lyrical beauty' comparable to Tolkien. So I thought it only fair to compare them. Now, it's hardly fair to compare Tolkien at his best, with all his years of experience, with Paolini's best, with all his lack of experience. So to even the field, I'll compare Paolini's best to an excerpt of a letter Tolkien wrote to his son in 1944. Hardly a masterpiece of literature, right? For fairness, both excerpts feature a very similar topic/event. (LiveJournal, 2009–2010.)

Kuten arvata saattaa, Emulate-ketjun aloittaja piti Tolkienin tekstiä lyysisempänä ja onnistuneempana, ja totesi: "Paolini has failed to live up to his dream of 'lyrical beauty some[thing like] Tolkien at his best'". (LiveJournal, 2009–2010). Lopuksi aloittaja teki Paolinin lausahdukselle tarkan lähiluvun, jonka seurauksena hän tuli siihen johtopäätökseen, että Paolini oli joko muotoillut lausahduksensa huonosti, tai sitten hänellä oli todella otsaa ("he's got some big, brass-gilded cojones") sijoittaa itsensä jopa Tolkienin yläpuolelle (LiveJournal, 2009–2010). Kuten tästä keskustelunavauksesta näkee, kilpailu kielellisestä ylivallassa kirjailijoiden välillä ei kiinnosta vain kirjailijoita itseään (vrt. Bloom, 1997, s. xxiv), vaan myös lukijoita.

Aloittaja sai puoltavia kommentteja ("I agree that Tolkien is clearly superior to ChrisPao"), vaikkakin aloittajan tapaa lähestyä aihetta pidettiin ajoittain melko äärimmäisenä, tarkoitushakuisena ja kyseenalaisena. Paolinin halu verrata itseään Tolkieniin herätti myös hilpeyttä, ja ilkeitä kommentteja, kuten: "I've frequently suggested that there's a big difference between 'a writer' and 'a person who writes.' Paolini STILL strikes me as a 'person who writes'" sekä "Ignoring the comparisons, if Paolini strove instead for simply 'Tolkien at his worst' or 'Tolkien after a good night's drinking' Eragon would be substantially better". (LiveJournal, 2009–2010.)

Kaiken kaikkiaan nämä yllä olevat piikikkäät kommentit Paolinin itsetietoisuuden puutteesta eivät ole ihme, sillä myös Anne Gilbert (2019) on todennut artikkelissaan "Hatewatch with Me: Anti-Fandom as Social Performance", että nimenomaan mediatuotteet, joilta puuttuu laadun lisäksi itsetietoisuus omista puutteistaan herättävät eniten keskustelua. Itsetietoisuuden puute koetaan siis varsin provosoivaksi piirteeksi (Gilbert, 2019). Tämä ei ole sinällään ihme, sillä näinä postmoderneina aikoina vahva itsetietoisuus ja jopa itseironinen leikki ovat hyvin arvostettuja piirteitä (ks. esimerkiksi Vartiainen, 2013, s. 37).

Mukaan mahtui myös yksilöllisyyttä ihannoivia pohdintoja. Nimimerkki poppiesroses kirjoitti: "Seems to me that the best writers strive not to 'be like so-and-so' but strive to perfect their *own* voice and style" (Korostus alkuperäisessä tekstissä.) (LiveJournal, 2009–2010). Samoin nimimerkki "torylltales" kertoi yhdeksi lempisitaateistaan tämän lausahduksen: "A truly original writer is not one who imitates nobody, but one whom nobody can imitate" (LiveJournal, 2009–2010).

Toisaalta nimimerkki "poppiesroses" totesi, että vaikutteiden ottaminen on suotavaa. Samoin tämä kommentoija kirjoitti: "It is even well and good to write in another's style, in order to learn more about one's own self and writing" (LiveJournal, 2009–2010). Tämä tuo mieleen Paolinin toteamuksen siitä, että hänelle *Eragonin* piti olla vain harjoitusteksti, jota ei koskaan julkaistaisi. Paolini

sanoi näin saatuaan vastattavakseen kysymyksen mahdollisesta plagioinnista. (Impishidea, 2017b.)

Vahva yhteishenki oli myös selvästi nähtävissä. Esimerkiksi Emulate-ketjussa antifanien yhteisöllisyys näkyi paitsi yksimielisyytenä, myös ystävällisinä huomionosoituksina kanssakeskustelijoita kohtaan. Esimerkiksi nimimerkki sanrock kirjoitti:

Ah, another victim of my mind control potion. Welcome to the site. There are plenty of couches and brownies here. Just don't touch my stash of moonshine. That stuff'll kill you if you can't hold your liquor. (LiveJournal, 2009–2010.)

Näissä keskusteluketjuissa kahdeksan keskustelijaa osoitti ystävällisyyttä kanssakeskustelijoille, ja myös huumoria viljeltiin toistuvasti. Riitoja tai intensiivisiä väittelyjä keskustelijoiden välillä ei ollut, mikä on aineistossani harvinaista. Vihaa osoitettiin vain Paolinia ja sivuston ulkopuolisia tahoja, kuten Paolinin faneja kohtaan. Näin teki kuusi eri keskustelijaa. Esimerkkinä sivustolla esiintyneestä affektiivisuudesta voidaan tarkastella nimimerkki loth440n kommenttia:

If Paolini was simply a bad author that got a lucky break, he wouldn't be all that annoying. It's hi's arrogance and deluded sense of self-importance that drive me ever close pure hatred.

-- His main protagonist is a sociopath who is dumb as a box of rocks, his main antagonist is cardboard cutout villain with no clear motivations whatsoever...and yet he understands good vs evil better than TOLKIEN?? (Livejournal, 2012.)

Tämän suoran sitaatin myötä onkin hyvä tarkastella hieman kolmatta LiveJournal -sivustolta analysoitua keskusteluketjua, "Good vs Evil, Tolkien vs Paolini" / "Tolkien vs. Paolini" (LiveJournal, 2012), jonka kommentteista yllä olevat tekstit on lainattu. Tämä vuodelta 2012 oleva keskusteluketju alkoi nimimerkki supercapon yli 1300-sanaisella syväanalyysillä Tolkienin ja Paolinin hahmoista. Lähtöasetelma oli hyvin samankaltainen, kuin edellisessä, Emulate-ketjussakin (LiveJournal, 2009–2010): Paolinin antifani on lukenut Paolinin haastattelun, jossa Paolini on rohjennut verrata itseään Tolkieniin, ja tästä hermostunut Paolinin antifani on kokenut velvollisuudekseen vertailla Paolinia ja Tolkienia osoittaakseen, miten röyhkeä Paolinin kommentti on ollut. Tolkien vs Paolini -keskusteluketju (LiveJournal, 2012) alkaa näin:

Okay, I've been sitting on this ever since predak123 posted that interview with Paolini. I was a little bit... upset about the bit where Paolini actually had the gall to say that his books featured a more sophisticated approach to good and evil than Tolkien's Lord of the Rings. Or even to suggest that Tolkien's characters are black and white.

I don't know, for me, this is akin to when Stephanie Myer said her books were better than Jane Austen's. I don't even hate Stephanie Myer's work but that sort of sentiment is just insulting to fans of good literature everywhere; and I find Paolini's assertions even more infuriating since the LotR series really matters to me. I was raised on that series well before the movies came out. And to suggest that it's approach to the nature of good vs evil is black and white is to only look at the most superficial elements of the story.

So let me take a minute to lay out some of Paolini's "complex" characters vs Tolkien's more "simple" approach. (LiveJournal, 2012.)

Tämän jälkeen nimimerkki supercapo muun muassa vertailee detaljisesti Murthagia ja Boromiria (yhdistävä tekijä: petturuus), sekä Sloania ja Klonkkua (yhdistävä tekijä: omistushalu), ja toteaa, että kaikille lienee itsestään selvää, että Tolkien on parempi kirjailija kuin Paolini. Aloittaja perustaa kantansa sille, että Tolkienin hahmot ovat moniulotteisempia ja kompleksisempia, kun taas esimerkiksi Paolinin Murthagia hän kuvaa ilmaisulla "a cartoon cut out villain". Kirjoittaja myös uskoo, että Tolkien ymmärtää hyvän ja pahan nyansseja, kun taas Paolinin antagonistit vaikuttavat väkinäisiltä ja epäuskottavilta. (LiveJournal, 2012.) Tässä nähdään, miten tärkeitä monisyiset, niin sanotusti pyöreät hahmot ovat fantasian lukijoille. Fantasian genren lähtökohtainen fiktiivisyys ei poista lukijoiden tarvetta nähdä fantasiatarinan hahmot uskottavina. Aivan kuten Terry Pratchett on todennut:

-- the fact that it is a fantasy does not absolve you from all the basic responsibilities. It doesn't mean that characters needn't be rounded, the dialogue believable, the background properly established, the plots properly turned. (Pratchett, 2014, s. 86.)

Tolkienin ja Paolinin vertailu oli näissä keskusteluketjuissa muutenkin sangen yleistä, sen teki muodossa tai toisessa yhteensä 13 keskustelijaa. Tässä yhteydessä Tolkienin kirjoittajantaitoja myös usein keuhuttiin (10 keskustelijaa). Monet keskustelijat muun muassa korostivat, että Tolkienilla oli enemmän elämäkokemusta (esimerkiksi sotakokemukset) kuin Paolinilla, ja tämä ero henkilökohtaisissa taustoissa näkyy heidän tekstiensä tasossa vahvasti (LiveJournal, 2012).

Yhdessä suhteessa keskustelijat antoivat Paolinille tunnustusta Tolkieniin verrattuna: heistä Paolinin Arya -haltia oli paremmin kuvattu kuin Tolkienin Arwen -haltia. Tosin keskustelun aloittaja huomautti, että syy, miksi Aryan hahmo on monisyisempi, johtuu siitä, että se oli keskeisemmässä roolissa kuin Tolkienin Arwen¹¹³. Merkittävintä tässä Arya-Arwen -vertailussa ei tutkimukseni näkökulmasta käsin katsottuna kuitenkaan ole se, kumpi hahmo on onnistuneempi. Huomio kiinnittyy sen sijaan tapaan, jolla asiasta keskusteltiin. Esimerkiksi nimimerkki kevias aloitti haltioiden vertailun näin: "As bizarre as I find it to stand up for Paolini --". Tämä ilmaisu kertoo kaiken oleellisen keskustelijan ja ryhmän perusmentaliteetistä, joka on Paolini-vastainen. Tämä korostui entisestään, kun nimimerkki mage_apprentice kommentoi: "I think you shouldn't let Paolini hear this. He'll take it and turn it into 'I CAN RITE GR8 ROMANSE!'" (LiveJournal, 2012.) Kuten mainitsin jo tämän aineiston analyysin alkupuolella, kyseessä on varsin homogeeninen tulkintayhteisö, joka ohjaa vahvasti jäseniensä tapaa tulkita mediatekstejä. Keskustelijoilla on tästä syystä johtuen vahva tarve ja halu olla samaa mieltä. Tässä tapauksessa ryhmän ohjaava vaikutus korostuu, kun yleisestä mielipiteestä eroavat näkemykset esitetään anteeksi pyydellen, jotteivat ne rikkoisi ryhmän konsensusta. Kaikesta näkee, että keskustelijat tiedostavat vahvasti, mitä mieltä "kuuluu" olla.

¹¹³ Arwenista on toki kirjoitettu paljon *Taru Sormusten Herrasta* -teoksen ulkopuolella, tätä keskustelijat eivät välttämättä tiedä.

Vastaavia löydöksiä on tehnyt myös Ari Haasio (2015) Ylilaudan Hikikomero-keskustelupalstaa käsittelevässä väitöskirjassaan. Haasion tutkimuksen kohteena olevalla Hikikomero-ryhmällä on Anti-Shur'tugal -yhteisön tapaan vahva ryhmähenki, joka näkyy muun muassa itsesensuurina (Haasio, 2015, s. 265). Siinä missä Paolinin kehuminen sotii Anti-Shur'tugal -ryhmän yhteishenkeä vastaan, ei Hikikomerossa puolestaan saa esimerkiksi kertoa, että omistaa seksielämän, kavereita, tai tyttöystävän (Haasio, 2015, s. 265). Haasio kirjoittaa:

Verkkoyhteisö myös ruokkii yhteisöllisten normien mukaista tiedonrakentamista, ts. usein vain yhteisön arvojen ja normien mukainen informaatio hyväksytään. Yhteisö saattaa pitää arveluttavana sen arvomaailmasta poikkeavan informaation esittämistä. (Haasio, 2015, s. 268.)

Neljäs LiveJournalin keskusteluketju, "Plagiarism" oli vuodelta 2016, ja se oli koko aineiston pienin keskusteluketju, mutta sisällöltään tutkimukseen erinomaisesti sopiva. Kyseinen keskusteluketju alkoi otsikolla "Complete list of Paolini's plagiarism?". Nimimerkki Mistrali with rainfall kirjoitti:

Aside from the whole plot of Star Wars, Paolini's plundered names and even passages. Do we have a complete and comprehensive list of every bit of the Cycle that could conceivably have been taken from other sources + a comparison to the source material (e.g. Haderac/Haderach, Alia and Elva, etc.)?

I don't mean tropes like telepathy, I mean outright borrowing.

If this has been done to death, let me know. That link to aydee's wordpress in CP's AMA got me all riled up again. (LiveJournal, 2016.)

Tässä aloituksessa ollaan nykypäivän plagioinninmetsästyksen ytimessä. Asiaan perehtyneet antifanit kokoontuvat yhteen sähköisessä virtuaaliympäristössä kootakseen yhteen kaikki kirjailijan mahdolliset lähteet ja kirjalliset varkaudet. Näissä LiveJournalin keskusteluissa detaljista vertailua tehtiin yhteensä 15 keskustelijan voimin, ja yhdeksän keskustelijaa totesi Paolinin syyllistyneen plagiointiin. Esimerkiksi tämä yllä siteerattu aloitus sai useita yksityiskohtaisia kommentteja, joissa eriteltiin Paolinin käyttämiä lähteitä. Mainituksi tulivat muun muassa David Eddings, *Jeremy Thatcher* ja *Doctor Who*.

Toisinaan Paolinin vaikutteiden otto irrotti keskustelijoista myös humoristisia kommentteja (kolme keskustelijaa). Esimerkiksi tässä keskusteluketjussa nimimerkki the_bishop8 kirjoitti: "Well, Paolini mentioned a bunch of books in his recent AMA, so you could look at that for some reference." (LiveJournal, 2016.) Tähän nimimerkki theepistler vastasi:

Doing our job for us now, is he? That's awfully considerate of him. Maybe his next book should include a bibliography and referencing throughout the text, like an academic paper

Saphira said, *Is it good? Is it scrumptious?* [Jackson, P., Walsh, F., et al., *The Lord of the Rings: The Two Towers*, New Line Cinema USA, 2002] (LiveJournal, 2016.)

Tämän jälkeen keskusteltiinkin siitä, tulisiko Paolinin käyttää kirjoissaan Harvard- vai Oxford -viittaustyyliä.

Mutta kuten ylempänä käsitellyt antifanien negatiiviset affektit antoivat ehkä odottaakin, oli tällä sivustolla keskustelleiden henkilöiden joukossa myös niitä, jotka toivoivat Paolinin uran loppua. Nimimerkki loth440 visioi "Tolkien vs. Paolini" -ketjussa seuraavaa:

I'm talking about something that would cause a mass exodus of his fanbase, Knopf dropping him, and as a result forcing him to shop around for a new publisher with whatever crap he has planned for the future. (LiveJournal, 2012.)

Jonathan Gray (2003) on todennut, että ärsyntyneisyys on tyypillistä antifaneille. Kuten edellä oleva sitaatti osoittaa, antifanit saattavat olla lisäksi myös kostonhimoisia, tai toivoa käytännön muutoksia asioiden tilaan. Näissä keskusteluissa kaksi keskustelijaa toivoi Paolinin kirjailijanuralle loppua.

Joskus tällaiset toiveet myös toteutuvat. Kuten luvussa 3.3.8, "Huomionarvoisia tekijänoikeuskiistoja" kerrotaan, Kaavya Viswanathan jäi kiinni plagioinnista, koska hänen kirjansa lukijat olivat kontaktissa kirjailijan kustantajaan ja hänen kotiyliopistonsa lehteen (Marshall, 2013). Vastaavasti Paolinin antifani nimimerkki loth440 toivoi:

Would be nice to be present at one of these conventions where he speaks on a panel, and ask him the right type of question that would set him up for yet another rage-worthy response.

The ideal would be one in which the arrogant response is irresistible, and during his spiel he drops all pretense of humility and makes a complete ass of himself...enough that even his hardcore fans would take another serious look at him and decide that his critics have been right all along. His biggest weakness is his opinion of himself, let it be his undoing lol. (LiveJournal, 2012.)

Kaiken kaikkiaan LiveJournalin Anti-Shur'tugal -ryhmän keskustelut ovat erinomainen esimerkki siitä, miten yksimielinen tulkintayhteisö toimii, ja millaiset puhutavat ja näkökulmat ovat tyypillisiä antifaniyhteisölle. Se on selvää, että siinä missä fanius, myös antifanius yhdistää ja aktivoi ihmisiä. Toki, kuten ylempänä tässä luvussa AntiShurtugal_reborniin (2018) liittyen pohdiskelin, myös tii-viin (anti)faniyhteisön sisällä voi syntyä erimielisyyksiä.

Yksi tämän väitöstutkimuksen selkeimmistä löydöksistä on lisäksi se, että fantasian lukijoiden verkossa esittämät mielipiteet riippuvat paljolti kontekstista, eli toisin sanoen verkkosivustosta, jolla keskustelu käydään. Eri sivustoille haakeutuvat erilaiset keskustelijat, ja joissakin tapauksissa "väärää kantaa" edustavat mielipiteet saatetaan jopa järjestelmällisesti deletoida.

Nyrkkisääntönä voitaisiin todeta, että mitä yleisempi sivusto, sitä moninai-sempia mielipiteet ovat, ja samalla äärimmäiset kannanotot jäävät harvinaisiksi. Faniyhteisöjen sivustot ja käsiteltyyn asiaan syvemmin paneutuneet blogit taas nostavat esiin jyrkempiä kannanottoja, ja keskustelijat ovat yleensä yksimielisempiä. Tämä on linjassa Kaarina Nikusen näkemyksien kanssa, joiden mukaan faniyhteisö ohjaa jäseniensä faniutta ja tapaa, jolla mediatekstejä tarkastellaan.

Faniyhteisö voi siis sanella ja rajata sitä, miten mediatekstiä tulee tulkita. (Nikunen, 2009, s. 88–89.)

Lopuksi tarkastelen vielä tämän keskusteluketjun tekijänoikeuslakiin ja juridisiin näkökulmiin paneutuneita kommentteja. Tässä keskusteluketjussa oli poikkeuksellisen vähän tämänkaltaisia kommentteja, yhteensä vain kaksi kappaletta. Ensimmäisen kommentin oli tehnyt Steal-ketjun aloittanut nimimerkki Peter Tarkulich. Hän haastaa Paolini-fanien käyttämän puolustuksen: "Well, if he plagiarized, he'd get sued" toteamalla, että vaikka Paolinia ei voitaisikaan tuomita oikeudessa, ei se silti oikeuta hänen tekojaan. Tämä on juridisessa mielessä erittäin pätevä näkemys, onhan esimerkiksi Marilyn Randallkin (2001, s. 95) todennut, että plagiointi ylittää tekijänoikeuden rajat ja tekijyys omistajuuden rajat.

Kommentoija liittää tekstiinsä mukaan myös määritelmän varkaasta, viitaten selkeästi Paoliniin: "Thief - n : a criminal who takes property belonging to someone else with the intention of keeping it or *selling it*" (Korostus alkuperäisessä tekstissä) (Livejournal, 2006). "Selling it" -sanojen korostaminen viittaa ilmeisesti aloittajan näkemykseen siitä, että Paolini on myynyt varastamansa kirjallisen materiaalin eteenpäin siirtämällä sen omiin kirjoihinsa. Hän avaa tätä varkaussyytöstään vielä tarkemmin tällä, varsin havainnollisella analogialla:

Perhaps Paolini isn't a thief in the strictest, to-the-letter way. He didn't actually use the stolen names. That's what the fans get hung up on. They seem to think that stealing in this sense is like ganking someone's bike and riding around it, claiming that it's yours. Unfortunately, Paolini is a little slicker than that, and that makes him worse. He stole someone's bike, painted it in a different color, and rides around on it claiming it's his, and people believe him. Why? Because there are other people with similar bikes. (LiveJournal, 2006.)

Kommentoija viittaa tässä naamioituun tai piilotettuun plagiointiin, jonka tekijänoikeuslaki tuntee nimellä *plagiarisme à la Richesource*, eli *disguised imitation*. Tämä tekijänoikeuslain pykälä pohjautuu näkemykseen siitä, että originaali työ ei koskaan perustu vilpillisyyteen (Tamaro 1994, tässä Randall, 2001, s. 150.) Siinäällä tämä tuomittu idea siitä, että tarinoita voi kopioida ja varastaa, jos ne vain kerrotaan eri sanoin, on satoja vuosia vanha. Sen teki tunnetuksi 1600-luvulla professori Richesource, ja saman tekniikan tuntevat myös nykykirjoittajat. (Randall, 2001, s. 149–150.) Kommentin viimeinen lause on myös hyvin mielenkiintoinen, ja sillä aloittaja viittaa turhautumiseensa sen suhteen, että plagiointia katsotaan läpi sormien, koska se on niin yleistä. Toki on näkökulmasta kiinni, katsotaanko kyseessä olevan tuomittava plagiointi vai hyväksyttävä vaikutteiden otto. Kommentoija näkee plagiointia kaikesta päätelleen monessa eri paikassa, eikä pidä näkemästään.

Lopuksi haluan vielä huomauttaa, että vaikka kyseisessä kommentissa sanotaankin: "He didn't actually use the stolen names", ei tämä tarkalleen ottaen ole totta. Ottamatta kantaa sanavalintaan ("stolen"), haluan huomauttaa, että Paolini itse asiassa käyttää joiltakin osin samaa nimistöä Tolkienin ja Frank Herbertin kanssa. Kirjoitan tästä luvuissa 5.2.1, "Goodreads" ja 5.2.4, "Matchstick: everybody's a critic".

Toisessa juridiseen puoleen viitannessa kommentissa, joka löytyi Plagiarism-ketjusta, nimimerkki theepistler kirjoitti:

Oh! I completely forgot - the first book was INCREDIBLY similar to *Jeremy Thatcher*, which Paolini admitted was his favourite book as a kid. I've read it, and the level of copying is jaw-dropping. The mental communication between Jeremy and his dragon? Absolutely identical, and written in the exact same way. In fact I would go so far as to say it crossed the line from "copying" to outright plagiarism. Theft not just of ideas, but the words themselves, which is illegal and can get your books taken off the shelves. It happened to a different "child prodigy" who was found to have copied entire passages from someone else's books. Except that she was prosecuted, her book was removed from circulation, and her movie deal was cancelled.

Diddums.

The bridge scene pretty much counts as the same level of plagiarism. Paolini should have been sued. (LiveJournal, 2016.)

Yllä olevassa kommentissa keskustelija viittaa mitä ilmeisimmin Kaavya Viswanathaniin ja hänen teokseensa *How Opal Mehta Got Kissed, Got Wild and Got Life* (2006). Tästä tapauksesta ja sen vertailukelpoisuudesta Paolinin tapaukseen kirjoitan enemmän luvussa 3.3.8, "Huomionarvoisia tekijänoikeuskiistoja". Huomautettakoon myös, että kommentin lopussa mainittu "bridge scene" (siltakohta) on toistuva teema tutkimusmateriaalissani. Vaikuttaisi siltä, että se on yksi Paolinin räikeimmistä rikkomuksista hänen lukijoidensa silmissä. Käsittelen siltakohtausta tarkemmin luvussa 5.2.1, "Goodreads".

Kaiken kaikkiaan näissä neljässä Livejournalin keskusteluketjussa oli vähän tekijänoikeuksia ja juridiikkaa sivuavia kommentteja, mutta nämä kaksi mukana ollutta kommenttia olivat sisällöltään tavallista mielenkiintoisempia ja monisyisempiä.

5.2.4 Matchstick: everybody's a critic

Yksi merkittävimmistä Christopher Paolinin vaikutteiden ottoon keskittyvistä keskusteluista on käyty blogissa nimeltä Matchstick – everybody's a critic. Kyseessä on fantasiaan keskittyvä kirjablogi, joka toimii WordPress-alustalla. Viimeisin julkaisu on vuodelta 2011. Blogin kirjoittaja esiintyy Aydee-pseudonyymin suojissa. (Matchstick, 2020.)

Aydee on kirjoittanut laajan ja yksityiskohtaisen postauksen nimeltä "Eragon – Plagiarism Made Popular". Kyseinen postaus on sivupalkin perusteella blogin suosituin postaus ("top post"). Tässä postauksessa kirjoittaja kertoo kaikista niistä syistä, miksi Paolini on hänen mielestään syyllistynyt plagiointiin, ja miksi Paolini on hänestä huono kirjailija. Alun perin vuonna 2006 julkaistu ja sittemmin muokattukin postaus on kerännyt 218 kommenttia (tilanne 1.9.2022), joista analysoin tässä 70 ensimmäistä. Saturaatiopisteen saavuttamiseksi tämä on riittävä otanta. Analyysini tälle aineistolle löytyy myös taulukkomuodossa liitteet-osiosta (ks. Liite 9).

Aydee on selkeä Paolinin antifani. Antifanille tyypillisesti hän tietää tarkastelemastaan kohteesta hyvin paljon, myös pieniä detaljeja, eikä säästä aikaa tai

vaivaa kohteensa analysoimisessa (vrt. Harman & Jones, 2013). Samaan aikaan on ilmeistä, että hän ei arvosta Paolinia (vrt. Gray, 2003). Bloggaus esimerkiksi alkaa seuraavasti: "Few things in the literary world have the ability to earn ire and continuing disbelief as readily as the success of Christopher Paolini's plagiarism" (Matchstick, 2014). Haluan huomauttaa, että Aydeen bloggauksessa on mukana myös joitakin itse tekstissä mainittuja seikkoja havainnollistavia kuvia. Jätin nämä kuvat kuitenkin huomiotta tutkimuksellisista ja tekijänoikeudellisista syistä johtuen. Avaan tätä ratkaisua lähemmin luvussa 4.1, "Menetelmät".

Keskusteluketjun analysoidussa osassa on mukana noin 53 keskustelijaa. Anonyymejä ("anonymous") kommentoijia on neljä, tuntemattomia ("unkown") kaksi. Tämä vaikeutti kvantitatiivisen analyysin tekoa jossain määrin, koska en voinut olla varma siitä, kuinka moni erillinen ihminen oli anonyymien ja tuntemattomien kommenttien takana. Selvää kuitenkin on, että mukana keskustelussa oli kymmeniä ihmisiä.

Kommentit pysyvät aiheessa todella hyvin, ja vain viisi kommenttia on irrelevantteja. Kaiken kaikkiaan erottelin blogipostauksesta ja analysoiduista kommenteista 199 erillistä mielipidettä ja teemaa.

On mahdollista, että blogin hallinnoija on poistanut kommentit, jotka eivät ole palvelleet hänen omia tarkoituksiperiään. Kommentteja analysoidessa minulle kävi kuitenkin selväksi, että kommenteissa on mukana myös blogin pitäjän kannasta poikkeavia mielipiteitä. Minkäänlaisesta merkittävästä hegemoniasta ei voida siis puhua. On myös huomattava, että tämän keskusteluketjun mielipiteet eivät eronneet mitenkään merkittävästi muiden tässä tutkimuksessa analysoitujen keskusteluketjujen sisällöstä.

Keskusteluketjun (Matchstick, 2014) yleisin mielipide oli, että Paolini on syyllistynyt plagiointiin, tai että hänen tekstinsä muistuttavat fanifiktiota. Yhteensä 26 kommentoijaa oli tätä mieltä. Keskusteluketjulle oli tyypillistä, että Paolinia verrattiin muihin kirjailijoihin, erityisesti J. R. R. Tolkieniin. Lisäksi *Tähtien sodan* ohjaaja George Lucas mainittiin usein, koska keskustelijat kiistelivät siitä, onko Paolini kopioinut kirjojensa juonia *Tähtien sota* -elokuvista¹¹⁴. Tällaisia vertailuita teki yhteensä 23 eri keskustelijaa. Esimerkiksi seuraavanlainen, sarkastinen kommentti Paolinin ja *Tähtien sodan* yhteydestä tehtiin:

Ok, I bought Eragon when it first came out in 2003, and I thought it was pretty good. I was however unaware as to what a good book truly is. Since Paolini took so long to copy Star wars, I looked elsewhere and found Terry Goodkind's Sword of Truth series. This of course left any thoughts returning to Eragon in dust because it was just so mediocre compared to Goodkind's talent and skill. (Matchstick, 2014.)

¹¹⁴ Erityisesti *Eragon*-kirjan ja *Tähtien sota* -elokuvan (*Star Wars: Episode IV – A New Hope*, 1977, ohjannut & käsikirjoittanut George Lucas) väliset yhtäläisyydet puhuttavat (ImpishIdea, 2017b; Keven Newsome, 2020). Samoin esimerkiksi Paolinin *Perillinen*-sarjan toista osaa, *Esikoista* (*Eldest*, 2005), on verrattu *Imperiumin vastaiskuun* (*Star Wars: Episode V - The Empire Strikes Back*, 1980, ohjannut Irvin Kesner, käsikirjoittanut Leigh Brackett & Lawrence Kasdan) (Goodreads, 2020b; Keven Newsome, 2020). Vastaavasti myös *Perillinen*-sarjan viimeistä osaa, *Perillistä* (*Inheritance*, 2011), on verrattu *Jedin paluu* -elokuvaan (*Star Wars: Episode VI – Return of the Jedi*, 1983, ohjannut Richard Marquand, käsikirjoittanut Lawrence Kasdan & George Lucas) (Goodreads, 2020b; Keven Newsome, 2020).

Toinen kommentoija puolestaan tiivistää Paolinin harrastaman plagioinnin seuraavasti:

There is a difference between the “boy saving girl” theme and taking another story piece by piece and slapping it into a different locale. Even if smaller details have been changed, it’s still the same concept. I have no argument against using archetypes, especially this one. However, Paolini simply took Star wars and reworked it into Tolkien’s world (his use of elves, in particular, is nothing short of alarming), filling the gaps with ideas from Eddings, Le Guin and McCaffrey. (Matchstick, 2014.)

Nämä keskustelijat eivät selkeästikään hyväksy Umberto Econ postmodernia näkemystä siitä, että ” -- the plot could be found also in the form of quotations of other plots -- ” (Eco, 1985).

Tolkieniin liittyen bloggauksen kirjoittaja Aydee nostaa esiin myös Paolinin ja Tolkienin samankaltaiset nimistöt, ja, kuten yllä siteerattu kommentoijakin, myös pitkälti identtiset haltia-rodut. Siteeraan seuraavassa Aydeen tekemää vertailevaa listaa Paolinin ja Tolkienin nimistöistä. Lukemisen helpottamiseksi esitän nimivertailun taulukkomuodossa samaan tyyliin, kuin Aydeekin sen bloggauksessaan teki (ks. Taulukko 2.):

TAULUKKO 2: Aydeen tekemä vertailu Tolkienin ja Paolinin nimistöistä (Matchstick, 2014).

Tolkien:	Paolini:
Aragorn	Eragon
Arwen	Arya
Isengard	Isenstar
Angrenost	Angrenost
Morgoth	Morgothal
Elessar	Elessari
Fornost	Furnost
Melian	Melian
Valinor	Vanilor
Eriador	Eridor
Imladris	Imiladris
Caranthir	Ceranthor
Isildur	Isidar

Taulukko 2. osoittaa selvästi, miten suuri vaikutus Tolkienilla on ollut Paoliniin. Mukana on jopa täysin identtisiä nimiä: Melian ja Angrenost; Melian on Paolinin tuotannossa kaupungin nimi (Paolini, 2011b, s. 752), Tolkienin tuotannossa haltiakuningatar (Tolkien, 1977, s. 32). Nimi Angrenost taas on Paolinin tuotannossa kuningas (Paolini, 2006, s. 279), ja Tolkienin tuotannossa Rautapihan sindarinkielinen nimi (Tolkien, 2002, s. 415).

Aydee on otsikoinut muun muassa näitä Tolkien-nimilainoja käsittelevän kappaleen tekstistään provosoivalla ilmaisulla ”Inspiration Versus Theft”. Tähän nimiä vertailevaan listaan ei tekstissä kovinkaan pitkästi viitata, mahdollisesti kirjoittajalla on tavoitteena antaa listan puhua puolestaan. Aydee ei ole suinkaan

ainoa, jonka silmiin Tolkienin ja Paolinin samanlaiset nimistöt ovat osuneet. Esimerkiksi fantasiatuntemuksestaan tunnettu tietokirjailija Vesa Sisättö (Helsingin Sanomat, 2020) on luonnehtinut Paolinin ja Tolkienin nimistöjen yhteyttä seuraavasti: ”Erityisesti *Eragonin* maailman nimistö on niin lähellä tolkienilaista, että tekee mieli kirskutella hampaitaan”.

Itse pidän tätä Aydeen vertailevaa nimilistaa paitsi osoituksena Tolkienin vahvasta vaikutuksesta Paolinin tuotantoon, myös merkittävänä osoituksena lukijoiden omistautumisesta ja käsiteltävien kirjailijoiden tuotannon tarkasta tuntemuksesta, sillä Tolkienin ja Paolinin tuotannot ovat laajoja, ja nimiä on paljon. Monet nimistä myös esiintyvät harvakseltaan. Esimerkiksi Angrenost näyttäisi esiintyvän *Taru Sormusten Herrasta* -kirjassa vain yhden kerran (Tolkien, 2002, s. 415). Tällaisten vertailevien nimilistojen kasaamista voi verrata neulan etsimiseen heinäsuovasta, mikäli apuna ei käytetä tietokonetta, jolle molempien kirjailijoiden tuotannot on syötetty vertailua varten. Minulla ei valitettavasti ole tietoa siitä, miten tämä vertaileva nimilista on koottu.

Myöhemmin samassa bloggauksessa Aydee kirjoittaa Paolinin ja Tolkienin haltioihin liittyen:

Tolkien's elves are beautiful, elegant creatures with pointed ears and otherworldly air – as are Paolini's. Tolkien's elves live in the safety and seclusion of the forest, but become formidable warriors when the need arises – as do Paolini's. These are not Paolini's elves; they are Tolkien's creations transplanted.

Paolini was never forced to use elves. He did not brood for weeks, turning possibilities over in his mind and doing his best to conjure a new race in his book. He used elves because he liked them, and because he wanted to.

To say Paolini had no option but to use established fantasy is worse than ignorance; it actively defies originality. (Matchstick, 2014.)

Aydee siis kokee, että Paolini on yksinkertaisesti siirtoistuttanut Tolkienin haltiat sellaisenaan omaan tarinaansa, ja että tämänkaltaisten lainojen hyväksyminen on aktiivista alkuperäisyyden halveksuntaa. Tämä kommentti tuo mieleeni *The Tropes of Fantasy Fiction* -kirjan, jossa Gabrielle Lissauer on todennut, että fantasiakirjallisuuden lukijoilla on tapana valittaa, jos jonkun fantasiakirjan rotu vaikuttaa muualta kopiaidulta. Lissauer lisää: ”The closer to how Tolkien presented his races, the more upset the readers are likely to be.” (Lissauer, 2015, s. 137.)

Lissauer jatkaa toteamalla, että Tolkien on luonut myyteistä ammentaan fantasian maailman viisi perusrotua, jotka moni fantasian nykylukija liittää Tolkieniin edelleen hyvin tiiviisti. Nämä rodut ovat: kätyrit (”The Minions”, ”Orcs”, ”Goblins”), kätyreiden kaitsijat (”Minion Minders”, ”Ringwraiths”), haltiat (”Terrific Elves”), kääpiöt (”Dwarves”) ja lohikäärmeet (”Dragons”) (Lissauer, 2015, s. 137–153). Lissauer jatkaa:

There are, of course, many other fantasy races, but these are the main five – all made popular by Tolkien and all sewn into the fantasy genre because of him. While he may not have created the races themselves, he created the foundation and stonework that most authors use for their creations and that they must fight against with their reading audience. (Lissauer, 2015, s. 155.)

Lissauer toteaa, että vaikka fantasiakirjailijat voivat rotuja luodessaan ammentaa myös suoraan mytologioista, eivät he siltikään voi jättää huomiotta lukijoiden ennakkokäsityksiä. Niinpä on syytä yrittää löytää tuoreita, uusilla tavoilla varioituja tapoja lähestyä näitä Tolkienin popularisoimia fantasiarotuja. (Lissauer, 2015, s. 155–156.) Tässä tulee hyvin ilmi se tosiasia, että monet fantasian lukijat tuntevat nämä rodut ennen kaikkea Tolkienin, eivät niinkään myyttien kautta.

Myös Lissauer itse nostaa esiin Tolkienin ja Paolinin rotujen välisiä yhteneväisyyksiä. Hän näkee vahvoja vaikutteita Tolkienin sormusaaveiden ja Paolinin varjojen ("Shades") välillä. (Lissauer, 2015, s. 142.) Samoin Paolinin sarvekkaat urgalit ja kull-soturit muistuttavat hänestä Tolkienin örkkejä. Lissauer jopa uskoo, että Paolini muunsi omat kätyrinsä, urgalit ja kull-soturit, jaloiksi raakalaisiksi ("noble savages"), jottei hän enää joutuisi Tolkien-plagiointisyöttösten kohteeksi¹¹⁵. (Lissauer, 2015, s. 139–140.)

Keskusteluista nousseiden teemojen listaa jatkaakseni mainittakoon, että kolmanneksi eniten (19) keskustelijoita puhutti Paolinin kyvyt tai niiden mahdollinen puute kirjailijana. Tämä oli odotettavissa, koska myös itse bloggauksessa arvosteltiin Paolinin kirjailijanlahjoja. Muun muassa seuraava kommentti käsitteli Paolinin kirjoittajantaitoja:

The characters.. ...can I even call them that? More like robots, that do one thing and one thing only. The plot, which is horribly copied, and the thing which destroys my faith in humanity the most, the purple prose. All come together to make, as you said, a book a 15-year-old would make. Now, it is an entertaining read, yes, but is it a good one? No. In the end, this is just a pretty good fanfiction or roleplay, no more. (Matchstick, 2014.)

Kuten monissa muissakin keskusteluissa, myös tässä oman tietotason korostaminen (12) oli yleistä, samoin muiden tietotason ja kompetenssin kyseenalaistaminen (9). Erinomainen esimerkki kanssakeskustelijan arvottamisesta voidaan nähdä seuraavan esimerkin ajatustenvaihdossa, joka sisältää kommentin ja vastauksen tähän kommenttiin. Olen poikkeuksellisesti lisännyt suoraan tämän sitaatin sisään myös keskustelijoiden nimimerkit, koska ne ovat kiinteässä yhteydessä kommenttien sisältöön, ja ne on selkeästi keksitty spontaanisti juuri näiden yksittäisten kommenttien kirjoittamista varten:

Die in a hole, preferably on fire. It'll hurt more. I didn't even bother to read this whole piece of mindfuck that you call a review/article. Every fantasy novel EVER has the same kind of elves and such. Why are you picking on specifically eragon? How the hell can you even begin to say that eragon was stolen from star wars? Go to hell.

Fuck you said this on September 7, 2009 at 10:18 pm

¹¹⁵ Tämä mahdollinen, Lissauerin (2015, s. 139 – 140) olettama pesäeron tekeminen Tolkienin primitiivisiin örkkeihin jatkuu myös Paolinin uudemmassa tuotannossa. Paolinin toistaiseksi uusimmassa Eragonin maailmaan, Alagaësiaan, sijoittuvassa kirjassa (tilanne vuonna 2022) *Kulkuri, noita ja lohikäärme* (*The Fork, the Witch and the Worm*, 2018) on nimittäin mukana novelli nimeltä "Mato", jonka pääosassa on naispuolinen urgali nimeltä Ilgra. Tarinan edetessä Ilgra oppii muun muassa taikomaan, ja suunnittelee perheen perustamista. (Paolini, 2018, s. 107 – 180.)

You're telling somebody to die because they criticized (in an unusually objective tone) a fantasy novel? That speaks to the quality of the sort of people who like Paolini.

And you claim that "every fantasy novel ever" uses the same racial constructs as Tolkien merely shows that you've never read anything by Lord Dunsay, E.R. Edison, or Robert E. Howard, all whom were fantasists who were preceded or were contemporary to Tolkien. In fact, it's clear that you haven't read much in the way of fantasy, or much of anything else

whatevs said this on March 12, 2010 at 4:53 pm. (Matchstick, 2014.)

Tässä esimerkissä nimimerkki Fuck You joutuu voimakkaiden affektien valtaan puolustaessaan *Eragon*-kirjaa. Nimimerkki *whatevs* (suom. "kuinka vain") vastaa toteamalla, että nimimerkki Fuck Youn provosoitunut reaktio objektiiviseen sävyyn kirjoitettuun bloggaukseen kertoo paljon ihmisistä, jotka pitävät Paolinista. Samaan hengenvetoon *whatevs* demonstroi omaa tietotasoaan fantasiakirjallisuuteen liittyen samalla Fuck Youn tietotason ja lukeneisuuden kyseenalaisuuden.

On todettu, että blogien saamat kommentit ja kommentoijien keskinäinen vuorovaikutus kommenttiosioissa ovat yksi blogien kiinnostavista piirteistä (Koskinen, 2014, s. 133). Olen itse samaa mieltä. Esimerkiksi tämän blogikommenttiaineiston pohjalta päädyin erittelemään keskustelijoiden erinäiset tavat asemoida itsensä keskustelijoina, arvottaa toisiaan, ja hakea sisäistä hierarkiansa:

1. Kuinka paljon fantasiaa keskustelija on lukenut?
2. Kuinka koulutettu keskustelija on?
3. Minkä ikäinen keskustelija on? Lapsien makua ei pidetä yhtä kultivoituneena kuin aikuisten makua ja kirjamaun katsotaan kehittyvän iän myötä ("this book is good for children"),
4. Kuinka hyvin keskustelija ilmaisee itseään? Liian tunnepitoinen teksti tai esimerkiksi kirjoitusvirheet laskevat keskustelijan arvostusta muiden silmissä. Objektiivisuutta, sujuvaa kirjoitustaitoa ja akateemisia piirteitä arvostetaan. Myös huumoria pidetään arvossa, mahdollisesti siksi, että monet yhdistävät huumorin viljelyn itsevarmuuteen ja rentouteen. Lisäksi huumorin on todettu toimivan verkkoyhteisöjen yhteisöllisydentunteen vahvistajana (Salmela, 2021, s. 211).

Robert Arpo on päätenyt samansuuntaisiin havaintoihin väitöskirjassaan *Internetin keskustelukulttuurit – Tutkimus internet-keskusteluryhmien viesteissä rakentuvista puhetavoista, tulkinnosta ja tulkinnan kehyyksistä kommunikaatioyhteiskunnassa* (2005). Kolmea eri internetin keskusteluryhmää tutkinut Arpo toteaa, että keskusteluryhmästä riippuen keskeiseksi keinoksi saada huomiota muilta ryhmäläisiltä saattoi muodostua esimerkiksi kirjallisuustietous tai kyky argumentoida onnistuneesti (Arpo, 2005, s. 294). Lähimpänä omaa tutkimusaineistoani on Arpon tutkimus Joseph Conrad Hatteras Campfire -kirjallisuussivusto. Siellä auktoriteetti muodostui Arpon (2005, s. 133) mukaan "verkon ulkopuolisen

koulutuksellisen ja yhteiskunnallisen statuksen, ryhmään kirjoittamisen aktiivisuuden tai ryhmässä esitetyn kirjallisuustietouden pohjalta”.

Arpo toteaa, että ”puhetavoissa ilmenevät verkon ulkopuolisen sosiaalisen todellisuuden institutionaaliset rajanvedot” (emt. 295), joka voidaan nähdä myös omissa löydöksissäni esimerkiksi siinä, että lasten makua ja mielipiteitä ei arvotettu yhtä korkealle, kuin vanhempien lukijoiden¹¹⁶, ja korkeaa koulutusta pidettiin meriittinä.

Arpo kertoo myös huomanneensa, että ”-- kirjoittajat viittaavat sivulauseissa ja ohimenevästi verkon ulkopuoliseen sosiaaliseen tai koulutukselliseen asemaansa.” Tällä tavalla tuotetaan subjektipositio ja auktoriteettiasema, joka ohjaa lukijan tulkintoja, ja samalla pyritään vakuuttamaan lukija siitä, että kirjoittaja tietää, mistä puhuu. (Arpo, 2005, s. 130.) Myös omassa tutkimusaineistossani kirjoittajilla oli tapana viitata omaan statukseensa esimerkiksi koulutuksellisesti ikään kuin ohimennen. Lisäksi Arpo (2005, s. 133) huomasi, että useaan kertaan tapahtuva kommentointi oli tapa rakentaa omaa auktoriteettia. Omassa tutkimusmateriaalissani tämä puolestaan ei juurikaan tullut esille, monet asiantuntevat kommentoijat näyttivät olevan niin sanottuja vierailuvia tähtiä.

Eragon - Plagiarism Made Popular -keskusteluketjussa (Matchstick, 2014) nousi selkeästi esille myös Paolinin erikoispiirre moniin muihin fantasiakirjailijoihin verrattuna: hänen nuori ikänsä *Eragon*-kirjan kirjoittamisen ja julkaisemisen aikaan, sekä tämän vaikutus kirjan tasoon ja suosioon. Yhteensä 11 eri keskustelijaa nosti Paolinin iän ja/tai vanhempien antaman avun esille. Bloggari itse, Aydee, huomautti tekstissään, että Paolini oli vain 15-vuotias aloittaessaan *Eragonin* kirjoittamisen, ja suuri syy tämän kirjan kirjoittamiselle löytyi siitä, että Paolinin vanhemmat vastasivat poikansa koulunkäynnistä ja opettamisesta kotona:

Having the good fortune of being home-schooled, Christopher Paolini set about writing an epic adventure of hero and his faithful dragon. Unfortunately, the story is shallow, derivative and very plainly Paolini writing himself into a borrowed world of fantasy for his own enjoyment. (Matchstick, 2014.)

Aydee jatkaa toteamalla, että Paolini ei ollut erityisen lahjakas, ja hänen menestyksensä takana olivat omistautuminen ja aika sekä vanhemmat, jotka perustivat oman kustannustalon, jotta heidän poikansa kirja saatiin painoon. Vieras kustannustalo tarttui *Eragoniin* vasta, kun se oli jo julkaistu. (Matchstick, 2014.) Tähän omakustanteen julkaisun kritiikkiin liittyen voi toki esittää myös vastaväitteitä. Esimerkiksi Rien T. Segers kritisoi vielä vuonna 1985 tilannetta, jossa kustantajilla on ylivalta, seuraavasti:

Jonkin romaanin julkaiseminen tai julkaisematta jättäminen on nykyisessä kaunokirjallisuuden levitysjärjestelmässä vain yhden lukijan, kustantajan, ratkaistavissa. Tämä on sekä kaupallisesti että taiteellisesti melko arveluttava tilanne, etenkin jos kyseessä on debytantti tai muuten vielä tuntematon kirjailija. (Segers, 1985, s. 130.)

¹¹⁶ Tarkastelen lukijan iän ja kirjamaun välistä suhdetta luvussa 5.2.5, ”Vuotava noidankatila”.

On myös hyvä huomata, että tilanne, jossa vanhemmat auttavat lastaan julkaisemaan kirjoja, on yleistynyt (Nilsen & Donelson, 2009, s. 91). Paolinin vanhemmat eivät siis ole mitenkään ainutkertainen tapaus.

Blogin lukijat jatkoivat aiheen kommentointia toteamalla muun muassa: "He isn't a prodigy, he's a mimic" (Matchstick, 2014). Toisaalta Paolinia myös puolustettiin vetoamalla nimenomaan hänen ikäänsä ja todettiin, että hän on kehittynyt kirjoittajana sitten *Eragonin*: "That said, I really want to see how this writer develops. He's ...ahh...sorta getting better..." (Matchstick, 2014.) Tosin tästä oltiin montaa mieltä. Toinen kommentoija nimittäin totesi:

-- the way they are prasing and awarding this thief is sending the wrong message to young writers, by the way he's no longer 15 and his work isn't improving at all, so much for talent! (Matchstick, 2014.)

Paolinin katsottiin siis lähettävän väärää viestiä nuorille ("sending wrong message to young writers"), ja keskustelijat olivat sitä mieltä, että nuori ikä ei vapauta vastuusta.

Toiset keskustelijat taas näkivät alaikäisen nuoren harrastaman plagioinnin tavallista syyntakeettomampana, koska kyseessä oli vain nuori poika, joka halusi paeta mielikuvitusmaailmaan (vrt. leikkiminen):

A fantasy obsessed teenager wants to write a novel... he wants to get put of his body through his mind, so where does he start. (Matchstick, 2014.)

Haluan huomauttaa, että kirjailijan nuori ikä ei sinällään tarkoita, että teos olisi automaattisesti vähemmän laadukas. Esimerkiksi Mary Shelley (1797–1851) julkaisi ennen 19-vuotispäiväänsä klassikoksi nousseen *Frankenstein – Uusi Prometheus* -teoksen (*Frankenstein; or, The Modern Prometheus*, 1818/1831) (McCormick 2013: 72). *Frankensteinia* pidetään science fictionin varhaisena esimerkkinä (Britannica Academic, "Mary Wollstonecraft Shelley", 2020c). Vastaavasti meillä kotimaassa Timo K. Mukka (1944–1973) oli niin ikään 19-vuotias, kun hänen risti-riitainen mestariteoksensa *Maa on syntinen laulu* (1964) julkaistiin (Mukka, 2013, takakansi). Mainitsen nämä kaksi merkkiteoksensa noin 19-vuotiaana julkaisutta kirjailijaa tässä yhteydessä, sillä myös Paolini julkaisi esikoisteoksensa *Eragonin* ollessaan 19-vuotias (Paolini 2020, takalieve). Kirjoittamisen aloittamisesta julkaisuun kului neljä vuotta, sillä, kuten olen muuallakin maininnut, Paolini oli 15-vuotias, kun hän aloitti *Eragonin* kirjoittamisen (McCormick, 2013, s. 24).

Paolinia myös puolusteltiin toteamalla, että Paolini ei ole plagioinut, hän on vain käyttänyt yleisiä fantasiateemoja (11). Eräs kommentoija esimerkiksi totesi: "I read the critics about the use of Elves and such, but in that point I disagree. Elves, dwarfs, and the other races are largely part of mythology, they weren't created by Tolkien" (Matchstick, 2014).

Keskustelua herätti myös juridinen puoli ja pohdinnat siitä, pitäisikö jonkun haastaa Paolini oikeuteen (10). Bloggauksessaan Aydee nosti esille Kaavya Viswanathanin tapauksen. Aydee vertaili tekstissään Paolinin ja Viswanathanin tapauksia ja syytä siihen, miksi Viswanathan joutui vaikeuksiin, mutta Paolini ei, vaikka Aydeen mukaan plagiointi on ollut samalla tasolla. Syyksi hän arveli

plagioinnin kohteeksi joutuneen osapuolen hyötymismahdollisuuksia oikeusjuutuista:

Viswanathan's intellectual property theft attracted attention because there was a direct thread to the original author's popularity. This is the explanation for George Lucas's indifference, and the reason for the silence radiating from the Tolkien estate. There is nothing to be gained from calling Christopher Paolini on his crimes, save recognition. (Matchstick, 2014.)

Kirjoitan Kaavya Viswanathanin tapauksesta lähemmin luvussa 3.3.8, "Huomi-onarvoisia tekijänoikeuskiistoja". Tässä keskusteluketjussa kädenvääntöä aiheuttivat myös muun muassa ideoiden tekijänoikeudet. Analysoin näitä kommentteja lähemmin, suorien sitaattien kera, luvussa 3.3.7, "Vaikutteiden oton juridikkasta: tekijänoikeudellinen näkökulma".

Melko monet (9) keskustelijoista olivat iloisia siitä, että Paolinin harrastama plagiointi on nostettu vihdoin esiin.

Toiset yhdeksän keskustelijaa taas olivat sitä mieltä, että Paolinin harrastamalla plagioinnilla ei ollut merkitystä, ja kuusi keskustelijaa puolusti Paolinia aggressiivisesti, jopa tappouhkauksia antaen. Kahdeksan keskustelijaa huomautti, että myös esimerkiksi Tolkienilla on ollut omat lähteensä.

Tolkienin ylivoimaista asemaa fantasiakirjallisuudessa korostettiin (7) jonkin verran. Tässä tulee esiin John Barthinkin (1984, s. 74) tekemä huomio siitä, että jokainen kirjailija vaikuttaa omalta osaltaan edeltäjiinsä. Tässä tapauksessa Paolini pönkitti Tolkienin asemaa fantasian suurena nimenä entisestään.

Osalla keskustelijoista oli Paoliniin kompleksinen viha-rakkaus -suhde. Viisi keskustelijaa kertoi pitävänsä joistakin elementeistä Paolinin kirjoissa, ja että Paolini sopii lapsien lukemistoksi. Neljä keskustelijaa kertoi lukevansa Paolinia, vaikka ei pidä hänestä. Paolinia verrattiin tässä yhteydessä junaonnettomuuteen, jonka katsomista ei vain voi lopettaa:

Unfortunately, I'm a person who can't seem to stop watching a bad movie let alone reading a bad book. They are like train wrecks, you just want to keep investigating the scene for as long as possible to see how much damage was inflicted, as horrible as it is. (Matchstick, 2014.)

Samoin neljä keskustelijaa kertoi, että oli pitänyt Paolinista aiemmin, mutta mielipide oli muuttunut.

Neljä keskustelijaa niin ikään epäili, että Aydee on vain kateellinen Paolinin menestyksestä ja rahoista. Tämä puolustuskeino ei ole uusi, sillä jo 1800-luvun plagioinnin puolustajat syyttivät plagioinnin metsästäjiä hyvin usein juuri kateellisyydestä syyttämäänsä kirjailijaa kohtaan (Macfarlane, 2007, s. 44).

Yksi keskustelija kyseenalaisti kaikki Paolinin yhteydet muihin mediateksteihin kutsuen yhtäläisyyksiä sattumaksi, eli toisin sanoen uskoi kyseessä olevan aleatorinen intertekstuaalisuus. Kommenttien ja mielipiteiden määrään nähden oli harvinaista, että vain yksi henkilö nosti esille sattuman mahdollisuuden. Tämä saattaa johtua Aydeen tekstin sisällöstä, jota voinee pitää sangen painokkaana.

Tämän väitöskirjan tutkimusasetelman kannalta katsottuna on myös hyvä huomata, että *Eragon – Plagiarism Made Popular* -keskustelussa J. K. Rowling nostettiin esimerkiksi kirjailijasta, joka osaa käyttää kirjallisia vaikutteita oikein:

I was initially bothered by JK Rowling's similarities to Tolkien and then I was reminded of a wise professor I had years ago who said: "There are only about 10 original storylines and everything else is a variation on the same themes." She was right. JKR has more originality than borrowed ideas, and she knows how to use Standard English Grammar. AyDee, the book *Eragon* is a sham, you are 100% correct. Sure it is a good story, but it isn't different in the least, and it isn't his. There is very little originality in it. (Matchstick, 2014.)

Tämä kommentti tiivistää hyvin keskusteluketjun yleisen mentaliteetin: vaikutteita saa ottaa, mutta se tulisi tehdä mahdollisimman luovasti, ja Paolini ei ole pystynyt tähän riittävässä määrin. Keskustelijat ovat siis samoilla linjoilla Harold Bloomin kanssa. Kirjassaan *The Anxiety of Influence* Bloom (1997, s. 78) toteaa: "Critics, in their secret hearts, love continuities, but he who lives with continuity alone cannot be a poet".

Mainittakoon vielä lopuksi, että tässä, kuten myös muutamassa muussa tutkimusaineistossani nostetaan esiin teoria tietystä määrästä perusjuonia, ja näiden perusjuonien määrä vaihtelee kommentoijasta toiseen. Avaan tätä ilmiötä laajemmin luvussa 5.1.4, "Kinja".

5.2.5 Vuotava noidankattila

Suomalaisella *Harry Potter* -fanisivuston foorumilla nimeltä Vuotava noidankattila keskusteltiin niin ikään Christopher Paolinista. Vuotava noidankattila oli tutkimusaineiston tallennushetkellä vilkas sivusto. Viimeisimmällä tarkasteluhetkellä (1.2.2017) sinne oli kirjoitettu 270 322 viestiä, jotka jakaantuivat 7040 eri ketjuun. Viestejä oli kirjoittanut yhteensä 3059 eri keskustelijaa. (Vuotava noidankattila, 2017.) Sittemmin Suomen suurimpana *Harry Potter* -verkkofaniyhteisönä tunnettu Vuotava noidankattila on kuitenkin lopetettu. Lopetuspäätös tehtiin syksyllä 2020, koska foorumi oli hiljentynyt liikaa. (Potterwiki, 2021.) Pohdiskelelen verkkoympäristöjen muutosherkkyyttä tutkimuskohteena pidemmin luvussa 5.2.3, "LiveJournal: Anti-Shur'tugal". Vuotavan noidankattilan katoaminen verkosta ei onneksi vaikuta seuraavassa esittämääni analyysiin, sillä minulla on tallenteet tutkimusmateriaalistani.

Vuotavan noidankattilan aineistoista tutkimani viestiketju oli nimeltään Christopher Paolini: Perillinen-saaga (Vuotava noidankattila, 2007–2015). Viestejä ketjussa oli tarkasteluhetkellä (19.–20.12.2016) 148 kappaletta, ja ne oli kirjoitettu aikavälillä 20.1.2007–14.5.2015. Ketju oli saanut näkyvyyttä melko lailla, se oli luettu esimerkiksi 19.12.2017 mennessä 15 270 kertaa. Keskustelijoita oli mukana 67 kappaletta, ja heistä 63 teki tutkimuksen kannalta relevantteja kommentteja. Mukana ei ollut anonyymejä keskustelijoita.

Löysin erilaisia mielipiteitä ja toistuvia teemoja tästä kuusi sivua käsittäneestä keskusteluketjusta yhteensä 240 kappaletta. Kommentteja oli kaiken

kaikkiaan 146 kappaletta, ja näistä 99 oli tutkimuksen kannalta relevantteja. Analyysini tälle aineistolle löytyy taulukkomuodossa liitteet-osiosta (ks. Liite 10.).

Huomautettakoon, että lisääkin teemoja olisi toki löytynyt, mutta jätin ne huomiotta tutkimuskysymyksieni kannalta epäoleellisina. Epäoleellisista teemoista voidaan mainita esimerkiksi keskustelu siitä, mikä hahmo on kenenkin suosikki tai inhokki, tai mitä sarjan tulevissa osissa mahdollisesti tapahtuu (keskustelu käytiin joiltakin osin aikana, jolloin koko *Perillinen*-sarja ei ollut vielä ilmestynyt). Lisäksi *Eragon*-kirjan elokuva-adaptaatio puhutti keskustelijoita jonkin verran.

Toisin kuin muut tässä tutkimuksessa tutkitut keskusteluketjut, tämä keskusteluketju ei alkanut kriittisellä avausviestillä, jossa Paolinia olisi vertailtu muihin fantasiakirjailijoihin. Kirjoittaja kyllä mainitsi lyhyesti, että Paolinin kirjoissa tuntuu olevan hyvin geneerinen fantasiakirjan juoni, mutta muuten avaus oli positiivinen. Kirjoittaja kertoi muun muassa lempihahmoistaan, ja totesi nauttineensa Paolinin teoksista.

Tässä viestiketjussa näkyi kaiken kaikkiaan selkeästi, että kyseessä ei ollut Paolinin antifaniryhmä. Tämä tulee esiin esimerkiksi siinä, että 42 keskustelijaa ilmoitti pitävänsä Paolinin kirjoista. Tämä oli ylivoimaisesti yleisin teema tässä ketjussa. Lisäksi jotkut keskustelijat saattoivat esimerkiksi pyytää anteeksi Paolinin faneilta, ennen kuin alkoivat arvostella tämän kirjoja¹¹⁷. Eräs keskustelija myös ihmetteli, miksi kukaan haluaisi kirjoittaa julkisesti kirjoista, joista ei pidä. Hänen mielestään tällaiset ei-pidetyt kirjat pitäisi vain palauttaa vähin äänin takaisin kirjastoon. Tämä melko äärimmäinen kanta kirjojen julkiseen kritisointiin herätti kuitenkin ihmetystä muiden keskustelijoiden joukossa. Eräs keskustelija muun muassa huomautti, että jos kaikki ovat samaa mieltä, ja vain kehuvat kirjoja, syntyy ns. ”ihkutustopic”, eikä tällaista ajatustenvaihtoa voida edes kutsua keskusteluksi.

Mielipiteet Paolinista jakautuivat pääsääntöisesti kolmeen kategoriaan. Osa ilmoitti pitävänsä Paolinista hyvin paljon, toiset taas halveksuivat häntä avoimesti, ja kertoivat suorastaan nauttivansa siitä, että pääsevät arvostelevaan tätä yhä uudelleen. Osa keskustelijoista taas oli jotain tältä väliltä, myöntäen huomanneensa yhtäläisyydet esimerkiksi Tolkienin kanssa, mutta huomauttaen samalla, että pitää Paolinin teoksista tästä huolimatta. Kliseisyys ja vaikutteiden ottaminen eivät siis aina pilaa lukunautintoa. Päinvastoin mukana kommentoimassa oli myös kaksi keskustelijaa, jotka totesivat pitävänsä Paolinin kirjoista entistä enemmän juuri siksi, että niistä löytyi tuttuja elementtejä; ”vanhaa ideaa uudella sisällöllä”. Yksi keskustelija kertoi huomanneensa, että Paolini oli kopioinut haltiat lähes suoraan Tolkienilta, mutta tämä ei haitannut, koska hän piti *Taru Sormusten Herrasta* -kirjoista todella paljon. Myös M. H. Abrams (1953, s. 39) muistuttaa teoksessaan *The Mirror and the Lamp*, että on olemassa näkemys, jonka mukaan: ”a reader will not be pleased unless he is reminded of what he himself has seen already”. Samoin Rien T. Segers (1985, s. 16) on todennut,

¹¹⁷ Vastaavasti Paolinin antifanit ovat pyydelleet anteeksi Paolinin kehumista. Kirjoitan tästä muun muassa luvuissa 3.2.1, ”Tulkintayhteisöt” ja ”5.2.2, LiveJournal: Anti-Shur’tugal”.

että ”lukijoiden ennakko-odotusten palkitsemisella voi olla myös lukijaa tyydyttävä eikä yksinomaan pitkästyttävä vaikutus”. Tähän samaan ajatuskulkuun, jonka mukaan tuttuun elementtien näkeminen tuottaa nautintoa, perustuu myös parodioiden viehättävyys. Myös tässä ketjussa eräs keskustelija vertasi Paolinin tekstejä parodiaan. Hänelle tämä oli tosin tässä tapauksessa negatiivinen mielle-yhtymä, joka esti häntä ottamasta Paolinin teoksia vakavasti. Toisaalta keskustelija totesi, että Paolinin teoksille saa nauraa:

Kun aluksi luin sarjan (silloin vain Eragon ja Eldest), olin täysin myyty. Nyt sarja ainakin tähän mennessä lähinnä ärsyttää minua. Se on siirtynyt mielessäni vakavasti otettavasta kirjallisuudesta parodian puolelle – mutta nauraa saa kuitenkin melko usein. (Vuotava noidankattila, 2007–2015.)

Kuten monissa muissakin Paolini-ketjuissa, myös tässä Paolinin mahdollisesti ”epäreiluin keinoin” ansaittu menestys puhutti. Siitä ei pidetty, että Paolinin vanhemmat olivat kustantaneet poikansa kirjan. Kaksi keskustelijaa nosti tämän esiin. Tämä nuiva suhtautuminen omakustanteeseen uran käynnistäjänä liittyy Paolinin tapauksessa todennäköisesti siihen, että keskustelijat katsovat, että koska niin sanotusti puolueettomat tahot eivät alussa julkaisseet Paolinin teosta, on Paolini päässyt liian helpolla. Nämä lukijat siis selvästi kaipaavat kustantajaa kirjallisuuden laadun portinvartijaksi, eivätkä luota kirjailijoiden omaan harkintaan siinä, mitä kannattaa julkaista, ja mitä ei. Toisaalta omakustantaminen on vahvasti osa nykypäivän kirjallisuuskulttuuria (Ruuhonen, 2018a). Ei liene sattumaa, että tässä tutkimuksessa tarkastelluista kolmesta fantasiakirjailijasta juuri nuorin ja tuorein tekijä on startannut uransa omakustanteella. Huomautettakoon myös, että lapsiaan kirjojen julkaisemisessa auttavat vanhemmat ovat nouseva ilmiö: ”It’s a new trend for parents to help their children become published authors” (Nilsen & Donelson, 2009, s. 91).

Toisaalta myös nähtiin, että markkinointikoneistot ottavat innolla vastaan juuri Paolinin teosten kaltaiset, tutuista elementeistä kootut teokset, joissa ei ole mitään kokeellista tai poikkeavaa. Ja ihmiset taas monesti ostavat juuri niitä teoksia, joita markkinoidaan tehokkaimmin. Kolme keskustelijaa nosti tämän esiin.

Tolkienin ja Paolinin yhtäläisyyksistä keskusteltiin tässä ketjussa runsaasti, vaikka eräs keskustelija huomauttikin, että hänestä Paolini ja Tolkien ovat tasoltaan niin kaukana toisistaan, että vertailu on järjetöntä. Erityisesti keksityt kielet, Aragorn-Eragon -nimet, ja Tolkienin ja Paolinin haltijoiden yhtäläisyydet puhuttivat. Kädenvääntöä syntyi muun muassa siitä, ovatko haltiat aina sen kaltaisia, millaisiksi Tolkien on ne kuvannut. Eräs keskustelija totesi, että jos haltiat eivät olisi sellaisia, jollaisiksi Tolkien ne loi, ne eivät enää olisi haltioita, vaan jotain aivan muuta. Tämä näkemys kuitenkin ammuttiin alas esittelemällä erilaisia haltiaolentoja. Mainituksi tulivat muun muassa Lloyd Alexander, Eoin Colfer ja suomalaisen mytologian haltiat, sekä Terry Pratchett. Esimerkiksi Pratchettin todettiin tehneen omista haltioistaan pahoja, joka antoi niille lisää yksilöllisyyttä. Keskustelija kysyi, onko kukaan muu kirjailija vielä keksinyt tehdä samaa: muuttaa haltiat hyvistä pahoiksi, ja silti säilyttää heidät ilmiselvinä haltioina.

Tähän liittyen haluan huomauttaa, että itse asiassa myös Tolkienin tuotannosta löytyy niin sanottuja pahoja haltioita. *Silmarillionissa* esiintyy esimerkiksi

Eöl, Pimentohaltia (Tolkien, 1977, s. 163). Eöl muun muassa välttelee auringonvaloa (emt. 164), ja yrittää murhata poikansa, tappaen samalla vaimonsa (emt. 170). Eöliä kuvaillaan muun muassa näin:

Mutta vaikka sepäntyö oli köyristänyt Eölin selän, ei hän ollut kääpiö vaan pitkä haltia telerin suurta sukua, kasvoiltaan jalo ja synkkä; ja hänen silmänsä näkivät syviin varjoihin ja pimentoihin (Tolkien, 1977, s. 163).

Lisäksi Fëanor-haltia ja hänen poikansa syyllistyvät moniin julmiin tekoihin halki *Silmarillionin* (Tolkien, 1977). Tähän aihepiiriin liittyen on myös tärkeää muistaa, että jo *Eddassa* esiintyi mustia haltioita. Suomentaja Aale Tynni kuvailee niitä *Eddan jumalrunojen* johdannossa seuraavasti:

Vaaneja likellä ovat haltiat, alfit. Heillä oli oma maailmansa, kaksikin maailmaa, sillä heitä oli kahta laatua: valoisia haltioita ja ns. mustia haltioita, jotka on kaiketi luettava pahantahtoisiin demoneihin. (Tynni, 1982, s. 10.)

Yllä tekemistäni tarkennuksista huolimatta totean, että tämä keskusteluketju käytiin *Harry Potter* -fanisivustolla, ja se näkyi ajoittain varsin hyvänä fantasian tuntemuksena. Keskustelijat tiesivät muun muassa hyvinkin pieniä detaljeja Tolkienin kehittämien kielien alkuperästä ja viittasivat kommentteissaan muutenkin useisiin eri fantasiakirjailijoihin.

Jotain antifanien motivaatiostaan tuntea hyvin vihaamansa tekstit ja heidät halustaan toimia asiantuntevina kirjallisuuden portinvartijoina kertoo se, että yksi keskustelija, joka kommentoi ketjuun useita kertoja erittäin pitkin viestein Paolinia kritisoiden näki jopa vaivan tehdä Paolinin *Eragon*-kirjalle Mary Sue -testin. Keskustelija sai tulokseksi 120 pistettä, 71:n pisteen ollessa ylimmän luokan Mary Sue -tekstin alaraja ("Irredeemable-Sue"). Mary Sue -fanifiktiohan määriteltiin seuraavasti: " -- the insertion of an idealized authorial representative in a popular work" (Chander & Sunder, 2007, s. 597-598). Tämä Mary Sue -näkemys nostettiin muuallakin keskustelussa esiin joitakin kertoja, ja usein mukaan liitettiin myös kriittisiä näkökulmia hahmojen litteydestä ja epäkiinnostavuudesta kautta linjan. Esiin nostettiin myös Mary Suen miespuolinen vastine: Gary Sue.

Eräs antifani kertoi vihaavansa Paolinin kirjoja sydämensä kyllyydestä, ja samaan hengenvetoon hän paljasti suunnitelleensa kirjojen lukemista uudelleen "muistiinpanovälineitten kanssa", jotta voisi nostaa esiin kaikki teoksen epäkohdat:

Aah Perillinen... En edes tiedä mistä pitäisi aloittaa tämän sarjan kanssa. Parasta olisi kai sanoa heti tältä istumalta, että inhoan näitä kirjoja sydämeni kyllyydestä, enkä todellakaan ymmärrä näiden suosiota. Suunnittelin lukevani kolme jo suomeksi ilmestynyttä kirjaa uudestaan muistiinpanovälineitten kanssa, jotta saisin kerrottua kaiken mikä näissä mättää, mutta en pystynyt tuottamaan itselleni siitä seuraavaa kipua ja aivovammaa. (Vuotava noidankattila, 2007-2015.)

Mikäli tätä kommenttia ei lue ironisesti (mikä on toki mahdollisuus), todistaa se oikeaksi Grayn (2005) näkemyksen siitä, että antifanius voi olla yhtä voimakas liikkeellepaneva voima kuin faniuskin. Tosin tässä mainittu antifani kertoi

lopulta perääntyneensä hankkeestaan, koska epäili sen olevan liian kivulias¹¹⁸. Vastakkain asettuvat halu osoittaa omaa tietämystä, ja toisaalta halu välttää huonoksi koettua kirjallisuutta. Mukana tuntuu olevan myös viitteitä masokismiin. Motivaattorina tällä antifanilla oli muun muassa näkemys siitä, että Paolini on kopioinut *Taru Sormusten Herrasta* -kirjaa ja *Tähtien sota* -elokuvia. Hän teki muun muassa seuraavat vertaukset huomattavan pitkässä kommentissaan:

Tähtien sota:

- Jediritarit/lohikäärmeratsastajat
- Pääsankari elää setänsä hoivissa maalla, kunnes heidän talonsa poltetaan ja sankari lähtee kostamaan neuvonantajansa kanssa. Matkalla opitaan voiman/magian perusteita. Lisäksi opiskellaan jedien/lohikäärmeratsastajien historiaa.
- Darth Vader/Durza pitää vankinaan prinsessa Leiaa/Aryaa saadaksesen tietoonsa Vader-kapinallisten/Varder-kapinallisten sijainnin. Sankari pelastaa prinsessan.
- Neuvonantaja kuolee, mutta voi puhua sankarille haudan takaa
- Sankari on ihastunut prinsessaan, mutta ei voi saada tätä
- Sankari lähtee toiselle planeetalle/haltioiden luo opiskelemaan jedin/lohikäärmeratsastajan taitoja. Opettaja (Yoda/Oromis) kuolee opetettuaan sankarille kaiken.
- "I'm your father/brother"
- "I'm your father"
- Jedien valomiekat/Eragonin tuleen syttyvä miekka.

Taru Sormusten Herrasta:

- Yleinen tunnelma
- Haltiat ja kääpiöt samanlaisia molemmissa kirjasarjoissa
- Haltiat haluavat merelle
- Aragon/Eragon
- Nazgul/Ra'rac
- Aragon/Brom lausuu tarinan kuluessa runon, joka käsittelee haltioiden kaipuuta merelle. Runo käännetään kömpelästi haltiakielestä.
- Pääsankari (Frodo/Eragon) lähtee tarinan lopussa merelle¹¹⁹. (Vuotava noidankattila, 2007–2015.)

¹¹⁸ Toinen Paolinin antifani kuitenkin toteutti vastaavan projektin. Nimimerkki Lord Snow from Sep postasi vuonna 2008 ImpishIdea-sivustolle hyvin detaljisen ja laajan analyysin nimeltä "Everything Wrong With Eragon". Teksti alkaa lauseella: "Yes, I am so bored and so angered by how terrible this book is I have decided to point out everything I can find that is wrong with it". Kommentteineen tällä Paolinin esikoisteosta kritisoivalla tekstillä on pituutta 48 sivua, kun se siirretään Word-tekstinkäsittelyohjelmaan, ja alkuperäisen tekstin koko on kommenttien mukaan 66 kb. Nykyisin kyseinen teksti on jo kadonnut alkuperäiseltä sivustolta, mutta löysin sen WaybackMachine-sivuston kautta. (ImpishIdea, 2020.)

¹¹⁹ Sankarin lähteminen merimatkalle tarinan lopussa on hyvin yleinen juonikuvio sekä fantasiassa että myyteissä.

Myös muut yhtäläisyyksiä esiin nostaneet keskustelijat korostivat ennen kaikkea Paolinin yhteyksiä juuri Tolkieniin ja *Tähtien sotaan*. Detaljisia vertauksia muihin kirjoihin ja mediateksteihin teki 24 eri keskustelijaa. Toisin kuin yleensä, tässä ketjussa keskustelijat eivät vedonneet yhteiseen myyttipohjaan juuri lainkaan. Vain yksi keskustelija nosti esiin myytit fantasian lähteenä. Tämä on hyvin poikkeuksellista. Samoin vaikutteiden ottamisen väistämättömyydestä ja yleisyydestä puhuttiin vain neljästi, ja Tolkienin omat lähteet mainittiin vain kahdesti. Tämä siitä huolimatta, että Paolinin todettiin ottaneen vahvoja vaikutteita tai plagioineen kahdenkymmenen keskustelijan voimin, ja 21 keskustelijaa piti Paolinin teoksia kliseisinä ja totesi, että niillä ei ole omaa ääntä.

Seuraavaksi siirryn tarkastelemaan ikään liittyviä kommentteja. Mainituksi tulevat sekä kirjailijan ikä, että lukijoiden ikä, kuitenkin tällä kertaa lukijoiden ikää painottaen. Lähestyn aihetta kahden teoreettisen viitekehyksen näkökulmasta: sekä reseptioestetikko Wolfgang Iserin näkemysten pohjalta että myös nuortenkirjallisuutta laajasti tutkineiden Alleen Pace Nilsenin ja Kenneth L. Donelsonin kehittämien kirjallisuuden arvostuksen tasoteorioiden (*Stages of Literary Appreciation & Stages of Growth in Literary Appreciation*) pohjalta. Nämä näkemykset ovat erilaisia, mutta mielestäni kumpikin näkökulma nostaa esiin sangen mielenkiintoisia seikkoja, ja ansaitsee siksi tulla käsitellyksi. Lisäksi pohjimmiltaan kaikki seuraavassa siteeraamani tutkijat ovat kuitenkin samaa mieltä siitä, että lukukokemus on aina kiinni ennen kaikkea lukijasta. Tämä resonoi tutkimukseni yleisen eetoksen kanssa, johon kuuluu myös näkemys siitä, että plagiointi syntyy vastaanotossa.

Aloitin ikäteeman käsittelyn toteamalla, että 23 keskustelijaa arvosteli Paolinin kirjailijantaitoja. Syyksi tälle latteudelle ja persoonattomuudelle annettiin usein Paolinin nuori ikä. Kaiken kaikkiaan Paolinin nuori ikä nousi esiin 17 kertaa, mikä on verrattain paljon. Pohdiskelen tätä aihetta paitsi tässä luvussa, myös luvussa 5.2.4, "Matchstick: everybody's a critic".

Ajatuskulku useilla keskustelijoilla oli suurin piirtein tämä: Paolini kirjoitti kliseisen ja huonon teoksen täynnä lainoja aiemmilta kirjailijoilta, mutta se on ymmärrettävää, koska hän oli vain 15-vuotias aloittaessaan kirjoittamisen. Tällainen kirjallisuus uppoaa parhaiten nuoriin lukijoihin, jotka eivät vielä tiedä, mitä on hyvä fantasiakirjallisuus. Kaksi keskustelijaa vahvasti tätä yleisnäkemystä kertomalla, että he olivat pitäneet Paolinin teoksista aiemmin tai nuorempina, mutta iän karttuessa ja ajan kuluessa mielipide teoksista oli muuttunut negatiivisempaan suuntaan. Seuraavassa esimerkki iän myötä muuttuvasta lukijapositiona:

No, pidin Eragonista fantasiainnostukseni alussa (12-vuotiaana), ja vaikka olinkin lukenut Tolkienia, niin sen kliseisyys ei haitannut. Näin vanhempana luonnollisesti hieman eri juttu. Tähän mennessä olen lukenut kaksi ensimmäistä kirjaa ja kolmannen olen selailut. Kaiken kaikkiaan olen sitä mieltä, että oikeasti laadukkaaseen kirjallisuuteen perehtynyt ei voi pitää Eragon-kirjoja hyvinä. (Vuotava noidankattila, 2007-2015.)

Tämä tuo mieleen Iserin huomion siitä, miten eri lukukerrat saman teoksen parissa ovat usein erilaisia, koska lukijan perspektiivi on väistämättä muuttunut: "

– a second reading of a piece of literature often produces a different impression from the first. The reason to this may lie in the reader's own change of circumstances -- " (Iser, 1972). Ainaisesti muuttuvia tulokulmia teokseen voi verrata koko ajan kertyvään elämänkokemukseen. Tähän liittyen jo kreikkalaisen filosofi Herakleitoksen (Heraclitus, noin 540–480 eaa.) tiedetään sanoneen: "Upon those who step into the same rivers, different and ever different waters flow down." (Britannica Academic, 2022b.)

Iser toteaa myös, että lukukokemus on aina riippuvainen lukijan luonteenlaadusta: "The manner in which the reader experiences the text will reflect his own disposition, and in this respect the literary text acts as a kind of mirror" (Iser, 1972).

Vastaavia huomioita siitä, miten keskustelija oli pitänyt Paolinin teoksista nuorempana, kunnes oli lukenut Tolkienia tai muuten tutustunut fantasiakirjallisuuteen laajemmin ja alkanut tämän jälkeen halveksia Paolinin teoksia, löytyi muistakin analysoimistani keskusteluketjuista. Tätä oivallusta on väritetty ilmauksilla esimerkiksi siitä, miten lukija oli tuntenut itsensä huijatuksi.

Liittyen tilanteisiin, joissa lukukokemusten karttuminen vaikuttaa lukijan näkökulmiin jo aiemmin tunnetusta kirjallisuudesta, on Iser (1972) myös huomauttanut, että toinen lukukerta ei ole "todempi" kuin ensimmäinen, se on vain erilainen.

Omassa tutkimusaineistossani Paolinin lukijat eivät toki eksklusiivisesti totea, että he olisivat lukeneet Paolinin teoksia useita kertoja, vaan että he ovat lukeneet fantasiaa ylipäätään enemmän Paoliniin tutustumisen jälkeen, ja näin alkaneet tuntea fantasian genreä laajemmin. Asetelma ei siis ole täysin verrattavissa Iserin esittämään tilanteeseen, jossa nimenomaan samaa teosta luetaan monta kertaa. Yleisemmän tason peruspremissi siitä, että lukijan lukukokemusten karttuminen vaikuttaa myös näkemyksiin aiemmin luetusta, sekä huomio lukijan position keskeisyydestä teoksen tulkinnassa, ovat kuitenkin sovellettavissa myös näihin tutkimusaineistojeni esimerkkeihin.

Niin ikään tähän Paolinin kohdalla toistuvasti, monesta eri näkökulmasta käsiteltyyn ikäteemaan liittyen yhdeksän keskustelijaa totesi, että tämänkaltaisen, kliseinen ja ennalta-arvattavakin fantasia voi kyllä upota nuoriin lukijoihin. Eräs keskustelija esimerkiksi totesi: " -- fantasiaa kuluttavat sankoin joukoin nimenomaan lapset ja nuoret, joiden käsitykset hyvän ja huonon kirjallisuuden eroista eivät ole aina kovin kehittyneitä" (Vuotava noidankattila, 2007–2015).

Tämä toteamus korreloi Nilsenin ja Donelsonin (2009, s. 11) teorian kanssa. Nilsen ja Donelson ovat nimittäin luoneet ikävaiheittain etenevän, seitsemänkoh-taisen taulukon kirjallisuuden arvostuksen vaiheista (*Stages of Literary Appreciation*). Tästä taulukosta käy muun muassa konkreettisesti ilmi, miten ihmisen ikä vaikuttaa sekä lukutottumuksiin, että kiinnostuksen kohteena olevan kirjallisuuden luonteeseen ja tasoon. Pikkulapsen loruista ja kuvakirjoista alkava luku-ura kehittyy asteittain kohti aikuisen kirjamakua, johon kuuluvat muun muassa klassikkoteokset ja merkittävä nykykirjallisuus. (Nilsen & Donelson, 2009, s. 11.) Samasta aiheesta kirjoitti jo aiemmin lukemiseen ja kieleen perehtynyt professori Margaret J. Early artikkelissaan "Stages of Growth in Literary

Appreciation" (1960). Early (1960) erittelee lukijan kasvun kolmeen eri vaiheeseen ja huomauttaa, että kehittymistä ei voi kiirehtiä hyppäämällä yli jostakin vaiheesta. Early (1960) myös lisää, että kaikki lukijat eivät koskaan saavuta lukemisen ylempiä tasoja. Nilsen ja Donelson (2009, s. 11) perustavat oman taulukonsa ainakin osittain Earlyn tekemien huomioiden pohjalle, kuten seuraava sitaattikin osoittaa. Siteeraan nyt paria kohtaa Nilsenin ja Donelsonin esittämistä kehitysvaiheista, sillä ne resonoivat vahvasti Paolinista käydyn keskustelun kanssa:

Level 2: Learning to Read

-- At this stage, children are undemanding. They are in what Margaret Early has described as a stage of unconscious enjoyment -- by themselves they are likely to turn to less challenging material.

Level 4: Finding Oneself in a Story

The more experience children have with literature, whether through words or pictures, the more discriminating they become. To receive pleasure they have to respect the story. -- Good readers begin developing this critical sense in literature at about the same time they develop it in real life at the end of the childhood and the beginning of their teen years. They move away from simple interest in what happened in a story to ask why. They want logical development and are no longer satisfied with stereotypes. They want characters controlled by believable human motives because now their reading has real purpose to it. They are reading to find out about themselves, not simply to escape into someone else's experiences for a few pleasurable hours. (Nilsen & Donelson, 2009, s. 13-14.)

Tämä lukijoiden kehittyminen ja kypsyminen, ja näin muuttuvat vaatimukset kirjallisuutta kohtaan saattavat tarjota selityksen sille, miksi jotkut Paolinin lukijat kasvavat Paolinista yli, ja miksi jotkut lukijat taas eivät pysty arvostamaan Paolinia missään vaiheessa; ehkä he ovat olleet lukijoina jo liian kehittyneitä tutustuessaan Paoliniin.

On kuvaavaa, että tutkimusaineistojeni lukijat esimerkiksi luonnehtivat Paolinin hahmoja toistuvasti kliseisiksi ja elottomiksi. Esimerkiksi LiveJournalin (2012) keskustelussa Paolinin kirjojen antagonisteista käytettiin ilmaisua "*cardboard cutout villain*" (korostus omani). Tämä osuu lähelle Earlyn (1960) tekstiä, jossa hän kuvaa kirjallisen kehityksen ensimmäisessä vaiheessa (*Unconscious Enjoyment*) olevan lukijan tarinallisia preferenssejä: "Characters may be stereotypes; indeed, the *cardboard figure* is preferable, for complexities of character may obstruct the flow of action" (Korostus omani). Olisi loogista, että Paolini olisi operoinut kirjailijana niin sanotusti alemmilla tasoilla (*Unconscious Enjoyment, Learning to Read*) *Eragon* kirjoittaessaan, koska hän oli vielä nuori. On myös luultavaa, että vaikka Paolini olisikin ollut lukijana jo jossain määrin korkeammalla kehityksen tasolla¹²⁰, ei hän kuitenkaan pystynyt nousemaan heti samalle tasolle kirjailijana.

¹²⁰ Paolinin kerrotaan lainanneen kirjastosta isoja kirjamääriä jo lapsena, ja hän luki kaikkea mysteereistä klassikkoihin. Luettujen kirjojen määrä nousi tuhansiin. (McCormick, 2013, s. 17.)

Siirryn nyt eteenpäin kirjailijan ja lukijoiden ikään liittyvistä teemoista, joskin todeten, että yllä tekemäni huomiot esimerkiksi lukijan position tärkeydestä ovat valideja myös seuraavaksi analysoimissani mielipiteissä. Kahdeksan keskustelijaa nimittäin totesi, että Paolinin teoksia voi lukea, jos ”osaa heittää aivot narikkaan” tai ”paremman puutteessa”. Keskustelijat pystyivät siis nauttimaan Paolinin teoksista, jos he madalsivat odotushorisonttiaan ja suhtautuivat Paolinin teoksiin vaikkapa ironisesti. Tässä ketjussa lukijoilla saattoi siis olla toisinaan varsin ironisia lukijapositioneja. Urpo Kovala (2007) on todennut, että aikamme jälkimodernissa kulttuurissa ”vallitsee määritelmän mukaan odotushorisonttien moneus ja fragmentoituminen”. On siis luonnollista, että eri lukijat lähestyvät Paolinin tekstejä eri näkökulmista käsin. Yksi esimerkiksi vakavissaan, ja toinen ironisesti.

Keskustelun yleisistä pelisäännöistä neuvoteltiin myös paljon. Yhteensä 14 keskustelijaa nosti keskustelun metatasolle; avointa riitelyä ja konflikteja haluttiin välttää. Tämä on ymmärrettävää, koska kuten luvussa 5.2.3, ”LiveJournal: Anti-Shur’tugal” totesin, ovat hyvä yhteishenki ja sisäinen harmonia faniyhteisölle elinehto.

Se mikä erotti tämän keskusteluketjun muista tutkituista keskusteluketjuista, oli tavallista neutraalimpi keskusteluote, sekä keskustelijoiden kohteliaisuus ja hyvätapaisuus. Keskustelijat olivat myös tavallista vaatimattomampia, ja korostivat omaa tietämystään normaalia vähemmän. Toisten tietotasoa ei myöskään kyseenalaistettu, kuten monissa muissa ketjuissa. Tähän saattoi vaikuttaa paitsi se, että keskustelu oli moderoitu, myös se, että kyseessä on suomalainen keskusteluketju. Perisuomalaisuudesta kertoo ehkä myös se, että yksi keskustelija kertoi poistuvansa keskustelusta, koska hänen on mentävä saunaan, kun taas toinen keskustelija pahoitteli, että oli kirjoittanut tekstinsä humalassa.

On myös merkittävää, että toisin kuin ulkomaalaisissa keskusteluketjuissa, joissa oli todennäköisesti mukana amerikkalaisia keskustelijoita, ei tässä suomalaisessa keskusteluketjussa nostettu kertaakaan esiin mahdollisia tekijänoikeuksiin liittyviä oikeudenkäyntejä, vaikka usea keskustelija näki vaikutteiden oton ylittävän soveliaisuuden rajat. Englanninkielisissä keskusteluketjuissa on hyvin normaalia spekuloida mahdollisen oikeusjutun -tai oikeusjuttujen tarpeellisuudesta. Tämä ilmiö saattaa siis linkittyä keskustelijoiden kulttuuritaustaan, sillä Suomessa kirjallisuuden tekijänoikeuksia koskevat oikeudenkäynnit ovat harvinaisia (Nyqvist & Oja, 2018, s. 97). Kuten Sanna Nyqvist ja Outi Oja (emt. 97) toteavat: ” -- oikeustapausten vähyys kertoo siitä, että kirjailijalla on Suomessa suhteellisen suuri vapaus toimia ilman, että oikeus puuttuu asiaan”. Näistä seikoista johtuen lienee yksinkertaisesti niin, että myöskään suomalaisen lukijan silmissä tekijänoikeudenkäynnit eivät ole relevantteja.

Kaiken kaikkiaan tässä keskusteluryhmässä kuljettiin siis ajoittain omia polkuja verrattuna moniin muihin tässä tutkimuksessa tutkittuihin keskusteluketjuihin. Kuten tämä keskusteluketju myös jälleen osoittaa, on tärkeää tietää, missä kontekstissa verkkokeskustelu käydään: kuka sivustoa käyttää, mitä varten se on rakennettu ja millaisia konventioita ja tapoja sivuston käyttäjillä on. Jokainen sivusto on yksilöllinen, ja kaksi samaakin aihetta käsittelevää sivustoa

voivat erota toisistaan monissa suhteissa. Keskustelijat voivat esimerkiksi puhua toisilleen eri sivustoilla hyvin erilaiseen sävyyn. (Östman & Turtiainen, 2016.) Tällä nimenomaisella sivustolla puheen sävy on hyvin hillitty ja kunnioittava, minkä uskon johtuvan pääsääntöisesti kolmesta asiasta: faniyhteisön solidaarisuudesta, moderoinnista, sekä mahdollisesti suomalaisesta, jokseenkin hillitystä kulttuurista. Myös suomalaisia verkkokeskusteluja tutkinut Eveliina Salmela (2021, s. III) on huomannut, että kohteliaisuutta arvostetaan suomalaisissa verkkokeskusteluissa. Toki kohteliaisuutta voi edesauttaa tässä nimenomaisessa tapauksessa myös se, että Paolinin kirjat eivät ehkä herättäneet erityisen voimakkaita tunteita.

5.3 Keskeisimmät tutkimustulokset

Aineistolähtöisyydestä, kymmenestä eri tutkimusaineistokokonaisuudesta ja useasta tutkimuskysymyksestä johtuen tutkimustulokseni näyttäytyvät ajoittain jokseenkin pirstaleisena ja monia yksityiskohtia sisältävänä kokonaisuutena. Niinpä katson aiheelliseksi tehdä laajan analyysien yhteenvetoluvun, jossa esitän tutkimukseni tulokset selkeässä ja yhtenäisessä muodossa.

Aloitin keskeisimpien tutkimustulosteni purkamisen päätutkimuskysymykseen¹²¹ saamistani vastauksista. Lähdin liikkeelle pääteemoista (vaikutteiden oton problematisointi, vaikutteiden oton hyväksyminen ja puolustaminen), ja siirryn sen jälkeen käsittelemään näiden pääteemojen alateemoja. Lopuksi, ennen alatutkimuskysymyksiini siirtymistä, esittelen kaavion, johon olen koonnut lukijoiden näkemyksen luovuudesta. Tämän jälkeen käsittelen alatutkimuskysymyksiini saamani vastaukset, joista niin ikään löytyy monia eri teemoja. Korostan, että pääteemani ja alateemani sekä vastaukset eri tutkimuskysymyksiini limittyvät toisiinsa. Tämä tutkimustulosten yhdeksi suureksi kokonaisuudeksi sulautuminen konkretisoituu tämän kappaleen lopussa, missä esittelen sekä pää- että alatutkimuskysymysten vastauksista ammentavan listan tekijöistä, jotka vaikuttavat lukijoiden tekijyysnäkömyksiin, ja tätä kautta lukijan suhtautumiseen vaikutteiden oton, plagioinnin ja omaleimaisuuden kaltaisiin kysymyksiin.

Keskeisimmiksi teemoiksi tutkimuksessa nousevat päätutkimuskysymykseni kannalta ainakin sekä vaikutteiden oton problematisointi (romantiikka tai creatio) että hyväksyminen ja puolustaminen (moniäänisyys tai inventio).

Romantiikka näkyy aineistossani ennen kaikkea kiinnostuksena kirjailijaa, hänen persoonaansa ja luovaa prosessiaan kohtaan. Lisäksi jännitteinen tai negatiivinen suhtautuminen vaikutteiden ottoon nousee suureksi temaksi, ja tämä näkyy esimerkiksi plagioinnin metsästyksenä. Näiden ohella Tolkienin ympärille näyttää muodostuneen romanttinen nerokultti.

¹²¹ Päätutkimuskysymykseni on: *miten nykylukijat suhtautuvat vaikutteiden ottoon muilta kirjailijoilta? Tarkentaen kysyn: onko innovatiivinen uuden luominen arvossaan 2000-luvun fantasiakirjallisuudessa vai hyväksyvätkö nykylukijat moniääniselle tekijyydelle tyypillisen mosaikkimaisuuden, jossa vaikutteiden otto on luonnollinen osa luomisprosessia?*

Moniäänisyys puolestaan näkyy tutkimusaineistossa vaikutteiden ottamisen luonnollistamisena ja hyväksymisenä. Tähän liittyen moniäänisyyteen linkittyvälle postmodernismille tyypillinen ironisuus, huumori ja leikillisuus (Granger, 2007, s. 154; Eco, 1985) näkyy keskusteluissa tuon tuostakin, muun muassa juuri vaikutteiden ottoa koskevana vitsailuna ja sarkasmina.

5.3.1 Vaikutteiden oton problematisointi - jäännös romantiikasta

Keskustelijoita puhuttaa erityisen paljon vaikutteiden oton ongelmallisuus ja plagiointi. Tähän linkittyy vahvasti myös fanius ja antifanius, kun keskustelijat puolustavat kunnioittamiaan kirjailijoita plagiointia vastaan, ja perustelevat antifaniutta sillä, että antifaniuden kohde on harrastanut muun muassa plagiointia. Näistä fani- ja antifaniyhteisöistä puolestaan muotoutuu tulkintayhteisöjä. Tämä on erinomainen esimerkki siitä, miten kaikki kolme tutkimuskysymystäni linkittyvät yhteen.

Mainittakoon vielä, että tutkimusaineistoistani löytyy myös kohtia, jotka viittaavat sijaisloukkaantumiseen. Esimerkiksi luvun 5.2.4, "Matchstick: everybody's a critic" tutkimusaineistossa kirjoittaja kokee sijaisloukkaantumista Tolkienin puolesta. Samoin Paolinin antifanit kokevat LiveJournalin Anti-Shur'tugal-sivustolla sijaisloukkaantumista Tolkienin puolesta, koska heistä Paolini on paitsi plagioinut Tolkienia, myös kommentoinut tämän kirjallisuutta haastatelussa liian röyhkeästi ja alentuvasti. Sanna Nyqvist ja Outi Oja (2018, s. 58) kuvailevat sijaisloukkaantumisen ilmiötä seuraavasti: "Sijaisloukkaantuminen on tavallista: lukijat ja toimittajat valitsevat väärennöstapauksissa puolensa ja ottavat vahvasti kantaa".

Vaikutteiden ottoa problematisoidaan vahvimmin Paolinin antifaniryhmän, Anti-Shur'tugalin sivustoilla (5.2.2, "Anti-shur'tugal -verkkosivusto" ja 5.2.3, "LiveJournal: Anti-Shur'tugal"), sekä luvun 5.2.4, "Matchstick: everybody's a critic" -tutkimusaineistossa. Näistä tapauksista ensimmäisessä plagiointiepäilyt olivat synnyttäneet jopa antifaniyhteisön, joka pyrki kartoittamaan Paolinin vaikutteita plagioinnin metsästyksen hengessä.

Paolinia koskevissa keskusteluissa vaikutteiden ottoa ei hyväksytä, koska katsotaan, että Paolini on paitsi toiminut moraalisesti ja juridisesti väärin (vaikka oikeusjuttuja ei tiettävästi ollut nostettu), hänen vaikutteiden hyödyntämisensä johtaa myös yhdessä keinoiksi katsottujen kirjoittajanlahjojen kanssa tilanteeseen, jossa oma kertojanääni puuttuu. Kyse on siis myös taiteellisesta ongelmasta. Päälle päätteeksi Paolinin persoonan katsotaan joissakin tutkimusaineistoissa olevan häiritsevä. Antifaneja nimittäin ärsyttää, että Paolini esimerkiksi rinnastaa kirjailijantaitonsa väitetysti plagioimansa Tolkienin kirjailijantaitoihin.

Rowlingin kohdalla vaikutteiden ottoa problematisoidaan vähemmän, ja ymmärretään enemmän. Kuitenkin Rowlingin katsotaan toimineen eettisesti kyseenalaisella tavalla, koska hän vaikuttaa ottaneen vaikutteita monista eri lähteistä, kuten Tolkien, mutta toisin kuin varsinkin uransa alussa melko suoraankin vaikutteistaan puhunut Paolini, Rowling pyrkii väistelemään kysymyksiä vaikutteista. Samalla tässä tietenkin kyseenalaistetaan Rowlingin persoona. Lisäksi ongelman katsotaan olevan myös esteettinen, koska tarkkasilmäiset lukijat

pitävät Rowlingin teoksia lähinnä eri palasista koottuina mosaiikkeina. Rowling on ollut mukana myös monissa oikeusjutuissa, joskin monesti myös haastavana osapuolena. Niinpä ei ole yllätys, että Rowlingin vaikutteiden ottoa problematisoitiin myös juridisesti, vaikkakin Rowling on tietävästi voittanut kaikki oikeusjuttunsa.

Sekä Paolinin että Rowlingin kohdalla voidaan todeta, että kirjailijan omat kommentit hänen lähteistään ovat lukijoille tärkeitä, ja esimerkiksi välttelevä tai ylimielinen asenne saattaa ärsyttää.

Tolkienin ympärille muodostuneesta romanttisesta nerokultista kirjoitan vielä erikseen omissa alaluvuissaan, koska se on yksi päätutkimuskysymykseni alateemoista.

5.3.2 Vaikutteiden oton hyväksyminen ja puolustaminen - moniääninen tekijäkäsitys

Kirjailijoiden käyttämät vaikutteet ja eri kirjailijoiden väliset yhtäläisyydet herättävät toisaalta myös hyväksyntää, varsinkin Rowlingin kohdalla. Syyt hyväksyntään ovat moninaiset, käsittäen muun muassa aleatorisen eli sattumanvaraisen intertekstuaalisuuden, yhteisen genren selittämät yhtäläisyydet, myytit yhteisenä, fantasiaalle luonnollisena lähteenä, alitajuisen vaikutteiden oton eli cryptomnesian, hyväksyttävän innoituksen toimimisen, sekä keskittymisen lähteiden ja luomisprosessin sijasta lopputulokseen ja sen laadukkuuteen. Monet keskustelijat myös totesivat, että kaikki kirjailijat ottavat vaikutteita jostain.

Näiden kommenttien ohella esitetään lisäksi toistuvasti erilaisia teorioita siitä, miten maailmassa on olemassa vain rajattu määrä erilaisia perusjuonikuviota, joiden päälle kirjailijat voivat omat teoksensa rakentaa. Se, montako näitä perusjuonia on, vaihtelee. Tutkimusaineistoistani Kinjassa yksi keskustelija muistaa luvuksi 12 perusjuonta, Matchstickin kommentteissa puolestaan kymmenen, ja The Baheyeldin Dynastyssa määräksi ilmoitettiin seitsemän. Juonivariaatioiden rajatun määrän teoriaa on aikoinaan pyrkinyt todistamaan paikkansapitäväksi esimerkiksi Victorie Sardou (Maurevert 1922, tässä Randall, 2001, s. 149). Anna Faktorovich (2014, s. 4–5) on kirjoittanut tästä aiheesta monia eri teorioita sisältävän, monipuolisen katsauksen. Tämä teoria, kuten monet muutkin vastaavanhenkiset huomiot kulminoituvat ehkä parhaiten keskusteluissa toistuvasti esiin nousseeseen, *Raamatustakin* tuttuun klassikkototeamukseen: "There is nothing new under the sun".

Vaikutteiden otosta lasketaan myös paljon leikkiä. Esimerkiksi Kinjassa moni keskustelija vitsailee, että aikoo haastaa Rowlingin oikeuteen tekijänoikeusrikkomuksesta toinen toistaan luovempien tekosyiden varjolla; milloin Rowling on kopioinut keskustelijan julkaisematonta tekstiä kirjoihinsa, milloin varastanut Harry Potterin ulkonäön kommentoijalta. Tämänkaltaiset kommentit henkivät postmodernismille tyypillistä ironiaa (Eco, 1985).

Nämä vaikutteiden oton hyväksymisen ja puolustamisen syyt voidaan jakaa karkeasti kolmeen eri kategoriaan: vaikutteiden ottoa ei ole todellisuudessa tapahtunut, vaikutteiden otto on tapahtunut mutta sillä ei ole väliä, ja vaikutteiden otto on normaalia ja jopa väistämätöntä.

Huomautettakoon lopuksi, että tapauksissa, joissa vaikutteiden otto pyrittiin kieltämään (cryptomnesia, aleatorinen intertekstuaalisuus), on keskustelijan suhde vaikutteiden ottoon selkeästi jännitteisempi kuin tapauksissa, joissa vaikutteiden ottoa pidetään normaalina, väistämättömänä tai yhdentekevänä asiana. Tällaiset kommentit voisi periaatteessa luokitella myös romantiikan piiriin, koska niissä vaikutteiden otto nähdään asiana, joka täytyy yrittää kieltää. Luokittelena nämä kommentit kuitenkin tämän otsikon alle, koska näen nämä tapaukset kuitenkin yhdenlaisina luonnollistavina selityksinä sille, että kahden tekstin välillä näkyy vaikutussuhde. Tiedostan kuitenkin, että tällaiset kommentit voisi luokitella myös toisin, tai asettaa harmaalle alueelle.

5.3.3 Innovatiivinen uuden luominen harvinaista, mutta arvostettua

Lyhyenä vastauksena päätutkimuskysymykseeni totean, että innovatiivinen uuden luominen on arvossaan (esimerkiksi LiveJournal: Anti-Shur'tugal -sivustolla uskottiin, että parhaat kirjailijat ovat uniikkeja), mutta sitä ei pidetä erityisen realistisena tai ainakaan yleisenä ilmiönä. Tämä resonoi Sanna Nyqvistin ja Outi Ojan (2018, s. 42) huomioiden kanssa, sillä he ovat niin ikään todenneet, että harva uskoo ”tyhjästä luovaan nerouteen”. Samalla he kuitenkin toteavat, että tekijällä on edelleen vahva asema. Päälle päätteeksi he myös nostavat esiin ristipaineen, joka vallitsee vahvan yksilöllisyyden ja siihen kohdistuvan kritiikin välillä. (Nyqvist & Oja, 2018, s. 42.) Oman tutkimukseni pohjalta pidän Nyqvistin ja Ojan havaintoja osuvina.

Tässä tutkimuksessa käsitellyistä fantasiakirjailijoista lähimmäksi uuden luomisen ja innovatiivisuuden ihannetta pääsi fantasian tienraivaajana tunnettu Tolkien, jonka ympärille on muodostunut romanttinen nerokultti. Kaiken kaikkiaan nykylukijat kyllä hyväksyvät vaikutteiden oton osaksi fantasiakirjallisuuden lainalaisuuksia, mutta heille on tärkeää, että kirjailijan oma persoonallinen kertojanääni kuuluu selkeämpänä kuin moninaiset vaikutteet. Tietty uutuuden kokemus on siis tärkeä lukijalle.

Vaikutteiden otto on oma taiteenlajinsa, jonka esimerkiksi Rowling näyttää lukijoiden kommenttien perusteella hallitsevan Paolinia paremmin. Erityisesti Rowlingin kohdalla jopa todetaan ajoittain, että tuttujen trooppien ja myyttien käyttö voi nostaa teoksen arvoa, koska tuttujen elementtien tunnistaminen kirjan sivuilta voi luoda miellyttävän tuttuuden tunteen. Tällainen tuttuuden tunne, jossa lukijan odotukset täytetään ja hänen tuttuja mielikuviaan tuetaan, on rinnastettu myös niin sanottuun ajanvietekirjallisuuteen (Segers, 1985, s. 13). Toisaalta monia lukijoita vanhojen kliseiden kierrättäminen myös ärsyttää ja puuduttaa.

Näkemykset tekijyydestä ja vaikutteiden otosta vaihtelevat suurestikin tutkimusaineistosta toiseen. Esimerkiksi Dark Lord Potterissa (luku 5.1.3) keskustelu avataan Rowlingin kannalta jokseenkin raskauttavasti, mutta lopulta itse keskustelussa Rowlingiin suhtaudutaankin ymmärtäväisesti. Oleellista on, kuka on ottanut vaikutteita, miten, ja ketkä asiasta keskustelevat. Näkemys vaikutteiden otosta on aina vahvan kontekstisidonnainen. Palaan tähän vielä tarkemmin tämän luvun lopussa.

5.3.4 Paolini negatiivisena esimerkkinä, Rowling positiivisena mallina

Paolinin harrastama vaikutteiden otto tuomitaan tutkimusaineistossani jyrkemmin kuin Rowlingin harrastama vaikutteiden otto. Erinomainen esimerkki tästä on se, että kolmessa Rowling-tutkimusaineistossa viidestä (5.1.1, "Gaia Online", 5.1.2 "Goodreads" ja 5.1.4, "Kinja") Paoliniin viitataan suoraan Rowlingia lähempänä vaikutteiden ottajana. Lisäksi yhdessä tutkimusaineistossa (5.1.5, "The Baheyeldin Dynasty") Paoliniin saatettiin viitata epäsuorasti. Eräs anonymi kommentoija nimittäin kirjoitti: "Also I have seen plenty of books that rip off LOTR, and Harry Potter is by no means even close to what some other authors do" (The Baheyeldin Dynasty, 2004–2017).

Paolini-keskustelujen puolella Rowlingiin puolestaan viitataan nuhteettomana kirjailijana (5.2.4, "Matchstick: everybody's a critic" & 5.2.3, "Vuotava noidankattila"). Paolini ja Rowling siis vuotavat toistensa keskusteluihin, Paolini huonona, Rowling hyvänä esimerkkinä. Esimerkiksi Vuotavassa noidankattilassa kirjoitetaan:

Vaikutteiden imeminen on yksi asia, lähes suora plagiointi toinen asia. Esimerkkihenkilöt Rowling ja Kerr ovat kummatkin luoneet oman, omaperäisen maailmansa, Paolini sen sijaan tuntuu lähinnä liimailleen yhteen muiden jo käyttämiä aineksia kehittämättä uutta omaa aineista kuin siteeksi. (Vuotava noidankattila, 2007–2015.)

Mukana tutkimusaineistossa on toki myös huomioita siitä, että Rowling on niin ikään kaikkea muuta kuin uniikki kirjailija. Tämä nousee esiin muun muassa Kinjan (ks. luku 5.1.4) ja Dark Lord Potterin (ks. luku 5.1.3) tutkimusaineistoissa, jossa Rowlingin lähteitä listataan hyvin yksityiskohtaisesti ja asiantuntevasti. Nämä tapaukset osoittavat myös sen, että on lukijan omasta tietotasosta kiinni, kuinka uniikilta tai ei-uniikilta kirjailijan tuotanto vaikuttaa. Lisäksi nämä tapaukset ovat myös osoituksia siitä, miten erilaisilla tavoilla selkeään vaikutteiden ottoon voidaan suhtautua. Toisaalta sitä voidaan pitää merkinä luovuuden puutteesta ja jopa laskelmoinnista ja plagioinnista, toisaalta siihen voidaan suhtautua hyvin luonnollisesti.

Paolinia käytettiin negatiivisena esimerkkinä paitsi vaikutteiden ottamisen, myös kirjoittamis- ja kertomatyylin osalta. Tämä konkretisoitui esimerkiksi niin, että Paolinin antifanit, anti-shur'tugalit, korjailivat uudelleen kirjoittaen Paolinin tekstejä sana sanalta. Tämä kriittisen pedagoginen lähestymistapa kohdetekstiin on yksi monesti kummeksitun antifaniuden hyvistä puolista.

5.3.5 Päättökysymyksestä versoneet alateemat

Siirryn nyt käsittelemään alateemoja, jotka kiinnittyvät joko jompaankumpaan, tai molempiin yläteemoihin (vaikutteiden oton problematisointi ja hyväksyminen), joita käsittelen tämän luvun alussa. Alateemoille on yhteistä, että lukijat pyrkivät arvottamaan ja arvioimaan kirjailijoiden tekijyyttä niiden kautta. Ne toimivat siis tulokulmina tekijyyteen.

Alateemoja ovat tekijänoikeusnäkökulma, plagioinninmetsästys ja plagioinnin puolustus, menestysdiskurssi, Tolkienin vertauskohtana ja prosumer-näkökulma.

5.3.6 Tekijänoikeudelliset kysymykset

Tekijänoikeudelliset kysymykset, kuten keskustelut oikeushaasteista, nousevat esiin yhdeksässä tutkimusaineistossa kymmenestä¹²². Esiintymistiheys per keskustelu ei ole erityisen suuri, mutta tämä puoli tekijyydestä nousee kuitenkin säännöllisesti esiin niin kirjailijoita syyttävien kuin myös heitä puolustavien keskustelijoiden leirissä. Tekijänoikeus nähdään korkeimpana auktoriteettina, suhtautuipa keskustelija vaikutteiden ottoon myötämielisesti tai torjuvasti. Saataan esimerkiksi todeta, että jos oikeustuomiota ei ole annettu, ei myöskään ole tapahtunut mitään väärää. Tässä näkyy nyky-yhteiskunnalle tyypillinen oikeudellistumiskehitys; ihmiset pyrkivät ratkaisemaan juridiikan keinoin yhä useampia asioita (Nyqvist, 2020).

Tyypillistä tekijänoikeuskeskusteluille on, että nostamalla juridinen puoli esiin pyritään saamaan vastauksia monesti sellaisiinkin kysymyksiin, joihin tekijänoikeus ei todellisuudessa taivu tai ylety. Tekijänoikeudellisia näkökulmia hyödyntäen ei nimittäin pystytä vastaamaan kattavasti esimerkiksi kysymyksen siitä, onko Rowling tai Paolini plagioinut Tolkienia vai ei. Plagiointi ei nimittäin ole juridinen termi. Plagiointia on voinut tapahtua, mutta silti tekijänoikeusrikkomuksen tunnusmerkistö ei välttämättä täyty. (Nyqvist & Oja, 2018, s. 52.) Marilyn Randall kirjoittaa näihin tekijyyden kahteen puoleen (eettinen ja esteettinen puoli vs. juridinen puoli) liittyen osuvasti:

In order to keep the two accounts separate, it would be convenient to see the victim of plagiarism as an ethical and aesthetic person, and the victim of the infringement of copyright as a legal person (Randall, 2001, s. 78).

On kuitenkin ymmärrettävää, että tekijänoikeuden juridinen puoli rahakysymyksineen ja omistajuussuhteineen korostuu, koska kyseessä olevat kirjailijat (Tolkien, Rowling ja Paolini) ovat kukin myyneet kymmeniä- tai jopa satoja miljoonia kirjoja, ja niinpä kyseessä ovat suuret rahat. Muutenkin tekijänoikeusasiat ovat ylipäättään enemmän pinnalla populaarikulttuurissa kuin korkeakulttuurin puolella (Nyqvist & Oja, 2018, s. 218). Täydellinen esimerkki tekijänoikeuksien ja taloudellisen hyödyn läheisestä suhteesta on seuraava Rowlingiin viittaava kommentti: "Why is she so rich from someone else's work?" (The Baheyeldin Dynasty, 2004–2017).

On kuitenkin mielenkiintoista huomata, että mukana tutkimuksessa olleessa suomalaisessa tutkimusaineistossa (Vuotava noidankattila) ei poikkeuksellisesti ole lainkaan tekijänoikeuspohdintoja. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että kirjallisuuteen liittyvät tekijänoikeuskäynnit ovat Suomessa harvinaisia

¹²² Tekijänoikeudelliset ja juridiset näkökulmat mainittiin seuraavissa tutkimusaineistoissa: 5.1.1, "Gaia Online"; 5.1.2, "Goodreads"; 5.1.3, "Dark Lord Potter"; 5.1.4, "Kinja"; 5.1.5, "The Baheyeldin Dynasty"; 5.2.1, "Goodreads"; 5.2.2, "Anti-Shur'tugal -verkkosivusto"; 5.2.3, "LiveJournal: Anti-Shur'tugal" ja 5.2.4, "Matchstick: everybody's a critic".

(Nygqvist & Oja, 2018, s. 97) ja niinpä suomalaiset lukijat eivät näe niitä osana tekijyy- ja vaikutteidenottokeskusteluja. Tämä ilmiö saattaa siis linkittyä keskustelijoiden kulttuuristaustaan. Kuten Sanna Nyqvist ja Outi Oja (emt. 97) toteavat: ” -- oikeustapausten vähyys kertoo siitä, että kirjailijalla on Suomessa suhteellisen suuri vapaus toimia ilman, että oikeus puuttuu asiaan”. Näistä seikoista johtuen lienee yksinkertaisesti niin, että tekijänoikeusjuridiikka oikeudenkäynn-teineen ei ole suomalaiselle lukijalle mitenkään relevantissa roolissa, kun tarkastellaan heidän mielikuviaan tekijyydestä, ja kirjallisuudesta ylipäätään. Oman kokemuksen perusteella arvioisin, että suomalaisia lukijoita puhuttavat sen sijaan esimerkiksi suomalaisen kirjallisuuden vienti maailmalle, sekä suomalaisten kirjailijoiden tulot, jotka ovat keskimäärin pienehköt¹²³. Tämä kirjailijoiden alhainen tulotaso voi myös olla yksi syy oikeushaasteiden vähyteen meillä Suomessa: kun rahaa on kaikilla vähän, ei oikeudenkäynnin voittajalla ole paljoakaan saatettavaa.

Toisin on esimerkiksi kirjoillaan rikastuneen J. K. Rowlingin laita, joka on joutunut vastaamaan muun muassa Nancy Stoufferin ilmeisesti rahantoivossa tekemään tekijänoikeussyytteesen. Kyseinen tapaus ratkaistiin Rowlingin eduksi. (Whited, 2002, s. 4–5.) Keskustelijat toteavatkin tutkimusaineistoissani osuvasti, että koska Rowling on tienannut kirjoillaan suuria määriä rahaa, on hän looginen maalitaulu myös rahaa himoitsevien ihmisten oikeushaasteille. Toisaalta keskustelijat myös nostavat esiin, että menestyksen myötä Rowlingilla on myös saatavillaan hyvä oikeusturva ja vaikutusvaltaa, ja nämä voivat olla ratkaisevassa osassa, kun puhutaan lakihaasteista ja tekijänoikeuksista.

Paolinin kohdalla taas ihmetellään, miksi häntä ei ole haastettu oikeuteen tekijänoikeusrikkomuksista. Samassa yhteydessä Paolinia verrataan Kaavya Vishwanathaniin, jonka lupaava kirjailijanura katkesi aikoinaan tekijänoikeusrikkomuksien takia. Osa Paolinin antifaneista toivoo samaa kohtaloa Paolinille.

Paolinia ja Rowlingia syytettiin muun muassa ideoiden, hahmojen ja nimien varastamisesta. Näiden tarinallisten elementtien tekijänoikeussuoja- tai sen puuttuminen aiheutti runsaasti kädenvääntöä keskustelijoiden välillä. Osa keskustelijoista esimerkiksi uskoi, että ideat ovat tekijänoikeussuojan alaisia. On kuitenkin niin, että tekijänoikeus suojelee vain muotoja, ei ideoita (Neuvonen, 2020). Tai kuten Laura Leppämäki (2006, s. 78) asian ilmaisee: ”Tekijänoikeudessa siis erotetaan idea ja ilmaisu toisistaan: idea on kaikkien vapaassa käytössä, ja ilmaisu on tekijänoikeuden alainen osa”.

Samoin hahmot putoavat tekijänoikeuden ulkopuolelle, koska tekijänoikeussuojan voi saada vain teos, ja hahmo nähdään lähtökohtaisesti tarinankerronnallisena elementtinä (kuten ideat ja juonihiotkin), ei teoksena (Kari, 2016).

Tekijänoikeuslaki ei kuitenkaan ole ainoa keino suojata hahmoja. Monilla fiktiivisillä hahmoilla on nimittäin nykyisin suojanaan myös tavaramerkki (Young, 2016, s. 161). Muun muassa Rowlingia edustava Warner Bros. ja

¹²³ Esimerkiksi teologian maisteri Vehka Kurjenmiekka on todennut suomalaisten sanataiteen, kuvataiteen ja säveltaiteen tekijöiden tuloasteen olevan yleensä pienituloisten ja keskituloisten välimaastossa, vaikka mukaan laskettaisiin myös muut kuin taiteen tekemisestä saatavat tulot. Taiteilijoiden tuloja luonnehditaan myös pieniksi ja sirpaleisiksi. (Kurjenmiekka, 2020.)

Tolkienin perikunnan edustajat ovat turvautuneet tavaramerkkisuojaan (jk.rowling.com, 2020; Justia Trademarks, 2020; Nordic Trademarks, 2020; Middle-earth Enterprises, 2020). Tutkimissani keskusteluissa tekijänoikeus (copyright) ja tavaramerkki (trademark) näyttivät myös sekoittuvan jonkin verran. Tämä näkyi kommentteina, joissa keskustelija kuvaili tekijänoikeutta erikseen haettavana suojana. Tämä kuvaus ei kuitenkaan istu teokselle automaattisesti tekemisen hetkellä muodostuvaan tekijänoikeuteen, vaan ennemminkin juuri tavaramerkkiin, jota haetaan erikseen; ei ainakaan, jos ei oteta huomioon, että Yhdysvalloissa tekijänoikeudenomistajat päätyvät joissakin tapauksissa vahvistamaan automaattisesti muodostunutta tekijänoikeuttaan myös erillisellä rekisteröinnillä (United States Copyright Office, 2021).

Yleisesti ottaen fantasian lukijat suhtautuvat vaikutteiden ottoon tiukemmin tai vähintään yhtä tiukasti kuin tekijänoikeuksia säättävät tahot. Pidettyjen ja fanitettujen teosten hahmot, nimet ja juonet ovat fantasian lukijoille tärkeää kulttuurista pääomaa. Tämä tunneside on omiaan tiukentamaan heidän suhtautumistaan vaikutteiden ottoon ja kirjallisiin lainoihin.

Suurin riski, joka liittyy lukijoiden monenkirjaviin ja ajoittain virheellisiinkin tekijänoikeuskäsityksiin, lienee syytetyn kirjailijan puolelta tuleva kunnianloukkaushaaste. Tietooni ei kuitenkaan ole tällaisia tapauksia kantautunut. Toinen lieveilmiö, joka sen sijaan on toteutunut myös omissa tutkimusmateriaaleissani, ovat ajoittain rajutkin riidat lukijoiden välillä.

Erityisesti Paolinia kohtaan esitetään tutkimusaineistoissani tekijänoikeuteen liittyviä syytöksiä. Internetin, sosiaalisen median alustojen ja lukijatapaamisten ansiosta syytösten on nykyisin myös helpompi päästä perille kirjailijan tietoisuuteen, ja tätä kautta niillä on myös potentiaalisesti vaikutusta. Paolinin lähteet ovat tulleet esiin (negatiivisessa mielessä) muun muassa juuri yleisötaapahtumassa, jossa Paolini oli esiintymässä (ImpishIdea, 2017b). Joiltakin osin on myös näkyneet viitteitä siitä, että tämä lukijoiden palaute on muokannut Paolinin tapaa kirjoittaa ja puhua kirjoittamisestaan. Uskonkin, että tekijänoikeuslain ohella myös lukevan yleisön kriittisillä mielipiteillä ja palautteella on vaikutusta siihen, miten kirjailijat kokevat tekijyyden ja vaikutteiden oton kaltaiset kysymykset. Nykylukijat kun ovat aktiivisia toimijoita ja he saavat äänensä kuuluviin monin eri tavoin.

5.3.7 Plagioinninmetsästys ja plagioinnin puolustus

Toinen alateema, joka ansaitsee huomiota, on plagioinninmetsästys ja plagioinnin puolustus. Plagioinninmetsästyksen vastakohtana tunnettu plagioinnin puolustus asettuu toisinaan myös hieman kauemmas selkeästä vertailusta, ja keskustelija saattaa esimerkiksi todeta yleisellä tasolla, että kaikki on jo keksitty ja kirjoitettu kertaalleen. Silti toki myös plagioinnin puolustajat saattavat esimerkiksi vastata Rowlingin tai Paolinin Tolkien-plagiointisyttöksiin listaamalla puolestaan Tolkienin omia, vastaavia lähteitä.

Plagioinninmetsästys keskittyy erityisesti vaikutteiden ottamisen paljastamiseen ja tuomitsemiseen, ja plagioinnin puolustaminen taas nimensä

mukaisesti vaikutteiden ottamisen puolustamiseen ja plagioinninmetsästäjien kritisointiin.

Plagioinnin metsästys ja plagioinnin puolustus lävistävät tutkimusaineistoni kauttaaltaan, ja ovat läsnä kaikkialla: eri teosten yhtäläisyyksiä listaavissa aloituspuheenvuoroissa, analyyseissä siitä, miten Rowling ja Paolini ovat mahdollisesti jatkojalostaneet esimerkiksi Tolkienilta otettuja vaikutteita, Tolkienin omien lähteiden ja inspiraation kohteiden tarkastelussa sekä siinä, miten kirjailijat ovat lukijoiden mielestä vaikutteiden otossa onnistuneet. Hyvä esimerkki tästä jälkimmäisestä pohdinnasta löytyy Eragon – Plagiarism Made Popular -bloggauksesta, jossa todetaan, että Paolini on epäonnistunut vaikutteiden otossa (Matchstick, 2014).

Paolinin, Rowlingin ja Tolkienin keskinäiset vaikutussuhteet, joita keskustelijat vertailevat, kulminoituvat erinomaisesti seuraaviin kolmeen nimeen: Aragorn (Tolkien), Aragog (Rowling) ja Eragon (Paolini). Kaikki kolme nimeä kuulostavat äkkiseltään varsin samalta, vaikka toki jokaisella on oma, erillinen etymologiansa olemassa¹²⁴. Tutkimusaineistoissani lukijat kuitenkin epäilivät sekä Rowlingin (Gaia Online, 2011) että Paolinin (Gaia Online, 2011; Vuotava noidankattila, 2007–2015) ottaneen vaikutteensa nimiin Tolkienilta. Paolinin kannalta on myös kuvaavaa, että Gaia Onlinessa (2011) Rowlingin oletettua nimilainaa halutaan katsoa läpi sormien, koska Paolinin vastaavaa nimilainaa pidetään pahempänä. Kuten monessa muussakin kohtaa tutkimusaineistoissani, myös tässä Paolinin katsotaan olevan se moraalittomampi vaikutteiden ottaja, vaikka itse vertailun kohteena olevat nimet ovat kaikki vastaavuusasteeltaan pitkälti samalla tasolla. Plagiointi syntyy tulkinnessa, kuten Marilyn Randall (2001, s. 101) on todennut. Sama koskee vaikutteiden ottoa yleensä. Oleellista ei välttämättä ole lainan konkreettinen raskauttavuus, vaan enemmänkin se, kuka on ottanut vaikutteita, ja ketkä asiasta keskustelevat.

Aina tutkimusaineistossani ei tehdä selkeää eroa plagioinnin metsästyksen ja plagioinnin anteeksiannon välille. Esimerkiksi Kinjassa (Anders & Dobbs, 2010) käydyssä, varsin rennon keskustelun sisältöä voidaan pitää mielenkiintoisena yhdistelmänä plagioinnin metsästämisestä ja puolustamisesta. Keskustelijat nauttivat mahdollisten lähteiden metsästämisestä, ja mitä selkeimmin pitävät aiheita relevanttina. Toisaalta he eivät kuitenkaan aina erityisemmin tuomitse vaikutteiden ottoa, kun löytävät siitä viitteitä. Toisaalta keskustelussa käytettiin arvolatautuneita ilmaisuja, kuten ”steal” (suom. varastaa). Kaiken kaikkiaan Kinjan keskustelua voidaan pitää hyvänä esimerkkinä siitä, miten plagioinnin metsästys ja plagioinnin puolustus voivat sulautua yhteen tutkimusaineistossani. Samalla Kinjatutkimusaineisto on hyvä esimerkki postmodernista leikkisyydestä ja

¹²⁴ Aragorn on Tolkienin kehittämän sindarin kielen sana (Giraudeau, 2020, s. 1, 7). Ar(a)-etuliite merkitsee korkeaa, jaloa tai kuninkaallista (Tolkien, 1977, s. 431). Aragorn-nimi tarkoittaa arvostettua tai kunnioitettua kuningasta (”Revered king”) (Giraudeau, 2020, s. 7). Rowlingin jättiläishämähäkkiin viittaava Aragog-nimi taas todennäköisesti on sanana peräisin Arachnid-eläinluokasta, johon muun muassa hämähäkit kuuluvat (Britannica Academic, 2020b). Tämä nostettiin esiin myös The Baheyeldin Dynastian (2004–2017) keskusteluketjussa. Paolinin Eragon-nimen on puolestaan kerrottu rakentuvan seuraavasti: ”The name Eragon was inspired by two things: dragon, with one letter changed, and era-gone, as in a time gone by” (Paolini.net., 2020).

ironisuudesta (vrt. Eco, 1985), koska keskustelijat vitsailivat Rowlingin vaikutteiden käytöstä runsaasti.

5.3.8 Menestysdiskurssi

Kolmas alateema, joka nousi esiin päätutkimuskysymykseeni liittyen, on menestysdiskurssi, joka kytkeytyy likeisesti kirjailijan imagoon. Toisin sanoen keskustelijat pyrkivät määrittämään kirjailijoita ja heidän teoksiaan menestyksen kautta. Rowlingin kohdalla tämä diskurssi näkyy väittelyinä siitä, onko Rowlingin suuri menestys suora indikaattori hänen kirjojensa laadulle, vai onko päinvastoin niin, että vain keskinkertainen kirja pystyy miellyttämään suuria massoja. Se, onko suosittu, paljon myynyt kirja automaattisesti myös hyvä, jakaa keskustelijat kahteen leiriin. Yhdestä asiasta keskustelijat kuitenkin ovat samaa mieltä: Rowlingin arvoa kirjailijana lisää se tosiasia, että hän on saanut lapset lukemaan.

Paolinin kohdalla menestysdiskurssi puolestaan näkyy keskusteluna siitä, onko Paolini saanut menestyksensä niin sanotusti väärää kautta vai ei. Keskustelijoilla on laajasti tiedossa, että Paolinin ura alkoi hänen vanhempiansa julkaiseman omakustanteen kautta. Monet keskustelijat uskovatkin, että Paolini ei olisi koskaan lyönyt itseään läpi ilman vanhempiansa apua. Näitä kommentteja reflektoidessa on toki hyvä muistaa, että omakustantaminen on tätä nykyä normaali osa kirjakulttuuria (Ruohonen, 2018a), ja lapsiaan kirjojen julkaisemisessa auttavien vanhempien määrä on kasvussa (Nilsen & Donelson, 2009, s. 91).

Lisäksi keskustelijat kokevat, että Paolinin menestys perustuu myös pitkälti markkinointikoneistojen tehoon ja siihen, että tutuista ja turvallisista elementeistä koottua teosta lähdetään myös markkinoimaan innokkaammin, kuin kokeellisempaa kirjallisuutta.

Sekä Rowlingin että Paolinin kohdalla lukijat siis nostavat esiin näkemystä, jonka mukaan tietynlainen geneerisyys on yksi ehto menestykselle, koska sekä suuret yleisömassat että kustantamoiden markkinointiosastot pitävät tällaisista, niin sanotusti tutuista ja turvallisista teoksista. Vuotavan noidankattilan Paolini-keskustelussa tämä ilmaistaan seuraavasti:

Ikävä vain, että usein markkinointibudjetti upotetaan tällaiseen tusinalaatuiseen perustavaraan jolla ei ole mitään uutta sanottavaa ja jonka kaupittelussa ei siis oteta suuria riskejä sen suhteen, että se olisi liian uutta ja erilaista käydäkseen kaupaksi. Kirjojen kustantaminen on bisnestä, ja bisneksessä riskit pyritään luonnollisesti minimoimaan.

Voisin myös vedota vanhaan sanontaan ”miljoona kärpistä ei voi olla väärässä: p**ka on hyvää!” (=) (Vuotava noidankattila, 2007–2015.)

Paolinin kohdalla menestystä, kirjojen laatua ja plagiointisyytöksiä tarkastellaan myös usein hänen nuoren ikänsä kautta. Paolini oli tunnetusti vasta 15-vuotias alkaessaan kirjoittaa *Perillinen*-sarjaa (Paolini, 2011a, etulieve), ja hän julkaisi esikoisteoksensa *Eragonin* neljä vuotta myöhemmin, 19-vuotiaana (Paolini, 2020, takalieve). Niinpä häntä onkin pidetty fantasiakirjallisuuden ihmelapsena. Paolinin kohdalla kirjailijanuran varhainen aloitusikä ja poikkeuksellisen nuorena kirjoitettu bestseller -kirjasarja nostetaan edelleen toistuvasti esiin hänestä

puhuttaessa, vaikka Paolini on tätä kirjoittaessa (syyskuu, 2022) jo 38-vuotias. Vaikuttaakin siltä, että siinä missä Rowling tunnetaan ryysyistä rikkauksiin ponnahtaneena yksinhuoltajaäitinä, on Paolini profiloitunut lapsineroksi. Tällaisten piirteiden korostaminen on tarkoituksenmukaista, koska se saa kirjailijat tuntuun kiinnostavammilta ja samaistuttavammilta lukijoiden silmissä. Esimerkiksi Paolinin nuori ikä *Eragonin* kirjoitushetkellä tuo hänet lähemmäs niin ikään nuorta kohderyhmäänsä, joista monet haaveilevat kirjailijanurasta, ja Rowlingin tiukka rahatilanne ja yksinhuoltajuus taas tekevät hänestä inhimillisemmän. Paolinin kohdalla menestykseen johtanut kova työnteko ja riskinotto jo nuorella iällä (McCormick, 2013, s. 29–36; *The Guardian*, 2015; Hill & Power, 2005, s. 135–136) voidaan nähdä myös amerikkalaisen unelman toteutumisenä (Cullen, 2003, s. 59–60).

Osa keskustelijoista näkee Paolinin mahdollisesti harrastaman plagioinnin ja hänen kirjojensa kyseenalaistetun laadun seurauksena Paolinin nuoresta iästä kirjoittamisen hetkellä. Ikä siis selittää joidenkin lukijoiden silmissä mahdolliset virheet ja väärinkäytökset. Toisaalta osa keskustelijoista on sitä mieltä, että Paolinin väitettyjen virheiden anteeksiantaminen nuoren iän perusteella lähettää väärän viestin muille nuorille kirjailijoille, ja että nuori ikä ei myöskään vapauta kirjailijaa vastuusta, vaikka se voikin ehkä selittää väärinkäytöksiä. On hyvä muistaa, että kirjailijan nuori ikä ei aina automaattisesti tarkoita, etteikö teos voisi olla mestarillinen. Tästä toimivat esimerkkeinä muun muassa Mary Shelley ja Timo K. Mukka. (McCormick, 2013, s. 72; Mukka, 2013, takakansi.)

Tiivistäen voisi sanoa, että menestysdiskurssit nostavat esiin ennen kaikkea kaupallisen menestyksen ja kirjallisen laadun välisen jännitteen, ja teinisensatioiden menestykseen liittyvät eettiset ja esteettiset ongelmat. Nämä kysymykset aiheuttivat keskustelijoille haasteita, ja hajontaa syntyi paljon. On myös kiinnostavaa huomata, että siinä missä lukijat pitävät oikeuslaitoksen kirjallisuuteen liittyviä päätöksiä tekijänoikeuskiistoissa absoluuttisena ja korkeimpana totuutena, ei markkinatalous (joka myös on yhteydessä tekijänoikeuteen) kirjamyyntilukuihin saa samanlaista asemaa kirjallisuuden laadun mittarina. Päinvastoin, korkeat myyntiluvut voivat jopa lisätä lukijoiden epäluuloisuutta.

5.3.9 J. R. R. Tolkienin luovuuden ihanteena

Tolkienin esiintyminen keskustelussa asetettiin tutkimusaineiston mukaan valinnan ehdoksi. Niinpä yksi hyvin luonteva alateema tutkimustuloksissani onkin Tolkien, ja Rowlingin sekä Paolinin suhde hänen kirjalliseen tuotantoonsa. Tolkien esiintyy läpi aineiston kirjallisen luovuuden ihanteena. Hänen ympärilleen rakennetaan romantiikalle tunnusomaista nerokulttia; Tolkien nähdään paitsi lahjakkaana kirjailijana, myös myyttejä taidokkaasti jatkojalostavana tienraivaajana. Häntä luonnehditaan jopa maaksi, jonka päällä muut fantasiakirjailijat monesti seisovat: "Tolkien, for fantasy writers, is like Mount Fuji in a certain traditional style of Japanese painting: either in the foreground, or the background, or not visible because the artist is on the mountain" (Gaia Online, 2011). Kyseinen kommentti on muunneltu sitaatti Terry Pratchettin (2014, s. 116–117) lausahduksesta.

John Barth (1984, s. 74) on todennut, että jokainen kirjailija vaikuttaa edeltäjiinsä. Tämä tuli selkeästi esille, kun lukijat vertailivat Rowlingia ja Paolinia Tolkieniin. Tolkienin asema sai pönkitystä näiden vertailujen kautta, koska sekä Rowling että Paolini nähtiin Tolkienin seuraajina jotka eivät kuitenkaan yllä Tolkienin tasolle.

Rowlingin ja Tolkienin välistä suhdetta keskustelijat käsittelevät oletettujen vaikutussuhteiden ja intertekstuaalisuuden kautta. Paolinin ja Tolkienin välillä tehdään paitsi vastaavan kaltaisia intertekstuaalisia vertailuja, myös vertailuja, joiden tarkoitus on selvittää, kumpi on parempi kirjailija.

Tämä näyttää johtuvan Paolinin omista lausunnoista, joissa tämä haastaa Tolkienin kirjailijana: Toisessa lausunnossa Paolini on kertonut tavoittelevansa samaa lyyristä kauneutta, mihin Tolkien ylittää parhaimmillaan (Random House, 2017). Toisessa tapauksessa Paolinin taas väitetään todenneen, että hänen teoksissaan hyvää ja pahaa kuvataan sivistyneemmin kuin Tolkienin *Taru Sormusten Herrasta* -teoksessa (LiveJournal, 2012). Nämä lausunnot nostetaan esiin Paolinin antifanien LiveJournal: Anti-Shur'tugal -sivustolla, ja yksityiskohtaisen analysoinnin jälkeen todetaan, että Paolini ei harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta yllä kirjailijana Tolkienin tasolle, saati ole Tolkienia parempi¹²⁵. Hänen haluansa haastaa Tolkienin pidetään kaiken kaikkiaan röyhkeänä ja jopa naurettavana (LiveJournal, 2009–2010; LiveJournal, 2012.) Samoin esimerkiksi Vuotavan noidankattilan (2016) keskustelussa todetaan, että Tolkien ja Paolini ovat tasoltaan niin kaukana toisistaan, että vertailu on järjetöntä. Vaikuttaakin siltä, että fantasian lukijoiden keskuudessa on olemassa kirjoittamaton sääntö, jonka mukaan fantasiakirjailijoiden ei kannata haastaa Tolkienia.

Myös liian suorien vaikutteiden ottaminen Tolkienilta voi johtaa fantasian lukijoiden ärsyyntymiseen ja kriittisten äänenpainojen nousemiseen. Hyvä esimerkki tästä löytyy Eragon – Plagiarism Made Popular -bloggauksesta, jossa Paolinia syytetään Tolkienin haltioiden siirtoistuttamisesta omaan tarinaansa (Matchstick, 2014). Tähän liittyen Gabrielle Lissauer on todennut osuvasti, että fantasian lukijat yhdistävät tietyt fantasiarodut (kätyrit, kätyreiden kaitsijat, haltiat, kääpiöt ja lohikäärmeet) ennen kaikkea Tolkieniin, ja näiden Tolkienin popularisoimien fantasiarotujen kohdalla fantasiakirjailijoiden kannattaa pyrkiä omaleimaiseen ilmaisuun (Lissauer, 2015, s. 137–153, 155–156). Toisin sanoen se, että Tolkien on saanut omiin fantasiarotuihinsa, kuten haltioihin, inspiraation myyteistä, ei tarkoita, että lukijat automaattisesti hyväksyvät niiden suoran kopioimisen.

Tähän liittyen toki mainittakoon, että ainoa toistuva, kontekstista riippuen toisinaan kriittinenkin kommentti Tolkieniin liittyen on, että ”myös Tolkien otti vaikutteita”. Tämänkaltaisen kommentti lausutaan yleensä tilanteessa, jossa halutaan puolustaa Paolinia tai Rowlingia. Tällainen kommentti voidaan luokitella

¹²⁵ Poikkeuksena pidetään Paolinin luomaa Arya-haltiaa, jota luonnehdittiin paremmin kuvatuksi kuin Tolkienin vertailukohdaksi otettua Arwen-haltiaa. Tosin syyksi tälle epäiltiin Aryan keskeisempää roolia tarinassa. (LiveJournal, 2012.) Haluan kuitenkin huomauttaa, että keskustelijat eivät välttämättä tienneet, että Tolkienin kuvaa Arwenin hahmoa tarkemmin *Taru Sormusten Herrasta* -kirjojen Liite A:n osiossa ”Tässä on katkelma Aragornin ja Arwenin tarusta” (Tolkien, 2002, s. 914–919) ja *The History of Middle-earth* -kirjasarjassaan.

myös plagioidin puolustamiseksi tai bloomilaisittain daemonisaatioksi. Toisinaan tällainen kommentti on sävyiltään kuitenkin hyväksyvä: ”Tolkienin otti vaikutteita”. Eli ”jos Tolkienin ottaa vaikutteita, se on väistämätöntä ja normaalia, koska Tolkien on nero ja fantasiakirjallisuuden isä”.

5.3.10 Prosumerismi

Yksi mielenkiintoinen alateema ja tulokulma tähän tutkimusaineistoon on myös prosumerin käsite, joka on peräisin Alvin Tofflerilta (1980, s. 284). Tämä tuottajan (producer) ja kuluttajan (consumer) välisen rajan hämärtävä prosumerismi on plagioidin metsästyksen ja plagioidin puolustamisen ohella yksi koko tutkimusaineiston lävistävistä teemoista, koska aivan kuten George Ritzer ja Nathan Jurgenson (2010) ovat todenneet, myös erilaiset verkkoyhteisöt, blogit, ja niiden saamat kommentit edustavat prosumerismia. Kaikki lukijoiden (ja mahdollisten elokuvankatsojien) verkkoon kirjoittamat kommentit edustavat siis prosumerismia.

Erityisen painokkaana prosumerismi kuitenkin näkyy erinäisissä Dark Lord Potterin (2007), The Baheyeldin Dynastyn (2004–2017), Gaia Onlinen (2011) ja Paolinia käsittelevän Goodreads -keskustelun (2009–2020) kommentteissa, joissa keskustelijat kertovat itsekin kirjoittavansa fantasiaa. Tällöin keskustelijalla on kolmoistoimijuus: hän sekä kuluttaa, tuottaa että kommentoi fantasiakirjallisuutta. Puhunkin tämän tutkimuksen kohdalla prosumerismista juuri tällaisen kolmoistoimijuuden ilmentymänä. Kun siis esimerkiksi mainitsen liitteessä kuusi (Paoliniin liittyvä Goodreads-keskustelu) prosumerismin, liitän sen nimenomaan tapauksiin, joissa keskustelijat kertovat olevansa kirjoittajia myös itse. Esimerkiksi kyseisessä kohdassa tuota taulukkoa muotoilen asian näin: ”Kirjoitan itsekin’, prosumerismi” (ks. Liite 6.).

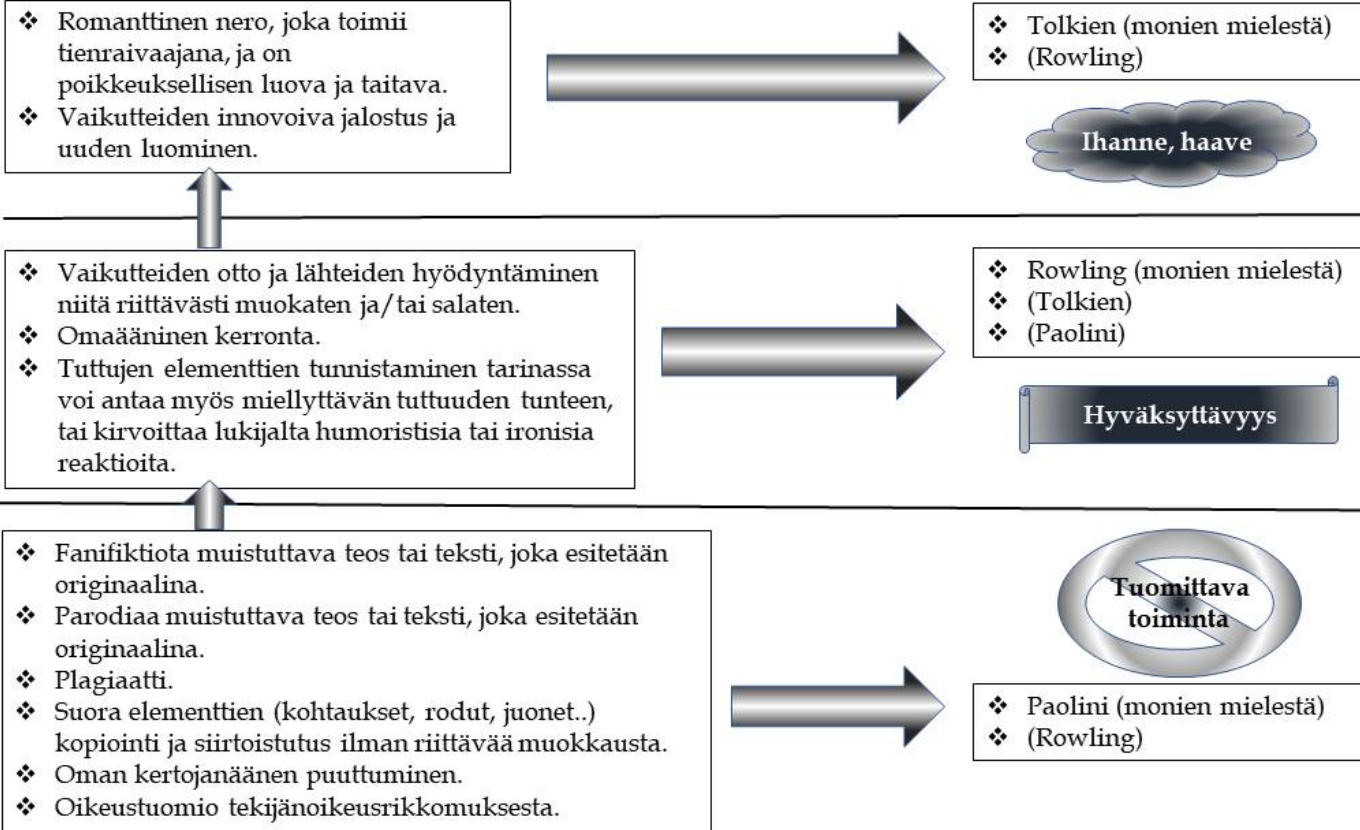
Tämä puoli prosumerismista luonnollisesti liittyy sen myös osaksi alatutkimuskysymysten teemoja. Mainitsen tämän puolen aineistosta kuitenkin ensisijaisesti tässä.

Kun keskustelija kirjoittaa itsekin, hän pystyy samaistumaan kirjailijan tilanteeseen peruslukijaa syvemmin, ja arvottaa häntä vertaisenaan kanssatuottajana. Välillä tämä johtaa rennompaan ja ymmärtävämpään asenteeseen vaikutteiden ottoa ja omaäänisyyttä kohtaan (Dark Lord Potter, 2007), välillä taas keskustelija toteaa, että hänellä itsellään on sentään tarpeeksi mielikuvitusta olla koptioimatta muita fantasiakirjailijoita (The Baheyeldin Dynasty, 2004–2017).

5.3.11 Luovuus lukijoiden silmin

Ennen alatutkimuskysymysten vastauksiin siirtymistä haluan vielä päätutkimuskysymykseeni liittyen koostaa tiivistelmän lukijoiden näkemyksistä luovuuteen ja vaikutteiden oton rajoihin liittyen. Tässä kaaviossa yhdistyy moni aiemmin tässä luvussa (5.3, ”Analyysien yhteenveto; keskeisimmät tutkimustulokset”) tehty huomio. Esitän tämän keskeisen tutkimustuloksen visuaalisessa muodossa Kaaviossa 1.

Luovuuden tasot lukijoiden silmin

KAAVIO 1: Luovuuden tasot lukijoiden silmin.

Kaaviossa 1 on kolme eri luovuuden tasoa, jotka erottuvat toisistaan rajaviivoilla. Jokainen taso sisältää esimerkkejä toiminnasta ja ominaisuuksista, joiden perusteella lukijat sijoittavat kirjailijan ja samalla tämän tuotannon kyseiselle tasolle. En erota kirjailijaa ja tämän tuotantoa tässä toisistaan, koska myöskään tutkimusaineistojeni lukijat eivät niin tee. Heidän silmissään kirjailija ja hänen tuotantonsa ovat ensisijaisesti yksi kokonaisuus, kuten esimerkiksi Kinjan tutkimusaineiston (luku 5.1.4, "Kinja") pääotsikko "Did Harry Potter Really Steal All These Story Ideas?" kertoo.

Olen sijoittanut tässä tutkimuksessa käsitellyt kirjailijat (Tolkien, Rowling & Paolini) eri luovuuden tasoille lukijoiden mielipiteiden mukaisesti. Kukin kirjailija sijoittuu lukijoiden silmissä ensisijaisesti yhdelle luovuuden tasolle. Tällöin kirjailijan nimi mainitaan suoraan, ilman sulkumerkkejä, ja nimen perässä on maininta "monien mielestä". Ensisijaisen sijoittumisen lisäksi jokainen kirjailija on sijoitettu myös joko yhdelle tai kahdelle muulle tasolle sulkumerkein varustettuna. Tämä tarkoittaa, että osa lukijoista, mutta kuitenkin vähemmistö, näki kirjailijan tälle tasolle kuuluvana. Kirjailijoiden samanaikainen sijoittuminen useille eri luovuuden tasoille toimii samalla muistutuksena lukijoiden näkökulmien ja mielipiteiden moninaisuudesta.

Alin luovuuden taso käsittää lukijoiden silmissä "tuomittavan toiminnan". Tarkastelluista kirjailijoista Paolini sijoittui lukijoiden silmissä ensisijaisesti tälle tasolle, ja lisäksi osa lukijoista näki myös Rowlingin tällä tasolla. Esimerkkeinä tämän tason toiminnasta ovat ensinnäkin lukijoiden silmissä parodiaa tai fanifiktiota muistuttavat teokset tai tekstit, jotka kirjailija esittää originaalina. Lisäin tämän tason kaavioon Paoliniin liittyvien kommenttien takia. Paolinin tuotantoa luonnehdittiin nimittäin toistuvasti fanifiktioksi. Syy, miksi (väitetty) fanifiktio kirjoittaminen ilman tekstin identifioimista fanifiktioksi nähdään tuomittavana, ei-luovana toimintana, perustuu ennen kaikkea kahteen premissiin: 1. fanifiktio perustuu muiden tekijöiden teksteihin (Nyqvist & Oja, 2018, s. 313), ja 2. fanifiktioon sisältyy perinteisesti sääntö, jonka mukaan sen pitää olla ei-kaupallista (Nyqvist & Oja, 2018, s. 314). Parodian kohdalla, joka myös mainittiin Paolinin tuotantoon liittyen, kyse on niin ikään toisen tekijän tekstiin pohjautuvan teoksen esittämisestä alkuperäisenä teoksena.

Plagiaatti tuli mukaan listalle sekä Paolinin, että Rowlingin takia. Plagionnissa (jonka seurauksena plagiaatit syntyvät) on kyse luvattomasta lainaamisesta, ja se nähdään yleensä kirjallisuudelle tyypillisimpänä vilpin muotona (Nyqvist & Oja, 2018, s. 14). Seuraavana listassa mainittu kohta "suora elementtien (kohdaukset, rodut, juonet..) kopiointi ja siirtoistutus ilman riittävää muokkausta" linkittyy suoraan plagiointiin. Halusin nostaa sen kuitenkin vielä erikseen esiin, koska tämänkaltainen toiminta puhutti lukijoita erityisesti Paolinin kohdalla (katso esimerkiksi luku 5.2.4, "Matchstick: everybody's a critic" ja luku 5.2.1, "Goodreads").

Seuraavana listassa esiintyvä "oman kertojanäänänen puuttuminen" linkittyy jälleen vahvasti juurikin Paoliniin, jota syytettiin tästä asiasta useissa eri tutkimusaineistoissani. Tässä Rowling sai tehtyä pesäeroa Paoliniin, sillä vaikka Rowlingia syytettiin jonkin verran erilaisten elementtien kopioinnista tai

lainaamisesta, hänen kertojanlahjojaan tai kertojanääntään ei juurikaan minun tutkimusaineistoissani arvosteltu.

Viimeisenä esimerkkinä listassa tuomittava toiminta -osiossa minulla on lukijoiden mielestä kaikkein raskauttavin osoitus sääntöjen rikkomisesta: oikeus-tuomio tekijänoikeusrikkomuksesta. Tämä on lukijoiden silmissä absoluuttinen osoitus kirjailijan tekemästä rikkeestä.

Toinen taso edetessä kaaviossa alhaalta ylös on nimetty ilmaisulla ”Hyväksyttävyyttä”. Tämä tarkoittaa aluetta, jolle sijoituessaan kirjailija ei keskustelijoiden mielestä ole toiminut väärin. Tämä on tutkimusaineistossani suuri, merkittävä taso, jota voisi mahdollisesti kutsua myös perustasoksi tai normaalitasoksi. Tarkastelluista kirjailijoista Rowling sijoittui ensisijaisesti tälle tasolle. Osa lukijoista näki lisäksi myös Tolkienin ja Paolinin sijoittuvan tälle tasolle.

Lukijoiden mielipiteet Rowlingista näkyvät vahvasti tämän tason esimerkeissä. ”Vaikutteiden otto ja lähteiden hyödyntäminen niitä riittävästi muokaten/salaten” on tutkimusaineistoissani hyvin monen lukijan mielipide Rowlingin toiminnasta kirjailijana. Mitä lähteiden salaamiseen tulee, tämä toki myös jakaa mielipiteitä, sillä esimerkiksi luvun 5.1.3, ”Dark Lord Potter” tutkimusaineistossa keskustelun aloittaja ilmaisee suuttumuksensa siitä, että Rowling ei ole antanut tunnustusta niille fantasiakirjailijoille, joita tämä on lainannut. Kuitenkin, kuten olen aiemmin todennut, on Rowlingin välttelevä strategia lähteiden mainitsemiseen liittyen osoittautunut helpommaksi tieksi kulkea, kuin Paolinin tyyli kertoa avoimesti hänen kirjallisista esikuvistaan, kuten Tolkienista.

Toinen esimerkki Hyväksyttävyyttä-tasolla on omaääninen kerronta. Tämä on äärimmäisen tärkeää esimerkiksi juuri Rowlingin kohdalla, koska kun tarinan rakennuspalikat, kuten myytit ja aiempi kirjallisuus, on jo pureskeltu ja käytetty moneen kertaan, nousee oma ilmaisuvoima ja kyky varioida tuttuja elementtejä ratkaisevaan asemaan. Tämä Hyväksyttävyyttä-taso luovuuden tasoissa osoittaa ennen kaikkea, että lukijat kyllä yleisesti ottaen hyväksyvät vaikutteiden otton, kunhan se tehdään persoonallisesti.

Viimeinen Hyväksyttävyyttä-tason esimerkki on toteamus, jonka mukaan ”tuttujen elementtien tunnistaminen tarinassa voi antaa myös miellyttävän tuttuuden tunteen, tai kirvoittaa lukijalta humoristisia tai ironisia reaktioita”. Tässä kohdassa näkyvät muun muassa postmodernismista tutut asenteet vaikutteisiin ja lainaamiseen (vrt. Eco, 1985). Kirjailijoista tällaisia reaktioita osakseen sai eniten Rowling, mutta myös Paolinista käydyissä keskusteluissa ainakin huumori ja ironia olivat vahvasti läsnä.

Korkein luovuuden taso, jonka olen nimennyt sanoin ”Ihanne, haave”, on, kuten tämä nimityskin vihjaa, vaikea saavuttaa. Tätä tasoa tutkimusaineistossani edustaa ennen kaikkea Tolkien. Lisäksi osa lukijoista nosti myös Rowlingin tälle tasolle.

Ei ole yllättävää, että modernin fantasian uranuurtajana Tolkien sijoittui tälle tasolle. Samoin kuin edellisen tason esimerkkien kohdalla, myös tällä tasolla antamani esimerkit viittaavat vahvasti esimerkkikirjailijaan: ”Romanttinen nero, joka toimii tienraivaajana, ja on poikkeuksellisen luova ja taitava”, ja ”Vaikutteiden innovoiva jalostus ja uuden luominen”. Analyysini perusteella totean, että

lukijat eivät vaadi tätä tasoa kaikilta lukemiltaan kirjailijoilta. Tällaisen, poikkeuksellisen luovan kirjailijan löydettyään, he kyllä osaavat tätä arvostaa.

Mitä vaikutteiden ottoon tulee, myös tällä tasolla vaikutteita siis kyllä otetaan, mutta se tehdään luovasti. Vaikutteita voi siis hyödyntää monella eri tavalla. Karkeasti ilmaistuna: voi joko siirtoistuttaa ja kopioida (tuomittava toiminta), ottaa vaikutteita riittävästi muokaten ja omaäänisesti (hyväksyttävä taso), tai voi ottaa vaikutteita innovoivasti ja uutta luoden (ihanne/haave).

5.3.12 Alatutkimuskysymykset

Alatutkimuskysymykseni¹²⁶, jotka käsittelevät tulkintayhteisöjen, faniuden ja antifaniuden esiintymistä tutkimusaineistossani, nivoutuvat yhteen hyvin vahvasti. Teemoina esiin nousevat muun muassa yhteisöllisyys, kirjapurismi, tietotaso, transmediaalisuus ja jälleen prosumerismi¹²⁷. En käsittele kaikkia näitä teemoja omien alaotsikkojensa alla, kuten tein päätutkimuskysymysten alateemojen kohdalla, koska nämä teemat limittyvät toisiinsa niin selkeästi.

5.3.13 Fani- ja antifaniyhteisöt yhtenä tulkintayhteisöjen alakategoriana

Tekemääni tutkimukseen pohjautuen ehdotan Henry Jenkinsiä (2013, s. 88–89) mukailleen, että faniyhteisöt ja antifaniyhteisöt ovat tulkintayhteisöjen alakategoria. Kaikki fani- ja antifaniyhteisöt ovat siis myös tulkintayhteisöjä, mutta kaikki tulkintayhteisöt eivät ole fani- tai antifaniyhteisöjä¹²⁸. Perustan ehdotukseni siihen, että fani- ja antifaniyhteisöt näkevät tulkintayhteisöjen tapaan asiat pitkälti samalla tavalla, koska heillä on yhteiset tavoitteet (vrt. Fish, 1980, s. 14), ja myös faneilla tulkintayhteisöjen tapaan on yhteinen mielipideilmapiiri, joka muodostaa kontekstin, josta käsin keskusteluja käydään (vrt. Fish, 1980, s. 318). Erinomainen esimerkki tästä on Paolinin antifaniyhteisön jäsenen Livejournalissa tekemä kommentti, jossa antifani poikkeuksellisesti puhuu Paolinista positiiviseen sävyyn. Kyseinen keskustelija nimittäin aloittaa lauseensa näin: "As bizarre as I find it to stand up for Paolini --" (LiveJournal, 2012). Tästä pohjustuksesta näkee selvästi, että keskustelija tiedostaa poikenneensa tulkintayhteisönsä kollektiivisesta paradigmasta. Vastaavasti, kun Paolinin antifaniryhmän LiveJournal-sivusto lopulta ajautui sisäisiin konflikteihin, näyttäytyi tämä muun muassa juuri yhteisen tulkintakehyksen katoamisena. Yhteisön jäsenien mielipiteet Paolinin teksteistä eivät enää olleet yhteneväiset, ja tämä omalta osaltaan johti yhteisön hajoamiseen. (AntiShurtugal_reborn, 2018.)

¹²⁶ Ensimmäinen alatutkimuskysymykseni on: *Millaisia tulkintayhteisöjä verkossa keskusteluvista fantasiakirjallisuuden lukijoista muodostuu?* Toinen alatutkimuskysymykseni on: *Miten fanius ja antifanius ilmenevät fantasiakirjallisuutta käsittelevissä verkkokeskusteluissa?*

¹²⁷ Prosumerismi on tutkimuskysymysteni kannalta poikkeuksellinen haasteellinen paikannettava, koska se kiinnittyy moneen eri paikkaan. Päädyin käsittelemään sitä sekä päätutkimuskysymysteni että alatutkimuskysymysteni kohdalla tässä luvussa, kuitenkin päätutkimuskysymyksiä ensisijaisesti painottaen.

¹²⁸ Ks. esimerkiksi Antonio Luciano de Andrade Tostan (2013) artikkeli, jossa hän toteaa, että brasilialainen yleisö on oma tulkintayhteisönsä.

Stanley Fishin alkuperäistä tulkintayhteisön käsitettä on kritisoitu liian monoliittiseksi ja joustamattomaksi, ja on muun muassa huomautettu, että tulkintayhteisöjen sisällä on myös heterogeenisyyttä ja jatkuvaa muutosta. Lisäksi tulkintayhteisö voi myös kuolla. (Ginés, 2014.) Tämä sopii niin ikään yksi yhteen fani- ja antifaniyhteisöjen kohdalla, koska esimerkiksi aikoinaan hyvin tiivis ja aktiivinen Paolinin antifanisivusto Anti-Shur'tugal on tätä kirjoittaessa jo kadonnut verkosta, samoin LiveJournal: Anti-Shur'tugal on haastettu uudella, AntiShurtugal_reborn -sivustolla. Vastaavasti myöskään mielipiteet eivät aina ole täysin homogeenisiä, kuten esimerkiksi Rowlingin fanisivusto Dark Lord Potterin Rowlingin tekijyyttä käsittelevä keskusteluketju osoittaa. On kuitenkin oleellista huomata, että vaikka pintatasolla yksittäiset mielipiteet saattavatkin mennä ristiin, ovat faniyhteisön syvemmät arvot kuitenkin yhteneväiset. Esimerkiksi arvostus (tai viha) kirjailijaa kohtaan, tietyt jaetut oletukset ja yhteinen maaperä, sekä tietenkin halu keskustella kirjailijasta ryhmässä yhdistää faniryhmän (tai antifaniryhmän) jäseniä.

Aivan kuten Irma Hirsjärvi (2009b) on kirjoittanut: ”Fanien yhteisöt eli fandomit muodostuvat jonkin ilmiön ympärille, ja faniuden kohteeseen liitetyt merkitykset ovat jossain määrin yhteisiä fandomin jäsenille”. Vastaavasti Kaarina Nikunen (2009) on todennut, että faniyhteisö ohjaa faniutta ja antaa suuntaviivoja kohteena olevan mediatekstin tarkastelulle, ja näin ollen faniyhteisö voi myös rajata ja sanella, miten mediatekstiä kuuluu tulkita.

Päädyin tähän johtopäätökseen myös negaatioiden kautta, sillä yleisillä sivustoilla käydyt keskustelut ovat erilaisia kuin fani- ja antifanisivustoilla käydyt keskustelut. Niissä mielipiteet risteävät huomattavasti enemmän, eikä yhteistä näkökulmaa tai arvopohjaa löydy helposti. Ainoa asia, mikä tuo noihin keskusteluihin koherenssia, on aloittajan puheenvuoro, joka ohjaa keskustelun aihetta. Niinpä yleisten sivustojen keskusteluita voisi luonnehtia myös ilmaisulla ”villi kortti” tai ”jokeri” (”wild card”).

Myös solidaarisuus ja ryhmähenki ovat korkeampia fani- ja antifaniryhmien keskusteluissa. Niissä riidanhaastaminen ja muiden keskustelijoiden tietotason ja kompetenssin kyseenalaistaminen ovat harvinaisempia ilmiöitä. Ja jos muita ihmisiä ja heidän tietotasoaan arvostellaan, kohdistuu tämä arvostelu lähinnä ryhmän ja sivuston ulkopuolisiin ihmisiin.

Tämä ryhmänsisäinen yhteishenki näkyi niin ikään myös negaatioiden kautta. Esimerkiksi *Harry Potter* -fanisivusto Vuotavan noidankattilan (2007–2015) keskustelussa eräs keskustelija reagoi heti, kun koki väittelyn menevän liian painokkaaksi, ja ilmaisi näin, että ei koe riitojen kuuluvan ryhmän toimintaan. Samoin iso joukko LiveJournal: Anti-Shur'tugal -sivuston käyttäjiä hylkäsi LiveJournalin muun muassa siellä vallinneen huonon yhteishengen takia, ja perusti kokonaan uuden antifanisivuston Christopher Paolinille (AntiShurtugal_reborn). Huono yhteishenki otetaan siis fani- ja antifaniyhteisöissä erittäin vakavasti, koska se sotii yhteisön normeja vastaan. Mikäli fani- tai antifaniryhmä menettää sisäisen harmoniansa, se saattaa harmonian palauttamiseksi jakautua uusiin alaryhmiin, kuten Paolinin antifanien keskuudessa tapahtui.

Faniryhmätkin siis voivat riitaantua, mutta se on faniryhmien kohdalla nimenomaan poikkeuksellinen häiriötila, ei tunnusomainen, määrittävä ominaisuus.

Uskoisin syyn yleiseen riidattomuuteen ja harmoniaan fani- ja antifaniryhmien keskuudessa olevan yhteenkuuluvuus, joka usein puuttuu yleisillä sivustoilla käydyistä keskusteluista. Kuvaavaa on, että esimerkiksi sekä yleisillä sivustoilla että fani- ja antifaniryhmissä keskustelijat korostivat mielellään omaa tietotasoaan, mutta lähinnä yleisillä sivustoilla pyrittiin lisäksi kyseenalaistamaan muiden keskustelijoiden tietotaso. Kun keskustelija on omiensa parissa, hän tuntee tarvetta olla ystävällisempi, kohteliaampi ja kunnioittavampi. Laitoin lisäksi merkille, että fani- ja antifaniryhmien kesken käydyissä keskusteluissa yleinen tietotaso aiheesta on korkeampi, ja asiavirheitä on vähemmän kuin yleisillä sivustoilla. Tämä on luonnollista, koska faniuden kohteen syvä tuntemus on olennainen osa faniutta.

Verkkosivuillaan faniryhmä saattaa pyrkiä lisäämään harmoniaa myös sisällöllisillä ratkaisulla, kuten valitsemalla artikkelimaisen julkaisumuodon, ja julkaisemalla vain hyväksymisprosessin läpikäyneitä tekstejä (vrt. Vaahensalo, 2021). Anti-Shur'tugal -sivusto oli esimerkki tästä.

Kuten yllä jo huomautinkin, on myös Jenkins pohtinut faniryhmien ja tulkintaryhmien yhteneväisyyksiä ja eroja. Jenkins (2013, s. 88) problematisoi yksiselitteisten yhtäläisyysmerkkien vetämistä näiden kahden ryhmän välille, koska fanit nauttivat väittelyistä. Toisaalta Jenkins (2013, s. 88–89) toteaa, että faniryhmällä on taipumus ohjailta fanien huomion suuntaa ja rajoittaa sitä, mitä faniuden aiheesta voidaan sanoa. Jenkins jatkaa:

--an individual's socialization into fandom often requires learning "the right way" to read as a fan, *learning how to employ and comprehend the community's particular interpretive conventions* (Korostus omani.) (Jenkins, 2013, s. 89).

Lyhyesti voisin todeta, että fani- ja antifaniryhmät ovat yksi tulkintaryhmien alalaji, jonka erityispiirteinä voidaan pitää väittelyitä, jotka käydään faniryhmien asettamien raamien puitteissa. Syyksi väittelyille Jenkins (2013, s. 88) antaa fanien tarpeen pitkittää muuten jo mahdollisesti valmiista narratiivista (esimerkiksi yksittäinen elokuva) tehtävää tulkintaa. Itse pidän tätä Jenkinsin näkemystä validina, vaikka uskonkin, että väittelyillä on myös muita funktioita, kuten juuri oman tietotason korostaminen.

Lopuksi haluan nostaa esiin havaintoni siitä, että faneille- ja antifaneille on ajoittain tunnusomaista lähestyä ilmaisussaan myös akateemisia käytänteitä. Esimerkiksi Dark Lord Potter -keskusteluketjun aloitusviestissä (ks. luku 5.1.3) käytettiin lähdeluetteloa, pyrittiin heti tekstin alussa määrittelemään keskeinen termistö ja kirjoitettiin erilliset loppupohdinnat. Luvussa 5.2.2 tarkasteltu Anti-Shur'tugal -sivusto taas otti vastaan seuraajiansa kirjoittamia, analyttisiä artikkeleita, joihin viittasinkin jo ylempänä. Tällaiset ilmaisukeinot kielivät tarpeesta viestiä painokkaasti ja tulla otetuksi vakavasti.

5.3.14 Kansakeskustelijan arvotuksen perusteet

Toinen alatutkimuskysymyksiini liittyvä tutkimustulos on tämä nelikohtainen lista tavoista, joilla fantasiafanit asemoivat itsensä keskustelijoina ja arvottavat toisia keskustelijoita¹²⁹:

1. Kuinka paljon fantasiaa keskustelija on lukenut?
2. Kuinka koulutettu keskustelija on?
3. Minkä ikäinen keskustelija on? Lapsien makua ei pidetä yhtä kultivoituneena kuin aikuisten makua, ja kirjamaun katsotaan kehittyvän iän myötä ("this book is good for children").
4. Kuinka hyvin keskustelija ilmaisee itseään? Liian tunnepitoinen teksti tai esimerkiksi kirjoitusvirheet laskevat keskustelijan arvostusta muiden silmissä. Objektiivisuutta, sujuvaa kirjoitustaitoa ja akateemisia piirteitä arvostetaan. Myös huumoria pidetään arvossa, mahdollisesti siksi, että monet yhdistävät huumorin viljelyn itsevarmuuteen ja rentouteen. Lisäksi huumorin on todettu toimivan verkkoyhteisöjen yhteisöllisyydentunteen vahvistajana (Salmela, 2021, s. 211).

Pidän tätä listaa yhtenä päätutkimustuloksistani. Kohtaan yksi, joka käsittelee lukeneisuuden määrää, liittyy muun muassa niin sanottu *book purism* -ilmiö, eli kirjapurismi-ilmiö. Tämä myös Sarikakisin ym. (2015) artikkelista tuttu paradigma tarkoittaa omassa tutkimusaineistossani ilmiötä, jossa alkuperäiset kirjat nostetaan elokuva-adaptaatioita korkeampaan asemaan, ja keskustelijoita, jotka esimerkiksi vertailevat eri kirjailijoita keskenään vain elokuva-adaptaatioiden pohjalta pidetään jääveinä. Heidän ei katsota tuntevan niin sanottuja oikeita, alkuperäisiä tekstejä, ja siksi heidän mielipiteillään ei ole kirjapuristien mielestä painoarvoa. Esimerkkinä tällaisesta näkökannasta voidaan pitää seuraavaa kommenttia:

Anyways who ever wrote this article doesn't know his potter, have not read the books and only watched the films. If someone wants to write article like this... He has to read the books not watch the movies only. (The Baheyeldin Dynasty, 2004 - 2017.)

Tätä katsontakantaa tarkastellaan (ja problematisoidaan) myös teoksessa *A Theory of Adaptation* (Hutcheon & O'Flynn, 2013). Vastakohtana tälle kirjapurismille voidaan pitää tietynlaista transmediaalisuutta, eli keskustelijoita, joiden kommentteissa eri mediatekstien muodot, eli tässä tapauksessa kirjat ja elokuva-adaptaatiot sekoittuvat vapaasti, ja aina keskustelija ei välttämättä tuo millään lailla esiin, että ei ole lukenut kirjoja, vaan pohjaa mielipiteensä nimenomaan elokuvaan. Tällaiset mielipiteet kuitenkin erottuvat monesti viimeistään siinä vaiheessa, kun esimerkiksi esitetyt yhtäläisyydet kahden eri kirjailijan tuotannon

¹²⁹ Tätä aihepiiriä voisi tarkastella myös Pierre Bourdieun *kulttuurisen pääoman (cultural capital)* kautta, mutta koska tämä lähestymistapa on jo hyvin saturoitunut fanitutkimuksen piirissä, olen päättänyt jättää tämän tulokulman käyttämättä (Gilbert, 2019). Lisäksi

välillä löytyvät vain elokuvista, ei kirjoista¹³⁰. Tämän paljastuessa keskustelija saa osakseen yleensä kärkeviä kommentteja. Lisäksi osa keskustelijoista toki kertoo suoraan, että on nimenomaan katsonut elokuvia, ja pohjaa mielipiteensä niihin.

Keskusteluissa on kuitenkin ajoittain havaittavissa transmediaalisuuden selkeää luonnollistamista; elokuvat ja kirjat nähdään samanarvoisina, toisiinsa sulautettuina entiteetteinä, yhtenäisenä tarinamaailmana. Niinpä Linda Hutchonin (2013) toteamus: ”--to be second is not to be secondary or inferior; likewise, to be first is not to be ordinary or authoritative” on käynyt toteen joidenkin fantasiafanien tai muuten fantasiaa kuluttavien ihmisten mielissä.

Listan ensimmäiseen kohtaan (kuinka paljon fantasiaa keskustelija on luke- nut) liittyen on lisäksi mainittava yleisemmällä tasolla, että myös Nathan Hunt (2003) on todennut, että triviaalin tiedon hallitseminen nähdään kulttuurisena pääomana fanien keskuudessa, ja triviaalitiedon hallitsemista käytetään myös sen määrittämiseen, kuka on todellinen fani, ja kuka vain ulkopuolinen. (Hunt, 2003, vrt. myös Jenkins, 1992, s. 69–71). Niin ikään myös Robert Arpo (2005) on todennut, että keskusteluryhmästä riippuen keskeiseksi keinoksi saada huomiota muilta ryhmäläisiltä saattaa muodostua esimerkiksi kirjallisuustietous tai kyky argumentoida onnistuneesti (Arpo, 2005, s. 294). Näen oman listani Huntin ja Arpon havaintoja täydentävänä. Yhdyn myös Arpon huomioon siitä, että riippuu keskusteluryhmästä, millaisilla keinoilla huomiota voi saada. Jos kyseessä on esimerkiksi tiivis faniryhmä, jossa kaikki jo tuntevat toisensa, saattavat keskustelijoiden taustojen avaamiset jäädä pois, koska kaikki tietävät jo nämä asiat toisistaan. Tällöin itseilmaisuuksia, huumori, keskustelutaidot ja oman kirjallisuuden tuntemuksen käyttö arvotuskeinoina keskustelun aikana korostuvat.

Kirjallisuudentuntemukseen voidaan laskea tietenkin myös mahdollinen oma kirjoitusharrastus. Osa keskustelijoista kertoo itsekin kirjoittavansa fantasiaa, ja yksi analysoiduista aineistoista on ylipäätään peräisin fanifiktio-sivustolta (5.3.1, ”Dark Lord Potter”). Kuten olen aiemmin tässä luvussa jo todennut, nostaa tällainen toimijuus keskustelijan entistä vahvemmin prosumerin asemaan, koska näissä tapauksissa keskustelijalla on kolmoistoimijuus: hän on samanaikaisesti sekä kuluttaja, tuottaja, että kommentoija.

Mitä taas tulee listan kohtaan neljä (kuinka hyvin keskustelija ilmaisee itseään), haluan vielä tarkentaa, että verkkokeskusteluissa arvostetaan myös erityisesti avoimuutta ja sallivuutta erilaisille mielipiteille, sekä tietenkin keskusteluhalukkuutta ylipäätään. Tämä näkyy negaation kautta erityisesti luvussa 5.1.2, ”Goodreads”, jossa keskustellaan Rowlingin vaikutteiden otosta. Tässä tapauksessa keskustelun aloittaja toteaa tekstinsä lopussa: ”Dear Harry Potter fans: This is not a discussion it’s a fact and statement so if you won’t accept it or don’t agree keep it to your self.” (Goodreads, 2013–2014.) Tämä toteamus saa kansakeskustelijoilta osakseen negatiivisia ja ihmetteleviä reaktioita. Sen katsotaan

¹³⁰ Esimerkiksi *Taru Sormusten Herrasta* -tarinan hobitit Merri ja Pippin vertautuvat *Harry Potterissa* esiintyviin Weasleyn kaksosiin, Frediin ja Georgeen, niin sanottuna hassuttelevana parivaljakkona vain elokuva-adaptaatioissa. Tämä nousee esiin esimerkiksi luvussa 5.1.2, ”Goodreads”.

rikkovan verkkokeskustelun peruseriaatteita. Itseilmaisuun liittyen tutkimusaineistoissa oli havaittavissa paitsi objektiivisuuden ja sujuvan kirjoitustaidon arvostusta, ajoittain myös akateemisia vivahteita, jotka niin ikään saivat hyvän vastaanoton ja yhteisön kannatuksen (ks. luvut 5.1.3, "Dark Lord Potter & 5.2.2, "Anti-Shur'tugal -verkkosivusto").

5.3.15 Anti-shur'tugalit esimerkkinä antifaneista

Yksi kiehtovimmista tutkimusaineistoistani alatutkimuskysymyksiini liittyen koskee Christopher Paolinin antifaneja, jotka identifioituvat anti-shur'tugaleiksi, eli anti-lohikäärmeratsastajiksi. Nämä Paolinin tekstejä vastakarvaan lukevat antifanit todistavat kaikessa organisoituneisuudessaan todeksi monet Jonathan Grayn antifaneista tekemät havainnot, kuten että antifaneilla voi olla vihansa kohteesta hyvin paljon yksityiskohtaista tietoa (Gray, 2003) ja että he saattavat olla aivan yhtä aktiivisia ja järjestäytyneitä toimijoita kuin fanitkin (Gray, 2005). Alkuperäisellä Anti-Shur'tugal -sivustolla toiminta on ollut aivan poikkeuksellisen järjestäytyntä, sillä siellä sivuston ylläpitäjät jopa vastaanottivat analyytisiä artikkeleita Paolinista (Anti-Shur'tugal, 2006–2015).

Tämänkaltaista toimintaa voidaan vihakatsomisen¹³¹ (ks. Gilbert 2019) ja kyynisen vihakatsomisen (Gray, 2019) suuntaviivoja seuraten kutsua kyyniseksi vihalukemiseksi ja kyyniseksi viha-analysoinniksi. Tällöin eteenpäin ajavana voimana toimii kritiikin esittäminen ja omien, negatiivisten mielipiteiden vahvistaminen (Gray, 2019). Tätä voi pitää yhtenä vaihtoehtoisena tapana kuluttaa mediaa (vrt. Gilbert, 2019). Viha-analysointi, eli kriittisten, negatiivissävytteisten analyysien kirjoittaminen, on myös hyvä osoitus siitä, että antifanit toimivat mielellään portinvartijoina, jotka määrittelevät, mikä on hyvää kirjallisuutta ja mikä ei (vrt. Harman & Jones, 2013). Tässä yhteydessä haluan nostaa myös esiin Anne Gilbertin (2019) toteamuksen, jonka mukaan vihakatsomisen¹³² tutkimus hyötyisi tällä hetkellä ennen kaikkea sen selvittämisestä, mikä motivoi vihakatsojia, ja miten vihakatsominen on suhteissa yleisöryhmiin. Koen, että tämä tutkimus antaa vastauksia nimenomaan näihin tutkimustarpeisiin, kuten esimerkiksi tämän alaluvun sisältö tulee osoittamaan.

Usein kysytään, miksi kukaan haluaisi investoida aikaa ja vaivaa johonkin sellaiseen, mitä vihaa. Olen avannut syitä tälle jo yllä, mutta koska Matt Hills (2002, s. xiv) on lisäksi todennut, että faniyhteisöjen syntytarinoita ei olla tutkittu tarpeeksi, avaan vielä Anti-Shur'tugalin synnyn motivaattoreita. Anti-Shur'tugal sai alkusysäyksensä vihasta ja suuttumuksesta huonolaatuista fantasiakirjallisuutta kohtaan (Anti-Shur'tugal, 2006–2015). Oleellista ei siis aktiivisen toiminnan generoimisen kannalta ole se, onko tunnereaktio toiminnan kohdetta kohtaan positiivinen vai negatiivinen. Oleellista on, että tunnereaktio syntyy, sillä se on toimintaa ajava voima. Tätä voidaan verrata kuuluisaan sanontaan, jonka

¹³¹ Määrittelen termin vihakatsominen rinnakkaistermeineen luvussa 3.2.3, "Antifanius vastakulttuurina".

¹³² Vihakatsominen on yleistermi, joka viittaa myös mediatekstien kuluttamiseen luke-malla, kuuntelemalla ja pelaamalla (Gilbert, 2019).

mukaan rakkauden vastakohta ei ole viha, vaan välinpitämättömyys. Yhteinen (vihan) kohde yhdistää ja motivoi.

Mikäli kuitenkin halutaan tarttua juuri vihantunteeseen, on Anti-Shur'tugalin syntytarina nähtävissä myös esimerkkinä viskeraalisesta vihaluennasta, joka tarkoittaa vihaa tuottavan mediatekstin kuluttamista aina masokismiin asti (Gray, 2019).

Itse Anti-Shur'tugal -sivusto syntyi myös siksi, että Paolini-kriittiset tekstit sensuroitiin muualla internetissä, ja näin ollen Paolinin antifanit päätyivät perustamaan oman verkkosivustonsa, jotta saisivat äänensä kuuluviin (Anti-Shur'tugal, 2006–2015). Kyseessä oli siis vastareaktio kirjallisuusmaailman kollektiiviselle paradigmatte, ja Paolinin antifanit identifioituvatkin kapinalliseksi alakulttuuriksi, joka käyttää muun muassa legitimointidiskurssia (vrt. Hirsjärvi, 2009a, s. 33) ja tekstuaalisia kaappauksia (vrt. Nikunen, 2009) kritiikiltä suojautumiseen. Nämä Paolinin antifanit myös jakavat rakkauden kirjoittamiseen, mikä selittää omalta osaltaan halun kirjoittaa analyttisiä esseitä Paolinista (Anti-Shur'tugal, 2006–2015).

Tämä Anti-Shur'tugal -ilmiö on homogeenisyydessään ja vahvassa ”me vastaan ne” -yhteishengessään myös kaikista tutkimusaineistoistani selvästi lähimpänä Stanley Fishin (1980, s. 14–15) klassista tulkintayhteisöä. Samoin voin todeta, että anti-shur'tugalit ovat hyvä esimerkki seuraavasta Anne Gilbertin (2019) tekemästä toteamuksesta: ” -- the practices of hatewatching are affective bonds that can foster a sense of identity, community and belonging.” Anti-shur'tugalien yhdessä harrastama vihalukeminen ja viha-analysointi todellakin hitsasivat heistä tiiviin yhteisön.

5.3.16 Lukijan tekijyyksäilyksen rakennuspalikat

Seuraavassa listassa esitän kaikkia tutkimuskysymyksiäni ja näiden vastauksia yhdistelevän koonnin. Kyseessä on yksi tutkimukseni päätutkimustuloksista (lista ja siihen liittyvät pohdinnat). Tämä lista käsittelee sitä, mitkä osatekijät vaikuttavat lukijan muodostamaan tekijyyksäilykseen, ja tätä kautta lukijan suhtautumiseen vaikutteiden oton, plagioinnin ja omaleimaisuuden kaltaisiin kysymyksiin. Mielipideilmastoon vaikuttavat ennen kaikkea kuka on ottanut vaikutteita, miten, ja ketkä asiasta keskustelevat. Kuten tämä lista osoittaa, myös mahdollinen fanius tai antifanius, ja tätä kautta tietynlaiseen tulkintayhteisöön kuuluminen vaikuttaa lukijan näkemyksiin tekijyydestä:

- **Kirjailijan imago**, joka vaikuttaa ennako-odotuksiin ennen lukemista, ja saa lukijan myös keskittämään huomionsa eri tavoin ja samalla jättämään joitakin muita puolia huomiotta itse lukemisen aikana. Esimerkiksi Tolkienilla on hyvin positiivinen imago, ja hän on pitkälti koskematon, onhan hän nykyfantasian isä. Toisaalta kirjailijan imago voi olla myös neutraali tai jopa negatiivisia sävyjä sisältävä. Esimerkiksi Paolini, johon moni lukija voi jo lähtökohtaisesti suhtautua hieman varautuneesti tai kyynisesti esimerkiksi siksi, että on kuullut jo etukäteen plagiointihuhuja tai epäilee teosten laatua, koska *Eragon*-esikoisteoksen julkaisivat aluksi Paolinin vanhemmat.

Kirjailijan imago vaikuttaa ennen kaikkea lukijan odotushorisonttiin ja siihen, millä asenteella lukija lähestyy kirjailijan tuotantoa.

- **Kirjailijan taidot**, jotka muodostavat konkreettisen kokemuksen lukemisen aikana. Taidot näkyvät esimerkiksi kertomuksen persoonallisuudessa, teknisessä osaamisessa, tekstin mukaansatempaavuudessa, vaikuttavuudessa, ja kertomuksen sisäisen logiikan toimivuudessa. Mikäli lukijalla ei ole selkeää etukäteiskuvaa kirjailijan imagosta tai mitään muutakaan mielihäilyä kirjailijasta, tämä aspekti, eli itse autenttinen lukukokemus sellaisenaan, korostuu.
- **Kirjailijan omat lausunnot** hänen kirjallisista lähteistään ja muista vaikuttimistaan. Lukijoita kiinnostavat paitsi kirjailijan varsinaiset primaarit teokset, myös kirjailijan haastattelut ja kommentaarit näiden teosten luomisesta. Kirjailijan salaileva, välttelevä tai ylimielinen asenne lähteitään ja innoittajiaan kohtaan voi provosoida ja turhauttaa lukijoita.
- **Lukijan tietotaso ja lukeneisuus.** Tämä määrittelee sen, mihin kaikkeen aiemmin luettuun lukija voi tekstiä verrata. Esimerkiksi jos lukija ei ole aiemmin lukenut fantasiaa, hänellä ei ole mitään vertailukohtaa genren sisältä, ja niinpä kaikki on uniikkia. Esimerkiksi nuoret lapset, joille fantasia-kirjallisuus on uusi asia, saattavat aluksi pitää Paolinin kirjoista, koska tututkin troopit ovat heille uusia ja tuoreita. Myöhemmin, lukukokemuksen karttuessa, voi mielipide Paolinin tekijyydestä ja uniikkiudesta muuttua negatiivisempaan suuntaan. Vastaavasti, jos joku on lukenut ensin paljon muita fantasiakirjoja, joissa nuori lapsi lähtee velhokouluun opiskelemaan taikuutta (niitä on paljon), ei *Harry Potter* tunnu kovinkaan uniikilta. Tämä tietotaso ja lukeneisuus -aspekti elää koko ajan lukukokemusten karttuessa. Tähän liittyen on jo aiemmin kehitetty myös niin sanotut kirjallisuuden arvostuksen tasoteoriat (Stages of Literary Appreciation & Stages of Growth in Literary Appreciation) (Nilson & Donelson, 2009).
- **Lukijan mahdollinen fanius tai antifanius**, eli affektiivinen suhde kirjailijaan (ja mahdollisesti tämän kilpailijoihin), sekä muut henkilökohtaiset mieltymykset. Verkon keskusteluissa kirjailijoiden fanit vaativat kunnioitusta ihailemilleen kirjailijoille, ja kilpailevat keskenään siitä, kenen kirjailija on arvohierarkiassa korkeimmalla. Sama ilmiö on nähtävissä muun muassa eri urheilujoukkueiden fanien välillä. Esimerkiksi jos on Paolinin antifani, jonka mielestä Paolini on plagioinut rankasti aiempia fantasiakirjailijoita, lähdetään Paolinin uusia kirjoja lukemaan antifanin positiosta käsin, ja lähtökohtana on heti se, että ”tämä kirjailija plagioi”. Tutkimusaineistostani löytyy esimerkiksi eräs Anti-Shurtugal –antifaniyhteisön jäsen, joka suunnittelee lukevansa Paolinin tietyt kirjat uudelleen nimenomaan virheisiin ja plagiointiin keskittyen. Hän haaveilee tekevänsä kattavan listan kaikista kirjan vioista, puutteista ja rikkomuksista. Vastaavasti taas esimerkiksi Rowlingin teosten parissa kasvanut lukija ottaa Rowlingin uuden teoksen vastaan kuin taivaan lahjan, eikä halua nähdä siinä juuri mitään moitittavaa tai merkkejä plagioinnista. Näissä tapauksissa voidaan myös ajatella olevan kyseessä niin sanottu paradigmalukko, jonka takia lukija kieltäytyy

näkemästä teoksessa mitään, mikä ei sovi hänen paradigmaansa. Tästä syystä esimerkiksi Rowlingin fanit sanovat, että se, että Rowling käyttää Tolkienin tapaan kirjoissaan sanaa Longbottom, on vain kunnianosoitus ja silmänisku Tolkienia kohtaan. Rowlingia plagioijana pitävät lukijat taas tulkitsevat tämän nimilainan plagioinniksi. Faniuteen voi sisältyä myös sosiaalinen aspekti; fani- ja antifaniyhteisöjen aktiivisilla jäsenillä näkemys kirjailijan tekijyydestä voi olla yhteisön kollektiivisesti tuottama ja säätelemä.

Kuten näistä yllä luetelluista näkökulmista voi nähdä, muodostuu lukijan tekijyyksäsitys sekä samalla lukijan näkemys kirjailijan alkuperäisyydestä – tai sen puutteesta – hyvin monista, varsin vaihtelevista rakennuspalikoista. Lukijan tekijyyksäsitys on myös kaikkea muuta kuin staattinen. Muutosta tapahtuu koko ajan sitä mukaa, kun lukija kerää itselleen lisää tietoa ja lukukokemuksia, sekä altistuu erilaisille sosiaalisille vaikutteille, kuten fani- ja antifaniryhmille. Yllä mainittujen osatekijöiden painotukset myös muuttuvat hetkestä ja yksilöstä toiseen. Ennen kaikkea näen lukijan tekijyyksäsityksen muodostumisen kirjailijan ja lukijoiden vuoropuheluna, jossa kummallakin osapuolella on sanansa sanottavana.

PÄÄTÄNTÖ

Tässä väitöskirjatutkimuksessa pohdin, kokevatko fantasiakirjallisuuden lukijat tärkeäksi innovatiivisen uuden luomisen vai sallitaanko tuttujen elementtien uudelleen lämmitys ja ideoiden lainaaminen muilta kirjailijoilta osaksi kirjailijan luomisprosessia. Tekijyyttä käsittelevä päätutkimuskysymykseni oli: *miten nykylukijat suhtautuvat vaikutteiden ottoon muilta kirjailijoilta? Tarkentaen: onko innovatiivinen uuden luominen arvossaan 2000-luvun fantasiakirjallisuudessa vai hyödynsivätkö nykylukijat moniääniselle tekijyydelle tyypillisen mosaiikkimaisuuden, jossa vaikutteiden otto on luonnollinen osa luomisprosessia?*

Alatutkimuskysymykseni taas olivat: *millaisia tulkintayhteisöjä verkossa keskustelevista fantasiakirjallisuuden lukijoista muodostuu?, sekä: miten fanius ja antifanius ilmenevät fantasiakirjallisuutta käsittelevissä verkkokeskusteluissa?* Alatutkimuskysymykseni linkittyivät verkkokeskusteluaineistosta esiin nousseisiin ryhmädynamiikkoihin, jotka vaikuttivat siihen, miten lukijat suhtautuivat vaikutteiden ottamiseen, ja kirjailijoiden välisiin vaikutussuhteisiin.

Tutkimusaineistoni käsitti kymmenen vuosien 2004–2016 välillä syntynyttä keskusteluaineistoa, jotka kokosin internetistä vuosien 2011–2017 välisenä aikana. Tutkimukseni keskittyi ennen kaikkea Christopher Paolinin *Perillinen*-kirjasarjaan, J. K. Rowlingin *Harry Potter* -kirjoihin, ja näiden molempien kirjasarjojen keskeisen esikuvan, J. R. R. Tolkienin, tuotantoon. Jonkin verran tutkimusaineistoissa sivuttiin myös näistä tutkituista kirjoista tehtyjä filmatisointeja. Tutkimusaineistossa olivat edustettuna paitsi fani- ja antifaniryhmät (5.1.3, "Dark Lord Potter"; 5.2.5, "Vuotava Noidankattila"; 5.2.2, "Anti-Shur'tugal -verkkosivusto" & 5.2.3, "LiveJournal: Anti-Shur'tugal" [tämä viimeinen on myös blogi]), myös blogeja ja henkilökohtaisia verkkosivustoja (5.2.4, "Matchstick: everybody's a critic"; 5.1.4, "Kinja" & 5.1.5, "The Baheyeldin Dynasty") ja sivustoja, joissa keskustellaan yleisemmin fantasiasta, tai ylipäätään kirjallisuudesta (5.1.1, "Gaia Online"; 5.1.2, "Goodreads" & 5.2.1, "Goodreads").

Vastauksena päätutkimuskysymykseeni totean, että innovatiivinen uuden luominen on arvossaan, mutta toisaalta vaikutteiden ottoa ei läheskään aina tuomita, vaan siihen voidaan suhtautua myös leikkisästi tai ironisesti. Mielipiteet riippuvat ennen kaikkea kontekstista.

Mitä innovatiiviseen uuden luomiseen tulee, sitä siis ehdottomasti arvostetaan, mutta sitä ei toisaalta pidetä erityisen realistisena tai ainakaan yleisenä ilmiönä. Poikkeuksellisen selkeänä esimerkkinä luovasta neroudesta pidetään fantasian tienraivaajana tunnettua J. R. R. Tolkienia, jonka ympärille on muodostunut romanttinen nerokultti. Yleisesti ottaen nykylukijat kyllä hyväksyvät vaikutteiden oton osaksi fantasiakirjallisuuden luomisprosessia, ja joidenkin mielestä tuttujen elementtien ja trooppien tunnistaminen on jopa mukavaa. Lukijoille on kuitenkin tärkeää, että kirjailijan oma, persoonallinen kertojanääni kuuluu selkeämpänä kuin moninaiset vaikutteet. Tutkimusaineistoni perusteella J. K. Rowling näyttää onnistuneen yleisesti ottaen hyvin tuttujen trooppien kierrättämisessä, vaikka joidenkin lukijoiden mielestä hänen teoksensa ovatkin liian täynnä

lainattua materiaalia. Toisaalta taas Christopher Paolini näytti profiloituneen fantasiakirjallisuuden lukijoiden silmissä plagioinnin varoittavaksi esimerkiksi, sillä häneen muun muassa viitattiin Rowlingia käsittelevissä keskusteluissa toistuvasti Rowlingia pahempana plagioijana. Olen koonnut vastaukseni päätutkimuskysymykseen myös kaaviomuotoon (ks. Kaavio 2: Luovuuden tasot lukijoiden silmin). Tämä kaavio on yksi päätutkimustuloksistani.

Tiivistän Kaavion 2:n annin vaikutteiden otosta näin: voi joko siirtoistuttaa ja kopioida (tuomittava toiminta), ottaa vaikutteita riittävästi muokaten ja omaäänisesti (hyväksyttävä taso), tai voi ottaa vaikutteita innovoivasti ja uutta luoden (ihanne/haave).

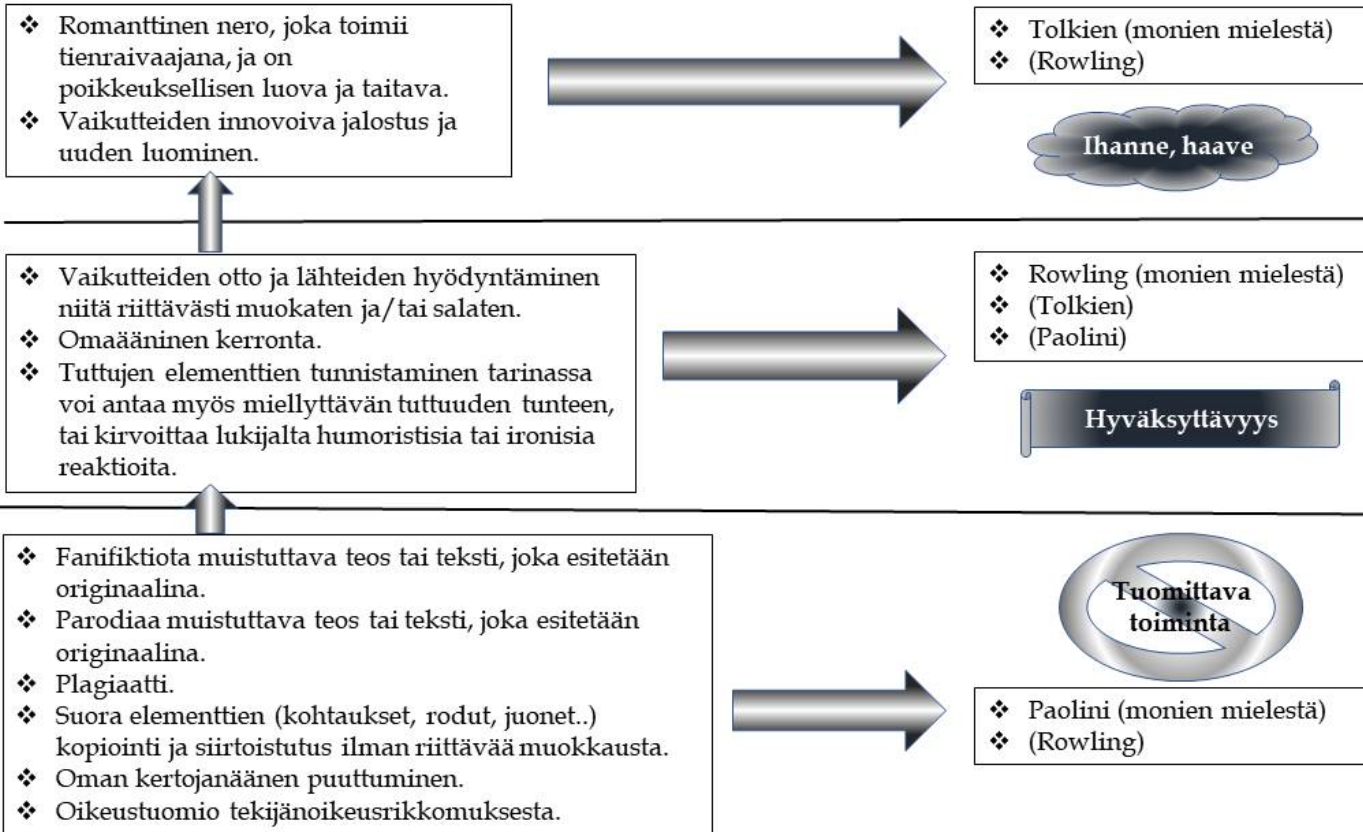
Keskeisimmiksi teemoiksi tutkimuksessani nousivat päätutkimuskysymykseni kannalta vaikutteiden oton problematisointi (romantiikka tai creatio) ja vaikutteiden oton puolustaminen (moniäänisyys tai inventio).

Romantiikka näkyi aineistossani kiinnostuksena kirjailijaa, hänen persoonaansa ja luovaa prosessiaan kohtaan, sekä jo mainittuna Tolkienin romanttisena nerokulttina. Lisäksi negatiivinen suhtautuminen vaikutteiden ottoon nousi suureksi temaksi. Tämä konkretisoitui muun muassa internet-ajan plagioinnin metsästyksenä ja järjestäytyneenä antifaniutena. Näissä yhteyksissä vaikutteiden otto ja mahdollinen plagiointi yhdistettiin myös vajavaisiin kirjailijanlahjoihin. Esimerkiksi Christopher Paolinin anti-fanit, niin sanotut anti-shur'tugalit, pohjasivat kritiikkinsä ennen kaikkea Paolinin huonoiksi koettuihin kirjailijanlahjoihin ja oletettuun plagiointiin.

Moniäänisyys taas näkyi vaikutteiden ottamisen ja eri kirjailijoiden tuotantojen välisten yhtäläisyyksien luonnollistamisena ja hyväksymisenä; joko vaikutusyhteydestä ei välitetty, tai se katsottiin normaaliksi tai jopa väistämättömäksi osaksi kirjallista luomista. Toisinaan vaikutteiden katsottiin johtuvan myös sattumasta tai tahattomuudesta. Näiden kahden viimeisen selityksen kohdalla suhtautuminen vaikutteisiin on jännitteisempi, ja minulla oli vaikeuksia sovittaa niitä kahtiajakooni (romantiikka – moniäänisyys). Päädyin kuitenkin lopulta sijoittamaan ne moniäänisyyden piiriin, koska mielestäni näiden näkemysten taustalla piilevä perusvire yhtäläisyyksien löytymistä kohtaan on kuitenkin pohjimmiltaan hyväksyvä. Tämän kaltaiset nyanssit antavat ansaitun muistutuksen siitä, että mustavalkoiset kahtiajaot harvoin toimivat aukottomasti. Yleensä löytyy myös harmaan sävyjä.

Tarkemmin sanottuna syitä hyväksyntään olivat muun muassa aleatorinen eli sattumanvarainen intertekstuaalisuus, yhteinen genre syynä yhtäläisyyksille, yhteinen myyttipohja josta on ammennettu, alitajuinen vaikutteiden otto eli cryptomnesia, normaali ja hyväksyttävä inspiraationa toimiminen, ja keskittymisen lähteiden ja luomisprosessin sijasta lopputulokseen ja lopputuloksen laatuun. Lisäksi usea keskustelija totesi, että kaikki kirjailijat ottavat vaikutteita jostain. Myös esimerkiksi postmodernismille tyypillinen ironisuus, leikkisyys ja huumori vaikutteiden ottoa kohtaan näkyi toistuvasti. Keskustelijat saattoivat esimerkiksi vitsailla haastavansa J. K. Rowlingin oikeuteen tekijänoikeusrikkomuksesta, tai miettiä, voisiko Christopher Paolini lisätä lähdeviitteet romaaneihinsa.

Luovuuden tasot lukijoiden silmin

KAAVIO 2: Luovuuden tasot lukijoiden silmin

Tutkimusaineistossani esiintyneet keskustelijat lähestyivät päätutkimuskysymykseni keskiössä ollutta tekijyyttä monen eri tulokulman kautta. Päädyin nostamaan osan näistä tulokulmista esiin niin sanottuina alateemoina, joiden totesin kiinnittyvän joko jompaankumpaan, tai molempiin yläteemoihin (romantiikka tai vaikutteiden oton problematisointi, sekä vaikutteiden oton hyväksyminen tai moniäänisyys). Esittelen seuraavaksi nämä alateemat tuloksineen.

Tekijänoikeus ja oikeudenkäynnit nousivat esiin lähes kaikissa tutkimusaineistoissa, ja juridisia näkökulmia käytettiin sekä kirjailijoiden syyttämiseen, että puolustamiseen. Keskustelija saattoi esimerkiksi todeta, että kirjailija on syytön, jos häntä ei ole tuomittu oikeudessa, tai keskustelija saattoi vastaavasti ihmetellä, miksi kirjailija ei ole joutunut oikeuteen rikkomuksistaan. Tekijänoikeudelle annettiin siis varsin autoritääriinen asema, vaikka esimerkiksi plagiointi ei olekaan juridinen termi, ja kirjailija on saattanut plagioida rikkomatta tekijänoikeuksia. Toisinaan tekijyyden eettinen ja esteettinen puoli siis tuntuivat hautautuvan juridisen puolen alle, ja saatettiin odottaa, että tekijänoikeuslaki taipuu asioihin, joihin sitä ei ole tarkoitettu. Sinällään oli toki odotettavissa, että tekijänoikeuskysymykset nousevat esiin, sillä käsitellyt teokset kuuluvat populaarikirjallisuuden piiriin, jota arvotetaan suosion ja myynnin kautta, ja bisneksessä liikkuvat isot rahasummat, mistä puolestaan seuraa, että myös juridisilla seikoilla on suuri merkitys.

Tekijänoikeudellista kädenväentöä aiheuttivat keskustelijoiden keskuudessa erityisesti kysymykset erinäisten tarinankerronnallisten elementtien tekijänoikeussuojista (tai niiden puuttumisesta). Suurennuslasin alla olivat muun muassa juonet, hahmot ja nimet. Haluan huomauttaa, että nämä elementit eivät kuitenkaan nauti tekijänoikeussuojaa, koska niitä ei lasketa teoksiksi, vaan juurikin vain tarinankerronnallisiksi elementeiksi. Sen sijaan tavaramerkkisuojan voi esimerkiksi juuri hahmolle joissakin tapauksissa saada, ja muun muassa Tolkienin ja Rowlingin edustajat ovat turvautuneet tähän.

Samaan aihepiiriin liittyen keskustelijat kiistelivät myös siitä, ovatko ideat tekijänoikeuden alaisia vai eivät. Totean, että tähänkin kysymykseen vastaus on kieltävä, sillä tekijänoikeus suojelee vain ilmaisua, ei sen taustalla olevaa ideaa. Kaiken kaikkiaan fantasiakirjallisuuden lukijat suhtautuvat vaikutteiden ottoon tiukemmin, tai ainakin yhtä tiukasti, kuin tekijänoikeuslakien säätäjät. Pidettyjen teosten elementit, kuten hahmot, nimet ja juonet, ovat fantasian lukijoille arvostettua kulttuurista pääomaa, jota halutaan varjella. Olen myös sitä mieltä, että tekijänoikeuslain ohella lukijoiden mielipiteillä ja kommentteilla on vaikutusta siihen, miten kirjailijat kokevat tekijyytensä ja tarkastelevat vaikutteiden ottoaan.

Toinen relevantti tulokulma oli plagioinninmetsästys ja plagioinnin puolustus. Tämä näkyi esimerkiksi eri teosten välisiä yhtäläisyyksiä listaavissa aloituspuheenvuoroissa ja analyyseissä siitä, miten Rowling ja Paolini ovat jatkojalostaneet esimerkiksi Tolkienilta saatuja vaikutteita, ja kuinka he ovat onnistuneet. Yleisesti ottaen Rowling on lukijoiden mielestä ottanut vaikutteita taitavammin, kuin Paolini.

Verkossa plagioinnin metsästyksen voi sekoittaa myös postmodernille ajalle tyypillistä ironiaa ja leikkisyyttä. Vaikutteiden ja vastaavuuksien etsiminen

ei välttämättä ole kuolemanvakava asia, vaan se voi olla myös huumorin sävyttämää.

Kolmas löytämäni alateema oli menestysdiskurssi, joka kytkeytyi kysymyksiin kirjailijan imagosta ja menestyksestä. Keskustelijat muun muassa pohtivat, onko tietynlainen geneerisyys ja kliseisyys ehto kirjan menestykselle, vai onko päinvastoin esimerkiksi Rowlingin kirjojen suuri menestys varma merkki siitä, että nämä kirjat ovat hyviä. Se, onko suosittu, paljon myynyt kirja automaattisesti myös hyvä, jakoi keskustelijat leireihin. Paolinin kohdalla keskustelua aiheutti se, että alun perin Paolinin vanhemmat julkaisivat hänen esikoisteoksensa, sekä Paolinin lapsineron maine (Paolini aloitti esikoisteoksensa kirjoittamisen 15-vuotiaana). Tässä yhteydessä haluan huomauttaa, että sinällään omakustanteet ovat nykyään normaali osa kirjallisuusmaailmaa, ja ei myöskään ole lainkaan tavatonta, että vanhemmat auttavat lastaan kirjan julkaisemisessa.

Keskustelijat pohtivat myös, voidaanko Paoliniin kohdistuvat plagiointietiepäilyt ja kirjojen väitetty huono laatu antaa anteeksi Paolinin nuoren iän takia vai ei. Osa oli valmis antamaan anteeksi, kun taas toiset kokivat tällaisen anteeksiannon lähettävän väärän signaalin muille nuorille kirjailijoille. Tämä aihepiiri aiheutti keskustelijoiden parissa suuria ristiriitoja. Tiivistäen voi kuitenkin todeta, että kaikki eivät ole valmiita antamaan plagiointia anteeksi edes nuorelle kirjailijalle, ja kirjan suuri kaupallinen menestys ei välttämättä kerro mitään kirjan laadusta, mutta voi olla indikaattori siitä, että kirja sisältää tuttuja, kierrätettyjä elementtejä, joita on juurikin tuttuutensa takia helppo markkinoida.

Asetin tutkimusaineistoni valinnan ehdoksi, että Tolkien mainitaan keskustelussa. Tämä luonnollisestikin korosti Tolkienin roolia tutkimusaineistoissani poikkeuksellisella tavalla, kun otetaan huomioon, että tutkimukseni pääpaino oli kuitenkin selvästi Rowlingissa ja Paolinissa, kuten jo analyysilukujen rakennekin osoittaa. Tein kyseisen tutkimuksellisen valinnan Tolkienin pitämisestä mukana, koska halusin saada tämän poikkeuksellisen merkittävässä asemassa olevan fantasiakirjailijan tuomaan oman lisätasonsa tutkimukseeni. Tolkien nousikin hyvin kiinnostavaksi kontrastiksi ja vertailukohdaksi kahdelle nuoremmalle kirjailijalle. Kuten jo aiemminkin mainitsin, on Tolkienin ympärille muodostunut romanttinen nerokultti. Tolkien vaikuttaa olevan maa, jonka päällä muut, myöhemmät fantasiakirjailijat seisovat. Tämä nosti esiin myös paljon jännitteitä. Tolkienin liian näkyvä kopiointi tai haastaminen koettiin röyhkeänä ja provosoivana, ja aiheutti myös sijaisloukkaantumista Tolkienin puolesta. Ajoittain joku keskustelija huomautti, että myös Tolkien itse on ottanut vaikutteita. Tieto siitä, että Tolkien on itse jatkojalostanut myyttejä osaksi fantasiamaailmaansa, ei kuitenkaan toisaalta toiminut automaattisena synninpäästönä sille, että esimerkiksi Paolinin katsottiin kopioineen Tolkienin haltiat suoraan omaan tarinaansa.

Viimeisenä alateemana esiin nousi prosumerismi. Tuottajan (producer) ja kuluttajan (consumer) yhdistävä prosumerismi oli läsnä koko tutkimusaineistossani, sillä myös erilaiset verkkoyhteisöt, blogit ja niiden saamat kommentit edustavat prosumerismia. Omassa aineistossani löytyi normaalin prosumerismin ohella myös keskustelijoita, joilla oli kolmoistoimijuus; he myös kirjoittivat fantasiaa itse sen ohella, että lukivat sitä ja keskustelivat siitä. Fantasiaa itsekin

kirjoittavat pääsevät lähemmäs kirjailijoita, ja voivat tarkastella näitä kollegoina. Tällöin myös tekijyyteen saatiin uusia näkökulmia, kun keskustelija arvotti esimerkiksi Rowlingin tekijyyttä ja vaikutteiden ottoa oman kirjailijakokemuksensa kautta. Toisinaan keskustelijan oma kirjoittajapositio sai keskustelijan suhtautumaan vaikutteiden ottoon sallivammin, toisinaan taas tuomitsevammin.

Alatutkimuskysymykseni, jotka käsittelivät tulkintayhteisöjä sekä faniutta ja antifaniutta, nivoutuivat vastauksien osalta yhteen. Päädyin nimittäin Henry Jenkinsin pohdintoja jatkaen toteamaan, että faniyhteisöt ja antifaniyhteisöt ovat tulkintayhteisöjen alakategoria. Ehdotukseni perustuu siihen, että fani- ja antifaniyhteisöt näkevät tulkintayhteisöjen tapaan asiat pitkälti samalla tavalla, koska heillä on yhteiset tavoitteet, ja myös faneilla on tulkintayhteisöjen tapaan yhteinen mielipideilmapiiri, joka muodostaa kontekstin, josta käsin keskusteluja käydään. Kaikkein selkein esimerkki klassisesta tulkintayhteisöstä aineistossani olivat Paolinin antifanit, anti-shur'tugalit.

Jenkins (2013, s. 88) on tosin problematisoinut faniryhmien niputtamista yhteen tulkintayhteisöjen kanssa, koska faneilla on tapana väitellä. Itse kuitenkin näen tulkintayhteisöissä myös dynaamisuutta, ja niinpä ehdotan, että fani- ja antifaniyhteisöt ovat yksi tulkintayhteisöjen alalaji, jonka erityispiirteenä voidaan pitää väittelyitä, jotka käydään fani- tai antifaniyhteisön asettamien raamien puitteissa. Näin uudistan omalta osaltani klassista näkemystä (Fish, 1980, s. 14) tulkintayhteisöistä.

Tutkimusaineistoni käsitti fani- ja antifaniyhteisöjä että yleisillä sivustoilla (lasken näihin myös blogin ja henkilökohtaisen verkkosivuston) käytyjä keskusteluja. Näiden kahden eri keskustelutyypin vertailu korosti entisestään fani- ja antifaniyhteisöjen sisäistä koherenssia. Yleisien sivustojen keskusteluissa riideltiin ja väiteltiin paljon enemmän, ja saatettiin käyttäytyä jopa aggressiivisesti muita keskustelijoita kohtaan. Tällainen käytös oli vähäisempää ja joissakin tapauksissa puuttui jopa kokonaan fani- ja antifanisivustoilta, joilla vallitsi vahva ryhmähenki ja solidaarisuus. Oli myös kiinnostavaa huomata, että sekä fani- ja antifanisivustoilla että myös kaikissa muissa analysoiduissa keskusteluissa keskustelijat korostivat mielellään omaa tietotasoaan, mutta lähinnä yleisillä sivustoilla myös kyseenalaistettiin ja vähäteltiin muiden keskustelijoiden tietotasoa. Esimerkiksi Paolinin antifaniryhmissä kritiikki näytti suuntautuvan oman ryhmän jäsenten sijasta ennemminkin ryhmän ulkopuolisiin ihmisiin, kuten Paolinin faneihin. Tämä kertoo jälleen fani- ja antifaniryhmien korkeammasta solidaarisuudesta.

Toki myös fani- ja antifaniryhmät voivat silti riitaantua ja ajautua sisäisiin konflikteihin, kuten mikä tahansa ystäväryhmä tai yhteisö. Esimerkkinä tästä toimivat omassa tutkimusaineistossani Paolinin antifanit, jotka ovat kohdanneet olemassaolonsa aikana monia haasteita ja muutoksia. Ensin alkuperäinen Anti-Shur'tugal -verkkosivusto katosi verkosta, ja jäljelle jäi vain sen fanisivusto, LiveJournal: Anti-Shur'tugal. Vuonna 2018 tämä LiveJournalin yhteisö kuitenkin jakautui kahteen leiriin sisäisten ristiriitojen takia (sivustolla ilmeni myös muita ongelmia), ja niin perustettiin AntiShurtugal_reborn -sivusto. Tämä tapahtumaketju on muistutus siitä, että hyvä yhteishenki on elinehto fani- ja

antifaniryhmille. Jos yhteishenki menetetään, on todennäköistä, että yhteisö jakaantuu uusiin, jälleen sisäisesti harmonisiin alaryhmiin. Riitoja, kiusaamista ja erimielisyyksiä voi siis esiintyä myös fani- ja antifaniryhmissä. Ne ovat kuitenkin poikkeuksellisia häiriötiloja, joilla voi olla ryhmän jatkoon kannalta merkittäviä seuraamuksia, koska pyrkimys harmoniaan ja hyvään yhteishenkeen on sisäänkirjoitettuna fani- ja antifaniryhmien perusdynamikkaan.

Nämä Paolinin antifanien moninaiset vaiheet on samalla osoitus siitä, että tulkintayhteisöt ovat alttiita muutoksille, ja ne voivat myös kadota (vrt. alkupe-
räinen Anti-Shur'tugal -sivusto), kuten Isabel Clúa Ginés (2014) on todennut.

Yksi keskeinen tutkimustulos alatutkimuskysymyksilleni on seuraava lista, joka käsittelee tapoja, joilla fantasiafanit asemoivat itsensä keskustelijoina ja arvottavat toisiaan keskustelijoina. Pidän tätä listaa yhtenä päätutkimustuloksistani. Tämä lista soveltuu sekä fani- ja antifaniyhteisöihin, että yleisillä sivustoilla käytyihin keskusteluihin:

1. Kuinka paljon fantasiaa keskustelija on lukenut?
2. Kuinka koulutettu keskustelija on?
3. Minkä ikäinen keskustelija on? Lapsien makua ei pidetä yhtä kultivointuneena kuin aikuisten makua, ja kirjamaun katsotaan kehittyvän iän myötä ("this book is good for children").
4. Kuinka hyvin keskustelija ilmaisee itseään? Liian tunnepitoinen teksti tai esimerkiksi kirjoitusvirheet laskevat keskustelijan arvostusta muiden silmissä. Objektiivisuutta, sujuvaa kirjoitustaitoa ja akateemisia piirteitä arvostetaan. Myös huumoria pidetään arvossa, mahdollisesti siksi, että monet yhdistävät huumorin viljelyn itsevarmuuteen ja rentouteen. Lisäksi huumorin on todettu toimivan verkkoyhteisöjen yhteisöllisyydentunteen vahvistajana (Salmela, 2021, s. 211).

Teen tämän listan kohtiin vielä joitakin tarkentavia huomioita. Kohtaan yksi liittyy muun muassa useissa keskusteluissa esiin noussut kirjapurismi. "Vain" elokuvat katsoneita keskustelijoita saatetaan kritisoida rankastikin, koska katsotaan, että he eivät tiedä mistä puhuvat, koska "primaarit" tekstit ovat heille tuntemattomia. Tällaista asennetta on kritisoinut muun muassa Linda Hutcheon (2013). Vastakohtana kirjapurismille keskusteluissa toisaalta näkyy ajoittain myös vahvaa transmediaalisuutta; osa keskustelijoista sekoittaa kirjat ja elokuva-adaptatiot ennakkoluulottomasti, eikä näe tarpeelliseksi mainita, mihin median muotoon mielipiteensä perustaa. Sanoisinkin, että kirjapurismin ohella myös transmediaalisuuden luonnollistaminen on selkeästi läsnä tutkimusaineistossani.

Kohtaan yksi, kuinka paljon fantasiaa keskustelija on lukenut, sisältyvä huomio tietotason merkityksestä on ollut esillä myös muiden tutkijoiden havainnoissa. Esimerkiksi faneja tutkinut Nathan Hunt (2003: 186) ja verkon keskusteluryhmiä tutkinut Robert Arpo (2005, s. 294), sekä faneja tutkinut Henry Jenkins (1992, s. 69–71) ovat todenneet saman.

Mainitsen vielä erikseen Christopher Paolinin antifanit, anti-shur'tugalit, koska pidän tätä tiivistä ja hyvin organisoitunutta antifaniyhteisöä yhtenä

kiinnostavimmista tutkimuskohteistani. Anti-shur'tugalit ovat vahvistaneet monia antifaniuden käsitteen valokeilaan nostaneen Jonathan Grayn huomioista, kuten että antifaneilla saattaa olla kohteestaan hyvin yksityiskohtaista tietoa (Gray, 2003) ja että he saattavat olla aivan yhtä aktiivisia ja järjestäytyneitä toimijoita kuin fanitkin (Gray, 2005). Alkuperäisellä, jo verkosta kadonneella Anti-Shur'tugal -sivustolla otettiin jopa vastaan analyttisiä artikkeleita Christopher Paolinista, ja sivustolla esimerkiksi kirjoitettiin uudelleen, Paolinin virheitä korjaten, tekstiotteita *Perillinen*-kirjasarjasta, ja tehtiin kvantitatiivista analyysyä Paolinin tuotannon arvosteluista. Tämänkaltainen toiminta muistuttaa tieteellistä julkaisemista, ja viitteitä akateemisiin vaikutteisiin löytyi myös muualta tutkimusaineistoistani.

Olen nimennyt nämä antifanien kirjoittamat artikkelit viha-analysoinniksi. Perustan viha-analysointi -termin vihakatsomiseen (Gilbert, 2019) ja kyyniseen vihakatsomiseen (Gray, 2019). Motivaattorina viha-analysoinnille toimii kritiikin esittäminen ja omien (negatiivisten) mielipiteiden esiintuonti sekä kirjallisuuden portinvartijana ja asiantuntijana toimiminen (vrt. Gray, 2019; Harman & Jones, 2013). Viha-analysointi on vaihtoehtoinen tapa kuluttaa mediaa, kuten vihakatsominenkin (vrt. Gilbert, 2019). Viha-analysointi ei ole automaattisesti huono asia, sillä esimerkiksi Paolinin tekstien korjailussa oli pedagoginen yleisvire; Paolinin virheitä kehoitettiin etsimään ja korjaamaan. Lisäksi antifanien harrastama vihalukeminen ja viha-analysointi voivat toimia pohjana yhteisön synnylle (Gilbert, 2019), kuten anti-shur'tugalien kohdalla tapahtui.

Anti-Shur'tugal -ilmiö antoi myös omalta osaltaan yhden vastauksen siihen, miten faniyhteisöt muodostuvat. Tätä faniuden aspektia on nimittäin Matt Hillsin (2002, s. xiv) mukaan tutkittu liian vähän. Anti-Shur'tugalin kohdalla yhteisö sai alkunsa suuttumuksesta ja vihasta huonolaatuista fantasiakirjallisuutta kohtaan (vrt. viskeraalinen vihalukeminen), sekä halusta saada oma ääni kuuluviin. Anti-Shur'tugalin jäsenet joutuivat nimittäin ennen oman sivuston perustamista sensuroituiksi muualla internetissä. Alkuperäisellä Anti-Shur'tugal -sivustolla korostettiin myös sivuston ylläpitäjien rakkautta kirjoittamiseen (vrt. viha-analysointi yllä).

Kuten aiemmin mainitsin, näkemykset tekijyydestä ja vaikutteiden ottamisesta ovat hyvin kontekstisidonnaisia. Tämä tekijyyksäily sulkee sisäänsä muun muassa lukijan näkemykset vaikutteiden otosta, omaleimaisuudesta, ja plagioinnista. Listaan nämä osatekijät seuraavasti:

- **Kirjailijan imago**, joka vaikuttaa ennako-odotuksiin ennen lukemista, ja saa lukijan myös keskittämään huomionsa eri tavoin ja samalla jättämään joitakin muita puolia huomiotta itse lukemisen aikana.
- **Kirjailijan taidot**, jotka muodostavat konkreettisen kokemuksen lukemisen aikana. Mikäli lukijalla ei ole selkeää etukäteiskuvaa kirjailijan imagosta tai mitään muutakaan mielipidettä kirjailijasta, tämä aspekti, eli itse autenttinen lukukokemus sellaisenaan, korostuu.

- **Kirjailijan omat lausunnot** hänen kirjallisista lähteistään ja muista vaikeuttamistaan. Kirjailijan salaileva, välttelevä tai ylimielinen asenne lähteistään ja innoittajiaan kohtaan voi provosoida ja turhauttaa lukijoita.
- **Lukijan tietotaso ja lukeneisuus.** Tämä määrittelee sen, mihin kaikkeen aiemmin luettuun lukija voi tekstiä verrata.
- **Lukijan mahdollinen fanius tai antifanius,** eli affektiivinen, henkilökohtainen suhde kirjailijaan (ja mahdollisesti tämän kilpailijoihin). Tähän voi sisältyä myös sosiaalinen aspekti; fani- ja antifaniyhteisöjen aktiivisilla jäsenillä näkemys kirjailijan tekijyydestä voi olla yhteisön kollektiivisesti tuottama ja säätelemä.

Kuten tästä listasta voi havaita, muodostuu lukijan tekijyyksikäsitelmä, sekä samalla lukijan näkemys kirjailijan luovuudesta, hyvin monista, ja lisäksi lukijakohtaisesti vaihtelevista rakennuspalikoista. Lukijan tekijyyksikäsitelmä on myös jatkuvassa muutoksessa, sillä lukeva ihminen kerää itselleen ajan kuluessa lisää tietoa ja erilaisia lukukokemuksia, sekä altistuu mahdollisesti myös sosiaalisille vaikutteille, kuten fani- ja antifaniryhmille. Eri osatekijöiden painotukset myös muuttuvat hetkestä ja yksilöstä toiseen. Tämä yllä esitelty lista on yksi tutkimukseni päätutkimustuloksista

Mitä tulee tutkimukseni mahdollisiin rajoituksiin, sanoisin, että tutkimusaineistoni valinta luonnollisestikin ohjasi tutkimukseni tuloksia jossain määrin. Tutkimusaineistoa kerätessäni keskityin huomioni ennen kaikkea päätutkimuskysymykseni kannalta relevanttiin sisältöön ja tutkimusmateriaalin riittävään laajuuteen sekä siihen, että puolet aineistosta keskittyi ennen kaikkea Rowlingiin, ja puolet Paoliniin.

En kiinnittänyt huomiota siihen, kuinka moni mukaan valituista tutkimusaineistoista oli yleisluontoisilta sivustoilta, ja kuinka moni minkäkin kirjailijan fani- tai antifanisivustoilta. Niinpä mukaan valikoitui Paolinin antifani-yhteisö ja Rowlingin faniyhteisöjä yleisten sivustojen ohella. Tämä on varmasti omalta osaltaan vaikuttanut siihen, että tutkimukseni kautta Paolinista välittyy negatiivisempi kuva kuin Rowlingista. Tämä ei kuitenkaan ollut osaltani intentionaalista. Rowlingin antifaniyhteisöjä ei vain tutkimusmateriaaleja etsiessä noussut esiin.

Toki tietoisesti Rowlingin antifaneja etsimällä tällaisiakin sivustoja verkosta löytyy, mutta tuo tutkimus jää toiseen kertaan. Tämän väitöskirjatutkimuksen keskiössä olivat Rowlingin, Paolinin (ja Tolkienin) vaikutteiden otto, intertekstuaaliset suhteet ja plagiointispekulaatiot, ja keräsin tutkimusaineistoni tähän pohjaten. Olen kuitenkin tyytyväinen, että mukaan löytyi myös selkeitä fani- ja antifaniyhteisöjä, koska niiden tutkiminen oli erittäin hedelmällistä ja kiehtovaa. Lisäksi olen toisaalta myös sitä mieltä, että Paolinin vahvan antifaniyhteisön spontaani esiinnousu tutkimusaineistoa etsiessä kertoo kaikesta huolimatta jotain merkittävää ja keskeistä Paolinista kirjailijana, koska hänen huono maineensa vuosi myös Rowling-keskustelujen puolelle. Ei savua ilman tulta.

Mitä Rowlingiin tulee, en pidä toisaalta lainkaan mahdollisena, että Rowlingin taustajoukot olisivat sensuroineet joitain Rowling-kriittisiä sivustoja

internetistä (ks. Jenkins, 2006a, s. 170), ja tämä olisi osaltaan välillisesti voinut vaikuttaa siihen, millaisia tutkimusaineistoja minä löysin ja päädyin käyttämään tässä tutkimuksessa. Tämän mahdollisuuden kanssa on eletävä.

Tutkimusmetodina aineistolähtöinen sisällönanalyysi soveltui aineistoileni hyvin, mutta se on metodina myös vaativa. Aineisto ja sen konteksti pitää hallita erinomaisesti, jotta sitä pystyy tulkitsemaan, ja täytyy olla silmää esimerkiksi aineiston ryhmittelylle tarkoituksenmukaisesti. Minkään huomionarvoisen ei saa antaa tippua läpi sormien missään analyysin vaiheessa, ja toisaalta pitää myös osata tiivistää. Itse koin ajoittain haastavaksi esimerkiksi päällekkäisten luokkien välttämisen, ja toisaalta aineiston sisältöjen kyllin hienojakoisen jaottelun. (vrt. Tuomi & Sarajarvi, 2002, s. 111–114.) Koen onnistuneeni tässä melko hyvin, mutta toinen tutkija olisi voinut tehdä erilaisiakin ratkaisuja.

Itse myös annoin aineiston todella viedä, ja niinpä rönsyilin moniin eri suuntiin, mikä taas teki esimerkiksi teoriapohjasta varsin moninaisen ja jopa raskaan. Otin mukaan esimerkiksi tekijänoikeudellista teoriaa siksi, että se nousi keskeisenä teemana esiin tutkimusaineistoista. Toisaalta toki myös uskon saavuttaneeni tällä metodilla varsin mielenkiintoisia ja monipuolisia tutkimustuloksia.

Oman haasteensa asetti myös tutkimukseni useiden vuosien mittainen kesto, joka toi eri aikoina tehdyille analyyseille hieman erilaisia painotuksia. Esimerkiksi ATLAS.ti -ohjelman käyttö olisi ehkä osaltaan auttanut välttämään tätä inhimillistä taipumusta variaatioille ja aste-eroille. Koin kuitenkin manuaalisen analyysin vahvasti omaksi tavakseni työskennellä.

Mitä tulee tutkimukseni yleistettävyyteen ja yhteiskunnalliseen hyötyyn, voin todeta, että tutkimuksellani on annettavaa erityisesti kaikille niille, jotka työskentelevät tavalla tai toisella kirja- ja kustannusmaailmassa (kustantamojen työntekijät, kirjailijat, ja niin edelleen). Tutkimukseni perusteella olen sitä mieltä, että kustantamojen ja tätä kautta koko kirjamaailman (kirjakaupat, kirjastot ja niin edelleen) kannattaa tarttua rohkeasti myös rajoja rikkovaan ja kokeellisempaan kirjallisuuteen, joka ei tyydy kierrättämään vanhoja tuttuja juonikuvioita ja trooppeja. Paljon lukevat, kirjallisuuden kentän hyvin tuntevat lukijat kaipaavat nimittäin jotain uutta ja erilaista, koska jatkuva tuttujen ja turvallisten kliseiden ja trooppien kierrättäminen saa heidät tuskastumaan. Tutulle ja turvalliselle on toki paikkansa, mutta se ei ole kaikki, eikä se palvele kaikkien lukijoiden tarpeita. Lukijat rakastavat ja arvostavat uusia, erilaisia tarinoita!

Esimerkiksi kirjastoissa voi olla erityisesti kirjamäärärahojen leikkauksen seurauksena paine hankkia vain tuttua ja turvallista kirjallisuutta, ja jättää hankkimatta kokeellisemmat uutuudet. Tämä on ymmärrettävää. On kuitenkin tärkeää muistaa, että vähintäänkin tietty osa lukijoista tarttuu mielellään myös uuteen ja yllättävään kirjallisuuteen.

Yleisesti ottaen sanoisin, että on tärkeää edistää erilaisten ja kokeellistenkin teosten matalampaa julkaisukynnystä, jotta kirja-ala pysyy elävänä, ja kokeenemmatkin lukijat saavat pureskeltavaa. Samaan aikaan on toki myös tärkeää huolehtia siitä, että esimerkiksi lapsille ja nuorille, jotka vasta aloittelevat matkaansa kirjojen maailmaan, löytyy jatkossakin *Harry Potterin* kaltaisia, tuttuja ja turvallisia, mutta kuitenkin viihdyttäviä teoksia.

Tämän yllä kirjoittamani toivon toimivan myös innoituksena ja vahvana signaalina kirjailijoiden suuntaan. Kaikki lähtee heistä liikkeelle: kustantajat, kirjakaupat, kirjastot ja lukijat eivät voi lukea rohkeaa, rajoja rikkovaa, tai vaikkapa omaan syntyynsä ja juuriinsa ironisen tiedostavasti suhtautuvaa kirjallisuutta, jos kirjailijat eivät sitä ensin luo.

Lisäksi tutkimukseni on erinomainen esimerkki fanien ja fantasian lukijoiden ryhmä-älystä, sanavalmiudesta ja aktiivisuudesta, jota esimerkiksi fantasiaelokuvaohjaajien kannattaisi ehdottomasti hyödyntää laajemmin, kun he suunnittelevat uusia adaptaatioita suosituista fantasiakirjoista. Verkossa aktiivisesti toimivien fanien mukaan ottaminen elokuvien suunnitteluun oli muun muassa yksi *Taru Sormusten Herrasta* -elokuvatrilogian menestyksen syistä (Shefrin, 2004). Kun fanit ilmaisevat mielipiteitään, kannattaa kuunnella. Tämä ohje koskee fantasiaelokuvaohjaajien ohella tietenkin myös fantasiakirjailijoita. Lisäksi tämä huomio on yleistettävissä myös muihin elokuva- ja mediagenreihin.

Mitä tulee mahdolliseen jatkotutkimukseen, olen kiinnostunut jatkamaan verkkoon keskittyvän antifanitutkimuksen parissa, koska tuolle antifanitutkimukselle on kysyntää, mutta sitä ei vielä tähän päivään mennessäkään ole tehty erityisen paljoa. Aivan kuten Melissa A. Click (2019) kirjoittaa tuoreen *Anti-fandom: Dislike and Hate in the Digital Age* -kirjan johdannossa:

--anti-fan scholarship has progressed only slightly in the last few years, which suggests the area of study needs direction and motivation (Click, 2019).

While fan studies generally has examined fan spaces and practices online, few have explored the online communities, behaviours, and texts that have developed around hate and dislike (Click, 2019).

Yksi erityisen kiinnostava ja tärkeä tutkimuskohde liittyen verkon antifaniyhteisöihin ja antifaniliikehdintään on J. K. Rowling. Rowlingia on nimittäin huippusuosiosta huolimatta tutkittu antifaniuden näkökulmasta omien tietojeni mukaan niukanlaisesti. Huomiota on saanut lähinnä uskonnollisten tahojen Rowlingin kirjoja kohtaan esittämä kritiikki ja sensuuri, joka perustuu syytöksiin noituuden levittämisestä. Tästä ilmiöstä on kirjoittanut muun muassa Melissa Anelli (2008, s. 177–201). Muihin seikkoihin keskittyvät antifanit ovat tietojeni mukaan kuitenkin jääneet toistaiseksi pitkälti huomiotta.

Nykyisin lisätutkimusta vaatisivat erityisesti Rowlingin Twitter-kohut, joiden myötä Rowlingin suosio näyttää laskeneen. Rowlingin ja fanien Twitterkanssakäymisestä on toistaiseksi tehty valitettavan vähän tutkimusta, tietojeni mukaan vain kaksi tieteellistä artikkelia (McLeod & Holland, 2017; Duggan, 2021).

Myös Paoliniin liittyen on vielä paljon mielenkiintoista tutkimusta tekevä. Esimerkiksi Paolinin uusimmasta fantasiateoksesta, *Kulkuri, noita ja lohikäärme* (2018), ei ole tietojeni mukaan tehty vielä lainkaan akateemista tutkimusta. Itseäni kiinnostaisi esimerkiksi tutkia, miten Paolini on jatkojalostanut fantasiatarinoidensa niin sanottuja pahan käytyreitä, urgaleita ja kull-sotureita tässä uudessa kirjassaan, ja voiko kyseessä olla pesäeron tekeminen Tolkienin örkkeihin, kuten Gabrielle Lissauer (2015, s. 139–140) on spekuloinut.

Olisin tulevaisuudessa myös kiinnostunut soveltamaan Paoliniin ja hänen lukijoihinsa kirjallisuuden arvostuksen tasoteorioita (*Stages of Literary Appreciation & Stages of Growth in Literary Appreciation*) nykyistä laajemmin (Nilsen & Donelson, 2009). Tämän väitöskirjatutkimuksen puitteissa raapaisin vain nopeasti pintaa. Kuitenkin jo tämän lyhyen analyysin perusteellakin tuli kuitenkin selväksi, että nuoren teinisensaatiokirjailijan ja hänen mukanaan lapsuudesta aikuisuuteen varttuneiden lukijoiden kirjallista kehitystä olisi hedelmällistä tarkastella lähemminkin Nilsenin ja Donelsonin (2009) teorioihin pohjaten.

Lisäksi minua kiinnostaa tarttua liukuhihnaisesti tuotettua *epäkirjallisuutta* (*unliterary novels*) kritisoivan Anna Faktorovichin (2014) kehoitukseen:

If more critics wrote about plagiarism, plot repetitions and bare-bones monosyllabic writing, we would once again be able to buy modern literary fiction. -- I hope that more critics will stop buying the publishing industry's propaganda that too many critics have already looked down at lowbrow formulaic fiction, and will join a critique of this field, which has been overgrown with plagiarisms and repetitions that are cheating the public. (Faktorovich, 2014, s. 198–199.)

Tässä tutkimusaiheessa yhdistyvät kiinnostavasti plagiointitutkimus, keskustelu populaarikirjallisuuden laadusta, sekä yleisön lukumieltymykset. Faktorovichin terävät kommentit toisteisuudesta ja plagioinnista lukevaa yleisöä ärsyttävinä kirjallisuuden ongelmakohtina ovat tämän väitöskirjatutkimuksen perusteella(kin) paikkansapitäviä. Katsonkin, että olen jo tässä väitöskirjassa koskettanut Faktorovichin aihepiiriä, mutta siihen voisi jatkossa paneutua vielä syvemmin. Esimerkiksi juuri fantasia genrenä, tai vielä laajemmin, spekulatiivinen fiktio ylipäätään, on tämänkaltaiselle tutkimukselle hyvä kohde (ks. esimerkiksi Faktorovich, 2014, s. 6, 47, 82).

SUMMARY

This doctoral dissertation deals with fantasy fiction readers' views on authorship as featured in online discussions. In addition, the dissertation also asks what kind of interpretive communities the readers of fantasy fiction form online, and how fandom and anti-fandom appear in their discussions on literature. The aim of the thesis is to find out if readers of fantasy fiction consider innovative creation to be essential to fantasy literature or do they prefer intertextuality and polyphony.

The research is inspired by the tension between two different cultural narratives of creation in literature, as presented by Robert Macfarlane: *creatio*, where creation is seen as generation, and *inventio*, where creation is seen as rearrangement. *Creatio* has its roots in Romanticism and has guided famous texts such as Harold Bloom's *The Anxiety of Influence*. *Inventio* is discussed, following Hanna Kuusela, as the diversity of voices. The notion stems from literary theories such as postmodernism, poststructuralism, deconstruction, and the classical period, or in short, literary theories that emphasize intertextuality, borrowing, and literary influences in general.

Another question posed in this thesis is: what kinds of interpretive communities are formed in the online discussions of fantasy fiction fans? The theoretical basis for the analysis is Stanley Fish's theory on interpretive communities. Another research question covers fandom: how do fandom and anti-fandom manifest themselves in online conversations?

This research uses data-driven content analysis. The research material is composed of ten online conversation data sets. The online conversations focus on the following fantasy fiction writers: J. R. R. Tolkien, J. K. Rowling, and Christopher Paolini.

The main conclusion is that contemporary readers of fantasy fiction value innovation, the creation of "something new". This is shown for example in the romantic cult of genius formed around J. R. R. Tolkien. For many, Tolkien is the prime model of creativity. On the other hand, readers also think that romantic geniuses are exceedingly rare and that it is acceptable to take influences. However, an original voice of narration and new ways of combining familiar tropes are vital. Many readers see J. K. Rowling as an example of acceptable level of literary borrowing. The lowest level of literary creation, unacceptable to almost all readers, is a situation where the writer does not have a voice of their own, and the texts come across as fan fiction or parody. Terms like plagiarism and copyright infringement often appear in the discussions. Many readers connect Christopher Paolini to this level of authorship. Together, J. R. R. Tolkien, J. K. Rowling, and Christopher Paolini form a comprehensive cross section of different levels of authorship.

It is also said in the study that reader's opinions about authorship, intertextuality and taking influences are context oriented. Factors informing readers' opinions include who the author is as well as the nature of their influences, and who is observing and discussing them.

Based on the analysis, the study proposes a list of factors contributing to readers' views on authorship: 1. the image of the writer, 2. the skills of the writer, 3. the writer's own comments about their literary sources, 4. the reader's knowledge level and reading experiences, and 5. the reader's possible fandom or anti-fandom of the author. It is concluded that while a reader's view of an author's authorship is subjective, the general role of the author cannot be disregarded either. The encounter between the author and the reader is always individual and multifaceted. Also, views on authorship are not static. They evolve and change when, for example, the reader gains knowledge and reading experiences and absorbs social influences.

When it comes to fan communities, it is concluded that fantasy fans and anti-fans form subgroups of interpretive communities. Their distinctive, untypical attribute is the readiness for debates (within limits set by the fan community). This conclusion follows Henry Jenkin's thoughts on the subject, and at the same time renews Stanley Fish's original concept of interpretive community. It is also observed that fans use certain parameters to establish their own status within the group and make value-judgements about each other. These parameters are: 1. how much fantasy fiction one has read, 2. how well educated one is, 3. the age and developmental stage of the fan, and 4. how well one expresses oneself. These parameters are applicable to both fan- and anti-fan groups, and also to general online discussions outside fan communities.

It is also concluded that, as Jonathan Gray has stated, anti-fans can be as active and organized as fans. A good example of this are Christopher Paolini's anti-fans, the so-called Anti-Shur'tugals. Anti-Shur'tugals also displayed activity defined as hate-analysis. This term is based on hate-watching, and it refers to instances where anti-fans write critical, largely negative, and detailed articles about their hated media texts, such as Christopher Paolini's fantasy books. Hate-analysis can be seen as one alternative (anti-fan) way of consuming media. On a general level, anti-fandom still has a lot to give to fan-studies, and as has been demonstrated in this study, also to literary studies.

LÄHTEET

Primaarilähteet

Tutkitut verkkosivustot, keskusteluketjut ja blogitekstit listattuna aineistokokonaisuus kerrallaan. Aineistokokonaisuudet on listattu esiintymisjärjestyksessä (vrt. sisällysluettelo).

Gaia Online: "JK rowling borrowed heavily from JRR Tolkien"

Gaia Online. (2011). *JK rowling borrowed heavily from JRR Tolkien*. [sähköinen tutkimusaineisto]. Haettu osoitteesta
http://www.gaiaonline.com/forum/lord-of-the-rings/jkrowling-borrowed-heavily-from-jrr-tolkien/t.73984929_1/

Goodreads: "J.K plagiarized Tolkien!!!"

Goodreads. (2013–2014). *J.K Rowling plagiarized Tolkien!!!* [sähköinen tutkimusaineisto]. Haettu osoitteesta
<http://www.goodreads.com/topic/show/1476494-j-k-rowling-plagiarized-tolkien>

Dark Lord Potter: "The Harry Potter Series: Plagiarism or Coincidence?"

Dark Lord Potter. (2007). *The Harry Potter Series: Plagiarism or Coincidence?* [sähköinen tutkimusaineisto] Haettu osoitteesta
<https://forums.darklordpotter.net/showthread.php?t=6726>

Kinja: "Did Harry Potter Really Steal All These Story Ideas?"

Anders, C. J. & Dobbs, M. A. (2010). *Did Harry Potter Really Steal All These Story Ideas? Kinja*. [sähköinen tutkimusaineisto]. Haettu osoitteesta
<http://io9.gizmodo.com/5683905/everything-harry-potters-been-accused-of-ripping-off>

The Baheyeldin Dynasty: "Did J.K. Rowling borrow heavily from J.R.R. Tolkien?"

The Baheyeldin Dynasty. (2004–2017). *Did J.K. Rowling borrow heavily from J.R.R. Tolkien?* [sähköinen tutkimusaineisto]. Haettu osoitteesta
<http://baheyeldin.com/literature/jk-rowling-borrowing-from-jrr-tolkien.html>

Goodreads: "Paolini's Plagiarism"

Goodreads. (2014). *Eragon discussion. Paolini's Plagiarism* [sähköinen tutkimusaineisto]. Haettu osoitteesta
<https://www.goodreads.com/topic/show/90722-paolini-s-plagiarism?page=1>

Goodreads. (2015). *Eragon discussion. Paolini's Plagiarism* [sähköinen tutkimusaineisto]. Haettu osoitteesta

<https://www.goodreads.com/topic/show/90722-paolini-s-plagiarism?page=2>

Anti-Shur'tugal -verkkosivusto: 17 kpl faktasivuja, johdantosivuja ja artikkeleita (muodostavat yhdessä yhden aineistokokonaisuuden)

Anti-Shur'tugal. (2006–2016). [sähköinen tutkimusaineisto]. Haettu osoitteesta <http://antishurtugal.livejournal.com/profile>

Anti-Shur'tugal. (2006–2015). [sähköinen tutkimusaineisto]. Haettu osoitteesta <http://anti-shurtugal.com>

LiveJournal, Anti-Shur'tugal -verkkosivusto, neljä keskusteluketjua: "Steal", "Emulate", "Tolkien vs. Paolini" & "Plagiarism" (muodostavat yhdessä yhden aineistokokonaisuuden)

LiveJournal. (2006). *Antishurtugal: Steal*. [sähköinen tutkimusaineisto]. Haettu osoitteesta <http://antishurtugal.livejournal.com/52516.html>

LiveJournal. (2009–2010). *Antishurtugal: Striving to Emulate Tolkien (Comparison)*. [sähköinen tutkimusaineisto]. Haettu osoitteesta <http://antishurtugal.livejournal.com/361121.html>

LiveJournal. (2012). *Antishurtugal: Good vs Evil, Tolkien vs Paolini*. [sähköinen tutkimusaineisto]. Haettu osoitteesta <http://antishurtugal.livejournal.com/768798.html>

Livejournal. (2016). *Antishurtugal: Complete list of Paolini's plagiarism?* [sähköinen tutkimusaineisto]. Haettu osoitteesta <http://antishurtugal.livejournal.com/895095.html>

Matchstick, everybody's a critic: "Eragon – Plagiarism Made Popular"

Matchstick. (2014). *Eragon – Plagiarism Made Popular*. [sähköinen tutkimusaineisto]. Haettu osoitteesta <https://aydee.wordpress.com/2006/12/17/eragon/>

Vuotava noidankattila: "Christopher Paolini: Perillinen-saaga"

Vuotava noidankattila. (2007–2015). *Christopher Paolini: Perillinen-saaga*. [sähköinen tutkimusaineisto]. Haettu osoitteesta <http://vuotis.net/index.php?topic=22001.0>

Sekundaarilähteet

Abercrombie, N., & Longhurst, B. (1998). Fans and enthusiasts.

Teoksessa *Audiences: A sociological theory of performance and imagination* (121–158). SAGE Publications Ltd, <https://www.doi.org/10.4135/9781446222331.n6>

Abrams, M.H. (1953). *The Mirror and the Lamp: Romantic Theory and the Critical Tradition*. London, ym: Oxford University Press.

- Abrams, M.H. (1971). *Natural Supernaturalism. Tradition and Revolution in Romantic Literature*. New York & London: W.W. Norton Company, Inc.
- Aherton, M. (2014). Old English. Teoksessa S. D. Lee (toim.), *A Companion to J. R. R. Tolkien* (s. 217–229). Malden, Oxford & West Sussex: Wiley Blackwell.
- Ahlström, M. (2003). J. R. R. Tolkien. Teoksessa Vesa Sisättö (toim.), *Ulkomaisia fantasiakirjailijoita (187–194)*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.
- Ahmed, S. (2014). *The Cultural Politics of Emotion* (2. painos). Edinburg University Press.
- Ahola, S. (2013a). *Lukupiirien Suomi. Yhteisöllistä lukemista 149 suomalaisessa lukupiirissä 2009* (väitöskirja, Helsingin yliopisto).
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-8591-8>
- Ahola, S. (2013b). *Lukupiirien aika. Yhteisöllistä lukemista suomalaisissa lukupiireissä*. Helsinki: BTJ Finland Oy.
- Alagaesia.com. (15.3.2017). Haettu osoitteesta <http://www.alagaesia.com/>
- Alasuutari, P. (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0* (4. painos). Tampere: Vastapaino.
- Alén-Savikko, A. (2020). "Omin kuvin". Lainaaminen ja omiminen kuvataiteessa tekijänoikeudellisen sitaatin näkökulmasta. Teoksessa A. Alén-Savikko, V. Kurjenmiekka, S. Nyqvist & O. Oja (toim.), *Muuttuva tekijä. Kirjoituksia tekijänoikeudesta ja taiteesta* (s. 130–157). Helsinki: Helda Open Books, Helsingin yliopisto. doi:
<https://doi.org/10.31885/9789515150134>
- Alén-Savikko, A., Kurjenmiekka V., Nyqvist S. & Oja O. (toim.). (2020). *Muuttuva tekijä. Kirjoituksia tekijänoikeudesta ja taiteesta*. Helsinki: Helda Open Books, Helsingin yliopisto. doi:
<https://doi.org/10.31885/9789515150134>
- Alfino, M. (2016). Deep Copy Culture. Teoksessa D. Hudson Hick & R. Schmücker (toim.), *The Aesthetics and Ethics of Copying*. (s. 19–38). London & New York: Bloomsbury. doi: 10.5040/9781474254540
- Allen, G. (2000). *Intertextuality: The New Critical Idiom*. London: Routledge.
- Alton, A. H. (2003). Generic Fusion and the Mosaic of Harry Potter. Teoksessa E. E. Heilman (toim.), *Harry Potter's World* (s. 141–162). New York: RoutledgeFarmer.
- Anelli, M. (2008). *Harry, a History. The True Story of a Boy Wizard, His Fans, and Life Inside the Harry Potter Phenomenon*. New York: Pocket Books.
- AntiShurtugal_Reborn. (2018). *Welcome Aboard!*. Haettu osoitteesta <https://antishurtugal-reborn.dreamwidth.org/471.html>
- AoIR (2012). Ethical decision-making and Internet research: Version 2.0. Recommendations from the AoIR Ethics Working Committee. Final Draft; Association of Internet Researchers. <http://aoir.org/reports/ethics2.pdf>
- Apter, T. E. (1982). *Fantasy Literature. An Approach to Reality*. London & Basingstoke: The Macmillan Press Ltd.
- Armstrong, K. (2005). *Myyttien lyhyt historia*. (suom. M. Haapio). Helsinki: Tammi.
- Arjoranta, J., Kontturi K., Varis E. & Välisalo T. (2020). Nörttikulttuurin identiteettikriisi. Gamergate, Comicsgate ja Star Wars poliittisten kiistojen

- näyttämönä. *Lähikuva*, 33(3–4), 92–111.
doi: <https://doi.org/10.23994/lk.100442>
- Arpo, R. (2005). *Internetin keskustelukulttuurit. Tutkimus internet-keskusteluryhmien viesteissä rakentuvista puhetavoista, tulkinnoista ja tulkinnan kehyyksistä kommunikaatioyhteiskunnassa*. (väitöskirja, Joensuun yliopisto).
<https://erepo.uef.fi/handle/123456789/8574?locale-attribute=fi>
- ATLAS.ti (7.7.2020). What is ATLAS.ti? Haettu osoitteesta
<https://atlasti.com/product/what-is-atlas-ti/>
- Attebery, B. (1992). Fantasy as Mode, Genre, Formula. Teoksessa D. Sandner (toim), *Fantastic Literature. A Critical Reader*. (s.293–309). Westport, ym.: Praeger Publishers.
- Bahtin, M. (1991). *Dostojevskin poetiikan ongelmia*. (suom. P. Nieminen & T. Laine). Orinet Express.
- Barth, J. (1984). *The Friday Book: Essays and Other Non-Fiction*. London: The John Hopkins University Press.
- Barker, M. & Mathjis, E. (2008). *Watching The Lord of the Rings. Tolkien's World Audiences*. New York: Peter Lang.
- Barthes, R. (1993). *Tekijän kuolema, tekstin syntymä* (toim. L. Rojola). (suom. L. Rojola & P. Thorel). Tampere: Vastapaino.
- Bates, J. (1997). *The Genius of Shakespeare*. London ym.: Picador.
- Baym, N. K. (2000). *Tune In, Log On: Soaps, Fandom, and Online Community*. California, London & New Delhi: Sage Publications, Inc.
- BBC (29.8.2011). J. K. Rowling's 'plagiarism' case fails. Haettu osoitteesta
<https://www.bbc.com/news/entertainment-arts-14187849>
- BBC (8.3.2019). Nine people who have made amazing charitable donations. Haettu osoitteesta <https://www.bbc.co.uk/newsround/45432474>
- Beard, Henry N. & Kenney, Douglas C. (2002). *Loru Sorbusten Herrasta. Parodia professori J. R. R. Tolkienin trilogiasta Taru sormusten herrasta* (suom. P. Markkula). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo. (Alkuperäisteos julkaistu 1969)
- Benjamin, W. (2008). *The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction* (käänt. J. A. Underwood). London: Penguin Group.
- Bennett, S., Marsh D. & Killen C. (2007). *Handbook of Online Education*. London & New York: Continuum.
- Bently, L. (2016). Self-Copying and Copyright. Teoksessa D. H. Hick & R. Schmücker (toim.), *The Aesthetics and Ethics of Copying* (271–294). London & New York: Bloomsbury.
- Biography (17.1.2020). Haettu osoitteesta
<https://www.biography.com/news/real-life-inspirations-behind-harry-potter-characters>
- Bloom, H. (1997). *The Anxiety of Influence – A Theory of Poetry* (2. painos). New York, Oxford: Oxford University Press.
- Boni, M. (2017). *World Building. Transmedia, Fans, Industries*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

- Book Zone by Boy's Life (18.5.2008). Christopher Paolini chats about new book. Haettu osoitteesta <https://bookzone.boyslife.org/christopher-paolini-chats-about-new-book/>
- Booker, C. (2004). *The Seven Basic Plots: Why We Tell Stories*. London & New York: Continuum.
- Boot, P. (2020). The Voice of the Reader: The Landscape of Online Book Discussion in the Netherlands, 1997-2016. Teoksessa J. Rose (toim.), *The Edinburgh History of Reading. Common Readers* Edinburgh University Press.
- Bosmajian, H. A. (2006). *Burning Books*. Jefferson, North Carolina & London: McFarland & Company, Inc., Publishers.
- Bounding Into Comics. (19.8.2022). *Amazon Appears To Have Mass Deleted Over 22,000 Comments From The Lord Of The Rings: The Rings Of Power Trailer*. <https://boundingintocomics.com/2022/03/24/amazon-appears-to-have-mass-deleted-over-22000-comments-from-the-lord-of-the-rings-the-rings-of-power-trailer/>
- Bowe, B. (2012). A Brain Full of Contraband: The Islamic Gonzo Writing of Michael Muhammad Knight, *Literary Journalism Studies*, 4(1), 91-102. <https://www.ialjs.org/wp-content/uploads/2013/10/A-Brain-Full-of-Contraband--Brian-Bowe.pdf>
- Brax, K. (2017). *Unhoon jääneiden huuto*. Helsinki: BTJ Finland Oy.
- Brayton, J. (2006). Fic Frodo slash Frodo: Fandoms and The Lord of the Rings. Teoksessa E. Mathijs & M. Pomerance (toim.), *From Hobbits to Hollywood: Essays on Peter Jackson's Lord of the Rings*. (s. 137-154). Amsterdam & New York: Rodopi.
- Britannica Academic. (10.9.2018). Panopticon. Haettu osoitteesta academic-eb-com.ezproxy.jyu.fi/levels/collegiate/article/panopticon/98665#
- Britannica Academic. (21.5.2020a). Web 2.0. Haettu osoitteesta <https://academic-eb-com.ezproxy.jyu.fi/levels/collegiate/article/Web-20/438358>.
- Britannica Academic. (27.5.2020b). Arachnid. Haettu osoitteesta <https://academic-eb-com.ezproxy.jyu.fi/levels/collegiate/article/arachnid/110513>.
- Britannica Academic. (5.10.2020c). Mary Wollstonecraft Shelley Haettu osoitteesta <https://academic-eb-com.ezproxy.jyu.fi/levels/collegiate/article/Mary-Wollstonecraft-Shelley/67263>.
- Britannica Academic. (6.1.2022a). Allegory. Haettu osoitteesta <https://academic-eb-com.ezproxy.jyu.fi/levels/collegiate/article/allegory/5781>
- Britannica Academic. (11.11.2022b). Heraclitus. Haettu osoitteesta <https://academic-eb-com.ezproxy.jyu.fi/levels/collegiate/article/Heraclitus/40089>
- Bruns, A. (2008). *Blogs, Wikipedia, Second Life, and Beyond: From Production to Produsage*. New York: Peter Lang.

- Bruns, A. (2016). Prosumption, Produsage. *The International Encyclopedia of Communication Theory and Philosophy*. Julkaistu verkossa. Haettu osoitteesta <http://snurb.info/files/2016/Prosumption,%20Produsage.pdf>
- Bruns, A. (2019a). Filter bubble. *Internet Policy Review*, 8(4).
<https://doi.org/10.14763/2019.4.1426>
- Bruns, A. [Are Filter Bubbles Real?] (2019b). Are Filter Bubbles Real? Axel Bruns [video]. YouTube.
<https://www.youtube.com/watch?v=ouzPhoSSGYw&t=4133s>
- Bury, R. (2005). *Cyberspaces of Their Own. Female Fandoms Online*. USA: Peter Lang Publishing.
- Cabot, H. (30.8.2003). "Chick-lit: A Genre Aimed at Young Women Is Fueling Publishing Industry". *abcnews.com*.
<https://abcnews.go.com/WNT/story?id=129475&page=1>
- Carpenter, H. (1998). *J. R. R. Tolkien. Elämäkerta*. (suom. V. Sisättö). Helsinki: Nemo.
- Carpenter, H. (2016). *J. R. R. Tolkien. A Biography*. London: HarperCollinsPublishers.
- Carpenter, H. & Tolkien C. (2009). *J. R. R. Tolkien. Kirjeet*. (suom. Tero Valkonen). Helsinki: WSOY.
- Cawelti, J. G. (1976). *Adventure, Mystery, and Romance: Formula Stories as Art and Popular Culture*. Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Chance, J. (2001). *The Lord of the Rings: The Mythology of Power*. Kentucky: The University Press of Kentucky.
- Chander, A. & Sunder, M. (2007). Everyone's a Superhero: A Cultural Theory of 'Mary Sue' Fan Fiction as Fair Use. *California Law Review*. 95(2), 597–626.
Haettu osoitteesta <https://lawcat.berkeley.edu/record/1121135>
- Change.org (1.9.2022). Reboot the Eragon/Inheritance Cycle Film franchise. Haettu osoitteesta <https://www.change.org/p/fox-2000-consider-rebooting-the-eragon-inheritance-cycle-film-franchise>
- Chin, B. (2013). Locating Anti-Fandom in Extratextual Mash-Ups. ". *M/C Journal – A Journal of Media and Culture*. Julkaistu verkossa. Haettu osoitteesta <http://journal.media-culture.org.au/index.php/mcjournal/article/viewArticle/684>
- Cilli, O. (2019). *Tolkien's Library: An Annotated Checklist*. Edinburgh: Luna Press Publishing.
- Click, M. A. (2019). Introduction. Haters Gonna Hate. Teoksessa M. A. Click (toim.), *Anti-Fandom. Dislike and Hate in the Digital Age*. (s. 1–22). New York: New York University Press.
- Clute, J. (1979). Tolkien, J(ohn) R(onald) R(euel). Teoksessa P. Nicholls (toim.) *Encyclopedia of Science Fiction*. (s. 608–609) London: Granada.
- comingsoon.net. (23.6.2021). Troll: The Rise of Harry Potter, Jr. Animated Film and TV Series on the Way. Haettu osoitteesta <https://www.comingsoon.net/movies/news/466845-troll-the-rise-of-harry-potter-jr-animated-film-and-tv-series-on-the-way>

- Connor, S. (1997). *Postmodernist Culture: An Introduction to Theories of the Contemporary*. (2. painos). Oxford: Blackwell.
- Crystal, D. (2001). *Language and the Internet*. United Kingdom: Cambridge University Press.
- Cullen, J. (2003). *The American Dream: A Short History of an Idea that Shaped a Nation*. Oxford: Oxford University Press.
- Curry, P. (2005). Tolkien and His Critics: a Critique. Teoksessa T. Honegger (toim.), *Root and Branch: Approaches Towards Understanding Tolkien* (2. painos), (s. 75–139). Zurich: Walking Tree Publishers.
- Cusack, C. M. (2019). Harry Potter and the Sacred Text. Fiction, Reading and Meaning-Making. Teoksessa C. M. Cusack, J. W. Morehead & V. L. Delano Robertson (toim.), *The Sacred in Fantastic Fandom. Essays on the Intersection of Religion and Pop Culture*. (s. 15–33). Jefferson, North Carolina: McFarland & Company, Inc.
- Cusack, C. M & Delano Robertson, V. L. (2019). Introduction. The Study of Fandom and Religion. Teoksessa C. M. Cusack, J. W. Morehead & V. L. Delano Robertson (toim.), *The Sacred in Fantastic Fandom. Essays on the Intersection of Religion and Pop Culture*. (s. 1–13). Jefferson, North Carolina: McFarland & Company, Inc.
- Cusack, C. M, Morehead, J. W. & Denalo Robertson, V. L. (toim.). (2019). *The Sacred in Fantastic Fandom. Essays on the Intersection of Religion and Pop Culture*. Jefferson, North Carolina: McFarland & Company, Inc.
- Dannay, R. (1980). *Current developments in copyright law*. New York: Practising Law Institute.
- D'Aveta, L. A. (2016). *In Search of Alagaësia: Exploring the Conjunction of Reader, Author and Place in Christopher Paolini's The Inheritance Cycle*. (väitöskirja, Pennsylvanian yliopisto).
<https://etda.libraries.psu.edu/catalog/qn59q396v>
- Davis, C. H., Michelle C., Hardy, A., Hight, C. (2014). Framing audience prefigurations of the Hobbit: An Unexpected Journey: The roles of fandom, politics and idealized intertexts. *Participations. Journal of Audience & Reception Studies*. 11(1), 50–87. Haettu osoitteesta
<https://researchcommons.waikato.ac.nz/handle/10289/8909>
- Dawkins, R. (2006). *The Selfish Gene*. (30. painos). New York: Oxford University Press Inc.
- de Andrade Tosta, A. L. (2013) Fictional and everyday violence: the Brazilian audience as an interpretive community of Brazilian cinema. *Canadian Journal of Latin American and Caribbean Studies / Revue canadienne des études latino-américaines et caraïbes*, 38(1), 17-34. doi: 10.1080/08263663.2014.883824
- Dickerson, M. & O'Hara, D. (2006). *From Homer to Harry Potter: a handbook of myth and fantasy*. Mich: Brazon Press.
- Dimond, A. (2004). The Twilight of the Elves. Ragnarök and the end of the Third Age. Teoksessa J. Chance (toim.), *Tolkien and the Invention of Myth. A Reader* (s. 179–190). USA: The University Press of Kentucky.

- Duggan, J. (2021). Transformative Readings: Harry Potter Fan Fiction, Trans/Queer Reader Response, and J. K. Rowling. *Children's Literature in Education*. Julkaistu verkossa. doi: <https://doi.org/10.1007/s10583-021-09446-9>
- Early, M. J. (1960). Stages of Growth in Literary Appreciation. *The English Journal*, 3(49), 161–167.
- Eco, U. (1985). Reflections on 'The Name of The Rose'. *Encounter*. April 1985. 7–18.
- Eddings, D. (1990). *The Ruby Knight. The Elenium Book Two*. London: HarperCollinsPublishers.
- Eskola, K. (2003). J. K. Rowling. Teoksessa V. Sisättö (toim.), *Ulkomaisia fantasiakirjailijoita* (s. 166–171). Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.
- Ess, C. M. (2016). Ethical Approaches for Copying Digital Artifacts: What Would the Exemplary Person [junzi]/a Good Person [phrominos] Say? Teoksessa D. H. Hick & R. Schmücker (toim.), *The Aesthetics and Ethics of Copying* (s. 295–314). London & New York: Bloomsbury.
- Evans, T. (2016). Take it like an elf: masculinity and emotion in Christopher Paolini's young adult fantasy series The Inheritance Cycle. *Masculinities. A Journal of Identity and Culture*, 6, 55–78. Haettu osoitteesta [http://masculinitiesjournal.org/pdf/9507-Tania%20Evans%20-%20Take%20it%20like%20an%20elf%20%20\(masculinity%20and%20emotion%20in%20Christopher%20Paolini%E2%80%99s%20young%20adult%20fantasy%20series%20The%20Inheritance%20Cycle\).pdf](http://masculinitiesjournal.org/pdf/9507-Tania%20Evans%20-%20Take%20it%20like%20an%20elf%20%20(masculinity%20and%20emotion%20in%20Christopher%20Paolini%E2%80%99s%20young%20adult%20fantasy%20series%20The%20Inheritance%20Cycle).pdf)
- Faktorovich, A. (2014). *The Formulas of Popular Fiction: Elements of Fantasy, Science Fiction, Romance, Religious and Mystery Novels*. North Carolina: McFarland & Company, Inc. Publishers.
- Fandom (5.5.2021). Inheritance Wiki. Haettu osoitteesta <https://inheritance.fandom.com/wiki/Inheriwiki>
- Ferriss, S. & Young, M. (2005). "Introduction". Teoksessa S. Ferriss & M. Young (toim.), *Chick-lit. The New Woman's Fiction* (s. 1–16). New York & London: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Fimi, D. (2010). *Tolkien, Race and Cultural History. From Fairies to Hobbits*. New York: Palgrave Macmillan.
- Finlex (28.8.2022). "Tekijänoikeuslaki." <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1961/19610404>
- Fish, S. (1980). *Is There a Text in This Class? The Authority of Interpretive Communities*. England: Harvard University Press.
- Fisher, J. (2007). "Mythology for England" Birth of the Term. Teoksessa M. D.C. Drout (toim.), *J. R. R. Tolkien Encyclopedia. Scholarship and Critical Assessment* (s. 445–447). New York & Oxon: Routledge.
- Fiske, J. (1990). *Merkkien kieli – Johdatus viestinnän tutkimiseen*. (suom. V. Pietilä, R. Suikkanen & T. Uusitupa). Tampere: Vastapaino.
- Flieger, V. (2010). Introduction. Teoksessa V. Flieger (toim.), *J. R. R. Tolkien – The Story of Kullervo* (s. ix–xxiii). London: Harper Collins Publisher.

- Fraser, L. (28.3.2012). J. K. Rowling at the Edinburg Book Festival. Haettu osoitteesta <http://www.accio-quote.org/articles/2004/0804-ebf.htm>
- Friman, L. (Tammikuu 2022). Miellyttämisen loppu. *Trendi*. (33)1, 25–31.
- Fry, H. (2019). *Hello world: kuinka selviytyä algoritmien aikakaudella* (suom. J. Iso-Markku). Bazaar Kustannus Oy. (Alkuperäisteos julkaistu 2018)
- Fry, S. (2.11.2011). *Living with Harry Potter*. Haettu osoitteesta <http://accio-quote.org/articles/2005/1205-bbc-fry.html>
- Gaia Online (16.11.2016). About Gaia Online. Haettu osoitteesta <http://www.gaiaonline.com/>
- Gale (2015). *A Study Guide for Christopher Paolini's "Eragon"*. Farmington Hills: GALE Cengage Learning.
- Gallagher, N. (1995). Wonderwall [Laulu]. Albumilla (*What's The Sorry*) *Morning Glory* ? Sony Music Entertainment Inc.
- Gay, D. E. (2004). J. R. R. Tolkien and the Kalevala. Some Thoughts on the Finnish Origins of Tom Bombadil and Treebeard. Teoksessa J. Chance (toim.), *Tolkien and the Invention of Myth. A Reader* (s. 295–304). USA: The University Press of Kentucky.
- Genette, G. (28.9.2020). Introduction to the Paratext. Haettu osoitteesta <https://www.jstor.org/stable/469037?seq=1>
- Genette, G. (1992). *The Architext. An Introduction*. (käänt. J. E. Lewin). Berkeley: University of California Press.
- Genette, G. (1997). *Paratexts. Thresholds of interpretation*. (käänt. J. E. Lewin) Great Britain: Cambridge University Press.
- Gerber, M. (2005). *Barry Trotter ja häpeämätön parodia* (suom. J. Pelkonen). Sammakko. (Alkuperäisteos julkaistu 2001)
- Gilbert, A. (2019). Hatewatch with Me; Anti-Fandom as Social Performance. Teoksessa M. A. Click (toim.), *Anti-Fandom: Dislike and Hate in the Digital Age* (s. 62–81). New York: New York University Press.
- Gilbert, S. M. & Gubar, S. (1980). *The Madwoman in the Attic: The woman Writer and the Nineteenth-Century Literary Imagination*. London, US: Yale University Press.
- Gilsdorf, E. (2009). *Fantasy Freaks and Gaming Geeks – An Epic Quest for Reality among Role Players, Online Gamers, and Other Dwellers of Imaginary Realms*. UK: The Lyons Press.
- Ginés, I. C. (2014). Blood Ties: Interpretive Communities and Popular (Gendered) Genres. *Critical Studies*. 37. 233–247. Haettu osoitteesta <http://search.proquest.com/docview/1750223578?accountid=11774>
- Gingerich, A. C. & Dodson, C. S. (2013). Sad mood reduces inadvertent plagiarism: Effects of affective state on source monitoring in cryptomnesia. *Motivation and Emotion*. 37(2), 355–371. doi: 10.1007/s11031-012-9309-2
- Giraudeau, D. (14.7.2020). *Parma Eldalamberon 17. Sindarin Corpus. Version 1.2*. Haettu osoitteesta http://lambenore.free.fr/downloads/PE17_S.pdf
- Giuffre, L. (2014). Music for (Something Other than) Pleasure: Anti-Fans and the Other Side of Popular Music Appeal. Teoksessa L. Duits, K. Zwaan & S.

- Reijnders (toim.) *Ashgate Research Companion to Fan Cultures* (49–62). London & New York: Routledge.
- Goodreads. (2015). *Eragon Book Discussion. Eragon (The Inheritance Cycle, #1) by Christopher Paolini*. Haettu osoitteesta https://www.goodreads.com/topic/list_book/113436?order=d&page=1&sort=comments_count
- Goodreads (20.3.2016). About Goodreads. Haettu osoitteesta <https://www.goodreads.com/about/us>
- Goodreads (23.7.2020a). Inheritance. (The Inheritance Cycle #4). Haettu osoitteesta <https://www.goodreads.com/book/show/7664041-inheritance>
- Goodreads (5.10.2020b). Eldest. (The Inheritance Cycle #2). Haettu osoitteesta <https://www.goodreads.com/book/show/45978.Eldest>
- Goodreads (2020c). *Eragon Book Discussion. Eragon (The Inheritance Cycle, #1) by Christopher Paolini*. Haettu osoitteesta https://www.goodreads.com/topic/list_book/113436?order=d&page=1&sort=comments_count
- Goodreads. (2022). *Eragon Book Discussion. Eragon (The Inheritance Cycle, #1) by Christopher Paolini*. Haettu osoitteesta https://www.goodreads.com/topic/list_book/113436?order=d&page=1&sort=comments_count
- Grady, C. & Romano, A. (9.1.2021). How Harry Potter changed the world. Haettu osoitteesta <https://www.vox.com/culture/2017/6/26/15856668/harry-potter-20th-anniversary-explained>
- Granger, J. (2007). *Unlocking Harry Potter. Five Keys for the Serious Reader*. Pennsylvania: Zossima Press.
- Granger, J. (2009). *Harry Potter's Bookshelf. The Great Books Behind The Hogwarts Adventures*. New York: Berkeley Books.
- Granger, J. (7.12.2010). Hogward's Professor. Thoughts for the serious reader of Harry Potter. Tolkien and Rowling: A Case for "Text Only". Haettu osoitteesta <http://www.hogwartsprofessor.com/tolkien-and-rowling-a-case-of-text-only/>
- Gray, J. (2003). New audiences, new textualities. Anti-fans and non-fans. *International Journal of Cultural studies*, 6(1). 64–81. doi: <https://doi.org/10.1177/1367877903006001004>
- Gray, J. (2005). Anti-fandom and the Moral Text: Television without Pity and Textual Dislike. *American Behavioral Scientist*, 48(7), 840–858. doi: <https://doi.org/10.1177/0002764204273171>
- Gray, J. (2019). How Do I Dislike Thee? Let Me Count the Ways. Teoksessa M. A. Click (toim.) *Anti-Fandom. Dislike and Hate in the Digital Age* (s. 25–41). New York: New York University Press.
- Gray, J., Sandvoss, C. & Harrington, C. L. (2007). Introduction. Why Study Fans? Teoksessa Gray, J., C. Sandvoss & C. L. Harrington (toim.), *Fandom:*

- Identities and Communities in a Mediated World* (s. 1–18) . New York: NYU Press.
- Gray, J., Sandvoss, C. & Harrington, C. L. (toim.). (2007). *Fandom: Identities and Communities in a Mediated World*. New York: NYU Press.
- Gray, W. (2007). Pullman, Lewis, MacDonald, and the Anxiety of Influence. *Mythlore*, 25(¾). 117–132. Haettu osoitteesta <http://www.jstor.org/stable/26814612>
- Grimes, K. M. (2002). Harry Potter: Fairy Tale Prince, Real Boy, and Archetypal Hero. Teoksessa L. A. Whited (toim.), *The Ivory Tower and Harry Potter. Perspectives on a Literary Phenomenon* (s. 89–124) . Columbia & London: University of Missouri Press.
- Haasio, A. (2015). *Toiseus, tiedontarpeet ja tiedon jakaminen tietoverkon "pienessä maailmassa". Tutkimus sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden informaatiokäyttäytymisestä* (väitöskirja, Tampereen yliopisto). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9878-7>
- Haasio, A., Harviainen, J.T. & Savolainen, R. (2020). Information needs of drug users on a local dark Web marketplace. *Information Processing & Management*, 57(2), 20–26. doi: <https://doi.org/10.1016/j.ipm.2019.102080>
- Hall, S. (1993). Encoding, decoding. Teoksessa S. During (toim.), *The Cultural Studies Reader* (s. 90–103). London & New York: Routledge.
- Hanff, W. A. (1988). Fiktions des Wissenschaft–Is Science Fiction Translatable? or is Translation a Science Fiction? *Flusser studies* 30. 1 – 8. <http://flusserstudies.net/sites/www.flusserstudies.net/files/media/attachments/hanff-translating-science-fiction.pdf>
- Harland, Richard. (1999). *Literary Theory from Plato to Barthes*. New York: Palgrave.
- Harman, S. & Jones, B. (2013). Fifty Shades of ghey: Snark fandom and the figure of the anti-fan. *Sexualities*. 16(8), 951–968. doi: <https://doi.org/10.1177/1363460713508887>
- Hart, S.M. (2005). Introduction: Globalization of Magical Realism: New Politics of Aesthetics. Teoksessa S. M. Hart & W.-C. Ouyang (toim.), *A Companion to Magical Realism* (s. 1–12). Woodbridge: Tamesis.
- Haverinen, E., Vainikkala, E. & Lahdelma, T. (2008). *Tekijyyden ulottuvuuksia*. Nykykulttuurin tutkimuskeskus.
- Hebel, U. J. (1991). Towards a Descriptive Poetics of Allusion. Teoksessa H. F. Plett. (toim.), *Intertextuality* (s. 135–164). Berlin ym.: Walter de Gruyter.
- Heilman, E. E. (toim.). (2003). *Harry Potter's World*. New York: Routledge Farmer.
- Heilman, E. E. (toim.). (2009). *Critical Perspectives on Harry Potter* (2. painos). New York: Routledge.
- Heinonen, H. (2003). Kaukokannattajat ruudun äärellä. Englantilaisen jalkapallojoukkue Evertonin suomalaiset fanit. Teoksessa U. Kovala & T. Saresma (toim.), *Kulttikirja. Tutkimuksia nykyajan kultti-ilmiöistä. Tietolipas 195* (s. 55–84). Helsinki: SKS.

- Heiskanen-Mäkelä, S. (2004). Tolkien ja me. Teoksessa K. Blomberg, I. Hirsjärvi & U. Kovala (toim.), *Fantasian monet maailmat* (s. 56–75). Helsinki: BTJ-Kirjastopalvelu Oy.
- Helasvuo, M.-L., Johansson, M. & Tanskanen S.-K. (2014). Johdatus digitaaliseen vuorovaikutukseen. Teoksessa M.-L. Helasvuo, M. Johansson & S.-K. Tanskanen (toim.), *Kieli verkossa: Näkökulmia digitaaliseen vuorovaikutukseen* (s. 9–28). Helsinki: SKS.
- Helkama, K., Myllyniemi, R. & Liebkind, K. (1998). *Johdatus sosiaalipsykologiaan*. Helsinki: Edita.
- Helsingin Sanomat (20.3.2016). Amazon ostaa Goodreads-lukupiirisivuston. Haettu osoitteesta <http://www.hs.fi/kulttuuri/a1364693733778>
- Helsingin Sanomat. (26.7.2020). Välillä dystopia hallitsi nuortenkirjallisuudessa – nyt riittää taas Tolkienin ja Game of Thronesin seuraajia. Haettu osoitteesta <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006370356.html>
- Helsingin Sanomat (10.5.2021). J. K. Rowlingin Cormoran Strike -dekkareista on valmistunut tv-sarja – Käen kutsu -dekkari alkoi myydä, kun kirjailija salanimen takana paljastui. Haettu osoitteesta <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000005683778.html>
- Hill, B. & Power, D. (2005). *The Making of a Bestseller. Success Stories from Authors and the Editors, Agents, and Booksellers Behind them*. USA: Dearborn Trade Publishing.
- Hills, M. (2002). *Fan Cultures*. London & New York: Routledge.
- Hiltunen, J. O. (2020). *Romuluksen sielu. Galaktista runousoppia kosmologeille ja muille tähtien tarkkaajille*. Sastamala: Warelia Kustannus Oy.
- Hirsjärvi, I. (2009a). *Faniuden siirtymiä. Suomalaisen science fiction –fandomin verkostot* (väitöskirja, Jyväskylän yliopisto). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-4238-0>
- Hirsjärvi, I. (2009b). Kuka fanittaa kouluampujaa? Koulusurmien tarkastelua fanitutkimuksen kautta. Teoksessa S. Kotilainen (toim.), *Suhteissa mediaan* (s. 95–114). Jyväskylä: Nykyculttuurin tutkimuskeskus.
- Hollander, L. M. (1990). General Introduction. Teoksessa *The Poetic Edda*. (2. painos). (käänt. L. M. Hollander). (ix–xxix). Austin: University of Texas Press.
- Hosiaislouma, Y. (2003). *Kirjallisuuden sanakirja*. Helsinki: WSOY.
- Hunt, N. (2003). The importance of trivia: ownership, exclusion and authority in science fiction fandom. Teoksessa M. Jancovich, A. Lazario-Reboll, J. Stringer & A. Willis (toim.), *Defining Cult Movies: The cultural politics of oppositional taste* (s. 185–201). USA: Manchester University Press.
- Hunting, K. (2019). Finding the child fan: A case for studying children in fandom studies. *Journal of Fandom Studies*, 7(2), 93–111.
doi: 10.1386/jfs.7.2.93_1
- Hutcheon, L. (2013). Preface to the First Edition. Teoksessa L. Hutcheon & S. O'Flynn. *A Theory of Adaptation*. (2. painos). (xiii–xviii). Oxon: Routledge.
- Ihonen, M. (2009) J. K. Rowling ja kirja, jonka lukemista ei voinut koskaan lopettaa. Teoksessa P. Kosonen, P. Mäkirinta & E. Rantonen (toim.).

- Imperiumin perilliset. Esseitä brittiläisestä nykykirjallisuudesta* (s. 265–276). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Avain.
- IMBd (17.1.2020a). Troll. Haettu osoitteesta
https://www.imdb.com/title/tt0092115/?ref_=nm_filmg_spl_59
- IMBd (17.1.2020b). John Carl Buechler. Haettu osoitteesta
https://www.imdb.com/name/nm0119106/?ref_=tt_ov_dr
- ImpishIdea (21.7.2020). Everything Wrong With Eragon. Haettu osoitteesta
<https://web.archive.org/web/20100212054313/http://impishidea.com/criticism/8/everything-wrong-with-eragon>
- ImpishIdea (15.3.2017a). What happened to Anti-Shur'tugal? Haettu osoitteesta
<http://impishidea.com/forum/comments.php?DiscussionID=1313>.
- ImpishIdea (3.1.2017b). An Hour with Paolini. Haettu osoitteesta
<http://impishidea.com/criticism/an-hour-with-paolini>
- Iser, W. (1972). The Reading Process: A Phenomenological Approach. *New Literary History*. 3(2), 279–299. doi: <https://doi.org/10.2307/468316>
- Isoon sormuksen isäntä (2.2.2006). Haettu osoitteesta
<http://www.isoosormus.net/>
- Jaakkola, M. (2020). Oman lukukokemuksensa visualisoijat: Käyttäjälähtöiset kirja-arvostelut Instagramissa. *Kulttuurintutkimus*, 36(3-4), 31–44. Haettu osoitteesta <https://journal.fi/kulttuurintutkimus/article/view/91897>
- Jackson, R. (1981). *Fantasy. The literature of subversion*. London & New York: Routledge.
- Jameson, F. (1983). Postmodernism and Consumer Society. Teoksessa H. Foster (toim.) *The Anti-Aesthetic: Essays on Postmodern Culture* (111–125). Port Townsend: Bay.
- Jencks, C. (1987). *What is Post-Modernism?* (2. painos). London: Academy Editions- St. Martin's.
- Jenkins, H. (1992). *Textual Poachers. Television Fans and Participatory Culture*. New York: Routledge.
- Jenkins, H. (2006a). *Convergence Culture: Where Old and New Media Collide*. New York: New York University Press.
- Jenkins, H. (2006b). *Fans, Bloggers, and Gamers. Exploring Participatory Culture*. New York: New York University Press.
- Jenkins, H. (2007). Afterword: The Future of Fandom. In C. Sandvoss, C. L. Harrington, & J. Gray (toim.), *Fandom: Identities and Communities in a Mediated World* (s. 357–364). New York: New York University Press.
- Jenkins, H. (2012). Jenkins, H. (2012). *Textual poachers : Television fans and participatory culture*. Taylor & Francis Group.
- Jenkins, H. (2013). *Textual Poachers: Television Fans and Participatory Culture. Updated Twentieth Anniversary Edition*. New York & London: Routledge.
- Jenkins, H., Ford, S. & Green, J. (2013). *Spreadable Media. Creating Value and Meaning in a Networked Culture*. New York & London: New York University Press.

- Jenson, J. (1992). Fandom as Pathology: The Consequences of Characterization. Teoksessa L. A. Lewis (toim.). *Adoring Audience: Fan Culture and Popular Media* (s. 9–29). USA: Routledge.
- Jesús Martínez Alfaro, M. (1996). Intertextuality: Origins and Development of the Concept. *Atlantis*. 18(½), 268–285. Haettu osoitteesta <http://www.jstor.org/stable/41054827>
- J. K. Rowling official site (4.10.2011). J. K. Rowling and her work. Haettu osoitteesta <http://www.jkrowling.com/en/>
- jk.rowling.com (7.3.2020). "Writing." Haettu osoitteesta <https://www.jkrowling.com/writing/>
- Jones, D. W. (1996). *The Tough Guide to Fantasyland*. London: Penguin Books.
- Justia Trademarks (25.7.2020). Harry Potter – Trademark Details. Haettu osoitteesta <https://trademarks.justia.com/761/13/harry-76113804.html>
- Kahlas-Tarkka, L. (2014). Finnish: The Land and Language of Heroes. Teoksessa S. D. Lee (toim.) *A Companion to J. R. R. Tolkien* (s. 259–271). Malden, Oxford, West Sussex: Wiley Blackwell.
- Kari, J. (2015). Meemien tekijänoikeudet. *Jussi Karin blogi. Ajatuksia yhteiskunnasta, IPR:stä ja muusta*. <https://www.jussikari.fi/meemien-tekijanoikeudet/>
- Kari, J. (2016). Tekijänoikeus hahmoon ja fanitaide. *Jussi Karin blogi. Ajatuksia yhteiskunnasta, IPR:stä ja muusta*. <https://www.jussikari.fi/tekijanoikeus-hahmoon-ja-fanitaide/>
- Keven Newsome (5.10.2020). Eragon vs. Star Wars. Haettu osoitteesta <https://newauthors.wordpress.com/2007/10/27/eragon-vs-star-wars/>
- Kinja (29.7.2020). Terms of Use. Haettu osoitteesta <https://legal.kinja.com/terms-of-use-april-10-2019-1833752472>
- Kokkola, L. (2018). Simplified Minds. Empathy and Mind-Modelling in Christopher Paolini's Inheritance Cycle. Teoksessa K. Moruzi, M. J. Smith & E. Bullen (toim.), *Affect, Emotion, and Children's Literature. Representations and Socialisation in Texts for Children and Young Adults* (s. 96–112). New York: Routledge.
- Kontuwiki (8.5.2021). Isoon sormuksen isäntä. Haettu osoitteesta https://kontu.wiki/Isoon_sormuksen_is%C3%A4nt%C3%A4
- Korhonen, K. (2011). *Lukijoiden yhteisö. Ystävydestä, kansanmurhista, itkevistä kivistä*. Helsinki: BTJ Finland Oy.
- Korpua, J. (2015). *Constructive Mythopoeitics in J. R. R. Tolkien's Legendarium* (väitöskirja, Oulun yliopisto). <http://urn.fi/urn:isbn:9789526209289>
- Korpua, J. (2016a). Finnish audience responses to myth and mythology in The Hobbit. Connections between J R R Tolkien's fiction and Peter Jackson's The Hobbit film series. *Participations. Journal of Audience & Reception Studies*, 13(2), 380–392. <http://www.participations.org/>
- Korpua, J. (2016b). J. R. R. Tolkien's Mythopoeia and Familiarisation of Myth: Hobbits as Mediators of Myth in the Hobbit and the Lord of the Rings. Teoksessa L. Forest-Hill (toim.), *The Return of the Ring. Proceedings of the*

- Tolkien Society Conference 2012. Volume 1* (s. 241–250). Edinburg: Luna Press Publishing.
- Korpua, J. (2018). The Germ of J. R. R. Tolkien's Fantasy – Elements of Kalevala in Tolkien's Fiction. Teoksessa K. Alenius, M. Enbuske, O. K. Fält, M. Kallinen, K. Korhonen, P. Kuusisto & H. Oinas-Kukkonen (toim.), *Transcultural Encounters II. Understanding Humans in Change* (s. 175–187). Rovaniemi: Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys, Societas Historica Finlandiae Septentrioinalis.
- Korpua, J., Ruotsalainen, M., Siikilä-Laitila, M., Välisalo, T. & Hirsjärvi, I. (2019). Experiencing the Sacred: *The Hobbit* as a Holy Text. Teoksessa C. M. Cusack, J. W. Morehead & V. L. Delano Robertson (toim.) *The Sacred in Fantastic Fandom. Essays on the Intersection of Religion and Pop Culture* (s. 102–119). Jefferson, North Carolina: McFarland & Company Inc., Publishers.
- Korpua, J. (2021). Länsimaisen fantasian traditio antiikista ja keskiajalta 1900-luvulle. Teoksessa J. Korpua, I. Hirsjärvi, U. Kovala & T. Välisalo (toim.), *Fantasia - Lajit, ilmiö ja yhteiskunta* (s. 29–61). Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 130.
- Koruth, S. (2013). Whatever Happened to Kaavya Viswanathan? Teoksessa A. I. Viswamohan (toim.), *Postliberalization Indian Novels in English. Politics of Global Reception and Awards* (s. 151–166). UK & USA: Anthem Press.
- Koskela, L. & Rojola L. (1997). *Lukija ABC-kirja. Johdatus kirjallisuuden nykyteorioihin ja kirjallisuudentutkimuksen suuntauksiin*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Koskimaa, R., & Kerttula, T. (2021). Transmedia Literacy and Informal Learning Strategies among Finnish Teens. Teoksessa H. Ruokamo, & M. Kangas (toim.), *Media Education at the Top* (s. 41–58). Cambridge Scholars Publishing.
- Koskinen, K. (2014). Tunteella ja tuttavallisesti. Margot Wallströmin blogi osana Euroopan komission viestintää. Teoksessa M.-L. Helasvuo, M. Johansson & S-K. Tanskanen (toim.), *Kieli verkossa. näkökulmia digitaaliseen vuorovaikutukseen* (s. 127–147). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kotimaisten kielten keskus. (2.9.2022). *Kotimaisten kielten keskuksen sanapöytäkirjat vuosilta 2010–2021*.
https://www.kotus.fi/files/10078/Kotus_sanapöytäkirjat_2010_2021.pdf
- Kovala, U. (2003). Kulttuurisuhte näkökulmana merkityksiin. Teoksessa U. Kovala & T. Saresma (toim.), *Kulttuurikirja. Tutkimuksia nykyajan kultti-ilmioistä. Tietolipas 195* (s. 188–204). Helsinki: SKS.
- Kovala, U. (2007). Kokemus, rakenne vai konteksti? Reseptitutkimuksen vaiheita ja jännitteitä. Teoksessa E. Vainikkala & H. Mikkola (toim.), *Nyky aika kulttuurintutkimuksessa* (s. 176–200). Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kovala, U. (2020). Kulttuurituotanto, muutos ja metaprosessit. Teoksessa E. Arminen, A. Logrén & E. Sevänen (toim.), *Kirjallinen elämä markkinaperustaisessa mediayhteiskunnassa* (s. 47–79). Tampere: Vastapaino.

- Kovala, U. & Saresma, T. (2003). Kultit. Fanaattista palvelontaa, yhteisöllistä toimintaa vai ironista leikkiä? Teoksessa U. Kovala & T. Saresma (toim.), *Kulttikirja. Tutkimuksia nykyajan kultti-ilmioistä. Tietolipas 195* (s. 9–21). Helsinki: SKS.
- Kraatila, E. (2021). *The Crisis of Representation and Speculative Mimesis: Rethinking Relations between Fiction and Reality with 21st-century Fantasy Storytelling* (väitöskirja, Tampereen yliopisto). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-2160-4>
- Kurikka, K. & Pynntäri, V.-M. (toim.). (2006). *Tekijyyden tekstit*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kurjenmiekka, V. (2020). Taiteilijan resepti. Kuinka taiteilijaidentiteetti muodostuu ja miten sen kanssa eletään? Teoksessa A. Alén-Savikko, V. Kurjenmiekka, S. Nyqvist & O. Oja (toim.), *Muuttuva tekijä. Kirjoituksia tekijänoikeudesta ja taiteesta* (s. 209–225). Helsinki: Helda Open Books, Helsingin yliopisto. doi: <https://doi.org/10.31885/9789515150134.13>
- Kuusela, H. (2015). Neroja ja promoottoreita: kirjalliset kuraattorit nykykirjallisuudessa. *Avain*. (2)2015. 35–48. Haettu osoitteesta <https://journal.fi/avain/article/view/74984>
- Kuusela, H. (2020). *Kollaboraatio. Yhteistekijyys nykykirjallisuudessa ja taiteessa*. Tampere: Vastapaino.
- Kuusisto, P. (1993). Esipuhe. Fantasia mimeettisessä kirjallisuustraditiassa. Teoksessa P. Kuusisto (toim.), *Narnia ja ympäröivät maat. Fantasia kirjallisuuden lajina* (s. i–xvi). Oulu: Oulun yliopisto.
- Kärkelä, K. (2022). *Supernatural Knowledge. Literary and Philosophical Approaches to Epistemology in J.R.R. Tolkien's Legendarium* (väitöskirja, Tampereen yliopisto). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-2387-5>
- Lachman, G. (2015). *Aleister Crowley. Suuren Pedon elämä ja teot*. (suom. I. Salmenpohja). Helsinki: Like Kustannus Oy.
- Lave, J., & Wenger, E. (1991). *Situated Learning: Legitimate Peripheral Participation*. Cambridge: Cambridge University Press. <http://dx.doi.org/10.1017/CBO9780511815355>
- Lazo, A. (2004). Gathered Round Northern Fires: The Imaginative Impact of the Kolbitar. Teoksessa J. Chance (toim.), *Tolkien and the Invention of Myth. A Reader* (s. 191–228). USA: The University Press of Kentucky.
- Lehtonen, S. (2015). Writing Oneself into Someone Else's Story – Experiments With Identity And Speculative Life Writing in Twilight Fan Fiction. *Fafnir – Nordic Journal of Science Fiction and Fantasy Research*, 2(2), 7–18. Haettu osoitteesta <http://journal.finfar.org/articles/316.pdf>
- Leppämäki, L. (2006). *Tekijänoikeuden oikeuttaminen*. (väitöskirja, Jyväskylän yliopisto). <http://urn.fi/URN:ISBN:951-39-2536-6>
- Lévy, P. (1997). *Collective Intelligence. Mankind's Emerging World in Cyberspace*. (käänt. Robert Bononno). Cambridge: Perseus Books.
- Lewis, C. S. (1961). *An Experiment in Criticism*. London, New York & Ibadan: Cambridge University Press.

- Lissauer, G. (2015). *The Tropes of Fantasy Fiction*. North Carolina: McFarland & Company Inc., Publishers.
- Littlejohn, S. W. & Foss, K. A. (2009). *Encyclopedia of Communication Theory*. SAGE Publications Inc.
- Livejournal (22.5.2017). About Livejournal. Haettu osoitteesta <http://www.livejournal.com/about/>
- Livingstone, S. & Das, R. (2013). The end of audiences?: theoretical echoes of reception amid the uncertainties of use. Teoksessa J. Hartley AM, J. Burgess, A. Bruns (toim.), *A Companion to New Media Dynamics* (s. 104-121). West Sussex: Wiley & Sons Ltd. doi: 10.1002/9781118321607
- Livingstone, S. (2004). The Challenge of Changing Audiences: Or, What is the Audience Researcher to Do in the Age of the Internet? *European Journal of Communication*, 19(1), 75–86. <https://doi.org/10.1177/0267323104040695>
- Los Angeles Times. (8.3.2020). J. K. Rowling backed a woman who made transphobic remarks. Now she's facing the backlash. Haettu osoitteesta <https://www.latimes.com/entertainment-arts/books/story/2019-12-19/jk-rowling-transphobic-tweet>
- Lytard, J.-F. (1985). Tieto postmodernissa yhteiskunnassa (suom. L. Lehto). Vastapaino. (Alkuperäisteos julkaistu 1979)
- Macfarlane, R. (2007). *Original Copy: Plagiarism and Originality in Nineteenth Century Literature*. United Kingdom: Oxford University Press.
- MacLachlan, C. (2012). *Tolkien and Wagner: The Ring and Der Ring*. Zurich & Jena: Walking Tree Publishers.
- Maisonat, C., Paccaud-Huguet, J. & Ramel A. (2009). Introduction. Teoksessa C. Maisonat, J. Paccaud-Huguet & A. Ramel (toim.) *Rewriting/Reprising Literature: The Paradoxes of Intertextuality* (s. vii–xxv). UK: Cambridge Scholars Publishing.
- Makkonen, A. (1991). Onko intertekstuaalisuudella mitään rajaa? Teoksessa A. Viikari (toim.), *Intertekstuaalisuus. Suuntia ja sovelluksia* (s. 9–30). Helsinki: Suomalaisien kirjallisuuden seura.
- Malherbe, J.-Y. (2004). Ranskankielinen fantasiakirjallisuus. Teoksessa K. Blomberg, I. Hirsjärvi & U. Kovala (toim.), *Fantasian monet maailmat* (s. 231–248). Helsinki: BJT-Kirjastopalvelut.
- Manlove, C. (2004). "Introduction to Modern Fantasy." Teoksessa David Sandner (toim.) *Fantastic Literature. A Critical Reader*. Westport, ym.: Praeger Publishers. 156–166.
- Martsch, N. (2016). Thirty Ears of Tolkien Fandom. Teoksessa Lynn Forest-Hill (toim.), *The Return of the Ring. Proceedings of the Tolkien Society Conference 2012. Volume 1* (s. 187–196). Edinburg: Luna Press Publishing.
- Marshall, B. M. (2013). Who Cares about Plagiarism? Cheating and Consequences in the Pop Culture Classroom. Teoksessa M. Donnelly, R. Ingalls, T. A. Morse, J. Castner Post & A. Meade Stocknell-Giesler (toim.), *Critical Conversations About Plagiarism* (s. 137–150). USA: Parlor Press.
- Matchstick. (2020). *Back to Books ~ 2010 Summary*. Haettu osoitteesta <https://aydee.wordpress.com/>

- Mathews, R. (2002). *Fantasy. The Liberation of Imagination*. New York & Oxon: Routledge.
- Mattila, T. (2020). Tekijän käsite kirjallisuudentutkimuksen ja tekijänoikeuden yhdistäjänä. Teoksessa A. Alén-Savikko, V. Kurjenmiekka, S. Nyqvist & O. Oja (toim.), *Muuttuva tekijä. Kirjoituksia tekijänoikeudesta ja taiteesta*. Helsinki: Helda Open Books, Helsingin yliopisto. doi: <https://doi.org/10.31885/9789515150134.3>
- Maurevert, G. (1922). *Le Livre des plagiat*s. Paris: Arthème Fayard et Cie.
- McCormick, L. W. (2013). *Christopher Paolini*. New York: Rosen Publishing.
- McCulloch, Richard. (2019). A Game of Moans: Fantipathy and Criticism in Football Fandom. Teoksessa M. A. Click (toim.), *Anti--Fandom: Dislike and Hate in the Digital Age* (s. 227–248). New York: New York University Press.
- McLeod, D. & Holland T. (2017). The Ghost of J. K. Rowling: Harry Potter and the Ur-Fan. *MFCO Working Paper Series. Special Issue*. 1–19. Haettu osoitteesta https://researchoutput.csu.edu.au/ws/portalfiles/portal/11788608/otag_o653025.pdf
- Mendlesohn, F. (2008). *Rhetorics of Fantasy*. Connecticut: Wesleyan University Press.
- Middle-earth Enterprises. (24.7.2020). FAQ. Haettu osoitteesta <https://www.middleearth.com/faq.html>
- Mirmohamadi, K. (2014). *The Digital Afterlives of Jane Austen: Janeites at the Keyboard*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Mittell, J. (2012). Wikis and Participatory Fandom. Teoksessa A. Delwice & J. Jacobs Henderson (toim.), *The Participatory Cultures Handbook* (s. 35–42). London: Taylor & Francis Group.
- Moran, D. (2016). *Creating Flannery O'Connor : Her Critics, Her Publishers, Her Readers*. Georgia: University of Georgia Press.
- Movie News (17.1.2020). Helmer says he invented Harry Potter. Haettu osoitteesta https://web.archive.org/web/20080501051319/http://www.thehollywoodnews.com/artman2/publish/movie_news/Helmer_says_he_invented_Harry_Potter_21140408.php
- Mukka, T. K. (2013). *Maa on syntinen laulu*. Helsinki: Gummerus Kustannus Oy.
- Mylly, U.-M. (2016). Tekijänoikeuden omaperäisyyden harmonisointi Euroopan Unionissa. *Lakimies*. 114(6), 907–930. Haettu osoitteesta <http://elektra.helsinki.fi/se/1/0023-7353/114/6/tekijano.pdf>
- Nakamura, L. (2013). "Words with Friends" : Socially Networked Reading on "Goodreads". *PMLA*. 128(1), 238–243. Haettu osoitteesta <https://www.jstor.org/stable/23489284>
- Neuvonen, R. (2020). Yleistä ja yksityistä etua. Tekijänoikeuden oikeutusperiaatteet. Teoksessa A. Alén-Savikko, V. Kurjenmiekka, S. Nyqvist & O. Oja (toim.) *Muuttuva tekijä. Kirjoituksia tekijänoikeudesta ja taiteesta*. Helsinki: Helda Open Books, Helsingin yliopisto. doi: <https://doi.org/10.31885/9789515150134.5>

- Newsweek (7.12.2010). The return of Harry Potter. Haettu osoitteesta <http://www.newsweek.com/2000/07/09/the-return-of-harry-potter.html>.
- Newsweek (2.5.2021). J. K. Rowling Book Burning Videos Are Spreading Like Wildfire Across TikTok. Haettu osoitteesta <https://www.newsweek.com/jk-rowling-books-burned-tiktok-transgender-issues-1532330>
- Nikunen, K. (2009). Fanisuhde: Yhteisöjä ja yhteisiä puheenaiheita. Teoksessa S. Kotilainen (toim.), *Suhteissa mediaan* (s. 75–94). Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimuskeskus.
- Nilsen, A. Pace & Donelson, K. L. (2009). *Literature for Today's Young Adults*. Boston: Pearson.
- Nyqvist, S. (2010). *Double-Edged Imitation. Theories and Practices of Pastiche in Literature* (väitöskirja, Helsingin yliopisto). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-92-6970-9>
- Nyqvist, S. 2018: Kirjailijat varkaina. *Parnasso*, 67(1), 48–52.
- Nyqvist, S. & Oja, O. (2018). *Kirjalliset väärennökset. Huijauksia, plagiaatteja ja luovia lainauksia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Nyqvist, S. (2020). Appropriaation lainalaisuudet. Kirjallisuuden ja juridiikan kosketuspintoja. Teoksessa A. Alén-Savikko, V. Kurjenmiekka, S. Nyqvist & O. Oja (toim.) *Muuttuva tekijä. Kirjoituksia tekijänoikeudesta ja taiteesta*. Helsinki: Helda Open Books, Helsingin yliopisto. doi: <https://doi.org/10.31885/9789515150134.7>
- Nordic Trademarks (24.7.2020). Hobbit. Haettu osoitteesta <https://www.nordictrademarks.com/search#results>
- Oktay, Julianne S. (2012). *Grounded Theory. Pocket Guides to Social Work Research Methods*. New York: Oxford University Press.
- Ollikainen, M. (2017). Dreams and Themes in the texts of the “Reaalifantasia” group: Unnatural Minds in Anne Leinonen’s Viivamaalari and J. Pekka Mäkelä’s Muurahaispuu. *Fafnir – Nordic Journal of Science Fiction and Fantasy Research*, 4(2), 45–55. Haettu osoitteesta <http://journal.finfar.org/articles/1007.pdf>
- Paasonen, S. (2013). Ihmisiä, kuvia, tekstejä ja teknologioita. Teoksessa S. M. Laaksonen, J. Matikainen & M. Tikka (toim.), *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät* (s. 34–48). Tampere: Vastapaino.
- Parker, T. & Stone, M. (ohjaajat) [Weight Gain 4000]. (27.8.1997). *Weight Gain 4000* [video]. Haettu osoitteesta <https://www.southparkstudios.nu/episodes/er4a32/south-park-weight-gain-4000-season-1-ep-2>
- Paolini, C. (2002). *Eragon. The Inheritance Cycle Book One*. London: Corgi Books.
- Paolini, C. (2006). *Eldest. Inheritance Book Two*. London: Corgi Books.
- Paolini, C. (2011a.). *Perillinen eli Sielujen holvi*. (suom. S. Aulanko). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Paolini, C. (2011b.) *Inheritance or The Vault of Souls. The Inheritance Cycle Book Four*. UK: The Random House Group Limited.

- Paolini, C. (2018). *Kulkuri, noita ja lohikäärme. Tarinoita Alagaësiasta. 1. osa: Eragon.* (suom. I. Rekiaro). Helsinki: Tammi.
- Paolini, C. (2020). *To Sleep in a Sea of Stars.* London: Pan Macmillan.
- Paolini, C. (2021a). *Tähtien meri. Osa 1.* (suom. I. Rekiaro). Helsinki: Tammi. (Alkuperäisteos julkaistu 2020)
- Paolini, C. (2020b). *Tähtien meri. Osa 2.* (suom. I. Rekiaro). Helsinki: Tammi. (Alkuperäisteos julkaistu 2020)
- Paolini.net. (16.11.2015a). *Christopher Answers Reader's FAQ.* Haettu osoitteesta <http://www.paolini.net/faq/>
- Paolini.net. (19.11.2015b). *Stories that Inspired the Inheritance Cycle: Jeremy Thatcher, The Dragon Hatcher.* Haettu osoitteesta <http://www.paolini.net/2014/10/15/stories-inspired-inheritance-cycle-jeremy-thatcher-dragon-hatcher/>
- Paolini.net. (24.11.2016). *It All Began With Books.* Haettu osoitteesta <http://www.paolini.net/stuff/articles/christopher-began-books/>
- Paolini.net. (27.4.2020). *Naming the Inheritance Cycle's Memorable Characters and Places.* Haettu osoitteesta <https://www.paolini.net/2014/09/24/naming-process-ic-characters-places/>
- Paolini.net. (5.5.2021). *Fan Site Links. Inheritance Cycle Websites.* Haettu osoitteesta <https://www.paolini.net/fans/fan-site-links/?cn-reloaded=1>
- Pariser, E. (2011). *The Filter Bubble. What the Internet is Hiding from You.* New York: Penguin Press.
- Parkinson Zamora, L. & Faris, W. B. (1995). Introduction: Daiquiri Birds and Flaubertian Parrot(ie)s. Teoksessa L. Parkinson Zamora & W. B. Faris (toim.), *Magical Realism: Theory, History, Community* (s. 1–14). Durham & London: Duke University Press. doi: <https://doi.org/10.1215/9780822397212-001>
- Pentikäinen, J. (2002). *Myytit ja myyttisyys Paavo Haavikon teoksissa kaksikymmentä ja yksi, Rauta-aika ja Kullervon tarina* (väitöskirja, Helsingin yliopisto). <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19470/myytitja.pdf?sequence=2>
- Pharr, M. (2011). A Paradox: The Harry Potter Series as Both Epic and Postmodern. Teoksessa K. Berndt & L. Steveker (toim.), *Heroism in Harry Potter Series* (s. 9–24). England, USA: Ashgate Publishing Limited.
- Pietikäinen, A. (23.3.2016). *Sosiaalipsykologian peruskurssi. Ryhmän päätöksenteko ja ryhmäajattelu.* Haettu osoitteesta http://www.uta.fi/avoinyliopisto/arkisto/sosiaalipsykologia/ryhmaajat_telu.html
- Pinsent, P. (2002). The Education of a Wizard. Harry Potter and His Predecessors. Teoksessa L. A. Whited (toim.), *The Ivory Tower and Harry Potter. Perspectives on a Literary Phenomenon* (s. 27–52). Columbia & London: University of Missouri Press.
- Posner, R. A. (2007). *The Little Book of Plagiarism.* New York: Random House.

- Potterwiki (5.5.2021). Hpfanit.vuotis.net. Haettu osoitteesta
<https://harrypotter.fandom.com/fi/wiki/Hpfanit.vuotis.net>
- Pratchett, T. (2014). *A Slip on the Keyboard: Collected Non-Fiction*. London: Transworld Publishers.
- Pulkkinen, M. (2019). *Syntax Error*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Pullman, P. (2000). *The Amber Spyglass*. London: Scholastic.
- Ramaswamy, Shobha (2014). *Archetypes in Fantasy Fiction: A Study of J. R. R. Tolkien and J. K. Rowling* (väitöskirja, Kongunadu Arts & Science College).
<http://www.languageinindia.com/jan2014/shobhadissertation1.pdf>
- Randall, M. (2001). *Pragmatic Plagiarism – Authorship, Profit, and Power*. Toronto, Buffalo & London: University of Toronto Press. doi:
<https://doi.org/10.3138/9781442678736>
- Random House (4.1.2017). Eragon. Christopher Paolini's Essay on writing. Haettu osoitteesta
<http://www.randomhouse.com/teens/eragon/essay.htm>
- Rebora, S. (2016). On Fantasy's Transmediality: A Cognitive Approach. *Comparatismi*, 1(1), 216–323. doi: [:// dx.doi.org/10.14672/2016872](https://doi.org/10.14672/2016872)
- Rehling, P. (2009). "One Harry to Bind Them All": The Utilisation of Harry Potter. Teoksessa D. Patterson (toim.), *Harry Potter's World Wide Influence* (s. 249–270). Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publisher.
- Reicher, M. E. (2016). What Is the Object in Which Copyright Can Subsist? An Ontological Analysis. Teoksessa D. Hudson Hick & R. Schmücker (toim.) *The Aesthetics and Ethics of Copying* (s. 61–80). London & New York: Bloomsbury.
- Reicher, S. (1987). Crowd behaviour as social action. Teoksessa J. C Turner, M. A. Hogg, S. J. Reicher & M. S. Wetherell (toim.), *Rediscovering the Social Group. A Self-categorization theory* (s. 171–208). Oxford: Basil Blackwell.
- Remak, H. H. H. (1961). Comparative Literature, Its Definition and Function. Teoksessa N. Stallknecht & H. Frenz (toim.) *Comparative Literature: Method and Perspective* (s. 3–37). Carbondale: Southern Illinois University Press.
- Rimmon-Kenan, S. (1983). *Narrative Fiction: Contemporary Poetics*. London: Methuen & Co. Ltd.
- Ritzer, G. & Jurgenson, N. (2010). Production, Consumption, Prosumption. The nature of capitalism in the age of the digital "prosumer". *Journal of Consumer Culture*. 10(1), 13–36. doi:
<https://doi.org/10.1177/1469540509354673>
- Rohas, E. (2016). *Sylviasta, Sylvialle, Sylviana. Retoriikka ja merkityksenmuodostus osoitteessa www.sylviaplathforum.com.* (väitöskirja, Jyväskylän yliopisto).
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6779-6>
- Roine, H.-R. (2014). Fantasia- ja tieteisfiktio tutkimuksen marginaalissa? *AVAIN – Finsk tidskrift för litteraturforskning*, 2014(3), 40–43.
- Rowling, J. K. (1997). *Harry Potter ja Viisasten Kivi*. (suom. J. Kapari). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

- Rowling, J. K. (2008). Foreword. Teoksessa M. Aneli (toim.), *Harry, A History: The True Story of a Boy Wizard, His Fans, and Life Inside the Harry Potter Phenomenon*. (s. ix–xii). New York: Pocket Books/Simon and Schuster.
- Rowling, J. K. & Kloves, S. (2022). *Ihmeotukset. Dumbledoren salaisuudet: alkuperäinen elokuvaäksikirjoitus*. (suom. J. Kapari-Jatta). Helsinki: Tammi.
- Ruohonen, V. (2018a). Kapitalismi, julkisuus, kirjallisuus ja web 2.0. Teoksessa J. Ojajärvi, E. Sevänen & L. Steinby (toim.), *Kirjallisuus nykykapitalismissa. Suomalaisen kirjallisuuden ja kulttuurin näkökulma* (s. 144–174). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Ruohonen, V. (2018b). Kulttuurijournalismin muodonmuutos. Kirjallisuus 2010-luvun alun Helsingin Sanomien kulttuuriosastossa. Teoksessa J. Ojajärvi, E. Sevänen & L. Steinby (toim.), *Kirjallisuus nykykapitalismissa. Suomalaisen kirjallisuuden ja kulttuurin näkökulma* (s. 175–198). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Saariluoma, L. (1998). Saatteeksi. Teoksessa L. Saariluoma, & M.-L. Hakkarainen (toim.), *Interteksti ja konteksti* (s. 7–12). Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Sadner, D. (2004). The Fantastic: A Structural Approach to a Literature Genre. 1970. Tzvetan Todorov (1939-). Teoksessa D. Sadner (toim.), *Fantastic Literature. A Critical Reader* (s. 135–143). Westport, ym.: Praeger Publishers.
- Salmela, E. (2021). "Ajattelin kysyä palstan asiantuntijoilta ennen kääntymistä lipevien myyntimiesten puoleen." Erikoisalaan liittyvien neuvojen ja tiedon pyytäminen verkkoyhteisöissä. (Väitöskirja, Vaasan yliopisto). <https://osuva.uwasa.fi/handle/10024/13177>
- Salomaa, J. E. (1924). *Nykyajan filosofeja*. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Sarikakis, K., Krug, C. & Rodriguez-Amat, J. R. (2015). Defining authorship in user-generated content: Copyright struggles in The Game of Thrones. *New Media & Society*, 19(4), 542–559. doi: <https://doi.org/10.1177/1461444815612446>
- Scharper, C. (2009). Digital Literacies. Online Book Clubs: Bridges Between Old and New Literacies Practices. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 52(5), 433–437. doi: <https://doi.org/10.1598/JAAL.52.5.7>
- Schwabach, A. (2011). *Fan Fiction and Copyright. Outsider Works and Intellectual Property Protection*. USA: Routledge.
- Sconce, J. (2007). Movies: A Century of Failure. Teoksessa J. Sconce (toim.) *Sleaze Artists: Cinema at the Margins of Taste, Style, and Politics* (s. 273–309). Durham, NC: Duke University Press.
- Scott, S. (2019). *Fake Geek Girls. Fandom, Gender, and the Convergence Culture Industry*. New York: New York University Press.
- Scull, C. & Hammond, W. C. (2017). *The J. R. R. Tolkien Companion and Guide: Chronology*. London: HarperCollinsPublishers.
- Segers, R. T. (1985). *Kirja ja lukija. Johdatusta kirjallisuudentutkimuksen uuteen saantaukseen* (suom. L. Ahonen). Juva: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- Sheffield, J. & Merlo, E. (2010). Biting Back: Twilight Anti-Fandom and the Rhetoric of Superiority. Teoksessa M. A. Click, J. Stevens Aubrey & E. Behm-Morawitz (toim.), *Bitten by twilight. Youth Culture, Media & the Vampire Franchise* (s. 207–224). New York: Peter Lang Publishers.
- Shefrin, E. (2004). Lord of the Rings, Star Wars, and Participatory Fandom: Mapping New Congruencies between the Internet and Media Entertainment Culture. *Critical Studies in Media Communication*, 21(4), 261–281. doi: <https://doi.org/10.1080/0739318042000212729>
- Sheltrown, N. (2009). Harry Potter's World as a Morality Tale of Technology and Media. Teoksessa E. E. Heilman (toim.), *Critical Perspectives on Harry Potter* (s. 47–64). New York: Routledge.
- Sheridan, B. (2016). Dragon-riding: Live and Let Fly. *Fafnir – Nordic Journal of Science Fiction and Fantasy Research*, 3(3), 19–30. Haettu osoitteesta <http://journal.finfar.org/articles/dragon-riding-live-and-let-fly/>
- Shippey, T. (2003). *The Road to Middle-Earth. How J. R. R. Tolkien created a new mythology. Revised and Expanded Edition*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Shur'tugal. (22.5.2017). The official Inheritance Cycle fan community. Haettu osoitteesta <http://www.shurtugal.com/>
- Shur'tugal – The Inheritance Cycle community. (5.5.2021). Haettu osoitteesta <https://www.shurtugal.com/>
- Siikilä, M. (2012). "Did J.K. Rowling rip of Tolkien?" *Taru Sormusten Herrasta – trilogian ja Harry Potterin yhtäläisyydet lukijoiden verkkokeskusteluissa, narratologisesti ja intertekstuaalisesti* (pro-gradu –tutkielma, Vaasan yliopisto). Haettu osoitteesta <https://osuva.uwasa.fi/handle/10024/5315>
- Siikilä-Laitila, M. (2020). Alkuperäisyys fantasiakirjallisuudessa – Plagioinninmetsästystä ja romanttisia nerokultteja. Teoksessa A. Alén-Savikko, V. Kurjenmiekka, S. Nyqvist & O. Oja (toim.), *Muuttuva tekijä. Kirjoituksia tekijänoikeudesta ja taiteesta* (s. 158–180). Helsinki: Helda Open Books, Helsingin yliopisto. doi: <https://doi.org/10.31885/9789515150134.10>
- Siikilä-Laitila, M. (2021). Antifanius. Teoksessa J. Korpua, I. Hirsjärvi, U. Kovala & T. Välisalo (toim.), *Fantasia - Lajit, ilmiö ja yhteiskunta* (s. 335–353). Jyväskylä: Nykylä kulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 130.
- Siikilä-Laitila, M. (2022). "I'm just being a difficult LoTR hardcore fan" : Tolkien Fans' Actions and Reactions to Peter Jackson's *The Hobbit* Trilogy. *Fafnir – Nordic Journal of Science Fiction and Fantasy Research*, 9(1), 48–68. Haettu osoitteesta <http://journal.finfar.org/articles/im-just-being-a-difficult-lotr-hardcore-fan/>
- Simone, L. P. (2015). *Beyond Demons and Darkness: A Genealogy of Evil in American Fantasy Literature for Young Adults Since 1950* (väitöskirja, Georgetown University). <https://repository.library.georgetown.edu/handle/10822/1029890>
- Simonsuuri, K. (1994). *Ihmiset ja jumalat. Myytit ja mytologiat*. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

- Sinisalo, J. (2004) Fantasia lajityyppinä ja kirjailijan työvälineenä. Näkemyksiä fantasiasta lajityyppinä. Teoksessa K. Blomberg, I. Hirsjärvi & U. Kovala (toim.), *Fantasian monet maailmat* (s. 11–31). Helsinki: BTJ-Kirjastopalvelut.
- Sinnreich, A. (2016). Ethics, Evolved: An International Perspective on Copying in the Networked Age. Teoksessa D. H. Hick & R. Schmücker (toim.), *The Aesthetics and Ethics of Copying* (s. 315–334). London & New York: Bloomsbury.
- Sisättö, V. (2003). Johdanto. "Mitä fantasiakirjallisuus on?" Teoksessa V. Sisättö (toim.), *Ulkomaisia fantasiakirjailijoita* (s. 5–14). Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.
- SMG Newspapers Ltd. (31.12.2011). Face to Face with J. K. Rowling: Casting a spell over young minds. Haettu osoitteesta <http://www.accio-quote.org/articles/1998/1298-herald-simpson.html>
- Smith, B.H. (2016). What Was "Close Reading"? A Century of Method in Literary Studies. *Minnesota Review* 87, 57-75. <https://www.muse.jhu.edu/article/633173>.
- Smith, S. (2003). *J. K. Rowling, elämäkerta. Harry Potterin luoja* (suom. M. Haapio & L. Lohtander). Helsinki: Memphis Books.
- Spicker, P. (2011). Ethical Covert Research. *Sociology*. 45(1), 118–133. doi: <https://doi.org/10.1177/0038038510387195>
- Steege, D. K. (2002). Harry Potter, Tom Brown and the British School Story – Lost in Transit? Teoksessa L. A. Whited (toim.), *The Ivory Tower and Harry Potter. Perspectives on a Literary Phenomenon* (s. 140–158). Columbia & London: University of Missouri Press.
- Steensen, S. (23.2.2022). Feature Journalism. *Oxford Research Encyclopedia of Communication*. Haettu osoitteesta <https://oxfordre-com.ezproxy.jyu.fi/communication/view/10.1093/acrefore/9780190228613.001.0001/acrefore-9780190228613-e-810>.
- Steiner, A. (2008). Private Criticism in the Public Space: Personal Writing in Readers Reviews on Amazon. *Participations. Journal of Audience & Reception Studies* 5(2). Haettu osoitteesta <http://www.participations.org/>
- Steiner, A. (2010). Personal Readings and Public Texts: Book Blogs and Online writing about Literature. *Culture Unbound*, 2(4), 471–494. doi: <https://doi.org/10.3384/cu.2000.1525.10228471>
- Still, J. & Worton, M. (1990). Introduction. Teoksessa M. Worton & J. Still (toim.): *Intertextuality: Theories and Practices* (s. 1–44). Manchester: Manchester University Press.
- St Onge. (1988). *The Melancholy Anatomy of Plagiarism*. Lanham, MD: University Press of America.
- Sundet, V. S., & Petersen, L. N. (2021). Ins and outs of transmedia fandom: Motives for entering and exiting the SKAM fan community online. *Poetics*, Julkaistu ennakkoon verkossa. doi: <https://doi.org/10.1016/j.poetic.2020.101510>
- Suominen, J., Saarikoski, P., & Vaahensalo, E. (2019). *Digitaalisia kohtaamisia: verkkokeskustelut BBS-purkeista sosiaaliseen mediaan*. Helsinki: Gaudeamus.

- Sutherland Borah, R. (2002). Apprentice Wizards Welcome. Fan Communities and the Culture of Harry Potter. Teoksessa L. A. Whited (toim.), *The Ivory Tower and Harry Potter. Perspectives on a Literary Phenomenon* (s. 343–364). Columbia ym.: University of Missouri Press.
- Sveningsson, M., Lövheim, M. & Bergquist, M. (2003). *Att fånga Nätet. Kvalitativa metoder för Internet-forskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Tamaro, N. (1994). *Le droit d'auteur, fondements et principes*. Montreal: Presses de l'Université de Montréal.
- Tecdir (17.1.2020). Warner Brothers Warns Guy Who Named Harry Potter a Decade Before JK Rowling. Haettu osoitteesta <https://www.techdir.com/blog/?tag=helmer+john+buechler>
- The Guardian (19.11.2015). Elf and efficiency. Haettu osoitteesta <http://www.theguardian.com/books/2004/jan/25/booksforchildrenandteenagers.features>
- The Guardian (26.10.2016). Christopher Paolini's Eragon sequel is runaway hit. Haettu osoitteesta <https://www.theguardian.com/childrens-books-site/2011/nov/16/christopher-paolini-eragon-sequel-inheritance>
- Theodoropoulou, V. (2007). The Anti-Fan within the Fan. Awe and Envy in Sport Fandom. Teoksessa J. Gray, C. Sandvoss & C. L. Harrington (toim.), *Fandom – Identities and Communities in a Mediated World* (s. 316–327). New York: New York University Press.
- The New York Times (14.12.2016). Publisher to Recall Harvard Student's Novel. Haettu osoitteesta <http://www.nytimes.com/2006/04/28/books/28author.html>
- The Telegraph (9.8.2020a). Harry Potter plagiarism case dismissed against JK Rowling. Haettu osoitteesta <https://www.telegraph.co.uk/culture/harry-potter/8645617/Harry-Potter-plagiarism-case-dismissed-against-JK-Rowling.html>
- The Telegraph (9.8.2020b). Harry Potter v Willy The Wizard. Haettu osoitteesta <https://www.telegraph.co.uk/culture/harry-potter/8645791/Harry-Potter-v-Willy-The-Wizard.html>
- Thomas, P. (2016). Wikipedia and Participatory Culture: Why Fans Edit. *Transformative Works and Cultures* 2016(22). doi: <http://dx.doi.org/10.3983/twc.2016.0902>.
- Todorov, T. (2004). The Fantastic: A Structural Approach to a Literary Genre. Teoksessa D. Sadner (toim.), *Fantastic Literature. A Critical Reader* (s. 135–143) (käänt. R. Howard). Westport, ym.: Praeger Publishers.
- Toffler, A. (1980). *The Third Wave*. New York: William Morrow and Company, Inc.
- Tolkien, C. (1977). Esipuhe. Teoksessa C. Tolkien (toim.), *Silmarillion*. (suom. K. Juva & P. Pekkanen). Helsinki: WSOY.
- Tolkien, J. R. R. (1977). *Silmarillion*. (suom. K. Juva & P. Pekkanen). C. Tolkien (toim.). Helsinki: WSOY.
- Tolkien, J. R. R. (1981). *The Letters of J. R. R. Tolkien*. H. Carpenter & C. Tolkien (toim.) London: HarperCollinsPublishers.

- Tolkien, J. R. R. (2002). *Taru Sormusten Herrasta*. (suom. K. Juva, E. Pennanen & P. Pekkanen). Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Tolkien, J. R. R. (2009). *J. R. R. Tolkien. Kirjeet*. H. Carpenter & C. Tolkien (toim.). (suom. T. Valkonen). Helsinki: WSOY.
- Tolkien, J. R. R. (2010). Saduista. (suom. V. Sisättö). Teoksessa *Satujen valtakunta* (s. 197–266). Helsinki: WSOY.
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. (2002). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Tynni, A. (1982). Johdanto. Teoksessa *Eddan Jumalrunot* (s. 7–16). Lahti: Viides Askel.
- USA Today. (Lainattu 25.6.2021). By the numbers: 'Eragon,' 10 years later. Haettu osoitteesta <https://eu.usatoday.com/story/life/books/2013/10/16/eragon-christopher-paolini/2967517/>
- U.S. Copyright Office. (2020). What Does Copyright Protect? Haettu osoitteesta <https://www.copyright.gov/help/faq/faq-protect.html>
- U.S. Copyright Office. (2021). Copyright Basics. Haettu osoitteesta <https://www.copyright.gov/circs/circ01.pdf>
- Vaahensalo, E. (2021). Kontekstualisointimalli sosiaalisen median lähdekritiikin avaimena. *Informaatiotutkimus*, 40(3), 110–141. <https://doi.org/10.23978/inf.107897>
- Vaihinger, H. (s.a.) [1924]. *The Philosophy of 'As if'. A System of the Theoretical, Practical and Religious Fictions of Mankind* (käänt. C. K. Odgen). Routledge & Kegan Paul Ltd. (Alkuperäisteos julkaistu 1911)
- Vainikka, E. (2020). *Prekarisaation tunnemaisema. Vastustavat taktiikat, tunnelmat ja elämänpolitiikka verkon julkisuudessa* (väitöskirja, Tampereen yliopisto). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1637-2>
- Variety. (5.7.2020). "Frozen 2" Is Now The Highest-Grossin Animated Movie Ever. Haettu osoitteesta <https://variety.com/2020/film/box-office/frozen-2-biggest-animated-movie-ever-disney-box-office-1203456758/>
- Variety. (25.7.2022). 'Eragon' TV Series Adaptation in Development at Disney+ (EXCLUSIVE). Haettu osoitteesta <https://variety.com/2022/tv/news/eragon-tv-series-disney-plus-1235325019/>
- Varis, E. (2019). *Graphic Human Experiments. Frankensteinian Cognitive Logics of Characters in Vertigo Comics and Beyond* (väitöskirja, Jyväskylän yliopisto). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7725-2>
- Vartiainen, P. (2009). *Länsimaisen kirjallisuuden historia*. Helsinki: BTJ Finland Oy.
- Vartiainen, P. (2013). *Postmoderni kirjallisuus*. Helsinki: BTJ Finland Oy.
- Večko, M (2009), William Morris and the critical utopia of high fantasy. *Acta Neophilologica*. 42(1–2), 45–55. doi: <https://doi.org/10.4312/an.42.1-2.45-55>
- Vink, R. (2012). *Wagner and Tolkien: Mythmakers*. Zurich & Jena: Walking Tree Publishers.

- Von Franz, M.-L. (1973). *An Introduction to the Psychology of Fairy Tales*. Zürich: Spring Publications.
- Vuotava noidankattila. (1.2.2017). Etusivu. Haettu osoitteesta <http://vuotis.net/index.php#c6>
- Välisalo, T. & Hirsjärvi, I. (2021). Fantastinen fanius. Teoksessa J. Korpua, I. Hirsjärvi, U. Kovala & T. Välisalo (toim.), *Fantasia: Lajit, ilmiö ja yhteiskunta* (s. 313–334). Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 130.
- Whited, L. A. (2002). Introduction. Harry Potter From Craze to Classic? Teoksessa L. A. Whited (toim.), *The Ivory Tower and Harry Potter. Perspectives on a Literary Phenomenon* (s. 1–15). Columbia ym. : University of Missouri Press.
- Wilkie-Stibbs, C. (2005). Intertextuality and the Child Reader. Teoksessa P. Hunt (toim.). *Understanding Children's Literature* (s. 168–179). London: Taylor & Francis Group.
- Wille, J. (2017). *Beyond the Phantom Edit: A Critical History and Practical Analysis of Fan Edits* (väitöskirja, University of Kansas). <http://hdl.handle.net/1808/26032>
- Williams, J. (2014). *Understanding Poststructuralism*. London: Taylor & Francis Group.
- Wired (17.1.2020). New 'Harry Potter' movie Trolls fans. Haettu osoitteesta <https://www.wired.co.uk/article/harry-potter-troll-movie>
- World Records Academy (4.2.2012). Fastest-selling book-Harry Potter final book set world record Haettu osoitteesta http://www.worldrecordsacademy.org/business/fastest_selling_book_world_record_set_by_harry_potter_new_book_70663.htm
- YLE (10.7.2020a). Kirjailija Johanna Sinisalo muistuttaa, että ihminen on viettiensä ja biologiansa vietävissä: "Olemme hierarkkisia laumaeläimiä". Haettu osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-11309428>
- YLE (9.8.2020b). Harry Potter plagiointisyyte raukesi Yhdysvalloissa. Haettu osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-5302815>
- Young, J. O. (2016). Appropriating Fictional Characters. Teoksessa D. H. Hick & R. Schmücker (toim.), *The Aesthetics and Ethics of Copying* (s. 153–172). London & New York: Bloomsbury.
- Zipes, J. (2002). *Sticks and Stones: The Troublesome Success of Children's Literature from Slovenly Peter to Harry Potter*. London & New York: Routledge.
- Östman, S. (2015). "Millasen päivytyksen tästä sais?" *Elämänjulkaisijuuden kulttuurinen omaksuminen* (väitöskirja, Jyväskylän yliopisto). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6970-7>
- Östman, S. & Turtiainen, R. (2016). From Research Ethics to Researching Ethics in an Online Specific Context. *Media and Communication*, 4(4), 66–74. doi: <https://doi.org/10.17645/mac.v4i4.571>

LIITTEET

Liite 1. Gaia Onlinen (luku 5.1.1) keskustelun mielipiteet ja teemat taulukkomuodossa.

	<u>Tutkimusaineiston taustatiedot:</u>	
	<ul style="list-style-type: none"> • Läpikäytyjen kommenttien kokonaismäärä: 52 • Mukaan lasketut, relevantit kommentit: 29 • Keskustelijoiden kokonaismäärä: 21 • Relevantteja kommentteja tehneiden keskustelijoiden määrä: 21 	
Yleisyys	Mielipide tai teema	Mielipiteiden tai teemojen lukumäärä
1.	Genreen liittyviä, luonnollisia yhtäläisyyksiä, ei liikaa kopiointia, lainaaminen on yleistä/ok, troopit fantasian pohjana	10
1.	Arvostus Tolkienia kohtaan (myös Christopher Tolkien), Tolkienin merkittävyys, Tolkien-fanius	10
2.	Oman tietotason korostus	9
3.	Yksityiskohtaista Tolkienin ja Rowlingin välisten yhtäläisyyksien käsittelyä	7
4.	"Moni muukin on kopioinut Tolkienia"/Tolkien loi fantasian perustan, jolle muut fantasiakirjailijat rakentavat työnsä	6
5.	Rowling on kopioinut liikaa/täysin/ei omia ideoita	5
5.	Rowling-fanius, Rowling on luova, hyvä kirjailija	5
6.	Yhtäläisyydet sattumaa, aleatorinen intertekstuaalisuus	4
6.	Metakeskustelua, tunteiden ilmaisua	4
7.	Huomioita Tolkienin omista vaikutteista	3
7.	Muiden keskustelijoiden tietotason kyseenalaistamista	3
8.	Kaikki yhtäläisyydet eivät voi olla sattumaa/Rowling otti idean/ideoita Tolkienilta	2
8.	Keskustelua Rowlingiin kohdistuneista syytöksistä ja oikeudenkäynneistä, juridinen näkökulma	2
8.	"En pidä Rowlingista/HP:sta"	2
9.	Eragon/Paolini on pahempaa plagiointia kuin Rowling	1
9.	Prosumer-näkökulma: kirjoitan itsekin	1
9.	Asiavirheitä	1
9.	Kohteliaisuus kanssakeskustelijaa kohtaan, kehuja	1
	Yhteensä:	76

Liite 2. Goodreadsin ”J. K. Rowling plagiarized Tolkien!!!” -keskustelun (luku 5.1.2) mielipiteet ja teemat taulukkomuodossa.

	<u>Tutkimusaineiston taustatiedot:</u>	
	<ul style="list-style-type: none"> • Analysoitujen kommenttien kokonaismäärä: 157 • Mukaan lasketut, relevantit kommentit: 122 • Keskustelijoiden kokonaismäärä: 85 • Relevantteja kommentteja tehneiden keskustelijoiden määrä: 84 	
Yleisyys	Mielipide tai teema	Mielipiteiden tai teemojen lukumäärä
1.	Yksityiskohtaista keskustelua yhtäläisyyksistä	34
2.	Yhtäläisyydet ovat sattumaa, plagiointia ei ole tapahtunut	28
3.	Rowling on plagoiut tai ottanut muuten vaikutteita	25
4.	Yhtäläisyydet johtuvat normaaleista ja yleisistä fantasiaelementeistä, kirjailijat ovat käyttäneet samoja lähteitä, kuten myyttejä, yhteinen genre selittää yhtäläisyydet	24
5.	Asiavirheitä ja niistä keskustelua, pseudo-intertekstuaalisuutta	20
6.	Pätemistä omalla tietämyksellä	17
6.	Toisten keskustelijoiden tietotason kyseenalaistaminen	17
7.	Tolkien kopioi itsekin, listaa Tolkienin lähteistä	15
8.	Kaikki kopioivat Tolkienia, Tolkienin merkittävyyden ylistämistä	13
8.	Vaikutteiden otto on normaalia	13
8.	Plagiointin käsitteen määrittelyä, tekijänoikeuskeskusteluja (termit limittyivät yhteen)	13
9.	Maininta faniudesta ”I love” ”fan”	11
10.	Sarkastisia kommentteja, huumoria	10
11.	Meta-tason keskustelua, keskustelua keskustelun luonteesta, ”keskustelu sallittu”	7
12.	”Rowling on luova, hyvä kirjailija”, ”Rowling yhdistelee taitavasti hyviä, vanhoja ja tuttuja elementtejä”	6
13.	Vaikutteiden otosta on turha hermostua	2
13.	Keskustelua oikeusjutuista	2
14.	Christopher Paolini on syylistynyt pahempaan plagiointiin, kuin Rowling	1
14.	Yhtäläisyydet selittyvät Rowlingin cryptomnesialla, eli tahattomalla, alitajuisella lainaamisella	1
14.	On olemassa uniikkia kirjallisuutta	1
	Yhteensä:	260

Liite 3. Dark Lord Potter -sivuston (luku 5.1.3) keskustelun mielipiteet ja teemat taulukko-
muodossa.

	<u>Tutkimusaineiston taustatiedot:</u> <ul style="list-style-type: none"> • Analysoitujen kommenttien kokonaismäärä: 20 • Mukaan lasketut, relevantit kommentit: 19 • Keskustelijoiden kokonaismäärä: 18 • Relevantteja kommentteja tehneiden keskustelijoiden määrä: 18 	
Yleisyys	Mielipide tai teema	Mielipiteiden tai teemojen lukumäärä
1.	Kirjojen yksityiskohtien erottelua, vertailua eri kirjoihin	7
1.	Yhtäläisyydet ovat sattumaa	7
2.	Vaikutteiden otto on normaalia	5
2.	Osoituksia omasta perehtyneisyydestä	5
2.	Huomioita fantasialle tyypillisistä teemoista ja myyttien käytöstä	5
3.	Rowling ei ole plagioinut	4
3.	Ei oikeusjuttua, ei plagiointia -pääelmä, keskustelua oikeusjutuista ja juridiikasta	5
4.	Rowling on syyllistynyt plagiointiin	3
4.	Yrityksiä määritellä plagiointi	3
4.	Keskustelua/maininta faniudesta	3
4.	Rowling on luova yhdistelijä	3
4.	Vaikutteiden otto on alitajuista, cryptomnesia	3
4.	Mikään ei ole uutta	3
4.	"Rowling on huono kirjailija", arvottamista, väittelyä	3
5.	Rowling on liian menestynyt joutuakseen vastuuseen	2
5.	"On vaikeaa olla originaali", prosumerismi	2
5.	Plagioinnilla ei ole merkitystä, jos kirjailija menestyy	2
6.	Rowlingin pitäisi olla rehellinen kirjallisista vaikutteistaan	1
6.	Asiavirheitä	1
6.	Myös Rowlingia itseään on plagioitu	1
	Yhteensä:	68

Liite 4. Kinjan (luku 5.1.4) keskustelun mielipiteet ja teemat taulukkomuodossa.

	<u>Tutkimusaineiston taustatiedot:</u>	
Yleisyys	Mielipide tai teema	Mielipiteiden tai teemojen lukumäärä
1.	Rowling on ottanut vaikutteita/plagioinut	60
2.	Yksityiskohtaista keskustelua yhtäläisyyksistä	50
3.	Vaikutteiden otto normaalia	42
4.	Sarkasmia, huumoria	40
5.	Keskustelua muista, ei Harry Potteriin tai Rowlingiin liittyvistä plagiointitapauksista/vaikutteiden otosta	36
5.	Mainitsematta jääneiden yhtäläisyyksien/vaikutteiden esiin nostamista	36
6.	Keskustelua oikeusjutuista	22
7.	Myytit fantasian lähteenä	20
8.	Rowlingin kirjojen arvottamista/väittäilyä	19
9.	On mahdotonta luoda jotain täysin uutta	17
9.	Metakeskustelua, eli keskustelua itse keskustelun luonteesta	17
10.	Keskustelua suosioista, "Potter sai lapset lukemaan", jne.	15
11.	Tärkeintä on, miten elementtejä käyttää, ei luovuus	11
11.	Pohjimmiltaan monet tarinat ovat samanlaisia, "recurring theme"	11
12.	Keskustelua tekijänoikeuksista	9
13.	Rowling yhdistellyt tuttuja elementtejä luovasti/hyvin	8
14.	Kaikki ottavat vaikutteita Tolkienilta, Tolkienin ylistystä	6
14.	Maininta faniudesta	6
15.	Myös Tolkien otti vaikutteita	5
15.	Tutut elementit ovat kirjalle eduksi	5
15.	Erityisesti fantasiassa otetaan vaikutteita, kaikilla on lähteensä fantasiassa	5
15.	Ihmiset tekevät päätelmiä liian heppoisin perustein, plagiointisytytteet ovat liian yleisiä	5
16.	Kaikki pohjautuu Raamattuun, Raamattu lähteenä	3
17.	Maailmassa on rajattu määrä tarinoita	2
17.	Yhtäläisyydet sattumaa	2
18.	Rowling keksi myös omaa	1
18.	Rowling on kärsinyt cryptomnesiasta, eli kyseessä on alitajuinen lainaaminen	1
18.	Ihmismielelle on tyypillistä löytää yhtäläisyyksiä kaikkialta	1
18.	Yhtäläisyys on merkki samasta genrestä	1
	Yhteensä:	456

Liite 5. The Baheyeldin Dynastyn (luku 5.1.1) tekstin ja kommenttiosion mielipiteet ja teemat taulukkomuodossa.

Yleisyys	Mielipide tai teema	Mielipiteiden tai teemojen lukumäärä
	<p><u>Tutkimusaineiston taustatiedot:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Analysoitujen kommenttien kokonaismäärä: 110 • Mukaan lasketut, relevantit kommentit: 107 • Keskustelijoiden kokonaismäärä: 107* • Relevantteja kommentteja tehneiden keskustelijoiden määrä: 105* <p>*Mukana paljon anonyymeja kommentoijia, joten todelliset luvut ovat todennäköisesti alhaisemmat.</p>	
1.	Yksityiskohtaista vertailua kirjailijoiden välillä	52
2.	Rowling on ottanut vaikutteita/plagioinut	34
3.	Pätemistä omasta tietotasosta, toisen tietotason kyseenalaistamista, metakeskustelua eli keskustelua keskustelun luonteesta, kehuja	27
4.	Myytit fantasian lähteenä, kaikki fantasiassa kierrättää samoja myyttejä/ideoita	19
5.	Rowlingilla myös omia ideoita, Rowling hyvä kirjailija	18
6.	Tolkien vaikutteiden lähteenä yleinen, Tolkienin arvostusta	16
7.	Myös Tolkien on ottanut vaikutteita, esimerkkejä Tolkienin käyttämistä lähteistä	15
7.	Rowling käyttää yleisiä kirjallisia teemoja	15
8.	Rowling on yliarvostettu, Rowling ei ole luova, Rowling valehtelee, ettei olisi lukenut fantasiaa	11
9.	Fanius mainittu, suitsutusta, "I love", "best ever"	10
10.	Elokuvien ja kirjojen välistä rajanvetoa	9
11.	Keskustelua oikeusjutuista & tekijänoikeuksista	7
12.	Kaikki kirjailijat ottavat ideoita/vaikutteita	6
13.	Kirjallisuudesta voi nauttia ilman lähteiden metsästystä/"turhaa meteliä"	5
13.	Tolkien ja Rowling erilaisia, Tolkien arvostettu	5
14.	Kirjailijan lähteiden myöntäminen moraalisesti oikein	4
14.	Maininta faniudesta/fan-fictionista	4
15.	Uniikkisuus on mahdoton tavoite	3
16.	Perus-juonia ("storyline") vain rajoitettu määrä	2
17.	Keskustelua myyteistä	1
17.	Tuttujen, toimivien ideoiden kierrätys hyvä idea	1
17.	Samat piirteet tarinoissa/samat elementit kertovat yhteisestä genrestä	1
17.	Kaikki fantasiakirjailijat ottavat vaikutteita toisiltaan	1
17.	Yhtäläisyydet ovat sattumaa	1
17.	Mainintoja Rowlingin muista mahdollisista lähteistä	1
17.	Uniikkisuus on mahdollista	1
17.	Maininta fantasian kliseistä	1
	Yhteensä:	270

Liite 6. Goodreads-sivuston "Paolini's plagiarism" -keskusteluketjun (luku 5.2.1) mielipiteet ja teemat taulukkomuodossa.

	<u>Tutkimusaineiston taustatiedot:</u>	
	<ul style="list-style-type: none"> • Analysoitujen kommenttien kokonaismäärä: 100 • Mukaan lasketut, relevantit kommentit: 79 • Keskustelijoiden kokonaismäärä: 57 • Relevantteja kommentteja tehneiden keskustelijoiden määrä: 52 	
Yleisyys	Mielipide tai teema	Mielipiteiden tai teemojen lukumäärä
1.	Derivatiivisuus on yleistä, fantasiassa tietty formula voi olla vaadittu, "nothing is original"	26
2.	Paolini ei ole plagioinut, plagiointi ei ole oikea termi kuvaamaan Paolinin toimintaa	20
3.	Paolinin lähteiden luettelua, Paolinin lähteistä keskustelua	16
4.	Oman tietotason korostaminen	15
5.	Paolinin kirjat hyviä, Paolini on hyvä kirjailija, Paolini voi kehittyä kirjailijana	14
6.	Paolini plagioi/kopioi	11
7.	Paolini ei ole innovatiivinen kirjailija, Paolinin kirjat ovat derivatiivisia	8
8.	Toisen keskustelijan tietotason kyseenalaistaminen	7
9.	Paolinin nuori ikä esillä, esimerkiksi nuori ikä selittää tai ei selitä huonoa laatua ja/ tai plagiointia, omakustanne selittää plagiointin	6
9.	On olemassa vain rajattu määrä juonia	6
9.	Affektiivisiä ilmaisuja, riitelyä, välien selvittelyä, provosointia	6
10.	Plagiointi laskee kirjan arvoa	5
10.	"Formula", kaavan toisto ei laske kirjan arvoa, tutut elementit plussaa	5
10.	Paolinin kirjoittajantaidot/kirjat huonoja/tylsä	5
11.	Yritys määritellä plagiointi	4
11.	"Great writers revolutionize the genre", harva kirja on originaali, originaalisuus mahdollista	4
11.	Paolini plagioi Tolkienia	4
11.	Paolini on tehnyt alitajuisia lainoja, kryptomnesia	4
11.	Fantasia perustuu myytteihin, kuten "hero's journey"	4
12.	"Kirjoitan itsekin", prosumerismi	3
12.	Metakeskustelua, keskustelua keskustelun luonteesta	2
12.	Keskustelua faniudesta	2
12.	Vaikutteiden otto Tolkienilta on yleistä	2
12.	Huumoria	2
12.	Pidin Paolinin kirjoista lapsena/aiemmin, en enää	2
12.	Keskustelua juridisista näkökulmista & copyrightistä	2
13.	"Jos sammutat aivosi, Paolinin kirjat ovat hyviä"	1
13.	"Luen Paolinia, vaikka en pidä hänen kirjoistaan"	1

Yleisyys	Mielipide tai teema	Mielipiteiden tai teemojen lukumäärä
13.	"Jos kirjailija on jäljittelemänsä kirjailijan fani, hän ei syylisty plagiointiin"	1
13.	Myös Tolkien otti vaikutteita	1
13.	"Paolini sopii niille, jotka eivät ole lukeneet fantasiaa & lapsille"	1
13.	"Luen ennemmin Paolinia kuin Tolkienia"	1
	Yhteensä:	191

Liite 7. Anti-Shur' tugal -verkkosivuston (luku 5.2.2) tekstien mielipiteet ja teemat taulukko-muodossa.

Yleisyys	Mielipide tai teema	Mielipiteiden tai teemojen lukumäärä
	<p>Tutkimusaineiston taustatiedot:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Analysoitujen kommenttien* kokonaismäärä: 17 • Mukaan lasketut, relevantit kommentit*: 17 • Keskustelijoiden kokonaismäärä: 17 • Relevantteja kommentteja tehneiden keskustelijoiden määrä: 17 <p>*Tämän tutkimusaineiston kohdalla kyse on itseasiassa artikkeleista.</p>	
1.	Paolini kopioi/plagioi	7
2.	Paolinin tuotanto on huonolaatuista, Paolini ei osaa kirjoittaa	6
3.	Paolinia parempien kirjailijoiden mainitseminen, Lucasin mainitseminen, vertailua Paoliniin	4
3.	Huumoria, itseironiaa, sarkasmia	4
4.	Paolinin tekstit ovat kliseisiä, omaäänisyys puuttuu	3
5.	Tekstiä hyvän ja huonon proosan eroista, analyysiä	2
5.	Paolinin lähteiden luettelua/ mainitsemista/ analysointia	2
5.	Paolinin hahmot ovat epäuskottavia, pahvisia, huonoja, ärsyttäviä, kliseisiä/hahmojen analyysiä	2
5.	Tunnereaktio Paolinin tekstiin, "we just want to slap them"	2
6.	Paolini-fanit ovat aggressiivisia	1
6.	Negatiiviset Paolini-kommentit tuhoataan verkosta	1
6.	Kirjoittaminen ja kirjoittamisesta puhuminen on hauskaa	1
6.	Sivustoa ei perustettu Paolini-vihan takia	1
6.	Puhetta faniudesta, "olemme asian x faneja"	1
6.	"Olemme kriitikkoja"	1
6.	Paolinin ikä huonontaa hänen kirjallista kompetenssiaan	1
6.	"En halua/voi syytellä Paolinia"	1
6.	Mary Sue -syytökset	1
6.	Paolini ei anna tunnustusta plagioimilleen kohteille	1
6.	Paolinin tekstit ovat epäloogisia	1
6.	Paolinista tehtyjen kirja-arvostelujen tarkastelua, epäily viltistä	1
6.	Paolinin fantasiakartan kritisointia	1
6.	Tekijänoikeudellinen näkökulma	1
	Yhteensä:	46

Liite 8. LiveJournal: Anti-Shur'tugal -sivuston (luku 5.2.3) keskustelujen mielipiteet ja teemat taulukkomuodossa.

Yleisyys	Mielipide tai teema	Mielipiteiden tai teemojen lukumäärä
	<p><u>Tutkimusaineiston taustatiedot:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Analysoitujen kommenttien kokonaismäärä: 144 • Mukaan lasketut, relevantit kommentit: 97 • Keskustelijoiden kokonaismäärä: 48* • Relevantteja kommentteja tehneiden keskustelijoiden määrä: 46* <p>*Mukana joitakin anonyymeja kommentoijia, joten todelliset luvut ovat mahdollisesti alhaisemmat.</p>	
1.	Paolinin taitojen arvostelua/keskustelua hänen taidoistaan	24
2.	Detaljista keskustelua yhtäläisyyksistä, lähteiden listausta	15
3.	Paolinin luonteen, moraalien ja asenteen arviointia	13
3.	Oman tietotason korostus	13
3.	Paolinin vertailua Tolkieniin	13
4.	Tolkienin ylistystä	10
5.	Paolini on syyllistynyt plagiointiin	9
6.	Ystävälliset huomionsoitukset kansakeskustelijoille	8
7.	Muiden ihmisten (koskien lähinnä muita, yhteisön ulkopuolisia ihmisiä verkossa) ja heidän tietotasonsa arvostelu	7
8.	Affektiivisuutta/riitoja	6
9.	Keskustelua faniudesta/maininta faniudesta	5
10.	Lapsetkin ansaitsevat laadukasta kirjallisuutta, ovat fiksuja	3
10.	Huumoria	3
11.	Plagioinnin määrittelyä, maininta oikeusjutusta	2
11.	Muut kirjailijat osaavat ottaa vaikutteita paremmin	2
11.	Parhaat kirjailijat ovat yksilöllisiä/uniikkeja	2
11.	Imitointi on hyväksyttävää tietyissä tilanteissa (esimerkiksi uran alussa)	2
11.	Paolinin kirjoista pitävät lähinnä lapset, jotka eivät tunne fantasiaa	2
11.	Paolinin uralle toivotaan loppua	2
11.	Tarve/halu listata kaikki Paolinin lähteet + linkkejä tähän liittyen	2
	Yhteensä:	143

Liite 9. Matchstick: everybody's a critic -kirjablogin ja kommenttien (luku 5.2.4) mielipiteet ja teemat taulukkomuodossa

	Tutkimusaineiston taustatiedot: <ul style="list-style-type: none"> • Analysoitujen kommenttien kokonaismäärä: 70 • Mukaan lasketut, relevantit kommentit: 65 • Keskustelijoiden kokonaismäärä: 53* • Relevantteja kommentteja tehneiden keskustelijoiden määrä: 53* *Mukana anonyymeja- ja unknown-kommenttoijia, joten todelliset luvut ovat mahdollisesti alhaisemmat.	
Yleisyys	Mielipide tai teema	Mielipiteiden tai teemojen lukumäärä
1.	Paolini on plagioinut/Paolini on kirjoittanut fanifiktiota	26
2.	Vertailua muihin kirjailijoihin ja Star Warsiin	23
3	Paolinin arvostelu kirjailijana, kirjoitustyyli/taidot, "Paolini ei osaa kirjoittaa, "Osa meistä kirjoittaa jo nyt paremmin"	19
4.	Oman tietotason korostaminen	12
5.	Keskustelua Paolinin iästä, "child prodigy" / teinisensaatio, vanhemmat auttoivat Paolinia	11
5.	Paolini on syytön, koska fantasiaan kuuluvat teemat, kuten myytit, ovat yleismaailmallisia	11
6.	Keskustelua juridisesta puolesta	10
7.	"Tämä on tärkeä aihe, vihdoinkin tästä puhutaan"	9
7.	"Asialla ei ole väliä, pidän Paolinista plagiointisyttöksestä/plagioinnista huolimatta", plagioinnilla ei ole merkitystä	9
7.	Toisen keskustelijan tietotason/kompetenssin kyseenallistaminen, sarkasmi, provokaatio	9
8.	Myös Tolkien otti vaikutteita, muutkin kirjailijat ottavat vaikutteita, Tolkienin kopiointi on normaalia	8
9.	Tolkienin arvostus/nostaminen jalustalle	7
10.	Paolinin (aggressiivista) puolustamista, tunnelataus	6
11.	Pidän joistakin osista Paolinin kirjoissa, "hyvä kirja lapsille", varovainen hyväksyntä	5
13.	Viittauksia muihin Paolini-kriittikkoihin	4
13.	"Pidin Paolinista, kunnes tajusin, mikä on hyvä kirja" / mielipide Paolinista muuttunut negatiiviseksi	4
13.	Luen, vaikka en tykkää, ristiriitainen tunne/vaikutelma, "I'll finish the book, but.."	4
13.	Kirjoittaja kateellinen Paolinille tämän menestyksestä	4
14.	"Inspiration versus theft"	3
14.	Nyky aika / internet-aikakausi	3
14.	"Books should be original"	3
15.	Keskustelua Eragon-elokuva-adaptaatiosta	2
15.	"Jos kirjailija on luova, hänen ei tarvitse plagioida"	2
15.	"Kirjoita itse parempi kirja"	2
15.	Keskustelua Paolinin boikotoinnista, "Paolinin kirjan ostoon käytetyt rahat ovat menneet hukkaan, haluan eroon kirjasta"	2
16.	"Yhtäläisyydet ovat sattumaa"	1
	Yhteensä:	199

Liite 10. Vuotavan noidankattilan (luku 5.2.5) keskustelun mielipiteet ja teemat taulukko-muodossa.

	<u>Tutkimusaineiston taustatiedot:</u>	
Yleisyys	Mielipide tai teema	Mielipiteiden tai teemojen lukumäärä
1.	"Pidän Paolinin kirjoista"	42
2.	Yksityiskohtaista vertailua muihin kirjailijoihin	24
3.	Paolinin taitojen arvostelua, esimerkiksi lainalaisuudet	23
4.	Paolinilla ei ole omaa ääntä, Paolinin kirjat ovat kliseisiä	21
5.	Paolini on plagioinut tai ottanut paljon vaikutteita	20
6.	Keskustelua Paolinin iästä	17
7.	Meta-tason keskustelua (keskustelua keskustelun luonteesta)	14
8.	"Huonokin laatu uppoaa nuoriin lukijoihin"	9
9.	"Paolini toimii paremman puutteessa", "aivot narikkaan - kirjallisuutta"	8
10.	"Paolinin kirjat ovat persoonallisia"	7
11.	Fanius mainittu	6
12.	Oman tietotason korostamista	5
13.	Kaikki ottavat vaikutteita	4
13.	Tolkienin ylistystä, "Tolkien oli luova"	4
13.	Vanhojakin elementtejä voi käyttää tuoreella tavalla	4
14.	Paolinin kirjat eivät ole mieleenpainuvia	3
14.	Paolini on kehittynyt kirjailijana	3
14.	Paolini myy markkinoinnin ansiosta	3
15.	Paolinin vanhemmat ovat kustantajia, siksi Paolini menestyi	2
15.	Paolini kirjoittaa fanifiktiota	2
15.	Tolkienin on ottanut vaikutteita	2
15.	Paolini käyttää fantasian traditioita	2
15.	On kiva löytää teoksista tuttuja elementtejä	2
15.	Paolini parempi kirjailija kuin Tolkien	2
15.	"Tee itse parempi kirja, ennen kuin arvostelet"	2
15.	"Pidin Paolinista nuorempana/aiemmin, en enää"	2
15.	Tietyt piirteet tekevät genren	2
16.	Fantasia ottaa vaikutteensa myyteistä	1
16.	Asiavirheitä	1
16.	Vaikutteiden otto Tolkienilta on luonnollista	1
16.	"Haluan lukea Paolinia vain arvostellakseni häntä"	1
16.	"En tiedä, haluanko lukea Paolinia negatiivisten mielipiteiden takia"	1
	Yhteensä:	240